

B-5762

(1)

OPUSCULA OMNIA THOMAE DE VIO

CAIETANI, CARDINALIS

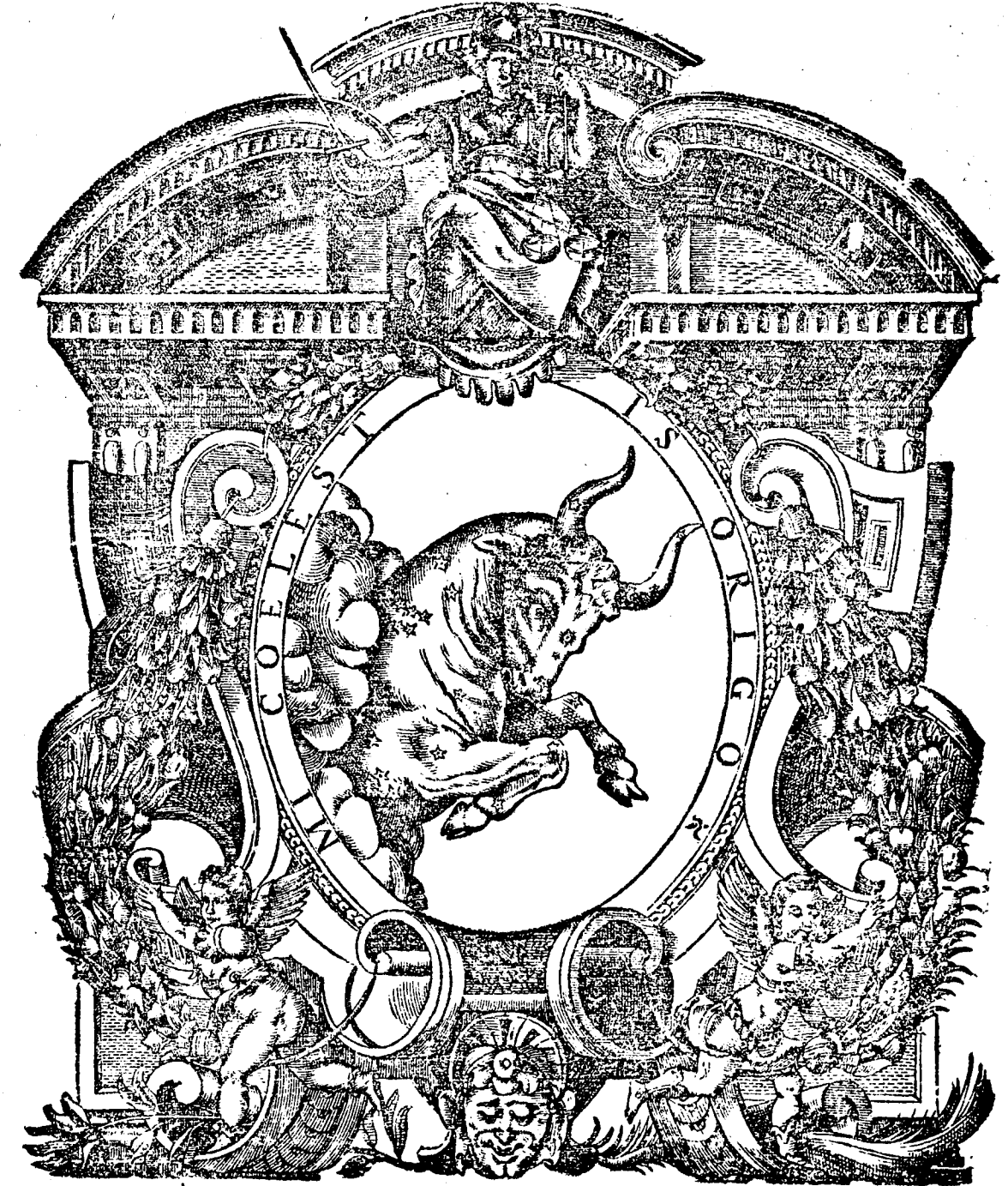
TITVLI SANCTI XYSTI,

In tres distincta Tomos,

*VARIIS QVAESTIONIBVS, AC VTILISSIMIS
annotationibus appositis, recens aucta, atque locupletata.*

*QVIBVS ACCESSERE AD OBIECTA ALIQVA SANE'
quam acutae responsiones, aliaque permulta, quae sequens Index
indicabit.*

*ITEM TRACTATUS QVIDAM CONTRA MODERNOS
Martini Lutheri sectatores, & eorum praeipuos errores, nunquam
antehac impressus.*

AVGVSTAE TAURINORVM.

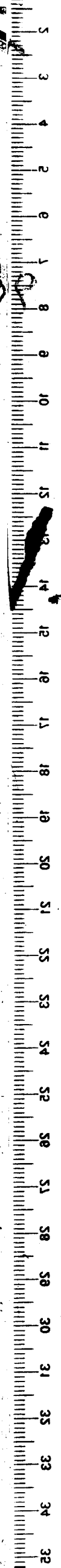
Apud haeredes Nicolai Beuilaquæ . 1582.

Permissu, quorum interest.

Library of
CANADA
198

6.a. 4

161-138

L1185991x

B-5762

(1)

OPUSCULA OMNIA
THOMAE DE VIO
CAIETANI, CARDINALIS

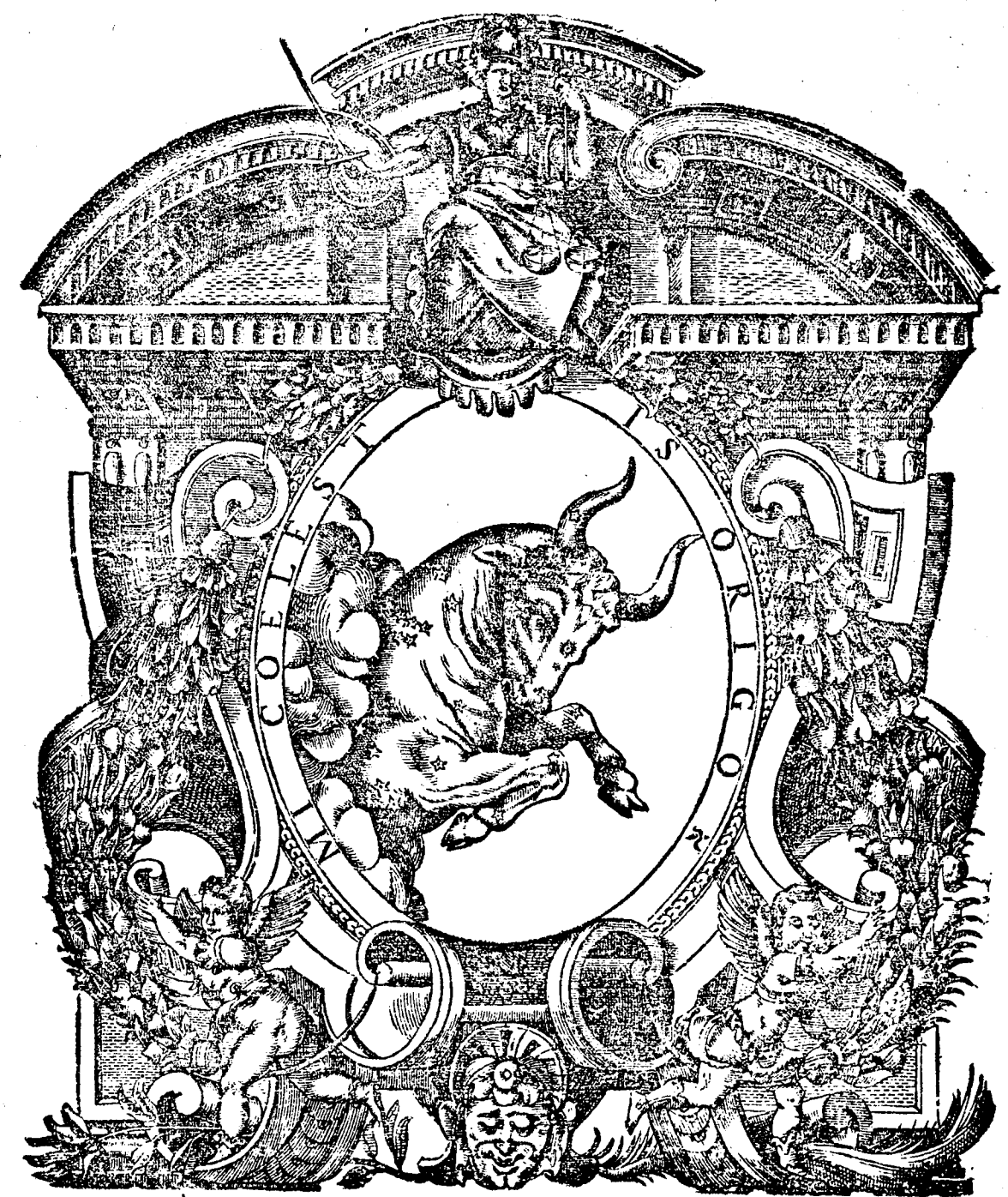
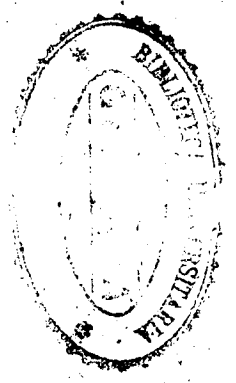
TITULI SANCTI XYSTI,

In tres distincta Tomos,

VARIIS QVAESTIONIBVS, AC VTILISSIMIS
annotationibus appositis, recens aucta, atque locupletata.

QVIBVS ACCESSERE AD OBIECTA ALIQUA SANE
*quàm acutæ responsiones, aliâque per multa, quæ sequens Index
indicabit.*

ITEM TRACTATUS QVIDAM CONTRA MODERNOS
*Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos errores, nunquam
antehac impressus.*

AVGVSTAE TAVRINORVM.

Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ . 1582.

Permissu, quorum interest.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
 QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
 IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

PRIMI TOMI
tractatus.

TOMI SECVNDI
tractatus.

- 1 De Comparatione authoritatis Papæ & concilii.
- 2 De Comparata authoritate Papæ & Concilii apologeticæ, pars prima & secunda.
- 3 De Romani Pontificis institutione & authoritate
- 4 De Attritione & contritione.
- 5 De confessione.
- 6 De satisfactione pœnitentia.
- 7 De ministro sacramenti pœnitentiæ.
- 8 De indulgentiarum thesauro.
- 9 De causa indulgentiarum.
- 10 De suscipiendis indulgentiis.
- 11 De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
- 12 De contractu matrimonii.
- 13 De Vsu matrimonii.
- 14 De delectatione morosa.
- 15 De indulgentiis.
- 16 De indulgentiis quæstiones sex.
- 17 De contritione quæstio unica.
- 18 De confessione quæstiones quinque.
- 19 De excommunicatione quæstio unica.
- 20 De iniunctis pœnitentiis quæstio.
- 21 De sigillo confessionis quæstio.
- 22 De Pollutione ex auditione confessionis proveniente Q.
- 23 De Purgatorio quæstiones duæ.
- 24 De poenarum timore quæstiones duæ.
- 25 De obligatione & observatione præceptorum tantum in religione, quàm extra quæstiones duæ.
- 26 De sacri ordinis collatione quæstio.
- 27 De dispensatione matrimonii cum Occidentali ecclesia quæstio.
- 28 De matrimonio quæstio.
- 29 De reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero quæstio.
- 30 De vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
- 31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipue ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

- 1 De Conceptione beatæ Virginis.
- 2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus contentibus.
- 3 De Celebratione Missæ.
- 4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
- 5 De præcepto eleemosynæ.
- 6 De monte pietatis.
- 7 De Cambiis.
- 8 De vsura.
- 9 De simonia.
- 10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De Voto.
- 12 De solutione maleficii, opera malefici ad hoc parati.
- 13 De spasmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII
tractatus.

- 1 De sex orationibus Romæ habitis.
- 2 De Dei gloriosi infinitate intensiua.
- 3 De Potentia neutra, & natura potetiaæ receptiua.
- 4 De Subiecto naturalis Philosophiæ.
- 5 De Nominum Analogia.
- 6 De Conceptu Entis.
- 7 De Ente & Essentia.
- 8 De Solutionibus quorundam locorum sibi inimicem aduersantiû in Commentariis sancti Thomæ contentorum.
- 9 De Vinculo Obedientiæ.
- 10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
- 11 De Fide & Operibus aduersus Lutheranos.
- 12 De Communione sub vtraque specie, de integritate confessionis, de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
- 13 De Coniugio cum Relicta fratris.
- 14 De Eodem coniugio.
- 15 De Quibusdam Responsionibus ad quosdam articulos nomine Theologorû Parisiensiû editos
Opus. Caiet. A 2

AD NICOLAVM A FLISCO
EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM,
THOMAE DE VIO CAIETANI,

Tunc Ord. Prædic. generalis Magistri, nunc sancti
Xisti Cardinalis, in comparationem authori-
tatis Papæ & concilij, Præfatio.

AMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam comparationē,
quam nuper de Pontificis maximi ecclesiæque totius authorita-
te scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa
studia seinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptan-
dam, diiudicandam. omnibus tamen gratum fore puto, vel mi-
nimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam
tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidem & æmulis, vt
impugnent: amicis, vt ea, quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem, vt præsto
ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione maximæque &
olim sæpe, & in præsentia contentione sit constituendum. Ego Prædicatorum ordi-
nis (Romanae ecclesiæ, veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ
authoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ,
non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque affecutus fuero, non asperna-
bor) sed vt IESV CHRISTI veritatisque seruus sim, liberè scripsi, tibi que in
præsentiarum & dedico quidem rectè, & perquam libenter inscribo: quòd ab illa
sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatisima familia tua ornatisimis viris,
Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem
summis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædicantium ordinis prote-
ctorem & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis ampli-
candæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea, quæ pro veritate, & tã-
tæ authoritatis vnitæ, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicatæque
sunt, gratos animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, at-
que habiturus inter cetera sempiternæ voluntatis, & obseruantia erga te meæ testi-
monia, Inaugurauale.

TRACTATUS PRIMVS
PRIMI TOMI THOMAE DE VIO,

CAIETANI,

CARDINALIS SANCTI SIXTI, DE COMPARATIONE
authoritatis Papæ & concilij, in viginti octo capitula diuisus.

IN OCTO ET VIGINTI
capita de comparatione authori-
tatis Papæ & concilij,

SUMMARI A.

- 1 Quòd Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.
- 2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.
- 3 Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant ceteri Apostoli.
- 4 Solutio obiectionum contra determinationē factam de Petri primatu super alios Apostolos.
- 5 Rationes tenentium quòd ecclesia vniuersalis, seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi subiectus.
- 6 Quis sit sensus, quo questio de comparatione concilij & Papæ vertitur in dubium.
- 7 Quòd Papa est supra potestatem & ecclesiæ & concilij vniuersalis, vt distinguitur contra Papam.
- 8 Responso ad obiectiones sumptas ex authoritate concilij Constantiensis, & Basiliensis.
- 9 Solutio reliquarum obiectionum contra authoritatem Papæ supra concilium factarum.
- 10 De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.
- 11 Quòd secluso Papa non est in ecclesia papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum illius.
- 12 Quòd secluso Papa, non est in ecclesia potestas legislatiua.
- 13 Quòd secluso Papa, non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, nisi in casu.
- 14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd ecclesia est totum, & authoritas illius maior, in sex.
- 15 Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in ecclesia est authoritas congregandi generale concilium.
- 16 Quomodo verificatur, quòd generale concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.
- 17 Initiū comparationis potestatis ecclesiæ & Papæ in casu heresis: & primò de modo, quo Papa propter crimen heresis subicitur concilio, secundum vnā opinionem.
- 18 De modo, quo Papa hereticus subicitur concilio secundum aliam opinionem.
- 19 Examē illius propositionis, Papa hereticus, est ipso facto priuatus Papatu.
- 20 Rationabilis sententia, quòd Papa factus hereticus, subest potestati ministeriali ecclesiæ, & non authoritatiue super Papam.
- 21 Discussio prædictæ potestatis ministerialis deponit papam hereticum.
- 22 Responso ad rationes & authoritates allatas in capitulo decimo septimo ad probandum quòd Papa hereticus, est ipso facto depositus iure diuino.
- 23 Quomodo cum Papa in heresim lapsus, parato corrigi aequum est.
- 24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizantem ecclesiam, subicitur concilij potestati, ita quòd potest ab eo deponi.
- 25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus Papa subest iudicio concilij.
- 26 Quot casus sint diuina lege statuti, vt possit concilium Papam deponere.
- 27 Responso ad obiectionis factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm heresis potest deponi ab ecclesia.
- 28 An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subsit ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

Quod Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.

STENDENTES Resolu- de comparare potestatem Pa- papae potestati ecclesiae, & con- cilio vniuersalis, primò po- testas Papa suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum au- thoritati: post ecclesiae & cõ- cilio vniuersalis absolutè: & deinceps in ca. 16. primò hæresis, secundò incorri- gibilitatis, & demum in euentibus, vt sic resolutè ha- beatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabili tantum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Ro- manæ ecclesiae.

¶ Et ne quis putet ponere me falcem in messem a- lienam, præmitto, quia autoritas Papæ immediatè est à Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & authorita- tas ecclesiae vniuersalis immediatè dicitur esse a Deo, vt Cõstantien. concilium declarauit: ideo materia ista primò & principaliter est theologorum, quorum est sacra Scriptura & diuina opera scrutari. Secunda- riò autem, in quantum scilicet est in sacris. canonibus declarata, ad Canonistas spectat. Propter quod graui- ter errant in hac re, Canonistis primò deferentes. O- portet ergo virum docilem, utrosque Theologos & Canonistas in re hac perspicere, & in suo quenque lo- co honorando theologiae primatum dare: vt potè quæ ex proprijs potest hoc determinare. Canonicum autè, ius non nisi ad theologiam recurrat authoritatem, scilicet sacrae Scripturae, quæ vera theologia est.

A P R I M O Igitur Inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei fundaturque super institutione Iesu Christi. Matth. 16. & Ioan. vlt. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantium, quamuis potuisset Christianam rempublicam in terris, di- uersis modis regendam disponere, voluit tamen & statuit, vt non populare, non diuicum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum esset regi- men, sed vnius tantum: promittens soli Petro, Mat- thæi decimo sexto, Tibi dabo clauas, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium sua- rum committens, Ioan. vlt. Pasce oues meas. Compara- tiua siquidem interrogatio, à qua sermo inceptus di- cens, Simon Ioannis diligis me plus his? conuincit etiam proternos, quod Petro vt distincto ab Apo- stolis presentibus, ad quos refertur comparatio, & non in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Pe- trus pastor vniuersalis, dum dictum est in presenti, Pasce oues meas: non has vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Grego. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, Preteritis alijs, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum tuorum: & Theophili dicentis, quod cõ- missionem ouium mundi Petro commendat, non a- lijs, Et Leo Papa in capit. ita Dominus distinctione de- cimanona, & in sexto de electionibus, cap. fundamen- ta dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et

meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gen- tiles cap. 76. sic Saluator noster instituit, quia regimen ecclesiae est optimè ordinatum: optimum autem regi- men est vnius. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis pax, quæ in vnitatem consistit: & cõstat quod melius est causa vnitatis vnus, quàm multi: qui non nisi vt in vnum venientes, eam causant. est ergo eccle- siae regimen institutum, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis: assu mptum, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto à senatu, seu populo libero. nõ enim ecclesia, aut populus Chri- stianus, aut cõcilium aliquod vniuersale, sed Christus ipse, qui viuunt & regnat, instituit tale regimen: sic vt Petrus non ecclesiae, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex concilio Lugdunensi in cap. vbi periculum. de ele- ctionibus, libro sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis. distinctio- ne vigesimaprima, Pelagius Papa dicit, Sancta Ro- mana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed euangeli- ca voce Domini & Saluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multa ad hoc propositum rationes, de primatu Papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cõ- cælis: quas poteris ibi videre. Firmatur autem asserta propositio authoritate Martini quinti in cõcilio Con- stantiensi: vbi definita est, vt patet in bulla condemna- tionis Ioannis V. vicel. In concilio quoque; Oecume- nico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Græ- corum & Armenorũ cum Romana ecclesia facta est) habentur hæc verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem suc- cessorem esse beati Petri principis Apostolorum, & ve- rum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput, & om- nium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascenti, regendi, & gubernandi vniuersalem ecclesiam, à Domino nostro Iesu Chri- sto plenam potestatem traditam esse. Hæc ibi. Ex qui- bus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed contrariam esse erroneam, vt etiam sanctus Tho- mas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioan- nis Huls; damnatos in concilio Constantiensi, à Mar- tino quinto.

C A P U T I I I.

Opiniones aliorum de comparatione po- testatis Petri primi Papa, & Apostolorum.

V A M V I S Autem Papæ potestas Petro Apostolo primùm collata, ostensa sit su- prema: non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Chri- sto arguant. Et vt veritas clariùs eluceat, scito quod in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separentur, perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum du- bium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alij ve- rò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quod ad vtrunque dubium, duæ sunt opinio- nes extremae. Prima est dicentium, quod omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi vtrunque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primò ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus

omnibus Apostolis replicauit quod soli Petro dixe- rat in ca. 16. ait enim. Quaecunque solueritis super ter- ram, &c. Et verbum illud Ioan. vlti. dictum Petro, Pa- sce oues meas. omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pasceri tripliciter sit, doctrina, vita, & correctio. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docete omnes gen- tes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic lu- ceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remisistis peccata, &c. Secundò ex 2. capit. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec do- ctinæ, nec potestatis, vt ibidem bis habet sanct. Tho- sed dederunt ei dexteras societatis: & quod in Antio- chia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim non sunt inter superiores & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. cap. legitur, quod Apostoli miserunt Petrum & Ioan- nem in Samariam. Constat autem, quod maior non est qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non est ser- uus maior domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc authorita- te sanctorum canonum. Primò Anacleti Papæ, distin- 21. capit. in nouo. Ceteri Apostoli, inquit, cum bea- to Petro pari consortio præditi, & honorem & pote- statem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quæstio. prima. Hoc cæteri Apostoli e- rant quod Petrus fuit, pari consortio præditi & hono- ris & potestatis. Tertio, Hieronymi super episto- lam ad Galatas, & habetur 2. quæst. 7. canone, Pau- lus. Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est, discordantium in vtro- que, & dicentium, quod nec parem potestatem, nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem: sed solus Petrus immediatè à Domino Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subie- cti fuerunt, ab ipso potestatem habentes. Et de mo- do quidem habendi potestatem, scilicet quod solus Petrus habuit eam à Domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, distin- 21. in nouo. Petro primo pontificatus in eccle- sia Chri- sti datus est. In speciali autem quod ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna dicente, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quod ad actum celebrandi missas: & post resurrectio- nem, quod ad actum absoluendi in sacramento pœni- tentiæ, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorũ re- miseritis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barna- bæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro, & Iacobo, & Ioanne: vt dicitur in can. porro. dist. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab alijs fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spi- ritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungit, Imponetes eis manus, dimiserunt. glos- sa, in modum ordinatorum, & in ca. quod die dominico. dist. 75. Quod ad potestatem verò iurisdictionis (cũ nullibi clariùs appareat, quàm Matth. 18. vbi Apo- stolis dicit Dominus Iesus, Quaecũque solueritis super ter- ram, &c.) probant ex hoc, quod Christus soli Petro dixe- rat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, in- quiunt, ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4. cõtra Gent. ca. 76. & in 4. sent. dist. 24. quæst. vlt. dicit. Assert: quoque; authoritas Leonis supra in- ducta ex can. ita Dominus. distin. 19. clarè dicentis, quod Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

De æqualitate verò potestatis Apostolorum qua- tuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri authoritatem super omnes. Prima distinguit pote- statem ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse æquales in potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quod omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probaturque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos simili- ter euomat, cum paria feceritis. gloss. id est, similia. Tertia (& est sanct. Thom. in secunda secundæ, quæ- stio. 33. artic. 4. ad secundum (quod fuerunt pares ali- quo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defen- sionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quod Apostoli fuerunt æquales, quantum ad execu- tionem authoritatis. Ait enim, Apostolus, scilicet Pau- lus fuit par Petro in executione authoritatis, non au- tem in authoritate regiminis.

C A P U T I I I.

Rationabilis sententia, quod Petro subiecti erant ceteri Apostoli.

A L L A T I S Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & di- cendum: quod Apostoli inter se possunt com- parari dupliciter. Primò, in quantum Apo- stoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo in- quantum oues Christi, ab eo hic corporali conuer- satione separata: & sic Petrus solus est pastor, et reliqui Apostoli, oues sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare et probare sic esse, vt dici- mus, declaro primò dignitatem et potestatem apostola- tum. Scribitur in primis Luc. 9. cap. quod conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et vt languores cu- rant: et misit illos prædicare regnum Dei, et sana- re infirmos. Matth. quoque vlt. legitur, quod eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, do- cete omnes gentes, baptizantes et docentes seruare omnia quæ mandauit vobis. In prima quoque episto- la Pauli ad Corin. 12. cap. legitur, quod Deus posuit in ecclesia primùm Apostolos. vbi glo. interlinearis in verbo, primùm, dicit dignitate et tempore. Et in verbo, Apostolos, dicit, omnium ordinaros et iudices. In decre. distin. 68. ca. quorum vices. dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & cõstituti Epi- scopi. Et in concilio Oec. menico Florentino sub Eu- genio 4. inter documenta fidei: de ministro confirmationis habentur hæc verba. Hanc scilicet confirmationem non nisi episcopus debet conferre: quia de solis Apo- stolis legitur (quorum vice tenent Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant. Diuus Tho. super præallatis verbis ex prima episto- la ad Corin. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem ministri in ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum est authoritas gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apostolatus: secundò facultas docendi: ter- tiò potestas miracula faciendi ad confirmationem do- ctinæ. Hæc ille. Et postquam subiunxit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primum Apo- stolos, quorum regimini commisit ecclesiam. Et tripli- citer probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego dispono Opus. Gaier. A 4 vobis.

æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quod Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamē, Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannē Apostolū & Euangelistam, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis ecclesie, pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in auctoritate regiminis, sicut de Petri auctoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Xpi vicarius ipse, non Ioānes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus, Linus autem, aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacræ Scripturæ concessum est, dicente illis Domino, quod Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore, quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo præualuisset sententia Ioan. sententia Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: sicut modo præualeat Euangelium Ioannis sententia cuiuscunque Papæ & totius ecclesie. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me auctoritas ecclesie admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus ecclesie erat Iesu Christi auctoritate: testante hoc ipso Ioanne: qui de seipso loquens capit. vlt. dicit in persona ecclesie, quam auctoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum est testimonium eius. Ex quo nanque constat Apostolorum aliquē scripsisse ad doctrinam ecclesie, ecclesie auctoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quod duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quod omnes Apostoli eodem modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicentis, quod Christus immediatè soli Petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quæ declarauimus, scilicet quod solus Petrus habuit vicariatū Iesu Christi, & solus immediatè potestatem iurisdictionis ordinariæ à Christo accepit: ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: & hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris, præueniendo, delegauit cæteris parem in exequendo potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAP V V.

In quo ponuntur rationes tenentium, quod ecclesia vniuersalis, seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

EXAMINATA Comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas ecclesie vniuersalis seu concilij vniuersalis potestati: nunc quidem absolutè, postmodum verò ineuntibus & casibus, vt promissimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur Papam subesse ecclesie, seu concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sæpius ecclesiam & concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut representans, & representatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, concilium generale faciens, & ecclesiam catholicam representans, potestatem à Christo immediatè habet: cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ ecclesie in capite, & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hæc verba, Item declarat, quod quicumque cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius concilij generalis legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ penitentia subiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria: Primò, quod concilium vniuersale habet auctoritatem à Iesu Christo immediatè. Secundò, quod Papa tenetur ei obedire. Tertio quod ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subicit.

¶ Confirmaturque eadem sententia per concilium Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda, & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem concilio Constantiens. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste, scilicet, Non est de necessitate salutis credere Roman. ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. error, si per Romanam ecclesiam intelligatur vniuersalis ecclesia, aut concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod concilium vniuersale est suprema ecclesiarum, & consequenter est superior ecclesia Romana, quæ est vna ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum concilij & summi Pontificis: quoniam de concilio dicunt simpliciter, quod est suprema inter alias ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt quod habet primatum respectu ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quod clauis regni cælorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, ecclesie data sunt dupliciter, scilicet auctoritatiuè & finaliter. Et quod auctoritatiuè ecclesia ipsa hæc habeat, testatur in primis Matthe. 18. capitu. vbi postquam Dominus dixerat, Dic ecclesie: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbi manifestè ecclesie hanc contulit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata auctoritate reputaretur, non audiente ecclesiam ethnico & publicano, sed diuina auctoritate ecclesie collata.

¶ Testatur deinde Aug. super Ioan. (vt habetur 14. q. 1. can. quodcunque.) vbi concluditur quod Petrus quado clauis accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit. Hoc Petrus cum omnibus tanquam

tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius ecclesie gestabat personam, & propterea audire meruit, Tibi dabo clauis regni cælorum. Has enim clauis non ipse vt homo vnus, sed vt vnitatis accepit ecclesie. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesie catholice personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesie clauis data sunt, cum Petro data sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus sibi datis à Iesu Christo, quam in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum ecclesie, vt sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. art. primo, ad septimum. ergo ecclesia principaliter habet clauis quam Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & ecclesia vniuersalis adeò sit recta, vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare possit etiam in fide (vt patet 40. di. c. si Papa) consequens est, quod ecclesia excellentius & prius habeat clauis, quàm Papa: imò quod habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quod autem finaliter ecclesie datae sint clauis, patet ex secunda ad Corinth. decimotertio, Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et S. Tho. in tract. contra impugnantes religionem, expressè tenet quod potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesie. Ex quibus sequitur, quod Papa est propter ecclesiam, & non e conuerso, & consequenter clauis Papæ datae sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars: ergo ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hier. ad Propositum in c. legimus. dist. 95. Si auctoritas queritur, orbis maior est vrbe.

¶ Fundant demum hoc, idem sup hoc, quod ecclesia constituta est à Dño Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: vt patet Mat. 18. Si peccauerit te frater tuus, & c. dic ecclesie, & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua auctoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit. Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens ca. in quo comparatur Papa ecclesie non in casu, sed absolutè: volunt tamen elicere etiam quod ecclesia sit absolutè supra Papam. Tū quia ordinarius iudex alicuius in pueniendo est et ordinarius iudex illius absolutè: tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis auctoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectat tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij auctoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quod erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 12. q. 92. arti. 2. habes à dño Tho.

¶ Et confirmatur hoc sacrorum auctoritate canonum. vigesima quinta enim quaestione prima contra statuta. dicit Zozimus Papa. Contra statuta Patrum concedere aliud vel mutare, nec huius quidem sedis potest auctoritas. Et in cap. 1. dicitur. Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa

non est supra potestatem concilij, & quod ad primam salutem spectant statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæst. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAP V T VI.

Quis sit sensus, quo quaestio de comparatione auctoritatis concilij & Papæ

vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM Huius comparationis prædeklarandi sunt termini, quid sci licet nomine ecclesie, seu concilij vniuersalis intelligitur, ne in vanum tora disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papa: aut totum residuum corpus ecclesie distinctum contra caput, id est Papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est Papa, vel personaliter vel auctoritate eius autorizatum, aut sine Papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinanda sunt.

Prima est inter Papam & ecclesiam seu concilium sine capite, id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiam seu concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam seu concilium autorizatum à Papa.

¶ Et quoniam omnes hæc comparationes supponant Papam esse caput ecclesie vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monstratur. Primò ex auctoritate ipsius Constantiensis concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Hufs, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesie sanctæ catholice. Et altera scilicet, Non est scintilla apparatus, quod oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expressè damnatur, quod Petrus non fuit caput catholice ecclesie: catholicum enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat eē præter Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: vt latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hiero. quoque in lib. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento. Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesie collectiuè: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. q. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expressè dicit, quod Petrus est caput totius ecclesie. Et in concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in c. vbi periculum, de ele. lib. 6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorē, rectorē vniuersalis ecclesie, & directorem gregis dominicis vocat. Ritus quoque Roma. ecclesie habet, vt cum Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholice ecclesie episcopus. ex quibus patet, quod cauillatio dicens, quod Papa est caput membrorum ecclesie, & non ipse simul ecclesie erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiuæ & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam, gregem corpus Christi, explicando totam, vniuersalem, catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltē ex verbis ipsius Constantiensis & Basiliensis concilij: vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiuè cum millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam representans.

De prima ergo comparatione (scilicet inter Papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicendum sit, scilicet, quod Papa si super eam. Tum quia est corpus, enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesia, quae perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronomi trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinae prouidentiae in tam imperfecto corpore supremam auctoritatem locare, sed magis ipsum a capite dependere. Et si inleitur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa, respondetur, quod non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfecta: ita quod imperfectio ista est conditio diminuens ly, Vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminuit a corpore integro. vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum praecipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala, & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huls negantis necessitatem capitis ecclesiae in terris (damnatum & a sancto, Thoma, & a Martino quinto, cum concilio Constantiensi, vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediate potestatem a Christo, & quod ipsa representatur per vniuersale concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis auctoritatibus, & inferius magis elucefcet.

De secunda autem comparatione in altero extremo, scilicet inter Papam ex vna parte, & ecclesiam totam, id est, etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quod Papa cum residuo ecclesiae non est maioris potestatis iurisdictionis spiritalis, quam ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quae non sit in Papa: vt patet inductiue. Quin etiam potestas electiua ipsius Papae, in Papae potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (vt 18. quaestio prima, can. si Petrus, dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quod Papa ordinat actum electiuae potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quod plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si Papa, dist. 40. vbi dicitur, quod vniuersitas fidelium suam salutem post Dominum ex Papae incolumitate animaduertit propensius pendere. Et dist. 19. can. Ita Dominus Leo Papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, a Papa omne reliquum corpus ecclesiae velut a capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat quod habet immediate auctoritatem a Iesu Christo, nihil enim mediatur inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quod comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quod habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quod totum habeat immediate a Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam, & ita in caput primo, quod per caput in reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quod tota ecclesia non habet potestatem supra Papam solum, nec e conuerso: quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

De tertia autem comparatione quae est media, & est inter Papam & concilium autorizatum a Papa, ex antedictis, facile sumitur quid dicendum est, scilicet quod non est maioris auctoritatis, quam Papa, a quo solo au-

thorizari potest, vt patet 17. dist. per totum, & extra, de elect. cap. significati. vbi dicitur, quod omnia concilia per Rom. ecclesiae auctoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

His tribus comparationibus secundum veritatem praemissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius auctoritatis in ea velit in eam conuenire, siue non, ex vna parte, & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quod ecclesia vniuersalis est supra Papam alterum duorum intendunt, aut enim intendunt per ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fidelium congregationem auctoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quod ipsum congregari, solum dependeat a Papa, in ecclesia vniuersali, in eodem modo dependeat a Papa, congregari, & representare vniuersalem ecclesiam: ita quod in his intendunt, quod exclusa auctoritate Papae ex quo congregata est ecclesia, vel concilium, sit comparatio potestatis ecclesiae, vel concilii ex vna parte, & Papae ex altera. Totus ergo futuris sermo de ecclesia, seu concilio vt distinguitur contra Papam, erit de ecclesia, & concilio, exclusa Papae auctoritate post congregationem legitime factam.

Et contra hos dicentes ecclesiam habere auctoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruerit ordinem regiminis ecclesiae: oportet namque secundum istos regimem ecclesiae esse democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet, sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto secundae distinctione decimano na, quaest. j. arti. j. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistenti, monstrandum est, quod non communitati ecclesiae, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis ecclesiasticae dedit.

C A P V T V I I.

Quod Papa sit super potestatem ecclesiae vniuersalis, & concilii generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi auctoritate sumitur: vbi Io. vt. soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo cap. fuit: in hoc instituens regimen ecclesiae monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur, quod Christus dicit Petro: Pasce oues meas, non ecclesiam meam: quasi recepit eum pastorem singularum ouium: non ipsius ecclesiae, quae significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo: quod in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor & restor, famulum tuum N. quem pastorem ecclesiae tuae praesse voluisti. Et in concilio Lugd. de elect. libro. sexto. vbi periculum. Papa reor vniuersalis ecclesiae, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quod reor ecclesiae & gregis, quae collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & restor, & director est Papa.

D E A U C T O R. P A P A E. E T C O N C I L I I.

est Papa. Et quia haec est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolentium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prelatam, sed subditam esse Papae.

Amplius, Ioannis decimo: Saluator inquit, alias oues habeo, & c. & subdit. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quod ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur. Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, i. in catholica ecclesia: habetur quod per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex Iudaeis, & Gentilib. Ex hac auctoritate arguitur sic, Ecclesia vt vna ex Iudaeis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo ecclesia, vt vna non est super Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia ecclesia, seu concilium distinctum contra Papam, aut est oues, aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtriusque ouibus vnus constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cum Petrus sit vnus pastor ecclesiae, vt monstratum est: si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnus vnus pastoris qui est dominici gregis restor & director, Papa. Et confirmatur hoc, de Papa specialiter loquitur, quia verbo futuri temporis vtriusque significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtriusque conuenientibus & vnus pastor. Et quonia quod est, sic, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso praemisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas, impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam ecclesiae.

Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholicae quam quilibet Episcopus suae ecclesiae: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam coitatem, ergo & Papa est Episcopus singularum, & vniuersorum Christianorum in vnam catholicam ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Qui cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecra. dist. 1. c. ecclesia.) & Episcopus dicatur episcopus ecclesiae talis, oportet vt primo sit eps ipsius ecclesiae, & secundario singularum personarum, ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesiae catholicae, & non illorum aut omnium Christianorum, primo est episcopus ipsius ecclesiae catholicae, & secundario membrorum eius. Et vere sic est: quia primo debet superintendere bono proprio ipsius vniuersae ecclesiae catholicae, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

Et si studiosè queratur quo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesiae catholicae, cum ecclesia catholica includat ipsum Papam: patet responsio dupliciter. primo, quod haec est distributio accommodata, sicut cum dicitur, Caelum continet omnia corpora, non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri. pariformiter enim dicitur, quod Papa est caput & episcopus ecclesiae catholicae: non quod sit caput episcopus, restor, & cetera. sui ipsius, sed quia est caput omnis possibilis habere caput, restorem, & episcopum. Secundo dicitur, quod quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermone debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Episcopus ecclesiae catholicae, quia in ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

Amplius, Papa habet supremam potestatem in

ecclesia Dei, ergo Papa non subest ecclesiae. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta, in concilio Constantiensi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur, quia supra supremam auctoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi de tur licentia. Imò ex hoc etiam sequitur, quod tam ecclesia quam concilium Papae subditur: quia non sunt duae supremae potestates in ecclesia Dei, principatum enim pluralitas mala cum sit vt patet 12. Metaphy. Iam Iesu Christo sunt me bono, qui vult ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc auctoritate Innocentii 3. in concilio generali, extra, de pen. & re. can. cum ex eo. vbi dicitur, quod Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit, de concess. praeben. idem dicit, Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extra de electione, in capitulo, significasti, Paschalis dicit, Auert in conciliis statutum non inueniri, quasi Romanae ecclesiae legem concilia vlla praerixerint, cum omnia concilia per Romanae ecclesiae auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quae omnia pro plenitudine potestatis Papae supra concilia, & consequenter vniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmantur auctoritate sancti Thomae in tractatu contra impugnantes religionem, vbi dicit haec verba, Sancti patres in conciliis congregati, nihil statuerere possunt nisi auctoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec concilium congregari potest. Haec ille.

Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in saepe dicta condemnatione articulum 10. a Martino 5. in concilio Constantiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste. Ecclesia Rom. est synagoga Sathanae, nec Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequentia patet, quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneum est dicere, quod ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediate auctoritatem a Christo supra Papam, sic enim non Papa, sed ecclesia esset proxime & immediate Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo aequae proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur auctoritate sancti Thomae, dicens in tract. contra errores Graecorum, cap. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremo videtur, quod diffinitio facta in concilio Florentino, quod quia ex Orientali, & Occidentali simul ecclesia constat, ceteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi vt in primo cap. verba adduximus non solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorum pater & restor, sed quod est etiam vniuersalis ecclesiae pastor, gubernator & restor, cum plena potestate a Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quomodo poterit clarius exprimi, quod non solum omnino membrorum, sed ipsius vniuersalis ecclesiae pastor, restor & gubernator est, & quod non mediante ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem ecclesiam a Domino Iesu Christo accepit. Et videant, si tantum luminis eis concessum fuerit, quod haereticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum proterius error defendatur. Fortè nulla scriptura

ptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum queritur.

CAPVT VIII.

In quo responderetur obiectionibus sumptis ex auctoritate concilii Constantiensis, & Basiliensis.

ordinatè autem obiectis, & distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis concilii Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur. Prima, negans illa esse authentica auctoritate verè concilii facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorii 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulii eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iugè cepit anno Domini 1416. die 31. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret concilium generale, catholicam ecclesiam representans, nihil aliud est, quam renouare antiquum schisma, & daminare vrschismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium facere certum.

Et si dicatur, quod Martinus 5. approbavit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quod dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materijs fidei per præsens concilium, concilialiter teneri & inuolab. liter obseruari volebat, & nunquam contra in quoquomodo: ipsaque sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est, ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate concilii supra Papam, sunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vicleff, sacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quod condemnationes Ioannis Vicleff, Ioannis Hufs, & Hierony. de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense concilium, sint ritè & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cõcõster, q̃ cõtra Ioan. Vicleff in sessione 8. contra Ioan. Hufs in sessione 15. & contra Hier. de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit, consequens est, quod tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

Respondendum est, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda, vel damnanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinet ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contin-

git esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & de eis formaliter, vt patet in sessionibus allegatis cõtra illos tres supradictos, vt etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cepit post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo, vel non credendo. Martinus autem 5. approbavit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet, quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Pbloniæ exigentium, quod acta per concilium contra illos prænominos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam verò de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit congregatio siquidem Constantiensi. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. vigesimo tertio, & iterum post in coniuncta obedientia sub Gregor. duodecimo in coniunctione obedientiæ Benedicti decimotertii consummata est, & post Martinum auctorizata, facta præfidentie personis in concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota concilium vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu concilium vniuersale appellatur nominibus vtendo, vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est ratio nisi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam, sed verba proferte honoris, nominibus vtendo vt plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput ecclesie catholice. Et vt insinuaretur, quod concilium ab vltima parte appellabatur, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quod concilium approbavit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suscepit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod concilium Constantiense in præfenti sub Martino quinto condemnauit illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

Secunda autem est, dato quod decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicendum est ad singula? In primis, cum dicitur quod concilium potestatem à Christo immediatè habet, potest dupliciter intelligi. primò de concilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas auctoritates, extra, de electio. capitu. significasti. vbi dicitur quod robur habent omnia concilia à Rom. sedis auctoritate, & distinctio. decimanona ita c. Dominus. vbi Leo dicit, quod à Petro quasi à quodam capite in corpus omne auctoritas manat. & Sanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere sine Rom. pontificis auctoritate interueniente, sine qua nec congregari concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis præsum-

præsumptiosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsi est lex. Secundo potest intelligi de concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quod habet immediate auctoritatem à Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim quod legitima congregatio concilii generalis ad Papam spectat: vt ex nunc allatis testibus patet, & distinctio. decimasepima per totum. secundum est, ecclesiam catholicam r. præsentans, corpus nanque ecclesiasticum vniuersum (quod ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit, vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesie catholice, ac per hoc concilium ipsam representantis. Et si mundi cordis oculo perspicatur, apparebit quod concilium habet, quod represententer vniuersalem ecclesiam à Papa, qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesie. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatibus paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hos fecisse, aut aliquem supplere potentem eorum vota. Et cum ipsos non transferre vota sua in eos, experientia testetur, quin potius si requirerentur Christiani infiniti inuenirentur qui resurarent transferre vota in alios, & per seipos interesse mallent, aut concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, vota totius ecclesie transfert in concilium, congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti congregati nihil possunt, & dissolui potest concilium à Papa, auferendo ab eis quod amplius vniuersalem ecclesiam non representent auctoritatiuè. Nec est verum si dicatur, quod ecclesia ratum habet concilium, non reclamando: ideo enim non reclamatione, quia in vero concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuos præualere non sperant docti, ignorantibus autem nesciunt silent. hoc autem non est approbati ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

Deinde cum dicitur, quod ipsi concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distingendum est enim de Papa dubio, vel certo. si certum quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & reconsecratur secundum sacros canones (vt patet extra de presbytero non baptizato, capitu. veniens. & de consecra. distinctio. prima capitulo solennitates.) sic qui nescitur legitime electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distingendum est: quia vel est sermo de his quæ à concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei: vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei, reformationis, & amonitionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positui, & sic distingendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium di-

num vel humanum: & dicendum quod licet princeps sit solutus legibus, nec concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Roma. sedi, in iudicio tamen diuino tenentur. Papa obedire, vt S. Tho. expressè habet in prima secundæ. q. 96. arti. 5. ad tertium. Et in cap. confidimus. 25. q. 1. Ge lasius Papa dicit vniuersalis ecclesie constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam.

Demum cum subditur de punitione contumaciter contemnentium, potest dupliciter intelligi. Primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus Papa in quocunque peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni hominæ subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones, vt patet in cap. si Papa. distin. 40. & distin. 79. capitu. electionem. & in capitu. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum quod id quod infinito temporis spatio à tot est. Patribus approbatum, unico uerbo destruiere voluerunt condito res canonum. Secundo potest intelligi discretè secundum proportionem materie & persone. & sic cum prælati communiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publicè Aaron de idololatria: vt S. Tho. dicit in 4. senten. distin. 46. q. 2. artic. 2. q. 2. ad quintum.) & Papa non sit puniendus factò, sed verbis reprehendus publicè (vt ex sancto Thoma colligitur in 4. senten. distin. 19. q. 2. artic. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundæ. q. 33. arti. quarto.) in casu quo publicè in periculum ecclesie peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Galat. 2. & in casu quo potest deponi, etiam factò depositionis puniri possit: consequens est quod sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

Ex quibus omnibus clarè patet, quod nec ex illis decretis habetur superioritas concilii, aut ecclesie supra Papam. Vnde non oportet aliter respondere ad eandem ex concilio Basiliensi, in sessione 2. & 18. De quo tamen sciendum est, quod licet ab Eugenio quarto fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo concilio in bullis suis dixerit, nunquam tamen illius approbavit decreta: quin potius in concilio Florentino statim diffinitiuè Rom. Pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis ecclesie: vt superius attulimus. Refert quoque dominus Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præfens vtrique concilio) in libro 3. de ecclesia. cap. 100. multos defectus qui in concilio Basiliensi. in conflatione illorum decretorum interuenereunt, scilicet non fuerunt vnanimiter conclusa, nec cum consensu præfidentium legatorum domini Papæ, qui talibus interesse recusarunt, nec expectatis oratoribus Angliæ, & Castellæ, quos in via nouerant constitutos, nec aditi sunt viri multi sapientes, videntes hæc esse contra doctrinam Sanctorum: sed promulgata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius auctoritatis. Vnde ex neutro concilio admittuntur vt valida.

Nos tamen ex abundantia iustitiæ, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem auctorum dixerit aliquis ex alijs actis eorum conciliorum hoc conuincens, respondebo primò, ego hõ sum, & ui deo q̃ foris sunt quo ad ipsa decretorum uerba: Deus autem intuetur cor, Quo ad alia verò acta eorundem conciliorum a restantium aliam fuisse auctorum inentionem, dicam de Constantiensi, quod dicitur errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa decreta fecit. De Basiliensi verò notorium est, quod errauit, cum contra vnum verum

sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmata dicta sua ex Apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Act. decimo quinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos ecclesiae, Act. octauo. & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthaei decimo octauo autoritatibus, Dic ecclesiae, & Quaecunque ligaueritis super terram, & concilio Constantien. Et concludit quod luce clarius ex principiis Theologiae conclusa est subiectio Papae ad concilium. Et vsque adeo progreditur, vt pestiferam perniciosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

*Quod secluso Papa in Ecclesia,
non est papaeui suppletioe,
& sicut in regulatiue vsu
ipsius*

PRINCIPIUM Veritatis videndae circa recitata à radice sumendo, declarabimus. Primum, id super quod tota haec confurgit fabrica: falsum esse scilicet, quod secluso Papa, quomodolibet in ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiue ipsius, quantum ad vsu & suppletioe. Deinde ostenditur falsum esse, quod Papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, citra potestatem applicandae potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in ecclesia secluso Papa. Sic enim modò de ecclesia, vt distinguit contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dñ de his sermo est. Si Papatus igitur est sic in ecclesia cum ecclesia non habeat ipsum ex seipso (vt aduersarius fatetur) oportet quod datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata à Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probantem: si in nullo horum reuelatio haec inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ab hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio ista non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptae ex Matthaei decimo octauo, nihil dant nisi supra subiecta ecclesiae indefinitè, vt praedelaratum est. Vnde ex eis non potest huius, vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in sub-

iecto habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioanni. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorum qui erant ex circumcisione aduersus Petrum, nullam superioritatem sed ambiguam æmulatione legis Moyse praefert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis sed conuersis Iudaeis, & praecipue Phariseis fuerit, textus ille iunctus cum capitulo 15. (vbi illi de haeresi Phariseorum dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed verbis, subditis quandoque licita est aduersus praelatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. secundo & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius (vt habetur secunda quaestione septima, can. Petrus) hoc soluit, quod Petrus noluit vti autoritate sua. Act. verò, 15. non fuit concilium vniuersale, nec Iacobus dedit sententiam & ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit concilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. secundo habetur, scilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. secundo refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiuam, in communi facta est, non à Petro, nec Iacobo. Et scito quod quia solutio quaestionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris praesentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimo quinto capitulo idè Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex alijs in tali conuentu: & communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necdum autem erat tempus vtendi plenitudine potestatis suae: in statuto praecipue transitorio quale fuit propositum à Iacobo, cum dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quod Papa manifestauit suae plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & ecclesiae. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiae, & in condemnatione Ananiae, & Saphirae & Simonis, & ex traditione successiuam Apostolorum, Papam potius quam concilium primatum obtinere animis vocibusque Christianorum inhibuitum est vsque ad concilium Constantiense, ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacrae Scripturae praeualuit concilio (vt patet 3. quaestione secunda ca. tria. iuncto ca. placuit) quantum magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacrae Scripturae aperte, vt monstratum est & monstrabitur, praeualerit congregationi Constantiensi, ante Martinum & Basiliensi concilio? Omnia enim concilia per Roma. sedis autoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt capitulo significasti, de electio. allatum est. Quod autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, sed potius

potius in hoc, quod summus prouisor & legislator Dominus Iesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, ecclesia verò errare non potest: ergo. Haec enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principis theologiae, sed in haeresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quod ecclesia non potest errare, & Papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re ecclesiae, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in haeresim inciditur damnatam: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quod intendat iste homo, quia expressè assert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quod à Deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiasticae potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quam sequi haeresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quod Praelatorum congregatio in concilio generali, secluso Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quam collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Praeterea. Quamuis ecclesiae sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vltimum. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi) quis hoc promissum praelatis istis sic congregatis magis, quam collegio Cardinalium cum Papa? Quaecunque enim autoritas afferatur de congregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, & caetera. & Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quam in ista non acephala, quae verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quod hoc conueniat concilio dicto ex representata ecclesia vniuersali, quia gratiae personales representati non transeunt in representantem, vt patet inductiue.

¶ Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quod Papa, & quod concilium simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quod iste habet ius eius, & non alter, aut quod ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in capitulo à nobis. de sententia excommunicat. & in quol. Sancti Thomae, vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut com paratur Papa & concilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quam concilium potest errare, quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinam prouidentiae: & sic falsum & erroneum est dicere quod Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quod ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capitulo, maiores. & 24. quaestione 1. capitulis, à recta. memor sum. & quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quod haereticus censetur, qui damnata ab Apostolica sede conclusioni in fide, adheret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis ecclesiae quam Roma. ecclesia haereticus est, vt patet ex San. Thoma, in Secunda secunda,

quaestione prima, articulo vltimo, docente quod ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quae sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quaestione 11. articulo secundo ad tertium. quod contra Papae auctoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex ca. si Papa distinct. 40. vbi dicitur, quod ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papae iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quod semper altera praemissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea, scilicet quod obliquum oportet regulari in reuera à recto: & est expressè damnata etiam à concilio Constantensi sub Martino. Si autem est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliqua ecclesiae non. Confirmantur haec autoritatibus supra allatis. Et haec responsio est ratio sumpta ex parte causae materialis, ex hac enim habetur, quod non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quae sunt fidei, habet quod sit subiectum seu materia assistentiae diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imò ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt San. Thom. in quarto sentent. distinctio. 19. quaestio. 1. dicit. Ex quo patet, quod voluntarie dicitur quod Papa habet potestatem in aedificationem, prout sapiens, id est, concilium determinabit. In his enim quae sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quae in principe est, aedificare ecclesiam debet. Et ad haec multum adiuuatur ex concilio sanctorum Patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt si quidem statuta iter Papae, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secunda San. Thomae allatum est. Rationes autem quae concernunt de positionem Papae, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causae formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur, suprema autem potestas in ecclesia repugnat dari in ecclesia superiore, quia iam non esset suprema in ecclesia, sed potestas in ecclesia regulatiua Papatus quod ad vsu est superior Papatus, ergo in ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsu illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessio. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si ecclesia potest ligare manus Papae constituendo leges coactiuas circa vsu Papatus & suspendendo ab executione, quod potestas ecclesiae non sit par papati, sed superior papatu. Confessio autem ab hoc viro, quum loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Teneat, &c. Haec dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsu potestatis per generale concilium. Haec ille.

¶ Et vt magis pateat horu fictio, aduertendū ē quod Opus. Caiet. B. admodum

admodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima. vnicum & communem omnium sensibilem iudicem aliorum omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concessio quod in ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera, si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quam possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ, nec tota ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua ecclesiæ communitas vtens iudicet de singularum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibi ipsi, qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera componi vult.

¶ Ex causa domum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in ecclesia supra Papam potestatem ponere, quis corriget conciliium ipsum potens errare? imò quod de facto errant in decretis illis Constantiensis, & Basiliensis, & in multis alijs errare potest, propter quod à concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sanctus Thomas in quæstio. de po. Dei quæstio. 10. articulo quarto ad decimumtertium dicit. Er de concilio Basiliensi, quod quàmuis legitime congregatum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, synodus Basiliensis decernit & declarat, quod ipsa pro hæreticæ extirpatione ac morum generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitime congregata per nullum quauis autoritate, etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debet aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissime apparet, quod etiam in his quæ sunt iuris positivi (qualia sunt tempus & locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summam pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod concilium ritè esset congregatum auctoritate Romani pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio concilij illius decreto, omnium decretorum illius auctoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quod si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis, & pacis, qua vna est ecclesia, & peruenitur ad patriam cælestem, melius causatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, qua sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu consilij sui, (quod sit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine ecclesiæ, dando communitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est: nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respicit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quarto, quia cum gratia perficiatur naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen ecclesiæ suæ, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituendis, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi referuent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati ecclesiæ non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens Lucæ 22. Ego rogauit pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum commisit subdens, Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quàm sine regiminis sumatur, ostendit tamen, quod ad consequendum ecclesiæ finem ex eo modo regiminis non conuenit in ecclesia talem ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra Papam, regimini ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla auctoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimonijs aduersatur? concludendum est quod frustra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quod secluso Papa, non sit ecclesia potestas legislatura.

¶ VNIAM Autem præter dictam potestatem duas alias in concilio locat secluso Papa (scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, & potestatem condendi interpretandique auctoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Auctoritas ecclesiæ in condendis legibus conuenit ecclesiæ secundum istum ex hoc, quod est communitas perfecta. Vnde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius auctoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in ecclesia etiam oportet.

Sed

Quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam non est in ecclesia secluso Papa, nisi in casu.

¶ E Auctoritate autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam sciendum est, quod potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia. Et in Papa quidem esse potestatem hanc quod ad applicationem potestatum inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos episcopos per loca instituebant: tum ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente suscipit absque conscientiarum scrupulo: tum ex ratione officij sui: ad eundem namque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem sollicitudinis, vt patet Exodi decimo octauo, vbi Moyses dux populi ex concilio Iethro elegit & constituit principes populi: & millenos, & centuriones, & decanos. Quod ad applicationem verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem Papam (vt habetur octaua quæst. 1. si Petrus) ex auctoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 660. tempore Iustini Imperatoris: & ex continua obseruatione liquet. Papa namque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis, vt opposito modo sit irritus. In ecclesia aurem, seu concilio non esse hanc auctoritatem secluso Papa, ex hoc patet, quod tota ecclesia non potest auctoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos, quod electus à minus, quàm duabus partibus Cardinalium, sit Papa, sed bene, econuerso Papa posset statuere, quod electus à minus, quàm duabus partibus Cardinalium, sit Papa: & quod electio spectaret ad tales: & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius auctoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positivi: quale est, quod electio spectet magis ad presbyteros & diaconos talium ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri: magis ad episcopos Hortianensem, Sabinensem, Prænestinum, Tusulanensem, Albanensem & Portuen. quàm ad alios episcopos. Hoc enim nec à diuino, nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso Papa, posset ecclesia mutare statuta Papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum veritatem, concilium, secluso Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem, & illum minimum potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere, defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos vbique terrarum sua sola auctoritate: quæ non sua, sed illius est, qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) & ambiguitatis (quia nascitur si aliquis est verus Cardinalis) & similia euentuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magni schismatis inchoati sub Urbano sexto contrigisse videtur) in ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, fer-

Alias, nec expectat concilium.

¶ Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quod ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quod quia ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papa (vt patet ex auctoritatibus inductis; testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholica ecclesiæ) consequens est quod ecclesia, & si possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus, Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione auctoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi auctoritate Rom. pontificis implicite vel explicite roboretur. Vnde S. Tho. (vt superius adductum est) inquit, Sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere, nisi interueniente auctoritate Romani pontificis. Et (vt prædictum est,) rectè dicit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Pontifici summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Tho. in Prima secundæ. q. 90. vbi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quod lex ecclesiæ nihil aliud est, quam rationis ordinatio ad ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ, cui sui ipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ, non potest leges auctoritatiuè facere. Et hoc cognoscetes sancti patres à Papa robur decretorum suorum, recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore post electum Martinum Papam quintum, ipsa requisitio oratorum regis Poloniae, quod approbarentur decisa in materia fidei à Martino, testatur, vt patet in sessione vltima. Et Basilienses multum institerunt ad Eugenium quartum, vt decreta Basiliensis concilij approbaret: & nunquam obtinuerunt: vt dominus Ioannes de Turry cremata refert: & in gestis Basiliensis concilij apparet.

¶ Amplius, Auctoritas ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pont. & non solum principaliter, sed finaliter, ita & ad ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad concilium, sed concilij sententia à Papa confirmatur, & à concilio ad Papam appellatur: vt sanctus Thom. in alijs locis, & Secunda secundæ, & quæstio. de potentia Dei, & contra errores Græcorum docet. Ergo, à fortiori ad Papam principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra à concilio, ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra concilium ministrare.

¶ Amplius, Consuetudo ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure natura aut diuino, possit non solum dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse à concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quod cætera, quæ sunt de iure naturali, & de iure gentium, in concilio Constantiensis decretum: nisi non obstat illius apostolica auctoritas. Quæ si sit firmata, non habet certam vim obligatiuam: quod obstat in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

vatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, afferendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem ecclesiam potestas hęc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis. à Papa ad representandum illam in hoc actu pro bono ipsius ecclesie. Iam enim ostensum est, quod ecclesie cura non sibi ipsi, sed Petro à Christo commissa est: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine ecclesie, præualeat tam determinationi quam actui ipsius ecclesie, cuius nomine, sed non auctoritate sit.

¶ Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hęc autem dicta sunt, vt pateat, concilium secluso Papa, nec regulatiua vsus papalis potestatis, nec legum conditiua & interpretatiua, nec applicatiua omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem auctoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hęc etiam satis clarum restat, quod concilium non habet papalem potestatem supplementi. Et si contra hęc afferantur gesta in concilio Constantiensium dictum est quod propter incertitudinem Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat ad mitti potest congregatio illa post vniionem trium obedientiarum. Verumtamen perfectum ac indubitatum concilium absque vero, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto authenticata sunt, sub quo nihil gestum est à concilio, sicut prius.

CAPVT XIII.

In quo solvuntur rationes contra Papam, quod ecclesia sit totum, & auctoritas eius maior in se.

Vo vero dicitur quod comparare ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est solvere: imò sophisticum monstrare, nam sophisticum est. Nam sicut vnitatis pars numeri, & senarius numerus est maior tam vnitatis, quam dualitatis, ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas ecclesie est maior potestate Papæ; sicut totum parte, & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quam potestas Papæ: quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequitur, quod potestas ecclesie sit maior, id est plus possit, quam Papa in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, quod querere an ecclesia sit maior Papa, est querere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quod etiam dicitur quod ecclesie auctoritas est maior auctoritate Papæ in se, falsum & erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta contra Papam, nullo modo est maior Papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: quia papa est vna potestas, illa multa. Ex quo enim ostensum est, quod papatus, secluso Papa, non est in ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia, scilicet, potest sede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non

eget amplius certificari: erroneus est dicere, quod vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de concilio dicitur distincto contra Papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in ecclesia, & hic adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens, & omnem potestatem virtualiter continens, consequens est quod auctoritatiuè ecclesia non sit maior Papa: sed e contrario in cæteris quinque enumeratis capitulis. Et sic patet quanta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens quod luce clarius ex principijs Theologia deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et rursus quam presumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 140. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affectata forte ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in vna tantum obedientia sub Ioanne 2; . Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quod in ecclesia secluso Papa est auctoritas congregandi generale concilium.

Et quoniam inter singulares auctoritates Ro. Pont. potestas congregandi generale concilium computatur: & hanc aliqui putant alijs conuenire posse: idcirco in hac quoque concilium Papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur nonnullorum opinio, quod quauis regulariter congregatio concilij spectat ad Papam (vt in capit. significasti, de elect. & distinct. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale concilium potest, Papa non consentiente, ac etiam inuito. Fundant hoc super illo principio, scilicet, Regula generales patiuntur exceptiones, præsertim vbi casus particulares incidunt variables modis infinitis: quod probatur ex Aristotele in Ethic. & gnomo in sexto Ethic. virtutibus positus ab Aristotele ad has exceptiones. Ex his nanque oportet dicere, quod quando cunque observatio legis disparet vnitatem, quæ est finis legis, & obesse Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare concilium, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explorat autem dictus Ioannes Gerson tres in specie casus, in quibus congregatio generalis concilij sit legitime sine Papa. Primus est dum desit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem civilem: vt si cadat in perpetuam, *manus*, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonice, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando concilium, renuit contumaciter in perniciem ecclesie, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si concilium postquam à Papa est legitime congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali concilio: in tra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De auctoritate autem concilij sine Papa, dicit quod fulcitur & virtus auctoritate primo Iesu Christi indefectibilis capitis ecclesie. Secundò legum suarum tum diuinæ, quam naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati, vel manifeste charitati,

tati, vel religiosa pietati concedunt. pro quo facit auctoritas Domini, Marci II. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo David, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, columna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decima septima distin. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitime deponi: quia ex quo concilio contra Papam distincto inest potestas deponendi Papam, oportet quod possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de Papa: alioquin perplexa esset ecclesia, dum nesciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio concilij Constantiensis, Benedictio 13. nolente concilium authenticare, quantum sua intererat.

Alias quoniam,

CAPVT XVI.

Quomodo verificetur, quod concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD Euidenciam propositam: ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quod ad locum, tempus, collationem mutuum & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad auctoritatiuè disponendum de vniuersali ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quod regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit, suspicio generatur contrariationis. Hoc tamen non sic spectat ad papam, quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quod concilium potest congregari sine papa, & quod papæ potestas congregandi concilium introducta est de iure positivo, vt in can. vltimo distinctionis decimæ septimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positivi exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est concilium auctoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum ecclesie. Vocatur concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris: quod potest simpliciter statuere, & ordinare vniuersalem statum ecclesie. Vocatur concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat membris possibilibus inueniri, ecclesia in tali statu existente: & potest quod ad aliquod tantum de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia concilium perfectum simpliciter sit capite præsentem personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem sit per legatos, cum adhuc supersit papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia concilij confirmatur, (vt patet ex dictis) si erraret in aliquo, (vt de concilio Basiliensi patet) habet correctorem papam: sicut & illud habuit

& habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum ecclesie pluribus modis continetur: quia & existente vno papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus suum in dubijs: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quod ad congregationem; tamen sic se habent: quod concilium perfectum simpliciter solum papa potest congregare. Ita quod nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, potest concilium perfectum simpliciter absque papa consensu fieri: & si fiat, de facto nullius auctoritatis est. Probat hoc primò dictis: quia scilicet communitas ecclesie sine papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, ut ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, quia si communitas ecclesie absque papa constitueret concilium perfectum simpliciter, cum ad tale concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quod communitas ecclesie esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta concilij acephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertio, quia cum papa ex cura vniuersalis ecclesie habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesie ex iure diuino conuenit soli papæ, ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis ecclesie. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ, quæst. 100. art. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælati ecclesie, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio, quod est coniungi non sua, non potest fieri ab ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. Sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis ecclesie, & non reliquit ipsi ecclesie curam sui ipsius; & ad curam vniuersalis ecclesie spectat concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc *potestas*, aut gnomo: quoniam expressè in 5. Ethic. dicitur quod directio iustitiæ legalis, quam nos ius posituum vocamus: quod quia ab homine est non potente præuidere & providere singulis euentibus defectibile est in casu: & tunc gnomo in intellectu pratico, & *potestas*, in voluntate supplet: non interpretando ambigua, sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in Secunda secundæ, quæst. 120. art. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, civiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimæ septimæ, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in concilijs congregari statuere, nisi auctoritate Ro. pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem ecclesie statum potest congregari sine papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandum vniuersalem ecclesiam, sed ad providendum illi casu tunc occurrenti. Et licet casus humani variables sint infinitis modis, puta si contingeret mori omnes electores papæ, si contingeret tale quid, quod electores non possent eligere

eligere sine conuocatione concilij, ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c. omisis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, afferro, in quibus concilium tale congregandum est. Primus est, si papa propter hæresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesiæ, sed tantum depositaria potestas papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione papæ inferius agatur. Secundus est, quando papa vnus vel plures incerta electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Urbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesiæ, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipsorum electorum defectu concilium sic imperfectum eligit, vt in concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In alijs autem veritatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem quod papa eligitur in pastorem ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea non est trepidandum timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diurnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontifici obuiari huic casui, si statueretur, quod papa insanus factus, tanto tempore expectetur, & si post nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censetur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo semel ritè cecidisset. Ex eo autem quod Papa captus esset, & non pateret accessum ad eum, alter non esset creandus. Petrus nanque seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex Actibus Apostolorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab ecclesiâ ad Deum pro eo, ipsum liberavit. Nun quid abbreviata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domini intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei: vt patet Iudith septimo, et octauo. Posset tamen in hoc et in præcedenti casu, pontificio statuto prouideri, quod à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, et per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante, obtineret. Et tunc electus posset omnia facere in vtroque foro, sicut modò potest summus Pœnitentiarius in foro conscientie absoluerè autoritate iuris, mortuo Pontifice vel fatuo, autor.

¶ In casu autem, quo Papa non hæreticus certus, et indubitatus, renuit requisitus congregare concilium, et statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (ut Constantienses ceperunt, et Basilienses apposerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret, cum nihil posset facere, quod retinens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio dicens concilium perfe-

ctum, id est habens auctoritatem disponendi, et statuendi simpliciter de vniuersali ecclesiâ, posse absque Rom. Pontif. auctoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis, concessio libi à Christo immediate, vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, quod quia concilium Constantien. in sessione 39. & post Basilien. in sessione 11. constituit cap. frequens. ideo etiam inuito Pontifice de decennio in decennium potest celebrari concilium, etiam perfectum, propter auctoritatem statuti, respondendum est, quod sunt in magno errore, & quod in veritate schismatici operam dant tales, & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Romano Pontif. qui est supra totum ius positum, & constat quod determinatio temporis & loci concilij de iure est positio. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, quod quia tempus interpellat, & auctoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quod concilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quod Papa non tollat, aut interpreteretur, aut dispenseret, aut prohibeat.

¶ Quod ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum concilium, quia tantum ponderatur sciendum est, quod oportet hic distinctione vti: nam si requiritur à viris probis, quos præterita & perseverans vitæ, ac morum integritas commendat, subest causa concilij (purâ hæresim vel schisma) debet Papa annuere, & nunquam credo quod fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autem requiritur à viris, qui volunt alligari onera alijs & digito suo nolunt mouere ea, qui Præcorum conciliorum statuta non seruant ambitiosis, insatiabilibus suarum passionum sectatoribus, & huiusmodi, pro reformatione ecclesiæ, nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita cuius primam trabem de oculo tuo, & tunc perspicies vt educaas festucam de oculo fratris tui: præsertim quod melius potest Papa solus reformare ecclesiam inchoando sponte à seipso & suis, quam per concilium: oportet enim primò seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est causa negandi consensum concilio, probabilis timor vsurpandæ auctoritatis à concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt bis, scilicet cum primò inchoatum est concilium, sessione 17. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio, sessione 18. Finis enim concilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra restatur.

¶ Ex his igitur patet, quod inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilij absque Papæ consensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod concilium perfectum verò concilium secundum præsentem ecclesiæ statum quandoque sine Papa, & contra ipsum sum congregari potest. Et secundum hanc distinctionem potest diuersa, si vis, dicta doctorum saluare.

In quo incipiat comparatio potestatis ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primò de modo quo Papa propter crimen hæresis subijcitur concilio, secundum vnâ opinionem.

DIST collatam potestatem Papæ cum auctoritate ecclesiæ, & concilij generalis simpliciter & absolute, & manifestationem superioritatis Papæ supra ecclesiam vniuersalem, & concilium vniuersale: consequenter comparanda est auctoritas concilij ad Papam in casibus. Et primò in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis, & alijs casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa, supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si Papa. dist. 40. quod Papa propter crimen hæresis potest deponi à concilio generali: & inuestigemus modum depositionis, & potestatem depositiuam, ut sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus concilio, seu ecclesiæ vniuersali.

DE MODO, Quo Papa propter crimen hæresis deponitur varia est opinio. Quidam dicunt quod hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum nanque papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim, desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quod fides constituit viatorem in hoc quod est esse membrum ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositio, scilicet quod negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis, quæ patet inductiue (si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de alijs) subiungunt, sed esse membrum, & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, quod esse membrum, est prius quàm esse caput, ut patet, quia caput oportet esse membrum: sed non e conuerso: quod igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum ecclesiæ: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quàm caput ecclesiæ, eo ipso quo fit sine fide, fit non Papa. Et hoc est, quod sub alijs verbis ab alijs dicitur, quod cum papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit, secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria voluntate translatus est extra corpus ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundant super auctoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei & ecclesiæ, quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem, & ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quæ tuor afferuntur auctoritates. Prima Saluatoris, Matt. 16. Super hanc petram edificabo ecclesiam: siue enim per petram intelligitur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei, in idem redit quod ad fidei rationem: ipsa

enim semper inuenitur fundare ecclesiam. Secunda est Abacuch 2. & Apostoli ad Rom. 1. Hebræ. 10. Iustus ex fide uiuit. Sic autem uiuere uiuentibus est esse in naturalibus, ita in ecclesia uiuere est esse in eadem bene uiuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantiarum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta est sancti Tho. in tertio sentent. distinct. 13. quæst. 2. articulo 2. expressè dicentis, quod homines infideles non pertinent ad unionem corporis ecclesiæ, secundum quod est vnum simpliciter. & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quod sunt uisibiles corpori.

¶ Ex ratione ecclesiæ affertur definitio ecclesiæ, scilicet quod est collectio fidelium de consec. distinct. prima. capitulo ecclesia. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & ecclesiam multè afferri possunt auctoritates, dicentes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra communionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues, fieri & esse procul à communionem fidelium hæreticos faciunt: in primis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorum Dathan, scilicet & Abiron, schismaticorum. Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de celo euangelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Et secundum ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum doctrinam quam acceperunt, Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infidelibus? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioan. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non afferit: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. A missione clauium Ambrosius in Pasto. explicat (& habetur de pæ. dist. 1. c. verbum). Dominus parius, & soluendi esse uoluit & ligandi, & subdit, Certum est quod ecclesiæ vtrunq; licet, hæresis vtrunq; non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: ut habetur 7. q. 1. ca. No uatianus. Qui nec unitatem Spiritus, nec communionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ vinculo atque sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem potest habere, nec honorem. Et 24. q. 1. can. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in cap. Agathius. Ad idem est expressè S. Tho. in secunda secundæ. q. 39. arti. 3. volens quod potestas spiritalis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quod ad usum, nec quod ad substantiam: ita quod si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augu. in sermone de pasto. tractans illud Cant. 1. Pasce hædos tuos, & dicens. Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunti hæretico, pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincetium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quod fides facit membrum ecclesiæ. Si enim secluso iure positio (vt loquimur) cum perditione fidei remanent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmaturque hæc positio, ex eo quod papa hæreticus est excommunicatus, ut patet ex glossa in c. Agathius. 24. q. 1. dicente, Hic est casus in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quod per parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus,

cus, est minor quolibet catholico: vt habetur 12. q. 1. can. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. inferior dist. 21. Est etiam accusandus, adeo (vt glo. in casu papa dist. 40. dicit) qd papa non potest statuere, qd non possit papa accusari de heresi. Est etiam iudicandus: ut in d. c. si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum nõ esse papam, sed minorem. Et ad hoc est S. Thom. in quarto dist. 19. q. 2. art. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad Galat. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit qd non debent prælati à subditis coram multitudine corripit, nisi immere periculum fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim qd non de maioriore & minoriore charitatis loquitur: (quia hoc est commune omni peccato mortali, sed potestatis, quia prælatus præest sub lito, ergo vt prius.

¶ Ex his autem inferitur qd in vtroque modo quocertus papa viuens definit esse papa, eadem est causa defitionis: scilicet propria voluntas illius qui est papa. nam renuntians propria voluntate abdicat à se, esse caput ecclesiæ: hæresim autem amplectendo, propria voluntate aufert à se esse membrum ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo defitionis papæ viuents habetur qd papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quod papa manens papa, non habet superiorem in terris potestatem.

C A P V T X V I I I .

De modo quo Papa hæreticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem.

QUAMVIS Aurem dicta positio illustrum sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. Contradictant nanque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quod papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quod papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicem in terris, concilium vniuersale. Primum propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferunt, quia in his consistit vis. Primum ex factis Marcellini, & gl. dist. 21. can. nunc autem, qui idololatra nõ fuit depositus: & fuit sanctus. Et gl. affert Hug. dicentem, Quia paratus errat corrigi, non deponitur, vt 14. quæst. 3. dicit Apostolus. Secundum ex c. audiuimus. 24. quæst. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quorãlia prædicare cepit, neminem damnare potuit. Antequam igitur quàm prædicaret hæresim, damnare potuit, & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseverant in prælationibus suis, redeuntes ad pœnitentiam, ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet. 1. q. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de hæret. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio & defitio: sed institutio papæ pertinet ad electores: ergo & defitio, absque ergo iudicio electorum non destituitur papa.

¶ Secundum autem propositionem, quod papa hæreticus, manens papa habet iudicem in terris vniuersalem ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur dist. 40. si papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est: ergo habet iudicem, coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quod ad secundam ex eo quod ecclesia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra papam in hoc casu, vt communiter tenetur

Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus papam.

PRÆMISSIS Duobus modis dicendi contrarijs, quomodo papa hæreticus, definit esse papa: examinanda primò occurrit illa propositio, quæ est fundamentum primi modi, An sit vera. Et breuiter facile ostenditur, quod est falsa simpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur, quod nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino, aut humano: ergo nec papa. Sequela patet: quia papa non est deterioris conditionis, quàm alij Episcopi. Assumptum probatur sic, Episcopus discrepens contra fidem, sola actu inferiori est verè, propriè & perfectè hæreticus, & non est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto: ergo perfectè hæreticus episcopus non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima, quod solo actu interior constituitur perfectè hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori, cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Secunda autem probatur, quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est episcopus ex simplici commissione hominis, ut S. Thom. expresse dicit in Secunda secundæ. quæstio 39. articulo 5. ex hoc enim deducitur intentum sic, Episcopus hæreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditus ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud primi Regum 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et primò ad Corinthios quarto Apostolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest ecclesia excommunicare, quod non potest iudicare. Ergo multò minus est priuatus iurisdictionis potestate, quæ est ab hominis commissione: vtrunque enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam. & dixi, multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quàm ad incurrendam excommunicationem: quoniam incurfus censurarum non requirit declarationem, sicut incurfus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur quod potestas iurisdictionis non est ab homine: quod est primò contra sanctum Thomam. Est secundò contra sententiam omnium doctorum catholicorum, sententiam, quod à Petro omnis iurisdictionis in totum residuum ecclesiæ corpus manuit & manat, iuxta illud Leonis papæ. cap. ita Dominus. distinctio 19. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatisimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in coprus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt totæ autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendum vniuersalem aatem capitis & principis in ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quod non est par ratio de papa & alij Episcopi in hoc

hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs episcopis est ab homine, in papa verò est à Deo immediate: & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, nõ sint ipso facto priuati, (quia homo videt quæ foris sunt) & papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus, quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facile excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod. n. in papatu sit potestas iurisdictionis, à Deo est immediate: iuxta illud Matthæi 18. Quodcumq; ligaueris super terram, &c. Quod autem papatus ipse habens hanc præter, sit in hoc hoie ab hoie est (sola Petri persona excepta, quem Deus ipse p. a. fecit, Io. vlti. Pasce oues meas) nam ab hoie eligitur hic homo, ut in eo sit papatus. Et quoniam cum deponitur papa, non auferitur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei, quoniam, ut dicit ad Ro. 11. sine pœnitentiã sunt dona Dei, sed auferitur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita à Deo immediate, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de papa & alijs Episcopis, quod ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo, seu iure diuino. In vtriusq; n. a Deo cum sit mediante iudicio humano consequens est qd non auferatur à Deo immediate, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non auferitur per id, quod humano iudicio secundum se non subiacer, scilicet occultam in solo corde hæresim.

SI QVIS Autem hæsitaret de illa altera propositione, scilicet qd de hæresi interiori ecclesia non se potest impedire: propterea quia doct. dicunt, qd hæretici etiã occultati, sunt excõicati: & quia in clem. de hæret. cap. multorum, excõciantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere: Vbi de interiori amore & odio ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest, qd hæretici ut sic foro ecclesiastico subditi, quantumcumq; occultati, sunt excõicati, & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interiùs, & solus secum loquendo verbo exteriori profert submississimè illam hæresim, est excõcatus, quamuis sit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacer humano iudicio secundum se, quamuis careat testibus. In clem. aut illa & similibus nõ iudicantur actus interiores secundum se, in sua puritate manentes, sed vsunt causæ exteriorum commissionum, aut omissionum: ad idem nanq; genus pertinet commissio & omisio, sicut affirmatio & negatio: sermo aut noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens, multi in hac re errauerunt. Nec mirum, quia contingit in his quæ sunt per accidens et sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus. n. interiores puri sunt in genere occultorum per se, quia ex propria natura habent qd sint iudicio humano ignoti. Actus aut exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ. Possunt nanq; sensibus percipi, sed ex hoc, qd fiunt sine teste oculata sunt, propter quod nunquam, (vt dictum est,) ab ecclesia actu interiori purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præsens rō conuincit intellectum meum: ideo cõcludo, qd illa propositio, Papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶ Confirmatur aut sic esse, vt dicimus, et ex ipsis contrarium sentientibus: quoniam dicunt, qd Papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt gl. in distinctione 21. c. nunc aut. adducit Hugo. Si. n. hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quò iterum fit Papa? imò quò non deponitur? Hæc enim contradicunt positioni anteriori, scilicet qd sit ipso facto iure diuino depositus, ut patet. Nec sufficienter dicitur, qd dum ecclesia non deponit, reeligitur: tum quia fal-

† Alijs, deest hæc negati.

sum est, qd nõ depositio sit reelectio, ut patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent qd non, aut qd vellent meditari super hoc: sed non deponunt, quia ius vñ habere, qd si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quod hæt: & si nihil hæt (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis eorum dictum suscipiat ut verum, qd Papa factus hæreticus, paratus post modum corrigi, non deponitur, sequitur manifestè, qd Papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quod non erat prius depositus.

C A P V T X X .

Rationabilis sententia, quod Papa factus hæreticus, subest potestati ministerialis ecclesiæ, & non authoritatiæ super super Papam.

PRÆMISSA Certitudine trium, (scilicet quod Papa ex hoc quod factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & qd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris & qd Papa si à fide deuiat, deponendus est: ut in c. si Papa 40. dist.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, qd sit depositus: cum iudex in quantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimo quarto. Tu, inquit, quis es, qui iudicas alienum seruum? domo suo stat, aut cadit. & sanctus Thom. in secunda secundæ. q. 67. determinat qd iudex non potest, nisi subditum iudicare. & in decretis. dist. 21. cap. inferior idem dicitur. Si nanq; à concilio vniuersali iudicandus deponendus: est, statim sequitur quod Papa manens Papa, habet concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec concilium, nec ecclesia est supra ipsum, statim sequitur qd Papa deuius à fide, sit iudicandus & deponendus: nõ tamen à nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunque extremum? non est quod diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attingitione consistit virtus, quod multas consuevit soluere quæstiones.

¶ Dicamus igitur, qd hic sunt duæ viæ extremae, & ambæ falsæ: altera est, quod Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, quod Papa manens Papa, habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quod Papa licet absolutè non habeat superiorem in terris ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris ecclesiam vniuersalem. Altera dicens, qd Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesiæ quod ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua ecclesiæ super Petrum papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via communis quantum vidi hætenus. Contra tamen hanc viam est, quia cum Papa diuino iure sit supra concilium, & ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, qd ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, ut patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacre Scripturæ inductis. Numer. n. 16. dicitur. Recedite. Ad Galat. 1. Anathema, id est separatu: sit. Secundæ

cundæ ad Theſſalonicens. tertio. Subtrahatis vos. Secunda ad Corin. sexto. Nolite iugum ducere. Secunda Ioan. a. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. De vita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem q̄ separare se potest ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sancitum est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab ecclesia, maiori potestate opus est, quàm ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariò sequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens schisma opusculum h̄ intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verò non sequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

E R I T ergo media & vera via, quòd Papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorè se, sed ministerialem ad sui depositionem.

Ad cuius euideniam alitèr ordiendò, tria præmittenda sunt.

Primò, q̄ in Papa inueniuntur tria scilicet papatus, persona, quæ est Papa, putà Petrus, & coniunctio vtriusq̄, scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus. Papa. Secundò, q̄ discernendo, & applicando proprias causas suis proprijs effectibus, inuenimus, q̄ Papatus est à Deo immediatè, Petrus est à Patre suo, & c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primùm à Christo immediatè institutum, nò est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Còcurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores voluntariè eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (vt applicans ignem stipulae), vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans: quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum, & electi: non facillè enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cum ipsa constituat Petrum Papam, sequitur quòd licet Papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen Papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertio, quòd quia iam nihil tam naturale est, vt vnaquæque res per quascunq̄ causas fit, per easdem contrariò modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eisdem, scilicet suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est factò Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto de renun. cap. 1.

E X H I S Tribus præmissis habetur primò abque omni hæsitacione certum, q̄ Petrus Papa, & in

fieri & in corrupti dependet à potestate humana, nò superiori, nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non Papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa, Petrum non papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi, & electorum. Nec sit cura in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueantur: fat est in proposito q̄ facta tenent, ita q̄ in veritate Petrus sit, aut nò sit papa. Quòd etiam ista potestas sit minor potestate papæ, absque alia probatione ex eo liquet, q̄ mortuo papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positui, ista potestas est in ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis autoritas: alioquin essent duæ suprême potestates in ecclesia, & Christus nò instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec maiorem, nec parem, sed inferiorem potestate papæ: superioris namque virtutis est disponere de actu inferioris authoritatiuè, ita q̄ si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur. Habetur secundò certo certius, q̄ aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo namq̄ q̄ potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem, & huiusmodi potestas, cum sit minor papatu, non potest supra papam, manifestè conuincitur, q̄ aliud est posse supra illam coniunctionem, & aliud est posse supra papam. Vnde potestas supra papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò, quia papatus opus Dei immediatè est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

Nec mireris tu, qui philosophiam proferis, q̄ inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplantus fueris, q̄ coniunctio formæ & materiæ vtriusque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & q̄ potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque; seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ, nò oportet q̄ possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiua, aut resultat ex illa coniunctione: & consistat solem & hominem non posse supra animam intellectiua, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: et solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus, et consequenter vtriusque: et propterea solus potest limitare et ordinare potestatem Papæ Ecclesia autè potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solus: et propterea nihil potest super papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ, siue per renunciationem, siue per depositionem, siue per eiectionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus et Petri, idcirco diligentissimè et cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior papæ, sed superior coniunctione inter Petrum et papatum.

Quod,

Quod, vt clariùs pateat, scito, quòd certum est q̄ tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu. Primò, per eiectionem à Domino Iesu Christo. Secundò per renunciationem spontaneam à seipso. Tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per eiectionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, ut potestas superior Papæ: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimæ nonæ, can. eiectionem, dicentis, eiectionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Differentia namque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, q̄ alij Pontifices possunt eici tanquam à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum eiectionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorè: Papæ verò eiectionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorè papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eieceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo, scilicet per renunciationem, & tertio, scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solam: quia nec voluntas Petri, nec voluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, ut pote opus suum: oportet dicere, quòd Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

C A P V T XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ hæretici.

QUAMVIS Autem ex certificatis habetur in ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere, & destruere pari consensu, & posse coniunctionem eandem, ipso hæretico incorrigibili inuito, destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo posse sint vnus & eiusdem potestatis, Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunq̄ est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

Nec solum obscurum est, sed falsum multipliciter apparet. Primò, ex ipsius potestatis natura: nam,

quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam, vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur q̄ & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & q̄ si est pars eius, non potest deponere: quod repugnat potentia depositiua. Malè ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inesse, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri Papæ possit se facere non Papam, quàm solus consensus aliorum, quia potest renunciare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renunciet, semper est Papa, donec renunciatio sua acceptetur: sed contrariò quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, q̄ causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque: ex causa: quia implicat contradictionem.

Secundò, apparet falsum ex modò eundi in actualis potestatis: quoniam Papa hæreticus iudicandus est, iuxta capit. si Papa distinctione quadagesima. & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo q̄ sit potestas minor, & q̄ sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

Tertio apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: quia cum consensus iste partialis ex parte ecclesiæ sit in electoribus Papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renunciationem acceptare, ut patet in factò Celestini) sequitur q̄ apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri Papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

S E D H O R V M Solutio magis propositum confirmabit. Si namq̄ consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vterq̄ consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autè isti duo consensus diuersimodè concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autè electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non. n. est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut. n. esse fidelem non est cā illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cum enim aliqui imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illam acceptet, non prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponen-

tis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentura facere in eo. Actus enim actiuorum sunt in patiente disposito, vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt redente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quod non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquatur, quod potestas faciens, vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt sic, nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo, vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod si papa sola sua renuntiatione absque acceptatione ecclesie non potest à se abdicare papatum, hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiritur est, quia nemo potest renunciare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centum, potest renunciare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se ecclesie ad regimen ipsius. vnde iuri ecclesie, quod habet in Petrum papam, non potest ipse renunciare inuita ecclesie, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione ecclesie, dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud: quam pasce oues meas. Vnde non est verum, quod magis videatur de consensu solo electi quod possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum, in quo pendet tota visus rei, dicitur quod potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri: non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quod potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri, vel dissolui (subiecto existente disposito) est authoritativa: ita quod sententia diffinitiva ex hac authoritate procedens super coniunctione talis materiz Petri hæretici cum papatu, dissoluit authoritariè coniunctionem illam. Sicut enim electio ecclesie authoritativè super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & uoluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiz. Et si queratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cum vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quod quia nec Deus, nec natura deficit in necessarijs, quod eadem authoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ, sed sufficit, quod sint intimatiua, reprehensiuua, & huiusmodi iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto, vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quod sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quod non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, non video quare erraret, cum Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam sit corruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessarijs præam-

bulis non dederit ecclesie, quæ nunquam deficit in necessarijs. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiuua ex necessitate iudicij essent necessaria: quod iuristis discutendum relinquo. Bene tamen aduertant, quod non loquor nisi de necessarijs ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessarijs ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quod potestas ista depositiuua non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitatè, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem vniuersali est potestas super coniunctione ista absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur, & ideo Cardinales non possunt deponere Papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem ecclesiam. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis, quod ipsi representarent vniuersalem ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quod dictum est. si quis nanteque episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ordinans, quod si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quod canonici nullam authoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito, nam pastor, & episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuertit: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ante ascensionem dicens ei, Pasce oues meas: & cum effectu exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam, Tibi dabo clauas: & quodcumque ligaueris, &c. Et ordinauit ut si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare. dist. c. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet, quod ecclesia nihil potest super papam absolute, nec in casu hæresis propriè loquendo, potest supra papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quod potestas ecclesie est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & voluntatem. ad corrumpi verò per hæresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu, & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quod papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus, & authoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum, quod Papa hæreticus sit ipso facto depositus iure diuino.

QUAMVIS Autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quod scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu

casu hæresis est subditus, propriè loquendo, concilio, aut ecclesie vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi ecclesie & concilii vniuersalis, ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentiu papam ipso facto depositum, & propterea subditum concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quod fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quod baptisimus, quo primum regemur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mylticum, quod est ecclesia, tres, quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primò imprimi characterem indelebilem: secundò fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum viuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis, uel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugdano.

¶ De secundo autem, (de quo tota est questio,) quod non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est quoniam heretici consacrant verum corpus Christi, & faciunt veros sacerdotes, si seruata forma, & intentione ecclesie hoc faciant, & ex hoc ipso in choat splendore veritatis, quod, scilicet licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixi in tertia parte Sancti Thomæ, questione 8. articulo 1. ad secundum, quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo characteris sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius a Christo, hæreticus. nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc enim a solis Christi membris non quibuscunque, sed in magno sacerdotii, scilicet vel episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & quod tanta est vis characteris baptismalis, ut etiam fides formata eius vices non suppleat, vt patet ex hoc quod presbyter non baptizatus reordinatur, vt patet ex presbytero non baptizato. cap. si quis presbyter. Et quod ipse character constituit membrum Christi dicente Innoc. eodem titu. in capitulo veniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem facti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim, quod proprius & inseparabilis effectus sacramenti fidei, quod constat esse baptisimus, est solus character, ut patet, cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem ecclesie, nihil enim aliud recipit quam characterem.

¶ Et si altius adhuc metis oculos eleuauerimus, inueniemus, quod habens solū fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & ecclesie, & extra membra Christi & ecclesie, diuersis respectibus. & propterea a doctoribus diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens namque solum characterem fidei, quantum ex parte sua infidelis est, & extra membra Christi, & ecclesie, quoniam voluntariè discedit, ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis in uirtute, & est membrum Christi, & ecclesie vel it nolit ipse vtpote non ualens abdicare, aut abiicere a se susceptum semel fidei characterem. Propter quod a diuo Thoma, in secunda secundæ, questione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cum dicitur, quod pro adulterio grauius puniatur fidelis, quam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit, & in eiusdem questionis, articulo quinto, numeratur inter fideles, dum ponit hæresim speciem infi-

delitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorum a Iesu Christo capite quo ad hunc actum vitalem, qui est credere, ut Sanctus Thomas dicit in tertia parte, questione octaua, articulo tertio, ad secundum. Habens autem characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interioris, sed tantum quo ad exteriorum operationem, sicut brachio arido potest quis, uti ad alios percutiendo, vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi, quod patet ex hoc, quod ipse a se solo baptismum cum sit solus, est inseparabilis ab eo, ac per hoc proprius effectus baptismi, quo efficitur primum membra Christi, & ecclesie, oportet quod sit ultimum in resolutione membri Christi & ecclesie, & consequenter quandiu character manet, non definit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam deficit character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno, & per hoc differt a purè infidelibus damnatis, & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Heb. 10. Et hæc ratio ultra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinam & humanam, attributum alicui causa vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causa proprii est, vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo attribuitur baptismum, vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi, oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causa, quæ est baptismum, est proprium, quo differt a cæteris. Hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc. n. solus habet hoc solum primo, & infallibiliter quod causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo papa factus hæreticus licet amiserit fidem et informem, quia tamen retinet sacramentum fidei et inuitus, quo constituitur primum quis in hoc quod est esse membrum Christi, ideo rationes & auctoritates quæ fundantur super hoc, quod fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi, ac per hoc ipso facto diuino depositum, quamuis ex defectu fidei informis optime inferatur, quod ipse quantum est ex se, est extra latitudinem membrorum Christi, ac per hoc a membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab ecclesia puniendus, & demum curia seculari tradendus.

Sigillatim ergo respondendo, authoritas in primis Domini Ioa. 3. non est ad propositum, quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est, & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Aug. sumpta exponit, & ex parte meritum, quia habet in se causam æternæ damnationis, ut Chrysost. dicit, & ex parte claræ condemnationis in ultimo iudicio absque examine, vt Greg. explicat.

¶ Ad illud verò, super hanc Petram. i. fidem dicitur, quod sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed primum lapsus fidei edificata in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super Petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem, quod iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dicitur quod sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse, sicut sumitur cum dicitur viuere uiuentibus esse esse,

¶ Ad diffinitionē fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quod fideles habent rationem primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles, & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, quod ipsius fidei factum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad auctoritatem allatam ex tertio sententia. S. Thom. ibidem est male intellecta, & est contra istos in proposito, nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, ut patet ex hoc quod dicitur, id est respectu horum Christus non est caput, nisi in potentia, secundum scilicet quod sunt unibiles corpori. Constat namque quod respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, quam in potentia, quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei, non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei factum in vno numero obiecto, fidei unionem illam (quam unionem simpliciter author nominat) retinent utcumque velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc quod dicitur, quod velut membra arida possunt non in se, sed aliis facta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non in quantum tales, sed in quantum aliquid ipsius capitis participat, Christus facit.

¶ Ad diffinitionem ecclesie dicitur, quod quia hæreticus ex seipso est infidelis, ideo simpliciter est infidelis, & extra ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus, ut abiiciendus. sic enim manet papa hæreticus.

¶ Auctoritates omnes testamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus, ut non communicemus cum eo. sic enim sufficienter satis sit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præcipitur a Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum 3. ca. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amisio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum usum.

Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in ecclesie foro hæretici. sic enim interpretanda sunt Sancti Thomae, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter privati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis. si est crimen occultum, & declarandi privati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione, & hæresis propriae exactione, est priuandus humano iudicio, a quo coniunctus est papatus huic personæ, ut dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, in quantum hæretici sunt, Augusti, adimit ipso facto, quia impossibile est, ut hæreticus, in quantum hæretici officium exercet, pascat oues Christi. Possibile tamen est, ut ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat, officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, quod Papa cadens in hæresim damnatum, incidit in excommunicationem, falsum est. nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura, (de hac enim loquimur) sit a iure positio, & ius positium non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico oportet dicere, quod papa in nullam incidere censuram potest. Et usque ad eum docent hoc doctores, ut dicit Sanctus Thomas, in 4. sententia. distinctio.

19. quæst. 2. art. 3. ad tertium, quod papa non potest committere alicui, quod excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonaventura. ut dominus Ioan. de Tur. Crem. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad papam hæreticum extendunt, dum papa enim est, soli depositioni subiicitur, depositus autem subiicitur iuri sicut alii.

¶ Ad probationem autem, (scilicet quod si papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex can. audiui mus. 24. quæst. 1. & S. Thom.) dicendum est, quod cum hoc non possit intelligi de maiestate, & minoritate meritorum, seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solum per infidelitatem, sed quodcumque mortale crimen sit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore, & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatum cadens in hæresim sit minor, secundum quod quilibet catholicus est maior,) cum ista sint correlatiua, sed quilibet catholicus non est maior secundum iurisdictionem, non enim ex hoc quod papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquirere super eum, aut alius, oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quântò super his verbis sancti Thomae magna fabrica erigitur, & dicitur quod papa est depositus ipso facto, dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidenciam scito primò, quod cum maior & minor sint correlatiua, consequens est, quod oportet proportionaliter minorem maiori referre, ut & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundo, quod cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditum, manifeste fit comparatio inter prælatum & subditum: non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari, primò, ut intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quod prælatus si labitur in infidelitatem sit minor simpliciter & absolute, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in ecclesia Dei maior infideli, cum quo tamen stat, quod prælatus donec deponatur, aut declaratur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem sit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, & sequitur ex dicta expositione, potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quod prælatus a fide deuiat, & subditus permanet in fide minor sit ille in officio executiuè defendendi fidem, & subditus fidelis e contra maior sit in officio fidei defendendæ. Et hoc totò simul iunctum satis facit literæ decreti & intentio ni S. Tho. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quod iudicem habet superiorem, non ut Papa, ut isti putant, sed coniunctio ne papatus & Petri in casu hæresis, & conceditur

concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in c. 18. pro quanto contra de terminationem præsentem militant.

¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur et incorrigibilitas, seu perseverantia obstinata in hæresi ad hoc, ut deponatur papa, & sequens c. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quando cum Papa in hæresim lapsus paratus corrigi, agendum sit.

AD absoluendum demum rotam hanc difficultatem de potestate concilii ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit, quod due sunt hic extremæ opiniones. Altera quod papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super factò Marcellini, & responsione Episcoporum, ut patet in vigesima secunda distinctione, cano. nunc autem, & sunt verba Nicolai papæ. Cum enim idolo latræ crimen incurrisset papa, congregatum conciliū videns eum compunctum corde, dixit, Tu te ipsum iudica, prima sedes non iudicabitur a quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossa in dicto cap. & in ca. si papa distin. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione, quia cum hæreticus nomen sit vitii, & papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit tandiu hereticus seu a fide deuius est, ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut a fide deuius, & consequenter non subiacer amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesima sexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi in can. nullus. Quarto, super autoritate Apostoli ad Titum 3. hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori, nec depositio.

¶ Altera opinio est, quod papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius pœnæ criminis quicumque crimen illud admisit, etiam si non perseveret in illo, ut patet inductiuè. Qui enim semel homicidium commisit, reus est pœnæ homicidii, & simile est de adulterio, si monia, furto, blasphemia, periurio, & sic de aliis, sed Papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, ut communiter doctores ex cap. si papa. 40. distin. moti dicunt. Non ergo exigitur perseverantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commisisse, ita quia pro deuiatione a fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrit. Et confirmatur, quia alii prælati, puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurunt hæresim, in foro ecclesie sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari privati, constituto de crimine. Et confirmatur iterum, quia si papa paratus corrigi non potest deponi, cum centies in veritate possit relabi & resurgere, sequeretur quod centies relapsus paratus tamen corrigi, non posset deponi, quod fatuum.

Licet autem hæc due opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisq; sententia est, quod papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo Apostolo hoc diffiniendo ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam corre-

ctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi glo. interlinearis in verbis, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi, exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, quod quia iudicium humanum datur secundum id, quod ut in pluribus inuenitur, & secundum eodem cursum, qui ab ea, quam vera sponte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundò, & post secundam correctionem tertio, abiiciendus tanquam incorrigibilis censetur; idcirco papa hæreticus post primam & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euertare papam manentem cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat, ut dicitur 40. dist. si papa. Quia ergo Apostolus hæreticum hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit, cōsequens est primò, quod quantumcumque papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solū potest, sed debet deponi. Et merito, ne in infinitum protrahatur humanū iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trius error cū trina monitione, prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis. ita quod tertius error tres monitiones contempsit, sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittuntur in ecclesia. Consequens secundò est, quod ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim non est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quod in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem lata sententia quam tulit ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab ecclesia statim puniuntur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli apostoli, sed excommunicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem ecclesie inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid secluso humano iure seruandum est. Propter quod, quia Papa ut patet, solo diuino iure iudicandus, deponendusque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, ceteris propter hæresim ab ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur quod hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal. 1. Cum enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & constet quod nullus superiorem, sub quacumque conditione excommunicare potest: consequens est, quod non fuit excommunicatio, sed denunciatio, quod à Deo anathema fieret quicumque etiam Angelus de cælo, si contra Evangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatim esse à Deo, & dignum excommunicatione ecclesie quo ad homines. Et confirmatur ex S. Thom. ibidem dicente, quod sententia illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata. Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabitur in nouissimo die. Constat namque quod excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constituit sermo mo diuinus contradicens sibi.

¶ Ad rationes igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quod Papa post secundam correctionem deuius à fide, non admittitur ut paratus corrigi apud humanū Opus. Caiet. C 2 iudicium,

judicium, sed tanquam incorrigibilis haereticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in veritate sit correctus.

Ad rationes aut alterius opinionis dicitur, quod ubi est speciale ius, non oportet ex eo procedere iure. In hac autem causa est speciale ius Apostoli, & satis rationi consonum, & stylo ecclesiae in excoicandis personis, praesertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem ecclesiae excoicationem, quae redditi sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari driuati, propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si praecederet, misericordia equitatis esset. Faciunt ad praedicta, quae scripsit diuus Thom. in Secunda secunda, quaest. 11. art. 3. & quarto de receptione haereticorum ab ecclesia.

C A P V T X X I I I I.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumque notorio crimine scandalizante ecclesiam, subiciatur concilij potestati, ita quod possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione papae in casu haereticis ad concilium, oportet in aliis extra haereticis casibus discernere, si papa subest potestati depositionis concilii in alio casu, quam in casu haereticis. Et nunc quidem verum casus, qui peccata sunt, tractandi sunt, postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod papa extra casum haereticis deponi a generali concilio potest. Probarurque hoc ex septem capitibus. Primum, ex ratione criminis papa potest deponi pro haereticis crimine: ergo, & pro alio alio. Probatu sequela. tunc primum, quia aut hoc est singulare in haereticis ratione grauitatis, & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum haereticis, ut patet in Secunda secunda S. Tho. q. 3. artic. 2. Aut ratione damni ecclesiae, & hoc non, quia plus nocet ecclesiae papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, victorum luce, blasphemiam, auaritia, &c. notorie plenus quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritus sanctus non procedat a filio, recte alias viuat, & hanc haereticis solus teneat. Tum secundum, quia in sacra scriptura non inuenitur specificum expressum, quod papa possit deponi magis pro haereticis, quam alio crimine, relicto est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casum haereticis. dist. 40. si papa, ita potest casus incorrigibilis notorii, & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi, ut gl. ibidem sentit. Tum tertium, quia qui potest in maius, potest in minus, ut dicitur in ca. ex parte, extra de decessimis, sed concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta haereticis, ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

Secundum, ex parte abusus potestatis. constat namque, quod gladius de manu furiosi potest, & debet auferri inuictis, & occisio corporum detineri, & pertinax in proposito in custodia ponitur, quanto magis laeuis in perditionem animam Papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquam phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus.

Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuersionis exemplo. Et confirmatur, quia si Papa veller mulierem opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpata tutelae: a fortiori si opprimat ecclesiam, si occidit animas, resistendum primo: & si opus est occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptae: quia scilicet ad aedificationem est, & non in destructionem.

Tertium, ex parte obligationis ipsius Papae. tenetur enim Papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, ut patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hier. de viris illu. & de Sixto, Leone & Symmacho. secunda, quaestione septima. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas, & conseruat quod scandalum depascit oues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est igitur Papa potest ab ecclesia de alio crimine, quam de haereticis iudicari. Et confirmatur autoritate. Greg. in ca. si quis. secunda quaestione septima, dicens, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contendit, veniat ad sedem apostolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mactum iuste disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Ne hoc inquit, Gerson ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

Quartum, ex parte ecclesiae: quia sicut Papa sponsum potest dare libellum repudij ecclesiae suae sponsum, renuntiando papatus: ita econuerso, cum non debeant quo ad hoc impari iure censer: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quaerit quantum in se est, vel tyrannide sana laniando eam, vel placitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem suorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectant principis correctio, vel destitutio, apud Aristote. in 5. Politico. si inemendabilis perseueret. Et haec potestas inauferibilis vel inabdicabilis est a communitate libera: quanto magis hoc habebit ecclesia.

Quintum, ex parte diuinae prouidentiae. Cum enim Dei perfecta sunt opera, & ecclesia opus ipsius immediate sit (multo magis quam synagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, & non feci? Esa. 5.) oportet ecclesiae regimini, & corpori perfecte prouisum esse. Constat autem, quod perfectum non est corpus, quod non potest putrida a se membra abicere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen, quod non potest commune bonum & necessarium conseruare, abiciendo manifeste & notorie commune bonum vsurpantes, diripientes &c. Haec enim omnia Papa notorie scandalizans, simonia, luxuria, blasphemis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeste facit contra bonum charitatis commune ecclesiae militantis, & triumphantis bonum.

Sextum, ex parte decretorum & gestorum concilij Constantien. & Basilien. In concilio namque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipsi tenebant ut verum Papam, & Benedictus 13. de consensu sua obedientiae. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Euge. 4. & creatus Felix, Stephanus, Christophorus. Benedictus, Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sententiarum, idem quod concilia ista: ut patet de gloss. in can. si Papa. dist. 40. & sequacibus.

Septimum, ex parte naturae iudicij humani, scilicet secundum allegata & probata, vel praesumpta iudicantis. Quo fit, ut ratione praesumpta haereticis Papa non haereticis deponi possit in multis casibus; scilicet dum praesumitur haereticus propter contumaciam, cum con-

cum contumacia de haere. lib. 6. Vel per mansionem in excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de haere. Vel dum timore mortis actus haereticales exterius tantum fecerit, ut de Marcelino dicitur, vel simili timore verba haereticalia absque intentione protulit, vel si per falsos testes conuincitur haereticus relapsus, vel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilii generalis, sic ut possit ab ipso deponi.

C A P V T X X V.

Discussio & determinatio, ad quam legem spectat determinare casus, in quibus iudicio concilij subest Papa.

ICTAE autem opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quod si sit catholica papa non iudicatur a quocumque iudice in terris, iuxta cap. si papa. 40. dist. ca. oues. 2. quaestio. 7.

Et quoniam hincinde multum disputatur, oportet primum videre in quo consistit haec difficultas, vnde si quaestio veritas pedet, quo ignorato veritas huius later, & quo cognito veritas liquet. Nisi. n. hoc sciatur continget quidem aliquem verum assequi, sed nescit se verum assecutum.

Sciendum est igitur, quod tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano papa in casu criminis, quodcumque sit illud, deponendus sit potestate ecclesiae seu concilii. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc. scilicet quod in casu criminis haereticis possit ab ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur statuens, quod propter tale crimen, puta notorium, scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum, quod papa in casu haereticis est deponendus, solum quoque ius humanum fat est ad statuendum, quod Papa propter notorium crimen deponatur.

Dicentes, quod ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, quod licet Petrus potestate ministeriali ecclesiae sit iunctus papatus, factus iam papa diuina lege est supra ecclesiam & concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subici, (nec simpliciter, nec in casu) concilio, aut ecclesiae, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu haereticis subdidit illum potestati ecclesiae ministeriali, vel (ut aliis placet) autoritati: ideo in solo hoc casu iudicari deponi potest. Quod enim casus haereticis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacrae Scripturae, expressae separationem ab haeretico quocumque indicentibus. Quod autem solus sit exceptus patet ex sententia Saluatoris. Mat. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei, omnia ergo quaecumque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere. ubi Dominus aperte statuit subditos debere audire Praelatos male vitae, & bonae doctrinae. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat, vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum, secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles praelati, quauis mali. Confirmatur quoque eadem sententia a Petro Apostolo in prima Epistola. 2. cap. Obediite praepositis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris.

Dicentes autem quod ius diuinum non exigitur, sed Deus relinquit hoc in manu consilij humani, si-

cut & multa alia, fundant se super hoc, quod opus pure humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiaceat plenarie legi humanae; coniunctio autem inter Petrum & papatum est opus pure humanum, quandoque bonum, quandoque malum; ergo subiaceat plenarie legi humanae, ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione, quod quando est bona, perseueret; quando mala, dissoluitur. Dixi, Opus pure humanum, ad differentiam operationum sacramentalium, quae non sunt pure humanae. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrunque, supponendo materiam formae, ut patet ex hoc, quod si cessat a papatu, ut Coelestinus fecit, nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renunciante, & in sacerdote degradato potestas ordinis a Deo data, sine poenitentia namque sunt dona Dei, ut dicitur ad Rom. 11. Dixi, secundum se nec bonum, nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum, ut credere, amareque Deum, &c. & secundum se malorum, ut blasphemiam Dei, mendacium, & similia: haec enim naturali diuinoque iuro regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu, quandoque bona est, ut patet in tot sanctis Rom. pontificibus, & quandoque mala, ut patet in multis eisdem sceleratis, quos vtinam nescire licuisset. Et confirmatur, quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, ut patet de actu electionis papae, qui irritus & nullus ab humana lege si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius Papa & martyr promulgauit, quod in casu haereticis potest papa iudicari, & deponi, potest alia lege humana promulgari, quod pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanae ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege, quia in defectu manifesto humanae legis, locum habet gnome & coparatione, posset papa ex notorio excessu scandaloso, & incorrigibili deponi, sicut pro haereticis.

Si quis autem diligentius perspicias, videbit, quod diuina lege opus est statuente casus depositionis papae, nec vlla lege humana potest, aut porrit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanae legis breuissimae & clarissimae, scilicet, Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari a papa, ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo, quod est Dominus iuri positui. Consequentia est euidens, quia ex quo potest tollere legem, & non vult subire ipsam, tollit eam, & sic contra eum non fieri.

Et licet haec ratio sufficiat, quia papa diuina autoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quae sunt positui iuris, at tamen ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticae concurrentis ad propositum, idem ostenditur. Quadruplex namque potestas hic nominatur. Primum, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet sollicitari. Secundum, potestas ecclesiae, seu concilij vniuersalis, supra papam simpliciter, & absolute. Et haec nihil est, sed chimera; vnde nullum effectum in mille quingentis annis in ecclesia Dei habuit, omnia enim iura positua subiecta sunt, & fuerunt semper papae, vel ita nolit concilium, testante hoc vniuersalis ecclesiae per orbem diffuse obseruancia. Tertium, potestas autoritativa concilij supra papam in casu criminis, puta haereticis. Et haec potestas licet minus rationabiliter poni videatur, verum tamen attestatur proposito, quia ponentes eam in solo casu a diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actu. Opus. Caier. C 3 Quarto.

Quot casus criminum sine diuina lege statuta, ut possit concilium Papam deponere.

Q Via igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papae, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet quot sint casus depositionis Papae. Et ut probatur, notus casus haeresis est a lege diuina, in quo Papa potest deponi ab ecclesia, siue authoritativa, siue ministeriali potestate, non curando in proposito.

Probatur hoc tripliciter, scilicet ratione ex principiis theologicis certis, & autoritate actorum doctorum, & diffinitione sacrae scripturae. Ratio est ista, Constat, quod secluso Papa, in ecclesia est potestas electiua Papae, seu applicatiua papatus ad Petrum, quomocumque vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personae, & papatus in fieri, & in dissolui, ut patet de actu electionis quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus papa haereticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, quod ad hoc, quod Petrus fiat papa efficaciter, ita quod sit papa, & consequenter ad hoc quod potestas illa ecclesiae exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum, & papatum, aliqua dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliquae ad bene esse, Requiritur de necessitate simpliciter sunt duae, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum, nunquam enim aliquis quantumcunque electus, est Papa, nisi consentiat, & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino, & quia ordo gratiae praesupponit ordinem naturae, prima dispositio exigitur de iure naturae, Requiritur autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi, sine his, si est electus & acceptus est papa: quamuis ineptus & malus. Constat etiam, quod quia facilius est destruere quam construere, duabus simul requisitis necessario conditionibus ad constructionem, quaeuque earum deficiat dissolui potest coniunctio ista. Namque si Petrus non vult amplius esse papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista, & dissoluitur dum acceptatur renuntiatione, ut patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in haeresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desinit quantum est ex se esse membrum Christi, sicut in primo casu desinit esse voluntarius. Haec omnia certa sunt, quibus necessario sequitur, ut deficientibus in Petro conditionibus, quae non sunt necessario simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, ut possit dissolui coniunctio ista, ut possit attingi Petrus a potestate depositiua. Nam dispositiones illae, quae non requiruntur in subiecto ad hoc quod uniatu efficaciter formentur, sed tam cum eis, quam cum suis contrariis uniri potest formae, & constituere compositum, non sunt tales ut earum contrarie pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quod si Petrus sceleratissimus & criminosissimus, & scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est papa, si eligatur oportet, quod huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papa, aut perseverantia, & si reddant ipsum malum papam, & non solum malum hominem ut prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papa requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est, quod malitia ad male esse papa, & non ad non esse papa spectet, ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat

Quarto, est potestas ministerialis ecclesiae, quae habet pro obiecto coniunctionem personae cum papatu. Et haec etiam arteatur proposito, quia cum ipsa non se directe extendat supra coniunctionem Petri, & papatus in facto esse, sed in fieri, quia nihil potest supra coniunctum, scilicet Petrum, utpote superiorior iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum, consequens est, quod ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniunctionis, scilicet Petri Papae disponentes ad dissolutionem coniunctionis, nam dispositiones tales adueniunt coniunctio iam facto, ad id quod non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri Papae ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluenti, utpote non habens patiens dispositum, nec potens per se ipsam illud disponere determinando, quae est dispositio subiiciens subiectum, scilicet Petrum Papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet quod lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papae, patet quam ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quod Papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, ut glossa super canone, si Papa, distinctione quadagesima, & super canone Agathius vigesima quarta quaestione prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudinem sequacium. Oportet namque ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papae ad concilium, ex quo iure diuino ipse absolute est supra concilium, & uniuersam ecclesiam communitatem. Et hic iacet lepus, non est hac illacque amplius vagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quod Papa non potest statuere, quod non possit iudicari de haeresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu haeresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

Ratio autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiectioni humanae legi, potest intelligi dupliciter. primo quod ad modum fieri, & sic est verum. Secundo quod ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa, ut patet de abscissione ligni vel ferri, praecidi siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinari potest, quando bene & quando male, sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest praecidi, sed ad naturalem potentiam praecisoris, & dispositionem subiecti cadendi. Vnde in proposito humanae legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & Papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede, & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis vero nisi disposito subiecto, aut per recessum a Christianitate, aut per recessum a voluntario: ut patet de Papa haeretico, vel renunciante.

Propter quod non potest lex humana statuere, quod coniunctio papatus, & Petri, quando est mala propter alia crimina ab haeresi, dissoluitur: non potest, dico efficaciter statuere constructiue:

quia Papa criminosis potest illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperium.

stat ad non esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic. Sola contraria conditionibus necessario requisitis ad esse Papae reddunt Papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse Papae: ergo sola infidelitas inter crimina reddit Papam deponibilem. Prima propositio patet ex hoc, quod depositio est non esse Papae, & unumquodque in suo esse perseverat, si contrarium non superuenit. Nunquam enim homo detineret esse, si non superueniret aliquid contrarium illi esse: & simile est in alijs. Secunda autem propositio probata est, quia cetera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse Papae. Hanc rationem vellem in statera poni: & non frivolas & apparentes, per accidentia vagantes. Haec de primo.

AVTHORITATES SANCTORUM sunt in primis Avtaleti Papae & martiris: & habetur 79. distinctio. ca. electionem. Si namque Papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quod electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij Papae & martiris: & habetur 40. distinctio. ca. Papa. Nisi sic inquit, a fide deuiaverit Papa, redarguere eius culpas mortalium nullus praesumat. Vbi solum infidelitatis crimen subicitur iudici, a quo Papa potest iudicari: quem constat esse uniuersalem ecclesiam, seu concilium generale: ab eodem enim excipitur, a quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eusebius Papa 3. (& habetur 2. quaestio. 7. in ca. ois) Ois qui suo pastori commissus sunt, eum nec reprehendere nisi a fide exorbitauerit, nec vlatenus accusare possunt. Sanctus Anterius Papa & martyr, (& habetur 9. quaestio. 3. in ca. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur a nobis: nostra vero iudicantur a Domino. Et quod loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit, De reiores sunt, qui vitam, moremque bonorum contempnunt, his qui substantiam aliorum prediaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur 9. quaestio. 3. ca. non. episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait: Sola enim Romana ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernar. Inno. 2. scribens, inquit, Quis faciet illi iustitiam de vobis? si haberem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, ut parturienti loquor, quid mihi in mittere extat quidem tribunal Christi, sed absit, ut ad illud appellerem vos Sanctus Thomas in 4. sententia distinctio. 19. quaestio. 2. articulo. 2. quaestio. 3. ad secundum, dicit. Quamuis Praelati sint corripendi a subditis, non tamen est poena infligenda, sed recurrendum est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorem ad Deum, ut eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit, Praelatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

Et licet haec auctoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, ut dicitur, secunda Petri. cap.) ad maiorem tamen firmitatem debilius adsumunt Symachus Papa in cap. aliorum 9. quaestio. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius praesulem suo sine quaestione reseruauit arbitrio. Et quod loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores caelo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagari inuolantam

habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite aestimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus praeceteris suo referuauit examini, &c. Inno. 3. in sermone consecrationis Papae dicit, Intantum mihi fides est necessaria, ut quid de ceteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab ecclesia iudicari. Bonifa. quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat supra potestas, a solo Deo iudicatur, ut superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus. Viricus, Aug. de Anch. & alij quos refert dominus Ioan. de Tur. Crema. in lib. de ecclesia, hanc viam secuti sunt, quibus magis credendum est, quam canonistis multis, ad quos non spectat, nisi secundario de iuris diuini rebus tractare, sicut de usura, sacramentis ecclesiae, haeresibus, & huiusmodi. Haec de secundo.

Diuina scriptura solum casum haeresis aperte excipit, dum, ut supra allatum est, haereticos separandos ab ecclesia instituit, & sanae doctrinae Praelatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quam dicere, Pro solo haereticis crimine deponendum institutum quantum est ex diuina lege, praelatum: ac per hoc iuri humano relictas quas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de haeretico quidem separatione extat textus Pauli apostoli, & Ioann. Euangelista iam dicti. De toleratione vero, imo obedientia & audientia malorum Praelatorum fidelium, extat sententia Domini, Matthaei. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri. Apostoli, Obedite Praepositis discolis, qui iam inducitur. Et nunc adiungitur sententia Domini, Euc. 2. manifestans iudicium Papae mali in seipsum, & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quod si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & ceperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuiderit eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est ecclesiam, ut gl. inter linearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet de illi in tempore tritici mensuram, & ex premio, Beatus ille seruus quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia, ut gl. dicit, inter subditum & praelatum beneficentem, quia subditus promittitur, quod praecingit se Dominis & trahit, siens ministrabit illi, praelato vero, quod super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundo, quod distinguit manifeste crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem. scriptum est enim. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentes est, adiciet vitam Ecclesiastica 37. In proximum, per percussionem suae curae commissorum vtriusque sexus. In Deum, per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminis in Deum per infidelitatem, sed in seipsum, & in proximum, & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum a Domino per mortem, qua dinidetur a familia, & per damnationem aeternam cum infidelibus. Haec manifesta sunt in litera, & clare ostenditur, quod diximus, scilicet quod quantum est ex lege diuina, praelati de criminibus ceteris a Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem ecclesiae iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij praelati non subessent iuri humano, quod super apposuit

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab ecclesia.

Manifestata sufficienter veritate, quod scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio, & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motiuium ex parte criminis agenda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocuenti, dico quod diuino non est sufficiens, quia datur tertium, scilicet quod est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis, quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quam infidelitas faciat, non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex caractere, quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine in quantum homo, vt in principio Primæ secundæ S. Th. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & caractere non sunt duo constitutiuia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt complete, concurrēte vtroque, altero vt humano, scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria; altero, vt hominis, scilicet caractere, qui & sine voluntate acquiritur, vt patet in pueris, & inuitè conseruatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, in quantum erat humanus, quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominem ponit ex propria natura, & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit Papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento, sciendum tamen est, quod aliud est loqui de nocumento per se annexo peccato, & aliud de nocumento annexo per accidens, quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum hæresi ipsius Papæ, quam cuiuscunque alteri crimini, quia hæresi quantum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, induceret hæresim in ecclesiam vniuersalem, quo maius nocumentum inferri nequit. Si vero loquimur in isto, qui non docet hæresim, & bene gubernat, & dispensat, hoc est per accidens, & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quod non inuenitur in Scriptura sacra expressum, quod magis sit pro hæresi Papa deponendus, quam pro alio crimine, iam patet responsio, quod non inuenitur, quod magis pro hoc quam pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quod pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, vt patet extextibus inductis. Vnde non est verum, quod sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, quo modo etiam articuli fidei sunt relictis doctoribus & canonibus factis. Sed sicut articulos fidei declarare non muta-

Qui potest in maius potest in minus in phisicis est falsa tam de obiecto, quod effectus, in honoribus, vero est vera; ceteris panibus.

re possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, quod illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutenda est, inuenitur falsa, tam de actu, quam de obiecto, quæ de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum maiorem, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem, scilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum maiorem, puta Leonem. Si autem politicè discutenda est, (vt Inno. 3. in dicto ca. ex parte, el. 3. inducit sub alijs verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quod intelligenda est ceteris paribus: modo autem cetera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in alijs vero criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: quia maius esset iudicare papam in statu Christianitatis de adulterio, quam iudicare ipsum a Christianitate ruentē de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quæ in secundo, vt patet.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus scilicet) dicitur, quod fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, resistere, inappropiare, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet authoritatiuè. Auferre namque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuiuslibet licet, & debitum est vt actus virtutis, sed facere ista authoritatiuè, soli superiori licitum est. Vnde licet cuiuslibet liceat vim in se & in proximum vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuiuslibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis cuiuslibet licet possit papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt authoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendumque: nisi quis adeo desipiat: vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilananti ecclesiam, vt gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorum his qui emergunt, & alleganda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clarij gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebellionē principes mundi & prelati ecclesiæ, si vellent vti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prelati non curant, nisi quasi somniantes, cur conueruntur quod non potest deponi: cur opponunt, quod potestas data est in edificationem, & non in destructionem? Abusui namque potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remedijs, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando eiusdem, (Dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud impleas, ad Col. vi. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti. ¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quod etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram

iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda quæstione septima: nos si competenter. Et Gregorius ipse testatur, quod ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet secunda, quæstione septima. capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus qui crimonia contra eum a fidelibus facta, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusetis, nec reprehendant) sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperat Spiritum sanctum, respondit vbi apparet, quod ipse imitatus est Petrum Apostolum, non vtendo potestate sua, & quod potuisset illa vti.

¶ Ad quartam ex parte ecclesiæ vt sponsæ, breuiter dicitur: primò, quod Papa non potest inuitam ecclesiam deserere: quia non potest iuri ecclesiæ renunciare: Prælati enim est propter ecclesiam, & non e conuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

Secundò, quod non est par ratio ex vtraque parte: quia ecclesia est subdita Papæ & non e conuerso. Nec etiam in lege Moyfi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilanatione: quia scriptum est, Porta inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte vero ecclesiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quod licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit a se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ non subiecit eam ipsius communitati ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de alijs communitatibus, de quibus affertur Arist.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentie, & operationis immediatæ, & perfecti operis,) dicitur, quod Deus perfectè ecclesiæ corpus fecit, disposuit, & ordinauit: ita ut ordinatissimum optimè extet, & nihil oportunitum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum ecclesiæ remedium contra Papam fidelem criminiosum, &c. concedendum est. Sed cum inferitur, Ergo ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quod est sophisma consequens à Superiori ad suum inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio communi ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicendum est enim, quod Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprii vicarij incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & ecclesiæ super illam fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectibus proportionalitates sint, ut superioribus effectibus superiores causæ respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesiæ autoritate fulta, inferioris ordinis causæ sit, quàm oratio, quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est à Deo, (quod ex eo patet, quod tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio supra Papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, quod sapientissimè Deus disposuit remedium in ecclesia supra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa secunda oratio ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutem perseueranter, quàm prouidentia

proportionaliter

uidencia humana : cum constet q̄ cuiuslibet particularis personæ oratio pie perseverans , petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima , & infallibilis : vt diffusè habes in tertio contra Gen. à beato Thoma, capitulo nonagesimo quinto, et nonagesimo sexto. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesie, q̄ Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, q̄ auferatur, quid causamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit, q̄ nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promissit, q̄ nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano utilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo, volens illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruū? Domino suo stat aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimo octauo docet, q̄ Deus multò magis quam homo faciet citò vindictam electorum suorum clamantium ad se: Constat enim ecclesiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruatam est, ab ipso præceteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens sabuenit: qui à Sennachib exercitu Ezechiam liberauit, Assarior cur mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione ecclesie percussit: Leonem etiam Papam (seu Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superadijcienda promissit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis veniens, inueniet fidem in terra? nam protulio istius tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri Papam, nõ diuinæ prouidentie soli, & orationibus relinquere. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationi vim efficacie? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in hominæ, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quod fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in proprijs vitijs, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quod scilicet propter peccata populi regnat hypochrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conferuetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo restatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. gl. Quia non est amara oratio, securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, uolumus feminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem corruptoremq; ecclesie (cum contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conquire possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt, sed nec orantium capita propria penetrant? Et quod peius est, olim cõquereretur Deus, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Tempore reuelata gratia, nec labijs honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quam diuinum officium, nihil tam celeriter persoluitur, quam missa. Tempus diuini officij, & missa onerosum est

valde loci aut & negotia ac comoda secularia distimulæ dicuntur & repetuntur, & absque r̄pis mensura dolectant. Vnde concluditur, q̄ aut abscessio Papa fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem ecclesie: & oratio fit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multò celsior, ac efficacior prouiso, quam si autoritas deponendi humana esset prouidentie delegata. Aut non est necessaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus est querela locus, nisi in non necessarijs abest prouiso exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia exira veram necessitatem deberet illa vti autoritate, si eam haberet, vel si nos ipsi concessio remedio efficaciam nolimus vt. Quamuis etiam non fit abbreviata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem, nec agerantur sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. & Gre. 7. q. 1. cap. ex merito dicunt. Et si contra hæc instetur: Quia oratio commune est remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium queritur remedium, sicut in ceteris tebus. vltra communem causam propria assignanda est: videtur, q̄ supremæ causæ quamuis sint: causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propria respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis: respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio Papa fidelis, vt potè effectus reseruat: Deo) est causa propria & remedium proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. c. 106. Cuius tamen omnibus memento, q̄ pessimus Papa fidelis toleratus à Deo, non potest totum corpus ecclesie inficere, aut in perniciem ducere: & huiusmodi argumenta autumant in similitudinibus corporum, & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: quod scriptum est Fidelis Deus, qui non permittit tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta concilij Constantieniam dictum est, q̄ concilium perfectum in concilio præsentem statum ecclesie potest deponere incertum Papam: nullus enim fuit illo tempore certus. Papa. Quantum ad gesta concilij Basiliensis. respondet vniuersalis ecclesia, quæ Eugenium à concilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post, in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauit, rat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facta testatur quæcum delirent, qui Papam concilio submittunt. Ad priorum temporum gesta dicitur, quod licet multi legantur depositi Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi sunt, vt in c. 103. secundi libri de ecclesia, dominus Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad auctori aatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, q̄ glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leuiteratione, mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans, incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis, Constat enim q̄ lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparanda est veræ hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia solè loquitur dicens, Credo, & c. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, merito excusare. Canonistarum autem autoritas in hac (quia principaliter est theologica.) parua est. nec maior ratione super quæ

Lovi

le fundant. non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quam modernorum auctoritatibus, licet in his quæ iuris sunt, quantò iuniores, tantò perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quaestione est) consequens est, vt sanctorum autoritas sacra Scripturæ innixa omnibus concilijs, & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis præponenda sit.

¶ Ad septimum ex parte iudicij humani, dicitur, q̄ conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam à iure positio. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positio, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positio iuri, illæ verò, quæ sunt à naturali, vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem equitetur, ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc, sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, vt homo videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè seriò hæretica cognita, &c. sic facta & dicta, vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt pater Matthæ 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cetera. Vnde ex non suspectis, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur, & similiter si sua sponte se confiteretur hæreticum, quamuis coram Deo mentitur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positio. contumax & perseverans per annum, & si quis alius est euinodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positio subijcitur, sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta, vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua) couersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, consummaturus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non celsuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem, in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quam casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter q̄ ita sit secundum humanum iudicium coram ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis in seque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papa ad concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis proprie sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

C A P V T XXVIII.
Sex casuum solutio, quod in nullo euentu Papa absque sua culpa subest ecclesie, ita quod deponi possit.

V T P R O M I S S A perficiantur, superest discute re, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subit Pa

pa ecclesie, seu concilio vniuerso, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶ Primus est cum coram vniuersali ecclesia testibus comprobaretur, quod Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quod pro bono ecclesie etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum captiuum sine reo reditus deponere.

¶ Secundus est, cum propter indispositionem corporalem, (puta dementia,) esset inutilis, & concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam, morerentur: ita quod non possent publicare electionem, tunc ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eligeret: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Urbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut estimationem subditorum, aut ipsorum malitiam generalem præsumitur q̄ nunquam præstabit obedientiam tali qui fuit ritè electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire vt si forte Græci vellent ad vnitatem ecclesie redire, dummodo tolleretur Papa iam existens, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confertur hoc ex autoritate Iuristarum, dicentium religiosum profellum posse vxorè ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶ Sextus est, quando papa verus iuramento, vel voto seipsum ad celsionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum inuitantem ex tali facto papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis proprijs obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio concilij Constantiensis.

Sed ex nullo euentu concilium posse deponere papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet q̄ euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen singulos, idè apparebit inconsumsum permanere.

¶ In primo itaque euentu de papa captiuo, duo tantum primum retrogrado ordine est, q̄ nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per concilium deponi. Quod primitiua ecclesie gestis nõ consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites victus cathenis, post tot custodias erat) nõ depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo: & sic per ecclesie orationem liberatus est. Secundum, q̄ constituto per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc nõ aliter verum est, quam q̄ constituto per testes, q̄ maritus Marthæ mortuus est, licet ipsa Martha nubit alteri, filioque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eam oportet, alioquin adultera esset. Sic namque esset in casu hoc, redederetur quippe papæ viuo sponsa sua, etiam non venienti (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus papa celsaret.

¶ In secundo euentu de dementia perpetua dicitur quod papa non potest deponi: sed si constar de dementia

mentia perpetua, cum sit mortuus vita rationali, secum dum quam homo est subiectum papatus, sine concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: ut pote sede vacante in veritate non minus quam cum sedes vacat per renuntiationem.

In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quod cum ecclesia videat solum quae foris sunt, si electio papae non constat ecclesiae sufficere, tunc nullus est papa certus ecclesiae: & propterea ecclesia non deponit papam in foro suo, licet deponat papam in foro conscientiae. Hoc autem non solum posse, sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, quod ille posset tam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Unde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quod papa incertus ecclesiae potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quaestio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt, non esse & non apparere.

In quinto euentu rebellionis communis, dicitur quod quia non sunt facienda mala ut eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est usurpatione diuinae autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem sollicitudinem suam in eum proiecientes, cui est cura de ecclesia impossibile est ut desit diuinum adiutorium: scriptum est enim, Timeate Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil desit timentibus eum.

In sexto euentu dilatae cessionis post votum & iuramentum, breuiter dicitur, quod licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam non habet. Et bene hic caueo: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi. patet namque quod tenetur ad sollicitudinem vigilandum, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab ecclesia: ut in canone, si Papa. distinctione quadagesima patet. Quibus autem scandalum praebetur de suo perituro & voto fracto, & alijs huiusmodi, praueuiens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei: uae dicunt facite, secundum uero opera eorum nolite facere.

Et sic patet quod Papa ordinaria potestate a Iesu Christo tanta donatus est cum ipse sit institutus vicarius, ut ei Apostoli, ecclesiae singula membra & communitas subiecta sit: ipse uero soli ipsi Iesu Christo subiectus uiuat, sic ut in nullo euentu nulloque casu nisi haeresis proprie sumpta iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, haec ipse donante, scripsi Romae die duodecimo Octobris, anno salutis millesimo quingentesimo undecimo, & gratis uero mea quadagesimo tertio. Rogoque lectores omnes, ut soli ueritati intenti, passionibus, sectis, paternaesque traditiones, casus, uoluntarias glossas omnemque nebulam a mentis acie abijciant, & sic censes se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriose uirginis Mariae, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem. Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIAE PRIMAE DE COMPARATA AVTHORITATE PAPAE ET CONCILII.

S U M M A R I A .

1. Examen fundamenti iuris naturae, quo communitas ecclesiae supra Papam in potestate exponitur.

2. Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas ecclesiae Papa in potestate praefertur, & imò quo ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic ecclesia.

3. Discussio quid significet ecclesia, cum dicitur, Dic ecclesia.

4. An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiae, & quantum auctoritatem eidem dederit.

5. Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quae in uerbis Domini continetur: an scilicet, ratione sua totalitatis, an ratione partis.

6. Quomodo intelligi possit, quod ecclesia ratione sua totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

T R A C T A T U S S E C U N D I

Tomae de Vio Caietani Cardinalis. tit. S. Xisti, comparata auctoritate Papae & Concilij Apologia, pars prima ad eundem in Sex Capita diuina.

Prologus, in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

HARITAS Iesu Christi, sancteque eius ecclesiae, Reuerendiss. in Christo patri protectori & domine, cogit me uirum periculosum, eneruatorem ecclesiasticae potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad haec quidem exemplum illius sequi, qui cum maledicere tur non male dicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione auctoritatis Papae, & concilij per me adito, tuarumque reuerendissimae dominationi dicato contentam pro ueritate respondere.

Et licet plura obiecta sint, quae a uiris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum testatus,) facile soluerentur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debito res sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos ratione reddere de ea, quae in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendenda sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem haec uelut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, ut meminerint sermonis formalis, & subiectae materiae, meditenturque diutius, antequam sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis praeponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quod cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quaestionem uersetur ipsius auctoritatis ecclesiasticae subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali uel diuino, aut utroque ueritas pendet ut ex causa, a positiuo autem iure ut a teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta alterius iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus uniuersae moles doctrinae extollentis communitatem ecclesiae supra Papam in potestate, sic quod Papa sit illi subditus.

tus, sustinetur: quae si euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur haec tractanda sunt sex capitulis: deinde singillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

C A P U T I .

In quo fundamentum iuris naturae examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur auctoritas communitatis ecclesiae supra Papam in hoc, quod de iure natura est, quod communitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionem uirtutis potestatis, & cogere, punire, ac mouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod ecclesia uniuersalis est communitas perfecta & libera, & quod ordo gratiae institutus a Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestè concluditur, quod ad ecclesiam uniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & uersaliter esse supra illum.

Haec ratio quamuis in capit. 27. soluta sit, ex eo quod Dominus ecclesiam non reliquit in hoc liberam: uerius tamen eadem tractando dicimus, quod natura regimini cum sit multiplex ex ipso naturae fonte (nam quoddam naturaliter in uino, qui est naturale caput communicationis illius, residet: ut patet in regimine domus: cuius auctoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam uero naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, ut patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cum domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc alius quid sit, non ex diuinae potentiae immensitate, nec ex diuinae sapientiae, iustitiae, aut bonitatis decentia (quoniam non est impossibile apud Deum omne uerbum, nec dedecere Deum potest quicquid uult) qualis natura sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinitum, ita oportet ecclesiastici regimini naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regimini sicut & aliarum rerum, ortu rei naturam ostendit, libet intueri quod ecclesia non a singularibus aut a communitate, sed a capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod ecclesiae suae dixit Ioan. 15. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Natura igitur ecclesiastici regimini ab ipsa sua natiuitate est: non ut in communitate sit, nec ut a communitate ad unum uel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed ut in uino certo principe suapte natura sit. Et cum principes iste unus atque idem Dominus Iesus heri, hodie, & in secula uiuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, ut ad ipsum principem non ad communitatem ecclesiae spectet in sua absentia ordinare de vicario: non communitatis ecclesiae, (quae utpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesiae. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam caelos ascenderet: ut patet Ioannis ultimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps ecclesiae non a communitate ecclesiae naturaliter auctoritatem habet, ita illius vicarius non ab ecclesiae communitate, sed a Iesu Christo auctoritatem naturaliter habet.

Patet ergo primo, quod ecclesiae communitas secundum propriam naturam considerata, non est talis natura, ut ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (ut dictum est) nata est. Patet secundò, quod ecclesiae communitas secundum propriam naturam sumpta non est talis natura, ut ad ipsam spectet instituere aut destruere vicarium sui principis, qui uocatur Papa. Et si ecclesiae communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quacunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde. Ex his autem facile patet euulsum esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesiae supra Papam, quoniam falsum assumit dicendo ecclesiam esse communitatem liberam quod ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiae, quin potius ex ipso natura iure supposita ecclesiae natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Unde ordo gratiae non tollit in ecclesia naturam ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis, ut eius sit ius principatus, & a gratiae ordine tollatur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis ut ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturam ordinem in ecclesia, consequens est quod gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur. Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quod omnia, quae inducuntur conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem ecclesiae ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propter ea quae ad priuatas personas spectant: ut uim uel repellere cum moderamine inculpatae tutelae, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. haec siquidem discernendo non fallimur. Signum autem infallibile seruitutis ecclesiae communitatis, quo ad ius principatus est, quod non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, haec enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triumuiratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posse aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papae, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen ecclesiae instituere in uino, uel pluribus suppositis, sic & a talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesiae ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiae naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: persequendum est, an aliunde ex iure scilicet diuino ecclesiae communitas hoc habeat ius.

C A P U T II .

In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic ecclesia.

ET LICET hoc a multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi concilio diffinitum sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesiae communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthaei decimo octauo, ubi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesiae: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico uobis, quacunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo: & quacunque ligaueritis

ritis super terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quod ecclesie non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est ut audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendam ecclesie auctoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quòd ecclesia habet immediatè auctoritatem à Domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesie, non minus quàm Petro, cum dicit, Pasce oves meas: & Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quòd quum vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) quòd si peccaverit in me, potest denunciari ecclesie, & procedit secundum subsequentià. Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesie, & ordinare de illis, quod ex hoc eodem textu ecclesie communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs ecclesie membris.

Hæc ratio quamvis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, alius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendet. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primò quomodo oportet hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesie: & si ecclesiam non audierit, &c. Oportet namque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi, & iudicandi, alius modus esse non potest, quòd de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesie, aut toti vniuersali ecclesie competere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quod non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quod præceptum hoc Domini de denunciatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem ecclesiam. Non enim oportet ut peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vniuersali ecclesie, ut patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesie vniuersali iuxta hunc sensum, Si peccaverit in te frater tuus, &c. dic ecclesie vniuersali.

¶ Amplius, si in hoc textu data est potestas ecclesie vniuersali, cum non sit ei data maior intensiue potestas quàm Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcumque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesie communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis usurpat? Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiue potestates in ecclesia absque, tertia supra ambas instituit? mutuo enim se impediunt, cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oves, vel liberas, ut aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quod non est sermo de ecclesia simpliciter: ut distinguitur contra ecclesiam talem (ut puta Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quod est sermo de ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quàm de alia: ideo patet, quod non est sermo de aliqua ecclesia determinatè, nec de omni collectiue aut distributiue, propter prædictam rationem: quia non tenetur denunciare omnibus ecclesijs

peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè seu indefinitè. Ita quod ecclesia datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia à fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quod sensus literalis illius textus est, Si peccaverit in te frater tuus, dic ecclesie illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque villo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesie roboratur: disponit namque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallarius malè intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est non sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habens super illum, ut patet.

C A P V T I I I .

In quo discutitur quid significet ecclesia, cum dicitur dic ecclesie.

DE HOC rursus vocabulo ecclesie videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesie. Et ne in multitudine expositionum vagi estimemur, admittatur ecclesiam propriè sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt autem isti quod ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue Papa interfit, siue non. Sed quòd hic non sit sensus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesie nomen respectu cuiuscunque peccantis ecclesia sit. Quum enim, ut ex dictis patet, indistinctè dictum sit, Dic ecclesie peccantis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de vniuersali quàm particulari, aut econtra, oportet vniocè significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, ut patet. Cõstat autem quòd cum denunciandus est frater ecclesie Mediolanè. suæ ecclesia, non præcipitur à Domino quod dicat ecclesie illius, id est communitati, siue Episcopus interfit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendum ecclesie indistinctè, non intelligitur communitas, siue caput vel sit esse, siue non.

Vnde sciendum est, quod licet ex vi vocabuli, Dic ecclesie, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacunque conuocatione fidelium, sed de authoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediolanè. sine eius prælato haberet à Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic ecclesie, & Dic authoritatiuæ conuocationi. Constat autem inductiue in singulis ecclesijs, quod authoritatiua conuocatio non est, vbi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec authoritatiua conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quàm per alium. Et est sermo de authoritatiua conuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolute, & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

¶ Explanatur autem amplius quod dicimus, scilicet quod in nomine Ecclesie in hoc textu elauditur illius ecclesie prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quod communitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat etiã inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem

exconi-

excommunicandi, &c. aut quod non de communitate sit dictum, Dic ecclesie, & similiter quod non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram, &c. Sequela patet quia ecclesie data est auctoritas, & si nomine Ecclesie intelligitur communitas, ipsa communitas velinquit, Episcopi auctoritatem habet: & si non habet, relinquitur, quod ipsa non significatur Ecclesie nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic ecclesie, id est Prælato ut capiti conuocationis. Iuxta huc etenim sentum etiam ipse, qui est Papa, dicere potest crimen alterius ecclesie, id est authoritatiuæ conuocationis: ut Nicolaus papa in questione tertia, cap. præcipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod denunciatis, & prælatus conuocationis coincidunt in vnam & eandem personam. Et si benè contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum concilij vigor, ex auctoritate autem Prælati auctoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiã conuertit sermonem ab ecclesia ad Prælatos: cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesie: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid soluerit ecclesia super terram, sed subdidit, Amen dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem auctoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesijs, de quibus indistinctè dixerat, Dic ecclesie.

C A P V T I I I I .

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè potestatem ecclesie, & quantam ei dederit.

QVAMVIS autem ex ecclesie in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, quod ad ecclesiam vniuersalem non restringitur præsens litera, sed quod indistinctè de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesie indistinctè, & quantam auctoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediatè potestatem iurisdictionis ecclesie fratris peccantis in me: quum quælibet ecclesia sit talis, sequitur quod quælibet ecclesia habeat immediatè potestatem iurisdictionis à Domino, quod non benè sonat: si autem non dedit omni ecclesie fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quàm de reliqua, nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia æqualem potestatem continent verba dicta in hoc textu Ecclesie: & verba dicta Petro, scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Non consonat autem æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatum enim pluralitas mala est.

PRINCIPIUM autem huius claritatis fumen- dum puto à destructione sensus opinati, ut vel sic veritas elucescat. Dicendum est ergo primò quod ipsum Dominum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, communitati vniuersali ecclesie, repugnat

ordini inter Papam & ecclesiam: quia: (ut dictum est,) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadè ecclesia, à Domino immediatè ordinatas: scilicet communitatis ecclesie vniuersalis, & Papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (ut dictum est) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: majus tamen ostenditur, si attendamus quomodo Christus æterna sapientia, principatum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuo sese impedirent duæ potestates, quomodo perplexæ essent oves Christi, ut vel liberæ contraria præcipientibus, ut aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc etiam poneretur data immediatè potestas vniuersali ecclesie, vnde sibi potestatem supra papam habentem æqualem communitatis ecclesie vendicaret? cum par in parem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue æqua sit qua ratione ecclesia supra Papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccaverit, &c. Dic ecclesie: eadem ratione, quia ecclesia est ouile Papæ, quia dictum est: Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Papa supra ecclesie communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

¶ Dicendum est secundò, quod ipsum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, &c. communitati cuiuscunque ecclesie, repugnat consuetudini ecclesie, & est semper sermo de communitate ecclesie, ut aduersarij intelligunt: scilicet siue prælatus ad sit, siue non omnino. Patet hoc ex communi ecclesie consuetudine, qua talis communitas inuito suo Episcopo, & Papa non potest ab soluere & ligare: quæ tamen potest si à Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiuscunque ecclesie.

¶ Dicendum est tertio, quod ipsum dare immediatè potestatem, Quæcunque solueritis super terram, erit, &c. in sua amplitudine, ut sonat cuiuscunque ecclesie auctoritate proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa auctoritas cuiuscunque ecclesie auctoritate proprio capite (ut Dominus loquitur) indistinctè data asseritur à Domino immediatè, oportet dicere duo, primò, quod quælibet ecclesia immediatè habeat auctoritatem à Domino. Secundò, quod quælibet ecclesia habeat æqualem intensiue à Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiue vna excedat alteram, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia ecclesie indistinctè, immediatè & æqualiter datum est, (ut patet in litera & ex dictis), & non magis vni quàm alteri: ut patet ibidè. Et ex hoc sequitur vterque vtraque pars contradictionis: scilicet, quod vna ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quod quælibet ecclesia habeat à Domino in suos potestatem, sequitur quod ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter quælibet ecclesia particulari (utpote eius membro) ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo verò quod quælibet ecclesia habeat à Domino immediatè potestatem æqualem intensiue, sequitur quod ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclesie particularis: potestas enim data alicui à principe, non potest ab inferiori aufertur. Et consequenter sequitur, quod ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesie particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiue potestatis iurisdictionis

tionis in qualibet ecclesia (vtruta quod subditus nō tenetur magis vniuersali quam particulari obedire, q̄ par in parem habet imperium, q̄ quicquid ab vna fit, à reliqua potest impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Professione autem ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruante, vel prohibente, &c. ecclesiarum reliqua potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis, &c. se non habere confitetur: quod non verè dicerent si illam potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

Ex Quibus omnibus collige, quum hæc potestas tam ampla sibi Petri ecclesiarum conueniat, & hæc verba non solum Petri ecclesiarum dicta sint, q̄ per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut nō tam ampla, vt est illa data Petro. Et verè sic est. Verba siquidem Domini manifestè continent potestatem iurisdictionis in ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non continet q̄ per ipsa data sit à Domino talis potestas, vt discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic ecclesiarum, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio. perinde enim est, Dic ecclesiarum, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius à Domino iudici. Per illud demum, Amen dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, q̄ nec Petro ex eisdem verbis scilicet, Quicquid solueritis, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est, Pisce oues meas. Ratione autem, Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc ecclesiarum, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cum contradictoriè opponantur non datur medium. Si non, habetur intentum. Si est data tunc ecclesiarum, ergo cuiuslibet collectioni, seu conuocationi fidelium cui ecclesiarum nomen verè conuenit, data est à Domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium q̄ vbi sunt fideles congregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo q̄ potestas sequitur sanctitatem personæ: solum enim differt ab ea secundum vnum & multa. Sequela autem patet: quia Dominus vniuersaliter de ecclesia loquitur, ad quæcunque ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiæque extendit. Constat autem collectionem, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos ecclesiarum nomen verè habere. Et confirmatur, quod de tali collectione oporteat istos concedere ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habenti non datur quod habet. si ergo ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ non habet authoritatem, sed hinc accipit. Et cum non sit maior ratio de vna quam de alia, sequitur idem quod prius, scilicet q̄ quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit authoritatem iurisdictionis. Si dicatur, q̄ Ecclesiarum nomine intelligitur hic collectio fidelium authorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

Quia Igitur ex prædictis patet, q̄ authoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur, & nō est per hæc verba data, dicendum est, q̄ per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denuntiatione illiusque ordine, efficaciam ecclesiasticam potestatis iurisdictionis ad litera expressit per illa ver-

ba, Si ecclesiam non audierit, &c. & Quæcunque solueritis super terram, &c. ostendit enim tantæ efficaciarum ecclesiarum esse sententiam, ut indubie à nobis seruandæ, & in celo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit: potestatem enim ecclesiarum aliàs supponebat. Et potestatem admitti, quod promissit illam per illa verba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrunque horum scilicet quod potestas supposita est & promissa facta est, si quandoque data est: & similiter quo ad modum, si mediate vel immediatè data est. Petro siquidem, ac per hoc eius ecclesiarum immediatè potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pisce oues meas, reliquis verò ecclesiarum mediante Petro secundum cursum ordinariarum: quamuis dispensariue mediante aliis Apostolis, quibus potestatem concedi hoc esse permittitur. Est ergo sensus literalis verborum Domini, quod tanta esset futura ecclesiarum cuiusque authorizata potestas in sibi subditis vt sic, ut sententia eius & coram hominibus & in celo esset valida. Et hic sensus est amplectendus, vt pote cui omnia consonant, & series textus, & sensus verborum, & authoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiarum, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prof. quenda omitto. Satis enim patere putò hæc, & quod promissioni Domini sufficiat exhibitio, quæ mediante Petro ordinariæ, & mediantibus aliis Apostolis per viam legationis omnibus ecclesiarum fecit.

CAPVT V.

Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, qua in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis, an ratione partis.

VI A Autem constat ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non fit ei data, & variis modis intelligi hoc potest, oportunitate videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in ecclesia.

¶ Sciendum igitur est, quod dupliciter potest intelligi ecclesia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dominus, habere præter iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo.) iuxta duos modos, quibus de ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primum, ratione partis: secundò, ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etià quoddam totum est, dicimus q̄ videt & audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, q̄ perfectissimum est animalium, q̄ est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidem q̄ de ecclesia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quod habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solum, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euangelij, quod ecclesia habeat potestatem. Quod autem de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primum accipiendo ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum prout ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles in quantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, q̄ ecclesia, id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic ecclesiarum, sequitur q̄ cum in fide non sit differentia sexus & status, quod ecclesia laicorum & foeminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia

quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si coningat in aliqua ecclesia mori clericos oēs, remaneret ibi verè ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secundum istam phantasmiam illa hret præter excoicandi. Imò si bene consideretur sumendo ecclesiam vt totum homogeneum: quoniam fides sola est eius naturæ, accidit illi toti, q̄ aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto vt sic præter ponitur. Secundò ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam vt totum heterogeneum, id est, dissimilis naturæ: prout ecclesia constat ex oib. membris officialibus, (puta Episcopo, Sacerdote, Diacono, vel alijs quomodolibet assignandis membris) hoc n. totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiarum, id est, conuocationi integræ membrorum ecclesiarum. Et si in hoc sensu intelligatur, q̄ ipsu totum ratione suæ totalitatis habet præter iurisdictionis, obstant tria. Primum q̄ æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet ecclesia: quoniam vna tantum potestas à Domino nominata est: & non magis de vna q̄ de alia ecclesia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundò, q̄ esset maior intensiue potestas in ecclesia, q̄ illa, Quodcunque ligaueris super terram, &c. Et tenet sequela: q̄ potestas totius ecclesiarum ratione suæ totalitatis superior, et respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet et ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, Quæcunque solueritis super terram, & non esset data à Christo immediatè, Matth. 18. q̄ tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacrum ordinis quod constat esse institutum simul cum eucharistiæ sacro, pridie q̄ Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc ecclesiarum, id est, coicari Sacerdotum Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale concilium) præter iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enim aut nil datur. Et si dicatur, q̄ Dominus tunc non dedit, sed promissit se daturum in illis verbis, quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, q̄ nullibi in sacra Scriptura h. q̄ Dominus per semetipsum immediatè ecclesiarum coicari præter iurisdictionis dedit. Et si iustetur: quia quod promissit seruauit: patet responsio, q̄ non promissit per semetipsum immediatè se daturum (ut patet in litera) & ideo non oportet, q̄ hoc obseruauerit: satis namq; fecisset promissioni suæ, sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis ecclesijs. Quia igitur de ecclesiarum coicari quomodolibet sumatur, non verificatur ratione suæ totalitatis verba Domini Matth. 18. in quibus totum sit fundamentum ex autoritate Scripturæ, & tota aduersariorum opinio stat in hoc, q̄ coicari ecclesiarum ratione suæ totalitatis habet præter immediatè à Domino: consequens est vt verba Domini verificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) vt prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesiarum, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest, (condescendendo multorum sensui,) intelligi quod ecclesia ratione suæ totalitatis habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSEVANDVM Quod est, ne fallamur videntes quandoq; authoritatem iurisdictionis ecclesiasticam in ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus non conuenire ecclesiarum præter quandoq; ratione suæ totalitatis, sed sic

non esse datam ei à Dño Iesu Christo immediatè per illa verba Matth. 18. Non nego. u. q̄ Episcopi orientales conuenientes, possint quasi vnū corpus & vnā authoritatè ex suis conficere, se et singulos subiuciendo illi: & sic illa præter in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, staueret supra illas ecclesias, actusq; iurisdictionis exercebit. Sed tñ nihil poterit illa præter, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis cōfurgere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶ Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati, mortuo summo Pontifice vel sine illo, si conuenirent communicando in vnū corpus, & vniuersim in constituendo, constituerent in tota synodo illa præter vnā super oēs ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoq; modo, quum Papa cum reliquis prælatibus orbis concilium celebrando simul cū eis constituit absoluit, damnat, &c. cōicatio cum alijs, quasi vnus ex eis facere v. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primò: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut præter totalis cōfurgens ex partialibus. Quæ ad modum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: si vt vna forma separata ab alia, vt forma solis à formis mixtorum, & ut forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas Papæ differt ab alijs primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundò modo. Et ista potestas in tota synodo per viam cōiunctionis, seu accumulationis in cōmuni à singulis partibus liberaliùs, vel minùs liberaliter, prout partibus & præcipue principi v. qui nunquam totam suam authoritatem accumulare in cōmuni intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur se subiicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, cōmuni oib. ecclesiarum personis. Et ex hoc patet, q̄ si tota ecclesia, secluso Papa, aliquem præficeret curæ ecclesiarum, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod nō esset, si ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestate authoritate, tollere statuta concilij generalis, et de consensu, & autoritate sua facta: quod non esset si ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis ecclesiarum supra Papam, liquidò apparet.

INNOVEM ET VIGINTI CAPITULA Apologiae secundæ de comparata authoritate Papæ & Concilij.

S V M M A R I A.

- 1 Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominus ecclesiarum regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquum ecclesiarum potestas derivaret: & quod Apostolis alijs via præuentionis gratuita potestatem dedit.
- 2 Responsio ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput vniuersalis ecclesiarum, & non solum singulorum membrorum.
- 3 Responsio ad obiectiones contra illud: quod

- concilium auctorizatum à Papa, non est maioris auctoritatis, quam ipse Papa.
- 4 Responsio ad obiectiones contra illud, Si communitas ecclesiae secluso Papa haberet potestatem supra Papam, ecclesia regimen esset populare.
- 5 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius ecclesiae ex illa auctoritate, Pasce oues meas: & quod Papa est pastor vniuersalis ecclesiae, & non solum singularum ouium.
- 6 Responsio ad obiectiones contra illud ex illa auctoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.
- 7 Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor ecclesiae catholicae, quam quilibet episcopus ecclesiae suae, inferendo ex hoc superioritatem Papa ad ecclesiam.
- 8 Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in ecclesia, ergo & super vniuersalem ecclesiam.
- 9 Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.
- 10 Responsio ad obiectiones septem contra illud, Papa potestas est supra ecclesiam vniuersalem, & concilium generale, ut distinguitur contra Papam.
- 11 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Constan. concilium pro tempore, quo fecit, decreta de potestate synodi, non erat verum concilium vniuersalis ecclesiae, & quod Basilien concilium errauit illud sequendo.
- 12 Responsio ad obiectiones contra glosam datam in illa verba August. Quando Petrus clauis accepit, ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur clauis officio capitis in Petro & successoribus datas esse.
- 13 Responsio ad nonem obiectiones contra illud, quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.
- 14 Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare in fide, quia scilicet esset error vniuersalis ecclesiae, quia tenetur sequi diffinitionem Papae in fide.
- 15 Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hieron. Si auctoritas quaeritur, orbis est maior urbe.
- 16 Responsio ad obiectionem contra multas auctoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.
- 17 Responsio ad septem obiectiones contra illud, quod ecclesiae Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.
- 18 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, non sequitur esse subditum.
- 19 Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit, iuncto c. tria, habetur, quod Hieron. auctoritas innixa sacrae scripturae praeualuit concilio.
- 20 Responsio ad obiectionem contra hoc, quod ex auctoritate decretal. de elect. in c. significasti. dicitur quod concilia à Papa habent auctoritatem.
- 21 Responsio ad obiectiones multas contra illud, quod concilium generale legitime congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente, vel non consentiente.
- 22 Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papae est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in concilio.
- 23 Responsio ad obiectiones contra illud, quod in ecclesia est potestas auctoritativa super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.
- 24 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa posset committere potestatem depositiuam Papae haeretici collegio Cardinalium.
- 25 Responsio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia, si sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papae.
- 26 Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex sacra Scriptura solus casus heresis excipitur ab impunitate Papae respectu ecclesiae.
- 27 Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu heresis Papa subicitur ecclesiae, ita quod possit deponi.

28 Respon-

- 28 Responsio ad obiectiones contra illud, quod propter scandalum non est praescindendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.
- 29 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit ecclesiae, disponens quod orationis remedio contra malum Papam veretur, non autem depositionis potestate.

TRACTATUS SECVNDI
Apologia secunda pars in nouem & viginti capita diuisa.

ET SIC cum vtriusque iuris, naturalis, scilicet, & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAPVT I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic ecclesiae regimen, ut Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquis ecclesiae potestas deriuaret: & quod ipse Dominus via praeuentionis gratuita Apostolis alijs potestatem dedit.

OBIECTVR contra, in ecclesia fuit potestas electiua Papae, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pont. praeuenuisse ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse, quod ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quam quod praeuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in ecclesia à Christo. Matth. 18. &c.

Respondeo, Quod assumptum est falsum: nam, cum electio Papae sit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vnus cuiusque principis viui & praesentis spectet ad ipsum principem: consequens est, cum Dominus vsque in diem ascensionis, ut princeps praesens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquam inuenitur quod in Matth. 18. c. nec aliibi Dominus dederit ecclesiae ius eligendi suum vicarium ipso praesente. Vnde Dominus non praeueniendo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum, &c. & Ioann. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrus Papam, & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. potestas electiua Papae non est data ecclesiae. Quomodo autem, & vnde potestas electiua Papae sit in ecclesia, inferrius in capitulo 22. dicitur.

Et aduerte hic, quod praeuentionio, quam ego dixi, super ipsius ecclesiae, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod enim à Petro ordinariè potestas in reliquum ecclesiae corpus deriuanda sit, Leo in can. ita Dominus. dist. 19. manifestat. Quod etiam Dominus ipsum ordinaria via instituerit, ex hoc quod non ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuentis, non praeuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos in proprijs tantum personis, & non in successoribus suis legatos vniuersales fecit, ad praeuentionem gratuitam spectat. Haec enim in ecclesia fatetur, Petri solius successorem vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutum Petrum Papam, potestatem electiuam Papae. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum Papa non possit illam

auferre, & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit praeueniendo secundum illos in institutione Petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum, quam Romanum Papam instituere. Et sic Rom. Pontifex recognoscere debet se praetatum caeteris ab ecclesia hoc illi concedente, non auferendo saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in can. quamuis. distin. 21. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullis synodicis constitutis caeteris ecclesijs praelata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam Papae vniuersali ecclesiae, qua praesumptione clerus Romanus & populus eius, &c. usurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam Papae tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus? qua conscientia tot sancti viri electionem totae ecclesiae à Christo commissam irrequisitis alijs à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exerceuerunt? Sed de his latior erit sermo: haec autem dicta sunt ad ostendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAPVT II.

DIXI in cap. 4. eiusdem, quod praeuulisset sententia Ioan. &c. Sed obiectionis contradictionis proprie in cap. 13. tractabitur.

DIXI in cap. 6. eiusdem, Papam esse caput ecclesiae vniuersalis, non solum singularum membrorum, vt inimici veritatis glossant.

OBIECTVR Contra hoc dupliciter. Primo, Quia falsum est Papam esse caput ecclesiae vniuersalis collectiue sumpta. Tum, quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister ecclesiae, non Dominus: ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quam qui ministrat. Tum quia omnes auctoritates dicentes Papam esse caput ecclesiae, intelliguntur de ecclesia pro singularibus ecclesijs particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiue.

Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiae vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in auctoritate respectu totius residui. Et hoc praecipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

Respondeo. Et ad primi quidem probationem primam, quod ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet. Ad secundam verò probationem, quod Petrum esse ministrum ecclesiae, vt cui ministrat, non est esse inferiori potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, quod venit ministrare, & Papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem Papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quod est esse melius: in his enim, quae non mole magna sunt, idem est maius quod melius secundum August. papatus si quidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quod Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis, contra quam tenditur. Ad glossam demum

communem, dicitur q licet multae auctoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

Ad secundum autem dicitur, q ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus non solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est: vt patet ad Ephes. 1. Vbi de Christo duo dicuntur q est caput ecclesiae, & quod ecclesia est corpus eius. Et prima ad Corinth. 12. expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, q ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur q Petrus not sit caput loco Christi, sed quod Petrus non sit ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & ceteros operatur. Et similiter non sequitur, q illud caput loco Christi non sit superius auctoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo quod nullus dicit, quod ex esse qualitercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, quod est Pastor, Episcopus, & rector totius ecclesiae, & non solum singularium: vt auctoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundò, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui dependet à regno collectiue, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singularibus partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiue non dependet (vt est Rex regum) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in Papa, non est rectum: eo q Papa non dependet à regno ecclesiae, nec vices ecclesiae gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

Dixi in eodem capitulo sexto quod potestas electiua ipsius Papae, in Papae potestate est. Sed quia in capitulo vige. mo secundo latius tractatur ibi dem obiecta soluentur.

Dixi in eodem cap. 6. quod non est maioris auctoritatis concilium auctorizatum à Papa, quam ipse Papa.

Obicitur Contra, Primò ex glossa in cap. legimus. q. dist. 1. Statuta concilij generalis praui dicant statutis Papae, si contradicant.

Secundò, quia constitutio Chalcedonensis concilij praualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in cap. antiqua. de priuilegijs. & 22. dist. renouantes.

Tertiò, quia consuetudo generalis ecclesiae pontificale statutum abrogat.

Respondeo Et de glossa primò dico, q ipsamet non asseritiue dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam ex seipsa in cap. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

Secundò dicitur, q verificatur de statuto concilij superuenientis statuto Papae: quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet. in sexto) ita etiam concilij auctorizati à Papa constitutio, Papae constitutionem priorem contrariam tollit.

De vigore autem concilij circa sedem Constantinopolitanam dicitur, quod non concludit superioritatem concilij supra Papam, sed tolerantiam Papae. Videmus enim continuè praelatos cedere multitudini magnatum: quamuis si potestate vti vellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in

capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, Perimus, &c.

De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, q si hoc concluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutum vniuersalis ecclesiae, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestatiue, sed executiue ex parte ecclesiae, & negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

Dixi in eodem sexto cap. q si ecclesia, hoc est communitas ecclesiae, secluso Papa, haberet potestatem supra Papam, q ecclesiae regimen esset democraticum, seu popolare: in quo tota auctoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

Obicitur Contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo sit vnicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

Respondeo, Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est auctoritas: ergo vt sic constituit regimen populare: quamuis in quantum aliquem vnum praeficit, constituat aliam speciem regimenis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiae, de quo est quaestio: quoniam, si in tota communitate & sola est vniuersalis ecclesiae potestas, summum regimen, summumq; tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset popolare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regem, manifestè sequitur, & q communitas populi vt sic regimen est popolare, & quod summum tribunal est popolare: quamuis exerceat per aliam regimenis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communitate. Nihil igitur obstant obiecta dictis, quoniam cum regimine regali medio stat supremum popolare, de quo est quaestio, & formalis sermo

CAPVT V.

Dixi in cap. septimo, probando quod papa esset supra communitatem totius reliquae ecclesiae, ex illa auctoritate, Pasce oues meas, &c. quod papa est pastor vniuersalis ecclesiae, & non solum singularum ouium.

Obicitur Respondeo dupliciter. Primò per interemptionem negando scilicet hoc. Secundò per limitationem, quod papa est pastor totius ecclesiae quantum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Haec enim non exercentur per communitatem, sicut actus iudicij.

Respondeo, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo ca. ratione monstrabitur: nunc auctoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat: nam singula, & omnes suae oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum quod Papa est pastor totius ecclesiae quantum ad ministrandum verbum Dei & sacramenta. primò auctoritatiue: secundò ministerialiter, respectu totius ecclesiae. Si auctoritatiue, ergo ipse verè superior tota ecclesiae communitate est: nam auctoritatiue pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, vt patet inductiue: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pa-

in pascendo plus quam in actibus iudicij: potest siquidem, & actus iudicij omnes vt minister ecclesiae communitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor auctoritatiue vniuersalis ecclesiae, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

Dixi in eodem septimo can. ex illa auctoritate. Fiet vnum ouile & vnus pastor, q Papa est pastor illius ouilis, & non e conuerso. Obicitur, Quod Christus dixit Petro, Pasce oues meas, non tuas: & q Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

Respondeo, Quod Petrus esse pastorem ouium non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco ecclesiae communitatis: vt obicientes dicunt: quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt communitatis ecclesiae, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriae. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, nisi q Petrus praestitit ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse auctoritatem ouili supra pastorem, voluntariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris ecclesiam constituit regulare est autem vt pastor praestitit ouili, & non e contra. Repugnat autem, vt ibidem deductum est, quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oues meas, & q vnus tantum sit, eiusdem auctoritate Domini patet: consequens est vt alter pastor factus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

Dixi in eodem septimo cap. q non minus Papa est episcopus ecclesiae catholicae, quam quilibet episcopus suae ecclesiae: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam, & non solum super singula membra, sicut est in alijs episcopis respectu suarum ecclesiarum.

Obicitur contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit vices vniuersalis ecclesiae: quae est supra suam communitatem. Tum quia ecclesia particularis, cui praeficitur episcopus, habet superioritatem in terris, qui praeficit illum episcopum.

Respondeo, Et primò, q ratio non fundatur super similitudinem, sed super proprietate huius sententiae, Papa est episcopus ecclesiae catholicae: quamuis de claretur ex simili, imò eadem ratione in alijs episcopis. Ambr. est episcopus ecclesiae Mediolanen. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est episcopus ecclesiae catholicae, sequatur ipsum esse episcopum coeclisae satis habetur intentum.

Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in no causa vt causa. nam in eo, quod est esse Episcopum catholicam, vel talis ecclesiae, potest considerari quid importet esse episcopum, & potest considerari à quo fiat episcopus. Et obiecta quidè procedunt considerando à quo fiat, vel fieri debeat episcopus: ratio autem procedit considerando quid est esse episcopum. Constat aut, q ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vnde cumq; fiant effectiue: siue enim homo fiat à Deo, vt Adam, siue ab alio homine, vt nos: vnus naturae sumus. Et similiter siue episcopus sit à Papa, siue ab vniuersali ecclesia, siue habeat superioritatem, siue non: vnus naturae est, in quantum episcopus: quamuis alterius naturae sit, in quantum

subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de episcopo, vt sic loquitur: obiectiones aut de episcopo, in quantum subditus, alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum Papa sit verè Episcopus ecclesiae catholicae, sequitur, vt ibidem dixi, q est primò episcopus ipsius ecclesiae catholicae, & secundariò singularium. Tum quia non minus est ipse catholicae ecclesiae episcopus, quam Ambr. episcopus ecclesiae Mediola. esset, quam longè minus, si non esset episcopus totius, sed singularum membrorum tantum. Tum quia actus proprius episcopi, qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholicae ecclesiae, & secundariò super bono singularium: vt patet ex hoc, q Papa ad hoc tenetur sub peccato mortali ex hoc q est Papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc vi deo responsione m, nisi diceretur, q Papa habet hunc actum, in quantum gerit vices vniuersalis ecclesiae, & cui primò conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit Pape. Sed haec responsio pot dupliciter intelligi. Primò, q Papa habeat hunc actum dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatus à regno. & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius ecclesiae, & non immediatè ipsius Iesu Christi: q demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabit. Secundò pot intelligi, q Papa habet hunc actum ex suo officio: suppleto, id quod ecclesiae conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera res: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

Dixi in eodem septimo cap. q Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem ecclesiam.

Obicitur glossando, primò, q potestas Papae dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis coeclisae totius ecclesiae.

Dicitur secundò, q ex hoc q ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in ecclesia, non sequitur, q sint duae supremae potestates in ecclesia Dei: quia potestas Papae est propter ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere ecclesiam. vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum: vt patet in Topicis.

Respondeo, Et glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, q habet supremam potestatem in ecclesia Dei, vt patet in rex allegato ibi. glossa autem ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiue & positiue, id est non habens superiorem, & omni alia superior. & vtroque modo requirat glossa illi.

Quod autem obicitur sequela, nihil est: quoniam si communitas ecclesiae est rara potestatis, q Papa subest ei, oportet quod obiectum proprium potestatis ecclesiae, & obiectum proprium potestatis Pape se habeat secundum supra, et sub proportionaliter, sicut ipse potestates. Et hoc etiam est manifestum, ex eo, q commune bonum ecclesiae totius est proprium obiectum potestatis communitatis ecclesiae: bonum autem singularum est proprium obiectum potestatis Papae, consequenter loquendo: quia potestas sua propria secundum illos est primo respectu singularum: et respectu boni, communis totius, Papa non intromittit se, nisi vt utens potestate ecclesiae, vt instrumentum illius. essent ergo verissimae duae potestates supremae, et sub ordinatae simul: quod est ridiculum.

Ad id verò quod dicit: Potestas Papae est propter ecclesiam, dicitur q secundum veritatem est veram

& nihil iuuat sed secundum hypothese[m] eorum non esset propter ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa ecclesie: quia ista propter ecclesiam collectiue, illa vero propter ecclesiam distributiue. Vnde cum regula ex vniuersitate obiecti non obstat, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstat regula Topica.

C A P V T IX.

DI XI in eodem septimo cap. q[uo]d Papa est proximus & immediatus vicarius Christi: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, ecclesiam non habere immediate ordinariam auctoritatem a Christo, & Papam non mediante ecclesia habere auctoritatem, &c.

OB I C I T V R Glosando, q[uo]d Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est immediate instituta a Christo & ecclesie collata: & non propterea q[uo]d habeat a Christo non mediante ecclesia. ita q[uo]d Papa est immediatus vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vniuersa[m] maiestatem: qui tamē mediate populo sunt.

Respondeo, Et glossa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatum: & medium in principando: differunt enim hæc sicut cælum & terra. Et esse immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdyaconatus secundum aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa absque medio: vicarius autem legati cum medio in principando: dependet enim principari huius principatu legati, & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: q[uo]d, scilicet negatur medium in principando, vt patet inductiue. Vnde cum Papa absolute, & absque limitatione aliqua asseratur proximus, & immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & papam inferior Christo & superior papa, cuius vices gerit papa. Si enim medius principatus talis est, vt isti concedunt, ponentes ecclesie totius communitate esse talem principatum, licet papa posset dici vicarius Christi, non tamen potest verè dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed immediate vicarius ecclesie, & mediate ipsius Christi. Immediatio autem institutionis potestatis papæ a Christo, non facit ipsum papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis suæ institutionem, sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi, quia cuiuslibet potestas immediate est instituta a Christo. Cõstat autem, q[uo]d aliud intendit determinatio ecclesie & Sancti patres, cum asseritur papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

Ad id verò quod additur de simili in Regibus, dicitur, q[uo]d non dicuntur proximi & immediate ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, q[uo]d inter Regem creatum a populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datum a Deo, vt Dauid: & papam factum a Christo, vt Petrus: & papam electum ab ecclesia, vt reliqui: tanta est in representatione populum differentia, q[uo]d Rex tam creatus a popu-

lo, quam datus a Deo, populorum & eius potestate representat: licet namq[ue] in fieri differant inter se, quia alter a populo, alter a Deo praticetur: in natura tamen officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) si fit a Deo miraculosè, perinde est ac si esset a natura: ita organum politicum puta rex: cum est a Deo perinde est ac si esset a populo. & propterea eius potestatem vtroq[ue] modo factus representat & exercet: illiusq[ue] vices gerere dicit, & non Dei immediate. Papa autem siue a Christo immediate, siue ministerio ecclesie mediate factus, eiusdem etiã est natura & potestatis: & nõ representat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum: sed Dominum Iesum Christum immediate, & illius solius vices gerit immediate. Et ratio diuersitatis in rege & papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autē papalis supra naturã est, & diuino iure in persona vnica, nõ in cõitate primo est: stante Christo, Io. 10. formã suæ premij ecclesiastici Regis in vnica persona, cū dixit, Alias oues habeo: & illas oportet me adducere: & fiet vnũ ouile, & vnus pastor: & determinate eodẽ talem formam ad personam Petri in sua perpetua successione, Ioãnis ultimo, cū dixit illi, Pascue oues meas. Vnde de Papa solius Christi vicarius est, & non ecclesie. & propterea diffinitum est per ecclesiam, q[uo]d papa in beato Petro officium suum vniuersale suscepit, vt patet ex allatis in libello, &c.

C A P V T X.

DI XI In eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, Papæ potestas est supra ecclesiam vniuersalem & concilium generale, vt distinguitur contra papam.

OB I C I T V R Primo auctoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleuterium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de de positione Cæciliani Carthaginens. Episcopi, dicit, Ecce putamus illos episcopos qui Romæ iudicauerunt, nõ bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium ecclesie vniuersale concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententia solueretur, &c. Et inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiam papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quod a papa & concilio simul particulari, potest appellari ad concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

Secundo, auctoritate octauæ synodi, can. vigesimo primo, cuius pars habetur vigesima secunda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet questionem de Rom. sede exortam audire tenerur, & in ea proficere. non tamen audacter sententiam in Romanum pontificem dicere. Ex quo patet q[uo]d licet omnem questionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

Tertio, auctoritate Damasi papæ, quæ ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesima secunda, vbi Damasus dicit respondendũ, Cũ huiusmodi fuerit concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accõsatoribus iudices tribuerint, aduertimus q[uo]d nobis iudicandi forma competere nõ posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi auctoritate iudicare non conuenit.

A P O L O G. P A R S II. D E A V T H O R. P A P A E E T C O N C I L I I.

nit. Ex quibus manifestè patet primò q[uo]d papa dicit se non posse de illa causa cognoscere, de qua posset, si synodus, adhuc, esset integra, id est, nihil commississet. Secundo, q[uo]d papa constituit non solum concilium esse in eo in iudicando superius, sed etiam deputatos per concilium, in ea causa in qua deputati sunt.

Quarto, auctoritate canonis in cap. si duo, dist. 79. vbi dicitur, q[uo]d si duo contendunt de papatu, concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunq[ue]: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

Quinto, ratione, papa & reliqui prælati quicquid iudicant, &c. faciunt ut ministri ecclesie, non solum formaliter (id est, propter ecclesiam) sed effectiue auctoritate ecclesie: ergo in ecclesia est primò auctoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem ecclesie. Sequela autem est manifesta, & confirmata, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed ecclesie. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis civilis ad finem naturæ: non vnũ, sed communitati, &c. ita regeneras idem ad finem supernaturalẽ, dedit præte spiritualis regiminis ad illũ finem cõitatis ecclesie, &c. Et sicut quandoq[ue] prouidit populo, dando principem, vt Moysen: ita prouidit ecclesie, dando Petrum. Et confirmatur tertio: quia aliter politia ecclesiastica nõ esset ita bene ordinata sicut civilis: nam ista potest prouideri sibi, principe potestate abutente in destructionem ecclesie autem non posset, si non esset superior papa. Et confirmatur quarto: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si a malo compelet non posset. Et cõfirmatur quinto: quia papa est ecclesie filius, ac per hoc, subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui nõluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Strulus despicit matrem suam.

Sexto, etiam ratione. Si papa habet potestatem super totum residuum ecclesie collectiue, ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicare: nec ad aliquid ipse renitente obligare: vt patet per illud Augustini. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur in moribus vrentium comprobantur. dist. 4. can. in istis.

Septimo: quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia, quam in aliquo summo Pontifice, quia illa fuit instituta & ecclesie collata Marth. 19. ista autem Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre, nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

RE S P O N D E O, Ex auctoritate illa Augustini non sequitur concilium esse supra papam. sed dupliciter arguendum ex illa deficit. Primo: quia quiuocatur de concilio. nam questio nostra est de concilio distincto contra papam, seu secluso papa, quod est concilium acephalum. Aug. autem loquitur de vniuersali concilio cum Papa, vt patet ex hoc, q[uo]d ponit præsentiam iudicium, id est Episcoporum, qui iudicauerant. Constat autem q[uo]d non licet arguere a concilio, ad concilium acephalum. Secundo deficit: quia ex hoc q[uo]d restabat refugium concilij vniuersalis, inferitur superioritas est enim hic sophisma consequentis. Potest enim, recursus iste haberi propter multas causas, scilicet licet exclusionem suspicionis, plenioris discussio nem, maiorem sapientiam, personalem tractatum, & quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta pa-

pam) plenius informandum, & causam per alios tractatum iudices, &c. Et hoc consonat literali sententia Augustini: vbi propter præsentiam omnium prælatorum potuisset causa ita discuti, vt etiam iudices qui primò in partibus, & qui secundo Romæ iudicauerunt, personaliter præsentibus rationes iudicij conferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiã dissolui prius malè iudicatum. Ad nihil enim horum exigitur maior auctoritas intensiue, quam papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione, sapientia, &c. vt quotidie videmus. Est etiam cum his omnibus in concilio vniuersali maior auctoritas extensiue, & maior solẽntas iudicij: quæ omnia sententiam eius omnineceptione maiorem reddere videntur.

Ad secundum ex auctoritate octauæ synodi, dicitur quod malè exponuntur verba synodi, dicendo quod synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quod hæc expositio sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitium audacia, aut importat auctoritatem. Si primum, cum illud sit vitandum respectu cuiuscunque, & non solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, quod ipsa non debet vitiosè, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundum haberetur contrarium expositionis allata. Vnde literalis sensus est, q[uo]d dicere sententiam in Romanum pontificem est audacia vitium: illa siquidem negatio præposita non modum solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere sententiam in Romanum pontificem, significat quod non nisi audacter dicere potest sententiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, quod de manifestis licet nobis iudicare, de corde autem occultis non licet nobis temerè diffinire: non intendimus negare modum diffinendi tantum, (puta temerè,) sed intendimus determinare, q[uo]d ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly, Audacter naturam iudicij in papam: sicut ly, Temerè, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac auctoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam, & progressionem in questione de Papa cum reuerentia, & sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutata defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memento quod sermones morales de his sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæreticis pertinacis in Papa synodi iudicium depositiuum Papæ absque audacia esset.

Ad tertium ex auctoritate Damasi, dicitur, quod neutrum deductorum ex illa auctoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: vt patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quod indecens est determinationes concilij etiam provincialis soluere: quanto magis concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conscientie ligant, non minus quam propria vnde, & secundum sacros canones ad Romanum pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si nonaueris eandem auctoritatem, contra arguentes facit, pro quanto insinuat excellentiam suam tantã, q[uo]d eum quasi ex synodi auctoritate iudicare nõ conuenit.

Ad quartum ex auctoritate Canonis, dicitur q[uo]d gratis concessum est, quod Papa incertus subditur concilio Opus. Caict. D 4 Duo-

Duobus enim contententibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, ecclesia non iudicaret, sed adiudicaret certum, obediendo, condemnando antipapam, &c.

Ad quintum ex ratione, quia praelati sunt ministri ecclesiae, dicitur quod praelati dicuntur ministri Christi & ecclesiae. Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositiue, mystice tamen, quia omnes praelati sunt velut membra Christi iuxta illud Aug. super Io. Si praelati ecclesiae pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnus membra pastoris? Ecclesiae autem integrae (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt, scilicet effectiue ratione partis, scilicet capitis, a quo habent praelati auctoritatem, & integraliter: quia sunt membra ecclesiae reliqua a capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et haec dicimus loquendo de praelatis ecclesiae absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset questio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quod praelati ecclesiae proprie loquendo, non sunt ministri ecclesiae effectiue, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri ecclesiae vt dominae, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donauit in persona Christi, & rursus, Sic nos existimet homo vt ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri ecclesiae dicuntur agere secundum intentionem ecclesiae, non plus habetur quam dictum est: quia, scilicet agunt secundum intentionem ecclesiae in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem ecclesiae, id est secundum intentionem ecclesiastico officio debitam: hac enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

Ad primum confirmationem, quia suffragia sunt non praelatorum, sed ecclesiae dicitur, quod falsum est suffragia non esse praelatorum, vt dispensatorum: quamuis sint ecclesiae integrae vt proprietariae: sed hoc nihil aliud concludit, nisi praelatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob aequiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod aperitissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem communitati indicat, & non vni; in ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, & non communitati, praefecit enim Iesum Christum, secundum quod homo est, in principem & caput omnium ecclesiae, vt patet, & hoc non praueuendo sicut in ciuilibus, sed instituendo, vt patet. Et scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem primum regenerationis humanae, sicut attendit primum ordinem conditionis humanae, sed declinat ad ordinem secundarium ecclesiae, qui est in tempore absentiae principis, qui abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. Quae declinatio manifeste deficiua est: quia primum in vno, primum in altero reddendum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in ecclesia naturam si sequitur principalis, absque omni contradictione optimus videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario non in communitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, quod non praueuunt principes ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis profectus, in Petro & eius successoribus vicarium suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quod optime prouisum est politicae spirituali in suo naturali principio, qui peccare non potest, in ordi-

natione autem vicarij illius optime quodque prouisum est, dum suavis dispositio seruata est. Supernaturale namque regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vindicat: quale Dominus Iesus Christus sibi auctoritatiue reseruando eiectionem, & ecclesiae reliqua ministerio orationum instituit. Hoc, n. suauis, & efficacis est remedium, vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est dominum Iesum Christum minus bene ordinasse politicae ecclesiae etiam sub suo vicario quam politicae ciuilem in humanis, quoniam vtrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita quod ecclesia potest se & contra illi iudicare, & deponere votis & operibus ecclesiae proportionatis, s. orationibus, ieiunijs, elemosynis, haec. n. efficaciora sunt ceteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & proprie vniuersali saluti ecclesiae, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartam confirmationem de quod immediate susceptus sub cura Christi viuens, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis; & periculi maximi, & hmoi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua pena puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Felicitatis. n. quaedam inchoatio est non miserabilis, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in Papatu contingit. Ad quintum, de quod Papa in quantum singularis persona est filius ecclesiae, quia regeneratus, nutritus & instructus ab ecclesia sicut ceteri, in quantum autem Papa, est filius ecclesiae integrae; hoc est cum suo capite, & pariter non filius reliqua ecclesiae: sed in his & similibus aduertere tu, cui haec & similia obiciuntur, ne equiuocatio de ecclesiae vocabulo te fallat, vt ea, quae dicuntur de ecclesia integra (siue cum capite siue cum vicis capitis habent) ad ecclesiam communitatem secluso capite applicata suscipias: haec enim de deciperent.

Ad sextum argumentum principale dicitur cum Apostolo, Quod omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursus: Omnia possum, sed non omnia edificare. Conceditur igitur, quod Papa potest quantum ex potestate sua auctoritate est, actum iurisdictionis etiam in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non edificaret. Nec valet argumentum, Non potest illam excommunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere: ut patet. Ad probationem autem ex auctoritate Aug. dicitur, quod potius probat oppositum. Si enim leges instituantur cum promulgantur, Papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absque ecclesiae consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex consensu ventium, non ex parte auctoritatis, sed executionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quod statutum vniuersalis concilij: integri etiam consensu ventium firmatur, ita quod non ligat quando est a dissensu ventium infirmatum: & tamen nullus dubitat vniuersale concilium integrum firmitatem auctoritatis legibus suis dare. Prouenit autem haec legum infirmitas ex dissensu ventium etiam ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerando dissimulant, & implicite rendeant quod fecerunt. Et merito: quia lex (vt dicitur dist. 4. c. erit) debet esse patriae, loco, temporisque conueniens.

Ad septimum dicitur, quod falsum assumitur: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorum bonorum, & eternae redemptionis inuenit. Falsum quoque monstratum est esse quod Dominus per illa verba quae habentur Matth. 18. potestatem ecclesiasticam dedit ecclesiae, quamuis promiserit ei super suos subditos, vt superius diffuse discussum est. Aequiuocatio dominum incidit

incidit iam dicta ab ecclesia ad ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quae arguendo asseruntur (scilicet quod ecclesia potuisset instituere Petrum Papam) quam falsa sint ex supradictis patet: quia si potuisset ecclesia vnquam instituere Papam in vno & eius successores, vt Christus fecit, posset quoque illum instituere in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

Dixit in 8. capitulo quod concilium Constantien. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verum concilium vniuersalis ecclesiae. Et quod Basiliens. errauit illud sequendo.

Obicitur dupliciter, Primum quod blasphemauit, Secundum, quia concilium Constantien. sub obedientia Ioan. 23. erat verum concilium vniuersale: quia succedebat concilio Pisano, in quo fuerat vnio ecclesiae, deposito vtroque Papa (scilicet Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantien. concilium.

Respondet, Et primum quod ad Constantien. se concilium.

Si ego blasphemus, quare Gregorius 12. qui expressè recusauit in actu vnionis ecclesiae recognoscere concilium illud pro tunc, vt concilium illud non blasphemus, sed vir pacis, & ecclesiae amator habitus est? vt patet in gestis eiusdem concilij, sessione 43. Quare obedientia benedicti 13. inter foedera vnionis, & in actu vnionis ecclesiae recusationem talis prout concilij volens & faciens, non blasphemus, sed catholice vnionis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui praesedit illi concilio, vt satisficeret recusationi illius concilij, non blasphemus, sed defensor ecclesiae habetur? Quare demum ipsum met tunc Constantien. concilium, cum negauit factum seipsum esse concilium non semel, sed bis (primo in acceptando praesidentiam Imperatoris, & autorizari se in concilio a Gregorio 12. secundum in acceptando se conuocari ab obedientia benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Est potius scandalum permitti debet a qualibet singulari persona, quam veritas deferatur, quomodo concilium vniuersale a Spiritu sancto reiectum, potius veritatem deseruit seipsum falso negans quam scandalum permittere voluit iam natum? Ex his autem rectè consideratis patet, quod concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebatur, dans operam vt vnum certum & indubitatum concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera auctoritate refutari constat, veritatisque auctoritatem eis tribuere nequus est.

Ad secundam obiectionem de successione ad concilium Pisano, dicitur, quod nec illud concilium constat fuisse certum & indubitatum: vt ceteris omisis patet ex duobus. Primum: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, concilium illud Pisano cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quam certè & indubitè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientijs? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundum: quia ipsum Constantien. concilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale concilium succedens Pisano, non tamen hoc pro certo & indubitato tenere se contestatum est factum: vt patet ex dictis.

Accedit ad haec, quod sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua ecclesia representatiue potuisset errare, nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter: vt patet in libello.

Quod ad concilium vero Basilic. vniuersalis ecclesiae responsionem replico: quae Eugenum adorauit, concilium Florentiae vniuersale ex Orientali etiam ecclesia celebratum in materia fidei, &c. Si ego blasphemauit, quis excusat ecclesiam a blasphemia?

CAPVT XII.

Dixi in capitulo 9. glossando verba Aug. Petrus quando clauis accepit, ecclesiam significauit, & similia, quod in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data haec sunt & propterea in persona ecclesiae dicitur Petrus suscepisse haec.

Obicitur, Quod non sit iste sensus intensus ab Aug. quia sequeretur, clauis datas esse ecclesiae finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug. ist.

Respondet, Quod sequela non tenet: imò sequitur ex illo sensu clauis esse datas ecclesiae formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter, quamuis corpori, mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum praeter hoc fallitur in aequiuoco de ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur August.) ad ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quod est fictitium. Firmatur autem sensus a me assignatus, ex eo quod exposui August. ex ipsomet August. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiae catholice personam sustinet Petrus: huic enim ecclesiae clauis datae sunt cum Petro datae sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Haec ille. Constat enim quod Petro vt distincto ab alijs, & pro se & successoribus datus est Papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et August. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in ecclesia diffusi August. dicebat quod personam ecclesiae gerebat.

CAPVT XIII.

Dixi in eodem capitulo 9. quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Thom. post dicit: & probat ratione & auctoritate Cyrilli & Maximi.

Obicitur Primum, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quae fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extraneis gantibus.

Secundum, Quia Innocentius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniungum ad haeresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire: vt patet in quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

Tertium, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui constituit vt subdiaconi Siciliae a suis vxoribus abstinerent, quae illi minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in dist.

21. c. ante triennium. in textu & gl. sicut enim potuit iudicialiter statere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quarto, Quia sequeretur quod summus Pontifex non posset fieri haereticus circa propositiones nondum determinatas, ut erat articulus de processione Spiritus sancti à Filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra sui ipsius determinationem. Sequeretur etiam quod determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quod Papa verè haereticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suae assertioni consono.

¶ Quinto, arguitur ad hominem, Quia ego contradicco mihimet in hoc eodem libello. nam in fine quarti capituli dictum est, quod sententia Ioannis Evangelistae praeualuisset sententiae Clementis Papae in doctrina fidei, & nunc dicitur, quod Papa non potest errare in iudicio fidei. haec enim contradicunt, quia non praeualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisse stantum sententiae Clementis Papae quantum sententiae Ioannis, imò & plus: & quia apud Clementem fuisse ultimam decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum, si adhuc superuixisset.

¶ Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor concilia generalia principalia contra quatuor haereticos, puta Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonen. Et tenet consequentia: quia sufficisset solius Papae decisio: imò apud aduersarium tantae est potestas solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum est ipso & residuo.

¶ Septimo ex Occa m, Quia Innocentius tertius. (vt habetur extra, qui filij sunt legitimi in cap. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quae verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, haereticum sapiunt: quia caeremonia illa ibidem in capitulo 13. & 14. non sunt seruanda. Si verò mysticè intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mysticè seruanda sunt, vt legitur distinct. 6. can. his itaque.

¶ Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, ceteri verò oppositum.

¶ Nonò, Quia non est verisimile, quod homini potenti in his quae sunt fidei errare, commiserit Deus ultimam fidei decisionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quod falsum assumitur, scilicet quod vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborum significatione exit qui feminat) dicit: Egit nanque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & oculis: sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Haec ille. Vbi manifestè patet, quod Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectis se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. q. 11. determinauit haereticum esse, tenere quod Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicco sacrae Scripturae, veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad secundum dicitur, quod neuter illorum Pontificum diffinitione determinauit: Nam de Caestino in cap. quanto de dyortijs, Innocentius dicit, Licet quidam praedecessor noster sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non

credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet, videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quod non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur, quod Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestè patet ex hoc, quod statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continentur: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

Est autem hic aduertendum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quod dyaconus auctoritate tamen Papae hanc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium, distinct. 21. Glossa verò ibidem auget, dicens, quod Pelagius hoc fecit, & quod illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quod Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quod Papa non possit esse in non decisio haereticus. Nam si ille, qui est Papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procederet à Filio, etiam si ab ecclesia sic determinaretur, fuisset haereticus. Per accidens autem est, quod ab ipso, vel alio determinatione ecclesiae fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quae sunt per accidens in quacunque scientia. Et ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnus Papae in materia fidei ligat per se omnes personas ecclesiae, quarum sunt actus credendi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod imputaretur Papae pro haeresi, non esset decisum adhuc per ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacrae Scripturae & fidei ecclesiae, non esset haereticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quae sunt fidei. Et propterea non sequitur, quod Papa malè posset iudicari de haeresi in casu quod iudicandus est, scilicet de haeresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quod nulla est contradicco in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quam Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: vt patet apud omnes de ecclesia vniuersali praesenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis praeualuisset sententiae Clementis Papae, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiae Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo, scilicet sub sacra Scriptura, cuius author est spiritus sanctus. Et quia Ioannes Evangelista in doctrina fidei locum sacrae Scripturae tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quam Ioannis esset standum sententiae, sed e contrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacrae Scripturae tenebat, si cut tunc tenent Epistole eius, & hunc sensum expressè aperit in libelli illius loco allegato dicens, Praeualuisset sententia Ioannis sententiae Clementis Papae in doctrina fidei, sicut modo praeualet Euangelium Ioannis sententiae cuiuscunque Papae & totius ecclesiae.

¶ Ad

¶ Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intentionem, sed extensionem, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientium in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices, omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio aut sequela procedit, ac si propter habendam solam auctoritatem intentionem concilium congregandum esset, quod falsum est. Nam licet papa solus tantae intentionis sit auctoritatis, quantae ipse cum residuo, non tamen tantae extensionis, non tamen tantae sapientiae, non tamen tantae acceptationis indubitatae ab omnibus, vt patet de ipsis oppositum sententibus, non tamen tantae solennitatis, quae animos humanos cõter multum afficit, non demum tantae bonitatis, & gratiae coram Deo, quae apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quae a Spiritu sancto regitur, & errare non potest. Oportet enim ea quae totam ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, ut acceptabilia facillimè omnibus sint, & ad hoc multum valent vniuersalia concilia a probis praecipue praelatis celebrata.

¶ Ad septimum dicitur, quod quia duae sunt leges diuinae, scilicet vetus & noua, & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, noua legi conuenientia vocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc expressit, ne intelligeretur, quod absolute concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget, vt patet, quoniam in uoce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasio nem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, non ad litteram, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratiae seruando erant, quando, ubi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad litteram, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quod quia potestas papae directe est respectu spualium ad supremum simpliciter finem humani generis, ideo suae potestati duo conueniunt. primum, quod non est directe respectu temporalium: secundò, quod est respectu temporalium in ordine ad spualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem omnia ordinari debent, et temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem oes dirigere, vt est Christi vicarius. primum autem ex natura suae potestatis consequitur. Ex his aut sequitur, quod vtrunque verè potest determinari de papa, & quod habet supremam potestatem in temporalibus, & quod non habet supremam potestatem in temporalibus, quoniam vtrunque verum est ad sanum intellectum. Assertio nanque est vera in ordine ad spualia, negatio verò est vera directe, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est, secundum autem determinare de questione cum determinatur questio aliqua secundo modo determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo cum dicitur, quod papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse, nisi de iudicio fidei, formaliter, quando scilicet determinatur quid credendum, vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectio non procedebat, nisi prima apparet, ne tamen fallere videar, sigillatim soluta sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quod non verisimile, sed verum & humanae diuinaeque rationi & auctoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundum seipsum, non autem vt directò a Spiritu sancto, Deus ultimam fidei decisionem sub sacra Scriptura commiserit. Cum enim non sit differentia apud Deum, in uno, & in multis saluare, & omnes in concilio praesentes secundum se & proprias vires, considerati, possint errare, malè de terminando de fide, ob ignorantiam, vel aliquid aliud defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritu sancti, & eius virtuti, salus fidei per vnum quod per totum concilium: hoc enim humanae sapientiae opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est, & apparet. Vnitas quoque fidei unitatem, quoque iudicis qui praestit toti ecclesiae exposcit, ut in 2. 2. q. 1. art. vlt. diuus Tho. assert.

CAPVT XIII.

I x i in eodem 9. cap. rationem, quare papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis ecclesiae, quia tenetur sequi diffinitionem papae in fide, afferens ad hoc auctoritatem Sancti Thomae, & post Decretalis in c. maiores, & Iesu Christi. Ego rogavi pro te Petre.

Obicitur negando, quod ecclesia de necessitate tenet credere sententiae diffinitione papae in materia fidei, & dicendo, quod sicut papa praecipiente contra Euangelium non est obediendum, ita nec sententiae erroneae in fide. De auctoritate S. Thomae, non est cura.

¶ Ad capitulum maiores. dicitur dupliciter primò, quod non pro ultima & necessario credenda determinatione habenda, sed regulariter ad papam est recurrendum quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo, & in idem redit, quod referendunt summo Pontifici cause fidei, vt conuocet concilium, quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ Ad verbum Domini, Ego rogavi pro te Petre, dicitur quod non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deiceret fides eius, sed pro vniuersali ecclesia per Petrum representata.

Respondeo, negationem illam consuetudo ecclesiae auctoritateque sanctorum confirmat, & ignis experientia comprobaret, si quis non teneret, quod sola Romana ecclesia determinaretur, haereticum esse, vt patet extra de haereticis, ad abolendam, in text. & glo. Et haec responsio manifestat, ad quid fateantur ipsi met se declinare oportere, defendendo subiectionem papae reliquo corpori ecclesiae, vel concilio.

¶ Quod autem additur, quod sententiae erroneae, sicut nec praepo diabolico adhaerendum esset, verisimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quam conditionalis veritas habetur. scilicet si determinaretur erroneae, si praeciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de papa, sed de Angelis sanctis verisimum est, iuxta illud. Si angelus de caelo Euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quod antecedens, aut consequens possit esse verum, vt patet.

¶ Quod auctoritas Sancti Thomae parui fiat, non nihil est, quoniam ecclesia non parui facit. Sed esto, quod Sanctus Thomas parui fiat, Cyillus & Maximus ibidem allegati etiam parui fiant. Hiero. quoque dicens ad Damasum, vt habetur 24. quaestio. 1. canone, haec est fides, si haec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpae uoluerit, se imperium, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me haereticum comprobabit manifestaque in his verbis contestans, quod ex approbata fidei confessione a

papa aliquis obfians non catholicus fit, paritendendus erit.

Ad expositionem verò dictam de cap. maiores. dicitur litera contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem Petri in consistendo fidei & indefectibilitatem eius in eadem propter orationem Christi. Ex hac causa manifestè sequitur, quod ideo ad papam referendas esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide. Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia papae in fide est finalis deteminatio & necessariò credenda, secundum illam Decretalem. & sic utraq; expositio fit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & malè intelligi. Malè quidem, si intelligatur quod Christus pro ecclesia, siue cum papa, siue sine papa orasse se dixerit, quoniam expresse Christus dixit hæc verba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex cõtextu. inquit enim Luc. 22. Simon ecce Sathan expetuit uos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quod cõter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetuit uos, ego autem pro te rogavi. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro cõmisit, ut confirmaret alios, tanquam diceret. Ego tui, tu autem aliorum curam habes. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum, ut patet. Et ut unico uerbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur (ut dictum est maiores assert) satis habet intentum, quod Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cum hoc non sit uerum de errore personali, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

C A P V T XV.

In eodem cap. exponendo illud Hier. Si autoritas queritur, orbis maior est urbe. quod uerum est quod ad multa: puta merita, uirtutem, scientiam, & in proposito uigorem consuetudinis, &c. Obicitur, tu glossas de maiori meritorum, & Hiero. non dicit, si merita querantur, sed si autoritas queritur, & sic de maiori potestatis, non meritorum loquitur. Respondeo, Satis dimittit glossa mea adducitur, nam patet in libello, ego dixi quod dictum Hier. erat uerum quod ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito, & ad literam Hiero. loquitur de uigore consuetudinis, & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita ad autoritatem consuetudinis plurimum ualent, quoniam consuetudo non uirorum malorum, sed uirorum sanctorum, maxima est in ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optime intelligitur, ut quia orbis maior est urbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quam urbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si autoritas queratur ratione materiam, de qua erat sermo. scilicet de loco diaconorum, maiori meritorum non potestatis in causam autoritatis afferretur. Facile tamen contententibus in uerbis dici potest quod orbis autoritas maior est extensiuè, non intensiuè autoritate urbis, & similiter potestas,

C A P V T XVI.

In eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorum, quod papa non habet superiorem in terris. Obicitur duabus glossis. Prima est, intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesie. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter, quia regulariter ad superiorem summi Pontificis, concilium. recurritur haberi non potest. Respondeo, quod prima glossa est uoluntaria & falsa. Voluntaria quidem, quia ecclesie Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur, falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab uniuersali cum una exceptione facta non nisi falsò alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptum ab uniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glossa manifestè falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine hæresis papa diceretur non habere superiorem, quoniam regulariter concilium non est congregatum. Tertia autem glossa autoritates istas sunt summorum pontificum, qui ut in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibi met tribuerunt, quod ecclesie est proprium, quia non procedit de Theologia, aut sacrorum Canonum, &c. autoritate, quia bene sonet, aduertat qui notat in quanta ueneratione Decretales summorum pontificum in ecclesia sunt. Et tantò plus quantò multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandæ sic essent, ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia, & in iure illustribus ibi allatis.

C A P V T XVII.

In ca. 11. quod ecclesie Dei, secluso papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matt. 18. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas. Obicitur, quod Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesie iurisdictione ostendit in effectu. In pena excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quaecumque solueritis, &c. per hoc non ostendit, quod pluribus in ecclesia nomine contentis, dabit illam potestatem. Affert et ad hoc usus primitiue ecclesie, quando Act. 15. diffinitum est ab ecclesia, uisum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris uobis imponere, &c. Affert tertio autoritas Gregorii, quæ ponit in c. sicut sancti. ubi Gregor. fatetur se quatuor concilia illa, scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedo. tenere sicut Euangelium, & subdit causam, quia dum uniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quisquis præsumit absolueret quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce, quod non dicit, quod summi Pontificis, sed uniuersali consensu: nec quos pontifex ligat, sed quos illa ligant. Quarto, ad hoc est canon, decreuit 80. di. ubi dicit, Decreuit sancta synodus, & non dicit, decreuit summus Pontifex. Quinto, capitulum, nimis de iure iurando, ubi autoritate sacri concilii, non propria summus Pontifex præcipit. Sexto, ecclesia potest elargiri indulgentias, ergo habet clauem iurisdictionis. Probatu r antecedens, quia dant indulgentiam de thesauro ecclesie & non papæ, ergo a fortiori ecclesia potest dispensare. Septimo, ecclesia potest cõdere canones lata sententia, depositionis, excommunicationis, ergo. Antecedens patet de concilio Carthaginen. in c. placuit. 8. quæst. 1. & habetur

extra de clericis non residentibus, in c. ex gestis. Respondeo, & ut his & similibus respondendum uideatur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatis assigno. Primum est, aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis, puta capitis, sicut homo uidet, audit, &c. & aliud est ecclesiam, seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est. ne a primo in secundum oratio declinet. Secundum est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediate a Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. Tertium est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem, & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet uicarii principis sui: potentia enim actiua, cum dicatur non absolute, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Metæ.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne a primo in secundum oratio declinet. Quartum est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodum acephalem seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, uniuersa quæstionis istius argumenta faciliè elucescent, sic, ut nullum forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo responderetur. Et ad uerba Domini, Matth. 18. dicitur, ut iam probatum est, quod Dominus non dat ibi ecclesie autoritatem, sed significat eam habituram potestatem, non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se totam primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad autoritatem ecclesie ratione suæ totalitatis, imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesie, ratione totius vel partis oportere intelligi ex hoc conuincitur, quod utroque modo verificari possunt, ut patet ex dictis. constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab utroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantium suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obfians dictis. Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quod gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium, puta trium Apostolorum, an cõitatis, per accumulatio nem in cõi, an aliquo alio modo, puta a Christo immediate, ut isti falso putant, nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & ceteris subiunctis, & similibus, nec habet ista affirmatiua, ecclesie, seu synodus habet immediate a Christo potestatem, nec habet ista negatiua, Synodus non habet potestatem a Domino mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem, ut patet ex dictis, & ex his nihil aliud habeatur, nisi quod synodus habet potestatem, oportet hoc sic cõter intelligi, ut a singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat, quia, si synodum habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere potestatem a Domino mediante papa, ut contingit quando per accumulationem ecclesie habet potestatem, quia omnes partiales potestates sunt a Petro, & communicatio potestatis suæ cum aliis, ab eodem est, qui solus a Domino, ut ipse eius uicarius immediate potestatem habet, & ratione eius so-

lius synodus integra potestatem uerè dici, quod habet immediate potestatem a Domino. Ad autoritatem Gre. dicitur, quod causa reddita a Gregorio manifestè fauet intento nostro, quoniam non reddit pro causa autoritatem immediate datam a Christo, sed uniuersalem consensum, ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret papa, illa negans, ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, quod autoritas synodi includit caput, alioquin non faceret uniuersali consensu quæ facit. Et innuitur quod potestatem habet a suis partibus: ad quarum neque rationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quod synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum. Ad quintum uerò dicitur, quod cum synodus integra habeat potestatem uniuersalem, quocumque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius papæ absolute, & ut propria ipsius synodi pro tunc, & ut communica, quemadmodum quilibet alius posset uerè dicere autoritate sacri concilii, statuto, &c. ita ipse papa, cum non sit deterioris, conditionis aliis. Neque enim per hoc, quod affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere, imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena autoritate facere, licet enim synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo, non tamen oportet, quod potestas ecclesie sit aliud a potestate episcopi, sed una & eadem potest esse utriusque diuersimodè, episcopi, ut propria, ecclesie ut communicata. Et per hoc etiam patet, quod per hoc, quod affirmat se sacri concilii autoritate facere, non propterea affirmat se minorem in autoritate. Et quamuis hæc satisfaciunt, ueruntamen condeicendendo multorum sensus, scito, quod dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiuè secundum quid, extensiuè quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè uerò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat papa concilio, quasi pro portione sua. Papa enim præsens synodo non intelligitur, ut prædictum est, totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ, & reliquis potestatibus aliorum sit una potestas, quasi intensiuè maior, quam id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo, tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiuè, quia potestas illa papalis, eo quod communicatur, ut limitata sit, ut cum aliis potestatibus possit uelut quædam singularis potestas accumulari, intelligitur & superari a tota, pro quanto tota potest uniuersale statutum condere, diffinire, &c. quod illa ut sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatibus habeat, ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellauit. Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & uidebis clare, quod quia papa tunc non eligit legatum illum in papam, sed potestatem committit quantum oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non habetur, quod plus suæ potestatis synodus impartiat quam oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritus sancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentia papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen

ramen dicere, quod papa, tanquam minor extensus & secundum quid intensus in synodo, auctoritate sacri concilii dicitur facere, quod tamen de plenitudine suae potestatis posset & facere & tollere. Et quoniam verba praedicta, scilicet facere auctoritate synodi, vel concilii, in papa habent speciem minorationis, ideo a sacris Canonibus non sunt extensa, sed more similitudinis locutionum sunt pie interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in concilio dicit, Statuimus sacro approbante concilio, approbare enim commune est potestati, sapientiae, consensui: nec superioritatem, nec aequalitatem potestatis in approbantibus exigit, ut patet.

¶ Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, unde sunt indulgentiae, ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut dominae, quoniam ipsa est serua Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus, acquirit domino suo, & ipsi dictum est. Cum feceritis quaecunquae mandauero vobis, dicit. Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Unde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri, in utilitatem ecclesiae, pro qua est.

¶ Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quae vere synodus est. scilicet integram potestatem habere deponendi, excoicandi, &c. De hoc non est questio, sed de modo habendi, ut patet ex dictis. Et haec sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

I X I in eodem II. cap. quod ex hoc, quod Apostoli miserunt Petrum, & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse Apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse, ut patet de Spiritu sancto.

Obicitur, ista consequentia est optima, Spiritus sanctus mittitur a filio, ergo est ab eo, vel eo interior, & sic oportet fateri, quod Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

Respondeo, quod consequentia illa, quae vocatur optima, non est vere optima, cum non sit bona gratia materiae, quoniam Spiritus sanctus mittitur a seipso, ut patet in primo sentent. distinct. 16. & tamen non est a seipso, nec inferior seipso. Et similiter filius mittitur a seipso, imo etiam filius mittitur a Spiritu sancto, qui est a filio, ut patet in eodem libro, distinct. 17. Et quia consequentia non est bona de forma, ideo non infero, ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

I X I in eodem cap. II. quod ex 36. q. 2. cap. placuit iuncto can. tria. habetur, quod Hieronymi auctoritas innixa Sacrae Scripturae praualuit concilio.

Obicitur, quod Hieronymus, & dictum concilii intel liguntur pro diuersis temporibus, & quod verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

Respondeo, quod licet certum sit, quod Hieronymus absolute, & non secundum hoc vel illud concilium futurum loquatur, & quod concilium generale posset prohibere quod non est absolute prohibitum, verba tamen concilii non tanquam constituentia, sed declarantia ius sumpta Hieronymi auctoritati non praedictant, & hoc intendit Gratianus, & non quod non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo lo-

co habetur siue auctoritate Gratiani, siue quacunque alia, quod Hieronymi auctoritas praualuit concilio, & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta concilii auctoritatem seruat Ecclesia.

Quod autem computentur verba Gratiani inter paleas ab argumentibus nihil obstat, quia oportet quod ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

I X I in eodem c. II. ex auctoritate Decretalis de electione, in ca. significasti, quod concilia a papa auctoritatem habent.

Obicitur, dicendo, quod illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter auctoritate Romani pontificis congregatur, sed ex quo congregatum est, siue auctoritate Romani pontificis, siue alias habet immediate auctoritatem a Christo.

Respondeo, quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia a Rom. ecclesiae auctoritate, quod facta sunt, & quod robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsum congregari, secundum autem nisi superfluat, ad auctoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literae illius, quia reddit rationem, quare conciliorum legibus Apostolica sede non subest. Si enim dependere concilia tantum in congregari a papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet namque manifeste, quod ex hoc, quod concilia regulariter non congregantur, nisi per papam, non sequitur, ergo non praefigunt legem papae, quia stat quod congregata praefigant legem si congregata non pendebant ab ipso.

CAPVT XXI.

I X I in eodem II. c. quod concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut non consentiente, & quasi dixi quod potest errare eodem modo in his quae sunt fidei.

Obicitur, quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quae sunt fidei, & ipsi promittitur. Quod docebit vos Spiritus sanctus omnem veritatem.

In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritus sanctus praesidens concilio Apostolorum, cum dicitur. Visum est Spiritui sancto & nobis, & non dixerunt. Visum est Petro & nobis.

Hoc satis innuere videtur Aug. Euangelio non crederem, nisi me auctoritas ecclesiae admoneret.

¶ Et in sexta synodo, ut patet distinct. 16. c. placuit, dicitur, placuit huic sanctae synodo, ut ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur, concilium enim generale representat concilium Apostolorum & Seniorum.

Hoc idem patet ex eo, quod quilibet fateretur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam, ex hoc enim sequitur, quod ad eam vltima decisio eorum, quae sunt fidei, spectat. Cum enim papa fateretur se credere in vnam sanctam ecclesiam, non dicit se credere in semetipsum.

¶ Praeterea, ecclesia vniuersalis non potest errare in fide, & concilium gaudet eodem privilegio, quo ecclesia representata, sicut eadem potestate. Imo cum ecclesia, ut dispersa nullum actum iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas

in diffiniendo ei competere debet, ut congregare in concilio.

¶ Et si dicitur, quod Papa representat ecclesiam sicut concilium, diceretur quod Papa representat ecclesiam remota, concilium autem propinquissime: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficienter vocatus, & privilegium ecclesiae transit in concilium, immediate eam representans, non autem in summum Pontificem.

Respondeo, haec obiectiones dupliciter deficiunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionis communis. Defectus orationis obiectionum est, quia a concilio declinant ad concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio privilegio (concilium quippe generale sine Papae consensu non diffinit) constat quod non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cum Papa supremum in ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubio a concilio vniuersalem representat, diffinitum non est. Dico igitur, quod propositio dicens, quod concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolute de concilio iudicante in fide cum Papa, & non est vera de concilio acephalo. Et haec responsio sufficit ad omnia obiectiones quantum ad intentam conclusionem: sed quantum ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, quod ad concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine quod videt ratione oculi. Et quod hoc sit verum, patet de concilio Ariminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Ario, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicere.

Et quod amplius est notandum, istud secundum fuit etiam auctoritate apostolica congregatum: & in neutro consensu erroneae diffinitioni Romanus pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clare patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Chalcedonensis synodi De Ariminensi. verum patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. ca. 39. Ex effectu igitur manifestum est quod verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum est concilio dissentienti a Papa, quamuis legitime congregato. Haec recte examinent omnes, qui haec de re decernant, ut caueant, & a sensatis non recedat iudicium.

Aliis de
cerent

¶ Ad secundum dicitur, quod etiam si concilium illud Apostolorum, &c. fuisset concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod concilio integro cum Petro praesente & primo Spiritus sanctus praesideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale concilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam, quod Aug. dixit, Nisi auctoritas me admoneret ecclesiae, & non dixit ecclesiae acephalae.

¶ Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra afferentes, quia canones Apostolorum quamuis a synodo confirmati euauerunt: hoc enim non facit ad consuetudinem potestatis synodi, quam illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, quod ad literam loquitur de ecclesia vniuersali, quae nunquam deficit: haec enim est, quae succedit Apostolis, & alijs quibus Dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam representante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

¶ Ad sextum dicitur, quod antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum praepositione, In (dicendo, Credo in

vnam sanctam ecclesiam catholicam) & sine illa praepositione, quod melius iudicat diuus Tho. dicendo, Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam. Et si quidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur ecclesia pro ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus Dominus: ratione cuius in ecclesia dicimur credere. Et tunc optime valet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, & quod Papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris: ut iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam ut diuo Tho. placet. Et sic etiam patet quod optime valet consequentia, quod ad ecclesiam catholicam iunctam Spiritui sancto, ut sic spectat vltima decisio fidei, & quod Papa non dicitur credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, ut est ecclesiae rector, sed non valet vltima consequentia, ergo ecclesiae acephalae. Si autem legatur sine praepositione, tunc dicitur ut supra, quod dicitur vna sancta catholica ecclesia: sed non valet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei sicut & potestas iurisdictionis, quae conuenit ei ratione patris. Nec papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum, in cuius signum a fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primum, quod concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate privilegio personali ecclesiae (quale est esse semper in ecclesia fidei formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de concilio autem nullibi inuenisse me fateor authenticam auctoritatem firmatum, quamuis rationale sit de facto ita esse, quod scilicet in aliqua persona concilii sit fides formata. Dicitur secundum, quod non potest errare in fide iudicialiter est privilegium ecclesiae ratione capitis, ad quod spectat iudicium. Et ideo non est privilegium ecclesiae acephalae, nec ecclesiae, id est collectionis fidelium, ad quam non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium, concilium representat, & cui promissum Dominus quod secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si ecclesiae ratione communitatis conueniat privilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet quod sicut iurisdicatio conuenit ecclesiae ratione capitis, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesiae ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis ecclesiae: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quod concilium integrum gaudet eodem privilegio officij non personae quo gaudet ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione patris, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quod infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro ratione capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed a Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quod autem dicitur de representatione immediata & remota duo importat, scilicet representationem ecclesiae per Papam & concilium, & modum representationis. Et quo ad representationem dicitur, quod inter Papam & concilium tanta est in hoc differentia, quod concilium representat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quod caput concilij representat Christum caput ecclesiae, & corpus concilij corpus ecclesiae. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo concilium vniuersalem ecclesiam representare dicitur, & a Domino immediate potestate habere. Ecclesiam autem in terris positam

positam concilium integrum quò ad potestatem repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria, quò ad vota verò, quia intelligitur in ipsa consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij supra inducta. Papa autem vniuersalè ecclesiam & in terris ecclesiæ potestatem & vota, difformiter representare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter representat. De differentia autem obiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælatuæ concilium ecclesiam representare dicitur, & solus Papa immediate à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quod Papa immediatè representat ecclesiam, quàm concilium: quia Papa, mediante solo Christo, concilium autem mediante Christo & Papa.

CAPVT XXII.

Dixi in c. 13. Quòd potestas applicatiua Papatus ad personam regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in ea. idem sub alijs verbis, scilicet quod potestas electiua Papæ in Papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrouique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. q. 1. can. si Petrus. Secundum ex eo quod Papa determinat de actu electionis, ita quod contrario modo factus sit irritus.

OBIICITVR Contra quatuor, scilicet contra hoc, quod talis potestas est in Papa: & contra hoc, in casu tantum est in ecclesia seu concilio: & contra vtrunq; argumentum.

¶ Primum ergo arguitur contra primum ex Oecham, si potestas electiua Papæ esset in potestate Papæ, sequeretur, quod Papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quod mortuis vel priuatis electoribus Papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quod in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur quod ecclesia esset superior Papa: quod tu negas. Et tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolute superior, potestas enim Papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia Papæ non pro uidentis alicuius beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam quaritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundò principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, quod Dominus voluntati vnius hominis commississet potestatem electiuam summi Pontificis: quia posset venire, quod vna progenies diceret, hæc reditæ possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertio, Quia sequeretur, quod etiam potestas destituta Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere, quòd Papa hæreticus à duobus, vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destitui potestates istæ.

¶ Quarto, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo, est in eo potestas illa sic, quod per semetipsum potest successorem eligere, vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quòd esset in potestate duorum facere quod alternatis vicibus quilibet per annum

in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia, quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter eligit eundem, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciosam ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quod aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, quod Petrus non instituit Clementem, sed institutum ordinauit. Dicitur secundò, quod hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertio, quod Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quod Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, & dicitur quòd Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed ecclesia vniuersalis in sexta synodo in ca. in nomine Domini, ubi Nicolaus Papa non propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea ubi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & alijs eam committere.

RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundò quid in hac materia mihi videretur: tertio, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, quòd Papa potest sibi eligere successores, nec quòd potestas applicatiua Papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quòd huiusmodi potestas est in Papa regulariter & principaliter. Constat namque apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris que non sunt in illo & eius potestate formaliter: & que etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim intelligentijs, (quas Angelos dicimus formæ inferiorum & eorū potestates, non tamè formaliter, nec sic quod possint earum actus per seipsas exercere: sunt incorporum celestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quòd eorum operas possint per seipsa exercere. Stat igitur quòd huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quòd potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quòd ad modum essendi & quod est in potestate Papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam eiusdem ecclesiæ, in qua est secundariò: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia,) & electionis Papæ actus simpliciter & absolute non est Papæ, ideo potestas electiua Papæ non conuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio Papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc Papæ: ergo repugnat ei, quòd præsupponat pro tunc Papam. Et tenet consequentia: quia, quòd sit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc ultra, Ergo elector Papæ non est Papa? & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis & est simul tempore cum electione. Tunc ultra, Ergo actus electionis Papæ non est Papæ, & tenet sequela: quia electio Papæ est actus electoris Papæ. Ex hoc igitur patet, quòd potestas electiua Papæ, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua tunc

Qua electiua potestas principaliter & regulariter sit in Papa, non tamen potest sibi eligere successorem.

sua tunc papæ, non est in papæ potestate formaliter. Et confirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, quia fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuina sapientiæ suauiter omnia disponens: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: craftinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur opportuni temporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in papa: qui solum præueniendo sollicitudinem craftini diei eligere posset, vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiua potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quòd electio papæ ad Romanam ecclesiam spectat: computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales qui velut Suffraganei Romani archiepiscopi introduci videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisq; existentibus ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua Papæ, non minus quàm in cæteris ecclesijs potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit (dicens, Venio Romam iterum crucifigi) ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam Papæ non posituè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinandò, concessisse dicitur. In casu autem incertorū electorum, ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractum per viam determinationis posituè est subiectum potestatis electiua ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis curiæ ac regiminis vniuersalis potest de electiua potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, vt contrariò modo faciendò, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc in secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militat aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinqui absque Papa & potestate electiua Papæ: quoniam decedente Papa absque villo decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, quod per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obicitur, sed communiter, & propterea non sic arctatur Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successions, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundauit: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus si quidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia vniuersalis, defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia Romana, si concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu Papam, verus Papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam Papæ, & non regulariter, facile patet. Nam constat quod haberet à Christo, & eius vicario negatiuè: quia, scilicet neuter ordi-

navi oppositū, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento consilio castitatis, maxime conuenienti perfectissimo statui (qualis Papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suam ecclesiæ dispositioni aduersatur: via electionis perpetuandus relinquatur successor Petri, proculdubio ab ecclesia sua, que quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse Papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam representent in eligendo determinationi ipsius Petri & Domini, qua facta, morte, scilicet Petri in episcopatu Romano determinatum est, quod ecclesia Romana representet ecclesiam vniuersalem in electiua potestate (ut patet si secludamus omne ius positium per intellectum, & aspiciamus ad ecclesiæ antiquæ consuetudinem) standū est. Vnde non oportet sollicitari de authoritate præter electiue in casu, & non regulariter in ecclesia.

¶ Ad secundum dicitur, quod non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis, sed ex abusu, ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia quilibet potestas ecclesiæ est inferior potestate Papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quod in Papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua Papæ hæretici, & quod posset constituere, & quod à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra Papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quod propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in Papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deducere respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quod non potestas, sed abusus præter, si data esset à Christo, esset perniciosus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quod prima glossa videtur contra textum dicentem, tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quod sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest, quamuis non sit authentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritus sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia aut glossa si acceptatur, eminentia potestatis Papæ fauet, vt patet: sed quo modo tunc fuerit talis necessitas, debet aperiri. Videretur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossam instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quòd tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorū rexit ecclesiam Romanam ante Clementem, restari vñ, quod verba illa Ioannis papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quod narratur, propter quod autoritate illa vtimur, vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens,

Disputat hoc mundus quartus, fueritne secundus.

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quod Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur, quod manifestè constat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria autoritate Papa illud statuit in synodo: vt patet

ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernens auctoritate Apostolica, inquit, Mirum est autem, quod arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, vbi dicitur, Quapropter instructi praedecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, ut obeunte, &c.) & dixerint propter haec verba, quod Papa, non propria, sed sanctorum patrum auctoritate statuit: cum ly auctoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quod Papa auctoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione Papae, quod summus Pontifex etiam in synodo fecit, propria auctoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine auctoritate Romani pontificis statuere. Haec quoque ex auctoritate Papae fieri comprobantur, dum statutum Gregorij decimi cum concilio Lugdunen. (quod habetur in libro de elect. vbi periculum dicitur de electione Papae reuocatum per Adrianum & Ioan. 19. ac deinde reasumptum per Celestinum quintum & Bonifacium octauum) robor auctoritatis habet: vt gl. in eodem c. dicit Clementinam quoque ne Romani, de electione Papae, a Papa non a concilio generali factam esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem Papae statuta in dist. 79. patet a Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouum edidit de electione Papae ab illo concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in Papa, est negare sensum.

C A P V T X X I I I .

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quod in ecclesia Dei est potestas auctoritativa super conjunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.

O B I I C I T V R contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur haec duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quod potestas depositiua Papae, quae est in ecclesia, non sit auctoritativa supra Papam.

¶ Primum ostenditur sic, in ca. 6. & 13. dictum est, quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad hanc, ad illam personam est in solo Papa, nunc dicitur, quod potestas auctoritativa super conjunctionem est in ecclesia ergo contradictio.

¶ Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animae a corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem auctoritativam super Papam, quam posse potestatem ab ipso auctoritative separare.

¶ Tertium autem (quod scilicet ecclesia auctoritativa super Papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa haereticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens iudicabunt ergo inauditus, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personae ratione proprii peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, me ipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare Papam haereticum antequam deponat: ergo habet auctoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere. & ista, potest deponere, ergo potest excommunicare.

¶ Respondeo, quod ad primum dicitur, quod nulla est in

dictis meis contrarietas: quoniam superius de auctoritate eminentiae erat sermo, vbi ecclesiae potestas Papae potestati comparabatur. Vnde dictum est ibi, quod Papa est moderator & director potestatis ecclesiae, & non conuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de auctoritate efficacis, dum dicimus, quod potestas ecclesiae auctoritativè potest super conjunctionem, &c. hoc. n. nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanquam superior conjunctione illa, potest efficere illam: agens. n. vt sic, praestat eo quod fit ut sic. Cum hoc nanque patet bene stare, quod potestas applicatiua potestatis ecclesiasticae, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod haec duo, scilicet potestas est super conjunctionem, & non super Papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et Papa significat aliquid maius conjunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quod retorsio ex epli de homine nihil valet, nam non conuenit Papa significatum aequiparare significato hominis, & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, Papa verò significat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum Petrus papa se habet vt ly homo, & conceditur quod potestas illa potest super Petrum papam ratio ne subiecti (vt in libello dicitur) non autem super Papam: quia non potest ex parte formae. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quod aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶ Ad primum autem contra tertium hoc, scilicet quod potestas ecclesiae non est supra Papam, respondeatur, quod Petrus papa haereticus tenetur ad omnia quae sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello cap. 21. expressè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quod Petrus papa haereticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuae ecclesiae, & in omnibus necessariis, praebulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quod potestas ecclesiae sit supra Papam, sed supra Petrum papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quod (ut patet in cap. 19. libelli, vnde impostum est mihi quod dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionem inter excommunicationem & depositionem: imò oppositum expressè sensi. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur a iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure, inuiti duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quod si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multò magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

C A P V T X X I I I I .

DIXI in cap. 21. quod papa posset committere potestatem depositiuam papae haeretici collegio Cardinalium.

O B I I C I T V R: quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ Respon. quod facillimè patet ex hoc non sequi par in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra papam, sed supra conjunctionem Petri cum papatu: quod coniunctio non est par papae. Quare autem

autem huiusmodi potestas depositiua papae, quamquam minor papatu, non sit auferibilis ab ecclesia a Papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra Papam haereticum, vt patet ex dictis in libello.

C A P V T X X V .

DIXI in ca. 16. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papae.

O B I I C I T V R dupliciter contra hanc rationem. ¶ Primò, quia falsum est quod fides requiratur ad esse papae, cum papa si fiat haereticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶ Secundò, quia haec ratio aequè fortiter probaret, quod pro haeresi deponi non posset: quia haeresis non opponitur ad esse papae.

¶ Respondeo, quod ratio mea non est intellecta vt est, studiosè namque non posuit inter condiciones requisitas ad esse Papae fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpti, quod infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitae ad esse Papae, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quod Christianitas requiritur necessarid ad esse Papae. Et in libello eodem, cap. 27. clarè manifestauit differentiam inter Christianitatem & fidem: & quod Christianitas est status quidam ecclesiasticus ex caractere & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspicatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod non est intenta, aut deducta conclusio ex illa ratione, quod Papa habet non esse propter infidelitatem: sed quod est dispositus propinquissimè ad non esse: quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quod infidelitas sic opponatur Christianitati, quod auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleretur, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed fat est, quod opponatur Christianitati sic, quod constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis, in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papae, cum enim Papae officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut sanus viuit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc velut aeger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amisserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitae constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur a vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quod infidelitas stat cum esse Papae, vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quod fides est necessaria ad esse Papae simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papae sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quod constituit Papam in esse. Papae simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papae quasi mortui: manifestè sequitur, quod constituit Papam in esse deponibili.

¶ Et per hoc patet solutio secundi: haeresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quam uis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum ex parte hominis, ideo constituit dispo-

situm ad non esse Papae: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papae sic, quod esse depositus, cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statu ra posita, vt desiderare me dixi.

C A P V T X X I .

DIXI in eodem 26. cap. iuncto 25. quod ex sacra Scriptura solus casus haeresis excipitur ab impunitate papae respectu ecclesiae.

O B I I C I T V R, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, aliàs criminolum esse separandum, vt patet primè ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et dominus Math. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de haeretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quod quoad bene docent & remanent Praelati, sunt audiendi.

¶ Respondeo, quod quum sacra Scriptura tota sit ab vno auctore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integrè doctrina legis diuinae, non est glossis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturae, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter haeresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia, & exceptio fiat de solis praelatis ab ipso diuino iure in criminibus alijs ob infidelitatem: manifestè colligitur abq; nostris glossis, quod reliqui pro multis criminibus: praelatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de haeretico, communis est praelatis & subditis quia nulla fit exceptio in ea de praelato. loquens autem de alijs criminibus, praelatum simpliciter non comprehendit, quia excipit eum.

¶ Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri, (quando exceptus est praelatus Matt. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite praepositis discipulis,) dicitur quod responsio illa, scilicet quoad bene docent, & sunt praelati, potest bene & male intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quod quoad per se bene docent & sunt praelati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quae sustinet praelatum in esse simpliciter. ac per hoc quoad habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint praelati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quod non dicitur praelatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos praelatos audire cum effectu, & obedire eisdem quam tolerare (vt patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia praelati male vitae & bonae doctrinae, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic auctoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundatam.

C A P V T X X V I I .

DIXI in eodem 26. cap. conclusiuè, quod in solo casu haeresis Papa subijcitur ecclesiae, ita quod possit deponi.

O B I I C I T V R primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum vix ore Petri apostoli ordinatur. O pus. Caiet. E natur

dinatur, quod Clemens Papa deponatur propter negligentiam: ecclesia siquidem non spernit illam episcopiam, quod sufficit.

¶ Secundo, quia cum ecclesia in casu hæresis sit iudex Papa, & talem potestatem non habeat nisi Matthe. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hæresis, quam quodcumque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu hæresis ecclesia sit iudex Papa.

¶ Tertio, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

¶ Respondeo, quod Epistola illa eadem facilitate rejicitur, qua recipitur: imò, maiori rejicitur, ut patet ex opposito decreto 40. distinct. si Papa. ubi manifestè propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quamvis perniciosam: unde non sufficit illius autoritas.

¶ Autoritas autè Domini secundo loco allata, est de potestate ecclesiæ supra subditos sibi ut sic manifestat. Et propterea cum Papa ex alijs locis sacræ Scripturæ non sit subditus ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, ut ex illa sententia Domini non habeat ecclesia potestatem super eum, quia est Papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶ Ad tertium dicitur, quod similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat: & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem servata est principis sui Iesu Christi. Secundo, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, ut per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab ecclesiâ & membris singulis: & propterea non est ab ecclesiâ eius Vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum ut deponat.

C A P V T XXVIII.

DIXI in eodem 26. ca. quod propter scandalum non est præsciendum caput iuxta Domini sententiam Matthe. 18.

¶ OBIICITUR. Quod licet non sit auferendum caput totaliter sic, quod nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est istud caput, sine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum est ex se.

¶ Respondeo, quod ex verbis Domini, negatiue tamen (ut in libello dictum est,) sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præsciendum est: quoniam expressè dicitur, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatum accipimus quod præsciendatur. Falsum quoque est, quod sine isto capite sit vita, quum ipsam loco Domini saluificet ecclesiam, ut in capit. si Papa. distinctio. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quamvis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, ecclesiam: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est: & non est præsciendum caput, sed illius abusui congruis remedijs obuiandum.

C A P V T XXIX.

DIXI in capitul. 27. Quod Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens, quod orationis re-

medio contra Papam malum vteretur, non autem de positionis potestate.

¶ OBIICITUR tripliciter. Primo, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quam civilis. Et tenet sequela, quia civilis potest principem tyrannicè regentem perfinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundo, quia Deus admissit communitati ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertio, quia quum Deus opportunius remediū, quam oratione ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiuam) dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non benè institutam, & effectam seruam strictissimam seruante.

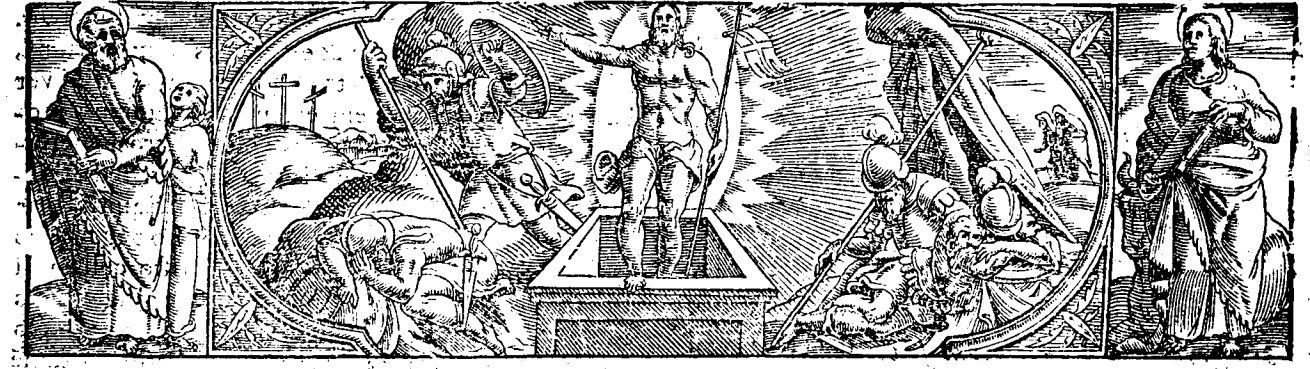
¶ R E S P O N D E O, Quod Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam civilem: quoniam illam instituit cum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuum sine potentia errandi, præsentè spiritualiter votis omnium, & singulorum vbique. hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, scilicet corporalis absentia principis nostri, dicitur etiam, quod optima est, quando consonat primariæ institutioni. Et quoniam Respublica Christiana secundum suam primariam institutionem serua est nata, & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè consona institutio ad tempus est, ut non communitati, sed vicario principis potestas plena committatur, (ut prædictum est) & quod reipublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi à negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis, scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem ecclesiæ perseverantem, & neutro modo opus sit nisi in casu veræ necessitatis, ex hoc quod ecclesiæ non est concessum, quod possit deponere per viam prouidentia humanæ, non sequitur ecclesiæ non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseverantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliquid potest testatur Philosophus, quantum magis quæ per patrem possumus.

¶ A D P R I M U M ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quod vtraque politia (scilicet tam civilis quam ecclesiastica) potest deponere tyrannicè regentem ipsam, sed diuersimode: quia civilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseverantiam, quando verè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, est melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiastica reipub. de modo abijciendi à se malum ministrum quam civili.

¶ A D S E C U N D U M negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturaliter sibi non competit potestas super principem suum, & consequenter nec super principis vicarium, nisi à principe sibi concedatur. Unde licet verum sit, quod ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat super principem & eius vicarium tyrannizantem autoritatiuam potestatem: non tamen

men adempta est sibi à Christo, aut quocumque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, contraxit hæc negationem. Ad tertium autem dicitur quod non fuisset opportunus remedium prouidentia humana, quam oratio ecclesiæ perseverans. Tum quia prouidentia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timida, & incertæ prouidentia nostra) oratio autem ecclesiæ perseverans falli non potest. Deponeremus fortè, quando non oportet, non prouidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem ecclesiæ perseverans non deponet quando non oportet: quia bonus dominus negat quod volumus, ut tribuat quod mallemus. Tum quia facilius, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio ecclesiæ perseverans pro se in necessarijs ad salutem ecclesiæ, quam tot omnium hominum prouidentia: hæc enim difficilè consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: de scripta autem oratio facilè consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem desubiunctis, scilicet quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficacissimum relictum dicimus existentibus multis alijs remedijs per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eisdem tueamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana respu. ex oratione sit adaucta, & in vno ouili constituta (dicente Patre ad Christum, Postquam à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam) & ex oratione conseruetur

(dicente Christo ad Petrum, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua) naturali quoque ordine orationem defendenda est, contra tyrannicè regentem. Mirum dico, nisi quis puret orationem ecclesiæ perseverantem pro se in veræ sui necessitate posse deficere, quod propè infidelitatem esse, si infidelitas non est, paruo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouidentia, quam in specie de ecclesia sua, habet, derogare videtur: Si enim natura non deficit in necessarijs, quomodo Deus qui dedit semetipsum ecclesiæ, deficiet illi in necessarijs, seruatis ex parte ecclesiæ seruandis: ut patet ex descriptis conditionibus orationis. Mirum demum dico, quoniam si efficacissimè hoc orationis ecclesiæ, &c. remedium indubiè creditur, cur insufficienter prouisum ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab ecclesia, satisfit omnibus quæ obijciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem sat est oratio perseverans ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepi, arbitratus quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis respondisse, vituperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, ut æquos se præbeant interpretes aut censors: nihil enim hic aut alibi mihi, sed orationi, vel autoritati allatæ tribui volo, & hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 26. Novembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi. Amen.

A D L E O N E M D E C I M V M P O N T. M A X. De diuina Institutione Pontificatus totius ecclesiæ in persona Petri Apostoli, libellus Thomæ de Vio, Cæterani, Cardinalis sancti Xisti.

LL V S T R E M Sapiens sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à se ipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (ut aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, ut ecclesiæ vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura alijs reddere. Et propter Petri successorumque eius Romanorum Pont. principatus (tot ætates, tempora, atque ciuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico sole fulgens, impetum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri. tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, ut veritas hæc omnibus luceat, & proprijs splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

- 1 Quid, quomodo, et quo ordine tractandum est.
- 2 Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt clauis.
- 3 Persona Petri in se, & non solum in persona ecclesie promissa esse clauis.
- 4 Verba Christi Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.
- 5 Apostolis alijs non esse alias collatum quod Petro.
- 6 Solum Petrum accepisse clauis, consonat ei quod est, ecclesiam accepisse clauis.
- 7 Promissum esse Petro totius ecclesie pontificatum in antecedentibus promissionibus.
- 8 Persona Petri quamuis charitate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.
- 9 Soli Petro, ita quod non alijs Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.
- 10 Petro soli uniuersam committi ecclesiam per hac verba Christi, Pasce oues meas.
- 11 Petro per hac verba, Pasce oues meas, commissum a Christo pontificatum totius ecclesie.
- 12 Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu ecclesie catholice.
- 13 Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius ecclesie.
- 14 Auctoritates sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes Romani Pontificis successoris Petri pontificatum super tota ecclesiam a Christo institutum a Petro.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE
de vno Caietani Cardinalis S. Xist. De Romani
Pontificis institutione & auctoritate in
Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super uniuersas Christi ecclesias, quamuis quaestionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluendus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium, an Romani Pontifis de facto caput ecclesie: nec an idem potestatem habeat a Deo eo modo quo iuxta Apostolum Rom. 12. Non est potestas nisi a Deo, & quae a Deo sunt, ordinata sunt: & sicut potestas regia in veteri testamento erat a Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi

uocem eorum, & constitue super eos regem, eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. Sed vertitur in quaestionem, an a Christo institutus fuerit Romani Pontificis super omnes ecclesias principatus in beato Petro: ita quod instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandum omnes Christi ecclesias. Quo fit ut loca a rationibus & auctoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum pontificem fuisse, seu esse caput omnium ecclesiarum, a praesenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint, ex quibus Christum Dominum conuulisse huiusmodi principatum Petro soli haberi.

QUAE VERBVM ex factis literis pendet omnis quaestionis huius veritas, & duo sunt praecipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioan. vii. expressè de hoc mysterio loquentes: idè primò iuxta vtrumque textum inuestigandum est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundo, an per hac soli Petro Pontificatus totius ecclesie a Christo commissus sit. Tertio, an hic totius ecclesie pontificatus Petro a Deo commissus, sit ab eodem Domino datus successori Petri. Quarto an sit a Christo hic pontificatus datus Romani pontifici, ut Petri successori. Ut autem primi clara sit absolutio, Matthaei textus prius discutiendus sic est: ut in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personae qualificatae, deinde dicentium non Petro, sed ecclesiae: postea dicentium Petro & Apostolis alijs, deum negantium soli Petro, quia ecclesiae, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relata. Tibi dabo clauis, &c. Quidam namque adeò restrinxerunt verba haec, ut personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directam intelligerent. Alij etiam restringentes & eximentes Petri personam, ad solam ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quod Petro in persona omnium Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro haec dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eo quod similis potestas alijs Apostolis a Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quaecunque alligaueritis super terram, & alibi. Haesitant denique aliqui, quod pacto soli Petro clauis datas esse verificatur, & tamè datas quoque ecclesiae esse clauis omnes affirmamus. Quo circa ordine quo numerata sunt quinque haec, sigillarim tractanda sunt. Praeponeudo vbi que rationes dubitandi, ut opposita iuxta se magis elucescant.

CAPVT II.

Petri personae, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt clauis, &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediate collatam, sed dono virtutis mediante: ita quod si perditio virtutis dono; perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam virtus gluxinum quoddam sit in gens homini pontificatum. Quo fit, ut horum iudicio clauis non Petri personae, sed eius dono collatae sunt in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGUMENTANTVR autem hi ex cuius Euangelij textu multipliciter.

Primò, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es, proculdubio in spe verae fidei, non inchoasset enim a Simonis beatitudine, nisi ad subsequenter pontificatum spectaret

spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

Secundò, ex eo quod Dominus adiungit, Simò Bariona, hoc est filius columbae: ut Hiero. exponit. Quorsum. n. Petrus accepturus pontificat, filius columbae pronominauit, nisi vel eius simplicitas columbae significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae: vel Spiritus sanctus, qui columba designatur, eo quod in columbae specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

Tertio ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in caelis est. Monstrant enim haec non a carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui alijs praeficeret in Christiana fide erudiendis.

Quarto, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu vocaris Petrus, ut glossa ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Haec enim cum omnibus praecedentibus ad virtutum munera spectant: quae, ut dictum est, aut impertinenter praeposita sunt, aut ad principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

Vnde & quinto arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniam iam ut Cypria Hiero. & Aug. exponunt, per hanc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. per Mat. aedificabo ecclesiam meam super te: & Aug. in littera. refert se ipsum dixisse, quod in Apostolo Petro tamquam in petra aedificata est ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypri. quoque vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petram, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: super ynum aedificat ecclesiam, &c. Quum inquam haec sit prima promissio facta Petro, & haec promissio non immediate, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam Petri pertineat, ut ipsa Domini verba restantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc Petram, hoc est, super te petram aedificabo ecclesiam meam: consequens est, ut subsequentes quoque promissiones intelligantur factae personae Simonis, quatenus erat Petrus, & filius columbae, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam praecipuum donum Petro collatum est esse fundamentum ecclesiae. Ex hoc autem quod haec promissio est prima, & principalis, consequens est: ut aliae promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personae humanae nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

Non est difficile catholico doctori monstrare falsam esse relata sententiam, ducendo ad danata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quam haeresis quoruncunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauisque ecclesiae in solis, & omnibus iustis haberi ecclesiamque ex solis iustis constare: quae omnia reprobata & damnata esse constat. Verum, ne haeretici causentur se opprimi auctoritate praetatorum, & non Euangelij, ex ipso Euangelij textu catholicae doctrinae reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatae confessionis actorem fructum, seu praemium, & personam, seu personae conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu praemium pronuntiat: dicendo, Simon Bariona, personam ad litteram, seu conditionem personae mysticam, puta simplicitatem, seu

Profundissima haec dei Petri expositio qua Christus exprimit dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es filius Dei viui, id est filius Dei naturalis, & confessionalis Petri: & spiritui sancto, qui Christus confessus est.

spiritualitatem aperit, & dicendo. Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatae confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod ut plenius intelligas, vide singula. Merito ex accepta reuelatione. Simon beatus dicitur, quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Evangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe verae fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longe magis Simò beatus fuit quum ad cognoscendum trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi alijs facta (ut nobis contingit) sed reuelationi sibi ipsi interius facta. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testatur verba Petri: restatur & Dominus, confessus est. n. Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. Confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo, confessi fuerant qui erant in nauicula. Verè filius Dei es, Matthaei decimo quarto, confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis praemium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, ut sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolute: ut ita dictum sit Dei viui, tamquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: ut Saturni, Iouis & reliquorum. Alio modo, ut determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiat Pater, dum dicitur, Filius Dei viui. & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter veram, & altissimi sensus: si significatur si quidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbreret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune namque est Christo & nobis, quod sumus filij Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioanis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntarie n. genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est Rationis, siquidem quare Deus non genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: rō autem quare Deus genuit Christum est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est. Hoc autem vocando ancillas ad theologiam arcem (quia viuere viuentibus est esse: ut dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo namque, quod viuere viuentibus est esse, idem est, Filius Dei viui in quantum viuunt, & Filius Dei, in quantum est. Meminit tamen Petrus non Dei esse, neque Dei naturam, sed Dei vitam: quoniam cuiuscunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuunt. Quod si altius perspicere cupis iunge haec simul, scilicet Filius Dei viui: quum enim constet ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum: si cointelecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est: ut habetur secundo de Anima, manifestè videbis quod dicendo Filius Dei viui, significatur naturalis filius Dei: Ex eo enim quod filius Dei ponitur genitus a Deo dicitur, ex eo autem quod Filius Dei, Opul. Caiet. E 4 inquan-

inquantū est viuus, ponitur, per naturalissimū opus viuenti quatenus viuens est, genitus significatur. Acutissimē ergo & formalissimē, petri confessio Christū nō adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac re sponione claudi non solum duas trinitatis personas Filium scilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, scilicet quod ille naturalis Pater, & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitē coæternitatem ac coequalitatem vtriusque nam ex eo quod naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei viui, significatur quoque quod ipse est Deus viuus: & quum non sint multi dii, con significatur quod est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coequalis. Nec Spiritus sancti persona omīssa est Christus. n. sonat vnctum Spiritu sancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act 10. Quo fit vt hac confessione Petrus nō minus diuinæ trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam iohannes dicendo, In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imō licet Iohannes spiritualis, dum ad immaterialem, intelligibilēque gradum penetrauit, Petrus tamen personas nominibus proprijs Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tamen alium huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem. Chrysostr. atque Hilar. hunc tamen istius confessionis sensum testatur ecclesia quotidiana veneratione repetens prima diei hora, Christe filij Dei viui, &c. Merito quoque ad eadem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidem, vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legēdo, Bariona: id est, filius Iona (Bar enim idem sonat quod filius) vel quod vitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Barioanna: id est filius Iohannis: Simon si quidem creditur à multis filius Iohannis: secundum tamen veritatem filius fuit Iona: vt patet Iohan primo, Simon filius Iona, tu vocaberis cephas: licet vitio scriptorū Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est columbæ: secundus autem literalis. Tu es filius Iona, seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nā si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientia primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona, vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniā pertinet ad hoc, quod ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Iona, seu Iohannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Iona est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysostr. dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Iona vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniā ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Iona: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionē manifestando illius actore & præmiū,

Fuit Petrus Iona non Iohannis filius.

&c. vt Petri confessio vera habeatur: & sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione non à carne, & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestaret, confessionem Petri vt huiusmodi verbum acciperemus: nunc autem vt à Deo prolata sententiam habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quod hucusque nihil ad principatum Petri pertinēs dictum est. Tota igitur prima pars domini ad Petrum sermonis, circa illius confessionē versatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquam dicitur (Et Hieronym. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnus, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse nam prima promissio constructionem respicit ecclesiæ, Aedificabo ecclesiam meam: secunda autem auctoritatem, Dabo claues regni cælorum: & quodcunque solueris, &c. illa ad ecclesiæ substantiā, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt: quantum est inter substantiam, & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum, vel Petrum, vel confessionem Petri, vt Chrysostr. exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnus est sensus literalis: hoc est, quod per hanc petram demonstratur Petrus. August. enim in libro primò retractationum capit. 27. lectoris iudicio relinquit quæ duarū sententiarum sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstratur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quod Dominus dixit, super hanc petram aedificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed aedifico: quoniam tunc verè super seipsum aedificabat faciendo de Simone Petrū super petrū autē nō tunc, sed post resurrectionē aedificare cepit, & propterea dixit in futuro, aedificabo: ac si aperte diceret, Te quē nunc facio Petrum, postea faciam fundamentū ecclesiæ meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter impertinenter præmississet, Tu es Petrus: quum tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, secundum autem metaphoram petreæ, rectè dicitur ei, aedificabo ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysostr. de confessione Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate, seu firmitate fidei, quam denotat Petrus, non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu, & rursus constat quod ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confessionē. Vnde relinquitur quod ad literam per hanc petram demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dicit hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem, fidei, in te Christum creditum, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorū expositiones. nam singulæ veræ quidem sunt, sed partem tantum veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quod & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstrato supposito: sicut quodlibet aliud in Petro

Fides magis quam illius confessio ecclesiæ fundamentum est.

in Petro existens indiuiduatur, & fit hoc, quia est in ipsa petri persona. Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones petro factas conuenire in hoc, quod omnes sunt factæ vnica personæ ipsius Simonis, qui dicitur petrus: cui dictum est, Tu es petrus. Manifestaturque sic esse primò de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. primò, Tu secundò, es petrus, tertio, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomine, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grāmicos. Rursus ex pronomine, Tu, monstratur vnica persona: vt patet. Ex coniunctione propterea huius quod est esse petrum ad ly, tu, cum dicit, Tu es petrus, significatur aperte affirmari à Domino illam vnica personam esse petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram, quam tunc pronomine demonstratio monstrabat, Tu es petrus. Significantiſsimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomine, Tu es petrus, monstrabatur: & hoc tātò clariùs, quātò nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Est igitur futurum Christi ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petreæ, quæ quia iungitur personæ demonstratæ pronomine Tu, oportet intelligere, quod esse Christi ecclesiæ fundamentum, promittitur vnica personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quod esset petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus, Et ego dico tibi non beatitudini tuæ, sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia exprimit pronomine demonstratiuū substantiæ dicēdo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valde notare: quoniam hinc cōmeta hæreticorum, schismaticorum specie tenus facta, sed re venenosa consistantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum, quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed nō hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es petrus: si enim super fidei solidum absolutè edificaturus esset, non dearticulasset soliditatem ad personam illam. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem à Christi ecclesia tollere, per hæc commentantur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem petrum sub pronomine dixit, inchoans, Et ego tibi dico, & subdens, Tu es petrus, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, nō vos, vt vnitas fundamenti ecclesiæ, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dum dicitur, Tu es petrus, tu vnus es petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram, id est te petrum aedificabo ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia, prima est, quod fundamentum ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est petrus, seu petra: claues autem regni cælorum promittuntur personæ petri absolutè. Et habes hanc differentiam ex Euangelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, non dixit, Super te aedificabo ecclesiam meam: per hanc enim petram monstrauit totum quod dixerat, Tu es petrus: nam petram reddidit ad ly, tu, & articulum, hanc, reddidit ad pronomine, tu, tanquam si diceret, Tu es petrus, & super te petrum aedificabo ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi petro, ne

Promissio Christus Petro illi esse futurum ecclesiæ fundamentum, non absolute, sed per petram.

que huic petreæ, sed simpliciter & absolute, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quod dixit, tibi, quod personæ non qualitati, per petram significatæ, putā fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi ecclesiæ fundamentum: personæ verò nudæ promissæ sunt claues regni cælorū. Altera differentia est, quod in prima promissione petro promittitur ecclesiam sustinēdi officium, non se petro, sed Christo actore: nam non dixit, Et super hanc petram aedificabis ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: tanquam si diceret, Tu sustinebis tanquam petra me aedificante ecclesiam meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudendi non sibi referuauit Dominus, sed se datum claues promissit: vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæc ex euangelij pleno sensu differentia constat. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium petri quod ad potestatem vtendi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam ecclesiam in fide: dū officium clauium homini committitur: officium verò sustinendi ecclesiam in fide ad Christum vt actorem, ad petram vt rationem sustinendi, ad hominem verò petrum, vt fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere quod claues regni cælorum nō sunt datae sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborum Euangelij obieciat, eo quod petrus non fuit ex tunc re, & nomine petrus: quoniam non perseuerauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea Dominū negauit: ac per hoc verba Dñi sonantia in præsentia Tu es petrus, nō sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obieciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es petrus: vt Hieron. testatur, exponens, Et ego tibi dico, non sermone casto, & nullum opus habete, sed, dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide. Luc. 22. dicēs, Ego rogauit pro te, vt nō deficiat fides tua: constat enim Christum in omnibus exauditū fuisse pro sua reuerentia, vt dicitur ad Hebræ. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & per iurum manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando cōuersus cōfirma fratres tuos: auer sus enim fuit à charitate Christi, non à fide, perseuerauit ergo semper petrus.

Hic præmissis. Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quod impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant oīa, quæ in eis afferuntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis verbis, Tu es Petrus & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, dicitur, quod hæc quidem spectant ad pontificalem gradum non secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu vocaberis petrus, sed tu es petrus, vt affirmaret, tu es petrus re & nomine: hoc est, tu es solidus, firmus, cōstās, &c. in fide tanquam petra: vt Leo, Greg. Bedaque exponūt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quod soli habenti fidē cōuenit esse fundamentum

Collige omnia.

Ad tres primas obiectiones.

Ad alias.

tum sustinendi ecclesiam in fide. quod gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quod esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quod esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolute: ac per hoc promissum sit cuicumque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam, adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubio, enim petra tunc demonstrata per praemissa verba, Tu es Petrus, repetitur, ut qui modò est Petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quod sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitur est a Domino, Et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolute: sed sola prima inter eas: scilicet aedificatio ecclesiae facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

Ad confirmacione.

¶ Ad confirmatione autem inferentè simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur, quod ex differentibus verbis Domini manifestè de claratè est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis ceteris paribus: vbi tamè (vt in proposito) maxima est in ceteris disparitas, non oportet secundariè assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas, in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego aedificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolute, Tibi dabo clauis regni caelorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolute. Contentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanae etià rationi: nam vsus clauium siue reclusus, siue apertus fuerit, non in vniuersalem redundat ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Promissae sunt ergo clauis regni caelorum non dono virtutis (vt haeretici fingunt) sed personae Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

C A P V T I I I.

Personae Petri in se, & non solum in persona ecclesiae promissas esse clauis.

Non longè à prioribus recedunt affirmates clauis regni caelorum non Petro, sed ecclesiae à Christo promissas, dicente, Tibi dabo clauis regni caelorum: tanquam dixerit, tibi, hoc est ecclesiae significatè per te, non tibi, dabo clauis regni caelorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse clauis, sed dono Dei promissas esse clauis. Solum in hoc differunt, quod priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in ecclesia inueniuntur clauis datas afferant, eo quod Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesiae Christum dixisse contendunt. Tibi dabo clauis regni caelorum: nuntunturque hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat clauis dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in caelis. Vbi aperte Petrus in hac perzona non est Petrus, non est caro, neque sanguis,

non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur clauis. Nulli ergo priuato homini datae sunt clauis, sed soli ecclesiae, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat nec reuelatione Patris: ecclesia autè ipsa est de qua dubitari non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptor clauium.

¶ Secundò, ex coherentibus Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moretetur, reprehendit Petrum, Vade post me Sathana: non enim lapis ea quae Dei sunt vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorè Petrum qui clauis accepit, non fuisse Petrum filium Bariona, sed ecclesiam filiam Dei: quae verbo Dei genita: verbum Dei audit & cõfiteatur perseueranter in fine: non aliquò non sapiens qui Dei sunt, nec vnq̄ retrò abire iussa, sicut Petrus.

¶ Tertio, ex eo quod Christus dixit, Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: hoc est, super fidem à Petro totius ecclesiae persona cõfessam: ac per hoc in qualibet ecclesia, vbi est fidei petra, illic & clauis. Firmatur autè hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione: quoniam mox post acceptas clauis errauit, & tamen non sunt ei clauis rursum allatae: quare non in sua, sed ecclesiae persona eas accepit.

¶ Quarto, Quando papa eligitur, an secum afferat clauis, vel non? si afferat, ergo erat Papa antequam eligeretur: si non afferat, à quo accepit? nunquid ab Angelo de caelo? nonne ab ecclesia? Item, quando papa moritur cui relinquitur clauis, nisi ecclesiae à qua accepit? quid igitur potest dicere contra hanc euidentissimam experientiam, optimam Euangelii interpretè clauis nec Petro, nec successori, sed soli ecclesiae datas? à qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet ecclesia.

¶ Quintò, formatur argumentum similis formae argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicens, quod sicut Abrahae ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabuntur ad iustitiam. Quare etià hic similiter: si Petro habenti reuelationem Patris, & Christum confitenti clauis dantur: ita necesse est homini similiter, confitenti & reuelationem habenti, clauis donatas esse: quod nulli nisi ecclesiae conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter certo, ac perseueranter habere possit hanc confessione: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sextò: quia non solum (vt Au. primo li. de doc. Christi. c. 17. testat) has clauis Christus dedit ecclesiae suae vt quae in terra, soluta esset & in caelis: sed etiam, vt ipse testat sup Io. Petrus Apostolus sui pp apostolus sui primatū ecclesiae gerebat figurata generalitate personam, in persona ergo non sua, sed ecclesiae clauis accepit. Quod ex Au. verbis ibidem amplius firmatur quò dicit, Quod n. ad ipsam Petrum proprie pertinet, (nā vnus homo erat gratia vnus Christianus) abūdatia gratia idēq, primus Apostolus: sed quando ei dictū est, Tibi dabo clauis regni caelorum, vniuersam significabat ecclesiam. Confirmaturque eadē sententia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quaedam dicitur quae ad Apostolum Petrum pertinere videntur: neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quò referuntur ad ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo clauis regni caelorum: ita Iudas personam sustinet inimicorum Christi. Ex his enim verbis apparet Petrum non in sua, sed ecclesiae figurata persona clauis suscepisse, dum hic dicitur non haberi illustrem intellectum, nisi ad ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones Petri aduersariua coniunctione subditur: sed quando ei dictū est, Tibi

Tibi dabo, ecclesiam significauit. Et confirmatur rursum auctoritate Euangelistae describentis interroganti, Christo. Quem dicunt homines esse filium hominis? nullum certum discipulum respondisse opinionem, quae de eo erant. interroganti verò de se Apostolos, vnū certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in unitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Teneo ergo Petrus ecclesiam unitatis figuram. Accedit ad haec Cypr. auhoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus dicens, Quamuis Apostolis omnibus post resurrectione suam parem tribuat potestatem, tamen vt unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab vnò incipientem auctoritate sua disposuit, hoc vtique erant ceteri Apostoli quod Petrus fuit, pari cõsortio, praediti & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed unitas clauis accepit, vt attestant etiam capitula, omnibus, & quodcunque. 24. quae. 1. ex Hiero. & August.

Ad euidentiam horum considerandum est, vnum dici a sanctis. Petram, significasse ecclesiam, quò clauis accepit. Duo autem exponi seu deduci, primum est, ecclesia accepit clauis, quum Petrus clauis accepit, secundum est, quod persona Petri non accepit clauis. Vnde dupliciter contingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem ecclesiam sic accepisse clauis, quòd persona Petri non accepit, error est plusquam haereticus, quoniam Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabola vertitur. Parum dixi, quoniam omnis etiam veteris testamenti historia in parabola vertitur. Declaro singula, si Petro non in persona propria, sed solummodo in persona significata per eum ecclesiae promissae sunt clauis, quum dictum est ei, Tibi dabo clauis, &c. parabola Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quum dicitur, Venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interrogauit discipulos suos, cum reliquis quae sequuntur. Et eadem licentia qua haec historia vertitur in parabola, omnis alia historia non solum noui, sed etiam veteris testamenti in parabola verti potest: scriptum est enim, Omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesiae, parabola ponitur, & non in propria persona circa clauis, parabola quoque necesse est fieri de Martha & Maria, quae figuram gerebant vitae actiuae & contemplatiuae, parabola quoque erunt resuscitationes trium mortuorum a Christo, quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium, quinq̄ & mors Christi, & resurrectio parabola erit, quia illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate vitae significat, & breuiter vniuersa sunt rerum gestarum fides in sacra scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, vno modo per modum parabola (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarii conducti ad vineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de aliis) alio modo per modum rei gestae, ita quòd res verè gesta significat rem aliam, sicut transitus Hebraeorum per mare rubrum significat transitum nostrum de vitis ad virtutem, & aduentus Magorum adorantium Christum, significat viatorum progressum ad caelestem patriam. Inter hos autem significandi modos haec est ad propositum disparitas, quòd in parabola significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas, quoniam ad significandum tantum describuntur, quemadmodum apud poetas fit in comediis & tragediis. Quum au-

Clauis intelligendi Scripturas diuinas.

tem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quae geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo secundum Dionys. & August. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historijs res gestas & dictas de personis secundum se ipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gestas significat aliam, quò persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad aedificationem Christi fidelium: non ad comprobandum ea dei, quae in controuersiam veniunt. Quò circa oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicum tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelice historiae, quando venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interrogauit primò ac secundò, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respondit Petrus, dixit, promissitque clauis regni caelorum. Et firmata veritate sensus literalis, quòd persona Petri dictum promissumque est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitae actiuae per Martham (cui dictum est, Sollicita es & turbata erga plurima) & contemplatiuae per Mariam, de qua dictum est, Optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea & sic de alijs. Patet ergo quòd Petro in persona ecclesiae promissas esse clauis, verum est sic, vt persona ipsius Petri primò, & ad litteram promissae sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanquam impertinentia longe sunt à proposito secundum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum verò dicitur, falsò interpretari finem, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literalem sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratioe proprii sensus, neutrum autè secundum historiae fidem spectat ad alium quam ad Petrum: quoniam tam commendatio quam reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quò quilibet proprii sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinae reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc petram demonstrari ad litteram fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quòd quilibet partiali ecclesiae, vbi est fides, aequaliter datae sint clauis: sed sufficit quilibet fidei ecclesiae datas esse in totius ecclesiae capite, quòd est haec petra, super quam Christus aedificat ecclesiam suam.

¶ Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen desit esse petra: tñ quia per illa verba, quae obiciuntur, Absit à te Domine, non erit tibi hoc. Petrus, nec fidem nec charitatem perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Sathana: vt renatori, dixerat, sed modificauit dicens, Vade post me Sathana, tanquam diceret, Sequitur me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt praedictum est, quum postea Christum negauit, fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop.

Alia de fide agitur historiz.

Mysticus sensus in literali fundatur vt in primo.

Vad post mesathana conuenienter dictum est Petro. non vade sathana.

Theop. Luc. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit dicens, Cor firma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quod quum Papa eligitur, neque secum clauas affert, neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illamet, quam tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuiuslibet successoris clauas tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquatur moriens: verbum enim Christi semper viuum dat clauas cuiuslibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis forma, sed dissimilis materia: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatem ipsius credentis & iusti: clauas autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuiuslibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abraham: non tamen cuiuslibet credenti & consentienti Christum, imò nec cuiuslibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet clauas: id est, potestatem aperiendi & claudendi alijs: sicut nec cuiuslibet imitati fide Abraham datur, & sic pater multarum gentium, & in femine suo benedicatur omnes gætes, quæ tamen Abraham credenti data sunt. Quod autem additur, nulli nisi ecclesiæ conuenire posse constant, certò ac persenerant habere Petri confessionem, si ad singulares personas refert Paulus Apostolos ad Romanos octavo consutat, dicens. Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quod si non contra re, sed contra notitiam nostram attingitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satis fit per hoc, & Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem, ea quæ est fidei & humani moris, à fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur verum esse & quod ecclesiæ datae sunt clauas, & quod Petrus personam ecclesiæ figurat gerens, & quod vnitas Petri vnitatem ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quod ex his veritatibus in alia veritate insurgunt: hæc siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria persona accepit clauas: sunt hæc. non omnia si mul vera. Et primò quidè & vltimum, vt sexto patebit ca. ad veritatem sensus literalis spectant, quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit clauas, quod et Ecclesia accepit eandem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spiritum siquidem sensum, vnus Petrus vnitate ecclesiæ significat, & vniuersalem ecclesiam representat. Vnde Cypria. Hieron. & August. dicta, quod obiciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersant sensui literali: quo (vt Euangelica testat historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauumque promissionem accepit. Ad clariorè tamè notitiã habendam verborum Aug. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalè (quo verificat, Tibi, id est Petro, dabo clauas regni caelorum.) Et mysticū quo verificat tibi, id est Ecclesiæ significat: per te dabo clauas, regni caelorum esse ab Aug. comparatū non penes verum, vel falsum, sed penes clarum, vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticū spectat, quod Petrus gerat in figurat personam ecclesiæ: sicut ad sensum mysticū pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt clauas. Vnde Aug. quia sensus mysticus clarior est, quam sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalè emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt et vulgares sciunt clauas esse ecclesiæ, comparauit sensum literalè (quod

ta quæ clauas promissæ sunt personæ Petri futuri pastoralis totius ecclesiæ) ad sensum mysticum, iuxta quæ clauas promissæ sunt Petro in figura ecclesiæ: & dixit, quod mysticus sensus est clarior: hoc. non sonat illa verba, non hinc illustre intellectu, nisi ad ecclesiã referatur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustre, & non negauit verum intellectu, nisi ad ecclesiã referant: constat. n. illustre ad claritatè pertinere. Et hoc intendere Augustinū patet ex contextu: volens. n. exponere Psalmū illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudaorum inimico Christi, premitit. si autem de tali genere malorum, i. inimicorum Christi ingratorum Iudaorum, oia nihil vident posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videre quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt clauas promissæ: ex hoc sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neque. n. solus est tex. iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura cõsodales. quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba Aug. super Ioan. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo clauas: sed affirmant, Petro in persona ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo clauas. Ex hac autem vera affirmatione non sequi negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autem, quæ fit in cõiunctione aduersatiua responderetur quod cõiunctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuè loquendi vsum, quod dicimus aliquè virtute bonum virum, sed officio boni ciuem: & similia. Tanquam enumeratus August. qui huiusmodi personalibus Petri conditionibus. auxerit conditionem Petri, transeundo ad extensionem eius in vniuersalem ecclesiam significatiuè, cum qua significatiua cõditione stat, & per proprietatè pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat ecclesiã: quæ vnitas non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiua, iste contèplatiua vitæ personam gerebat. Vnde quum inferitur, quod non vnus, sed vnitas clauas accepit, pro quanto affirmatur vnitate in clauas accepisse, verum dicitur, sicut verum est ecclesiam accepisse clauas: quatenus verò negatur vnitas Petrum accepisse clauas, aut falsum dicitur, aut pie exponendum est. Nam si ideo negat vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt Petrus non acceperit clauas secum sepeliendas, sed vt in ipso ecclesia vsque ad finem seculi duraturas clauas acceperit, verum dicitur: sic. n. non vnus, i. pro se tantum, sed vnitas ecclesiæ in illo vno clauas accepit. In nullo tamè citatorum locorum habetur negatiua ista, non vnus clauas accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. illata de Paritate Apostolorum, in ferius loco suo patebunt.

C A P V T I I I I.
Verba Christi, Tibi dabo clauas, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EX C L V S I S prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum à Christo, Tibi dabo clauas, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chryl. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus responderet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset

respondisset fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omisse responsionis ad interrogatorem Domini, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Tertium ex fructu: quia clauas regni caelorum datae sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ Antequam autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directam esse hæc Domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primo ex principio sermonis Domini ad Petrum, quum dixit, Beatus ex Simon Bariona: hoc. n. non potest retri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda, quoniam non credit in Christum: vt testatur Io. 6. c. cum refert Dominum dixisse, Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt: & statim subdit, ratione dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esse eum. Et rursus in calce eiusdem c. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in caelis. Nam ex his Domini uerbis constat, Petro reuelationem factam esse à celesti patre, ita quod hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat alijs Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit. & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Cõstat igitur hinc, quod ad Petrum verba diriguntur, & non coustet, quod ad alios extenduntur. Tertio, ex subiuncta affirmatione, Tu es Petrus: monstrat enim & pronomem, tu, & nomen sibi prius impositum à Christo Ioan. 1. Tu vocaberis Cephias, quod interpretatur Petrus, quod ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomem demonstratiuum ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat alijs fuisse cõcessum) non sufficienter significatum est quod ad ipsum solum est sermo, quibus quæso verbis describendum fuit ab Euangelista, quod ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronome demonstratiuo ad sensum vsus est Dominus subiugens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, quod non pluribus nec maioribus circumstantiis describuntur & nominantur à notariis personæ hæredes, aut legatarie, quæ persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli Petro dictum esse, Tibi dabo clauas, &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum sermonem dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad unum, aut e conuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæ petiuit sedederet duo filij sui, vnus ad dexteram, & alter ad sinistram: Dominus autem ad filios respondendo sermonem dirigit, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus text. ipsa conuersio sermonis attestatur, quod non omnem sermonem ad omnes dirigebat, inquit enim Mathæus: quod primo & secundo interrogauit discipulos communiter, deinde ad Petrum

sermonem uertit, & rursus ad discipulos sermonem conuertit, nam subditur, Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narraffer Euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit, quod communis Petro & alijs causa effecta Domini interrogatione sit, cum hac enim cõmunitate stat, quod appropriata sit Petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solius Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22. dicens, Simon, ecce Sathanas expetuit vos, vt cribaret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Sathana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: O rui, inquit, pro te, non pro vobis: Imò alios Petro commendauit.

¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quod gerere personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commisionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit communiter Apostolis, vt potè congrua ac eximia. Et quidem quod Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neque propriè erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quod non ex cõmissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet quod huiusmodi commissio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed & ex eo conuincitur, quod Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus. Vbi excludit non solum omne humanum concilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinam ipsius Christi, dum interiori spiritali reuelationi Paris, qui in caelis est, Petri notitiam, quæ Christum Filium Dei viuum confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cum alijs Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatum tam à remotis, scilicet in caelis. Hæc enim omnia manifestè testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commisione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio propria fuit Petro, Euangelista dicit, Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. capit. Vbi differentiam apertè notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentem, vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioanis textui Mathæi, apertè apparet quod tunc equum apud Ioanè in persona omnium Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro, sed eis. hic uerò apud Mat. omnia

Vni pro multis respondere tripliciter conuenit.

Idem est sensus in textu Iohannis & Matthei.

Idem est sensus in textu Iohannis & Matthei.

Idem est sensus in textu Iohannis & Matthei.

nia sunt in numero singulari cum pronomibus demonstratiuis solius Petri, tam in ritione Petri, quam in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcumque ligaueris, non quodcumque ligaueritis: tu es Petrus, non vos estis Petrus, vt patet in lirera. Huiusmodi enim differentia manifestat quod Petrus ex propriis intus à caelesti Patre habitis solus responder, solusq; à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionem apud Matthæum & Ioannem: quoniam ista Matthæi fuit post ea, quæ referuntur à Ioanne. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capharnaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solum post miraculum de quinque panibus, sed etiam post aliud miraculum de septem panib. vt patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quod responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur, fuisse in persona omnium, sicut frequenter contingit, quod collegis pluribus interrogatis, primò bene respondeat, ab omnibus, vt rata habet responsio, & pro omnibus respondisse primum frequè rissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & gl. interli. quoruncunq; aliorum dicentium, quod Petrus responderet pro omnibus: erat enim os omnium tanquam ratificatum ab omnib. Vnde Chry. Homel. 55. super Matth. subdit: Solus Petrus responderet: & cõfestum præfiliuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. Et Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, rñdit Petrus vnus pro oib. quia vnitas in oib. Vbi videre potes quare d. Petrum reuissè p omnibus, non ex commissione omnium, nõ ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optimè respondit, omnib. placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimis q ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam. ex eo enim, quod Christus Petri responsionem approbavit & commendauit, Petrumque beavit, ac illi tot promissit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alij, quis enim aliud dicturus esset quam quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes: alij: quia gratam eis esse Petri responsionem suffecit. Insi nuatur autem Petri responsionem aliis Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc, quod est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhihentur.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quod si intendit argumentum promissas per verba hæc omnibus Apostolis claus, principium peti: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Domini Apostolis aliis claus regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

¶ Ad quartam obiectionem dicitur quod auctoritatem illam, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunq; inueniatur, dicitur quod ad literam intelligitur de dicere doctrinam: vt Marcus testatur in simili capitu. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilare. Potest nihilominus ad proteruos dici, quod in hac auctoritate non habetur, quod vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare: inquit enim Dominus, Tibi dabo claus regni cælorum: & propterea auctoritas non est ad propositum: Ex quibus omnibus patere po-

test, quod ex his Domini verbis Mat. 18. solus Petrus promissionem accepit clauium regni cælorum.

CAP V T V.

Apostolis aliis non esse aliàs collatum quod Petro.

QUAMVIS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id, quod Petro promissum est, datum esse à Christo aliàs reliquis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò, Matth. 23. Apostolis communiter dicitur, Quacumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quacumque solueritis super terram erunt soluta & in cælo. Vbiq; apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundò Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claus Petro promissa, dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertio, Ioan. 20. Apostolis cõiter dicit Christus, Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Mathe. vlti. Omnes communiter misit ad docendum, prædicandum, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 13. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et act. 15. in synodo de legalium obseruatione præfente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacob. & Ioan. qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum.

¶ Afferuntur demum mille auctoritates Sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum. Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24 q. 1. loquitur Dominus. dicentis quod parem potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtrique erant ceteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris, & potestatis. Et illa Hier. contra Iouinianum libr. 1. capitu. 14. At si tu dicis, Super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & claus regni cælorum cuncti accipiant, & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶ Ad euidenciam Horum scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Origenes addidit tertium. primum est, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. hoc enim soli Petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo claus regni cælorum: quod nulli alij inuenitur promissum. Tertium ab Origene notandum est, quod Petro dicitur, Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis in numero plurali: & similiter, Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis: Apostolis autem communiter dicitur, quod erunt ligata aut soluta in cælo. in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab illis differentia clara est: nam constat aliud significari per fore ecclesiæ fundamentum (quod explicat. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & aliud p habiturum claus, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter claus regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) non est vsquequaque nota. apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claus potestatem per ligare autè & sol-

Quo intel ligatur Petri respon disse primo p om nib. Apo stolis, cui p vnũ inuocatur Vos autè què me esse dicitis? Ad consuetudinem.

Ad tertium.

Ad quartum.

& soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit, in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed hæc veram quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium: quidam enim sunt actus adæquati ipsi clauibus: quidam verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quod aperire, & claudere sint actus adæquatos claus, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, claus enim solummodo adaperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quam ex nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo clauem domus David, subditur, Et aperierit, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quod verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quod autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, qd soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramento penitentia, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnum cælorum. Et quidem, quod cælorum regnum multi claudant alijs absq; vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens, Væ vobis legi speritis, qui tulistis clauem scientia, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quod verò regnum cælorum aperiant absq; actu iudiciali, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continuè aperitur ecclesiæ regnum cælorum. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claus regni cælorum) à subiunctis duabus reliquis (Et quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris) secundum rem promissam, non solum sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quod quum promissæ sunt claus Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcumq; ligaueris, Et quodcumque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus, vt perciperemus, quod si partialium actuum tanta est efficacia, multò magis adæquatorum actuum efficacia pertinet ad cælos. Quocirca promittendo claus, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi, non promittitur totum, sed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc, quod soli Petro promissæ sunt claus regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum: non qd solus aperire & claudere possit cælorum regnum: nam vt prædictum est, quicumq; soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum, sed quia solus potest quicumq; pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælorum, non istis vel illis, sed ecclesiæ ædificatæ su-

per eum à Christo. Hunc sensum, hancq; differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur: primò ex interposita semper conuentione copulatiua in textu euangelico, ait enim, Tu es Petrus, & super hanc petram, & tibi dabo claus, & quodcumq; ligaueris, & quodcumq; solueris: diuerlitatem enim promissam rerum conuentione copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus non dixit, & cui cumq; aperueris, & cui cumq; claueris, sed dixit, quodcumq; solueris, & quodcumq; ligaueris. Si enim claus exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponenda erant: sed vbi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claus, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo quod nunquam Apostolis promissit, aut dedit claus regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnum cælorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur eum Apostolis: & dicendo, Quacumq; alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. Et si istet, qd nec è Petro Dns actus adæquatos clauibus dedit, aut promissit: quia claus quidè illi promissit, sed nunq; promissit, qd aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, vt si seruo inuoluerit, actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent claus, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cælorum, vt exponeretur, qd claus sunt regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quod promissit soli Petro claus regni cælorum, promissit, soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est, claus secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciales, Et quodcumq; ligaueris, Et quodcumque solueris: vt prædictum est. Ex euangelico igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones: hæc est fore fundamentum ecclesiæ, (Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claus regni cælorum: Et tibi dabo claus regni cælorum.

¶ Nec tarent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionem opponitur aut solum Christum esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, qd est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est ecclesiæ fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

¶ Contra secundam verò opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post, totum promittuntur partes, Quodcumq; ligaueris, & Quodcumq; solueris? fuisse enim hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. dist. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitionem enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur claus apostolica in ordinatione presbyterorum dari affirmantur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium? Quarto, Cur claus dicuntur claus ecclesiæ, & non dicuntur claus Petri, si soli Petro primò data sunt?

¶ Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectionis quidem contra primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentum ecclesiæ, respondetur, qd esse ecclesiæ fundamentum simpliciter, id est totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem

Instantia.

LA no. munt no. 1. 172 no. 1. 173 no. 1. 174 no. 1. 175 no. 1. 176 no. 1. 177 no. 1. 178 no. 1. 179 no. 1. 180 no. 1. 181 no. 1. 182 no. 1. 183 no. 1. 184 no. 1. 185 no. 1. 186 no. 1. 187 no. 1. 188 no. 1. 189 no. 1. 190 no. 1. 191 no. 1. 192 no. 1. 193 no. 1. 194 no. 1. 195 no. 1. 196 no. 1. 197 no. 1. 198 no. 1. 199 no. 1. 200 no. 1. 201 no. 1. 202 no. 1. 203 no. 1. 204 no. 1. 205 no. 1. 206 no. 1. 207 no. 1. 208 no. 1. 209 no. 1. 210 no. 1. 211 no. 1. 212 no. 1. 213 no. 1. 214 no. 1. 215 no. 1. 216 no. 1. 217 no. 1. 218 no. 1. 219 no. 1. 220 no. 1. 221 no. 1. 222 no. 1. 223 no. 1. 224 no. 1. 225 no. 1. 226 no. 1. 227 no. 1. 228 no. 1. 229 no. 1. 230 no. 1. 231 no. 1. 232 no. 1. 233 no. 1. 234 no. 1. 235 no. 1. 236 no. 1. 237 no. 1. 238 no. 1. 239 no. 1. 240 no. 1. 241 no. 1. 242 no. 1. 243 no. 1. 244 no. 1. 245 no. 1. 246 no. 1. 247 no. 1. 248 no. 1. 249 no. 1. 250 no. 1. 251 no. 1. 252 no. 1. 253 no. 1. 254 no. 1. 255 no. 1. 256 no. 1. 257 no. 1. 258 no. 1. 259 no. 1. 260 no. 1. 261 no. 1. 262 no. 1. 263 no. 1. 264 no. 1. 265 no. 1. 266 no. 1. 267 no. 1. 268 no. 1. 269 no. 1. 270 no. 1. 271 no. 1. 272 no. 1. 273 no. 1. 274 no. 1. 275 no. 1. 276 no. 1. 277 no. 1. 278 no. 1. 279 no. 1. 280 no. 1. 281 no. 1. 282 no. 1. 283 no. 1. 284 no. 1. 285 no. 1. 286 no. 1. 287 no. 1. 288 no. 1. 289 no. 1. 290 no. 1. 291 no. 1. 292 no. 1. 293 no. 1. 294 no. 1. 295 no. 1. 296 no. 1. 297 no. 1. 298 no. 1. 299 no. 1. 300 no. 1. 301 no. 1. 302 no. 1. 303 no. 1. 304 no. 1. 305 no. 1. 306 no. 1. 307 no. 1. 308 no. 1. 309 no. 1. 310 no. 1. 311 no. 1. 312 no. 1. 313 no. 1. 314 no. 1. 315 no. 1. 316 no. 1. 317 no. 1. 318 no. 1. 319 no. 1. 320 no. 1. 321 no. 1. 322 no. 1. 323 no. 1. 324 no. 1. 325 no. 1. 326 no. 1. 327 no. 1. 328 no. 1. 329 no. 1. 330 no. 1. 331 no. 1. 332 no. 1. 333 no. 1. 334 no. 1. 335 no. 1. 336 no. 1. 337 no. 1. 338 no. 1. 339 no. 1. 340 no. 1. 341 no. 1. 342 no. 1. 343 no. 1. 344 no. 1. 345 no. 1. 346 no. 1. 347 no. 1. 348 no. 1. 349 no. 1. 350 no. 1. 351 no. 1. 352 no. 1. 353 no. 1. 354 no. 1. 355 no. 1. 356 no. 1. 357 no. 1. 358 no. 1. 359 no. 1. 360 no. 1. 361 no. 1. 362 no. 1. 363 no. 1. 364 no. 1. 365 no. 1. 366 no. 1. 367 no. 1. 368 no. 1. 369 no. 1. 370 no. 1. 371 no. 1. 372 no. 1. 373 no. 1. 374 no. 1. 375 no. 1. 376 no. 1. 377 no. 1. 378 no. 1. 379 no. 1. 380 no. 1. 381 no. 1. 382 no. 1. 383 no. 1. 384 no. 1. 385 no. 1. 386 no. 1. 387 no. 1. 388 no. 1. 389 no. 1. 390 no. 1. 391 no. 1. 392 no. 1. 393 no. 1. 394 no. 1. 395 no. 1. 396 no. 1. 397 no. 1. 398 no. 1. 399 no. 1. 400 no. 1. 401 no. 1. 402 no. 1. 403 no. 1. 404 no. 1. 405 no. 1. 406 no. 1. 407 no. 1. 408 no. 1. 409 no. 1. 410 no. 1. 411 no. 1. 412 no. 1. 413 no. 1. 414 no. 1. 415 no. 1. 416 no. 1. 417 no. 1. 418 no. 1. 419 no. 1. 420 no. 1. 421 no. 1. 422 no. 1. 423 no. 1. 424 no. 1. 425 no. 1. 426 no. 1. 427 no. 1. 428 no. 1. 429 no. 1. 430 no. 1. 431 no. 1. 432 no. 1. 433 no. 1. 434 no. 1. 435 no. 1. 436 no. 1. 437 no. 1. 438 no. 1. 439 no. 1. 440 no. 1. 441 no. 1. 442 no. 1. 443 no. 1. 444 no. 1. 445 no. 1. 446 no. 1. 447 no. 1. 448 no. 1. 449 no. 1. 450 no. 1. 451 no. 1. 452 no. 1. 453 no. 1. 454 no. 1. 455 no. 1. 456 no. 1. 457 no. 1. 458 no. 1. 459 no. 1. 460 no. 1. 461 no. 1. 462 no. 1. 463 no. 1. 464 no. 1. 465 no. 1. 466 no. 1. 467 no. 1. 468 no. 1. 469 no. 1. 470 no. 1. 471 no. 1. 472 no. 1. 473 no. 1. 474 no. 1. 475 no. 1. 476 no. 1. 477 no. 1. 478 no. 1. 479 no. 1. 480 no. 1. 481 no. 1. 482 no. 1. 483 no. 1. 484 no. 1. 485 no. 1. 486 no. 1. 487 no. 1. 488 no. 1. 489 no. 1. 490 no. 1. 491 no. 1. 492 no. 1. 493 no. 1. 494 no. 1. 495 no. 1. 496 no. 1. 497 no. 1. 498 no. 1. 499 no. 1. 500 no. 1. 501 no. 1. 502 no. 1. 503 no. 1. 504 no. 1. 505 no. 1. 506 no. 1. 507 no. 1. 508 no. 1. 509 no. 1. 510 no. 1. 511 no. 1. 512 no. 1. 513 no. 1. 514 no. 1. 515 no. 1. 516 no. 1. 517 no. 1. 518 no. 1. 519 no. 1. 520 no. 1. 521 no. 1. 522 no. 1. 523 no. 1. 524 no. 1. 525 no. 1. 526 no. 1. 527 no. 1. 528 no. 1. 529 no. 1. 530 no. 1. 531 no. 1. 532 no. 1. 533 no. 1. 534 no. 1. 535 no. 1. 536 no. 1. 537 no. 1. 538 no. 1. 539 no. 1. 540 no. 1. 541 no. 1. 542 no. 1. 543 no. 1. 544 no. 1. 545 no. 1. 546 no. 1. 547 no. 1. 548 no. 1. 549 no. 1. 550 no. 1. 551 no. 1. 552 no. 1. 553 no. 1. 554 no. 1. 555 no. 1. 556 no. 1. 557 no. 1. 558 no. 1. 559 no. 1. 560 no. 1. 561 no. 1. 562 no. 1. 563 no. 1. 564 no. 1. 565 no. 1. 566 no. 1. 567 no. 1. 568 no. 1. 569 no. 1. 570 no. 1. 571 no. 1. 572 no. 1. 573 no. 1. 574 no. 1. 575 no. 1. 576 no. 1. 577 no. 1. 578 no. 1. 579 no. 1. 580 no. 1. 581 no. 1. 582 no. 1. 583 no. 1. 584 no. 1. 585 no. 1. 586 no. 1. 587 no. 1. 588 no. 1. 589 no. 1. 590 no. 1. 591 no. 1. 592 no. 1. 593 no. 1. 594 no. 1. 595 no. 1. 596 no. 1. 597 no. 1. 598 no. 1. 599 no. 1. 600 no. 1. 601 no. 1. 602 no. 1. 603 no. 1. 604 no. 1. 605 no. 1. 606 no. 1. 607 no. 1. 608 no. 1. 609 no. 1. 610 no. 1. 611 no. 1. 612 no. 1. 613 no. 1. 614 no. 1. 615 no. 1. 616 no. 1. 617 no. 1. 618 no. 1. 619 no. 1. 620 no. 1. 621 no. 1. 622 no. 1. 623 no. 1. 624 no. 1. 625 no. 1. 626 no. 1. 627 no. 1. 628 no. 1. 629 no. 1. 630 no. 1. 631 no. 1. 632 no. 1. 633 no. 1. 634 no. 1. 635 no. 1. 636 no. 1. 637 no. 1. 638 no. 1. 639 no. 1. 640 no. 1. 641 no. 1. 642 no. 1. 643 no. 1. 644 no. 1. 645 no. 1. 646 no. 1. 647 no. 1. 648 no. 1. 649 no. 1. 650 no. 1. 651 no. 1. 652 no. 1. 653 no. 1. 654 no. 1. 655 no. 1. 656 no. 1. 657 no. 1. 658 no. 1. 659 no. 1. 660 no. 1. 661 no. 1. 662 no. 1. 663 no. 1. 664 no. 1. 665 no. 1. 666 no. 1. 667 no. 1. 668 no. 1. 669 no. 1. 670 no. 1. 671 no. 1. 672 no. 1. 673 no. 1. 674 no. 1. 675 no. 1. 676 no. 1. 677 no. 1. 678 no. 1. 679 no. 1. 680 no. 1. 681 no. 1. 682 no. 1. 683 no. 1. 684 no. 1. 685 no. 1. 686 no. 1. 687 no. 1. 688 no. 1. 689 no. 1. 690 no. 1. 691 no. 1. 692 no. 1. 693 no. 1. 694 no. 1. 695 no. 1. 696 no. 1. 697 no. 1. 698 no. 1. 699 no. 1. 700 no. 1. 701 no. 1. 702 no. 1. 703 no. 1. 704 no. 1. 705 no. 1. 706 no. 1. 707 no. 1. 708 no. 1. 709 no. 1. 710 no. 1. 711 no. 1. 712 no. 1. 713 no. 1. 714 no. 1. 715 no. 1. 716 no. 1. 717 no. 1. 718 no. 1. 719 no. 1. 720 no. 1. 721 no. 1. 722 no. 1. 723 no. 1. 724 no. 1. 725 no. 1. 726 no. 1. 727 no. 1. 728 no. 1. 729 no. 1. 730 no. 1. 731 no. 1. 732 no. 1. 733 no. 1. 734 no. 1. 735 no. 1. 736 no. 1. 737 no. 1. 738 no. 1. 739 no. 1. 740 no. 1. 741 no. 1. 742 no. 1. 743 no. 1. 744 no. 1. 745 no. 1. 746 no. 1. 747 no. 1. 748 no. 1. 749 no. 1. 750 no. 1. 751 no. 1. 752 no. 1. 753 no. 1. 754 no. 1. 755 no. 1. 756 no. 1. 757 no. 1. 758 no. 1. 759 no. 1. 760 no. 1. 761 no. 1. 762 no. 1. 763 no. 1. 764 no. 1. 765 no. 1. 766 no. 1. 767 no. 1. 768 no. 1. 769 no. 1. 770 no. 1. 771 no. 1. 772 no. 1. 773 no. 1. 774 no. 1. 775 no. 1. 776 no. 1. 777 no. 1. 778 no. 1. 779 no. 1. 780 no. 1. 781 no. 1. 782 no. 1. 783 no. 1. 784 no. 1. 785 no. 1. 786 no. 1. 787 no. 1. 788 no. 1. 789 no. 1. 790 no. 1. 791 no. 1. 792 no. 1. 793 no. 1. 794 no. 1. 795 no. 1. 796 no. 1. 797 no. 1. 798 no. 1. 799 no. 1. 800 no. 1. 801 no. 1. 802 no. 1. 803 no. 1. 804 no. 1. 805 no. 1. 806 no. 1. 807 no. 1. 808 no. 1. 809 no. 1. 810 no. 1. 811 no. 1. 812 no. 1. 813 no. 1. 814 no. 1. 815 no. 1. 816 no. 1. 817 no. 1. 818 no. 1. 819 no. 1. 820 no. 1. 821 no. 1. 822 no. 1. 823 no. 1. 824 no. 1. 825 no. 1. 826 no. 1. 827 no. 1. 828 no. 1. 829 no. 1. 830 no. 1. 831 no. 1. 832 no. 1. 833 no. 1. 834 no. 1. 835 no. 1. 836 no. 1. 837 no. 1. 838 no. 1. 839 no. 1. 840 no. 1. 841 no. 1. 842 no. 1. 843 no. 1. 844 no. 1. 845 no. 1. 846 no. 1. 847 no. 1. 848 no. 1. 849 no. 1. 850 no. 1. 851 no. 1. 852 no. 1. 853 no. 1. 854 no. 1. 855 no. 1. 856 no. 1. 857 no. 1. 858 no. 1. 859 no. 1. 860 no. 1. 861 no. 1. 862 no. 1. 863 no. 1. 864 no. 1. 865 no. 1. 866 no. 1. 867 no. 1. 868 no. 1. 869 no. 1. 870 no. 1. 871 no. 1. 872 no. 1. 873 no. 1. 874 no. 1. 875 no. 1. 876 no. 1. 877 no. 1. 878 no. 1. 879 no. 1. 880 no. 1. 881 no. 1. 882 no. 1. 883 no. 1. 884 no. 1. 885 no. 1. 886 no. 1. 887 no. 1. 888 no. 1. 889 no. 1. 890 no. 1. 891 no. 1. 892 no. 1. 893 no. 1. 894 no. 1. 895 no. 1. 896 no. 1. 897 no. 1. 898 no. 1. 899 no. 1. 900 no. 1. 901 no. 1. 902 no. 1. 903 no. 1. 904 no. 1. 905 no. 1. 906 no. 1. 907 no. 1. 908 no. 1. 909 no. 1. 910 no. 1. 911 no. 1. 912 no. 1. 913 no. 1. 91

rationem particularem, communicatum est alijs. Et sanctis quidem, quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia communicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem ultra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius ecclesie Christi: secundum quam rationem non conuenit alijs Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimodè dicitur fundamentum de hoc triplici modo: de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (fundamentum aliud nemo potest ponere, &c.) de Apostolis uero & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis id est Christi: dum & ad Ephes. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (ubi Aug. dicit Ne Apostoli uel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se teneant in se, in Christo totum innititur primo fundamento: quod fundamentum in summo est non in imò ut in corporali fabrica. Et Apoc. 21. subiungitur. Et agniti, id est Christi. De Petro uero adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, ut ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesie ædificium.

Ad primum contra secundam promissionem.

¶ Ad quæ sita uero circa promissas clausas respondendo, dicitur ideo post promissum totum per clausas, promissas quoque esse partes per, quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, ut monstraretur diuersitas rerum promissarum. (Si enim sub vnica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solæ clausas promissæ fuissent, adæquatitas putasset, & exhaustas clausas per hæc duo. Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimens singularem coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuiquam alteri per hoc, quod promittitur aut datur, quodcumque alligaueris, & quodcumque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum quod tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde uideres remanere primas promissiones apud Petrum solam.

Ad secundam.

¶ Ad secundum uero quæ situm responderetur, ideo clausas a Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: ut patet in text. Magistri sen. tam in principio di. 18. (ubi assertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permiffum est sacerdotibus) quam in principio dist. 19. ubi dicitur, Dantur hæ clausas per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem recipit ordinem, simul & has clausas recipit. Et per hoc soluitur tertium quæ situm.

Ad tertiam.

¶ Ad quartum autem, quod non de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quod clausas dicuntur & ecclesie & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidem sunt ut capitis uentis, ut per quem ad ecclesiam deriuatur: ecclesie autem sunt & ut finis (quia propter ecclesiam Petrus habet clausas) & ut uentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatem ecclesia uirtutibus in suo capite, secundum autem partiales usus uirtutibus in episcopis & alijs ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primum principale.

¶ Ad primum autem argumentorum in principio alatorum, dicitur Dominum per illa uerba, Quæcumque alligaueritis super terram, &c. non adæquasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas ultimas, ut litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo uobis, aut ecclesie clausas regni cælorum: quam tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo clausas regni cælorum. Vnde ex hoc ipso, quod alijs Apostolis Dominus dixit, Quæcumque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifestè habetur quod

non totum quod promiserat Petro repetiit in potestate aliorum, tanquam Petro totum, alijs uero partes commiffurum.

Ad secundam.

¶ Ad secundum uero dicitur, quod post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. data sunt quidem Apostolis clausas, sed non in sua totalitate: quoniam data sunt tantum clausas ordinis, ut communiter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento penitentia, quantum est ex parte ordinis: quum uero Matth. 18. dictum fuit eisdem, Quæcumque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali: Vnde & communiter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauum iurisdictionis: postea autem de actibus clauum ordinis. Et quoniam (ut declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adæquat clausas Petro promissas, sed soluere & ligare in utroque foro partiales sunt actus clauum Petro promissarum: ideo per utranque potestatem simul non adæquat potestatem Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, causant à sophistis, opponentes clausas iurisdictionis adæquate clausas ecclesie. Venenum latet hic: quoniam, proprie & formaliter loquendo, clausas Petro promissas, superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis, & propterea Dominus non per actus ordinis, aut iurisdictionis eas exposuit, sed per actus cælorum, proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quod perspicacius intuendo (ut prædictum est) Domini uerba, Tibi dabo clausas regni cælorum: per illam particulam, regni cælorum, exponit clausas per actum adæquatam, scilicet aperire vel claudere regnum enim cælorum aperiendum, vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: constat autem, quod aperire & claudere regnum cælorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauum iurisdictionis, quam clauum ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri ecclesie clausas: hactenus enim non fuit audita nisi clausas ordinis & clausas iurisdictionis. Vnde nunc tertias clausas in Christi ecclesia? Responderetur, me non inuenisse, aut fingere nouas clausas, aut nomen: sed si æqua lance librare fas est hæc cum obiectis, inuenientur obiectantes. scilicet ipsi arguere. nam quæ clausas ordinis, neque clausas iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicauerunt: clausas autè regni cælorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini uerbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifeste que dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & uel ex hoc ipso, quod doctores distinguunt regni cælorum clausas in clausas ordinis & clausas iurisdictionis, intelligere superiores esse clausas regni cælorum utriusque; & utraque significare partes clauum regni cælorum, ac per hoc clausas regni cælorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolute dicuntur ut Petro promissas sunt: quoniam uero ad partes applicantur, significare tam clausas ordinis, quam clausas iurisdictionis: utraq; enim clausas regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni cælorum absolute, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem uel iurisdictionem loquuntur.

Clauis ecclesie. Petro, & quæ teris collata, non eadem potestus sunt.

¶ Ad tertium dicitur, quod ipsa Domini uerba testantur quod de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto uos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi

Ad tertium.

betur nisi paritas quo ad huiusmodi commiffiones: Petro aut supra hæc omnia promissum est, & quod foret ecclesie fundamentum, & quod sibi darentur clausas regni cælorum. His autè quæ ex gestis Apostolorum ad Iucuntur, facillimè satisficit. Docent siquidè cõcorditer Theologi in primo sententia. non oportere missum minorem esse mittente, neque esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quod Petrus erat tantæ humilitatis, ut inter Apostolos se gereret, ut unus ex illis: & non uolebat uti potestate quæ habebat: & propterea tanquam unus ex apostolis ab eisdem cum Iohanne missus est. Patet autè manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. Iquum aduersus illud disceptabat alij fideles ex circuncisione: quod & Gregorius, & habet. 2. q. 7. ca. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniam contra eum à fidelibus factam, cur ad gætes intrasset, non ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuine uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse ut unum Apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est. sed ab Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia, scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est, quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudicio, perinde est ac si dixisset, Hoc est iudicium meum. Vnde non introducit Iacobus iudicans, sed respondens: sic. n. legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò petrus pastoris personam in principio gessisse uideretur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus uertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. ubi monstratur Petri autoritas. Quod dexteram deum societatis Petrus cum alijs dedit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solum, ut socios, sed ut fratres habens.

Ad authoritatem. Act. 1.

¶ Ad authoritates denique Doctorum sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatum: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apostolica. Et si in potestate apostolica comprehendere posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu responso est satisfactiuum, quod dato quod uera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum: essent enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, ut Apostoli, hoc est, ut legati: Petro autem, supra apostolatum promissa est (ut infra manifestabitur) potestas ut ordinario pastoris ecclesie. Et hinc patet tam superior gradus atque unitas potestatis Petri quam maior extensio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam Apostolos ut potestatis oves. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi: magni siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere clausas ut Apostolos, & aliud habere clausas ut caput & pastorem et ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentie: hoc aut ipsum Petrum super oes statuit, oibusque præficit Apostolis ac toti ecclesie. Ad horum differentiam modorum spectat, quod Dominus soli Petro clausas

promittit, alijs autem non dat clausas, sed ea quæ sunt clauum legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. ultimo, siue Luc. 22. Ego dispono uobis sicut disposui mihi pater meus regnum. Et ut allata primam autoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos ut tamen super unum Petrum ædificari dicat ecclesiam (ex uerbis Domini, Super hanc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat unitatem ecclesiasticam ab uno Petro originem habere. Hieron. quoque uerba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locum, ubi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primum fundari ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Super ædificati super fundamentum Apostolorum: secundum uero quod scilicet cuncti Apostoli clausas regni cælorum accipiant, Matth. 18. Quæcumque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiseritis, habetur. tertium autem & ex æquo super eos ecclesie fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlti. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex alijs similibus textibus sumptum est: unde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando ecclesiam, & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & uitæ, ecclesie fortitudinem solidantiu (quæ Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctis præponitur ecclesie. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, Propterea tamen unus inter 12. eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè uides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, ut tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidè est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuisse ut Apostolos, præter hæc autem modum, Petrum singulariter habuisse ut caput omnium. Ex duabus autem his autoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autè hinc esse uerum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primum ex eo quod patet dicunt Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum: quum Petrus primatus honoris manifestè haberet secundum omnes: Secundum ex textibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi æqualitatem: afferunt. u. istos quos nunc disculsimus: ex quibus constat non plus haberi, quam æqualitatem secundum Apostolatum. Tertio ex rone, qua utuntur: quia. f. Petrus in persona ecclesie unus accepit clausas, & c. ut unitas ecclesie hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedè: & scito dupliciter posse intelligi unitatem ecclesie per Petri unitatem comendatam, primum, ut significata sit ecclesie unitas in Christo capite uno, unitateque articulo fidei, sacramentorum ecclesie & spei ac charitatis. secundum, ut significata sit ecclesie unitas simpliciter & absolute unitas in capite uno Christi in terris vicario, Petro, s. Primum sensum eligunt schismatici ex Sæctorum uera ac sancta doctrina sæpe unitatem ecclesie per ea quæ in primo numerant, sensu explicatè: uerè quidem, sed non totaliter, nisi sub unitate capitis, s. Christi, intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus ut caput: Petrus autem ut uicecaput, quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta unitate capitis in terra) catholicis omnibus cõis est, comprobaturque quadrupliciter. Primum: quia ad designandam unitatem ecclesie in suo

Opus. Caiet. F capite

Solum Petrum accepisse clauas, consonat ei, quod est, ecclesiam accepisse clauas.

Cecurrit post praemissa satisfaciendum his, qui quaerunt quoniam pacto stant haec duo simul. Solus Petrus accepit clauas, & ecclesia accepit clauas. Apparet enim, quod si solus Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus Petrus. Augeturque quaestio ex Aug. verbis super Io. recitatis. 24. quaestione prima, quodcumque. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: si hoc petro tantum dictum est, non hoc facit ecclesia: si autem & in ecclesia sit, Petrus, quando clauas accepit, ecclesiam sanctam significauit.

Huic enim Quaestioni satisfieri, facile potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quod secunda non solum consentit primae, sed praesupponit & dependet a prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum si quidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad petrum, scilicet ut significatam & ut catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas reuelationes duplex ad propositum est differentia. prima est, quod significatio pertinet ad sensum irysiticum, quo Petrus significat ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius ecclesiae. Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei a re, sed dependentia significationis a significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc est corporis a capite. Vnde ecclesia dupliciter accipit clauas in petro: nam & accipit eas ut significata in petro, & accipit eas, ut inchoata in petro: & secundum utrumque accipiendi modum oportet praesupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit clauas: Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabola, sed per modum rei gestae (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens clauas: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam ecclesiam) oportet fateri unum solum modum secundum historiam accepisse clauas: ut ex re significetur unam solum ecclesiam catholicam habere clauas: iuxta illud Ambrosii. certum est quod ecclesiae utrumque ius, scilicet soluendi & ligandi licet haereticis utrumque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset clauas: nequaquam per modum rei gestae figuram gereret unius ac solius ecclesiae vniuersalis. dependet ergo catholicae ecclesiae significatio figurata in petro ex veritate rei gestae. quod solus Petrus accepisset clauas, & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur, nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere a capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite, & ideo solum Petrum accepisse clauas, est solum ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse clauas in suo capite. Quocirca solum Petrum accepisse clauas, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, ut significatam & inchoatam in petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in praecedenti capitulo declaratis, ubi utrumque modum, scilicet significationis per modum rei gestae, & originis ecclesiae a petro docuit: dum dixit, Super unum edificat ecclesiam, & subdit, Et unitatis eiusdem originem ab vno incipientem auctoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia christi una monstraretur: ut praedictum est Augustini.

Oppositio vni. Confirmatio.

Accipite Petrus clauas. Verè et historicè, tamen quam caput, ecclesia verò in Petro uti capite corpus, & ut in quo inchoauit, et significata fuit.

Modus auctoritatis clauarum susceperit ab ecclesia ex Petro in capite per successionem quae in membris per participationem.

Ad obiectionem.

Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primo ex eo quod aduerbio tantum videtur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim. Si Petrus tantum, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantum, & non secundum quod se extendit ad ecclesiam significanda, vel figurate vel connotatiue, ut caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Aug. ex secunda veritate, ecclesia habet clauas, negationem primae. solum Petrus accepit clauas, sed expositionem ipsius, scilicet quod Petrus accipiens clauas significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quod non accepit secundum seipsum tantum, sed ut extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundo, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iuda persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc n. patet, quod de significatione per modum rei gestae loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestae malos in ecclesia, dubium non est.

Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem clauas, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere clauas. Modus autem quo ecclesia per Petrum vique ad consummationem saeculi accipit clauas est suauissimè dispositus a diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suauem acceptionem clauarum, & in capite quidem accipit per successionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet clauas regni caelorum secundum actus clauibus ad quatuor: in membris autem hoc est partialibus ecclesiarum, clauas habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

Vnde patet oppositum esse eius quod apparebat proponendo quaestionem quum enim dicimus, Solus Petrus accepit clauas regni caelorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam ecclesia quam successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quod solus Petrus accepit clauas regni caelorum, inferunt eandem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper clauas habere, in capite quidem per successionem, in membris autem per participationem: ut sic verè vnum sit corpus tota ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuentione in catholicos, tanquam monstra fingentes, dum ecclesiae caput Petrum dicimus: quando quidem Christus est caput corporis ecclesiae (ut dicitur ad Colo. 1.) & si Petrus quoque caput ecclesiae ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt haec quoniam Petrus alia ratione caput ecclesiae dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput ecclesiae: Christus enim est caput ratione sui ipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vitae caput: est enim loco Christi in caelis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolute, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus ferè manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitia qualitate, negauit substantiae personam: secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principaliter negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato cõi parique Apostolatu negauit unitatem pastoralis officij in

Petro, quia quia ex affirmatis ecclesiae clauis, negauit solum Petrum accepisse clauas, sexta ex affirmato vnicò ecclesiae capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi & simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris auctoritas. Aperiatur itaque lecto rum oculi, & laqueos deprehendant.

Promissum esse Petro totius ecclesiae Pontificatum in antedictis promissionibus.

Quatuor promissa esse Petro a Domino, Mattheus euangelista in supra allatis refert verbis: quoru duo vltima, Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, communicata quoque a Domino alijs Apostolis idè testatur: prima verò duo, Super hanc Petram edificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauas regni caelorum, propria Petro persequerunt. In quibus promitti Petro totius ecclesiae Pontificatum declarandum est Postquam ante promissiones amplius dilucidatae fuerint.

Quocirca in prima promissione noranda sunt sex significantius enim vide primò, ecclesiam meam, non ecclesias meas: secundò, ecclesiam meam, non aliquam ecclesiam meam: tertio, ecclesiam meam non omnem ecclesiam meam: quarto, ecclesiam meam, non indefinitè: quinto, ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sexto, ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meam, ut una ecclesia significaretur: quamuis multas comprehendat partiales ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur, aut multiplicatur ecclesia: sed unitate numerali retenta multas habet partes, sicut unum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. 1. ipse est caput corporis ecclesiae. & Cant. 6. Vna est columba mea. Dixit non aliquam ecclesiam meam, sed ecclesiam meam: ut non de parte ecclesiae, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra, seu tota ecclesia intelligeres. neque enim decebat diuinam sapientiam aliquam ecclesiam edificare super unum Petrum & aliquam non: Dei si quidè perfecta sunt opera. Non dixit, omnem ecclesiam meam: tum quia multitudinem ecclesiarum supponeret distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quae non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fieri unum ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distributiuum vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsam, quod est extra propositum, & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesiae edificatae sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, uaguè relinquendo intellectum ad quarendum quae esset ecclesia Christi edificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quum in cena dixit, Vnus uestrum me traditurus est: certificati enim sumus per haec uerba quod unica tota Christi ecclesia edificata est super hanc Petram, & non sumus suspensi relictis. Dixit ergo, ecclesiam meam, ut singulare unicum, solumque suam ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quod est una ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam determinauit illam, ut perciperemus, quod de illa una ecclesia loquitur, quae est Christi ecclesia, sine additione aliqua. (quae libet namque partialis ecclesia uocatur Christi ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, Opul. Caiet. F. 2. litana,

Dixit Christus Petro, Aedificabo ecclesiam meam, non ecclesiam meas: ut non de parte ecclesiae, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra, seu tota ecclesia intelligeres.

capite caelesti Iesu Christo, non congruit unitas Petri sed & sufficiebat & decentissimè congruebat unitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus, Aedificabo ecclesiam & iterum, Dabo clauas. Diuinam autem sapientiam, (quae est Christus.) disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per unitatem Petri, unitatem ecclesiae in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundo, ex eo quod historiae fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuerſi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum, seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem unitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiae curae non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum ecclesiae esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo clauas regni caelorum &c. quod tamen Doctorum omnium & totius ecclesiae aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quod secundum historiae fidem res ita gesta est, quod vni Simon Petro clauas sunt promissae, ut res rem significaret, ut vnus Petrus primò accepturus clauas unitatem significaret ecclesiae. Tertio, ex eo quod oportet saluare non solum significationem, sed etiam deriuationem: hoc est non solum ut unitas ecclesiae significetur per unitatem Petri, sed etiam ut unitas ecclesiae proficiatur ab unitate Petri: ut Cyprius in auctoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: super vnum aedificat ecclesiam. Et quia vnus Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab vno incipientem auctoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quod Dominus auctoritate sua disposuit originem unitatis ecclesiae ab vno incipientem non solum significationem unitatis ab vno, sed deriuationem unitatis ab vno assertam. Nam ad eam significationem auctoritate non erat opus: sed ad hoc quod initium habeat ecclesiae unitas ab vno Petro, auctoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset institueri unitatem ecclesiae a multitudine apostolorum proficisci. Quarto, quia unitas ecclesiae catholicae non solum opponitur haereticis, sed schismaticis. Si verò unitas ecclesiae attenderet solum penes unitatem caelestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatae, creditae & amatae, unitas ecclesiae non opponeretur schismaticis: nam cum huiusmodi unitate stat schisma: ut patet ex eo, quod schismatici habentur qui ab unitate apostolicae sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quod unitas ecclesiae per Petrum vnum significatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quod Petrus vnus clauas accepit, ut ecclesiae unitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quod est ecclesiae unitatem accipere clauas, verius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo clauas in suo vno capite Petro, quam si non in petro, sed absolute ecclesiae illas acciperet: quoniam unitas capitis clauas accipiens, unitatem ecclesiae non solum significat, sed conseruat, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si de vno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum auctoritates rectè intelligere queas.

Itana, &c. Et hoc non solum secundum modernum usum, sed secundum sacras Scripturas: ut patet in principio vtriusque Epistolae ad Corinthios ubi dicitur Ecclesiam quae est Cor. & in principio ad Gala. Ecclesiam Galatiae: & ad Thessal. Ecclesiam Thessalonicensium, &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per unam ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticae importunitates, ex eo quod quilibet particularis ecclesia vere est Christi ecclesia arguentes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quod est ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari ecclesia verificatur, quod est ecclesia mea: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Potest si quidem facile detegi fallacia argumenti, ad respectum, & dicendo, quod quilibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed realis, puta Mediolanensis, nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiae: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quae non est ecclesia aliqua, sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, quod eo modo quo quilibet ecclesia est ecclesia mea, id est Christi, illo eodem modo verificatur de ea quod est aedificata super hanc Petram.

Quod ut plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quilibet particularis ecclesia est Christi: conveniunt siquidem omnes partiales ecclesiae cum ecclesia catholica in hoc, quod sunt Christi. (nam quilibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia) sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi ut totum, quae liber autem ecclesia est aedificata ut pars. & propterea ecclesia catholica est aedificata ut totum super hanc petram: quae liber autem ecclesia particularis est aedificata super hanc petram ut pars. Illo igitur modo, quo verificatur de ecclesia particulari, quod est ecclesia mea, eodem modo verificatur de illa, quod est aedificata super hanc petram, & propterea quia est ecclesia mea ut pars, est quoque aedificata, ut pars super hanc petram: ecclesia vero catholica, quia est ecclesia mea ut tota, est quoque aedificata ut tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet ut perfectum ad imperfecta & unitas & integritas ecclesiae pari passu currunt: ideo verbum Christi ad litteram intelligitur de ecclesia una catholica, ratione cuius intelligitur quae liber particularis ecclesia, ut pars unius ecclesiae catholicae aedificata super Petrum, hinc ratione unius ecclesiae catholicae quae liber partialis ecclesia vocari potest a Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesiae catholicae, nec aliter verificaretur: quoniam si ab unitate ecclesiae diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari haec factis rationibus, aut Sanctorum dictis: quae sonare videntur ecclesiam Roma aedificatam esse a Christo super hanc petram. Appellatione si quidem Roma ecclesiae, (ut multi putant) ex verbis concilii Constantien. in condemnatione articulo Ioannis Viclec, intelligitur quodque ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quaestio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Roma ecclesia intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam distinctam contra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. ecclesiam aedificatam esse a Christo super hanc Petram verificari, non per proprietatem & differentiam inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidem est quilibet particulari ecclesiae esse partem. Et hinc fit quod non per proprietatem verificatur de

quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica: & aedificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad litteram loquitur Christus, dicens, Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi ecclesiae continentur, ut partes in toto. Differt autem Roma ecclesia ab aliis partialibus ecclesiis propinquitate ad caput ecclesiae catholicae: ecclesia Rom. in suo proprio capite non solum proxima, sed eadem facta est cum capite ecclesiae catholicae: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est pontifex Rom. & pontifex ecclesiae catholicae: secundum seipsam vero immediate haeret Pontifici ecclesiae catholicae. Alia autem quaecunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediate igitur pastori ecclesiae catholicae, nec secundum suum caput concidit cum capite ecclesiae catholicae, Ob hac igitur proximitatem & coniunctionem ecclesiae Rom. ad pastorem ecclesiae catholicae, appropriantur verba Christi ad Rom. ecclesiam potius, quam ad alias: non quod illi sint propria, sed ecclesiae catholicae: ut dictum est. Promisit igitur Dominus petro prima promissione, super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesiae catholicae.

Per secundam autem promissionem, Tibi dabo claves regni caelorum, plenitudinem potestatis ecclesiasticae eidem promisit: quod manifestat. Primum ex ipsa re significata per claves regni caelorum potestate scilicet aperiendi & claudendi caelorum regnum, non his vel illis, sed absolute: ut comprehendantur omnes viatores, quibus claudere vel aperire regnum caelorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se comprehendit: hoc est iudicariam tam in foro poenitentiae, quam in foro ecclesiae: quoniam omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum caelorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiam ecclesiae catholicae, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperiri vel clauditur regnum caelorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quod licet Christus non dederit Petro iudicariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claves regni caelorum, aperiendi etiam in claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudicaria loquens apposuit locum, scilicet super terram dicens, Quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram, eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, ad iudicari potestate Petri loquens autem de clauibus regni caelorum, nullum eximit viatorem, cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum caelorum, sed absolute & illuminate dixit, Tibi dabo claves regni caelorum, ut posset Petrus cuiusque viatori regnum caelorum aperire positiue, claudere vero saltem negatiue. Haec autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus, imo hinc quod dicimus, confirmamus. Nam ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluitur aut ligatur, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluantur ut communiceant defuncto, quatenus uero aperit aut claudit regnum caelorum, ad defunctorum animas respicit, quibus uere hinc aperitur, aut claudit regnum caelorum. Termina ergo iudicaria potestas super terram, claves autem regni caelorum ad omnes uiatores se extendunt. Potestatem demum imperatiam uniuersis ad ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen regnum caelorum, exigit siquidem recta ratio, ut potestas, quae super terram

Quae re
gno caelo
rum Petri
potestas
est ecclesia
catholica
genera di
uisa in qua
rilldosis,
Guberna
tionem, &
purgatio
riū exten
ditur.

Exclusio
obiectio
nis.

DE ROM. PONTIFICIS INSTITUTIONE.

C A P V T XXVIII.

Persona Petri, quamuis charitate qualificatae, dictum esse, Pasce oues meas.

sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: ut facile manifestatur inducendo ram in artibus, quam in rectoribus, ducibus, & principibus. Quilibet nempè artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat, alios artifices retores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, praecipit. Constat autem regnum caelorum supremum esse finem, potestati quoque clauium Petro promissam respondere: reliqua uero omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum caelorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quam aperire & claudere regnum caelorum, ut de se pater. Ex te, igitur promissa per claves regni caelorum, patet primo, quod plenitudo potestatis ecclesiasticae Petro promissa est a Christo, dicente, Tibi dabo claves regni caelorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacrae Scripturae. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate dicitur, Et dabo clauem domus David super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem David, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obijciatur, in textu Euangelij non haberi, quod si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etiam non habentur haec uerba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quod de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in caelis: manifeste habetur, quod ita Petrus ligat, quod nemo soluit, & ita soluit, quod nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in caelo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quod nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in caelis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quod nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quod ita Petrus aperit regnum caelorum, quod nemo claudit, & ita claudit, quod nemo aperit: quum est enim, ut non minus, sed potiori modo possint claves Petri ad quatos sibi actus, quam actus minores exercere. Et aduerte, quod uerba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: ut glo. ibi dicit. In cuius signum Io. Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaia 10. cap. de Christo scripsit, & factus est principatus super humerum eius: ut ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claves regni caelorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine: in signum enim summam potestatis claves regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum ecclesiae catholicae (vbi in Petro officium sustinendi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter ecclesiae catholicae auctoritas inherendi Petro ut fundamentum imponitur: aedificationis enim ratio exposcit, ut aedificium necessitatem habeat inherendi Petri, super quam fundatum est) ex altera uero Petro ecclesiae potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissionem huiusmodi uerbis Petro ecclesiae catholicae pontificatum esse: haec enim duo praecipua esse in totius Christianae ecclesiae Pontifice constat. Ex Matthaei Euangelista igitur uerbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum alijs Euangelij, ac discussis, manifestum creditur soli Petro Pontificatum ecclesiae catholicae esse promissum a Christo.

EX PEDITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis a Domino apud Matth. tractanda occurrit commissio, quam Saluator Petro fecit apud Ioanem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt: hoc est, quod personae Petri, quod soli dicta haec intelliguntur, ita quod nunquam alijs ceteris similia dicta sunt, quod tota ecclesia pasceda commissa est Petro, & quod per haec pontificatus ecclesiae catholicae datus est Petro.

Quoniam autem soluere nescit, qui modumigno rat, quae rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quod non personae, sed qualificate personae dictum est: Pasce oues meas. Primum, ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiae: neque enim frustra (ut Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuauit. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? ubi manifeste amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quod non personae, sed personae qualificate obedientia diuinae gratiae & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

Hoc in loco obseruandum est ne in extremos declinemus errotes, sed media incedamus via quum enim de qualitate personae officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, usus officij, & rectitudo eius. Quae omnia licet diuersa sunt, haec tamen nolentes discernere inter potestatis usum & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt: tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, vel saltem vtrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrantes, cuiuslibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus paruipendentes, si personae ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta uero ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personae qualificatae datam & dari debere ecclesiasticam potestatem censens ea tamen ratione, ut personae potestas seu potestatis vsus, qualitati uero rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatae personae committitur, ut recte vitatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, ecclesia ambiguitati, aut fallacie periculo non subsistit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapienter quicumque qualificatae debet personae committere rectum vsus officij, hoc maxime decuit Sapietiam incarnatam, & propterea a tertio a Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus respicit, & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: ut omnes communiter Doct. sonant. Patet autem actum optimum a Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit, non haedos, non boves, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidios, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore subtraheret, amor Christi ratio pascedi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum sit, quod actum optimum

Primo.

Secundo.

Sensus huius capituli hic est.

Petro soli vniuersam committi ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.

committebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (vt dictum est) actus optimus non potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate à Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur (vt hæretici fingunt) qd qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem commissæ intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personæ commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate nõ dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matth. persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quod ad corpus, & internæ reuelationis gratia quod ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humilitione, quæ cor Christi scientiæ submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contritione, contritus est Petrus, & c. vt ex his sibi proprijs, Petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus: ex exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastoralis: nemo enim sine charitate potest officio pastoralis rectè vti. Ethæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum verò sensum (vnde efficax nõ potest argumentum trahi) spectat qd. Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, qd Christus non qualitatè, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, nõ amisisset pastorale officium, sed rectam vsus illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quælibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

Exclusio obiectio num.

C A P V T IX.

Soli Petro ita, quod non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.

Q V D D. Autem soli Petro dictum sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetitum, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? cõparatiõ enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos presentes, quibus comparatur, tum ex propria Petri passione, qua contritus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectione Domini, & alijs Apostolis, nec antea, nec postea inuenit simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, qd ecclesia Apostolos oes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem consuli præfesse pastores) quando hoc ad Apostolatũ manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dominici gregis, quo ad Apostolatũ spectat pastorale cura: vt autem apostoli nomen restatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi: & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significat Christi verba, Pasce oues meas.

V N I V E R S A M autem committi ecclesiam Petro per hæc verba, Pasce oues meas, sophistice in dubium vertitur ex sex.

Primò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gentes, Matth. vlt.

Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersam autem per orbem ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicatur, qd vnus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet alijs, vt pascerent oues Christi.

Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pascisset, si omnes soli commissæ sunt.

Quartò, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit episcopos absque Petri auctoritate.

Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

Sextò, Quia Petrus circumcisionis tantum oues sortitus est: vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidisset, qd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circumcisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus est mihi inter Gentes.

Q V O D Manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, non est difficilè aperire, dicendo siquidè, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, vel vagè oues committi pascendas. Et qui dem qd non has vel illas determinatè commiserit, verba ipsa testantur: qd verò nullas, veritati aduersatur, qd autem vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronomini adiuucti contrariatur. sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè providere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat, qd ex hoc ipso, qd solo pronomine Meas, demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, qd nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatè exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, de omni ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnã solam ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore cõprehendant. Ibi rem singularem, vnã scilicet ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia verò omnia consonant, ecclesiasticus sensus sicut habet, qd ibi ita vnica intelligitur ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hæc oues Christi ita intelligitur explicatè per pronomine Meas, vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenditur.

E T P R O P T E R E A Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomine, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Io. 10. omnes comprehendæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro

Ad primam.

Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesie esse.

E C C L E S I A E Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

Primò, Quia pascere non significat principari, aut esse primum.

Secundò, Quia verbum Christi vel exhortatorium, vel præceptorium ad pascendum, nõ ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quare locum vbi verba sunt contentia Petro potestatem super ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

Verum difficile nõ est pontificatũ monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidè Christi oues, actus est auctoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo namq; ipso quod Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quod ipsum præfecit alius vt pastorem ouibus.

Non oportet ergo alium quærere locum, vbi Petro potestas data est super ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datum: nisi quis vique ad eodè desipiat, vt Petro dictum putet, Pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam inspicua confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues committitur, pascit amor mercenarij. Vn̄ et si pascere nõ significat principari significat tñ actũ ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit pastorem. Vnde & benè respondebatur quod pascere non potest nisi superior. Et quum dicitur, Quid ad me respondeatur multum profectò ex ipsa ratione connexionum: habet enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quod non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super ecclesiam: quoniam hic clarè habetur.

A firmus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo va est, si non euangelizauerit, multò magis Petro va est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbum Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprium eorum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, vt in creatione Christianæ ecclesiæ primum eius membrum eodem verbo perfecit, præcipiendo summum pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues, iubetur se habere ad Petrum: frustra enim committerent vt oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino. Vnde necessitas non solum pascendi, sed subiunctionis in verbis Domini significatur, quum dicitur, Pasce oues meas, attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & glossa ex alio vni. Pasce oues est credentes in Christo, ne à fide deficient, confortare terrena subsidia, si necesse est, subditis providere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impedere, aduersariis obistere, errantes subditos corrigere. Quocirca et si pascere nõ significat principari: significat tñ Opus. Caieta. F 4 Christi

Primò.

Replica.

Ad primam.

Ad secundam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad quintam.

Ad sextam.

Christi oues regere, in quo clauditur principari. et si non significat principari, trahit tamen secum principari: sicut trahit secum requirere, reducere, alligare, con-solidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauri. Cura ei totius ecclesie & principatus committitur

¶ Et si quærat. quare Dominus commisit pontificatum Petro non sub vocabulo prælationis, seu auctoritatis, vel dignitatis, seu actus pascendi suas oues? In prout ratio est, & ex parte rei, quia prælatio, seu auctoritas est propter pascere oues Christi, & non econtra. Et ex parte appetitus regulandi, quia non locus superior, non dignitas, aut auctoritas ambienda est, sed pascere ouium Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante passionem Lucæ vigesimo secundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non est mandatum nisi propter utilitatem ouium Christi: cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶ Porro commissum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuus est pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinam prouidentiam partem spectat cura electorum (ad quorum felicitatem non solum cæli motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capitul. 6. Dictum est illis, vt requisierent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conseruatorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cælis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summam ecclesiasticam curam, quam pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autem solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immerito: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundo, Timothei secundo, sustingo propter electos, & ad Romanos octauo, Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matthæi vigesimo secundo, Nec silentio inuoluto propterea dixerim præscitos: quoniam, sub agnotum nomine comprehendendi aliquos præscitorum non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes, & nunquam ad perfectionem omnis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis commisit agnos, & tertio oues, non lo-

lùm quia imperfecti maiore egent cura, sed vt ipso numero diuersitatem inlinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducendum, dum alij reprobj, alij electi sunt. oues autem semel & ultimo committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & cre scens oratio ad summum terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiam si solum fuisse illi commissum: Pasce oues meas propter quas fiunt omnia, vt pote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Ro. 8. testatur. Fit autem rursum huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. posuit (scilicet requirere quod perierat, reducere quod ebiectum erat, alligare quod contractum fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte, ad pastum ouium ordinari testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne reges à pastoribus pascuntur? lac comedebatis & lanis ore riebamini, &c. Vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo quod non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in ecclesia fiunt tam in foro pœnitentiæ, quam in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Apertire demum & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant, & apertire regnum cælorum est pascere oues Christi claudere autem illud, ad pastum earundem ordinatur: quidem ad bonum referuntur electorum, quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionem, Pasce oues meas, commissum Petro esse totius ecclesie pontificatum. Nec ut noua hæc cudi mus, sed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatio ne Petri pontificatû firmantes: vt in ultimo patebit ca-

C A P I T U L U M XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu ecclesie catholice.

FIRMATO Petri pontificatu ecclesie catholice: oportet de successore eius tractare. Et vt intelligat manifestè differentia inter catholicos & schismaticos. prænotandum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidè fatemur Petrum Apostolorum Principem, &c. fuisse Romæ pontificem, sicut Iacobus Apost. fuit pontifex Hierosolymitanus: & propterea quemlibet Romæ Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Ro. Ecclesie, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesie. Concorditer quoque affirmamus, Hierosolymitanum Episcopus non succedere Iacoboni nisi in Hierosolymitanæ Ecclesie Episcopatu: non nisi succedit Iacobo in auctoritate Apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Ro. Pont. non succedere Petro nisi in Episcopatu Ro. Ecclesie: fateantur. n. catholici Rom. pontificem succedere Petro non solum in episcopatu Rom. ecclesie, sed etiam in Pontificatu ecclesie catholice. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an si Petrus habeat diuino iure successorem in pontificatu ecclesie catholice, & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex.

pontifex. Schismatici enim negant Rom. pontificem episcopum esse ecclesie catholice: & pernegant oportere institutione diuina aliquem vnum succedere Petro in regimine totius ecclesie: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo pontificem ecclesie catholice. Quum autem iam declarauimus huiusmodi Petri pontificatum, superest ut primò an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit Rom. pontifex, tractemus.

Num catholicæ ecclie sit aliquis Petri successor. Primò.

ET Iuxta præfixum modum afferenda censui argumenta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu ecclesie catholice insurgitur.

¶ Arguitur ergo primò ex coniunctis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo clauas regni cælorum, Matth. 16. & Pasce oues meas Io. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequencia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori. sed hoc constat esse falsum: vt patet si gillatim discurrendo. Nam apud Matt. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Sathana, quia non sapis quæ Dei sunt. similiter apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia concomitantè interponuntur cum Petri responsionibus: & postea subiungitur, Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literam dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores, ita & hæc.

¶ Secundò ex similibus, Verba Christi Luc. 32. Ego rogavi pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, tibi dabo clauas, & Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successori. Consequencia tenet à simili: præsertim quum iste text. à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quod ibi dicitur. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, si enim de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari, & tu aliquando conuersus: sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum petiurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertio ex alijs eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. & Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita quod non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Pasce, ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quarto ex omisiss, Nullibi si quidem dixit Christus se loqui in illis verbis Petro pro se & successori: quum tamen debuisset hoc docere, quum hoc ut vni de necessariis credibilibus proponatur ecclesie: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagoga Iudeorum, multò magis totum effecit ecclesia Christiana.

Et arguetur hoc argumentum ex hoc, quod Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi, manifestauit quod ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quod si Petro & successori intendisset hæc dicere, explicasset aut insinuasset successorem, sicut in synagoga ibi successores discipulorum.

¶ Quintò ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorum Apostolorum habeat successorem in Apo-

stolatu, & solus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, ut Apostolorum successores sint, & dicantur episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocantur,) & vnus tantum episcopus successor sit Petri super totam ecclesiam? Et rursus vt præactum est, quæ ratio suffert, vt episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesie, & non in apostolatu: successor autem Petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesie? hoc enim non nisi humana ratione aut voluntate factum videtur: quum Scriptura de sit auctoritas.

¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successorem: & iterum, ergo cum Petro clauas venerunt, & abierunt. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur. Secundò: Quia si ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentibus, successores autem Petri nondum erant. Tertio: quia ridiculum esset, quod omnium ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadem Confirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potentia vni tributa esset successori Petri per Verbum Dei quod commune est omnibus. Quarto: Si vnus episcopus iure diuino cæteris præferretur, manifestè Hier. in epistola ad Euandrum, quæ habetur 93. dist. ca. legimus. hæresim docet, non solum ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles auctores. Patet enim ibi episcopus esse cum presbyteris, & episcopos æquales esse. Quintò: quia idem Hier. super epistolam ad Tim. & habetur 95. dist. ca. olim dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesie consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor episcopus maior est alijs.

¶ Ad Huius rei evidentiam considerandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non solum pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quum dixit, Pasce oues meas, procedit. Nam dicendo, Pasce oues meas, vnum quum suarum pastorem instituit (vt ipsa verba testantur, absque vltiori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorem ouium: ut patet tum ex ipsius nominibus Pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenarium vel pastorem esse, sed mercenarius non est, quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quod is, qui ordinariè curam ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vt potè ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, ut institutio Pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc quod in prima institutione Pastori tribuitur, pro quolibet successore eidem datur. Vnde ex hoc ipso, quod Dominus dicendo, Pasce oues meas, Pastorem totius ecclesie instituit, pastorale officium totius ecclesie statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quod dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas daturus sciebat, & dixit, vsque ad consummationem sæculi in præsentis miseria ouili vno: & propterea eo ipso

Primò.

Secundò.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Non modo Petro sed successoribus dictum est, pasce oues meas.

ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicens Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsq; ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius ecclesie in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra Scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima, qua scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo durant sue oues. Tum quia rationis est. vt vniuersalitas temporis cointelligatur vniuersalitati locorum: & proinde quia dicens, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarum comprehendit, consequens est vt eadem pro quocunque futuro tempore comprehendat. Tum quia Christus synagoga dicens, Quid vltra debui facere vinee mee, & non feci, insufficiens prouidisset Christiane ecclesie constituens eam vnum ouile sine vno pastore coeuo ouilis, conuersante cum ouibus suauiter, hoc est sensibilibus secundum modum ipsarum ouium: vt pote, que viuunt non sola spiritali, sed sensitua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sapientia.

¶ Tertia artem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesie sue sancte. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifestè habetur quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris concilijs vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam à Christo facta. Certo autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente, habemus. Fatemur igitur absque omni hesitatione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesie.

¶ Ad primum ergo argumentum in oppositum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & subsequencia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de non pertinentibus quidè ad pastorale officium (quale est illud. Vade post me Sathanã: vt patet in ipso Euangelij textu) non oportet esse sollicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dicitur, quòd eodem modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius ecclesie necessariò pertinet ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorem Petri esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur cap. Quod autem dicitur apud Io. diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quantum ad reatitudinẽ vtendi pastorali officio: non autem quantum ad habendũ vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quod adiungitur, Quum eses iunior, licet cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem: quantum tamen ad insinuatam præparationem ani-

mi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris reatitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundum dicitur, quod verba illa Domini iuxta regulam de pertinentibus, vel impertinentibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quod superbire poterat in his, quæ promissa erant à Christo. Et rursus, Postquam me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora ceteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum pariter es & petra ecclesie. Cyrillus quoque, h. d. Omnis ceteris venit ad Petrum ceteris prælatum. Nec propterea oportet quemlibet Petri successorem cadere à Christi charitate: hæc enim Domini verba non necessitate, sed possibilitate auersionis à charitate cum infidelitate fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Infidelitas itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quod non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuat. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & nimis etiam, quòd quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

¶ Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

¶ Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit. n. Christus: ipse in Petro, cuiuslibet eius successoris se loqui, eo ipso quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum, vt prædeklaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quam aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi. n. ex vno tantum capite, scilicet diurnitate successorem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastoralis, & ex perpetuitate ouium suarum, vt prædeklaratum est.

¶ Ad quintum dicitur, quod non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu. Apostolus. n. vt ipsum nomen testat, sonat, ab alio missum seu legatum (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Eph. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarij officium sonat: cuius est hæc successorem, & propterea ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu, Christi Apostolis, sed habet episcopos succedentes Apostolis, non quoad apostolatus autoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si formaliter & exactissime loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis Apostolis, paresque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumcumque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsq; adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt dicitur Theo. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc. n. communiter Apostolis omnibus

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

bus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso quòd succedit Petro in pontificatu ecclesie catholice. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vt pote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius autoritas apostolica vocatur: vt pote completens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omnium quaestorum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc ster. Episcopos omnes succedere Apostolis in episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declarata. Et quare Episcopus Hierosolymitanus non succedit Iacobo in autoritate apostolica: Episcopus autem Rom. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factam, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrus solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Solutio quaestorum.

Ad primum vltimo aliorum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum & quintum.

ros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatem pastoris totius ecclesie: non enim ideo vnus est pastor totius ecclesie: quia Episcopus maior est presbytero sed ideo vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia dei ordo. Aequalitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sunt, non eget probatione: quoniam illam asserimus, sed impertinens est propositio, quoniam non ideo vnus est pastor totius ecclesie, quia vnus Episcopus est sacrator altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis aut plus Episcopus successor Petri quam quicumque alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quam quicumque alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclesie, & reliquis prælatus episcopis atque presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure à Christo institutus vnus presbyter, siue episcopus Petri successor ceteris episcopis & presbyteris, imò toti ecclesie præferatur, nõ sequi Hier. & alios à Hier. Petrum, Paulum Ioannem, Lucam, h. refum docere: vt arguentes audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad propositum.

C A P V T XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius ecclesie.

¶ VPROPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesie: habet enim proprias difficultates an is sit Ro. Episcopus.

Obicitur igitur in primis ex parte temporis, quia Rom. pon. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit.

¶ Et confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit Apostolus ad Rom. 4. vbi probat ex circumstantia temporis & facti Abraham non ex circumfusione, sed ex fide iustificatum, nulla alia ratione vsus, quam quòd Abraham ante circumfusione fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando clauas accepit à Christo, nondum erat episcopus vrbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo clauas non sunt ei datae, secundum quòd postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abraham non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantum.

¶ Secundò. Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesie (de hac tantum successione, ne contingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi specialiter necessario ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. pontif. non est successor Petri. Probat autem destructio consequentis, ex eo quòd Romanus pontif. potest labi in hæresim, & sic non verificantur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est, in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super qua ædificanda est ecclesia, non inueniretur: nec, Ego rogavi pro te, vt nõ deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est. Tertio, quia non omnis Rom. pontif. habet Christi charitatem, quæ tamen

Primò.

Secundò.

Tertio.

Quartò, tamè tertio Christi s' exegit in institutione officij pastoralis: nò est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. Quartò, quia non omnis Romanus pont. pascit oves Christi, sed multi eorū pascunt oves suas, dum ad propriam gloriam, autoritatem, utilitatem, & alia huiusmodi pontificatum exercent. Dicente autem Domino, Pasce oves meas, significavit Petri successores, aut pastores esse debere ovium Christi, ipsum amantes, & illas pascentes doctrina, iustitia, & alijs huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere, ac per hoc non esse Petri successores. **Quintò**, quia prisci Romani pont. recufauerunt se vniuersales appellari: Greg. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cum alijs noluit vocari episcopus vniuersalis, consequens est quòd nò erat aut non se credebatur vniuersalem episcopum. idem autem sonat pontifex vniuersalis, & pontifex totius ecclesie. Non succedit ergo Roma: ponti. petro in pontificatu totius ecclesie.

Sextò, Sextò concilium Nicenum (vt scribitur lib. 10. ca. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandriam, vel in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum ecclesiarum sollicitudinem gerat. Si enim Roma: Pontif. successor esset Petri in pontificatu totius ecclesie, non præsumpsisset Nicenum concilium fines suæ sollicitudini decernere in suburbanis ecclesijs. **Septimò**, si Rom. pontif. Christi institutione præfuit toti ecclesie, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. pontif. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuam ecclesiam totam errasse, quum adhuc non esset Rom. pontif. Sed quater deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 40. annos post Christū, errasse: quum tunc non recognoueretur Rom. pontif. vt pastor totius ecclesie. Sequitur postea Asiam, Aphricam, atque Græciam in damnatione fuisse: vt pote non recognoscentes Rom. pontif. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in perside, India, Scythia, totoq; Oriente, damnari: eo qd non subsunt Rom. pontif. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. pontif. eo qd non ab ipso seu eius autoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum concilia sunt celebrata. **Octauò**, Hier. de viris illust. scribit, qd Achatius episcopus Cæsariensis discipulis Eusebii paphlari, imperante Constantio liberium papam deposuerit, & Felicem constituerit. **Nonò**, Constat autem hoc repugnare primatui Rom. pontif. totius ecclesie Antistes esset. Nonò, Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarū, & à Christo Domino immediatè fundata, nò est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiam Romana collectæ soluebantur ecclesie Hierosolymitana.

Ad huius rei euidenciam consideranda sunt duo, primū vnde est, secundum vnde scitur Rom. pontif. succedere petro. Circa primū autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non euangelica institutio, sed subsequutū factum petri, quo ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singulari, cauere reddendo lectorem in primis, qd aliud est succedere petro, & aliud est succedere petro huic, scilicet Rom. Pontif. Ratio enim qd Petrus habeat successorem institutio est euangelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, vt in precedentibus manifestum est. Ratio verò, quòd Petro succedat hic, hoc est Rom. Pontif. nò est institutio enan-

gelica: tū quia euangelica voce non est ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota ecclesia commissa sibi, dum dicitur, Pasce oves meas: & propterea si Petrus perseuerasset vsque ad finem, vt incepit absque appropriatione alicuius particularis ecclesie, nec Rom. pontif. nec aliquis alius particularis episcopus esset Petri successor: sed migrante ad cælum petro fuisset vnus electus in episcopum catholicæ ecclesie, qui successor fuisset petri. Tum quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, non Rom. pontifex, sed Antiochenus successor esset petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Rom. non tantum loco, sed sede, ita quòd alibi sedem elegisset, non succedisset Rom. pontifex petro sicut nec modo succedit petro Antiochenus: quia in de discessit mutando non solum locum, sed sedem.

Ex his enim patet, non ex euangelica institutione ortū habere, quòd Rom. pontifex succedat petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, qd appropriatione firmata, Rom. ecclesia petri pontificatu addicta est, inde ortum est, vt Rom. pontifex petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus quia petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib. 5. Epistolarum Amb. post. 32. Epistolam aserit, & ante ipsum in lib. 3. de excidio Hierosolymitano, c. 2. Egesippus affirmat) volenti petro ex vrbe Rom. discedere obuians Christus iussit, vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi, vt non nuda petri mors Romæ sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in petri successione. Si ad ortum itaq; atq; initium successionis Rom. pontificis petro spectes, rationem succedendi inuenies fuisse ecclesie Rom. appropriationem ad pontificatum petri, firmatam & petri morte & Christi mandato, Quum autem dicimus, petrum & Rom. pontifem & pontificem ecclesie catholicæ, non duos intelligas pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potètia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo, vt patet ex dictis. Vnde nò se habent sicut duo Episcopatus vniti: non erat siquidem in Rom. ecclesia episcopatus ante petrum: sed ipse petrus Rom. ecclesiam euexit in pontificatum, nò alium, quàm suum, quem secum veherat: ita quòd pontificatus petri, quem à Christo habuit relatum ad ecclesiam catholicam, retulit ipse petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autem non nihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idè sit Romanus pontifex, & pontifex ecclesie catholicæ: non solum vnitate personæ, sed identitate pontificatus. In cuius signū nò dantur Romano pontifici duo pallia, sed vnum tantum: quum tamè plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si aut de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidè pontifex petro succedens autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce. Pasce oves meas: nā cuiuslibet petri successor, in petro dixit Christus, pasce oves meas. Licet itaq; apostolicam sedem Rom. esse pontif. initium habuerit ex appropriatione ecclesie Rom. ad petrum, ex quo tamè firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. pontif. verus est pontif. ecclesie catholice à Christo in beato petro institutus. Manifestum est igitur, vnde Rom. pontif. est petri successor, ac totius ecclesie pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tū vniuersali ecclesie, tum sanctis Doct. innumeris, tum sacris concilijs. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione

ratione quicquid ad fidei Christianæ rationem spectans (de quo nō numero hoc constat per Decr. vnam sanctam esse) contestatur inuenitur à præfatis. **Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit, Rom. pontif. sedem solam esse sedem apostolicam: hoc autem nihil aliud est quàm fateri Rom. pontif. Petri successorem esse rectorē Cath. ecclesie: nam in Apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocē) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiam includit, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsq; adeo est clarum, vt concorditer dicatur Apostolica autoritati à Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicumque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiam gesta testantur. Vnde quum 1. ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos: dicit gl. interli. omniū ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatem esse omnium ordinatricē & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium, ex eo etiam comperitur, qd solam successoris Petri sedem apostolicam confitemur. Extat siquidè Hierosolymitana sedes, in qua Iaco. Apostolus sedet, cuius successor est episcopus Hierosolym. cur sedes illa, in qua Iacobus, Apostolus sedet (quæ prius reprobata, quàm quæcumq; alia partialis sedes) non est ipsa quæq; sedes apostolica, nisi quia in illa nò est autoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad persōnam apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, qd multæ essent sedes apostolicæ: & Hierosolym. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset: modò autem, quia vnica tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eamque Rom. pontif. sedem esse plena voce confitemur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali autho. patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur autho. apostolica, ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrent, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrent, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitemur. Porro in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio, nam quia secundum veritatem, Apostolica tam sedes, quàm autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituire: sicut non minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est ut qui apostolicam confitentur sedem, ab Iesu Christo immediatè illius esse autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes qd doct. confitent Rom. pontif. sedem apostolicam aut apostolatū, aut autoritatem apostolicam, fatentur Rom. pontifem esse totius ecclesie rectorē: quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum, &c.**

ANTE QVAM autem autoritates ad ferantur, ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstat successioni Rom. pontif. Petrum, quatenus Rom. pontif. fuit, natum esse post acceptas clauas: sufficit enim successor natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli: Apo-

li de iustificatione Abrahæ responderat, nihil est illud non contra nostram sententiam: sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abrahæ reputationem sustulit, & reputata, ita proportionaliter in Petro reputationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circuncisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesie catholice, tunc enim data sunt ei clauis, quando factus est pastor Christiani ouilis) & non ex ecclesia Rom. seu pontif. Rom. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij: sed est extensa ad subsequutum statū circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, nò ei qui ex lege est solum, &c.) ita acceptæ clauis extensa sunt ad subsequutum postea Petri pontificatū Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequuta circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea patet factus est circuncisionis, sic, vt eius semen ex circuncisione prælatum sit omnibus in confirmatione iustitiæ promissionum, & benedictionū Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius qui est Christus: quæ constat ex circuncisione natum: ita acceptæ clauis appropriate sunt ecclesie Rom. seu Petro, vt factus postea est pontif. Rom. sic ut per ipsam aperitur regnum cælorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet qd ex huiusmodi argumentis esse habentur, qd acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum, qd erat tunc quum accepit clauis, (erat autè non solum Apostolus, sed pastor omnium Christi) non tamen habetur, qd acceptæ clauis restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcisè: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, qd clauis acceptæ & extensa & appropriata sunt ad pontif. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio appropriata est Petro ecclesia Romana.

Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorē Petri, seu Rom. pontif. posse esse in fidelem, seu hæreticum. Vel de ipsius personam ordinem ad ecclesiam catholicam, vel de ipsius personam secundum seipsum. Et vtroq; modo verificatur: & vtrūq; expressit Dominus in Euangelio. Fidem enim solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus: in præsentia, & dicens, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, in futuro. Fidem verò eiusdem in ordine ad ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hæc Petram ædificabo ecclesiam meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom. pontif. fidei secundum propriam personam, qd illa persona potest esse hæretica: quoniam quam primū desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui nò credit, iam iudicatus est: vt dicit Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, qd ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide iudicio etiam institutus subicitur ecclesie, manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorem secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius ecclesie, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personæ Rom. pontif. in ordine ad ecclesiam, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis ecclesie, & per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem ecclesiam errare in fide. Liber autem instituti quàm sita uiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce

Rom. nus Pontifex non diuina institutio, sed factio Petri caput est vniuersalis ecclesie, & Petri verè successor.

Ad secundum.

Ad primum.

Ad primum.

Ad primum.

euangelica, fide siquidem conſtrui eccleſiam conſtat, quum ſit (vt ad Hebræ. 10. dicitur) ſperandarum ſubſtantia rerum, & ideo adificandi & cōfirmandi actui reſponderet, vt ergo; enim ſubſtantiam adificij reſpicit. Sed quoniam ſi ſes donum Dei eſt, idcirco Chriſtus ſibi ipſi attribuit adificationem eccleſiæ ſuper ſedem apoſtolicam; dicens, Et ſuper hanc petram adificabo eccleſiam meam. firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæſtionibus, quæ circa fidem emergunt. quia miniſteriale opus eſt Petri & ſucceſſoris: ideo dicit Petro & ſucceſſori, Conſirma fratres tuos: quicquid enim agit ſedes apoſtolica diſponendo de fide, nihil aliud eſt quàm declarare quid ſub fide à Chriſto data continetur: ſic enim cōfirmat fratres ſuos. Vnde & in Chalcedon. ſynodo dixerunt patres, q̄ cōgregati in Conſtantinopolitano concilio doctrinam de Spiritu ſancto tradiderunt: non q̄ minus eſſet in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati ſunt inferentes, ſed intelligendum aduerſus hæreticos declarantes. Et hinc oritur ut diſſinitis de fide ab apoſtolica ſede ſubſit etiam ipſe Rom. pon. ſicut ſubſit fidei: non enim aliquid propterea de nouo ſubiicitur, ſed q̄ implicite credebatur, teneret explicite credere, ex hoc q̄ fides ſufficienter explicata eſt, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati ſubſeſſe. At ſi cuiquam mira in hæc reſponſione dicta apparebunt: meminerit ſcripſiſſe, Mirabilia teſtimonia tua, ſunt. n. hæc Ieſu Chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuina gratia aſſiſtentia ſuo in terris Vicario: quum Caiaphæ Pon. ſynagogæ minus legitimo ac perſecutori ipſius Chriſti aſſiterit ad prophetandum ratione pontificatus: teſtante Io. Euangelista, dum dicit, A ſemetipſo non dixit, ſed quum eſſet pontifex anni illius, prophetauit q̄ Ieſus erat moriturus pro gente, Ioannis. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, niſi vt diuinam aſſiſtentiam penſiorem Pontifici eſſe reuelaret? Ad tertium dicitur, q̄ exacta trina dilectio à Petro reſtitutionem reſpicit paſtoralis officij, & propterea, qui non ſuccedit Petro in dilectione Chriſti, nequaquam ſuccedit eidem in bonitate paſtoralis exercitij: ſed paſtor eſt officio & nomine, mercedarius autem ſtudio & exercitatione. Ad quartum dicitur, q̄ amare, & paſcere oues Chriſti, ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub ratione cōmiſi & debiti: Chriſtus enim commiſit, vt paſceret, oues ſuas, & ad hoc ſucceſſor tenetur, & ad hoc ſe obligauit. ſuſcipiendo pontificatam. Vnde ſi nec amat nec paſcit, non propterea locus iſte ad ipſum nō ſpectat: nā multū ad eū ſpectat paſcere Chriſti oues: ad quē ſpectat vt præceptū & ex officio debuit. Exigit, quippe locus iſte paſcētē & amātē. quia exigit ut amare & paſcere deat. Et ſi quis nō amat nec paſcēs indignus ſit paſtorali officio, & mereret illo priuari: non eſſe tamē propterea priuatum, ex vtroque teſtō dicimus. Ezechie. ſiquidem 34. reprehenduntur mali paſtores, qui non Dei gregem, ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis prophetis minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendæ: paſtores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moysi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcunq; dixerint vobis ſeruate & facite, ſecundū verò opera eorum nolite facere. Ad quintum dicitur, Greg. prædeceſſorum veſtigia imitatum reſtaſſe ſe vniuerſalem appellari, ea ratione, vt ipſe millies dicit, quia ſi vnus vniuerſalis epiſcopus dicitur, ſolus ipſe epiſcopus videtur dici: & ſic cæteri epiſcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quod Rom. Pon. autoritas reſtriſta ſit, & ad vniuerſalem non ſe extendat eccleſiam: ſuperbum enim vocabulū, yſtopore reliquorum epiſcoporum iniuriam præ ſe ferens, horret Greg. & nō rem Apoſtolicæ autoritatis extendere ſe ad vniuerſalē eccleſiā. Vnde poſt inferius

ad Mauritium Imperatorem adferenda verba de Petro, Cura ei totius eccleſiæ & principatus committitur, & tamen vniuerſalis Apoſtolus non vocatur. Vbi pater Greg. ſimul affirmari curam totius eccleſiæ, & negare vniuerſalis vocabulum. Propter quod poſteriores pontifices Ro. remanentes, nec à Greg. humilitate diſcedentes, Vniuerſalis nomen à reſco in obliquū tranſtulerunt: & ſubſcribunt ſe in hodiernum diem, Ego enim epiſcopus eccleſiæ catholica. Ad ſextum dicit, q̄ aliud eſt loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate ſiquidem Ro. pon. ſuper totam eccleſiam, mos fuit laudabilis, ut non exqueretur. Papa ea, quæ ad particulares aliarum eccleſiarum curas pertinebāt, niſi caſus aliquis id exegiffet. Et hinc mos fuit, ut epiſcopi ab Archiepiſcopis conſumarentur, curati ab epiſcopis darentur, & innumera ſimilia fiebant. Et hæc eſt illa vetuſta conſuetudo, cuius meminit Nicænum Conci. quod annuente Ro. pon. ibi per ſuos legatos præſente de obſervatione huiusmodi vetuſtæ conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutū eſſe de autoritate Ro. pon. aut læſam, niſi ſe illius autoritatem: ſicut nec hodie minuitur, aut ſeditur Ro. pon. autoritas ex eo q̄ in multis prouincijs Ro. pon. obediētibus, huiusmodi executiones per prouinciales ſunt. Ad ſeptimum dicitur, q̄ Ro. pon. Chriſti inſtitutione eſſe prælatum cæteris, poteſt dupliciter intelligi, vel quod ad rationem imitij: & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione eccleſiæ Romanæ ad Petrum, & ſic veriſimum eſt: & propterea conceditur ſequela, ſomnes peccare & peccaſſe, qui eum non cognouerunt vt prælatum. Et quum inferitur primò, q̄ primitiua eccleſia traſſet, ſequitur ſequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio eccleſiæ Ro. ad Petrum: qua præſuppoſita pon. Rom. præ eſt omnibus. Sufficiebat ſiquidem tunc, q̄ tota eccleſia recognoſceret Petrum, ut totius eccleſiæ paſtorem: poſt appropriatam autem Rom. eccleſiam oportet recognoſcere Ro. pon. ſucceſſorem Petri paſtorem totius eccleſiæ, non quatenus eſt Rom. pon. ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo. Quum verò inferitur ſecundò, q̄ tot Martyres & Sancti ad quadringētos annos peccaſſent, quia non regnouerunt Rom. pon. reſponderetur falſum eſſe, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouiſſe Rom. pon. à principio enim eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſſiue Ro. pon. ei ſuccedēs: vt ſubſequentes manifeſtant autoritates Sanctorum. Et ſimiliter quum tertio inferitur, Aſiam, Aphricam & Græciam erraſſe, quia non fuerunt ſubditæ Ro. eccl. manifeſtè erratur & quæ falſiſſima comprobantur induncunt: plenum ſiquidem regiſtrum Greg. curis, Aſiæ, Aphricæ, & Græciæ, teſtatur oppoſitum. Quod demum inducitur Chriſtianos hodie Orientales nō ſubſeſſe Rom. eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in Cōcilio Floren. ſub Eugenio III. patere poteſt: ibi ſiquidem Iacobitæ Armeni, atq; Græci Romanum pontificem vt paſtorem totius eccleſiæ recognoſcere ſe conſeſſi ſunt. Ad probationem autem ſubiunctam: quia nec epiſcopi ibi à Papa inſtituuntur, nec concilia eorum Papæ ſunt autoritate, iam patet quid dicendum eſt, q̄ huiusmodi executionum conſuetudo in quibuſcunq; prouincijs, Papæ nec tollit, nec lædit autoritatem. Verū tamen pluries noſtra ætate viſum eſt, ab Orientalibus niſi ſum ad Ro. pon. pro ſurrogando epiſ. ſeu conſumando epiſ. & tempore Alexandri VI. & Iulij II. Ad octauum dicit, nos de iure diuino loqui: arguentes autē obijcitur damnatum violētiam factum: vt ipſamet verba Hiero. teſtantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Artianum ſubſtitueret.

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad ſextum

Ad ſeptimum

Ad primam illationem

Ad ſecundam

Ad tertiam

Ad quartam

Ad octauam

Ad nonum

Græci cognouerunt Romanū pontificē Petri ſucceſſorem, & eum venerati fuerunt. Chryſ.

ſubſtitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non eſt computandus: vt teſtatur Aug. in Epistoſa ad Generoſum: & eſt Epistoſa 165. Ibi ſiquidem Augu. à Petro vſque ad tunc temporis Rom. pont. Anaſtaſiū ſingulos ſucceſſiue reſeñſens, Liberio Damafum ſucceſſorem ponit, non Felicem, Ad nonum dicitur Ro. eccleſiæ appellatione intelligi poſſe, vel ipſum corpus Rom. eccleſiæ ſecundum ſe, vel ſecundum ſuum caput, & quod licet Rom. eccleſia ſecundum reliqua eius membra non ſit prima, nec mater omnium eccleſiarum, nec immediatè inſtituta à Chriſto ipſa tamen eadem eccleſia Rom. ſecundum ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorem, prima eſt et mater & maſtra omnium eccleſiarum: & immediatè à Chriſto euangelica voce autoritatem ac firmitatem habēs, vt prædeklaratum eſt. Vnde tam Canonum quam ſanctorum ſententiæ Romanam eccleſiam primam, maſtram, matremq; eccleſiarum omnium, aut à Chriſto Domino euangelica voce fundatam firmatamq; ſonantes, veræ ſunt ratione capitis. Et hoc intendit qui hæc ſcripſerunt: vt ex eo patet, quod eorum ſententiæ fundatur ſuper verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt eccleſia Ro. Vnde nihil obſtat huic primatui quæ de Hieroſolymitana eccleſia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ autem eccleſiæ Hieroſolymitanæ non vt prælatæ, ſed vt indigentibus ab alijs dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinētēs ſunt ad propoſitum.

CAPVT XIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum, & conciliorum affirmantes, in Petro, ac Ro. Pont. ſucceſſore Petri totius eccleſiæ pontificatum inſtitutum.

RELIGIUM eſt, vt illis quoque fiat ſatis, qui ne ſciunt à priſcis eccleſiæ Patribus in Aſia, Aphricæ, & Europa veneratum eſſe Rom. pont. vt totius eccleſiæ patrem non humana, ſed diuina ratione, ſcilicet quia in Petro inſtitutus eſt rector eccleſiæ vniuerſalis. Afferendas propterea cenſui Græcorum ac Latinorum antiquorum eccleſiæ Patrum, ac Doctorum ſententiæ non omnes, nec omnium, ſed tot vt ſufficiant ad claram notitiam, quod Ro. pont. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſemper in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius eccleſiæ. Et à Græcis incipiendo, Chryſoſt. homi. 55. ſuper Matth. exponens illud, Super hanc petram, dicit, Petrum eccleſiæ futuræ paſtorem conſtituit. Et infra, Deus concedere ſolus poteſt peccatorum remiſſionē, & vt futura eccleſia tot, tantisque fluctibus impetu irumpētibus immobilis maneat: cuius paſtor & caput piſcator homo, atque ignobilis terrarum orbe reſtante adamantis naturam firmitate ſuperet. hæc inquam omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum. Et infra, Huc, ſcilicet Petrum, vniuerſo terrarū orbi Chriſtus præpoſuit. Et licet ſuperius gloſtauerit, ſuper hanc petram adificabo eccleſiam meam, id eſt fidē atque conſeſſionē inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te adificabo eccleſiā meā. Et homi. vlt. ſuper Io. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omiſiſis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negotiationis meminit, neque exprobrat: tantum dicit, Si amas me fratrum curā ſuſcipias. Et infra, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: qui bus verbis iterum curam & familiaritatem in eum affectum oſtendit. Quod ſiquis percontaretur quo-

modo Iacobus Hieroſolymis ſedem acceperit, reſponderem, hunc totius orbis maſtrum præpoſuiſſe. Et infra, tractans illud, Domine hic autem quid dicit. Mam quum magna Dominus petro communi caſſet, orbis terrarum curam demandaret, martyriū prædiſſet, & maiora, &c.

Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuerſus cōfirma fratres tuos, ait, poſtquam me negato plōraueris, ac poenitueris, corrobora cæteros: quum te principem Apoſtolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robor es, & petra eccleſiæ. Et infra, Quum eſſet Apoſtolus, de negauit: ac iterum per poenitentiam obtinuit prærogatiuam, vt eſſet Antifites mundi. Et ſuper Io. vlt. ca. ſuper illud, Quum ergo prandiſſent, ait, Finito prandio commiſſionem ouium mundi petro commendabat, non alij. Et ſuper illud ſequere me, ait. In hoc q̄ dicit Dominus petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturā ei inſtituit. Et infra, ſuper illud, Donec veniam, ait, Ideſt, dum hinc ſcilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me ſequere.

Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Theſauriſicū Chriſtus accepta à patre ſceptrum eccleſiæ gentium, dux ex Iſrael egrediens ſuper omnem principatum & poteſtatem ſuper omne quodcunq; eſt, vt ei cuncta curuentur: ſic & petro & eius ſucceſſoribus pleniffimè cōmiſit, & nulli alij, quam petro Chriſtus quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit. Et rurſus, Pedes Chriſti humanitas eſt, ſcilicet ipſe homo cui tota trinitas pleniffimam dedit poteſtatem: quæ vnus trium aſſumpliſit in vnitatem perſonæ, tranſiit ad patrem ſuper omnem principatum & poteſtatem, vt adoret eum omnes Angeli Dei, quæ in totū dimiſit per ſacramentum & poteſtatem petro & eccleſiæ eius. Et iterū, petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquam ipſi Domino Ieſu obediūt. Et iterum, Ipſius Apoſtoliſci throni Romanorum pontificum ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuerē, ſoluerē, diſponere, & loco illius ligare, qui ipſum adificauit.

Maximus in Epistoſa Orientalibus directa, Omnes ſines orbis qui Dominum ſyncerè receperunt: & vbiq; terrarum catholici vram fidem conſitentes, in eccleſiam Romanorum tanquam in ſolem reſpiciunt, & ex ipſa lumen catholice & apoſtoliæ fidei recipiunt.

Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus, ex perſona Chriſti loquens dicit petro. Tu cum ſine & ego ſine ſine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfecte ſacramento & autoritate ero ſicut ſum & tecum.

Cōciliū Chalcedon. vt in eius geſtis legitur) tempore ſancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni papæ: Leo ſanctiſſimus Apoſtoliſcus & vniuerſalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur diſt. 21. nunc autem) quum Marcellinus papa, & poſtea Martyr timore datus thurificafſet idolis, ſynodus epiſcoporum collecta huius rei gratia dixit, prima ſedes non iudicabitur à quoquā. Et longè antè Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait. Sacroſan. Ro. & apoſtoliſca eccleſia non ab Apoſtoliſis, ſed ab ipſo Domino & Saluatore noſtro primatum obtinuit: ſicut beato petro Apoſtolo dixit, Tu es petrus, & ſuper hanc petram adificabo eccleſiam meā: & tibi dabo claues, &c. vt habetur di. 22. Sacroſancta. Et rurſus, vt habetur diſt. 21. in nouo. idem dixit. In nouo Teſtamento poſt Chriſtum Dominum à petro ſacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primo pontificatus

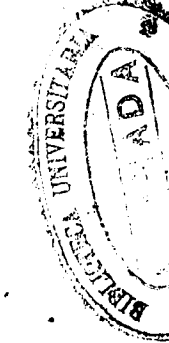
Theoph.

Cyrillus.

Maximus.

Cyrillus.

Conciliū Chalcedon.

rus in ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Electionem summorum pontificum sibi Dominus reuerentem. 79. di. eie. 3. ionem.

Marcellos.

¶ Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani seu Constantij & Galerij qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. quæst. 1. ait. de Petro. Ipse est caput totius ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. &c.

Cyprianus.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, vt declaratum superius est.

Ambrosius.

¶ Ambrosius in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor cuendum gregem accepit: vt qui sibi in firmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui se interrogationis tentatione mutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq; contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petram ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra ecclesiæ canente culpam diluit, Testatur siquidem Aug. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnũ Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solam ecclesiæ nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicitur Domino. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.

Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos suscipit, seruet illos. Cuius guram iam in veteri videmus Testamẽto. Sicut. n. Noë arca, naufragante mundo, cunctos, quos susceperat inco-lumes referuauit: ita & Petri ecclesia confligente seculo, omnes quos amplectitur, repræsentabit illæfos. Et sicut tunc transacto diluuiio ad arcam Noë columba signũ pacis detulit: ita & transacto iudicio ad ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet: quia ipse columba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. c. 3. tractans illud, Vt scias quæadmodum oporteat te in domo Dei cõuerfari, quæ est ecclesia Dei viui, &c. ait: Quam totius mundus Dei sit, ecclesia tamen domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus n. in præuacatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatẽ suã timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nomine Saryri, narrat, cõmendat, ac tuetur cautelã ac sapientiã eiusdẽ in peregrinis partibus perconcrantis, si episcopus esset catholicus, hoc est cõ Ro. eccles. cõueniret: dicit c. 7. Aduocauit ad se episcopũ, nec vllam putauit veram nisi verẽ fidei gratiam: percunctatusq; ex eo est, vtrũ nam cum episcopis catholicis, hoc est cum Ro. eccles. conueniret. Cum Ro dixit, n. Hierosolymitana, nõ Antiochena, nõ Cõstantinopolitana, &c. cur hoc, nisi, quia Ro. communis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidem apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedrã Petri iungitur, meus est.

Hieronymus.

¶ Hieronymus, super Mat. ait Simoni, qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petri rectẽ dicitur ei, Aedificabo ecclesiam meam super te.

Rursus ad Damasum: & habetur vigesima quarta quæstione prima, quoniã vetus. Ego nullum præmiũ nisi, Christũ sequens, beatitudinẽ tuã: id est, cathedrã

Petri communionem confortior. super illam petram ædificatam ecclesiam scio. Et infra, Quicunq; tecum nõ colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem computare Christũ & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his enim eum loqui clarẽ patet videnti Epistolam 4. Idẽ quoque 1. lib. contra Iouinianum capitulo 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo, vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat, causam præbere videretur inuidiã. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. quæst. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nõstra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpate voluerit, se in peritum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut hæreticum, summum Christi in terris tribunal agnoscere potes, ad quod de fide iudicium spectare constat.

¶ Aug. non solum Petrũ principem Apostolorum affirmat: sed quã cõsuleretur sedes apostolica de fide contra Pelagianam hæresim, à duobus concilijs Carthagen. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocẽtio Papa ad Carthagenensẽ quidẽ cõcilium. Petrũ instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuerit sententia, vt quicquid de diuinitis remotisque prouinciis ageretur, non prius decernerentur, nisi ad huius sedis notitiã perueniret: vbi tota huius autoritate iusta, quæ fuerit pronuntiatio, firmaretur, indeque sumerent ceteræ ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederẽt, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cano inmundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Ad concilium verò Mileuitanum, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & cõepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris auctorem referre debere: velut nunc rẽtulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus ecclesijs in communi prodesse. Et idem ad Paulinũ Epist. 106. referens hæc gesta, commendat Innocẽtij literas responsiuas subiungens. Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo, contra donatistas cap. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrã cuiuslibet præfert episcopatu, quum comparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuiuslibet episcopatu præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia, vna tamẽ est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christiana. non longẽ versus principium, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quã plurimam diuinarum scripturarum solertissimus indagator, autoritatem sequatur: inter quas sanẽ illa sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Qui enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicam sedem, non solum cunctis prælatam sedibus: sed diuinam vt potẽ fidei magistrã.

¶ Greg. in registri lib. 4. Epistola 32. ad Mauritium Augustũ ait. Cunctis Euangeliũ scientibus liquet, & voce

Grego.

voce dominica sancto, & omnium Apostolorũ principi Petro Apostolo totius ecclesiæ cura commissa est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? Pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce hæc hanc expetit cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogauit, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: & porta inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauas regni cælorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Ecce clauas regni cælestis accepit: potestas ei ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur.

Leo primus.

¶ Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocatio ni & omnibus Apostolis cunctisq; ecclesiæ partibus præponatur, vt quæamais in populo Dei multi sacerdotet sint, multiq; pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile diuina dignatio: & si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid alijs negauit.

Beda.

¶ Venerabilis Beda super illud Io. 1. Intuitus autem in eum Iesus, dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus ecclesiæ.

Bernardus.

¶ Bernardus nõ solum plures Ro. pon. Iesu Christi vicariũ & totius ecclesiæ caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenium Papam 237. in ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorũ, vbi steterunt pedes eius: locus illius est quẽ constituit Dominus dominiũ suæ & principis omnis possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritio commissa est ecclesia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quando discesserunt à Domino Papa, ait, Cur regem terræ, cur dominũ cæli furore tã in tolerabil, quã irrationabili in vos pariter pronocaris, dum sacrã & apostolicam sedẽ diuinis regalibusq; privilegijs singulariter sublimatam, ausu sacrilego in cessere, suõq; minuere honore cõtenditis? Et in Epist. 131. ad Mediolanen. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potes: fidele consiliũ & omni acceptione dignum nõli abuti clementia, ne potetia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitam ei reuerentiã exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicit: quia si exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hætenus nõ fuerunt: potest eos, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dicitur: ita vt de episcopis create archiepiscopos liceat, & cõuerso si necesse visum fuerit. Potest à sinibus terræ sublimes quascunq; personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Potest in promptu est ei omnem vlcis inobedientiam, si quis forte relictari conatus fuerit.

¶ In gestis concilij Constan. inter damnatos articulos Io. V. Vices, & Io. H. H. reperitur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ ecclesiæ catholice, non est de necessitate salutis credere Rom. ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias ecclesias particulares.

¶ Sanctus Tho. in 4. contra Gen. ca. 76. postquam

multipliciter probauit vnum episcopum prælatum à Christo, totius ecclesiæ, subdit, per hoc autem excluditur quorundam præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successoris eius Romanum Pon. vniuersalis ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In cõcilio quoque vniuersali Florentiæ sub Eugenio 4. vbi Grecorum, Armenorũ, & Iacobitarum cum Ro. ecclesia facta legitur vnio, habetur hæc verba, Diffinimus sanctã apostolicam sedẽ, & Ro. pont. in vniuersum orbẽ tenere primatum, & ipsum Rom. pont. successorem esse beati Petri principis apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusq; ecclesiæ caput & omniũ Christianorum patrem ac doctorem existerẽ: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernadi vniuersalem ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestate traditam esse, quem admodum etiam in gestis ecumenicorum conciliorum & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi nõ nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorũ vniuersaliũ cõciliõrum gestis, & ppter hæc vnũ conciliũ sufficit pro omnibus ad firmendam fidem huiusmodi veritatis.

¶ Prætereo turbam Canonum & doctorũ (quam dinumerare ne nõ potest) idem sententiam. Tam euidẽter siquidem ex his, quæ attulimus, clarũ est Rom. pon. Petri successorem, à Christo in Petro institutum esse totius ecclesiæ pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis aut post hæc hæsitauit inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cum hæreticis seu schismaticis sapit, aut certe Christianus nõ est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisquis certitudinẽ mathematicam in omnibus querit, vt Philosophi tradunt. Hæreticorum atq; schismaticorum propriũ est sacra vti scriptura, secundũ sensum, tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum autem, qui verẽ catholici sunt, sapientiã sacrã scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra concilia, apostolicã autoritate roborata interpretantur. Hunc sciendi Christianã veritatẽ modum quisquis repellit Christianus nõ est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, trinitatis vnã substantiam reuocare in dubiũ cõ Arrio fas est: Spiritum quoq; sanctum procedere à filiõ, ambiguum adhuc cum patris et t. panem in sacramento altaris cõueri in corpus Christi dubitari. Hęc enim omnia nulla alia via, aut autoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacrã scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum Cõciliõrum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum ad sint, & Sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumq; cõciliõrum cum Apostolica autoritate inueniatur definitio, omnisq; Christianorum ætas à Petro hucusq; in sancta ecclesia catholica hoc confessa inueniatur, reliquorumq; Doctorum testimonia innumera sint: certum ita redditur Ro. pon. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius ecclesiæ pastorem, vt certior fides haberi non possit. Amen.

¶ Romæ, anno Christiana salutis. 1521. ætatis v. r. 52. die 17. Februarij.

T R A C T A T V S Q V A R T V S De Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

S U M M A R I U M, 1. Num Attritio possit fieri contritio. 2. Num Contritio debeat esse singulorũ peccatorũ. Opus. Caiet. G 3 Num

- 3 Num peccator teneatur ad contritionem quandocumque recordatur suorum peccatorum.
- 4 Num contritio non modo culpam, sed poenam debitas peccatis remittat.

P R O L O G V S.

IN T E N T I O Mea in subsequentiis, quae ab auctore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quaestiones & articulos sigillatim decidendo, quasi comple-rem vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & inxta ingenij vires diuina spirante gratia determinare. Seruaboq; ordinem sacramentorum suprapositam.

¶ De partibus igitur penitentiae in speciali tractandis primò occurrit de prima parte penitentiae dubiù circa quidditatem eius: quae ex differentia inter attritionem & contritionem faciliùs cognoscetur.

Q V A E S T I O I.

An attritio possit fieri contritio.

ET Propterea queritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim qd non. Tum quia contritio & attritio differunt penès principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectio non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

Ad euidenciam huius tria faciendia sunt, primò dicere quid nominis: secundò manifestabitur quoruplex est tam attritio, quam contritio, tertio respondebitur quaestio.

¶ Quò ad primum, attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo, de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam attritio proprie significat displicentiam quae est causa tristitiae seu doloris, quamuis frequenti vsu dicatur, quòd contritio est dolor, signifi- cando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quae est in voluntate, manifestat status caelestis patriae, in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifestè patet quòd tristitia ipsa, quae est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiae capaces. Et hanc doctrinam habes superiùs Ab auctore in q. 84. art. 4. Hæc. de primo.

¶ Quò ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quae est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de cetero non peccandi mortaliter: tertium est quòd fit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (purè quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiae

limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositum de cetero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurarijs, concubinarijs, & alijs similibus: qui consentunt peccata sua, displicentque eis peccasse, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatam, aut restitunt vsuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi expliciti. puta, quia poenitens est sic dispositus quòd displicent ei peccata praeterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confesso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiae & negatio intentionis peccandi habentur explicitè: tertium autem scilicet affirmatio propositi de cetero non peccandi mortaliter, non nisi in confesso habetur: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitae suae: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia fortè est valde communis: & illa quae communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiae conditionis aduertendum est, quòd in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei. Et siquidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primum affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet: qd sicut in potestate nostra est constituere nobis pro vltimo fine delectationem veneram, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est, habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine: ita qd intendamus & delibere mus praeferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quae desiderari haberi ve possint. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguitur ab attritione, ex eo patet, qd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: subternitur enim huiusmodi dilectio acquirita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quam boni fideles, tam seipsos, quam alios habent pro contritis, quum hæc dilectio testimonium perhibet. Quòd demum huiusmodi tam dilectio, quam contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quam dilectio non posset esse informis manifestè sequeretur, quòd scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis qd habemus hanc voluntatem deliberatam praeferendi omnibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati inf se in tantum qd propter similitudinem actuum censet diuus Thomas nõ discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, vel non. Et ab hoc amore provenire potest qd apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibis pauperum, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem aut nõ habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiae peccati, quam propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunq; horum

ex quan-

Quam oportet esse peccatorum displicentiam in contritione.

et quantitate amoris Dei: ita quòd sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quae non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quam aliquod aliud damnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quam à peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est vocatur, quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate nõ peccandi, in statu tamen peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impoenitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confesso: & hæc est attritio poenitentium, qui sic in confesso, tam totum tempus futurum, quam comparationem peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima vero contritio est acquirita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cũ dicto tam proposito, quam amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata.

¶ Quò ad tertium, praenotandum est, quòd aliud est quaerere an de attritione fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quaestio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad poenitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoq; Dei amore ad perfectionem contritionis deduci ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quaestio (de qua est sermo) non est vsque quaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impoenitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solum ex eo quòd velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitatis nõ est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatae, sed praecipue ex eo quòd actus vnus speciei non transit in actum alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quae est contritio, & displicentia odibilis, non summi, quae est attritio, differunt speciei: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo: & hoc tam in genere mali, quam in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summè odibilis, contritio aut sub ratione summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus non summè amatur, illi offensa Dei non est summè odibilis. Attritio quoq; imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita attritio confusa, quae attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctam, quae est contritio. De acquirita autem contritione, quae contritio informis dicitur, dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquirita contritionis vsq; ad charitatem infusionem in elusivè & sic charitate informari. Et quia huiusmodi

contritio antequam informetur charitate, vocatur etiam quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes à diuo Tho. superiùs in q. 89. vbi dixit, qd contritio est vltima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquirita sit vltima dispositio ad gratiam. Est enim quandoq; non vltima dispositio: vt patet ex eo quòd potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quam in gratuitis det semper vltimò dispositis formam, pro qua sunt vltimò disposita, sequeretur quòd homo habens huiusmodi contritionem acquiritam, certis esset se esse in gratia Dei. Quandoque autem est vltima dispositio, vt diuus Tho. dixit, & ratio approbatur: quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile est, vt à nobis acquirita displicentia peccati super rema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, qd huiusmodi dispositio fit per motum intentionis, ita qd acquirita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio; & non habet rationem vltimè dispositionis ad charitatem si autem intenditur & crescit, est contritio & vltima dispositio ad charitatem: vt sic verificetur quasi commune dictum quòd contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impoenitentium quam imperfectorum, constat quòd differt à contritione non penès obiectum materiale: quia vtriusque materia est peccatum mortale, sed penès obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impoenitentium, quam imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt à contritione penès magis & minus, tum quia differentia formalis: tum quia quantumcumque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquam esset contritio. Tertio verò modo sumpta attritio, nec penès materiam, nec penès rationem formalem obiecti differt à contritione acquirita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penès magis & minus, ex eo patet qd minimus gradus huiusmodi displicentiae sufficit ad charitatem operietem multitudinem peccatorum. Quod ex ecclesiae testimonio comprobatur: credimus enim omnes tã nos metipsos, quam alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcumque remissam pertinemus. Vnde nec est verum contritionem & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secundum magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce, quam viride. Nec allara responsio satisfact quaesito. Aliter ergo dicendum mihi videtur, qd gratuita Dei motio est, quae huiusmodi acquiritam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem: ita quòd ex hoc ipso, quòd Deus non per aliquod superadditum donum habituale: sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur vti nostra acquirita contritione, vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est charitas, quae infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hier. Ad Deum postquam conuertisti me poenitentiam egi. Hæc de tertio.

Ad argumenta in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: quòd quicquid sit de diuersitate penès principia in esse naturae, diuersitas tamè principiorum in genere moris, seu meriti non infert vnum eundemque actum non posse esse sine tali principio, & cum tali Opus. Caiet. G 3 principio:

Contritio & attritio displicentia, non dolorem significat, illa perfectam hæc imperfectam.

Contritio & attritio duplex: perfecta.

principio vnus nanque & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosecutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad substantiam actus, sed sufficit quod inchoetur actus quod ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed in quantum est meritorius & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quod licet imperfectio attritionis tam impoenitentium, quam imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisita, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informatas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quam informatas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informatus potest in sui perfectione formari charitate, ita actus acquisita contritionis potest superueniente charitate imperfectionem suam informatas deserere, & formatus continuari.

Q V A E S T I O II.

An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SE C V N D O Quæritur de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quod sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare confessionem, confessio autem comprehendit omnia mortalia: ut patet in c. omnis vtriusque sexus: et go.

¶ Tum quia hæc est differentia inter poenitentiam mortalium, & poenitentiam venialium: quod ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia, ad remissionem autem mortalium exigatur, ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc auctoritate diuini Thome superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quod displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad huius euidenciam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primo an exigatur, quod singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: quoniam nec quod ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus poenitentiae iuxta multitudinem actuum peccatorum, vnus siquidem satisfactorius actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enuntiatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo, Percussi millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus quam confessio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicentia æquivalere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus videamus, quod vnum numisma aureum æquualet mille æreis.

¶ Secundo verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à contritione: ita quod non sufficiat homi-

ni displicere sibi in generali quæcunque commissæ contra Deum sed exigatur, ut displiceant sibi in speciali peccata à se parata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiae, &c. & hoc quod ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primo, de contritione relata ad sacramentum poenitentiae: deinde de contritione absolute. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum poenitentiae, sub euangelica lege incipit, contritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moyfi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

Si igitur contritio relata ad sacramentum poenitentiae, exigatur, quod terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolute tione sacerdotali: plura enim in sacramento poenitentiae non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quod ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi ut iudici remanereant quæcunque non essent à poenitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offertur: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam displicerunt ei multa. Quod etiam hoc non proueniat ex absolute tione, manifestat vnica absolute tione: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vniam contritionem, in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quod licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet, nihil valere illationem hæc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quod contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quod, proprie loquendo, contritio relata ad sacramentum poenitentiae, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolute, dicendum est quod non exigit determinati formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt contritio remittens peccata venialia, à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigatur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiuè, quod formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum poenitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, quod impium est dimidium à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigatur hæc extensiuè perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio, & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probat ergo declarata conclusio,

EX CO

ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrere charitate, &c. Probat hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuertitur potest peccator ad Deum, scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obiciatur contra hoc, dicendo, quod huiusmodi nomen ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortaliibus in seipsis, sicut Baptismus fluminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis ut potè imperfecta, concurrat ad remissionem peccati, ut tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obiciens, quod voluntariè opponitur iste ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententia superius recitata aduertatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, ut tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali, subsequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectæ formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, eo exigere autè vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, eo exigere autè vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quam omnibus præteritis temporibus: primum autem sacri doctores tradunt. Et verum procul dubio est tempore euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: sive ut præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (ut contingit illis, qui sciendo actualiter sacramentum poenitentiae sunt de attritis contriti) sive ut consequentes sæpe dictam contritionem, ut contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Vtrum autè hoc sacrorum Doctorum dictum verum etiam sit de contritione simpliciter & absolute, ex dictis apparere potest, quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento poenitentiae: nam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessarijs virtutum actibus & pro peccatis potest perfectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatum poenitentem, qui totum se diuina dilectioni, electioni, & ieiunijque daret: hic enim prisco tempore perfectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet, respondendum esse affirmatiue: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendere omnia mortalia peccata commissæ: sive sint sibi sibi cognita: sive incognita quoniam (ut dictum est) impium est à Deo dimidium sperare veniam.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod propriissime loquendo, contritio respondet absolute tioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando, scilicet poenitens

A T T O R A T

simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quod esse nptum verum est de poenitentia seu contritione relata ad sacramentum poenitentiae: & similiter intelligenda sunt verba diuini Thomæ.

Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimo explicatam inter perfectionem displicentiae requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quod remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam, sed cum hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, stat quod ex aliquo seruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contraria venialia, consequatur remissionem venialium illorum, quæ displicent: quod non sufficeret dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (ut dictum est) oportet actualiter, habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

Q V A E S T I O III.

An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibet nostris, ideo quære ibi. fat sit hic scire partem negatiuam esse veram.

Q V A E S T I O IIII.

An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato.

QUARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia ad remissionem poenæ ordinatur tertia pars poenitentiae, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quantum fortè habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpa: nec apparet unde habeat quod poenam sensus remittat.

Ad huius euidenciam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quænam omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quod alia est poena, quæ debetur in contrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam in contrito debetur poena inferni, contrito autem poena temporalis. Et propterea quum contritio tollat poenam inferni (nunquam enim contritus per seuerans, ad poenam infernalem ibi) dici potest quod contritio tollit totam poenam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus est, quod contritio non tollit totam poenam sed commutat poenam æternam in temporalem: nam in contrito reus erat æterna poena, contritus aut reus est poenæ temporalis. Sed vterque dicens, modus deficit. Bri

Opus. Caiet. G 3 mus qui.

mus quidem tripliciter, scilicet & dicendo penam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificatur: Contritio enim ut sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo arietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, non alia pœna est quæ vtrique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quod Deus interiùs operatur in pœnitente, & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat commutationem, sed absolutionem, ergo interiùs Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius plenioris intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus, & æternitatem pœnæ: iuxta tria quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale tueris ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam à Deo, & sic conuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æterniter puniendus. Quum autem peccator contritetur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem à Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æterniter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnæ sensum, ad quam prius tenebatur: sed non æterniter sustinenda, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseverans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ, quæ in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad pœnam sensus.

¶ Vbi vides, quod non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibi in contrito debebatur: sed est illam pœnam sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Ut autem restans dubitatio (an, scilicet contritio remittat pœnam sensus) soluat, sciendum est, quod hic certa sunt duo, primum est, quod quanto contritio est maior, tanto plus tollit de pœna sensus peccato debitæ. secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleretur totam pœnam sensus. Ambiguum verò est, an quæcunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus, multi enim videntur de hoc dubitare: mihi autem apparet quod pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quælibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnam sensus. Primum, ex pœnalitate sibi annexa, dispensentia enim commissi criminis non fert secum necessarium pœnalitatem: quum sit in patria, ubi nulla est pœnalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ, fert secum naturaliter dispensentia pœnalitatem quandam: dolemus enim communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi penam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quælibet simpliciter, & absolute ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet. n.

satisfactoriam vim pœnæ voluntariè assumpta secundum Deum. Secundò ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis mèbris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primò apparet in baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pena tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ: actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolute, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ: ex hoc quod contritio fert secum votum sacramenti pœnitentiæ, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quæcumque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi: nam rationale est, quod plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni, & æternitatem pœnæ. ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, vel in parte pœnam sensus: ergo charitas pœnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadet, ex eo quod pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim, consequens est, ut idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perspicimus in Baptismo: quod scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiose. Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur, quod charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quod tollat illam, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absolute. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem, extensè siquidem charitas ad sacramentum dupliciter ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex vi charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. c. 4. cõtra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleretur totam pœnam sensus.

Ad primum ergo argumentum in oppositum, dicitur, quod satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quam lex moralis secundum ea quæ ut in pluribus contingunt.

¶ Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipue perspicitur debet quoniam illud est de ratione contritionis annexæ autem dolor quasi vice satisfactionis tenere videtur.

TRACTA

TRACTATUS QUINTUS
de Confessione in quinque questionibus diuisus.

1. Num omnes teneantur ad confessionem.
2. Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in solo corde latentia sint necessario confitenda.
3. Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.
4. Num peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuose confiteri.
5. Num informis confessio sit iteranda.

Q V A E S T I O I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE Confessione. Quæ secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primò circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Ei est ratio dubitandi, quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium veritur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic: quia extrâ, de pœnitentia, & remissionis expresse dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipitur, sequeretur quod ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si scilicet peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur ex hoc, quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quod omnes vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnes etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub eodem præcepto quo ad confessionem.

In oppositum est, quod nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc questionem responderetur distinguendo & bene, de necessitate, vel sacramenti, vel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, vel dubium: quia post Baptismum non potest alter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De necessitate autem præcepti ecclesiastici duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, ut sic impleat ecclesiæ præceptum. altera est, quod carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primo ex ratione præcepti: ratio enim ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionem, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea à sub ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quam illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mor

talium confessio præcepta est. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dicit, Omnia sua peccata. non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clarè patet quod de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

Tertiò patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quod viuis arceatur ab ingressu ecclesiæ, & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ non sunt à pia matre ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alii non tenentur, infligendæ: quinimo ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quare patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantia cæcitate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. ubi mensura confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiae non enim dicitur, quod cõfiteantur omnia sua peccata, ut ex hoc intelligatur stringi illos, etiam si mortali peccato careant, ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia, quæ absolute sunt bona supererogationis, ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitent, quantumcunque nullum habeant mortale.

Ad obiectionem Ergo primam dicitur, quod materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quod sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quod falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo ecclesia apposuit ly, omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quod quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus vero secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est, quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus, respectu confessionis, non restringens respectu communionis.

Q V A E S T I O II.

An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA Materiam confessionis quæritur secundo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Videtur Opus. Caiet. G 4 enim

enim non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere, aut iudicare. Et si dicitur quod occultorum confessio cadit sub præcepto ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, ut confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quod illi anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio hominis commissi à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet: quoniam iudicium fori penitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor vero probatur autoritate Apostoli. Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicitur, quod duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis: & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet ecclesia per suos ministros in foro penitentiali. contra dupliciter. Primum: quia iudicium penitentialis licet exigat potestatem ordinis, quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, ut patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò, quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quod homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reservata, non minus in iudicando, quam in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quod quæ apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat utraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminuit, sed plenissimè: & utranque inueniatur ecclesiæ suæ commississe non imperfectè, sed latissimè (ut de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimo octavo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quod commissi est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quod commissi est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

Ad veritatem dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quod licet quidam ex huiusmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videatur peccata omnibus occulta non esse necessaridè confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primum ex formali ratione materiæ confessionis seu (quod in idem redit) iudicij penitentialis, quæ enim Dominus penitentiali iudicium instituit ac commissi post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo. Apostolis iam sacerdotibus. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiæ iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nude, ut sonat litera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri novi Testamenti remittere peccata eis totali-

ter incognita, inconfessa, oblitata) oportet aliquid subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholice ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quod sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiæ iudicij penitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij, ad quam totam se extendit penitentialis iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij habetur facile quod peccata quantumcunque occulta sunt materiæ huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub his, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differentes siquidem significauit Dominus materiæ iudicij penitentialis, seu potestatis ordinis, & materiæ iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu vero potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccati in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos, diuina sapientia, à materia iudicij penitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendit præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia vero potestatis iurisdictionis non comprehendit peccatum omne, sed exterius tantum, quod solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo sine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus penitentia: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: ut ad arbitrium ipsius recompenferet. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus penitentia: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non, sed omnes accusando offensas, ut de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quod non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompenferi, oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

Tertiò, ex vsu ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est, peccata omnia sive occulta, sive manifesta oportere in sacramento penitentia confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilij, primò Lateranensis sub Innocentio tertio. Vbi dicitur, quod omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia, nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in concilio Floren. sub Eug. quarto. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur, quod ecclesia potest præcipere, & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim sit, ut præcipiente Christo confes-

sto confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præcepta à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

Ad secundam verò dicitur, quod responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quod concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo eum hoc quod potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quod cum ea occurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicuus fuerit intuitus, videbis quod quo ad forum penitentialis potestas ordinis concurrat, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrat, directè respiciens personam peccatoris: ut scilicet peccator sit subditus sacerdoti, ut habeat potestas ordinis, in quem exercet actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quod quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quod iudicium penitentialis extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantum: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione cause, probatione non eger: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissi sit autoritas iudicandi, remittendo, vel retinendo, absoluendo, vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: ut patet Matthæi decimo octavo, modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. ut vniuersalis ecclesia testatur. Quod demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiæ & materiæ, ex supradictis clarè patet: quoniam ex hoc, quod peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materiæ iudicij penitentialis, conclusum est sub hac materiæ comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum, & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materiæ iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materiæ ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis, admittatur. Et qui in inferitur: ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti penitentia, qui non exercetur ab eodem secundum conditionem hominis: nã & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circumstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vterius inferatur, ergo nõ se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quod iudicium se extendat, puenit. n. ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, s. spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere aut & iudicare de occultissimis spontanea

confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (ut patet ex dictis). Quod non est similis rō de vtriusque potestatis iudicio. Primum, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vniuersam materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

Q V A E S T I O III.

An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

Cum materia rursus confessionis quæritur tertio, vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circumstantia varians speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo à fortiori qualibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circumstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessaridè est exprimendus, prout memoria occurrit: quum non magis teneatur Penitens accusare se de decimo, quam de vicesimo secundo peccato, vel econuerso. Et confirmatur, quia non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quod aut nullas species nullaque singularia, aut quasdam species & quedam singularia, sic & quedam ac quedam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quedam sic, & quedam non.

Tum quia penitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, ut possit suo arbitrio ad quare penam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit penitens, quam quod submitte se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non possit arbitrari de æqualitate recompensationis, nisi cognoscat diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa ad quare centum offensas, non ad quare mille, & sic de aliis ergo, &c.

Pro parte autem negatiua videtur esse vsus maioris forte partis confessorum, ac penitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod verò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quam sine ea penitentibus prouideretur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur à multorum contentium audientia, dum forte totum tempus consumunt circa vnum: & penitentes minus deuote contententur implicati huiusmodi discussionibus.

Ad huius questionis euidentiã sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est, cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam vero, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit ad quare puniendo. Ad alterum vero iudicium, quia non se dit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium

finem,puta bonum comune: sicut sufficit punire potest ut expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter presentis autem vite tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, quod nullum presentis vite iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinale, eo quod presentis vite tempus non est tempus punitionis, sed in quo poenæ sunt medicina: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vite est id, quod ad punitionem secundum se ipsam tendit: quoniam ad adæquandam poenam culpæ ordinatur: non ad bonum puniri, nec ad cautelam aliorum, sed ut reus patiat quod meretur.

¶ Nec putet aliquis iudicium quod in foro poenitentiæ exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantum personam Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse quod scit, ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium poenitentiale ad presentis vite tempus spectat, ac per hoc non est exemptum a communissima ratione iudicij presentis vite. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quod Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad poenitentiam sacramentum spectat ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & poenitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum poenitentiae. Est igitur poenitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, consequens est, quod oportet poenitentem hæc explicare iuxta possibilitatem suam: si vero huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quod non oporteat poenitentem hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est ut delectetur, quæ & quantam discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quod iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium & esse salutare: ita quod secundum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, ut iudicium sit salutare poenitentem. Et quia salutare poenitentem iudicium a iudicio absolute differt (ut dictum est) quantum ad punitionem, in hoc quod in iudicio absolute intenditur ad punitionem secundum se, in iudicio vero salutari intenditur punitione salutari poenitentem: consequens est ut differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitione secundum se consistit in adæquatione poenæ ad culpam, oportet in iudicio absolute cognoscere exacte culpas omnes & singulas, ut æquari illis possit poena. Et quia punitione medicinalis consistit in commensuratione poenæ ad poenitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in commensuratione tam ad infirmum, quam ad sanitatem acquirendam) & commensurata poena tam poenitenti, quam ipsius salutem absque exacta cognitio-

ne omnium & singularum culparum recte iudicatur, atque imponitur (ut patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similibus) absque discussione harum, commensurata tam poenitenti quam eius salutem punitione atque prouisio fit. Quantum vero ad peccatorum numerum, ex eo quod medicinalis tam punitione, quam prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus venarius & si incertus relictus sit, an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit septenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestat, quod salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci usque ad hoc, quod notum fiat confessori, quæ, qualis, quanta, &c. poena commensurari debeat huic poenitenti recte disposito, & illius salutem. Dispositio autem recte disposito, & illius salutem, quia licet aliquis poenitens sit minus deuote dispositus, ac per hoc commensurata sit indispositio poenitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet, perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. poena deberet sibi commensurari, si esset recte dispositus: huiusmodi enim indispositio poenitentis: quia est per accidens, non variat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singularum peccatorum mortalium, & non dixi quod requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali namque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, quod species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia: Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutari inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitia: ut adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam vero species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, ut sunt species diuinationis: idem est enim iudicium poenitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter omnes latentes: quas forte vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas vero sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccavi in necromantia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum vero peccatorum sciendum est, quod dupliciter accusandus occurrit. primo secundum se, secundo ut circumstantia peccatoris. Et secundum quod est circumstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus est & mendendus qui semel tantum, aut bis offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non ut facit differentiam in iudicio absolute, sed ut facit differentiam in iudicio salutari, & propterea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadam æstimatione, nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis furtum multoties, videtur sibi quod parum plus aut minus

minus fuerit, quam vigentes, non est opus sollicitari, forte fuerint viginti duo, forte 19. sed sat est, ita confusus numerum explicare ut occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam ut circumstantiam peccatoris, quam secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandum est sub quodam verisimili numero: vel quæ consuetudo peccandi præcesit, explicato tempore, puta quod per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quod quotidie, aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifesta aperiendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris poenitentem, aut confessorem multum sollicitari: quoniam par est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet sollicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quam indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad poenitentiam conuersa, facillime potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vite suæ in annis meretricis: nec oportet sollicitari quoties cum coniugatis quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vite suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimentia videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, quod ex parte poenitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, ut reconciliatio amicitiae fiat, dicendum est, quod poenitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia: ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quod explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur a poenitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, quod sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quod pluries furatus sum, hoc enim non sufficere manifeste patet, ex eo, quod aliter iudicandus est & mendendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, ut salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæ sit aliqualiter est vera, & authoritati doctorum & vsui confessorum ac poenitentium simul deferatur.

¶ Ad obiectiones Tamen primo allatas, pro quantum contra conclusa militant respondendum est. Et ad authoritatem quidem Doctorum dicitur, quod intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim poenitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo doctore discordare credimus. De speciebus vero dicitur, quod de communiter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in ecclesia Dei mille simus quisque confessor, non errans: quem huiusmodi latentes species rarissimas sunt manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quædam species peccatorum esse manifestandas, & quædam occultandas: sed dicimus alio modo aperiiri quædam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiiri quædam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda, sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, excessiuam tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliquantulum crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem infi-

nuante: incerta autem excessiuam multitudinis sufficit in confuso significare, ut prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium, hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ, ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpèdente inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte poenitentiam, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissime & clare omnia sua peccata, ut ipse sciet: proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explanatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem dicitur quæ, ut iam dictum est, adæquare poenam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se, vel quodammodo in ordine ad aliud. Et quod primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ quam poenæ, quia in æqualitate poenæ ad culpam consistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpæ & poenæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis poenæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij presentis vite, ideo ad confessorem non spectat actus iste: & quoniam potentia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exacte nota fiant peccata, ut possit poenam culpæ adæquare simpliciter & absolute. Sed quia ad confessorem spectat commensurare poenam poenitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutari sibi commissi) & huiusmodi commensuratio in quædam proportionem media inter poenitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales poenæ presentis temporis) ideo & vera est doctorum sententia dicentium, quod confessor debet posse adæquatam poenitentiam arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio, licet non interueniat æqualitas inter culpam & poenam. Et verum est, quod peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam poenitentiam arbitrandam a confessore.

Q V A E S T I O I I I I.

An peccata semel rite confessa, subsequente absolute & satisfactione, possint iterum fructuose confiteri, &c.

¶ Quartum adhuc circa materiam confusio- nis, an peccata semel rite confessa, subsequente absolute & satisfactione, possint iterum fructuose confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primo, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundo, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluatur: falsum namque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tercio, quia hoc sacramentum quum ministratur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuo, peccata alias confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, poenitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi, vel non astringi, quod est inconueniens.

¶ Quarto,

¶ Quarto, quia si replicatio confessioni s eorūdem esset fructuosa, sequeretur quod aliquis eidem confessioni replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quae aliis dixi, &c. fructum sacramenti perciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quinto, quia iudiciū semel latū sine errore à confessione Deus sic ratificat, quod est irrevocabile. Ergo rationale est, inquit, Sco. quod etiā si ratificet quod sit irrevocabile quod ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quae videmus in foro litigioso: nam sententia diffinitiva absolutoria accusati innocenti, non replicatur: nec si replicaretur, absolute: quia non est amplius obligatus, vt absolui possit.

¶ In oppositum videtur esse communis opinio. Ad evidentiam huius sciendū est contineri hic duo quaesita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quae scilicet continet quaedam peccata aliis confessā, & quaedam nunquam confessā: sed de confessione continente solummodo aliis confessā. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti seu clauium, & non de fructu ex parte poenitentis, scilicet erubescencia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat eiusmodi erubescencia ac satisfactionem esse fructuosam: & si militer nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitatur.

¶ De primo igitur quaesito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quae circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eade peccata pluries confiteri pure.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quaesito adducimus hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quaesitum. In quo inuenio Sco. in 4. sen. di. 18. respondendo ad primum, tenere partem negativam esse probabiliorē: ita quod sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quae iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam poenae. Monet autem ex argumento quinto loco allato cuius sua confirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicumque suscipit quodcumque ecclesiae sacramentum ritē ac dignē, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, ministerio idoneo, &c.) non solum licitē recipit sacramentū, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito poenitens ritē ac dignē suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentum. Maior est per se nota: politis enim omnibus tam ex parte agentis, quam ipsius sacramenti, quam suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facile patet discutenti per singula requisita ad sacramentum poenitentiae, tam ex parte ministri, quam suscipientis, quam ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quod fructus iteratae confessionis, praesupposito fructu prima, est augmentum gratiae & remissio aliquantae poenae, si tota prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad qua verbi contrarius hodie accessit: augmentavit enim gratiam, & remisit aliquam partem temporalis poenae, si poenitens adhuc debitor illius erat.

¶ Ad prima ergo argumenta, quae contra primum militant quaesitum, respondendo dicitur, quod mate-

ria sacramenti poenitentiae existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua vero est ipse actus poenitentis, scilicet confessio non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem, licet sit eorundem peccatorum, potest licite replicari forma, imò recte loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quod hoc argumentum petit difficultatem communem huic quaesito, & alteri quaesito, quid scilicet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & poena accedit prima confessione ad sacramentum poenitentiae, eadem est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisficit utriusque, dicendo, quod quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quae exterius gerunt, ab ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia poenitens proponit peccata sua, vt expiabilia, ac ut ea, quibus se ipsum alligauit: ideo ecclesiae minister absoluit, id est sacramentum absolutionis impedit licite profertenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem poenae. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam a poena, quod ipsa gratia augmentata, quae per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutoriae. Quia enim sacramentum poenitentiae ex propria ratione habet quod sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & vocata poena siue aeterna, siue temporalis, sed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam, & poenam, sed ad alia ex peccato actuali incurramala. Ita quod gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quod extenditur ad amplius sanandū a morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutoriae a peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flammis, est magis ablutiua a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Cuiuslibet siquidem Christiano licet conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti poenitentiae doctrinam. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quaesitione 65. dicentem, extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quae, scilicet non sunt sufficere per poenitentiam si blata, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his sacramentum poenitentiae ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impedit sufficere m illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato (debet enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non sumus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere poenitentem confitentem, se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad poenitentiam, &c. sufficit enim quod subiiciat se iudicio, accusando se ipsum, &c. Et confirmatur, quia poenitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circumstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, quod quia praecipuus sacramenti effectus est gratia prima, vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui se ipsos paratos reddunt ad gratiae augmentum. Et propterea non sequitur, quod fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quae eumcunque fructuosa sint, nisi à dispositis ad praecipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quod sequela nihil valet: quoniam irrevocabilitas sententiae pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infirmitas autem supposita iterabilitate praese fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij: iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quod Deus iterabile instituit sacramentum poenitentiae super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quod sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVAESTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quaeritur an confessio informis sit iteranda: videtur enim quod sic. Primum quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium poenitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente in formi non exercetur iudicium poenitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuo confiteri vt exercetur poenitentiale iudicium vt instrumentum motum à Deo, principaliter absolvente.

¶ Secundò, confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quae est contritio: ergo sacramentum non valet, sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertio, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur. tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit, à poenitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul poenitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quarto, quia fructus sacramenti poenitentiae est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad poenitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ In oppositum est autoritas diui Tho. in quarto sen. distin. 17.

¶ Circa hanc difficultatem (quae propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clare siquidem patet confessionem illius,

qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quod non sit iteranda. Nam clare constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuo confitendurum: quum tamen oportet nos esse sollicitos ad pluries confitendū, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis ecclesiae aures offendere. Ex utroque autem errore perspicendum est, quod non ad ipsam informitatem, sed ad infirmitatis causam resolvere oportet validitatem, vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quod aliqua informis confessio est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius infirmitatis causa provenire debet, quod aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa haec se tenet ex parte poenitentis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inuvalidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quaestio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quae, vt clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quod dolent de praeteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessio nem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam superius adducta ex vniuersalis ecclesiae testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositi mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis sunt sic attriti, vt dolent quidem de omnibus praeteritis, non tamen ascendunt vsque ad hoc, vt dolent de eis tanquam summo odibili: & similiter praeposunt vitare de futuro: non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primum sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit poenitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitare de mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantum eis dolere de peccato & cauere de futuro: sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa praeterita, & intenderet amplius illum non offendere: in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quam detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis haec habeant. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorum poenitentium sit, quos non sicut primos pure virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quod charitas sicut posituè praefert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim haec magna amor Dei, si est: & si haec non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Tho. quod confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altū, vt habeant peccati pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur huiusmodi suam hanc, qua ut contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si vero huiusmodi attriti anima-

ti animaduuerterit se non esse contritos simile est de eorum confessione iudicium: & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quòd in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent dolor de peccato, & propositum cauendi de cetero, infimi proculdubio sunt, qui de preteritis quidem aliquantulum dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, uel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, uel non explicantis in confessione ne plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integre quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integre ex intentione confitetur: qui uero percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integre ex intentione confitetur, secus autem si nollit hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positus. Quo circa de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito taceatur peccatum sacrilegij ex tali statu penitentis con surgens, confessio non est valida, sed iteranda: deest si quidem confessioni non sola contritio sed integritas ex proposito. Quando uero confessio ex proposito est integra, omnium confessio uidetur valida: ita quòd non est necessarium iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quòd ad uitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem, à viro suo interrogare iubet, si quid uoluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare a nouo sacrilegij peccato: debent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsum in his, quæ communiter penitentibus nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est penitentibus omnibus confiteri uoluntatem suam de non cauendo de cetero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est ualida, ita quòd non est iteranda, assignatur a diuo Thoma. quia sacramentum penitentiae uerum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et qui dem quòd uerum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti penitentiae, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti penitentiae, manifestatur ex eo quòd contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius a diuo Thoma. Hæc autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiae, & forma & minister debitus, cõsequens est ut sit uerum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autem existente ue-

ro sacramento, informitas non pariat reiterationem. sed fructum futuro tempore, à diuo Thom. probatur, quia sic est in aliis sacramentis, & uerè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: uerumque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optime sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema unctio est sacramentum iterabile, & tamen, si incontritus suscipit quis extremam unctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema unctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam unctionem, ob suam incontritionem, ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere, quam ipsam sacramenti vim ritæque ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse uidetur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & ecclesiæ ritus hoc uidetur semper seruasse: fructum quoque extremæ unctionis attestante. Et propterea concludendum uidetur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ Ad primum in oppositum dicitur, quòd sacerdote praesumendo soluere impenitentem, sacramentale iudicium exercetur, ut Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilege exercetur: quo ad substantiam uero sacramenti, a Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit ut sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis ardeatur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, uel postea, quando erit dispositus: ut in baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum reperere, ut Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in contritione duo sunt: scilicet uelle recompensare, & charitas informans illud uelle. Et respectu quidem sacramenti penitentiae absolute, sufficit contritio quo ad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius praesentia, concurrunt contritio etiam quo ad secundum: & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti ut necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat ut necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex se per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem uolat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quòd sicut in aliis uitiis tā enormiter contingit errare materialiter, ut actus redeat ad naturam formalem sui generis (ut patet in detractio- ne, cõtumelia, & huiusmodi: contingit enim tam gra- uiter absque intentione detrahendi detrahere famam proximi, ut ipsa magna læsio incurra minus aestimata, detrahendi actum in detractio- nis naturam reducat) ita potest contingere quòd ex uulla, aut tam crassa & supina

supina conscientiae discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, ut materialis uolatio integritatis in formalem reducat, tanquam dimittitio- nis incursum ille, qui pro nihilo aestimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero uidentur esse illi, qui cum sola uelleitate abstinenti a peccato confitentur & absoluantur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quòd etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum quòd licet sacrilege, sacramentum tamen coniunctionis fructuosum secundum se passionis Christi ad penitentem exercetur: cuius fructus est non tunc, quando tamen erit dispositus penitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum, uel quòd Deus ad eum acceptat, ut non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quam primum penitens fuerit dispositus, quam per sacramentum praesens erat daturus, si tunc penitens fuisset dispositus.

TRACTATUS SEXTVS,

de Satisfactione peniten-

tiali in duas quaestio-

nes diuisus.

1. Num penitentialis satisfactio de aliis debito fieri possit.
2. Num pro contrito & confessio peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.

QVAESTIO I.

An satisfactio penitentialis possit esse de aliis debito.

¶ Circa Satisfactionem penitentialem quaeritur primum, an possit esse de aliis debito. Et uidetur quòd non. Primum ex ipsa ratione satisfactionis: nam satisfacere est facere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliis id, quòd sit, esset debitum. minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

¶ Secundo, quia ritus ecclesiæ hoc habet ut penitentiam iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶ Tertio, quia secundum Anselmum in lib. Cur Deus homo, per illa sit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio penitentialis.

¶ In oppositum est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni penitentiali esse aliis debitum.

¶ Ad huius euidenciam sciendum est, plures tenuisse doctores partem negatiuam quaestio- nis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi uidetur uera, ideo eius ueritas monstranda est, assumendo pro fundamento, quòd unum & idem opus a diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciam in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, quæ est inter hominem & Deum. Sub qua constat comprehendendam satisfactionem penitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquialitatem exactam a pura iustitia, sed secundum diuinam

acceptationem. Probatur ergo primo intentum sic: Eadem poena si a minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & a maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo poena aliis debita, si procedat a maiore charitate, uel a uirtute clauium, erit plus satisfactoria, quæ ipsa scilicet, ut erat aliis debita ergo poena aliis debita potest assumi, ut satisfactio penitentialis ad sumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione. Christi propter excellentissimam illius charitatem, a qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tanto euidencior, quanto in satisfactio- nis penitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu poenæ, quam pura iustitia consideraret.

¶ Præterea unum & idem opus cum hoc, quòd est aliis debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ uitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium poenæ pro peccatis debita. Assumptum patet: quia honorando parentes (quòd est opus præceptum) mereor, si ex charitate illos honoro, uitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliis debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quam ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliis debitum, si potest cum hoc efficere, ut exigente iustitia merces sibi debeatur tam excellens qualis est æterna felicitas, multò magis sufficiens est, ut constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis poena. Et confirmatur: quia tribus existentibus uirtutibus, scilicet charitate, gratificatione, & penitentia, & actus aliis debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus a penitentia uim satisfactoriam sortitur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, mixta est in satisfactio- nis sorte plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem poenæ quam circa gratiarum actionem, aut meritum.

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis elemosynam facere, cur non potest penitens ordinare illam pro satisfactio- nis penitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, uel angariari, uel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid esset in præcepto, quis sapiens prohibeat penitentem offerre hæc Deo in satisfactio- nem, aut neget solui per hæc poenā debitam pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, uolunt ab ipso quidem penitente assumi in satisfactio- nem penitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in penitentiam dari. Hoc enim ecclesiæ clauibus est derogare maiorem que uirtutem humane intentioni, quam Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio quædam possit pro satisfactio- nis assumptione, ad quæ clauis non se extendunt: quòd a fidelium estimatione longe sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua absoluendo penitentem dicit, Quicquid boni feceris & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali sustinebis.

¶ Ad primum ergo in oppositum dicitur, quòd aliud est loqui de satisfactio- nis infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactio- nis sapiente magis naturam amicitiae quam iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactio- nis infra limites iustitiæ: conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & poenitentia posita est a diuo Thoma differens a iustitia uindictiua: quia illa ius attendit, hæc autem uoluntatem offensis & offendentis, quòd amicitiae magis est, quam iustitiæ.

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus mini-

ster homo est, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideo prouidè ad tuiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitie pœnitentis, ad id quod est iustitiae se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiae satisfactio habet, quod sit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia aliàs debita, sed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, quod si opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, proderet saltem virtute clauis pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimplera.

¶ Ad tertium dicitur, quod autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quod satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quæ sit homo non possit, ab eo non exigentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Verumtamen scito, quod opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, pœceptum fuisset) si in presenti statu exercendum cum pœnalia aliqua occurrat, illud vnum opus pœceptum, quatenus est pietatis effectus meritorium, ut est à charitate, & gratiarum actio Deo, ut est à superexcellenti gratitudine vocatur religio; & esset satisfactorium, quatenus esset à pœnitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quod etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.

Secundò Circa satisfactio-nem pœnitentialem quaritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quod non.

¶ Primò ex ipsa ratione iniuriae. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debetur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpa pœnisè correspondeat secundum legem abscisio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor pœnisè temporalis pœnæ (putà quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale nõ prosequatur executionem pœnitentiæ, utpote inutiliter: & sic incidit in nouum peccatum mortale, transgrediendo pœceptum ecclesiæ & Vicarii Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scos, talis ratio. Si post lapsum nõ ex equatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccati mortalis, ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientie facit; sed non facit actum

obedientie nisi in quantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactio-nis, ergo, &c.

¶ Præterea sequitur illud inconueniens, scilicet quod huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur, pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redderent quod ad pœnam æternam. Et ulterius sequitur, quod ita eternaliter puniretur quis pro peccatis dimissis, sicut pro nõ dimissis.

IN O P P O S I T V M Est, quod satisfactio mortua non est satisfactio: sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tener (cutus sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in prima quæstio. distinct. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam reatum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quod secundum omnes nulla nostra pœnitentiæ satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquivalentiam simpliciter, sed quæcumque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communis principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuisione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea, alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quæ vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hæc deducti, ne laborare: sed tantummodo subsumere sed hæc est satisfactio: utgo. Vnde quum reliqua ista de qua quaritur satisfactio: sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concessio oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsu, & nihilominus consequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quaratur an huiusmodi actus pœnitentiales, per relapsu sint satisfactorii, an non. Si dicitur quod sunt satisfactorii, sequitur quod non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam clauis non errante; &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per clauis non interuenit: & vltra hoc videtur negari communis doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorii, quum sola temporalis pœna pro Pristinis peccatis in vtroque casu remanserit solueda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si quum iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtroque debitu solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullus restat pœnæ debitu: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quod nulla satisfactio pœnitentiæ est sufficiens, nisi secundum diuinam acceptationem, quum constat (vt saepe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum: si enim remissio mortalis peccati per mortuum

dum amabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amabiliter corripendus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem peccator de hostiliter puniendò, transit in amabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quod nisi amabiliter pœna exoluitur, nunquam soluetur: quia quod amice debeo nunquam exoluo nisi amice tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsque quæque veram: sed ex famosa apparentia humanamque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest viuificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ nõ sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Favorabilis siquidem magis, quam vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel elemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola, & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem quod omnes negamus, dicentes cum Aug. quod peccator non est dignus etiã pane quo vescitur, & cum Apolo. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque: si mul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto, & hoc non tñ quia ad hoc, quod opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus ut de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi elictus effectus non est sacramentalis. quoniam non est effectus operis satisfactorii, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis, afflictio enim carnis non est effectus ieiunii, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus elemosynæ, nisi secundum naturam operis, puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate, Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis, ut sic inuenitus posset à charitate verificari. Nam si non perduraret, nõ posset per illam viuificari plusquam transitoria que præterit oratio, & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim pœnitens bene se confortauit) & noua chartas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Q V I A I G I T V R neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quod omnis pœnitentiæ satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis ecclesiæ. Probatum hoc, quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis, est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfactio ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solum ieiunia & elemosynas, verum etiam orationes non sit solita ecclesiæ iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iniiores nonnulli trepidantes timore vbi non est timor, & adiuuenerint

quandam momentaneam satisfactio-nem pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quam vsu. Secundum est, quod quæcumque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debite apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & à Magistro sentent. multis autoritatibus in 15. distinct. 4. firmatur. Tertium est, quod omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatum hoc ex eo quod regulariter opus sacramentale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: si est informis fortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postquam sortita fuisset si in charitate peccata esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quod non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est præcipue pœnitentis, & tam parum habet sacramenti, vt multi doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationalis videtur, quod satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte qua humanum opus mortuum habuit.

¶ PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam offensa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meritam iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquivalentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquivalentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum est, repetitur, dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse, amabiliter soluendam: & si amabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitio-nibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindictiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiæ loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quod sententia hæc non est pura, sed dulcedine amicitie diuinæ plena, nec est occasio peccandi, nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicatum in Pascha, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non est solvere, dicitur secundò, quod huiusmodi ratione in quacumque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Pascha

TRACTATUS SEPTIMUS

de Ministro sacramenti penitentiae, cuius unicum est Quaestium.

QUAESTIO UNICA

An sacramenti penitentiae minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

Circa Ministrum sacramenti penitentiae quaeritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubii. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum penitentiae sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quod sola potestas ordinis sufficit ad absolendum a peccatis venialibus. Tum quia videtur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absolucandos, nisi per ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

IN OPPOSITUM est decretal. omnis vtriusque sexus.

Ad euidenciam huius sciendum est, quod licet multa doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quauoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, auctoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per ecclesiam deterratum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur. legitimus enim in concilio Flo. sub Eugenio 4. quod minister huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem ordinariam vel delegatam. ex quo patet quod sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quod si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est, quia deficit minister est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, ut sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex ecclesiae constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primo ex parte principii iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit principium iudicii: sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictione ex parte eius, qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrarium, a partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quod illis se submitunt in illa causa. In ministro vero sacramenti penitentiae quum ordinaria vel delegata a superiori potestate est minister, licet inuenitur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamen sacramentum penitentiae sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. et ratio est: quia sacramentalis absolutio- nis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrir quo ad hoc solum, quod facit de peccatore subditum, vel simpliciter, vel quo ad talia peccata. et hinc

fit, vt

fit, vt quicumque potest se subicere in foro penitentia li cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

Et per hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quod summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro penitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, proprie loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa penitente, a Christo, vel ab ipso Papa tanquam a superiore: sed ex hoc ipso quod Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis proprie non sit delegata.

Ad secundum dicitur, quod quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti penitentiae (eo quod nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationale est, quod quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento penitentiae venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: quia quia non est proprie delegata, tacita videtur a dicentibus, quod sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo interveniret, nullum esset peccatum, vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extrahas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursum: nam quia excommunicatione minor vinculum est introductum a potestate iurisdictionis, quae est principium iudicii, impossibile est quod sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quae est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. vnde quauis habens venialia tantum possit a quocunque sacerdote penitentiae sacramentum suscipere ex hoc ipso, quod se subdit illi: non potest tamen a quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori, sed si illam habet, oportet prius a proprio sacerdote ab illa absolui.

Ad tertium dicitur, quod illud dictum potest dupliciter intelligi vel vt omnes sacerdotes a principio ex hoc ipso, quod erant sacerdotes, poterat omnes absolueri: vel quod omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes communes: sed iudices communes in foro penitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictione. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtrunque potestatem accipiebant: ita quod tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinatur quidam sacerdotes communes, sunt autem iudices proprii, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam sunt iudices, nec communes, nec proprii: vt patet de his, qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATUS OCTAVUS, de indulgentiarum Thesauris in quatuor Quaestionibus diuisus.

- 1 Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.
2 Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.
3 Num satisfactiones ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.
4 Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papa absque sacramentorum collatione

CIRCA Indulgentias post tractatum quandam alias editum, & plures quaestiones in secundo quolib. positas, iam tertio scribendum occurrit tripartita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

Circa thesaurum occurrunt quatuor quaerenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio, quorum sint, vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto, an dictus thesaurus subdit dispensationi summi Pontificis.

QUAESTIO I.

Num thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

Circa primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quod ex duplici capite dubitatio haec oritur. Vel ex eo quod creditur Papam posse facere effectum indulgentiae auctoritatiue, sicut potest ad soluere ab excommunicatione: sic quodiam potest absolueri a debito poenarum temporalium, quas poenitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absolueri a vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quam solutionem ecclesiastici vinculi quod poenitens alligatus est ad iniunctas poenitentias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum, vt manifeste patet.

Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4 distin. 19. Et fundatur super verbo Christi. Quocumque solueris super terram, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianae Reipub. constitutum: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debita poenarum temporalium, quas poenitens tenetur in hac vita, vel in purgatorio exoluere. Firmatque hoc, inducendo quod sacerdos absolucendo trasfert poenam aeternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicens modus tripliciter errat. Primo in hoc, quod non distinguit inter forum penitentiale & forum extrinsecum iurisdictionis ecclesiasticae. Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticae iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quod est solutus ecclesiasticis poenis & legibus, vt princeps (in foro tamen penitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari a sacerdote in foro penitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis sicte accedentibus ad sacramentum penitentiae. Poena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat, ad extrinsecum forum, sed ad forum penitentiale. Quod etiam ex eo patet, quod est eiusdem rationis cum suis satis partibus, quae remissa sunt ex virtute clauium vel per satisfactionem penitentialem, vnde de quo ad hoc non habet Papa a Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundo errat in hoc quod non discernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti) quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere poenam ex peccato debitam. Tertio errat non discernens modum potestatis.

Opus. Caiet. H 2 tentiae

peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materia q tangitur de nouo peccato mortali omittentis poenitentiam iniunctam a confessore, pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem a confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quod est iudicata & praeptra a Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam & obedientiae, & hinc satisfactio- nis omisio non habet peccati mortalis rationem, si de sit contemptus, qui contrariatur praeperto: & abieret gratiam iudicii facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus istae iustitiae, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quae sunt ad finem, scilicet solutionem poenae temporalis: quam potest poenitens referuare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quod est expiatio poenae pro peccato debita: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omisio, quod sit mortale peccatum, sed quod sit referuatio luendae poenae. Quartum est, quod est pars sacramenti: & hinc, quod omisio non constituat sacrilegium ex eo apparet, quod ecclesia vti poenitentiae sacramento quandoque absque hac tertia parte (vt patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset impouenda satisfactio aliqua a confessore. Nec defunt dicentes posse poenitentem male paratu ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui referuata satisfactio in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quod omisio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio a confessore non imponatur, nisi vt descripta est, & vt sic illius omisio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittente iniunctam satisfactionem (quum agat praeter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficiente contempu, quum nec contra obedientiam, charitatemue omittat.

Ad tertium dicitur, quod distinctio inter per se & per accidens euitat haec inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amice soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec aequae puniunt pro peccato dimisso & pro non dimisso, si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccata non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena venialium: ratio enim proxima aeternitas poenae perseverantiu venialium in inferno est aeternitas culpa: perseverante enim culpa semper debet perseverare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis, quia scitice solutio poenae nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur, amittitur.

sentia, aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi poenas, aliud est Papam posse tali modo remittere huiusmodi poenas. Dato enim, quod Papa possit, sicut ei veritas est, quod potest ex illo Christi uerbo, Quod unque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tam modo, puta solo iussu, stat enim quod potest hoc alio modo, puta per ecclesiasticam thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili, nam sicut Christus dixit Petro, Quod unque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate (sed stat, quod possunt alio modo scilicet ministrando sacramentum poenitentiae) ita non valet, Papa potest quod unque solvere super terram, ergo solo iussu seu autoritate hoc potest, stat. n. quod hoc possit diuersimode, quo ad exteriora siquidem solo iussu, quo ad interiora uero, peccata scilicet & eorum poenas, apud Deum mediante sacramento quo ad peccata, mediante uero dispensatione thesauri, quo ad dictas poenas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert poenam aeternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio uerborum sonum habens pro se (pro quanto indulgentiarum sonant pro iniunctis poenitentis) fundatur super hoc, quod poena debita a poenitente apud diuinam iustitiam est reserua superioris tribunalis, scilicet ipsius diuinae iustitiae, ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa remitti, nisi Papa possit supra ius diuinum, quod constat esse falsum. Et haec opinio tripliciter errat. Primo diminutissime exponendo remissionem iniunctarum poenitentiarum, dum exponit pro remissione solius uinculi, quum etiam ipsa uerba sonent remissionem ipsarum iniunctarum poenitentiarum, & non solius uinculi iniunctionis, non enim dicitur, quod relaxamus iniunctionem, sed quod relaxamus iniunctas poenitentias. Secundo, quod impietatem tribuit ecclesiae, nam si indulgentia liberaret a sola iniunctione poenitentiae, impie ageret ecclesia dando indulgentias, quoniam absoluendo a uinculo iniunctionis, transmitteret poenitentes ad poenas purgatorii, a quibus liberati fuissent exequendo iniunctas poenitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiue. Licet enim Deo debita solus Deus authoritatiue remittere possit, homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita poenarum, sed etiam debita culpae, ut patet in sacramento poenitentiae. Nec hoc est posse supra ius diuinum, sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

Hic igitur exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medi sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt (sanitas enim est finis, & effectus medicina) ideo stabiendus est effectus indulgentiarum ex his quae certa sunt. Et quoniam certum est, omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum poenitentiarum, consequens est, quod idem est effectus indulgentiarum, qui erat futurus effectus iniunctae satisfactionis poenitentialis. Constat autem quod per iniunctam satisfactionem poenitentialem dignè exequutam soluitur poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim uniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si ueraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantum de poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem aequiualeat indulgentia acquisita. Et haec ratio non eget ampliori confirmatione, quum iam determinatum sit per ecclesiam Romanam, quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet

et effectum indulgentiarum esse remissionem poenitentiae temporalis pro peccato actuali debita apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quae fiti thesauri. Vnde considerandum est, quod remissio peccatorum, ut tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quod cuiusque remittitur peccatum, suum quo ad culpam, siue quo ad poenam, ex uirtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in uniuersis uis Domini non solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quod misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam uero in hoc, quod meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateret: ut sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum sed per Christi communionem acquisito: ut patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commoritur & conspeliatur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remissionem peccatorum quo ad poenam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & ecclesiae doctrinam, quae diximus. Consequentia uero ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposcit quod diuina prouidentia si subicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti poenam peccatorum, nisi computando poenam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti poenas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas poenas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multo minus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius non minus, quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus constat thesaurus, unde sunt indulgentia.

¶ Ica secundum quae situm (ex quibus constat thesaurus, unde sunt indulgentia) ratio dabitur: quoniam interdum merita, interdum passionis, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quae sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (ut patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

AD CUIUS euidenciam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc scilicet, quod indulgentiae succedunt loco poenitentiarum satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In poenitentiis siquidem satisfactio dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. Ex eo uero quod est tale opus (puta ieiunium) medicinam praebet contra carnis concupiscentiam, sicut elemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quod a charitate procedit, meritorium est uitae aeternae, & ex eo demum poenale satisfactorium est pro poena temporalis pro peccato debita. Soluitur enim poena absque omni contradictione

traditione per opus poenale ut sic indulgentia autem non succedit loco satisfactionis poenitentialis, nisi quo ad ultimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiae non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit poenam, quam per poenitentiam soluisset. Et propterea doctores consulant, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas poenitentias: & meritum longe melius esse praedicant quam indulgentiam, Nec propter hoc tamen vilipendenda sunt indulgentiae: quoniam salutare sunt tollendo poenam quae impedit ingressum caelestis patriae. Notanter autem dixi ex vi indulgentiae, quoniam si indulgentiae mixtum cointelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta elemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quam satisfactio poenitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactioe poenitenti sibi deficit, est enim dignè data elemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & dispotens ad bona opera dantem illam, & praebet medicinam contra cupiditatem pecuniae, & est meritoria uitae aeternae, & est satisfactoria ex propria poenitentia: & ultra haec superuenit sibi solutio poenae, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura succedit satisfactioe poenitenti solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactorum, quia quia per opera poenalia, & meritoria sunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem ultra dicta in praecedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum quatenus satisfactoria, ex eo quod unus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quae sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autem non quaecunque satisfactiones, sed solae superfluae in eodem reconditae sint, ex eo patet, quod satisfactiones illae, quibus satisfactioes indigerunt pro seipsis, iam cesserunt in solutione poenarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis solui. Et simile est iudicium de satisfactioibus, quae pro quibusdam determinate ablatae sunt: sunt enim & ipsae fortitè suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis poenis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quod nec pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

Obiectiones autem, quae ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluae, sed etiam non plenè remuneratae, in sequenti articulo monstrabuntur uanè. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluae sunt quo ad officium satisfaciendi pro poena actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, unde sunt indulgentia.

¶ Ica tertium de thesauro quae situm (scilicet quorum sint huiusmodi superfluae satisfactiones) dubitandi ratio est, quia dicitur, quod sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec

in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidem autem etiam in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maiorinus in quarto distinct. 16. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinanituit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus uero in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc assumat, de sanctorum uero, superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissime remunerata, imò ultra condignum: quoniam non sunt condigna passionibus huius temporis ad futuram gloriam.

Secundò, quia ad hoc quod satisfactio vnus valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum aut thetice constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria ex quorum thesauro sunt indulgentiae.

¶ Sed horum opinio tam in rationibus, quam in conclusionibus, falsa & irrationalis inuenitur. Et à Christo inchoando: falsissimum est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continue remuneretur in membris suis: ut patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad caelestem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum est: quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est ecclesiae, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius sicut meriti priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meret non solum animam, sed et corpori suo: ita Christus non solum sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quam sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibi ipsi non meruit sed sine merito a principio conceptionis suae habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso sed duo illius praemia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim praeter haec multa alia Christus ut patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum, non curando de proprietate uocabuli, sed communicando in uocabulis cum argumentibus: deinde proprie loquendo de remuneratione. Loquendo siquidem de remuneratione communiter, siue sit proprie remuneratio, siue non, distinguendum est quod merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid uero non sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: & quo ad hoc superfluae sunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro poena temporalis peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius temporalis poenae pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quod Sanctus ponitur non debitor talis poenae necessariò sequitur quod non sit capax talis remunerationis, scilicet quod satisfactio sua valeat sibi ad solutionem poenae pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quam pro propriis peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quod satisfactiones suae in quantum excedunt sua debita, non sunt remuneratae in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione poenarum: quae est seu dicitur remuneratio satisfactionis, ab usque (ut dictum est) de remuneratione loquendo. At si proprie loquendum est de remuneratione, dicendum est,

est, quod merita Sanctorum omnia sunt plenissime remunerata sibi: ita quod etiam ipsa eis superflua satisfactioes sunt plenissime remunerata, vel remuneranda in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, eorum erit, siue sit primum essentiale, siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactionum pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum, aut merces, aut remuneratio quacunque: actus enim satisfaciendi, quia Sanctis processit, pro quanto fuit mereri remuneratus est vita aeterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus poenale sibi, remuneratus est gaudium accidentale: gaudebit. unde hoc, quod plus passus est, quam peccata sua demeruerint: unde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione: Sed propter huiusmodi & quascunque alias remuneraciones non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro poena temporali actuali peccati proprii vel alieni: imò quum contingit superfluum satisfactionem Laurentii soluere pro poena debita Iohanni poenitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in caelo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Iohanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneracione meritorum fundata, error in hoc, quod satisfactio seu soluere poenam temporalem pro actuali peccato debitam inter remuneraciones seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quam mercedis, ut etiam attestatur doctores, tenentes huiusmodi residuas poenas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno, ubi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi poenas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque ultra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluum officium satisfaciendi pro poena temporali actualium peccatorum, si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quam ipsi essent debitorum, nihil obstat ratio de plena remuneracione. Quod autem sancti plus satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior apparet. Vbi clarè liquet Iob plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati, in superabundantia satisfactionum: ut patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudiciis, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. 1. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

Ex quibus Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum, quoniam iam per Romanam ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superadundantium meritorum seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura prima Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciatur, in finitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis, quibus eadem Christi passio satisfaciatur. De sanctorum autem superabundantibus

meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob et Apostolo. Unde apparet quam rationabiliter ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si queratur, ad quid utilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum, quantum secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit poenam pro peccato debitam, dicendum est, quod hoc ipsum quod est materia Christi & Sanctorum, ut satisfactoria tam excellenter superare omnes quæ soluendæ fuerant, poenas, non est vanum, sed ad gloriam Christi, & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quod non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficerent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare veller.

¶ Si autem queratur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo, respondendum est hoc propterea esse, ut Christi membra simillima essent capiti, videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quod Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Unde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen quidam qui pro aliis impetrant, ita quidam sunt alienarum poenarum satisfactores, ita ut assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quam demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

*An hic thesaurus subditus sit dispensationi
Pape aliter, quam per sacramentorum collationem.*

Circa Quartum de thesauro quaesitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est, quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad clauis excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatæ soli Christo, remissio autem poenæ temporalis pro actuali peccato debita, est effectus sacramenti, quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti poenitentiae, quæ est satisfactio.

In hac Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quam per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare, quoniam nulla autoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quod dispensatio talis si credita Petro. Autoritates siquidem illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata, intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, ut scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, & per tertiam partem sacramenti poenitentiae, quæ est satisfactio, & remittenda mediatis sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quod communia bona ecclesiæ sunt dispensabilia per præsentem ecclesiæ, eandem pariter difficultatem. Declaratur enim, quod communia ecclesiæ bona spectantia ad remissionem, peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsentem,

DE CAUSA INDVLTENTIARVM. O T

tem ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quod superflua satisfactioes Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactioes Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanæ sunt in thesauro ecclesiæ. Hæc inquam ratio facit: soluitur, dicendo quod sunt in thesauro ecclesiæ, ut à Christo dispensentur membris ecclesiæ militantibus, & quod hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quod secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quam per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

Licet Autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesiæ factio declaratur, ecclesiæ prælatos posse huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad poenas purgatorii: sed gratiosè loco ipsarum satisfactorum iniunctarum (ex hoc enim) ut in superioribus manifestatum est (oportet dicti thesauri dispensatione interuenire: quum non possint aliter fruendo huiusmodi indulgentiæ succedere poenitentis iniunctis) ideo absque hesitatione aliqua etiam si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælati ecclesiæ, & præcipue Papæ. Et hoc tantò magis fatendum est, quanto per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quanto magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Hæc autem ratio hæc. Communia præsentis ecclesiæ bona communicabilia aliter, quam per sacramenta, sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum ut superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis ecclesiæ communicabilia aliter, quam per sacramenta: ergo sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter quam per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam, Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quod hæc bona sint communicabilia aliter, quam per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quod hæc eadem bona potuissent, si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis membris ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quod ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur, quod satisfactioes istæ suapte natura sunt communicabiles aliis aliter, quam per sacramenta. Hinc quoque monstratur validam esse ad propositum autoritatem. Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueris per sacramentum: & similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quam per sacramentum, &c. Et sic solvendo, quod poena temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per aliam satisfactioem sine sacramento applicatam, inferitur quod huiusmodi poena potest à Petro solui, non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactioem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate præsentis ecclesiæ: quoniam vera est respectiue intellecta, hoc est, quod bona communicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta communicare: bona autem communi-

calia èt aliter quàm per sacramenta potest aliter, quàm sacra communicare. Illud verò quod gloriando; seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum commissa esse prælati ecclesiæ mediatis: solummodo sacramentis. Verum est de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem secundum quid, de quorum numero est remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantum, pura temporalem poenam remittendum.

Et per hoc patet solutio principalis argumenti. Næ sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totaliter, spectat ad clauis excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti potest pertinere ad clauis ministerii. Sic autem est in proposito: quoniam remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita, nullius sacramenti è simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quod potest, vel per proprios actus poenitentis, vel per amicos satisfaciendum pro eo actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, ut pro amico satis faciat.

TRACTATUS NONUS de causa Indulgentiarum in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.
- 2 Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.

QVAESTIO I.

Utrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

Irca causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessario requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quod expressa sit rationabilis.

Circa primum videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt effectiue. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præter. dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsentis, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatum: prioratum, Abbatiam, &c. quatuor promotus pessime dispensatio huiusmodi ministeria, facta tamen tenent, Consequentia vero probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

In oppositum autem est, quod indiscretæ indulgentiæ enervat satisfactioem poenitentialem, ut de extrâ, de penit. & remi. c. quum ex eo. non enervat: et autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod

per satisfactionem penitentialem agendum erat.

In hac quaestione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quod unum requisitorum necessarium ad efficaciam indulgentiarum est causa rationalis. Quod etiam manifestatur ex eo quod si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constaret quod indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quaestione vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiarum requiritur rationalis causa, ita necessarium quod sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationalis causa tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quod sine huiusmodi rationali causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

Ex communibus autem explicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigatur rationalis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est valida. Nam si ut supponitur & communiter consuevit, rationalis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessarium sequitur, quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationalis causa illius quantitatis. Et probatur sequela indu-

Verum ad minus communia descendendo considerandum est, quod licet potestas Papæ super communia ecclesiæ bona tam spiritualia, quam corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamen subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei ecclesiâ, quæ quamuis ad hoc quod rectè fiant, ultra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt: de quibus iura dicunt, quod multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus, & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio quæ cum hoc per viam attingi non possunt, sed verbo tantum. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesiæ, si enim Pontifex pro suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonorum ecclesiæ, & si facta & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum: exequitur enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existèntibus generibus rerum subiectarum dispensatiue potestati Pontificis, facile patere potest, quod primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia unico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationali operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatiue, dilapidatiue, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationali

li operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quam ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiarum contineantur, facile est discernere. Quod, non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult, & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: ut ex communi doctrina supponimus, & aliquantulum probatum est. Et iterum probatur ex hoc, quod communia ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac cara ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quod donatio temporalium est cum damno ecclesiæ: donatio verò horum spiritualium est damno ecclesiæ: nam habere damnum annexum, vel carere annexo damno, per accidens se habet ad potestatem dispensatiuam: ut patet ex hoc, quod etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida: ut testatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesiæ bona, ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quod per viam facti nullum operis sed solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorem de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, ut sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tantam indulgentiam, quam tanta indulgentia data sine causa rationali tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia verò quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiarum, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationali non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationali tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

Ad primum autem in oppositum dicitur, quod sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscrete ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum penitentialem: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationali causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

Ad secundum iam patet responsio ex dictis nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim

animæ efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationalis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA secundum de causa rationali indulgentiarum quaeritur (an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationalis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primum, quia aliter prædicatio ecclesiæ esset falsa. Secundum, quia doctrina Romanæ ecclesiæ periclitaretur. Tertium, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quartum, quia aliter deciperetur Populus ab ecclesiâ: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quæquam indulgentiarum causa in bulla expressa, nisi manifestus sit error, sit rationalis: tantæ gamen indulgentiæ, non oportet in veritate esse rationabiliter.

Quæstio hæc non est mota propter difficultatem, quam in seipsa habet, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationali præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla, nisi manifestus sit error, est temper rationalis, loquendo de rationali præsumpto: nam sic sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationalis, nisi, ut dictum est, error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quod licet accessus ad indulgentias & earum suscepio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quod ista hostia sit ritè consecrata, neque est quod sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro tunc quomodo spectent ad finem, fides nostra est quod indulgentiæ ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationalis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorè præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest papa errare in huiusmodi, sed etiam facile potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Da-

re siquidè indulgentias, consistit in actibus absolutio nis & dispensationis: absoluntur, n. per eas penitentes ab iniunctis penitentis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutio nis, quam in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito: ut patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutio nibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea pie debere credi, quod non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus sanctus Romanos pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (ut habetur extrâ, de sponsa. duorum in ca. licet) Alexander 3. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quod longè plus est quam dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est indulgentiæ autem possunt dari passim sine concilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretionem. Quamuis igitur non spectet ad iudicium, discutere & iudicare de pontificiis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

Ad primum Ergo in oppositum dicitur, quod prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primum narratiue: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas, quoniam narratio est secundum doctrinam: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam, aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum, & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores aut opinatiue aut recitatiue opiniones prædicare.

Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina romanæ ecclesiæ, seu Romani pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationali tantæ quantitatis, ut superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

Ad tertium dicitur dupliciter. Primum quod illa sententia communis intelligitur negatiue, hoc est non plus valent quam sonant: diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum veritate non continentur. Secundum dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quod ad causam. Potest & tertio dici, quod vera est in foro exteriori, in quo stetur præsumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur, quod populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesiâ, sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab ecclesiâ, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATUS DECIMUS

de suscipientibus indulgentias, in
duas quaestiones diuisus.

1. Num praeter gratiam ex parte suscipientis
necessaria sit aliqua dispositio.

2. Num tempore, quo fit opus pro indulgentia,
oporteat operantem esse in gratia.

Q V A E S T I O I.

An praeter gratiam requiratur ex parte
suscipientis indulgentias aliqua
alia dispositio.

CIRCA Suscipientes indulgentias dubium duplex occurrit. Primum, in praeter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

Et in primo quidem dubio pro parte negatiua est auctoritas doctrinae communis tenentis ad indulgentiam sufficere tria, auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem poenae per viam sacramenti poenitentiae, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiae sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum, alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem poenae. Consequencia vero probatur: tum quia sacramentum est potius, quam indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longe liberalior, quam quilibet pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

In hac quaestione, quia difficilis admittitur oppositum eorum, quae conuenimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quod non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt si quidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam soliti ad satisfaciendum per seipsum pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsum. Primi condignas poenitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continue stent per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, elemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi vero paruifimam poenitentiam aut rogant, aut leti suscipiunt: & quum illam impleuerint (qua sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentia non profuit, iudicio meo. Et ratio quae me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiae: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena, pro peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiae. Maior propositio intelligentibus terminos est evidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio poenae temporalis pro actuali peccato

debita: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, ut probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuini donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos: & diuina operatione remissiones fieri poenarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris praelibanda sunt duo. Satisfactio pro poena temporalis, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quod licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, quod non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quae computantur amici, ita est onus personale, quod capax est amicitiae adiutorij. Quibus praemissis probatur minor primo sic: Indignus amicitiae adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum, indignus est amicitiae adiutorio: quoniam amicitiae ratio poscit, quod amicorum sit idem vel le & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est ut amicus quoque hoc nolit, qui potius non amicum peterem ut me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque recte huiusmodi negligentes, quarentesque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera graui & importabilia in humeros hominum, id est, amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quod Sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus praeteritis & futuris, quia illis solis profuit praeterita, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quod passi sunt, illis amicorum profuit passiones. Secundo probatur eadem minor si militer ex habitudine ad communem ecclesiae thesaurum: quia in qualibet bene ordinata republica quantumcunque rationalis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos aere alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim, quod possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur ecclesia sit a Deo ordinata, & quum non est, ut ipsi ritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim vere esset eneruare satisfactiones poenitentiales. Non profuit igitur indulgentiae constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsum: quoniam indigni sunt indulgentia: sed oportet ultra rationem dispositos ipsos esse, ut digni sint alienis satisfactionibus: sunt autem digni per hoc, quod sunt parati per seipsum satisfacere: sic enim sunt digni amicitiae adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsum sunt, non qui negligunt per seipsum satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiae, quum dicitur, vere poenitentibus. Poenitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium poenitentiae: & hoc modo quilibet existens in gratia, est poenitens etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis poenitentiae: quia, scilicet vis affectus poenitentialis in eo secundum veritatem viget: & hoc modo poenitens non est nisi sollicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, vere poenitentibus, nisi su-

nisi superflue, seu ad maiorem expressionem, appositum sit ly, Verè, denotat indulgentias non consequi poenitentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui soli sunt vere poenitentes, significante participio actum poenitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud sollicitos. Manifestus quoque suadet hoc idem ex alio verbo eiusdem formae, quum dicitur, de iniunctis poenitentibus. constat enim communitatem poenitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum est, quod indulgentia nisi noua forma datur, non absoluit nisi a poenitentibus iniunctis: Alterum est, quod indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere: primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (in quantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hunc sequitur primo, quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas poenitentias a confessore, non ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exoluere: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendam amicis iugam suam. Sequitur secundò, quod si forma indulgentiae mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur poenitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum, ut declaratum est. Nec intelligo hanc preparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid aequiuale, aut maius suppleri possit: ut patet ex hoc, quod contingit quandoque; causam pro qua datur indulgentia tale, ac tantum exigere opus ut excedat preparationem ad satisfaciendum: puta, si datur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuae mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiae ex parte concedentis tenet locum causae rationabilis tantae indulgentiae, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicitiae satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem preparationis ad satisfaciendum: quum nec illi aequiualeat, nec excedat.

Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quum ad diuum Thomam spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, ut ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sententiarum distinctione vigesima. quaestione prima. articulo 3. quaestione secunda. Quantum vero ad communem doctrinam: quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adiuuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiae latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendi modum soluentur omnes quaestiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omitrendis suffragiis pro plenarie absolutis in morte, quam de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahendum: & excitantur Christi fideles ad poenitentiae opera. Nec aliquid admittitur efficacia indulgentiarum: sicut nihil admittitur efficacia sacramentorum ex hoc, quod oportet accedentes ad illa esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

Q V A E S T I O II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia,
oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA Secundum vero quaesitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quod dupliciter

dantur indulgentiae. Vel ita quod tempus indulgentiae & tempus operis sit vnum & idem, ut quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum haec quaestio: quoniam constat tempus fructus indulgentiae coexistere gratiam in percipiente illum. Vel ita quod aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiae: ut quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quaestio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum, quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiae: nam saluatur auctoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam sollicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum, quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quam pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, praesupposito, ut quandoque fit, quod possit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

In hac quaestione videtur mihi non solum tutior, sed longe rationabilior pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiam tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, non qualitercunque, sed ut ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam, seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiae consueti haberi poenitentiam seu gratiam coexistere ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, ut pote ex passionibus viuus Christi & Sanctorum constans, & vitae aeternae impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, quod reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viuua: viuuat enim qui passi sunt Sancti, viuua sunt & passionibus eorum, viuut & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiae, viuut particeps indulgentiae: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiae: quae est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitae ad mortem?

¶ Nec obstat quod Pontifex datur indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiae: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrat. Ad causam enim principalem respiciendum est: ut patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobam dispensatorem elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spiritali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur in indulgentia.

Ad primam ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quod exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia, consequens est quod exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viuua pietas, non est, quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quod opus mortuum

cur non sufficit ad indulgentiam pro se pro te pro re, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in grā. Et si instetur, q̄ elemoſyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia: responderet quod elemoſyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abcondite elemoſynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quando exaudiri August. testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quod valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur quod valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ, supplicatio autem mortua, soli misericordiam innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATUS UNDECIMUS

De modo tradendi, seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo tradantur. vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quam ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere, ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæve ratio authoritasque doctrina tradidit, incerta valde apparebit, præsertim excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum diaconos altaris, sed diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis. Actuum sexto; quin potius oppositum ibi dicitur, quoniam diaconi altaris ad adorandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quo circa licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iurgit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse diaconus. Et quia ambæ ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus episcopus) erant ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant diaconis mensarum & viduarum: ideo diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dvo. ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus episcopo. Et quod magis vrgeret, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum Spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicitur. Datio aut libri Evangeliorum certā habet formā verborum: sed tunc non imprimi characterē ex eo videtur, quod anteq̄ Euangeliū aliquod esset scriptū, diaconi

Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quod huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliqueum, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus, vt patet discurrendo per singulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo, quia aliqueum actum potest episcopus, quia non episcopo factus nullus est, vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

Hæc Autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis, sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiam, de qua est sermo, & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē, hoc est, vt sit cōtētus consueto pontificali ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita, (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis, Accipe librum &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum, huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de similitudine contractus in primo quolibet scripti. Hæc enim non aduersantur illis, quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiam prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiam. Et certe mirum est, quomodo corrector ille mutauerit ministrum materiam in acolytatu, scilicet Archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret, quod in precedentibus ordinibus labori episcopi tantum peperit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur, nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi clauem vel librum episcopus, dicens, de exorcista verò habetur, Accipiat librum de manu episcopi dicentis sibi, de acolyto autē accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materiam, & quod materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentii octauo impresso legis.

TRACTATUS DVODECIMVS

de Contractu Matrimonij in tres diuisus quæstiones.

- 1 Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.
- 2 Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.
- 3 Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

De sacramento matrimonij Triplex quæstio.

CIRCA sacramentum matrimonij pauca tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonij contractus per procuratorem sit sacramentum. Secundū, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratorem efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de divor. c. gaudeamus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

In oppositum est, quod nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum, directè respondendo quæ sit, quod matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem, quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem, vt patet ex cōmuni ratione in omnibus sacramētis. Et confirmatur ex hoc, quod sacramentum penitentiae non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramenta matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum penitentiae consistit in actibus iudicialibus, tam autē in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis indicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursum: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quod dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod non solū est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & ultra hoc sequeretur, quod dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quod tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

Secundum est, quod licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum coniugium, dirimens quodcumque aliud postea contractum consummatum, multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra de divor. cap. gaude-

mus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seiplos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

Ad primam ergo obiectionem in oppositum, dicitur quod coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quod coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundam dicitur, quod vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum, & non propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicendum est, quod quum contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter, sed ratione accidentium ex illo consequentium: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positivi, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste, quado matrimonium contractum est in facie ecclesiæ & consummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

An verò ante contractum in facie ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: vt si in bello, seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel si euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum danno debita sibi dotis, aut hereditatis propria, oblata commoditate non valens habere testes presentes, contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens quod post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic prualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

CIRCA tertium verò, an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrile-

gium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentia.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

Ad hoc dicitur quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentia: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnus quisque possit vas suum possidere in sanctificatione. Quartus est, si contractus iste ordinaretur a contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus est finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quod esset mortuum vt fini: ad hoc, vt homo qui aliam nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendam coniugium, vt per mulierem calefieret, quum non esset aliam dispositus ad contrahendum matrimonium.

Quibus praemissis dicenda sunt, ad quaestionem motam, duo. Primum directe respondendo quaesito, quod contractus est licitus, quoniam sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, sanctificatio. Et propterea etiam si non intendant prolem neque remedium concupiscentia, sed solummodo esse coniuges, secundum ecclesiam contractus est licitus. Et sic inter senes & quoscunque non intendentes concubere, potest licite contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quod communiter extranei seu accidentales fines altero duorum modorum contingunt: vel vt ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis sed contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti, quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulcritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius eum Rachele, quam cum Lia: dicens dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sepe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicet se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibimet vile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtroque enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et haec est ratio quare contractus non redditur illicitus.

Et per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliam non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suae: ita qui propter bona

temporalia aliam non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suae, quae de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dicitur sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATUS DECIMUSTERTIUS

De Vsu Matrimonij in duas Quaestiones diuisus.

1 Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.

2 Nam vsus clandestinus coniugij sit illicitus mortaliter.

Q V A E S T I O I.

An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

Circa vsus matrimonij, dubium primo occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem ecclesiae: vt patet. 30. quaest. 5. in pluribus can.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euadit contemptus quem constat constituere peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quod licet quibusdam vsu fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolute dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est, quia nullum apparet in iure preceptum obligans ad mortale: imò expresse in fine canonum: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quod haec omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quam statutum & tantò minus haec consuetudo obligat, quantum alicubi (vt in Germania) nobiles nocte praecedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) poena apposta ab ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte vero benedictionis, quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admittitur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones praesupponunt virginitatem in benedicendis, saltem in sponsa: vt patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit. Et parte demum finis ipsius benedictionis idè apparet: quod

¶ patet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traditionem vxoris (quae constat propterea non omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quae et non omititur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus, nisi quia praue nit benedictionem ante debitam, non plus hêt illiciti, quam ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rōnem peccati mortalis, vt declaratum est: ergo non est peccatum mortale. A veniali aut peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte rati petitis, quam reddentis ex eo patet, quod ordo ipse status lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem sit, quod post benedictionem agendum erat.

Ad primum autem in oppositum, dicitur, quod hoc argumentum nihil valet. Statutum seu consuetudo ecclesiae non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim, exigitur ad peccandum mortaliter, quam violare statutum, seu consuetudinem ecclesiae: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiae obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse quod vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesiae ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia ventali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit communiter non est peccatum mortale.

Q V A E S T I O II.

An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

Secundo quaeritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiae: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitiō autem ecclesiae non facit peccatum mortale, quum in praecedenti ar. conclusum sit vsus coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem ecclesiae.

In oppositum est, quod vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

Ad huius evidentiam recolendum est, in coniugis dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinis seu consanguineis quarti gradus. Vtus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Et siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius plenioris intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quod neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, quae est animal sociale atque politicum, prouenit turpitudine in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc namque, quod homo est animal sociale & politicum, prouenit quod coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint officia & periculo offendendi societate politica: vsus aut clandestini coniugij annexum habet scandalum vite socialis, dum scitur commiseri personas quae nesciuntur coniuges, nec etiam sine scandalo appareret mulier grāuida, &

proles feret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam sociale: quoniam potest alter coniugum noua inire conubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quam ipsius actus, etiam si prohibitiō legis non esset, de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexa moralis malitiae & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quod quādo actus huiusmodi hêt annexa scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex qua ratio peccati mortalis confurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notantur autem dixi, actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsu constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quod careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quae possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire.

Ex parte aut inhibitionis ecclesiasticae mortale peccatum videtur: quoniam Eucaristus Papa (vt habetur 30. quaestione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate Papae promulgatum, dāabilem constituit clandestinum vsu matrimonij. Simpliciter igitur & absolute loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vt pote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamen, & a iure damnatus vt adulterium seu fornicatio. Quo circa caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicarias, vt contrahat clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfactura voluptati suae cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multo magis vt curantur peiora: tum quia per hoc non euadit peccatum mortale in vsu diuini coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque: aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra aetate: confari quoniam enim multò magis vindicant talia coniugia, quam si fornicatio sola fuisset.

Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus, seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitionem autem ecclesiae non similiter se habet ad vsus coniugij ante benedictionem, & ad vsus coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur thorus publicus, hoc est, publicè preparabilis seu preparatus: vnde & coniuges conthorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè thorus preparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè thorus preparari, imò & de facto millies preparatur: & propterea actus coniugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius caeremoniae defectu accusatur: est enim praecipuum caeremoniale de non praue nitendo benedictione.

nem, de non vrendo verò clãdestino, est præceptum propriè substantiale. Er hinc sequitur, q non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clãdestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunq; occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clãdestinus propter damnationem ecclẽsiaz damnantis omnem contractũ & concubitum clãdestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clãdestinum: & consequenter nisi rationabilis causa sublit contrahendi clãdestinẽ, aut clãdestinẽ consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTAT. DECIMUSQUARTUS

*De Delectatione morosa in tria
Quæstia dimisus.*

- 1. Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatũ.
- 2. Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
- 3. Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

Circa actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertransendum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

D V B I V M I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST Autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & si milibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quod delectatio est de actu licito, intantum quod consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem, vt peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiã discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quam desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolute & sub conditione, puta velle delectari in comedendo, si non

esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolute delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actu coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectè rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntariè. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatu, quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namque quod actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timorata conscientia vtriusque sexus testantur.

Et per hoc patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorẽ illiusque delectationem sub conditione, & de præsentis delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quod præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

D V B I V M II.

An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

Secundum Dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

Ad hoc dicitur, quod formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præsentis, præterito vel futuro: huiusmodi enim differentia non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduz consensu approbatio potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntarie delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quod aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quod ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immanis sit secundum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, consequentem

quentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentẽ concupiscentiã) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunq; licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiã carnis, notuq; qui est non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduz delectatio periculũ habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquẽ prauũ cõsensum huiusmodi delectationũ annexarũ (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) teneat euitare huiusmodi memoriã, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

D V B I V M III.

An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis.

Tertium est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile vñ iudicium delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

Ad hoc dicitur quod nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniã est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta nõ est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositũ differentia in hoc, quod visus mulieris pul-

chra secundũ seipsam delectabilis, nõ est libidinosus nisi ex parte videtis ad malũ ordinẽ: tactus aut per osciũ & amplexus, vt est secundũ tactũ talẽ delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniã delectatio sensibilis secundũ quendam tactũ, scilicet osculorũ, amplexũ huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio aut visus nõ est secundũ se ad hoc ordinata. hinc n. fr. vt illa ob solã delectationẽ exercitata sint libidinosã, visus aut minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorũ, &c. extra cõiugiu illicita est, & secundũ se mortalis (vt in commentariis præcedentis libri diffuse declaratu est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatũ est delectationis morosæ. Et per oppositũ, quia videre mulierẽ pulchrã, nõ est secundũ se ordinatum ad venerea, videt delectabiliter videre mulierẽ pulchrã, & ex suo genere nullũ est peccatũ: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiose vel ob malũ fiat, peccatum nullũ est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de David, &c.

Et hæc sufficiat p hoc libro sup tertia parte diui Thomæ ac per hoc pro commentariis integris super totã summã eiusdem: ad gloriã in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Tho. vtilitatem autem ecclesiæ. Sub correctiõne sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) eni & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. decembris. Anno christiana salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo. Amen.

A D R E V E R E N D I S S. A C I L L U S T R I S S.

D. D. Iulium medicem. S. Rom. Ecce. Presbyterum Cardinalem, ac Vicecancellarium:

Tractatus de indulgentijs Thomæ de Vico Caietani Cardinalis sancti Xisti.

P R O L O G U S.

SATIS Constat, pater amplissime, inter eos thesauros, qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & thologiæ professorum opiniones esse animaduertetẽ, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas lucubratiõnes ad ecclesiæ vtilitatem semper contuli, pro vñ illi mea hic quoq; in summam compendiuq; redigere: quid illud deniq; sit quod tanquam ratum certumq; de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostri verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis) qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: vt sub illorũ auspicijs honestati, gratiores in vulgus prodẽant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Rom. ecclesiæ Senatũ ascriptis, inely: a familiæ vestræ in vñtersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibiq; præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumq; elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fetus dedicandos esse cognosce. Addo etiam quod quum tu Rom. ecclesiæ vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, eius est officium sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare, iure quodã suo notarum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus ecclesiæ thesauris, vt patronus ac pater tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS.
De Indulgentiis in Decem Capita diuisus.

- 1. Quæ à præcis constant de indulgentiis.
- 2. Quid sit indulgentia.
- 3. Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.
- 4. Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.
- 5. Soluuntur obiectiones in tertio cap. positæ, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.
- 6. Solutio obiectionum 3. c. num indulgentia sit absolutio.
- 7. Solutio obiectionis 3. c. quod indulgentia sit de iniunctis penitentiis.
- 8. Responso ad quæstionem de indulg. causa 4. cap. positã.
- 9. Responso ad 2. q. de tempore veræ penitentiæ 4. cap. positã.
- 10. Responso ad 3. q. 4. cap. positã de tempore confessionis.

C A P V T I.

Quæ à præcis constant de indulgentiis.
DE Ortu Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritatis indagandæ operi ferretur: verum quia nulla sacra scripturæ, nulla præcorũ doctorum Græcorum aut Latinorũ authoritas scripta hunc ad nostrã deduxit notitiã: sed hoc solum a præcentis annis Scripturæ cõmendatum est de vetustis Patribus, & beatus Greg. indulgentias

stationũ instituit, vt in 4. sen. diui Thom. h. Longè siquidẽ post Greg. legimus, quod quidã indiscretas & superfluas indulgentias datur: vt Inno. 3. in c. quũ ex eo. extra de peccatis & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè, ab Alexan. 3. propositã de indulgentiis datis ab episcopis quæstionẽ soluiã inuenimus ibidẽ in c. quã ant. Ex verbis quoq; Inno. 3. in c. ex cõmunicamus: extra de hære. catholici: apparct quod essã fuisse indulgentiã euntibus in subdiũ Terræ sanctæ. Et quãuis nõ inueniatur in iure, indubitatẽ teneatur cruciata expeditionẽ fultã fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dẽ in parte decisa decretalis ad liberadã, & de Indeis.

¶ Ex his aut textibus nõ solum h. q. indulgentiarum gratia antiqua est in Xpi ecclesiã, & nõ noua adinuentio, sed habent clare quatuor primò, quod daret indulgentiã aliqui est illũ absolute. Secundo, quod ista absolutio spectat ad forũ penitentiã. Tertio, quod ista absolutio est a penitentiis iniunctis. Quarto, quod quædoq; sunt indiscretæ. Et primũ quidẽ eorũ h. expresse in dicto c. quod aut. ab Alexan. 3. videt re archiepiscopo Caruarie. quod quia nullus potest ligari, aut

aut solui à non suo iudice, ideo indulgentia concessa ab aliquo episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicium. Hæc enim ratio clare docet, quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprii iudicis ab alieno præ fieri tantum. Reliqua vero tria habent ex concilio generali sub Inno. 3. in c. quæ ex eo. extra de pœ. & re. Quod. n. spectet ad forum penitentiali inde hæc: quia ibi dicitur, quod enervat penitentiali satisfactione indiscreta indulgentia. Quod ab iniunctis liberet penitentiis, clare ibi hæc: & similiter, quod superflue & indiscrete quandoque fiant.

CAPUT II.
Quid est indulgentia.

Principium igitur investiganda quiddam indulgentia ex his quæ constat sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicamus, quod indulgentia est quedam absolutio: nisi enim per se & proprie indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se ratione ius, quare indulgentia non prodest non subdito: quia ligari absolvi non nisi subditus præ. Si enim ratio est per se oportet, indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem quod indulgentia non est ligare: igitur est absolvere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repellunt à qualibet scientia. Est igitur ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta penitentia in foro penitentiali. Et quia prima facie videatur hæc non sufficere ad indulgentia definitionem: scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus privatis actionibus ex genere, sub quo continentur absolutio: est enim, absolvere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt à ab actionibus privatis (puta quæ unus orat, aut facit penitentiam pro alio aut seipso) quam ab actionibus communibus personis publicis & privatis: puta cõpensatione vniuersi ad alterum, aut subuentione dotali alicui pretium, unde soluat, creditor. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacunque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, non solum in profanis, sed et in proposita materia: ut in 4. sen. Theologi dicunt: Unus homo existens in charitate, potest facere penitentiam & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod ecclesie consuetudine approbatur, ieiunia aliaque opera satisfactoria esse pro peccatis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmate, si pro illis à personis in charitate existentibus fiat, ubi patet opera satisfactoria privatarum personarum absque ulla iurisdictione ecclesiastica cõpensari pro peccatis animarum quæ purgantur, & pro penitentibus iniunctis satisfacere: & est quasi pretium, quod private personæ animabus datur, unde quasi soluat & liberent. Differt deinde indulgentia ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo cura habens boni communis distribuit illud partibus eiusdem communis: ut quæ distribuitur principibus, aut communibus honoribus Reipublice civibus. Absolutio enim est actus iudicis ad unum subditum nulla habita ratione equalitatis ad alterum, ut patet et in hac materia, quæ datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indulgentiam fit. Distributio autem, ut patet, est: sicut sit secundum æqualem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest, quæ hoc intelligi non possit: unde quæ unus tantum quicunque honoratur in Reipublica distributione honoris illi deferatur, ratio illius habere ad alios est necessarium: & quæ ad alios præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc tantum nunc honoratur. Mõstrat quoque, ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa. Iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis, & per hoc monstrat requiri tantam autoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine autoritate quæ non enim per libitum, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex, nisi cuius voluntas lex est: soli Deo cõuenit. Et materia illi subditus, in quæ exercet: non enim absoluit nisi subditus: ut Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quæ exercet, per subiunctam particulam monstra-

tur, quæ subiungit, ab iniuncta penitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi penitentiam non in foro contentioso, sed penitentiali, ita quod in foro penitentiali determinat duo, scilicet absolutio nem & iniunctam penitentiam. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro penitentiali à penitentia iniuncta in foro penitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis ad aliquem forum spectat: liquet autem quod non contentiosus est forum, penitentialis igitur est. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim penitentialis ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quomodo penitentialis absolutio fecerit in eâ, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (ut pote sacramentum penitentia perficiens sacerdotis ministerio) & eâ quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa dicitur & per se primo culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpam remissionem præsupponat, & penam peccato debitam respiciat, non quæcumque: quia non penam æternam (non enim liberat indulgentia à penâ in ferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutio nis remittentis culpam & æternitatem penæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta penitentia: in iniuncta siquidem in foro penitentiali penitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Mõstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi cui confertur indulgentia: quod scilicet sit vere penitens & confessus. Nam quia in sacramento penitentia non ligatur ad penam sacerdotis, iniungendo penitentiam, nisi absoluitur à culpa: & prius natura absoluit, quam ligat (quæ obligatio ad penam temporalem supponit remissionem culpæ, absolutio autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi vere penitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quod indulgentia est absolutio à penâ iniuncta in foro penitentiali, monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse vetere penitens & confessus: artestante consueta forma indulgentiarum in qua dicitur, vere penitens & confessus. Dicitur de mitem indulgentia à remissione peccatorum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam: iniuncta in foro penitentiali: indulgentia siquidem non liberat a penâ iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis obligatur, ut diuus Thomas propterea dicat, religiosi per indulgentiam non liberantur a penitentia sibi iniunctis in capitulo a suis prælati: Ex quibus omnibus apparet, quod diffinitio indulgentie collecta ex sacris canonibus, eubeta complectitur quæ ad rationem indulgentia concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio a penitentia iniuncta in foro penitentiali.

CAPUT III.
Obiectiones contra assignatam rationem indulgentia.

Num dare indulgentiam spectet ad iurisdictionem.
A B E T Autem dicta diffinitio indulgentia difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.
¶ Contra illud in primis dictum, scilicet dare indulgentiam est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in 4. sen. dist. 20. Tum quia iurisdictionis exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest in inuitum. Tum quia nullus potest uti actu iurisdictionis in seipsum: indulgentia autem aliis data potest concedens uti sicut alii: Ab aliis vero: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, ut patet in c. nostro: extra de pen. & re. & tamẽ constat archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de off. or. e. pastoralis. Tum quia indulgentia dantur etiam defunctis existentibus in purgatorio: quia iurisdictione ecclesie sunt exempti, ut pote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantum.

Contra

Contra aliud deinde dictum, scilicet quod indulgentia est absolutio, non cõpensatio, ut distributio, opponitur communi à theologis, quia cõpensatio doctrina, canonizata à Clemente 6. in extravagatis, vniuersis: de pœ. & re. decernitur in indulgentias fieri per modum distributionis, & cõpensationis, seu solutionis. Dicitur enim, quod thesaurus ecclesie, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quod penitentia nostra cõpensant per penas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique, quasi pretium penale, unde soluat illo de bita pro suis peccatis penitentia. Hæc autem patet contra uenire sententia, quia dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum longè distet actus absolutio nis iudicialis ab actibus his: quonia isti actus omnes sunt actus non iudicij proprii, sed communes tantum publicis quam priuatis personis, excepto distributionis actus, cuius tamen differentia ab absolutio nis actu clare liquet. Opponitur quoque, quod ex illo canone Alexandri 3. non habet nisi quod dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quod quidem potest verificari ponendo, quod est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesauro dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque, & aliter exponi canonem ille ut intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutio nem, quia causat absolutio nem: dispensatio namque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutio nem à penâ peccato debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic ruit ruina diffinitionis.

Contra tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta penitentia) obicitur. Tum quia diuus Thomas multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis penitentibus.

Tum quia indulgentia tantum valent quantum sonant: ut communiter tenetur: constat autem, quod in plenariis indulgentiis, quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis penitentias non per fecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia quum penitentius Romæ iniungeret penitentiam plenariam indulgentiam consequutus accepit mandatum a Papa, ut non iniungeret penitentiam: ut refert Petrus de Pal. in 4. sen. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariae absolutio nis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ non esset verè effectiua, si ab iniuncta tantum penitentia absolueret.

CAPUT III.

Questiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentia.

SVNT Præterea circa dicta in supraposita diffinitio ne indulgentia tres quæstiones. Prima omnium difficilima est circa causam effectiua indulgentia. Dicitur enim, quod oportet datam indulgentiam fultum esse auctoritate & ratione. In dubium autem non paruum vertitur, an qualibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcumque indulgentia: an potius quedam sit rationabilis causa tantæ indulgentia (puta vnius anni) quæ non esset rationabilis causa multo maioris indulgentia, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis, quia pro prima parte, hoc est quod causa legitima indulgentia est etiam sufficiens causa quantæcumque indulgentia, extat autoritas diui Thomæ in 4. sen. dist. 20. expressè dicentis, quod indulgentia ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit quod licet dans indiscrete indulgentias, ita ut homines pro nihilo ab operibus penitentia retrahuntur, peccet: nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiam da-

tam. Extat (& quæ am continua experientia Romæ docet) auctoritas ecclesie dantis indulgentiam plenam pro sola visitatione alicuius ecclesie sine manibus: & in die sancto Pasche data benedictione a papa super plateas S. Petri, pronuntiat duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus presentibus. Si enim hæc causa sunt legitime causæ indulgentia plenaria, nulla restat causa pia tantum parua, quæ non sit legitima causa quantæcumque indulgentia. Extat & auctoritas veritatis ecclesiastica: secundum quæ oportet indulgentias tantum valere quantum sonant autem quod sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

In oppositum autem est: quia a ratione dissonat indulgentiam exigere ultra auctoritatem in dante & charitate in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quod sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentia non exigere aliquid ex parte legitime causæ.

¶ Contra quoque rationem est, quod potestas ecclesie quæ non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi arceatur in quantitate tam pretiosæ facultati. Et confirmatur: quia si in prophanis possunt ecclesie ministri ita dispensare, ut dispensatio sit nulla (ut si papa donaret totum statum temporalem ecclesie filio suo, quæ uis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multo magis videretur quod errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorum, ita ut dispensatio sit nulla. Vtriusque enim est dispensator non dominus, in edificationem corporis Christi mystici, non in illius dissipationem. Accedit ad hoc auctoritas apostolica Clementis 6. in dicta extravagante, vniuersis: de auctoritate data Christo dispensandi hunc thesaurum, dicitis, quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauis erunt, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione penæ temporalis pro peccatis debita tam generaliter, quam specialiter pro cum Deo expedire eorum noscerent, verè penitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet quod non solum rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

Secunda quaestio est, an vera penitentia exigatur tempore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia uti. Verbi gratia, quo ad concessionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus presentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutio nem facit, si teneor tunc esse vetere penitens, an sufficiat quod intendendo vetere penitere: & tunc uti ista indulgentia quinque annorum. Et similiter quo ad exercitum operis, dat Papa quod dicens septem Psalmos, vel dans tantam elemosynam, habeat plenariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneor esse vetere penitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat elemosynam.

Tertia quaestio est, an oporteat esse confessum, in quo nullum sit in conscientia mortale peccatum committum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vritur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum ecclesie: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hanc apparet quod verba iudicium sunt secundum iura interpretanda, ac per hoc quod sint illo anno confessi. Inde vero apparet, quod si non requireretur confessio alia, sufficeret dicere penitentibus: quonia in vera penitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & ecclesie.

CAPUT V.

Soluntur obiectiones in 2. cap. postea, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.
NON est autem difficile ad obiectiones, primo contra assignatam diffinitionem respondere. Falsum namque est quod Durandus dicit, omnem iurisdictionis actum posse in in-
Opus. Caiet. I 2 utum

uitu exerceri, quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis, sed iurisdictionis (vt pote a non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitum. Sed quod nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo & ligando se, verum est: & propterea licet alij aliter sentiant, concedo ego, quod dans indulgentiam alijs, non acquirit illam: quia absoluens alios, non absoluit se. Nec tamen est deterioris conditionis, quam alij, quia & si non per istam viam: p aliam via per eandem indulgentiam consequi, si committendo confessori suo: vt sic absoluit ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc. n. m. o. Papa subiicit se absolutioni sacramentali, & similiter indulgentia eadem ratione. Archiepiscopo quoque potestas super totam prouinciam, ex hoc ipso, quod in quibusdam articulis affirmat, manifesta extendi ad dandas indulgentias in tota sua prouincia: quumquid ille est vnus illorum articulorum, qui in iure numerantur, vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autem in purgatorio existentes, extra iurisdictionem ecclesie quidam negant: eo quod sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quom ad meritum, vel demeritum, & quo ad penam & premium, & ad extra viam totaliter sunt qui purgantur autem quo ad meritum, vel demeritum extra viam, sed quo ad penam vel premium in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subdit, vicario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionem adhuc sunt in via ita quo ad reuentionem a pena adhuc subsunt iudici viatorum. Sed hanc opinionem multa vera dicens non infert efficaciter intentum: plus. n. requiritur ad subditum iudici viatorum, quam adhuc participare aliquid de via. Exigitur. n. quod possit ea sua quantum ad illud quod sapit via, cognoscere ad iudicium viatorum: nullus. a. potest esse iudex cause omnino incognito: sicut ab ipso: constat autem a papa cognitione omnino esse alienas casus existetium in purgatorio: & ideo patet Papam non posse absoluere aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoque hoc idem ex verbis Domini, limitatus Petri potestate super terram: ita quod licet effectus potestatis Petri penetret caelos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutum in caelis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc vt sit super terram, dicente Domino, Quodcumque solueris, aut ligaueris super terram, Scriptura autem sacra mortuos non esse super terram vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater introducunt dicentes, quod non est super, sed sub terra esse ex eo patet, quod Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neque. n. fas est credere quod de purgatorio exeuntes animae ante Christi mortem, & ad limbum Patrum euntes ad inferos a superius descenderint: sed contra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent: quum et secundum Philosophos loca quanto superiora, tanto nobiliora sint. Quo circa non dat papa defunctis indulgentiam auctoritatem absoluendo, sed per modum suffragij, quod est ipsa apostolica littera attestant, clare apponentes istam clausulam, per modum suffragij, quod defunctis dant indulgentiam. Et potest videre quod ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam viuus & defunctis, insinuat intentum: nam ex eo quod non audens ecclesia defunctis auctoritatem remittere penas sicut viuus, suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam, monstrat quod indulgentia simpliciter & absolute remissio est auctoritatem ab ecclesia facta. Nisi enim esset auctoritatis remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri, non oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extendit, quibus ecclesia nisi suffragari potest.

C A P V T VI.

Solutio obiectionum in tertio exco. hoc quod indulgentia est absolutio. Ad eundem autem specificam naturam ipsius indulgentia oportet nosse duo concurrere ad indulgentiam, absolutionem a poenitentia iniunctam, & dispensationem spiritualis thesauri, applicando poenam Christi & sanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidem probatum est ex canone Alex. 3. secundum autem non solum ex co-

muni Sanctorum doctrina, sed ex allata extragante Clementis sexti patet. Verum multum interest ad naturam indulgentiam cognoscendam, an primum indulgentia sit absolutio, an dispensatio. Nam si indulgentia primum consistat in absolutione, dispensatio thesauri accessorie concurret ad indulgentiam: vt quia ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo poenam pro peccato in illum commissum, ad hoc vt remissio sua sit efficax, iungit absolutionem dispensationem poenarum solutarum a Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorum pro istis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato poena exoluta inueniatur. Si autem primum indulgentia sit dispensatio praedicti thesauri, absolutio ab iniuncta poenitentia accessorie concurret ad indulgentiam: ex namque quod applicat mihi per indulgentiam tantum de pena recondita in thesauro sequitur quod se absolutum ab aequivalenti pena, quam debebam Deo pro peccatis meis exolvere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto poterit rationi contentaneum est, quod ecclesia utroque modo potest indulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tantum, & quomodo, aut utroque modo faciat, scire oportet si indulgentia natura cognoscenda est. Apparet autem prima facie insipientibus doctores & doctores exurgantem Clementis, primum in indulgentia locum tenere, dispensationem ecclesiastici thesauri, & absolutionem accessorie comitari. Constat vero posteriores indulgentias praesens, apparet ecclesiam olim fuisse viam indulgentiam principaliter per modum absolutionis, quam necessario comitat dispensatio thesauri: a tempore autem Bonifacii 8. primi auctoritatis perennis Iubilaei vsque fuisse, principaliter indulgentiam distributione thesauri & comitater absolutione a poenitentia: quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenarum quanta vix creditur passim data se per hoc fundari videtur. Et secundum hoc definitio indulgentiae collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, non est definitio indulgentiae quae modo fit ab ecclesia Romana, sed illius quae olim fiebat: quoniam sacri canonum loquuntur de indulgentia, quae erat consueta in ecclesia, & non de illa quae poterat inueniri de nouo. Sunt. n. diuersarum rationum ista & illa quo ad naturam: quoniam sunt vnus & eiusdem rationis quo ad vltimum effectum, qui est remissio poenae temporalis debita pro peccato. Et sic dicendo concordia fieret inter noua & vetera, sed hanc opinionem potes de facto indulgentias diuersarum rationum in ecclesia, distinet ab vniuersae ecclesiae & doctorum: nam Bonifacius eius ipse 8. indulgentiam Iubilaei inchoat ab indulgentiis magnis confectis a prioribus, manifestas per hoc coram se in capella pontificia, etiam aperit se modo priorum dare indulgentias, & apponendo se per explicitam clausulam illam. In forma ecclesiae consueta, nulli dubitationi relinquunt locum quod antequam inducantur qui indulgentiae forma, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes sive theologici sive canonici quatum haec tenus memini me vidisse, de indulgentia, vt de rationum tractant. Vn vnus rationis de facto esse indulgentiam hoc ratio e contra: hoc est ipsa esse applicationem thesauri ad hunc comitatem absolutionem ipsius canonis saepe dictus. Alexandri. 3. monstrat & conuincit. Nam si principaliter natura indulgentiae consisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hunc, posset episcopus Bono. indulgentiam concedere alieno, quoniam ad communicandum alicui thesaurum non exigit dispensationem, vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem a poena, per viam relaxare comitaret absque aliquo alio actu iurisdictionis, quia non exoluisset poenam debitam, ex poena Christi & sanctorum sibi communicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies poenitentiae tereret, ab episcopo Bono per indulgentiam 40. dierum se absolueretur, quod saltem coram Deo ad nullum pro peccato poenam teneret, cuius oppositum in canone habet, dum dicit, quod alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprii iudicis. At si quis dixerit, quod indulgentia liberat etiam, cui dat per. & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberata est a poeni-

ta poenitentia: & alienus episcopus licet communicando poenam thesauri non subdito poenitentiam iniunctam pro illo exoluit coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet adhuc ad poenitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam poenam exoluisset peccatis suis debitam, & poenitentiam iniunctam a sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesiae ad poenitentiam iniunctam peragendam.) idcirco Alexander 3. dixit quod indulgentia non subdito non prodest, scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura fiunt. Aduertat sic dicens quod si indulgentiae natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis poenam coram Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, non debet consistere Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo quod non prodest nisi de licentia proprii iudicis: ex quo oppositum verum est simpliciter & absolute: quia vnaqueque res simpliciter & absolute iudicatur secundum suam naturam, & non secundum concomitantia. Immo haec ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri poenam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad ecclesiam tantum, scilicet iniunctae poenitentiae solutio in foro ecclesiae) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debet affirmari quod prodest non subditis, ex quo illam quo ad principale & essentialiter conf. quoniam. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quod indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quam quia non subditus consequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad Deum, quam quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua, vt patet inueniri. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est, & nunc vtiur ecclesia vnus rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro poenitentiali, annexam habens communionem thesauri passionis Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariae indulgentiae, quando per viam commisionis fit. Conceditur siquidem quod possit plenarie absolui in vita & in morte, constat enim quod non est fermo de absolutione sacramentali, sed spectante ad indulgentias: & constat quod per modum & verbum absolutionis confertur. Et constat quod eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absolute, cum Papa dat indulgentiam praesentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrum medium concedit quod semel in vita, & semel in morte plenarie absoluiatur. Tenet igitur absolutio primum in indulgentiae ratione locum.

Ad obiecta Igitur ex communi doctrina multa auctoritate multorum Romanorum pontificum, dicitur, quod non contrariatur doctrina haec assignata definitioni: quoniam non docet principaliter indulgentiam esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor, & efficacia indulgentiae ad remissionem poenae Deo debita pro peccato, videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, compensationis, distributionis, communionis, dispensationis & similium, quum dicitur quod indulgentiae valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant haec ad principalem actum indulgentiae, qui est iudicialis in foro poenitentiali absolutio: propter quem exigitur quod indulgentia fiat a proprio iudice: & si est non a proprio iudice facta, nulla sit: vt ex saepe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, scilicet, quod indulgentia est distributio inter

subditos: quoniam distributio actata ad subditos vt partes communitatis, est actus iustitiae distributivae, exigens aequalitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Ethico. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiae vsu tam moderno, quam antiquo Refutat quoque alteram dictum canonem, deinde obiectam expositionem, scilicet quod fat est illi, quod indulgentia est absolutio casualiter: hoc est, quod dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem poenae peccato debita ab alieno episcopo indulgentiam concedente, quandoquidem absolutio per viam sequela comitaretur ex applicatione thesauri facta a potestati dispensare thesauro. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionem super personam, quibus donatur, sed super thesauro: fat. n. est personis illis, vt sint capaces communionis illius, quae quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quod homo sit verè poenitens & confessus. Vtgetque tanto magis canon iste, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas poenitentias non iniunctas: constat enim quod respectu non iniunctarum poenitentiarum nullus requireretur proprii iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicatio siquidem mihi ab alieno episcopo thesauro, coram Deo soluissem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam poenitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annexatur dispensatio ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio a poena, sit efficax, non solum quo ad ecclesiam, sed et coram Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinem manifestati vsus thesauri ad vsu indulgentiae, videbimus ex eo intentum, scilicet quod indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent doctores ecclesiam absque sacramentari medio remittere penas peccatis confectis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerent, supponentes ecclesiam absolueret a vinculo poenitentiarum, in varias incidit opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc ecclesiae militantis thesaurum: opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis ecclesiae liberare a poenitentia, alijs non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse Papam remittere liberaliter penas peccatis debitas, ita quod nec hic, nec alibi oportet illas exolvere; alijs dicentibus, quod absolutio, seu (quod idem est) remissio efficaciam habet etiam coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum: quorum dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Haec siquidem manifestant, quod pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiae quod esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam tot concurrerunt opiniones multiplicatae valde, quas nunc omitto, quia saepe propositum omnes conuenire in praesupposito genere indulgentiae, scilicet quod est absolutio, seu remissio.

C A P V T VII.

Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit poenitentiam iniunctam.

NON parua praeterea intelligentia opus est ad cuius denotandam de poenitentia, a qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentior factum: doct. autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet doctorum opinio, quae et sequenti se Opus. Caiet. I 3 dicit

dicit diuus The. magnificanda sit: quia tñ huus rei veritas ex facto pedit, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quod est absolutio a pœnitentia iniuncta. In concilio siquidem Lateran. sub Inn. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expressè post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat, in ta. quum ex eo: de pœ. & re. Vbi secūdm textum & omnes doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: q̄ non esset, verum si indulgentia absolueret a non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentijs, & episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas pœnitentias, consequens est, q̄ respectu pœnitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: q̄ contra textum esse constat, obuiantem expresse indifferetis indulgentiis simpliciter & absolute: & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in ca. nostro. eo. ti. Vbi archiepiscopus dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi q̄ restricta potestate quo ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis e contrario restrictio, quo ad minora, a fortiori refrænet a maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simpliciter hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non inuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, nō propterea limitata esset quo ad iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & nō iniunctas. Nec potest rursus dici, q̄ quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de nō iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidē, sed non sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quod rectè diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vt pote principalem materiam) & quod iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, vt ipsa principali materia subtrahat subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ non substernitur iniuncta pœnitentia, intelligitur non substerni eidem pœnitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque pœnitentia, quod non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta pœnitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoque ecclesia multo tempore hunc stylium, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentijs: intantum vt Durandus cum dixisset in 4. sen. quod indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem quod ab iniunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solum sit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum pœnitentijs intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio verò dicens, quod ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur subintellecta coniunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis pœnitentijs) non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere, ly, etiam, infiniti textus subiecti essent diuinationi quadoq; etiam contra textum: vt facillè patet

discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, Romanæ ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Rom. pon. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus presentibus quinq; vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidē tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cumq; de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis pœnitentijs tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hæc, q̄ communis forma indulgentiarum fit per tēpora: puta dies, quadragenas, annū vel annos: quia sic taxatæ sunt pœnitentias in sacris canonibus. Nec obstat quādo sit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo est plenissima nō mutat substantiā, sed auget quantitatem ipsius substantiæ: vt patet. Et propterea si pœnitentia, a qua liberat indulgentia, est substantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnus anni, vel tot annorum, aut dierum: plenissima aut liberat a tota iniuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat a tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si queratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tam a iudice, quā a iure, an de iniuncta tantum a iudice; respondetur q̄ quum a iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo q̄ liberat sole ab iniuncta, soluta est questio. Et probatur q̄ dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentibus, nisi sibi specialiter imponatur: igitur pœnitentiæ illæ non sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit homines cogere remissionem pœnitentiarum debitam pro suis peccatis, ita præsupponit verè pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & alijs meritis pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis pœnitentijs, dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum pœnitentialem. Quocirca multū verisimile ac rationi consentaneum est, vt ortum habuerit indulgentia a pœnitentijs vinculis, quibus olim alligabatur a cōfessoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc n. persecerat vsq; hodie, vt dictum est, indulgentia tot annorū & tot quadragenarū: hinc indulgentia absolutio est, quā a proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quamuis falsa, q̄ indulgentiæ solum valent quo ad forū ecclesiæ militantis: hinc omnū est consonantia canonum. Cum his tamen scito, q̄ licet indulgentiæ tam pro viujs quā de defunctis sic sint secundū iura interpretanda: quum non sint melioris conditionis defuncti, quā viujs quo ad cōsequendas indulgentias (imò sint deterioris, quia ad eos nō perueniunt nisi per suffragia) si tamen Papa daret alio mō indulgentiā, scilicet non solū ab iniunctis, sed etiam a quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum secus esset: potest enim absoluere a pena debita licet nō iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autē hæc genus pontifices sic dederint indulgentiam, nescio. Si enim verum est, quod Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubileo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, q̄ non solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed verior, ne Bonifacius nō vt pontifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec incōuenit ipsam vt doctorem minus bene dixisse, quā si dixisset

se referatur ab eodem ibidem, q̄ indulgentia illa liberabat etiam a votis: quod constat nō nisi exortè posse bene intelligi, perspecta illa Iubilei extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum a iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet pœnitentiam, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenarie a pœna. Ad id verò quod ex forma plenariæ absolutionis obijcit, dicit q̄ de auctoritate talis formæ quicquid sit, potest dupliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita secundum opinionem illam valde, vt vlt. cōem, scilicet q̄ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur si ecclesiæ ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur ecclesia opinione dicentium celos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales celos inferit dicens. Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantq; dominationes, tremunt potestates, caeli, caelorumq; virtutes, ac beata Seraphim. Et q̄ cum formidine aliqua vtantur ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, in sinuatur ex eo, q̄ ibi apponitur, quantum se extendunt clauis ecclesiæ: turbantis n. sunt verba hæc. Secundò, q̄ intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita q̄ restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiæ, Præsumit. n. ecclesia arbitratas ac iniunctas esse vere pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluendo ab iniunctis præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & consequenter restituere in hocentia baptismali. Et hoc sic esse intelligendum attestat: r. quia proculdubio præsupponit in hac forma ecclesia pœnitentem esse contritum de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalem locum non haberet. Et quia vtraq; præsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quantum ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiente bene disposito per iniunctas pœnitentias, efficax simpliciter & absolute inuenitur. Et ab affectu suo deficere potest, si de facto pœnitens non requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab omnibus simpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat: qd̄ tunc accidit, qm̄ non est per se scriptas condignas pœnitentias dispositus. Quæ indispotio pœnitentibus meritis impuratur: quia ob commune pœnitentium imperfectionem, condignæ non dantur secundum sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debent æquiparari illis, qui condignas acceptarunt secundū sacros canones pœnitentias: quorum missera mater ecclesia indulgentia leuamen illis contulit. Et merito quia ipsi sponte susceperant peragendas hic condignas pœnitentias: quod constat nō amplecti a modernis pœnitentibus, quibus, pro multis & magnis peccatis exigua pœnitentia sufficit. Cōsonat autē hæc doctrina ecclesiæ Romanæ consuetudini: quum in illa viua voce, Indulgentiæ concedantur appostroa semper clausula ista, videlicet in forma ecclesiæ consueta: constat enim quod forma ecclesiæ non potest melius interpretari quā forma ecclesiastici iuris: secundum quam clausula hæc non salū denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed etiam ly, ab iniunctis pœnitentijs. Et confirmatur: quia cōsentaneum rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, & non de relictis ab eodem se impediatis, illa enim quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessis) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt

sicut nō ligat nisi pro cognitio in foro ecclesiæ: ita nō absoluit nisi a cognitio in eodem. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquā de relictis quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim ecclesia confessores ite arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibiipsis relictos, quo ad reliquū satisfactiois, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi solvendiq; ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quā de defunctis: idem est enim q̄ per indulgentiam viujs & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanè intellecta secundum formam iuris: vnde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur, si aliter quā secundum iura intelligant multas indulgentias, & sic illis vtant & cōsequi se illas credant: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniunguntur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto tempore, vanus erit accessus ad indulgentias: respondetur q̄ propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ, quæ sunt factæ in peccato mortali: quæ etsi in foro ecclesiæ exolutæ erant, non tamen in foro Dei & propterea per indulgentias remittuntur, vt pote iniunctæ, & non adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas pœnitentias se extendere, vera est quāntum est ex efficacia possibili conuenire indulgentiæ: nos autē m dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

Ab iniunctis tantū liberat indulgentia tam defunctos, quā viuos.

CAPUT VIII.

Responsio ad questionem de indulgentia causa, primò propositam in capite quarto.

AD Difficillimam autem quæst, de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium forsam censetur dicendum tamen est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & ecclesiæ prædicationē saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, quod non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandam: ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua excedunt limites legitima. Probatur hoc multipliciter: Primò auctoritate concilij Lateran. sub Inn. 3. vt enim habetur extrā, de pœ. & re. ca. cum ex eo per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quod indulgentiæ indiscretæ & superflue non adimplent satisfactionem pœnitentialem, sed eneruant: nisi quis aded desipiat: vt idem putet adimplere & eneruare, quæ constat esse contraria. Et quum constat, q̄ proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactiois pœnitentialis: consequens necessariò est, vt per indiscretas superfluasque indulgentias (quæ proculdubio sunt ille quæ ex quacunque pia causa sunt magnæ valde) nō cōsequatur

cur pœnitentialem satisfactionem à nobis debitam, ad impletam, esse pro nobis à Christo & Sanctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non enervaretur sed adimpleretur pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscretè huiusmodi indulgentiarum infructuosæ sunt secundum veritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplendam, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialem, enervatur in veritate pœnitentialis satisfactio, ut facit canon dicit. Probatur idè secundò authoritate Cle. 6. in dicta extrauagante, vniuersus, quoniam dicit. Et propriis & rationabilibus causis nunc pro tali, nunc pro partiali remissione pœnitentialis, &c. ut allegatum est in c. 4. Si enim non solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè quod non sunt cõmunes omnes causæ indulgentiarum ad totalem & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ non est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed communis partiali & totali: cuius opus positum literè apostolicè sonant. Probatur tertio ratione idem: Legitima causa in indulgentiis requiritur secundum omnes ad salutandam intentionem Christi & Sanctorum: ut scilicet applicentur, consequentibus indulgentiam passionibus Christi ac Sanctorum: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuerint: sed intentio Christi & Sanctorum non saluatur ex quacumque pia causa quo ad quantamcumque quantitatem ergo non quæcumque pia causa sufficit ad quantamcumque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit parti pro ecclesia in communi: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoque Sanctorum fuit parti ultra propriam expiationem pro ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, quod est esse cõmunem, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sanctorum est consummatio passionis Christi: restat hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea que defuerunt passioni in Christo in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesie quo ad passionem Christi & Sanctorum ab A. g. super Psal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad cõem hæc quasi rep. quisque pro modulo suo exoluimus quod debemus, & pro posse virium nostrarum, quali canonem passionum inferimus: paritotia plena passionum non erit, nisi quum seculum finitum fuerit. Quamuis quo ad passionem Christi ex infinitate personarum parietis sumi probetur, & ex authoritate Io. in 2. c. primæ suæ cano. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: constat enim, quod propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à consequentibus indulgentiis. Ex quibus haberi facile potest, intentionem Christi & Sanctorum quo ad pœnas in thesauro reconditas esse, sicut bonum cõe ecclesie, ac per hoc curant cursu boni cõis; constat autem quod bonum commune dispensandum supra naturam est: dispensatio vero, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita contrariatur incommensurata distributioni: dispensationis siquidè ratione absque mensura intelligere nequit. Est igitur intentio Christi & Sanctorum, ut passionibus suæ non pro libito applicerentur huic, vel illi, sed iuxta mensuram opportunam ad finem ecclesie dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõitibus cõium bonorum dispensatio ex mensura opportunorum ad bonum, quod est finis illius cõitatis, sumitur. Constat autem manifestè, quod nec omne opportunum ad bonum ecclesie est æquale, nec ecclesie finis exigit æqualiter quodcumque opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus,

ut patet, nisi igitur iuxta mensuram opportunitatis, seu opportunorum ad ecclesiam bonum applicentur passiones in thesauro ecclesie recondite, non saluatur intentio Christi, & Sanctorum. Et si adiuueris, quod variæ mensuræ opportunorum ad ecclesiam bonum, non omnis pia causa respondet perspicies quod non qualibet pia causa sufficit ad quantamcumque indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo: omnis enim Christi actio nostra est instructio, in idè sic agendo formam instituit nostram actionem: Costat autem quod Christus eundem thesaurum dispensat commensuratè iuxta concurrentes condiciones causarum mediarum: ut patet ex differenti dispensatione eiusdem per sacramentum Baptismi, quo tota pœna exolvitur, & per sacrum pœnitentia, quo non tota pœna soluitur: ergo ipsius vicario cõmensuratum quoque applicationem dicti thesauri creditam esse, rationabile est. Et est tantò probabilior hæc ratio, quanto actio sacramentalis eminentior, & efficacior causa media est, quàm actio iurisdictionalis, qua datur indulgentia. Et cõfirmatur rursus: quia constat plures omnes ecclesie non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorum potestas supra thesaurum ecclesie infra limites dispensationis potentia clauditur. Ex quibus habemus, quod non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo recondite huic, vel illi.

Ad obiecta autem in oppositum dicimus, quod inter duas extremas opiniones incedimus medijs. Putantes enim efficaciam indulgentiarum quantificari secundum causam indulgentiarum extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiarum non est propria causa remissionis pœnitentia, quæ est fructus indulgentiarum: sed propria causa remissionis pœnitentia est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgentiarum, esse legitimam causam quantamcumque indulgentiarum, extremi quoque sunt, contra quos procedimus. Media autem via est opinari, quod causam indulgentiarum oportet esse legitimam causam tantæ dispensationis: ita quod causa indulgentiarum, quia non est propria causa remissionis pœnitentia ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quod autem causa indulgentiarum sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quod actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiarum, non est dispensatio, & secundum cõem doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quod causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subixeris, ut iam dictum est, quod propria causa quantificat effectum, apparebit quod sicut dispensationem oportet causari à causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima tantæ dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatatis. Quod secundum Philosophiam processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini cõe illius rei responderet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de alijs. Non dicimus ergo quod remissio pœnitentia atredat pœnas quantitatè cõe pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat cõem sufficientem ad hoc, quod tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, & c. sit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, ut propriam

priam causam, bonum ecclesie seu pietatem, dicimus consequenter, quod non quodlibet ecclesie bonum, seu non quæcumque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficit etiam ad quantamcumque maiorem sed quantitas dispensationis consequitur supra naturam magnitudinem suæ causæ. Magnitudinem autem causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem, ad ecclesie bonum, nam idem labor, eadem elemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est quandoque ut parua ratio indulgentiarum, & quandoque ut maxima ratio indulgentiarum. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolute.

¶ Verbi gratia, visitatio Ecclesie sancti Petri equalis est secundum se hodie, & in anno Iubilæi, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesie: quoniam relata ad professionem vnitatis ecclesie sub vno capite Petri uicessore (ad quod in anno Iubilæi refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiarum. Et si militer manere in platea sancti Petri in die Paschæ benedictione, non est absolute ratio magna indulgentiarum: sed quod proficetur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam conseruemus authoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. ponti. immensa est ratio indulgentiarum, & sic de alijs. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quamuis etiam hæc varietas possit aliunde provenire: ex hoc, scilicet quod causa legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscrete prælati indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex authoritate doctorum & Rom. ecclesie.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex autoritate veritatis ecclesie (quia scilicet non valeret, ut sonant) dicitur quod quia causa indulgentiarum sortitur magnitudinè ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo ecclesia rationabiliter præsumit pro dante indulgentiam, utpote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatè prædicat: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, ecclesie doctrina aut prædicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit enim, ecclesia canonizationè rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic prædicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut san. Tho. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiarum. Si quis autem putet Rom. pontif. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quàm spiritualium ecclesie) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla forte est tam parua secundum se pia causa, quæ non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle indicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis aut applicationis thesauri ecclesiastici: quoniam hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit am

biguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia, n. sceler eos rationabiliter causæ tantæ indulgentiarum, ideo scrupulum incurunt, & admittari non desunt quomodo verum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

C A P V T IX.

Responsio ad secundam questionem de tempore vera pœnitentia propositam in quarto capitul.

Secunda questio in 4. cap. proposita de tempore vera pœnitentia, facile soluitur, dicendo quod tempus vera pœnitentia proculdubio est tempus usus indulgentiarum. Oportet enim quando quis utitur indulgentia, tunc esse vere pœnitentem: alioquin non reciperet remissionem pœnitentia peccati debita. Sed quum sint in proposito tria tempora (scilicet concessio, operis & usus) quæ patet diuersa esse quum Papa dat danti elemosynam talem, ut semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus elemosynæ fit cras, & absolutionis plenariè usus fiet forte hinc ad annum, constat, quod hæc tempora concurrunt quandoque simul, ut quum pro actu præfenti datur indulgentia absolute, ut quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc questio non habet locum: nam non est in potestate sufficientis indulgentiam differre usum illius, quum absolute datur pro actu præfenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, ut sonant uerba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando differunt à tempore usus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc a pœna. Sed salua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia consueta forma ecclesie quæ semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimitur) continet expressè, quod opus fiat à vere pœnitentibus: ait enim omnibus igitur vere pœnitentibus & confessis, qui uisitauerint uel dederint, uel fuerint. Vbi clare patet opus præsupponere vere pœnitentem. Tum quia causa indulgentiarum ex hoc ipso quod est ratio cõmunionis passionum Christi & Sanctorum cum membris uiuis, oportet quod sit infra latitudinem operum uiuorum: quæ enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad uitam? constat autem quod opus factum à vere pœnitente est opus mortuorum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiarum: quum constat consistere in cõmunione uitali Christi & membrorum, non aridorum, sed uiuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, quod dicendo septem Psalmos, uel uisitando tot ecclesias, uel faciendotale opus pium etiam si sit elemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nalicer tunc non fiat remissio semper (pura quum absolutio futura est) sit tamen tunc meritum remissionis quæ uis mediate, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causæ indulgentiarum est meritum communionis remissiuæ, ita quod nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio debetur enim adimplenti causam indulgentiarum cõmunio remissiuæ pœnitentia: Constat autem quod meritum remissionis pœnitentia peccati debita est opus uiuuum: Oportet ergo vere pœnitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore usus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiarum: ut ipsa indulgentiarum uerba sonant.

Tempus vera pœnitentia est tempus usus indulgentiarum.

*Responsio ad tertiam questionem in cap.
quarto propositam de tempore con-
fessionis.*

Tertia Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptum ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia uerba iuris sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiæ contineantur duæ conditiones simul: scilicet pœnitentiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim præceptum pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligate necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & ecclesiã iam determinasse tempus utriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiã, si non obligatur tunc ad confessionem.

Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum præceptum ecclesiæ, sequitur vnum maxime absurdum: hoc est, quòd indulgentiæ non dantur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violasset præceptum ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat enim hoc esse contra commune animi conceptionem omnium & sapientum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter, & conuenienter loqui debet, idè cum bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus confessionis est vnum, & idem ad capeffendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera pœnitentiã exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem, exigitur ex humana tantum auctoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentiæ forma ab ecclesiã, vnde Papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum ecclesiæ simpliciter & absolute, sed anno illo, voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exigua vigilã, vanitatis eam accusantes, eo quòd eras existimantes quæstum pietatem apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non inunctas extendi pœnitentiã, confessisque anno illo modo verè pœnitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non frustra fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: ne que enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambigãque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones à confessoribus pœnitentiã, vt vel indulgentiã gratia ex passione Christi, & Sanctorum soluât Deo pœnitentiã, quas prompto animã à seipsis per-

gendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentiumpatrum secula.

¶ Et hæc de indulgentiis dicta secundum proprii ingenio vires, saluo omnium melius sententium iudicio, sufficiat. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis XI. quinto: atatis verò meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti vigintiseptem quæstionum opusculum.

TRACTATUS DECIMUS.
sexus de Indulgentiis in sex Quæstiones diuisus.

- 1 Num indulgentia fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum.
- 2 Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.
- 3 Num occurrenti pauperi negans elemosinã, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccat.
- 4 Num indulgentia absoluendo ad iniunctis pœnitentiis absoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iusticiã.
- 5 Num indulgentiis liberentur defuncti à pœnis purgatorij.
- 6 Num Papa auctoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio.

QVÆSTIO I.

De thesauro indulgentiarum.

trum Indulgentiæ ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quòd non.

Primo quia indulgentia non est indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

Et sequitur vterius, quòd omnes negant, scilicet concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secundo, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi. Quodcunque solueris. et vterius idem per clauis ageretur quod de facto fit: quia si sunt opera sanctorum in thesauro ecclesiæ, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc opera supererogationis non remunerarentur in sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata, & maiora non. Et si dicitur, quòd eadem opera sunt etiam in ipsis sanctis remunerata. ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto,

¶ Quarto, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mundata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primo per illud Christi, Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicitis: Serui inutilis sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citrà fecisse intelligitur. Secundo, per illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, Omnis sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imo vltra quàm potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶ Quarto, Sancti per martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt vltra quàm debent, imo vix faciunt quod debent, ergo multo minus in aliis operibus plus fecerunt, quàm debuerunt.

¶ Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

Probat quòque idem auctoritate Sanctorum. Primo Aug. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui consentitur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundo auctoritate Hier. tractantis contra Pella. illud, B. zatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: infra, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius. non sanctus. Itaque sancti per orationem & confessionem suã impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1. retr. c. 19. Omnia mandata impletur, quando quicquid non impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos impleuisse perfectè mandata Dei, dicens, Magis ignoscite Deo quàm implente.

¶ Quarto, Aug. conf. lib. 9. Vt hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia indicatur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quinto, secundum Aug. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si diximus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquod ueniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt. contra. Opus bonum optimè factum est ueniale peccatũ: ergo semper minus, quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Aug. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

Deinde arguitur, quòd dato quòd sint superflua sanctorum merita, non prodesse, quia vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem, non secundum alienum, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab ecclesiã expenderentur: quia solutio pœnæ est vilissimum ecclesiæ donum. Nec pie ecclesiã ageret relaxando pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quàm remittere pœnas.

Denique probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primo, quia assertio illa est sine auctoritate scripturæ. Et si afferatur auctoritas Rom. ecclesiæ, remaneret periculum exponendi ecclesiã hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundo, quia locum habent primò inducæ rationes etiam hic, scilicet quòd indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactioes per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter clauis non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere clauis non solueret: si soluerent, totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertio, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solùm pro pœna relaxatione expendere-tur, cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quarto, sanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quàm opera nostra bona, constat ergo meliores sunt indulgentiæ quàm nostra opera bona, quòd est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omnis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, scilicet Christi merita.

¶ Quinto, Consultitur communiter a doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit vtrum odio, vel amore dignus sit.

Tunc sic, Aut ista sententia est impia in Deum & ecclesiã: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primo, quia sic clauis ecclesiæ nihil faciunt certi: quòd est blasphemia: & indulgentiæ esset interta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesiã fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi, & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis.

Secundo, quia si per indulgentias impenduntur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem, aut dubito.

¶ Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera.

¶ Si dubito, quid hoc dubio execrabilis? Et confirmatur, quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra, ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ preferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi.

¶ Sexto, quia ipsa appositio meritorum sanctorum minus consonat, quàm merita Christi non sufficiant.

¶ Septimo, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgentiis habet quis thesaurum meritorum.

¶ Octauo, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittere mortem eiusque pœnas. Probat sequela: tum quia alioquin esset infirmus, tum quia potens est remittere pœnam æternam.

Demum arguitur, Si absolueri in indulgentiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi, & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps sit meritorum Christi & ecclesiæ.

¶ Præterea, Si absolueri in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum Christi, quòd tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum.

¶ Ad euidentiã huius quæstionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, auctoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clemētis sexti de pœn. & re. vni genitus. dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandum, & propriis rationabilibusque causis nunc pro tali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debite, tam generaliter, quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent, verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum, ad eius qui-

ius quidem thesauri cumulum beatae Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculum praestare noscuntur. Hae ibi : post multa de superabundantia meritorum dicta : Est autem ex duobus huius decretalis auctoritas pensanda. Primum, ex decretis distinctis. 19. in canonicis ubi epistolis decretalibus Romanorum pontificum primus auctoritatis locus post sacram Scripturam decernitur : & ibidem ea ubi extraneas apostolicas defenduntur. Secundum, ex eo, quod de vna parte sacramenti poenitentiae, scilicet satisfactione docet : constat namque extra de haereticis, ad abolendam. nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Romanus ecclesia facit & praedicat : credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Ne somnauit aut finxit sibi Romanus ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex Scripturae sacrae auctoritate, certa quae inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum
a satisfac-
tione di-
uersum.

Ad cuius clarior notitiam differentia inter meritum & satisfactionem praedanda est. Meritum condigne de hoc enim sermo est appellatur opus, ex quo operans dignus est aeterna beatitudine, ita quod debetur sibi illa iuxta illud Apostoli Bonum certame certavi, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio poenae: tunc enim debitor poenae facit satis iustitiae, quae do debitam poenam exolvit : adaequando enim solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio adeo a se inuicem elongantur, vt non coeant saepe in vnum idemque opus: nam de operibus, ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti : & quantum habet malitiae, tantum habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritum : idemque vt est poenale est satisfactorium. Haec est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum : nam meritum non excedit personam quae meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri felicitatem aeternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis : meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta communicatur nobis, & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est pro nobis, aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem poenitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, accipiunt mercedem suam in ipsis sanctis : quoniam ipsis solis posuerunt, quatenus vero satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis poenam, deinde si plus poenitentiae habuerunt quam poena ipsorum peccatis debita exigeret, remanet illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod a quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis sanctis non propter defectum diuinae largitatis, aut operis, aut ipsius Sancti sed propter excellentiam ipsius personae, quae superabundanter passa est voluntarie. ex eo namque, quod persona patiens non habet propria poenitentiam debita pro peccatis, prouenit quod satisfactioes superfluae non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo, non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat Sanctos multo plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati consequens est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet autem Sanctos satisfactorie plus exoluisse, quam debuerant pro peccatis suis. Tum quia beata

Virgo nulla satisfactioe pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subiit: eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias : & de ipsius dolore scriptum est, Et tuam ipsius animam pertransiit gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera; quasi arena maris haec grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquosque tanta passos martyres, omnibus illis poenis indigne, vt satisfacerent pro poena peccatis suis debita? Superfluum igitur multa satisfactoria Sanctis ultra ingens pelagus superfluentis satisfactoris Christi; qui pro totius mundi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur, satisfecit : vt etiam ex hoc patet, quod si totus mundus post omnia peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactioe Christi euolaret ad caelum. Et tamen constat, quod tanta hominum multitudo damnata indigna se, reddens Christi satisfactioe, superfluum illam testatur, quae pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorum quatenus satisfactoria superfluis, thesaurum indulgentiarum constitui intelligito, si non vis errare. Et quidem quod huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est : quod vero remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensandi per militantem ecclesiam, manifestari oportet.

Et primum, scilicet quod ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis communicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, vt poenas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tum ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent esse autem vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) esse priuata, non per accidens, pura quia desunt hi, in quibus fructificet : sed per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis esse infructuosa: quia nec in ipsis operantibus, nec in aliis effectum habere possent, eo ipso quod satisfactoria supererogationis sunt. Tum quia vnitas ecclesiae exigat, vt quilibet suorum ciuium, quae possunt esse vtilia reipublicae Christianae, ordinata a Spiritu sancto ecclesiam regente, sint ad vtilitatem ipsius ecclesiae. Constat autem satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem ecclesiae cedere: vt patet ex eo, quod per propria intentione ipsorum Sanctorum potuissent applicari haec ad satisfaciendum pro isto vel illo ecclesiae membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Constat autem igitur rationi est, quod haec satisfactoria supererogatorie facta a Sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorum ecclesiae ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non possunt, dixi autem vtilitas propria: quia non excommunicatis, sed propriis iudicandus est de rebus. Tum maxime, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur, dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quae desunt passionibus Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Vbi clare videre potes, intentione adimpletionis in propria carne passionibus deficientes passioni Christi ad conficiendam mensam a Deo desinitam pro ecclesia. Idem autem est iudicium de Paulo & aliis Sanctis: vt ex August. super Psal. 68. afferente dicta Apostoli sententiam, patet.

Secundum autem, scilicet quod thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sic per summum Pontificem, facile manifestatur: quoniam commune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni

Multa merita Christi & Sanctorum superflua, quae nobis communicata, pro nobis satisfacienda possunt.

contra-

contradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quae ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quaedam communia ipsius ecclesiae : vt pote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius ecclesiae curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor praestitotum ecclesiae, ideo ad solum Rom. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur poena temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extraneas dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extraneas, & sacri doctores theologo Spiritu sancti lumine illustrante concludunt & rationabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi merbra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quod indulgentia absolendo hunc a tanta poena pro suo peccato debita, applicat illa tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum aequialet tantae poenae, quae relaxatur & simul sit opus misericordiae, remittendo huic poenam: & opus iustitiae, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalẽ descendit de caelo per imitationem: quoniam vniter via Domini misericordia & veritas. Ex quibus patet omnia praemissa.

Ad primam objectionem in oppositum dicitur, quod indulgentia secuum d uersos suos actus diuersis rationibus ex primatur: nam secundum quod est & remissio poenae, sic iudicis actus est dicitur, secundum vero est quod applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur : & secundum quod efficit exolutionem poenae apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiae est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quod indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadratem. Est enim solutio, sed non ab hoc, & istud est maxima gratiae, quod soluat debitum meum non a me. Nec hoc est mirum, aut nouum in mysteriis ecclesiae: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Clericus dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiae, vt peccatis nostris parceret: sic voluerit, vt tamen per vniuersum suum Filium suae iustitiae satisficeret pro nobis, & hoc abundantioris gratiae fuit vt non solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinam sapientiam ordinem adimitur indulgentiarum gratiae, ac misericordiae, ex hoc quod interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum vero procedit, ac si haec duo essent incompassibilia, quae, vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ, vt ex dictis clare patet. Ad vltiorem vero sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quod nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfactio per alios, respondetur, quod ad bonum admittendo, quod Papa dando indulgentias, satisfactio per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfactionem pro illo, sicut aliud est volare, & aliud sedere.

Ad secundam negatur, quod sic virtute clauium nihil fiat: fit namque non solum applicatio operum sancto-

rum ad istum, sed & absolutio istius a poena pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcumque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negat, quod sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sunt, non relinquunt a Spiritu sancto otiosa, respondetur, quod huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & non determinate pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo, vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa, quia ad hoc suapte non sunt ordinata, & applicata, vt n aliter operentur.

Bona sanctorum opera tantum vt satisfactoria sunt supererogant.

Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quod communicando in abusu vocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur a sic dicentibus, hoc est, non sortita suam fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est quod opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, vt meritoria : & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria : & sic ea quae supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignae passionibus huius temporis : quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur remuneratio aut respicit opera & passionibus vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus praemiat ultra condignum, tum quia de premio operum, vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tum quia non ex defectu largitatis praemiantis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, quod opus suum vt satisfactionem non remunerat in ipso Sancto, hoc est, non satisfactio pro ipso: quia ipse non est debitor poenae pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quod opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis iuxta verbum Samaritanorum, Quodcumque supererogaueris, ego cum redierẽ, reddam tibi. Sed in quantum supererogant poenitentia, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia consonare habet enim reuerae rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciatur: & si supererogat soluendo quod non debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quod diximus eadem opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur, quaedam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non sit distinctio operum quasi, quaedam fuerint eorum opera remunerata, & quaedam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & male: sed sit distinctio conditionum etiam vnus & eiusdem operis. Et est sensus, quod opera sanctorum in quantum sunt meritoria, sunt remunerata in ipsis sanctis: in quantum vero sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantum ad illud poenitentiae quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

Ad quartam dicitur, quod vir sanctus potest iudicari dupliciter, primo in quantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo in quantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his, quae obferuntur eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferantur, responderetur, Et ad primam dicitur, quod verba Domini integre afferantur monstrant oppositum. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quae

cunq̄ue p̄cepto vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quod dicendo, Quod debuimus fecimus, monstrat eos impleſſe m̄data ſufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nam debuerunt ſufficienter implere. Non eſt autem verum, ſeruum, qui fecit quod debuit, inutilem citr̄a feciſſe: quoniam ſi citr̄a feciſſet, iam non feciſſet quod debuiſſet. Sed verum eſt, quod vt ſic non ſupere rogauit: & propter̄a inutilis dicitur: qui enim non facit niſi quod debet, inutilis dicitur. Vnde eſt iſta authoritate nihil aliud habetur niſi q̄ ſancti ex hoc, q̄ impleuerunt p̄cepta Chriſti, non ſupererogauerunt, cum quo ſtat, & quod ſufficienter m̄data Chriſti implere potuerunt, & ſupererogare, vt ſic non ſolum fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Domini. Ad ſecundam dicitur: q̄ oleum, quod ſapientes Virgines timuerunt ſibi non ſufficere, ad meriti conſcientiam ſpectat, & non ad p̄nalitates. Ad tertiam dicitur, quod falſum eſſe conſtat p̄ceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quam poſſit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum p̄ceptiſſe aliquod impoſſibile. Falſum quoque eſt ſub p̄cepto de Deo diligendo, cadere quod homo diligat quantum poteſt: intelligendo ſic, q̄ ſi dilectionis aliquem actum poſſibilem ſibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quod multi dilectionis actus ſpectant ad opere ſupererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra neceſſitatis caſum. per ſeptionis ſi quidem eſt hoc, non p̄cepti. Sed p̄cipitur, q̄ homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hoc ſenſum, q̄ nihil contrarium diuina dilectioni in corde ſuo, in mente ſua, in viribus ſuis, &c. admittat. Intellectum autem p̄ceptum illud de actuali dilectione, vt ſonat non quid agere hic debemus, ſed quod tendere debemus, monstrat ſecundum Augu. Vnde patet quod ſancti impleuerunt hoc p̄ceptum, & ſupererogauerunt. Ad quartam dicitur, quod ſancti per marryrium extra neceſſitatis articulum faciunt plus quam debent, quia ſupererogant. Et rurfus in articulo neceſſitante ad marryrium pro confeſſione fidei, ſupererogant ſape quo ad ſatisfactionem: dum, plus patiuntur voluntarie, quam pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, quod doctrina hæc, ſuper ſcripturas & rationes & authoritates Rom. eccleſiæ ſanctorumque doctorum fundatur. Et non ſolum temerariæ p̄ſumptionis eſt contrarium dicere, verum indiſciplinatæ mentis eſt non acquieſcere tot allatis, vltra authoritatem ſanctorum Thom. & Bonauerunt, & infinitorum doctorum ſequaculi: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quam philoſophia non quaerere naturalem mathematicam: ſed niſi rationi conſentanea, ſimulque à communi doctorum ſententia probata in moralibus, vt certa habeamus, conſondere neceſſe eſt omnia.

Ad ſancti
rum di
cta.

Ad probationes Deinde ex authoritatibus ſanctorum reſpondendo dicitur, quod cum hoc, quod omnes ſancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quando viuunt orare poſſunt, non quod oporteat eos ſemper peccatum habuiſſe coruam, quandoque enim ſine omni peccato fuerant, ſed quia quandoque peccauerunt, ſtat quod multa ſupererogationis meritoria, & ſatisfactoria fecerint: quia enim dimitti orat ſibi peccata, ſateretur ſe debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum eſt ex parte noſtra: quamuis ſecus ſit ſi ſecundum adiunctam Dei gratiã ſancti iudicentur. Et ne ſapienter idem reperatur, diſtinguit, quod ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primò ſecundum ſe, & ſecundum proprias vires & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Iſaia, Vniuerſa iuſtitia noſtra quali pannus menſtruat. Alio modo ſe

cundum gratiam Spirituſancti in ipsis & operibus ſuis, tam inſormantem, quam aſſiſtentem: & ſic implent mandata, & non ſunt debitores, ſed creditores, digni vita æterna ex ipsis ſanctis operibus ſuis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud I. Ioannis tertio, Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, quoniam ſemen ipſius in eo manet: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Jeſu. Et illud eiſdem ad Tim. Bonum certamen certavi, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo reſpoſita eſt mihi corona iuſtitia, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde prudentis lectoris erit diſcernere, quando ſcriptura, vel ſanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus noſtris, ſecundum quod ſunt noſtra, & ſecundum quod ſunt diuina gratia: omnia enim mala verificantur de nobis, & noſtris ſecundum quod ſumus noſtri, vel ſunt noſtra: & rurfus ſimul infinita bona verificantur de eiſdem, vt ſunt diuina miſericordia, ac gratia: vt patet ex his ſcriptura locis & multis aliis, qua afferri poſſunt. Et hinc habes ſolutionem huius & ſequentium, & ſimilium obiectionum: nam cum hoc, quod omnes ſancti ſunt ex ſe debitores, ſtat quod ex diuina gratia operando, ſupererogant. Et ſimiliter, quod ſunt impij ex ſe: & orando ex diuina gratia merentur non imputari ſibi impietatem. Et ſimiliter Deo ignoſcente, hoc eſt gratiam dante, implent mandata: non h. mine ex ſe ipſo implente. Et ſi militer omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et ſimiliter vt vita hominum laudabilis, ſi ſine gratia (diuina miſericordia effectu) iudicetur. Et ſimiliter ſi quid iuſti habuerunt ſecundum humanam iuſtitiam, iudicem meum deprecabor. Et ſi militer omne opus bonum optime factum, in quantum eſt ex nobis factum, peccatum eſt, ſicut pannus menſtruat: ſed quatenus ex Dei gratia eſt, nullum peccatum, ſed meritorium & ſupererogatum bonum eſt. Vnde ſi in quinta probatione intenditur, q̄ ſimplerit & abſolute & non ſecundum q̄ ex nobis eſt, omne opus bonum optime ex charitate factum, eſt peccatum veniale, non reſpoſione, ſed ſenſu, aut igne opus eſt, nam ſecundum hoc beata Virgo in omni opere ſuo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam eſſe ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc ſequitur contra Apoſtolum, indignitas operum ſuorum ad coronam ſecundum iuſtitiam diuinam. Et ex hoc ſequitur contra Ioannem euangeliftam, quod etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet ſolutio, omnium obiectionum ex authoritate ſanctorum.

Ad obiecta Autem contra naturalem vilitatem ex ſuperfluis ſanctorum meritis, reſponderetur. Et ad primum, Vnusquisque propriam mercedem, & ſecundum proprium laborem, dicitur, quod vt patet, de mercede loquitur, merces autem merito reſponderet, & nos idem dicimus quod quilibet ſibi ſoli meretur. Nos autem de p̄narum remiſſione loquimur dicentes quod vnus poteſt ſatisfacere per alium.

Ad ſecundum (quod non digne expenderet illa eccleſia) dicitur quod digniſſime expendit dum ſatisfactoria pro ſatisfactore expendit, neque enim poſſunt dignius expendi. Et licet remiſſio temporalis p̄næ in comparatione ad dona ſpiritalis gratia ſit vile donum eſt tamen proportionatum & commensuratum doni meritis ſanctorum, in quantum ſunt ſatisfactoria, quã vt ſic nõ niſi exolutiua temporalium p̄narum ſunt.

Ad tertium (quod non pie ageret eccleſia) dicitur, q̄ piſſime mater eccleſia ſibi ſuis remittit, quos Deus ex rationabili cauſa in adoptionis filios compuſtauit, non enim omni actu debet mater caſtigare filium, ſed omnia tempus habent.

Ad

Ad eos qui
obiiciunt
contra merita
Chriſti.

Ad obiecta Denique, contra theſaurum indulgentiarum ex meritis Chriſti, reſponderetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quod cum authoritate non ſolius Ro. eccleſiæ, ſed ſacra Scripturæ, ſanctorum & doctorum hoc dicitur. Et ſi ſolius Rom. eccleſiæ autoritate diffinitua diceretur ſufficeret ad rationem reddendam de ea, quæ in nobis eſt, fide, non minus, quã ſi authoritate generalis concilij diffinitum eſſet. Hæretici autem ſicut reſutare poſſunt Ro. eccleſiam, ita & conſilium. Nec hoc ego ſomnio: ſed Hier. ad Damasum Papam dicit, Si Apoſtolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum ſe experietur qui contradixerit. Et in concilio Floren. ſub Eugenio 4. acceptat profeſſio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. eccleſia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. eccleſia.

Ad ſecundum iam dictum eſt, niſi ad ſubiunctã ex canone authoritatem malè allatam: quia textus nõ de indulgentiis, ſed de indulgentiis indiſcretis dicit, quod ſunt enerationes ratione indiſcretionis.

Ad tertium ſimiliter dictum eſt probatum, quod nulla ſit irreuerentia.

Ad quartum dicitur, quod opera bona dicuntur eſſe meliora indulgentiis, hoc eſt, effectuſus indulgentiarum: & non meritis Chriſti & ſanctorum, quæ nõ ſunt indulgentia, ſed ex eorum ſatisfactoria ſupererogatione eſt efficacia indulgentia. Vnde proceſſus illius argumenti aſſumit tot falſas proſiſitiones, vel veras cauſaliter & non formaliter, vt non ſit mirum ſi ſeipſum interimit.

Ad quintum dicitur, quod concilium illud pium eſt, quod clauis eccleſiæ, ſicut & alia ſacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, poteſt intelligi dupliciter. Primò, quantum ex ſe ipſis: & ſic dicitur quod faciunt certum quid, & oppoſitum eſt impium. Alio modo per accidens, puta propter indiſpoſitionem materia, vel ſubiectionis, & ſic contingit non ſolum clauis eccleſiæ, ſed & baptiſmum non habere certum effectuſum: puta, ſi adultus ſuſcipiat ablutionem occulto animo non ſuſcipiendi. Baptiſmum: tunc enim nec characterem recipit. Et ſi cum animo ſolum peccandi mortali ter accedat, licet characterem ſuſcipiat, gratiam tamẽ non ſuſcipit. Et ſic eſt in proſiſito: quia propter ambiguitatem de diſpoſitione ſubiectionis dubitamus de effectu clauium in iſto: & cum hoc ſumus certi quod clauis habent certiſſimum effectuſum in ſubiectione diſpoſito ad earum effectuſum: & ſimiliter indulgentia eſt certa donatio diſpoſiti ad illam. Vnde nulla eſt iuſiſio, ſi applicatur verè penitentibus, nec inſufficientia meritorum Chriſti & ſanctorum: ſed ex dubio de diſpoſitione ſubiectionis, quæ conſiſtit in facto non hominis ſolius, ſed Dei miſerentis, donando veram contritionem, prouenit q̄ non quieſcimus à noſtris penitentis poſt indulgentias. Et quum ſecundo adiungitur, aut credo mihi merita Chriſti applicata per indulgentiã eſſe ſufficientia, aut dubito, reſponderetur q̄ plus oportet addere, ſcilicet ſuſcepta in me, ſeu participata à me. Credo enim indubiẽ merita Chriſti applicata per indulgentiã mihi, & participata à me, ſeu ſuſcepta in me, eſſe ſufficienter exolutiua debitas à me p̄nas temporales pro meis peccatis: ſed dubito an ſint à me participata, quia dubito an ego fuerim diſpoſitus pro participatione illorum, hoc autem dubium eſt ſanctum. Et rurfus ſi credo me participariſſe, volo etiam addere meas ſatisfactiones, nõ tanquam meliores ſatisfactione Chriſti: ſed quia melius eſt duplici via ſatisfacere, quam vna tantum: & plura bona ſunt ſatisfactio Chriſti & mea, quã ſatisfactio Chriſti tantum. Ad confirmandam dicitur, quod merita Chriſti non ſunt indulgentia, ſed cauſa indulgentiarum, efficacia: indulgentia enim, quæ conſequuntur Chriſti fideles, nihil

aliud ſunt quam remiſſiones ſuarum p̄narum per merita Chriſti. Vnde ſicut remiſſiones p̄narum nõ ſunt præferenda meritis Chriſti, nec p̄ceptis Chriſti, aut eccleſiæ ita nec indulgentia: & tamen cum hoc ſtare liquet, quod remiſſiones ſiant per merita Chriſti.

Ad ſextum dicitur, quod appoſitio meritorum ſanctorum conſonat diuinæ diſpoſitioni, non quod inſufficientis ſit Chriſti ſatisfactio, ſed vt plura ſint in Chriſti corpore myſtico ſatisfactoria. Sic enim docuit Apoſtolus: Adimpleo inquit ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia.

Ad ſeptimum dicitur, quod non eſt hæc eccleſiæ doctrina, vt theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorum ita commiſſus ſit eccleſiæ diſpenſationi per indulgentias, q̄ ſine ipsis non diſpenſet à Chriſto ſumo Sacerdote. Sed iſta conſequentia non valet, Theſaurus ille poteſt haberi ſine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: ſtat enim quod multis modis participari poſſit à Chriſti membris.

Ad octauum dicitur negando ſe quelam, non ex inſufficientia meritorum Chriſti: ſed propter diuinã ſapientiã diſpoſitionem ex parte Dei, qui non ordinat theſaurum eccleſiæ ad remittendum p̄nam mortis: & propter diſparitatem p̄narum ex parte noſtri. P̄narum ſiquidem noſtrarum quædam ſunt p̄næ naturales & quædam personales: hoc eſt, quædam conſequentur nos propter peccatum naturã, quod eſt peccatum originale, & quædam ſunt nobis debita propter actualia peccata noſtra. Illæ p̄næ quas incurrimus propter infectam naturam, ſeruantur vſque ad reſurrectionem naturã, quæ in reſurrectione fiet ex merito etiam paſſionis Chriſti: quoniam ipſe mortem noſtram vtranquẽ, ſcilicet animæ & corporis moriendo deſtruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam ſpectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ vero, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præſens enim vita tempus eſt purgandi non naturalia, ſed personalia ſanatur: vnde etiam in Baptiſmo persona, non natura ſanatur. Et quia mors cum ſuis p̄nalitatibus eſt p̄na naturæ, ideo merita Chriſti per indulgentias applicata ad p̄nam mortis non ſe extendunt. Vnde patet, quod non ex inſirmitate meritorum Chriſti, ſed ex natura p̄næ & ſtatu præſentis prouenit, quod p̄na mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quod remittunt p̄nam æternæ mortis, ſequitur, ergo & temporalis mortis p̄nam: tum quia æterna ſenſus p̄na eſt de numero personalium p̄narum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud eſt loqui de meritis Chriſti ſatisfactoris abſolute, & aliud de eiſdem, vt ſuperfluent ſacramentis, vt per indulgentias diſpenſanda relinquuntur: ipſa enim abſolute in ſacramentis tollunt p̄nam damni & ſenſus æternam, potius per viam concomitantia, quam per ſatisfactionis. Reconciliando quippe hoſtem in Dei filium adoptiuum, ſequitur quod non hoſtili pena puniendus eſt, quod eſt tollere p̄nam æternam. Soli enim hoſtes exterminatrice p̄na digni ſunt: Filii enim caſtigandi, purgandi ſuapte natura relinquuntur. Theſaurus autem indulgentiarum Chriſti merita vt ſatisfactoria exhibet.

Ad Demũ obiecta contra hoc q̄ abſolutioni, quæ fit per indulgentias annectit diſpenſatio theſauri meritorum Chriſti & ſanctorum, reſpõdet: Et ad primũ dicit, nõ eſt par ratio de actu abſolutionis in indulgentiis, & de aliis abſolutionibus ſue cenſuris, ſue aliis ſine ſacramenti exhibitione. Tũ quia abſolutio iſta reſpicit tertiam ſacramenti penitentia partem, ſ. penitentialem ſatisfactionem (ſupplet enim eam) Chriſti autem merita di-

ta directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est a pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia, aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad illas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò ultra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram pœnitentiam, & meritum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ clauis respectu pœccatorum actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potentia, quamuis positiuè ad vtrumque se habeat clauis scientiæ, ita in indulgentiis inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionem & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in pœccatis, non est aliud quàm non absolvere ex iudicio & auctoritate clauis scientiæ. Vnde nõ soluere absolute non est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauis. Et per hoc patet quòd licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus, ipsi tamen soluere, vel ligare non est in militanti ecclesia sine clauium exercitio. Augustiæ die 7. Octob. an. 1518.

De acquisitione indulgentiarum.

QUESTIO II.

Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.

¶ Væritur vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectio. Et videtur quòd sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectio: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarum debitarum: perfectorum autem est pœnas amplecti, non fugere: quoniam sitiunt crucem Christi: vt de sanctis Andreas, Laurentio & Vincetio legitur.

¶ Tertio quia secundum doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet inunctam pœnitentiam, quam si propter indulgentias omittat illam: perfecti autem æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est, indulgentiis incumbere.

¶ Quarto, quia indulgentiæ non profunt, nisi ad relaxationem pœnarum canonicorum: sed non nisi criminosis publice imponuntur canonum pœnæ, quia sunt publicæ pœnitentiæ partes, ergo non est nisi imperfectorum indulgentias egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

¶ Ad huius euidentiam sciendum, quòd indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis pœccatis debitam ex pœnis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiæ Rom. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum Pont. Apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis pro banda, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) consequenter dicendum est, quòd actus iste, qui est satisfacere per alium, non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem impor-

tat, nec habet imperfectionem moralem. anacham: quoniam cum seruenti charitate & propitissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quòd tali modo, si per sanctorum pœnas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita pœna, & gravior esse debet propter hoc cumulatum beneficium. Sed est actus de genere bonorum moralium: est, n. appetitu recto appetibilis vt potè ablatius impedimentorum ad celestem patriam. Pœnæ enim peccatis debite impediunt in ressum ad æternam beatitudinem, vnde tantum oportet animas: in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro suis pœccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequant. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniam nõ nisi existentibus in charitate indulgentiæ profunt vt ipsa concessio forma monstrat, dicendo verè pœnitentibus. omnes autem actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiam perfectis viris: quoniam continuè suspirantibus ad celestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonant omnia recta acceleratiua celestis ingressus: constat autem exolutionem pœnarum debitarum pro pœccatis acceleratiuam esse celestis itineris: quoniam impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quòd dare operam indulgentiis, est actus communis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro pœccatis suis obnoxii sunt. Et confirmatur: quia omnibus quantumcunque perfectis conueit dicere quotidie, Dimitte nobis debitum nostrum: in quorum numero constat esse debitum pœnæ pro pœccatis, quòd autem consonat petere, consonat & querere. Consonat igitur etiam perfectis querere debitum pœnæ pro pœccatis suis debite exolui per satisfactoria opera Christi & sanctorum.

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quòd sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quòd indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactoriis omnibus (siue per seipsum homo satisfaciatur, siue per alium viatorem, vel sanctum) quòd meritoria nõ sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quòd aliquis à debito liberatur, non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quòd indulgentiæ quæ, quo ad fructum, satisfactionem per alium, hoc est, Christum, & sanctos sonant, non est meritoria, stat, quòd aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex genere operis (puta subuenire ecclesiæ, aut orare,) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd perfectorum est pœnas promotiuas sui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditinas æternæ vitæ, non est perfectorum iterare, sed eam citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditur semper inueniatur pro celestis patriæ ingressu. Cõstat autem pœnas pro pœccatis debitas esse ex propria culpa impeditinas ingressus celestis: & ideo à perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd nihil obstat dietis consilium de meliori bono: quòd, scilicet melius facit eo sequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubio melius est duob. modis satisfacere, quàm vno, scilicet per alium tantum. Et rursus, per alium satisficit,

tisfit, solum, sed per seipsum, & sati fit & medela adhibetur: pœnitentia enim per seipsum impleta est non solum satisfactio, sed medicina. Cum his enim stat, quòd perfecti emulando charismata meliora, statetur et indulgentias, vt expediti sint ad vitam æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quòd multa falsa continent. Primum est, quòd indulgentiæ non profunt nisi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones pœnitentiales impositæ sunt: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma concessiois, sonantis remissionem pœnarum inuctarum, iniunctæ autem sunt siue secundum canones siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est, quòd pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi possunt: quum constet in foro pœnitentiales posse imponi, vt pro secretis secretè pœnitentiæ agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatum in alia quæstione, scilicet sub pœna canonica non includatur etiam pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet et esse falsum: quòd non iudicat Deus bis in idipsum: iudicat autem bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium, temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret: quòd contingeret, si pœnitentiæ à sacerdote secundum canones imposita, non euacuarer pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quantum falsum, scilicet remissio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pœnæ debite pro satisfactione peccati apud Deum: vt in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuiuscumque actualis peccati profunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue confessoris arbitrio. Et etiam si non sunt actu iniunctæ, dum modo ecclesia seruat seruantis in forma indulgentiæ etiam ad non iniunctas pœnitentiæ extendat illam: vt aliis hoc, si de non iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti quam imperfecti, tam sani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quam non impediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur a fructu indulgentiarum, qui voluerit earum particeps fieri, rarique videntur esse adeo satisfaciendes per seipsum, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam a debitis se absolui curent. Augustiæ die 2. Octobris, 1518.

QUESTIO III.

Num occurrenti pauperi negas eleemosynam quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

¶ Væritur vtrum occurrenti pauperi negans eleemosynam, quàm tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet. Et videtur quòd sic.

¶ Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò seruare tenetur præcepta, seu mandata Christi, quam acquirendis vacare indulgentiis vt potè quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

¶ Secundò, quia talis agit contra illud Io. Si quis viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo primæ Io. 3. Et si dicatur quòd sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tum quia secundum hoc charitas nunquam vel rarissime locum haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in aliis.

¶ Ad euidentiam huius considerandum est, quòd ad hoc, quòd aliquis actus humanus sit peccatus, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis: sed soli summe boni actus effugerent

ratione peccati, sed exigitur quòd sit inordinatus, nisi, n. a diuino ordine declinaret, peccatum non esset. Deordinatio autem actus effusivæ pecunie sicut & ceterarum moralium actionum, tunc tantum est, quum vel non sua, vel ad id quòd non debet, vel quum non debet, &c. impeditur pecunia, nisi n. aliquid quòd debuerat ad esse, desit, aut quòd debuerat abesse adsit, peccati ratio non soluatur, quocirca ad debiti rationem oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in elemosinas daret, quam si expederet eas in humanis officiis defunctorum, quæ sunt consolationes viuorum, non tamen peccaret expensens eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus, & actus exequiarum humanus iuxta statum personæ & patriæ morè non est deordinatus. Vnde in proposito, quum dare elemosynam sit præceptum affirmatiuum obligans tantum pro loco & tpe, si in casu loquimur, quo præceptum de elemosyna obligat, non est dubium quòd negans illam, vt det pro indulgentia peccet, non, n. sunt faciendæ mala, vt veniant bona. Si autem sumus extra casum, in quo præceptum de elemosyna obligat, quamuis pauper occurrat petens elemosynam, licite potest quis omittere elemosynam & dare pro indulgentia non minus, quàm posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniam illam in usus suos conuètere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obicitibus quòd pretio sum vnguentum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet, affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes, n. semper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate licitum est omittit, pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti, ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsint, ipse autem non semper.

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quòd ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra tempus, siquidem pro quo obligat, liberum est cuique, consimilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur. Ad secundam negatur, quòd talis agit contra doctrinam. Io. Euange quia Ioannes loquitur pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: certò autem certius constat quòd non quælibet necessitas fratris visa constituit tps. pro quo præceptum elemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in verbo necessitate victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habentes victum & vestitum, vt patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursus glossa ibidem de substantia superflua exponit, dicens, si superflua non potes dare fratri animam suam non potes ponere pro fratre. Ne loquitur ergo Ioan. de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi, sed de superflua substantia habente, iuxta verbum Domini. Quod superest, elemosynam dare. Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quis teneat dare elemosynam. si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quæstio est, & alibi me mini me scripsisse post Beatum Th. quòd quantum est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tempus pro quo præceptum de elemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, quàm prope mortem homo est, tunc enim non potest sibi subueniri sed quando est adhuc tempus vitæ subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me non sibi succurratur, tunc, n. necessitas est extrema, licet longe sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem elemosynam, magna tamen necessitas visa a potenti sine suo Opus. Caret. K incommo-

incommodo subuenire,rationabiliter tenetur,vt obliget etiam ad peccatum,quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philolophos in actibus bonis, q̄ est prop̄ medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solum qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui prop̄ ad vitium appropinquat, & secundum Theologos non solum qui contra præceptum sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, quia necessitas proximi visa quæque ad mortale, quandoq; ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Io. Euang. dixit. Quomodo charitas Dei manet in illo: & non manifeste asseruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis assertiuè in tellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo, & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primo, quia secundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi: negatur sequela, quoniam charitas etiã sine præcepto operari potest, & frequenter elemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundum, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici, non tamè propterea sequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de aliis. Augustæ die 7. Octobris. 1518.

De effectu indulgentia

Q V A E S T I O IIII.

Num indulgentia absoluendo ab iniunctis penitentis absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

Varitur Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis penitentis, absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et vñ q̄ non. Primo, quia iniunctæ penitentia ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶ Secundo, quia penitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Penitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia penitentia spiritualis, ac oïno de necessitate salutis, & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est. n. mortificatio passionem & crux portanda post Christum

¶ Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶ Quarto, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciatur pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciatur secundum statuta ecclesie: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisficit, per pœnam mortificationis proprie, & huiusmodi.

In oppositum Argum est cõs, Ecclesie sensus. Ad euidentiam Huius sciendū est, q̄ pœna canonica (hoc est iniuncta a sacerdote in confessione sacramen-

tali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminate & pœna determinata. Sicut est præceptum de confessione faciendâ editū a Deo & ab ecclesia, nõ præcipit duplicem confessionem, sed se habet ecclesie præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud. n. idē quod præcipit Deus præcipit ecclesia, sed Deus præcipit, q̄ confiteamur non determinando tēpus ecclesie idē præcipiēdo de terminat tēpus, s. singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta a Deo & ecclesia. Et proculdubio vnica confessione implet, quilibet præceptum Dei & ecclesie. ridiculum quippe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur ecclesie. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatè per istam vel illam pœnam, nã potest satisfacere per elemosynam vel perie iuniū, vel orationē. Et pro eodē peccato tenet ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per decem terminatam pœnam, puta ieiuniū septem annorū. Nec tenetur penitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam ecclesie: sed implendo iniunctam ab ecclesia, satisfecit Deo & ecclesie: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita a sacerdote ad equat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa quæ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illâ, quæ secundum diuinam iustitiam determinata erat. Nec hæc volūtariè dicimus, sed euidenter monstramus discurrendo per omnes actus præceptos ab vtriusq; s. Deo & ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorū. Vnum n. atque idem est quod a Deo ecclesieque præcipitur, ab illo indeterminate, & ab ista determinate: & dum ecclesie obeditur, nõ remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et simile est in aliis. Quocirca Deo ecclesieque idē præcipiente, vnus atq; idē actus fit debitus duplici vinculo, s. Dei & ecclesie. Et propterea putari potest, q̄ si iniuncta penitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolute, sed solum vt est debita ex vinculo ecclesie & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiae. Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, q̄ nõ impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed q̄ non atctetur ex vinculo ecclesiastico præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad pœnam nouam adiiciendo vinculum determinandoque: per qualem quantamque pœnam satisfacere debet penitens: ita absoluere per indulgentiam tollendo vinculum ecclesie & determinationē ad ralem pœnam. Fallitur autem opinio hæc in hoc, q̄ non discernit inter absolutionem per viam indulgentia & absolutionem per viam licentia. Absolutio enim per viam licentia cõis est omnibus principibus, ecclesiasticis et secularibus: dum quilibet potest solacere, quæ ligauit, licentiã præbendo, vt non teneatur iussa a se implere: et de huiusmodi absolutione verisimiliter licentia ieiuniorum et similibus. Sed q̄ nõ sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, q̄ innitit illi priuilegio Christi, Quodcumq; solueris super terram: certum est. n. absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cõis omnibus principibus est: ad q̄ non est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps, habet illam. Amplius absolutio per modum licentia, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: potest enim ita relaxare obseruationem vnus præcepti iuris sicut alterius, vt patet. Absolutio aut Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni celorum sunt (dicente Christo

to. Tibi dabo clauis regni celorum) & specialiter culpas (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matt. 18. Vbi quum dixisset, Si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentia non essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitatis fidelium, credentium non solum vineulum, sed ipsa pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolutionem per indulgentias fieri, ex eo conuincitur, q̄ indulgentia verè acquisita, tenet communis ecclesie & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si penitentiam correspondentem illi indulgentia perfecisset. Ex hoc. n. manifestè sequitur, q̄ indulgentia absoluendo ab iniunctis penitentis absoluunt non solum à vinculo per sacerdotem, aut canonem apposito: sed et à pœna temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentia. Nec est parui momenti ratio sumpta a communi sensu ecclesie & doctorum sacrorum: sed est tantæ autoritatis, vt non nisi temere liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniam sic verè relucet operatio priuilegii Petro concessi, Quodcumq; solueris super terram: absoluere enim a pœnis peccato dicitur in foro diuinæ iustitiae, non principis, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro comunicata a Christo. Amplius, Clemens 6. tradidit expressè, q̄ indulgentia remittit pœnam temporalem pro peccato debita: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de sublatio quinqueagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. cap. vngentus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter appositæ ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiusmodi: & hæc nõ ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædam verò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solum quoad quantitatem & qualitatem, vt suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro ecclesie, pro quanto non tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfaciunt, tenentur satisfacere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut penitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluere in foro Dei.

¶ Ad secundam dicitur, q̄ ecclesia potest absoluere per indulgentias a pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio. Quodcumque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirū si potest absoluere a pœna debita ex præcepto Christi, & ad quæ obligat interior penitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere a culpa: que tantum excedit pœnam vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos. n. ministerialiter absoluere a culpa, & remittit peccata consentium sibi: dicente Christo: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere a pœnis: quum. n. culpa & pœna impedimenta sint regni celorum (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & absterget. Deus oem lachrymā, nec dolor erit vltra, &c.) Ad clauis regni celorum spectare necesse est vtrunq; impedimentum tollere: alioquin aperire regnum celorum fidelibus nõ sufficeret. Constat aut sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna, ad quæ peccata

tor ex Dei præcepto tenetur, & q̄ penitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis aeternæ habendæ implenda erat, per indulgentiam absolutionem verè acquisitam sublata, desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex penitentia interiori, & ex fine salutis aeternæ, quia iam satis fecit per aliam viam, s. per absolutionem indulgentia, & hoc Christi autoritate per suum ministrum iudicem exequuta. Quod autem dicitur, q̄ penitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam a patribus solutum est doctoribus dicentibus, q̄ pœnæ in quantum sunt medicina passionum, nõ suppleuntur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentias acquisitis penitentia agere, vt medicina passionum nostrarum. In quantum vero sunt satisfactoria pro peccatis commissis, sic suppleuntur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, q̄ propositio assumpta (s. pœnæ ligandi atq; soluendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia, et si est par quantum ad materiã (quia vtrubi que Dñs dixit, Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, & quodcumque ligaueris) non tñ est par quo ad modum. Nã & peccata sacerdos ministerio autoritatio tollit, ita q̄ absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tñ ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc. n. patet, q̄ alio modo soluit q̄ liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat pœnas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolutionem, & per indulgentias a pœnis secundum diuinam iustitiam debitis: ligat autem ad pœnam sicut, ad culpam. Nam sicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatum: ita ligat ad pœnam vel nõ remittendo, vel agendo, vnde per seipsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dicitur ad minorem, q̄ si sermo sit de posse quibusvis modis, Papa potest ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc est absolute apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, s. directè imponendo vel tollendo, sic minor est falsitas: quia nõ æqualiter se habent quo ad modum clauis in ligando & soluendo. Potest. n. directè absoluere quod nõ potest directè imponere: vt in culpa.

Potest & nihilominus ad minorem aliter responderi dicendo, q̄ in canonica pœna quæ in foro penitentia iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadē est pœna supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad pœnam canonicam, ligat ad pœnam simpliciter vestita qualitatibus appositis ab homine vel canone ita absoluendo ab huiusmodi pœna canonica, absoluere & a pœna simpliciter. Nã absoluendo a pœna qualificata per hominem vel canonem, absoluere & a pœna & a qualitate, qui. n. absoluere a toto, absoluere a qualibet illius parte, quia in toto includitur pars. Et sic dato q̄ non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, ad hoc habetur intentum, q̄ ligat & absoluere in pœnam simpliciter debita in satisfactionem pro peccato. Potest & tertio dici ad eandem, q̄ quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idē propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu, & album in potentia & album in actu: et sic de aliis: ideo et pœna canonica diuidit in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraq; infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et ecclesia non solum potest super pœnas canonicas in actu, sed etiam super pœnas canonicas in potentia. Imò de facto ecclesia per cano

nes pœnitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm q̄ pœnas debitas si impliciter pro peccatis, quæ sunt canonice in potentia facit canonice in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tor dies ieiunii, &c. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso, q̄ potest super pœnas canonicas tam actu quàm potentia, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ sunt canonice aut in actu, aut in potentia: hoc est sicut aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet ecclesia in indulgentiis non consueverit nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, possit tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur auctoritate diui Tho. aliorumque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, q̄ ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consuevit. Primo, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes: non autem quia dicitur albi sine additione aliqua, dicitur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quæta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntarie dicimus, sed probata efficaciter sunt ex superadiectis. Angustæ die 29. Sept. 1518.

De indulgentia plenaria concessa defunctis, quibus, & quomodo pro sit.

Q V A E S T I O VI.

Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

Q Væritur vtrum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim q̄ sic: quia indulgentiæ tantum donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum, ergo: &c.

¶ Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria, liberatur anima à pœnis purgatorij.

¶ Præterea, Doctorum sententia est, q̄ concurrentibus, & auctoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic cōcurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex auctoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi. n. prædicando hoc dicunt.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis supposito (pro ut rei veritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum quæsitio. Primum præmittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij. Secundum est de modo seu via quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum

animarum in purgatorio dispositione ad percipiendum indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, a quid nominis inchoando, quia suffragij auxiliū significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modū ecclesiastici auxiliū denotat: ita q̄ indulgentia per modū suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxiliū: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia perspecta fuerint, quoniam ad horū similitudinem indulgentia suffragij modū induit. Et quia trifariã nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem a Purgatorio, vel impetrando nostris, orationibus, illā, vel satisfaciendo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus, pro illis) & indulgentiã supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesiã passionū, seu pœnalium operū, consequens est, si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia quæ pœnarū solutionē ecclesiasticam auctoritate collatam sonat, quū ad modū ecclesiastici suffragij determinat, nō cuiuscūq; ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modū induat. Nā quū indulgentia, inquit indulgentia, nō sit neq; meritoria, neq; impetratoria, sed satisfactoria: cōsentaneū rōni est, vt nō induat modū suffragij meritorij, neq; modū suffragij impetratorij, sed modū suffragij satisfactorij, ita q̄ indulgentia per modū suffragij, est concessa ex thesauro ecclesiæ, opus satisfactorij per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij, hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem fuerunt. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc n. ipso, quod indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadē est via, per q̄ ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per q̄ indulgentia per modū suffragij ad illas peruenit. Et via hæc non est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ, quoniam vniuersa ecclesiæ suffragia diuinā effragiã gratiam, qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primo ex hoc, q̄ pœnæ nostræ (vt diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rōnis a pœnis animarum separatarum, sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rōnis a pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruitus pecunia nō redimitur secundum iustitiæ rigorē, sed secundū Domini acceptationē, ita pœnæ animæ separatæ pœnis nostris non redimuntur, secundum iustitiæ rationē, sed secundū diuinā misericordiæ dispensationē. Secundò ex hoc, q̄ alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ separatæ puniuntur, noster est forus mitis, quasi canonicus vel civilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitam pecuniã in seruitutē reductus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forū sanguinis decidisset, sicut nō sufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonice sufficerent ad redimendū clericum vitā, ita nō sufficiunt pœnæ nostræ in purgatorio, quæ tamen nostræ pœnæ sufficerent ad satisfaciendum pro eorundem delictorum pœnis in hac vita soluendis, antea. s. quam in pœnas alterius rationis essent translatae in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ, qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ, spectat. n. illarum pœnæ ad statutum pœnarū inferni. Nec putes propterea ecclesiæ suffragia satisfactoria

Indulgentia p modum suffragij p sunt defunctis ex diuina misericordia & gratia.

tisfactoria p defunctis esse vana, aut incerta, sed scire esse vtilia & certa: sicut et vtilia sunt & certa suffragia orationū pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidē nobiscū, & cū illis agit, si diuina gratia acceptante, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarū, quæ in alia vita puniunt, deducuntur. Non est nobis via iuris aliqua ad eundem forū illū ad alicuius redemptionē, sed gratia opus est Manifestius quoq; fit quod dicimus, locū habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modū, quo concedit defunctis, & quo concedit viuis: nam defunctis concedit per modū suffragij: viuis aut per modū absolutionis: vt patet extra, de pœn. & re. ca. q̄ aut. Vbi videre potes, q̄ ecclesiasticus princeps vtrubiq; authoritatiuē habet actū dispensandi thesauro ecclesiæ, sed respectu viuorū superaddit actum absolutionis, respectu vero defunctorū nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum, ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit, quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi Pontifici, & pœnæ nostræ ad forū presentis vitæ spectant: & propterea seruatis seruandis, indulgentia ad viuos deferre viam iustitiæ per iudicis actū, absolutionē. Existentes aut in Purgatorio (vt pote extra ecclesiæ presentis forū) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari, & ideo indulgentiam, quam authoritatiuē ex thesauro ecclesiæ confert illis per modū auxiliij, ad eorum subleuationem mittit confidēs in diuina misericordia q̄ acceptabitur ad subleuamen eorū, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile ac si sit princeps ciuitatis alicuius ex arario publico liberaturus oēs ciues are alieno grauatos, quorū aliqui sub suo dominio, alij in alieno iā propterea seruituti addicti essent. In hoc. n. casu princeps ex publico arario authoritatiuē nūmos dispensaret pro istis & illis, sed de gēres sub sua iurisdictione et iudicialiter absolueret à debito: ad de gētes aut alibi seruos non posset nisi per modū auxiliij subuenire cū pecunia illa, & alterius gratiã ac absolutionē expectare. Simili mō ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ, viuorū ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus, vtrisque thesauri opes dispensat: sed viuis applicat absolueno illos, defunctis aut applicat auxiliando. hoc est, vt ecclesiæ satisfactoria suffragia ad defunctorum liberationem dirigēdo Noranter aut dico, ecclesiæ: quoniam satisfactoria ex thesauro ecclesiæ dispensati intelliguntur, si propriè loquendum est: non ita vt sint istorū, quibus cōceduntur, tanquā ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquam ecclesiæ cōia suffragia appropriāt singularibus personis. Est si quidē inter sacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositū: in hoc q̄ remissio pœnæ per sacramentum fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacri operatio: ita q̄ iste suscipiens sacramentum releuatur à tanta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: vt sacramētum Baptismi testat: docente hoc Apost. ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiã aut, remissionē pœnæ consequimur, tanquā ecclesia pro nobis illa passus fuerit, quoniam abundantia passionū Christi & Satorū ecclesiæ dispensationi creditur, intelligitur donata ecclesiæ, vt cōe ipsius ecclesiæ bonū: ac per hoc per ecclesiæ rectoris, vt ipsius ecclesiæ sunt, ex intentione ecclesiæ applicata his vel illis. Deueniant siquidē pœnæ istæ ad thesaurum ecclesiæ ex intentione Christi & Satorū ad cōe ecclesiæ bonū in generali, & cōmissa sunt, vt ex intentione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio ecclesiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia

ad defunctos non iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet, q̄ indulgentiæ sicut & alia cōia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus sunt, proficiunt quoniam oēs tales inter valde malos & valde bonos medijs sunt: quibus secundum Augustini doctrinam ecclesiæ profunt. si. ff. agia. Si tamen diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in enchiridio, & in libro de Cura promor. gen. recitatam à Gratiano 13. q. 2. Videf. n. q̄ ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ vt specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis profunt, qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodesse. Et quoniam fructus, quæ ex suffragiis animarū, quæ purgatur percipiunt, ad præmium accidentale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio: consequens est q̄ non ad essentialē, sed ad accidentale meritum pertineat mereri in hac vita vt suffragia profint in alia vita. Et si his adiunxeris, q̄ huiusmodi accidentalialia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: p spicuum erit, q̄ non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia profunt: quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse. quāuis omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse, quia hoc spectat ad meritum essentialē. Eodem n. merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt vt Satorum communione nuuari interim, & tandem frui profint. Videtur autem ad accidentalialia hæc merita spectare, de uotio magna ad clauas ecclesiæ indulgentiæ donatiuas: misericordia, sollicitudo ad satisfaciendum pro peccatis studium ad suffragandum defunctis, & similia. Et cōfirmatur quod dicimus, auctoritate diui Tho. decem. tis in tertia par. q. 52. ar. 8. ad primum. q̄ in defensu Christi ad inferos non solum liberati sunt illi, quorū tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionem ad Christi aduentum, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentalialia merita in hac vita tributum, vt pœnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, q̄ oēs, qui in Purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragiis & indulgentiis nuuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgentiis non oēs iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illi iuuarentur. Communibus autem suffragiis piè puto oēs iuuari: plus tamen & minus secundum diuinā dispensationis gratiã. Nā qui in hac vita defunctos obliuio n. dant, satisfacereque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt cum gratia discedant, alienos a fructu omnium suffragiorū ibi crediderim: quāuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiã cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus aut præmissis facile patet responsio ad quæsitum. Liqueat nanque non oēs animas in purgatorio oportere liberari propter plenariã indulgentiã illis concessam: tū quia multa earū sunt forte de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiusmodi indulgentiæ illis prodesse: tum quia non cōstat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

Ad primum Ergo argumentum dicitur, q̄ indulgentiæ tantum donant quantum sonant, apud tamē aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnium pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad nō iniunctas, semper subintelligeretur modus suffragij, qui non minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliarijs tantum.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ indulgentia plenaria Opus. Carct. K 3 in

in presenti foro est absolute indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenaria. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vite, quia ut sic induit modum suffragii, valet per modum solutionis plenaria, si suffragando tantum: ac per hoc expectando diuine gratia acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur a principe, cuius interest.

Quamuis possit etiam dici ultra plenariam solutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor non meruit in ista vita quod hac plenaria solutio ei proficit, ut declaratum est.

Ad tertium dicitur, quod concursus illorum trium proposito nihil officit: quoniam non est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modum suffragii, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratie. Hoc enim, ut declaratum est, importat modus suffragii.

Ad confirmationem autem de predicatoribus dicitur, quod predicator, ecclesie personam agunt dum predicant Christi & ecclesie doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quae nesciunt, non agunt ecclesie personam: & ideo non est mirum sit in illiusmodi verbis errant, Romae 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

Num Papa auctoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

Primum Papa auctoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quod non. Primum, quia potestas Petro data non nisi sepe tercia est: dicente Domino, Quodcumque solueris vel ligaueris super terram.

Secundo, quia ipse stylus literarum indulgentie pro defunctis, expressis habet, quod per modum suffragii indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

Tertio, quia haec potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

In oppositum videtur auctoritas literarum apostolicarum.

Ad euentiam huius sciendum est, quod quum actus clauium sit aperire, consequens est, ut actus clauium regni caelorum Petro concessum sit aperire regnum caelorum, proculdubio ingressus in illud, quos constat oportere esse membra Christi.

Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum caelorum. Sunt enim quaedam impedimenta naturae hoc est ea peccata originalia: & quaedam impedimenta personae, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalia, aperuit Christus per seipsum regnum caelorum per passionem mortemque suam (in qua etiam portas abstulit, ut potest nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo coeli aperti sunt. Quo ad impedimenta vero personalia (quae, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: ut culpa & poena pro actibus debita) per Petrum aperire regnum caelorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpam per sacramentum poenitentiae: dicente Domino, quorum remisisti peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem poenam, quae sci-

licet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressum hominis ad regnum caelorum: alioquin clauis non sufficienter apperiret dum non sufficienter ad tollendum vtraqueque genus personalia impedimenti ad regni caelorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis a Domino data auctoritas. Quodcumque solueris super terram: nam si poena excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcumque soluendum extenderetur clauium subiectus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnum caelorum Christi membris, tollendo personalia culpa, & poena impedimenta, consequens est, ut quia indulgentiae auctoritate ecclesiastica data seruatis seruandis, tollunt poenam pro actualibus peccatis debita, ad potestatem clauium pertinet. Et si his iunctum fuerit, quod indulgentia omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt poenam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit quod indulgentia quae pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro uiuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romano ecclesiae stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica auctoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quod indulgentia ipsa per modum suffragii opituletur animabus in remissionem suarum poenarum. Docet enim per hoc Romae ecclesia, quod apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio disperdit auctoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica auctoritate super aperiendo caelorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorio tollendo earum poenas impediens illas ab ingressu regni caelorum, ut patet. Et quod ad animarum in Purgatorio poenas relaxandas indulgentia concessa transfert per modum suffragii & non per modum absolutionis: quod scilicet absolutionis modo indulgentia impendit uiuis: ut patet extra de poena & re. ca. quod autem. Unde patet quod indulgentia concessa uiuis & defunctis, hoc habet commune, quod vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum poenarum Christi & sanctorum in remissionem poenae temporalis pro actualibus peccatis debita, conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad utrosque, diuersus est: quia ad uiuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragii liberat.

Ad primam ergo obiectionem conceditur, quod Papa non potest auctoritative absolueret animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absolueret auctoritative illas, & aliud est dispensare auctoritative thesaurum Christi & sanctorum pro illis, ut per modum suffragii absoluantur: illa hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suae: quia non soluit auctoritative per hoc sub terra.

Ad secundam dicitur, quod stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragii, sed non tantum: quoniam continet etiam hoc auctoritative concessionem indulgentiae. Et per ambo monstrat & auctoritatem dispensandi, & modum suffragii in perueniendo ad animas in Purgatorio.

Ad tertiam dicitur, quod haec potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur clauis Petri & ex condicione canonum Romana ecclesia explicatum est, quod modis diuersis clauis aperiuunt regnum caelorum Christi membris uiuis & defunctis: ut patet ex dictis Augusti die 15. Octobris 8.

Ad euentiam huius dubitationis praemittendum est, quod non est hic quaestio de peccato mortali semel contrito, quoniam hoc iam deletum prima contritione est: & sicut peccatum semel rite confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum confiteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dicitur Naum primo) tam quo ad vindictam exterioram quam per confessorem exercet, quam quo ad vindictam interioram, quam per actum ipsius poenitentis conterendo peccatum, exercet: sufficit enim semel contrito, quod non placeat sibi commissa a se peccata. Et hoc siue contritio fuerit de aliquo mortali in specialibus, siue in generalibus: dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem usque ad tempus confessionis: quando singula detestando in confessione contereantur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem: illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei, mutat liberatque cor ad proponendum Deum omnibus, etiam propriae vite, intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est retardatio a felicitate, ratione cuius totum tempus praesentis vite est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro felicitate. Ne deest hic quaestio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quum nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo verae contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quaestio de contritione quantum est ex parte poenitentis: hoc est quod quantum est ex parte poenitentis requisitarum ad contritionem ex parte poenitentis est vera contritio, quamuis nesciatur an sit charitate informatum: quia nescitur praesentia charitatis. Et similiter est quaestio de peccato mortali a se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum auctoritatem.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, & c.

TRACTATUS DECIMUS SEPTIMUS DE CONTRITIONE VNICA QUESTIO

NE CONTENTUS. QVAESTIO I.

Num quando quis sui peccati mortalis recuperatur, teneatur habere de eo contritionem.

Veritur vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubii: tum quia partem affirmatiuam multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. ar. 1. q. 4. dicitis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriae occurrunt, quum praecipue in periculo mortis existit, aut in aliquo ar. &c.

Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale ut a se committendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties ut a se commissum tenetur illud detestari.

Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi a facie colubri fuge peccata.

In oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis de commisso peccato occurreret sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet praecipui ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriae peccati.

Ad euentiam huius dubitationis praemittendum est, quod non est hic quaestio de peccato mortali semel contrito, quoniam hoc iam deletum prima contritione est: & sicut peccatum semel rite confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum confiteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dicitur Naum primo) tam quo ad vindictam exterioram quam per confessorem exercet, quam quo ad vindictam interioram, quam per actum ipsius poenitentis conterendo peccatum, exercet: sufficit enim semel contrito, quod non placeat sibi commissa a se peccata. Et hoc siue contritio fuerit de aliquo mortali in specialibus, siue in generalibus: dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem usque ad tempus confessionis: quando singula detestando in confessione contereantur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem: illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei, mutat liberatque cor ad proponendum Deum omnibus, etiam propriae vite, intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est retardatio a felicitate, ratione cuius totum tempus praesentis vite est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro felicitate. Ne deest hic quaestio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quum nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo verae contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quaestio de contritione quantum est ex parte poenitentis: hoc est quod quantum est ex parte poenitentis requisitarum ad contritionem ex parte poenitentis est vera contritio, quamuis nesciatur an sit charitate informatum: quia nescitur praesentia charitatis. Et similiter est quaestio de peccato mortali a se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum auctoritatem.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & deinde quatenus est ex utroque mixtum. Praecipuum igitur affirmatiuum naturam quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (ut diuus Thome in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut praecipuum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quam tempus ante sacramentum cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quia scilicet memoria occurrit commissum peccatum est praecipuum (puta ut detestandum seu contereendum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursum statim hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habenda a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspiciendo detestationem, vel nec amplectendo, nec contentendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc esse neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam puta quia velle in habere contritionem, quamuis in veritate non velle, quia non intendit abstinere, &c. Si occurrat ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quod oporteat ipsum actum aliquem exercere (quod pacto tempus necessitatis constituit) & si ratione praecipuum affirmatiuum per se peccatum, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis, nisi in praecipuum Baptismus quantum membris occurrit Baptismus, ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio sit pro sume ad Baptismum. Et similiter in praecipuum confessionis: & in praecipuum elemosinae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri aut elemosinam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, ut patet ibidem ex dicto Thome. Si ergo in aliis affirmatiuis praecipuis occursum exercens actus eodem modo non consistit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecipuum contritionis habeat occursum peccati, ut contereantur consistat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum esse ratione reddere, quare a deo regulat occursum actus & materiae cum reliquis paratis in praecipuis affirmatiuis excipiat occursum contritionis cum sua materia actus, ut scilicet ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum ex extendendum, qui hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, quod hinc & aliis praecipuis affirmatiuis. Negatiua vero praecipua obligant semper & ad semper, prohibent mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praecipua conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum differentia tamen quaedam inter ipsa praecipua extensio praecipui non est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua praecipua de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actum peccati, quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia, quae non solum sunt illicita, sed quae ad sunt peccata actus committuntur. Nam plura sunt in genere praecipua.

Quibus praemissis sciendum est, praecipuum habendum contritionis & esse per se primo affirmatiuum: & claudere in se praecipuum negatiuum. Nam praecipuum actum contritionis habendum: & per hoc est affirmatiuum. & praecipuum non esse retinendum odium Dei: in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est praecipuum negatiuum. Et propterea primo tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & de

pra haec, Non mentieris. Non adulterabis, Non blasphemabis, nisi qui mentitur, adulteratur aut blasphematur actu exteriori, vel saltem interiori. Negativa autem praecipra de habituali statu peccati obligant secundum se ad semper solum quo ad esse illicitum, & non quoad actum peccati: quia non prohibent actum peccati, sed perseverantiam in statu peccati talis: vel si impliciter. Praeceptum enim, verbi gratia, de non retinendo alienum inuito Domino, dupliciter intelligi potest: primo, de detentione habituali, qui non est actus, sed effectus peccati. & sic non est praeciprum prohibens actum aliquem. Quod patet ex eo, quod qui abstulit etiam si dormiat, retinet alienum inuito Domino: sed prohibet perseverantiam in statu peccati talis. Similiter & praeciprum de non retinendo habitualiter odium erga Deum non prohibet aliquem actum puta actum odii diuini, sed supposito, quod homo peccando mortaliter odio habuerit Deum, ac per hoc perseveret vsque ad contritionem in statu diuini odii non solum passivum, quia alius minus odio habet peccatores, sed quod peius est, actiuum, quia perseverat in statu peccati mortalis includentis in se diuinum odium propter contrarietatem ad dilectionem charitatis, prohibet perseverantiam in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, ut quia statibus, sicut habitibus, non mereatur, nec dederemur, sed actibus, nullum novum peccatum contra hoc negativum praeciprum incuratur, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo consentiatur in perseverantiam talis status. Secundo de detentione actuali, quae nihil aliud est, quam consensus efficacis in detentionem habitualem, seu quae est effectus peccati, & sic praeciprum est prohibens actum peccati: & constat quod obligat semper & ad semper, sicut reliqua negativa, & sic proprie habet vim & nomen praecipri: quoniam praecipra proprie de actibus sunt. Discutiendo vero praeciprum contritionis, ut mixtum ex affirmatiuo & negatiuo, sicut praeciprum de restitutione: inuenimus quod obligat ad statim habendam contritionem, sicut praeciprum de restitutione obligat statim restituendum. Et ratio est: quia tempus huiusmodi actuum dilatum annexam habet contrarietatem ad virtutem. Restitutio enim dilata annexam habet retentionem alicui inuito Domino, quae contrariatur iustitiae: & similiter contritio dilata annexam habet retentionem diuini odii, quae contrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta praecipra exorbitant a communi regula praeciprorum affirmatiuorum, sed sequuntur eam obligando tantum ad tempus necessitatis: nam implicatio inhi-bitae contrarietatis ad virtutem, determinat tempus necessitatis ad statim: tempus quippe necessitatis exercenda affirmationis est tempus ad actionem illam vrgens, sic quod nisi fiat, incurritur peccatum. Sicut igitur praeciprum de restitutione propter implicitam de-tentionem alicui obligat ad statim restituendum: ita praeciprum de contritione propter implicitam de-tentionem odii contra Deum, obligat ad statim conterendum. Et haec proculdubio est veritas.

Sed exurgit difficultas, Quando peccatur contra hoc praeciprum? Dicere enim, ut prima facie apparet, quod contra praecipra affirmatiua obligantia ad statim peccatur statim (puta consummato furto, si non statim fiat restitutio, peccatur contra praeciprum restitutionis, & omittendo statim restituere: & similiter consummato peccato, mortali, agitur contra praeciprum contritionis, si non statim contritio habetur) irrationabile videtur: quia huiusmodi praecipra obligant ad singula statim, & non ad primum statim tantum. Ut patet ex eo, quod si tracto primo, statim, non absoluitur a vinculo praecipri, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat praeciprum. Si autem ob-

ligant ad singula, statim, sequitur, quod infinites peccat mortaliter, non restituendo qui furatus est, & non restituit statim, iuxta infinitas moras temporis inter-medij inter furtum & restitutionem, si tandem fit. Magis autem ratio consentanea est, ut contra huiusmodi praecipra tunc solum peccetur ex praerogatione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis praeciprum affirmatiuum ad statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum est, quod tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitium praecipri affirmatiui. Primo, ut actus illius in se sit simpliciter & absolute: sicut tempus diei festi determinat praeciprum de audiendo missam, & Quadragesima ieiunij praeciprum. Secundo, ut actus illius mensura ex preparatione ad alium: sicut tempus praecedens susceptionem vel administrationem sacri determinat praeciprum contritionis: non enim tempus illud vrgit absolute ad conterendum, sed si suscipiendum, aut administrandum est sacramentum. Tertio, ut actus illius mensura ex conexione alterius actus, sicut tempus significatum per ly statim, determinat praeciprum restitutionis, quia actus differendi restitutionem, habet annexum actum voluntariae detentionis alicui interim. Inter haec autem tempora differentia vna ad propositum inuenitur: quod si tempus vrgit ad actum, ut illius mensura absolute, adueniente illo tempore, si omittitur actus, ita quod omisio sit voluntaria privata (quia a potuit, & sciuit exercere actum illum, puta audire missam, & non audiuit) incurritur peccatum omisionis contra praeciprum illud. Si vero tempus vrgit ad actum, ut mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocumque tempore, nisi ille alter actus, propter quem tempus vrgit exerceatur, non fit contra praeciprum: quantumcumque, n. aliquis sit administraturus sacrum nisi administrer illud, aut propter propterea contra praeciprum contritionis, ut patet. Et simili modo eadem ratione quantumcumque, aliquis non conteratur statim, nisi ad hoc deveniat quod commissio-nis peccato incurrat detentionem diuini odii, non peccat mortaliter quous per se tenet in statu peccati mortali, sicut qui non statim restituit, nisi ad hoc deveniat, quod commissio-nis peccato incurrat detentionem alicui inuito Domino, non peccatur de nouo mortaliter. Contra praecipra namque haec de nouo deveniendo odium Dei, vel alienum, quum sint negativae commissio-nis peccato: oportet quod agatur ac per hoc, si propterea peccatur contra praecipra affirmatiua de restituendo, vel conterendo, quia contra haec negativa agitur, non est commissio-nis affirmatiui, nisi ad sit commissio contra negativum. Et haec absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quonem principalem patet, namque quod praeciprum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memoriae, sed ad statim. Et propterea nisi memoria affe-rat vrgentem causam ad actum actualis detentionis odii Dei, non occurrit noua omisio contritionis, sed antiqua perseverat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurfus commissio peccati, ut detestandi, constituat tunc tempus necessariae commissio-nis ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi forte aut ad diuinam inspirationis sequela dicatur occursum obligare (sed aliud est praeciprum de sequela inspirationis diuinae, aliud de restitutionis aut contritionis tempore) aut occursum seu memoriam, tanquam approprians materiis constitutis re dicatur tempus agendi: quia tempus agendi est, quando materia est praesens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de commoditate, seu congruitate agendi. Approximatio ad agendum liberum, non constituit.

enit tempus necessitatis, sed commoditatis ad agendum, nos autem, ut patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita quod nisi agatur, novum peccatum incurritur, quaremus. Unde restat, ut recordatio peccati commisi quantumcumque; practica non obliget ad contritionem, sicut nec in praecipris aliis occurfus materiae obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem ut in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationem: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationem: quae tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur quod vox dicentium, quod homo tenetur contem-ri quando recordatur, verificatur secundum id quod ut in pluribus videtur accidere: quia scilicet communiter practica memoria in non dolente parere approbationem videtur. Diu autem Tho. verba si exacte liberentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem, quando recordatur: sed vnum quando determinat per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriae occurrunt, quum in periculo mortis existit, aut aliquo articulo ubi apparet quod tempus memoriae determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur ly praecipue; quoniam ly praecipue, principalitatem denotat periculi mortis respectu alterius partis distinctivae, scilicet aut alicuius articuli, &c. periculo suis enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus poenitentiae. Vel ly praecipue denotat principalitatem rationis obligatiuae ad contritionem, ita quod tempus memoriae est quaedam ratio conterendi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi, dicendo quum praecipue periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur sibi diffidere commissis peccata, & dicunt, suam culpam, & confitentur quandoque citra absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus boni sunt & dispositivi ad poenitentiam, adeo ut ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit extra de pe. & re. quod quidem. & tamen semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriae esset tempus contritionis: quum isti actus non sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quod isti contritio non sint suscipere absolutionem, dicentes se esse impenitentes: quoniam narrare se habituali voluntate esse perseverantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur impenitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narratur misericordiam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolvi, actus bonus est indispotus tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quando peccatum occurrit ut committendum, sufficit non consentire: hoc tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quod licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseverans in statu peccati: ut patet ex dictis, Romae, 4. Martij, 1518.

TRACT. DE DECIMUS OCTAVUS
De Confessione in quinque quaestiones divisus.

Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset...

- 1. Num praesumptionis sit confiteri omnia venialia & mortalia.
- 2. Num circumstantia dici festi sit necessario confitenda.
- 3. Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.
- 4. Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.

Q V A E S T I O I .

Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praeciprum confiteri, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.

TRVM Confessus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset praeciprum confiteri, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quod sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso praecipro, iam non ex amore novae vitae, sed ex timore praecipri confiteretur.

Ad evidentiam huius considerandum est, quod actuum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, ut diligere Deum, bene facere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles: ut ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, haec enim nullus sanae mentis eligeret, nisi propter aliud, pura mentis elevationem, carnis dominationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quaestio (scilicet proponere si biipsi quid faceret si non esset praeciprum de confessione) constat quod non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste non propter se, sed propter discussionem praeparationis personae exercetur ad inveniendum, an sit im-preparatus homo ad confitendum etiam secluso praecipro. Restat ergo, ut si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autem, quae propter aliud eligenda recte sunt, oportet duo considerare, alterum est, ut consona sint fini bono: alterum est, ut consonent eligenti. Vide mus enim medicinas, vel quia non consono- nant morbo pellendo, vel quia proportionate non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repellit, &c. Et quidem, quod actus iste, scilicet proponere si biipsi quid faceret si, &c. dissonet a dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quam tentatio periculo- sa. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatem

tatem penderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinere, & sic de aliis. Non conuenit autem infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni consentientium. Quod dissonat etiam a fine, scilicet bono conscientia, ex eo patet: quod licet tentari vtile sit ad bonum virtutum, tamen tentari a seipso dissonantiam importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in ceteris vitiosum esse constat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet, quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & aliis similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tum quia officium diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deicere mentem humanam. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum ergo peccatum. Antecedens probatur: quia perfecti non egent hac se tentatione discutere: quoniam ipsum charitas est aded radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit a charitate Christi? certus sum enim, quod neque mors neque vita, &c. Infirmis autem sufficit si testimonium habent conscientia suae, quod Deum super omnia ament opere & veritate: hac enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta ecclesiae, quam uis non in hoc iustificentur. Et hac in communi dicta sunt de huiusmodi tentationibus conditionalibus: quas opera diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum, quae fierent, si huiusmodi conditionales sibi homines proponerent in variis & diuersis materiis: inciderent enim in velleitates innumeras, quae proculdubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerem. Optime dixit: quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autem conditionalem specialiter descendendo, apparet quod multo vanior est. Tum quia praecipuum de confessione facienda, est de secundo ordine diuinorum praecipuorum, scilicet de bono, quia praecipuum: ac per hoc sublato praecipuo, non teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina praecipua duplicis ordinis. Quaedam de prohibitis, quia mala, & praecipua, quia bona: vt sunt praecipua de dilectione Dei & dilectione proximi: haec enim sunt praecipua, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim haec de prohibitis, quia mala sunt. Alia vero sunt de bonis, quia praecipua: vt praecipuum de Baptismo: Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorum: & potuit institui a Deo, ita quodcumque aliud, sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt praecipua de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacramentis non baptizari enim, & non communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt a deo post tempora curricula, scilicet adueniente Christo: vt de se patet. Vnde si praecipua haec secundi ordinis non essent, sicut stulte, inaniter, & superstitiose ageret, si quis ad Baptismus propter aeternam salutem iret: ita si quis confiteretur, & alia quae nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, quod sacramento confessionis praesupposito, nullus esset obligatus sub praecipuo ad illud, tunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum, quia

malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solum ergo confessurus peccata sua non teneretur ad tentandum se tali propositione, quid faceret, si non esset praecipuum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit ibi ab alio illata, prudenter superare illam, vt praedictum est.

Ad obiectionem autem in oppositum negatur sequela: cum hoc enim quod secluso praecipuo, non confiteretur, stat, quod ex quo video Deum hoc praecipere, amo & praecipuorem, & praecipuum, & finem praecipui, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experientia testatur multa nos paterno praecipuo imposita ex amore implere, quae nisi praecipua essent, non faceremus: vt potè vel nescientes Patris voluntatem, quae per praecipuum innotuit, vel scientes patet nam amicitiam, non offendi si illud ommitteremus, vt esset in proposito si confessio esset non sub praecipuo sed sub consilio. Falsum ergo signum ad discussionem amoris asumeretur ex hoc in similibus, non operaretur quis sine praecipuo: sed & in his quae sunt secundum se bona vel mala, & ideo praecipua vel prohibita, non est tali discussione ideo examinandum: quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina praecipua ex amore Dei: non curandum si Deus non praecipisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malum. Plena est enim sacra Scriptura, quae praecipua sunt seruanda: & nunquam in ea legi praecipuum mandatum aut consultum, seruare praecipua Dei, si Deus non praeciperet. Augustae die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

Q V A E S T I O II

Num praesumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

¶ Varietur vtrum sit praesumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quod sic. Primo, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo: quia in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur, vt patet prima ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertio, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata danabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item, Omnis homo mendax: ergo, &c.

¶ Quarto, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiae Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

Ad euidentiam horum scito, duo hic verti in dubiu: & an oia mortalia, & an oia venialia confiteri, sit praesumptionis. Et de primo quidem clarè patere potest, quod non praesumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requiritur

DE CONTRITIONE.

secundum commune doctorum sententiam, vna, conditio necessaria est, quod sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quaedam mortalia essent confessi, & quaedam non. Est autem huius ratio: peccata mortalia quaecumque simul in vno homine sunt, sic se habent, quod sunt connexa ex parte auersionis a Deo, ita quod vnum non potest remitti sine reliquis ceteris: iuxta illud Augu. Impium est a Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima poenitentia parte, quae est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quae est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integre homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submitte se integre Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrarium, afferro textum rotundum de poe. & re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè praecipitur quod quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia, non distribuatur pro venialibus (vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuatur pro mortalibus, quae sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autem ly omnia ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationique consentanea, sit restrictio ista. modo in ecclio Floren. sub Eugenio quarto declarata est ista particula, Omnia quorum memoriae habent.

¶ De secunda autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quod sit actus praesumptionis: quum clarè liqueat, quod accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiae vindictivae in seipsum, seu poenitentiae. Et licet non sit actus praecipuus, est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus praesumptiosis, sed de actibus virtutum, scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebro. magis autem praesumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vniuersam satisfactionem, acquisitiuam gratiae ex virtute sacramenti, hēt vim conseruationis hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

Ad primam autem obiectionem dicitur primo quod ecclesia non praecipit, quod quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundo negando, quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntarium, non secundum primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui commisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt aded minima entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur: tum quia non est questio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nam sufficit poenitentem cognoscere, quod ipse commisit talem actum, puta rapinam, licet nesciat distinctiue quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minime entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quod a primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrii, vsque ad quemcumque diem suae confessionis, non fuerunt exercitati a quocumque infinito actus deliberati, vt patet. Aut

hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui committit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quod multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia de liberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quod sciat haec esse mortalia, vel in ambiguis, quod sciat se commississe tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia haec sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus poenitentibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguae mortalia, tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur communis mos poenitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confitetur de illo confitenti vt opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur, quod in primitiua ecclesia sola manifestè mortalia confitebantur homines: nam text. illi non loquuntur de confessione, vt clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur quod opera nostra bona pot sunt dupliciter considerata. Primo, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate aeterna: non tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quantum est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam aeternam: & sic sunt merita ex condigno aeternae felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiam, vt patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiae quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. vbi vides secundum iustitiam a Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt damnabilia, quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta a charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (puta vt sunt, ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata vel non: quamuis ad beneficia diuina gratiae, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudesque diuinas, excendat considerata, omnia nostra vt sunt ex nobis, multum profint: & non solum in nobis, sed etiam in beatis consideratio haec creaturae vilitatem, seu nullitatem efficit.

Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia, Tricunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

Num circumstantia diei festi sit necessaria consistenda.

QVAERITUR Vtrum circumstantia diei festi sit necessariò consistenda. Et videtur quòd sic. Quia circumstantia repugnans speciali praecepto, est specialiter explicanda secundum omnes, sed tempus festi repugnat praecepto de observatione festi: ergo. Minor probatur, tum auctoritate Ambr. super illud Lucae 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset, lex enim inquit, in sabbato non hominem curare, sed servilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum auctoritate San. Thom. in Secunda secundae quaest. 122. articulo. quarto ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc praeceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertque ad hoc auctoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis

IN OPPOSITUM Est multorum modernorum opinio, tenens circumstantiam temporis festivi non esse necessariò consistendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac quaestione duae sunt opinioniones. Una est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit San. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatum mortale sit magis opus seruile, quam opus corporale (puta arare) magisque contrarietur peccatum mortale sanctificationi, ad quam ordinatur festum, quam opus corporale: ut potè per se & directe excludens illam: consequens est, quòd vtriusque prohibitio sub praecepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppositum sentit: & hi mouentur ex eo, quòd ex solo sensu literali secundum Dionys. & August. potest trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, quibus serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: ut Sanct. Thom. expressè dicit in 3. sentent. distinct. 37. articulo. 5. quaest. secunda ad 2.

Et quoniam haec opinio rationabilior est, ideo eius euidentiam sciendum est, quòd quum obseruatio festi ad literam partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico praecepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem praecepto quòd obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa temporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam censcat: quamuis enim morale sit in hoc praecepto, quòd aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen quòd hoc vel illud tempus. Vnde quum singulae partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quòd quicquid peccatum committatur, nunquam tempus aliquòd diuino cultui cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: potest siquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio est de opere corporali: solum enim peccatum omissionis debitus cultus, ex praecepto mortali accideret. Ex ecclesiastico autem mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quòd ecclesia non plus prohibet, quam id quod ex literali ceremonia antiquae legis in Sabbato prohibebatur: imò minus, ut Sanct. Thom. placet. Ex praecepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat scilicet certum tempus, puta dies septem & certus cultus, scilicet memoria creationis mundi in ipsa quiete

quasi quietis ipsa esset professio quaedam diuinae quietis (creando) & determinatio operum, à quibus cessandum esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autem horum peccatum specialiter prohiberi conuincitur: sed oppositum potius ratione suaderi potest.

Tum quia, ut allegatum fuit, ad literam opera seruilia tantum sunt opera, ad quae seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, quòd aliquod certum tempus dedicatur cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo: non ergo cadit sub hoc speciali praecepto. Quòd enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali existens, transgredereur praeceptum hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinventione non est inducendum; cum his qui credunt contritionem esse in praecepto in die festo. Tum quia finis praecepti non cadit sub praecepto. Tum quia praeceptum de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc praecepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quando tempus sacramenti poenitentiae & eucharistiae decreuit. Tum quia nec doctorum nec ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet: quatenus si esset praeceptum de iure esset positiuo: ut ex dictis patet.

Quòd verò actus moralis etiam non repugnet tali cultui, probatur ex eo, quòd si cultui Dei exteriori certo tempore statuto tempore peccatum mortale illo tempore commissum, hoc non esset quandoque; sic, & quandoque non, sed vniuersaliter: sed aperte videmus, quòd sub praecepto, quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis statuitur, non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocumque tempore, ergo nec in proposito. Vterque siquidem cultus exterior est, & eundem habet finem. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultus modum, nec minus facit secundum primo, aut minus sub praecepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certam horam diei sub praecepto taxatam ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil admittit efficaciae processui facti: cuius vis non consistit in determinatione temporis actu iam praecepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub praecepto deputaret horis canonicis exoluendis, non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali praecepto comprehenderetur, sed satisfaceret temporibus debitis horas exoluendo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quantumcunque alias peccatur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis praeceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & pro cultu missam, & quietem in memoriam resurrectionis Dominicae determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere: consequens est, quòd non indicat speciali praecepto quietem à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quum ecclesia non indicet de actibus interioribus (in quibus solis plerumque committitur peccatum mortale) sat est sub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorum amotionem, quae ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet satisfactioni, quae est finis huius praecepti, peccatum mortale quam opus corporale licitum secundum se: quia tamen sanctitas ipsa interior, quae finis est, sub praecepto hoc non cadit, con se-

consequens est, quòd nec exclusio ipsius, quae per peccatum mortale fit, sub hoc praecepto comprehendatur: si enim affirmatio non praecipitur, ex ipsa non conuincitur, & eius opposita negatio prohibeatur, quamuis prohiberi possit.

Ad ea verò quae in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad auctoritatem Ambr. dicitur cum sancto Thom. quòd sensum mysticum, & non literalem tangit.

Ad auctoritatem ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, quòd loquitur de praecepto quo ad suum finem, qui sub praecepto non cadit, & non de ipso praecepto absolute: in tantum enim dicit repugnare huic praecepto peccatum mortale, in quantum excludit sanctitatem & applicationem ad diuina, quae est finis praecepti. Secundo, quòd loquitur de praecepto hoc indistinctè, & literaliter & spiritualiter intellecto, vnde eodem contextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter doctrinam tradit. Et tamen constat ibidem in responsione ad primum cessationem a peccato sub sensu spirituali huius praecepti claudis: & sic non numerari inter praecepta decalogi, sed tantum secundum sensum literalem, quantum ad id quod continet de iure naturae. Ex hoc autem quòd aliquid repugnat praecepto huic mysticè, non potest trahi efficax argumentum, sed rationabilis exhortatio, ut & a peccando in festis abstinenceatur (ne de nobis dicatur, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me) & commissis confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuerentur. Mediolani, die vigesima quarta Aprilis, M. D.

Q V A E S T I O IIII.

Num fides ad fructuosam absoluionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITUR Vtrum ad fructuosam absoluionem in sacramento poenitentiae exigatur fides, qua poenitens credat certissime se esse absolutum à Deo. Videtur sic.

Primò, quia oportet fidem habere in verbum Christi, quòd quicquid solueris super terram.

Secundo, quia si per impossibile confessus non sit contritus, aut sacerdos non serid, sed ioco absoluat, si tamen credat se esse absolutum, verissime est absolutus: tanta res est fides in verbum Christi. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cum pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Item quidam nimis ut placeret Imperatori, ludicro baptismo est baptizatus.

Tertio, quia non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

Quarto, quia plus est à confidente requirendum an credat sese absolui, quam an sit verè contritus: quia contritio nunquam est vera satis: quod si esset vera, non tamen certa, & si certa, non tamen satis: fides autem & verbum Christi sunt certissima verissima, & sufficientissima.

Quinto, quia non solum attritus absque obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absoluionem: quia sa-

cramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

Sextò, quia ad sacramentum poenitentiae accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide: nihil habetans: ergo.

IN oppositum est communis ecclesiae sensus. Ad euidentiam horum sciendum est nouitatem super exortam esse, quòd huiusmodi fides adeò exigatur, ut plus quam contritio requirenda sit, & dānandi sint omnes, qui nolunt confidere se se absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primò super communissimis Scripturae auctoritatibus de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia infinita. Secundo super communibus de efficacia sacramentorum, scilicet quòd fides est, quae in sacris operatur. Tertio, super specialis Christi verbi ad propositum pertinentis efficacia certissima, Quòd quicquid solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidem efficacia certificatione deducitur oportere confidentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue non erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungunt, quòd dicendo, Quòd quicquid solueris dedit potestatem: dicendo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu.

Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina, facile patet distinguendo de duplici fide, quam habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nam si sermo est de fide infusa (quae est vna de theologalibus virtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quam Sancti vicerunt regna, operari sunt iustitiam, constat, quòd illa est necessaria ad sacramentum poenitentiae: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramenta se extendat, ut patet in Symbolo: non tamen extendit se ad haec singularia: puta quòd sit sacramentum, & quòd in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed non tene mur credere, quòd dum iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudaeum, dicens, Ego te batizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verè confectus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occulte fuisse simulatio talis. quòd non intenderit ille facere, quod facit ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere baptismum, ut temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudaeus coram me confessus est, & haec quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quòd Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committendi, Baptisma susceperit, ac per hoc gratiae Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, esse verum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit ritè consecrata: tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materiae, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia, est quia fidei infusa (ut pote diuinae veritati innixa) non potest sub esse falsum, est enim non minus circa verum, quam quacumque scientia acquisita, quae non nisi verorum est. Esset autem quandoque circa falsum, si extenderet se ad haec particularia, ut patet ex infinitis similibus, quae possunt afferri in medium Non spectat igitur ad fidem infusam credere absoluionis effectum in hoc

in hoc particulari, putà in meipso, sed ad fidē ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritē factā, efficacem esse, & in suscipiente dignē gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatē, possum errare: quia potest adesse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunque solueris super terram, in subiecto disposito: sed non habemus infusam fidem: quod in me effectum fortiauerit, quod ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Et quo autem non debet subesse falsum fidei quæ non nisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solum in cælis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me qui forte non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa: nō electa: quia sequitur, quod infusa fidei potest subesse falsum.

¶ Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita si les circa huiusmodi particularia versetur (tali nanque fide credimus hanc hostiam rite consecratā esse, & hunc rite baptizatum, & similia) sed hæc fides non est illa qua in Verbo Christi confidimus, quæ in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum, Quodcunque solueris super terram: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, non potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum communem legem necit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit, se esse sufficienter dispositum per gratiam Dei, quæ per absolutionem conceditur: iuxta illud Iob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hæretico aliàs bene confitente: esset igitur iste verè absolutus, si errans sacerdos ipsum absolueret, & consequenter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolutus coram Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus vel schismaticus: quod est impossibile. Amplius si fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est ut in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitentiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, factis canonibus, ecclesiæ traditione, sacrisque doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiæ habetur, & rationi aduersetur, non videtur, præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

Ad objectiones infinitas de fide, sicut respondeas, habito præ oculis hanc distinctionem: scilicet vel ex parte sacramentorum vel ex parte suscipientis. Et dicitur, quod fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesiæ docet, dum in orationibus post communionem petit sacerdos, quod susceptum sacramentum non sit ad reatus pœnam, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantumcunque credentem post confessionem & absolutionem, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, ut puto, causa di-

Ad primam ergo objectionem dicitur, quod in verbo Dei & Christi sufficiens fides habet, quum quis credit omnes articulos fidei, nec fides infusa, quia credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum me, ut dictum est.

¶ Ad secundam dicitur, quod peccat argumentum secundum non causam, ut causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerunt verè baptizati, quia credebant se baptizatos, imò credebant forte nihil recipere gratiæ: sed ideo Baptismus iocose factus est verè Baptismus, quia intentio iocosa non ad Baptismum, sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est enim delectandi causa Baptizare & Baptizari, sicut si avaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaretur: utrobique enim est verum Baptisma: quia delectatio & avaritia non Baptismi, sed quod iste exerceat vel suscipiat & Baptismum, causa est. Secus autem esset, si intentio iocandi ad Baptismum referretur, sic quod non baptizare, sed similitudinem Baptismi exercere, aut suscipere, intendere loci aut avaritiæ gratia: tunc enim nullum esset Baptisma. Quod autem assumitur, quod non contritus si absoluitur credens se absolui, est verè absolutus, nisi sit ita attritus, quod saltem virtute clauium de attrito secundum quosdam fiat contritus impossibile est. Nam ex eo quod ponitur in contritus, & virtute clauium non factus de attrito contritus, oportet quod aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneum: aut quod simul sit in contritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶ Ad tertiam dicitur, quod sacramentum abluunt, non quia sit, hoc est non secundum substantiam facti: sed quia creditur, hoc est secundum virtutem creditam in eo, & non quia creditur a suscipiente effectus suus in eo certissime ab hoc. Et nota quod non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed imperionaliter quia creditur, hoc est propter rem creditam: nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesiæ, non baptizaret. In hoc autem quod est initari in illo actu ecclesiæ, includitur res credita: quamvis nec a suscipiente, nec a baptizante: ut patet, si infidelis baptizaret infantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

¶ Ad quartam dicitur, quod assumptum non solum falsum, sed & præsumptuosum est valde, contra vniuersalis ecclesiæ ritum, contritio enim est summe necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requirenda à confitente: qui nisi crederet se absolutum, absolutioni se non submitteret. Nec obstat, quod contritio sit incerta: iussit enim Deus ipse, ut cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod autem dicit, quod nunquam est vera satis falsum est: ut patet in multis cum vera & sufficienti contritione confitentibus, quamvis incerta eis. Et quum subditur, quod fides Christi est verissima & certissima & sufficientissima responderetur, quod talis est de rebus subiectis fidei infusa, sed non de impertinentibus ad ipsam, ut sunt ex parte nostri singulares singulorum effectus sacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia non est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramenta certissime conferenda suscipientibus digne illa: ut in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptum est, dicente, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundum quid reputare se homo debet dignum vel indignum, præmittit dicens, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, quod si nosmetipsos iudicemus, non uti-

non utique à Domino iudicemur, patet quod probare seipsum est seipsum iudicare, contra se vindictā exercere: quod vocatur contritio communi vsu ecclesiæ & doctorum: & propterea à falsum ac temerarium esse constat, quod plus est à pœnitente requirendum, si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti: quam de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesiæ, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶ Ad quintam picitur, quod duorum, quæ ibi tanguntur, primum, quod attritus non ponens obicem, non consequitur gratiam absolutionis nisi credat (ut iam patet ex dictis) voluntariè dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum autem, quod contrito in damnationem sunt sacramenta, nisi credat se absolui, non est responsio, sed correctione dignum: quoniā sacramentum pœnitentiæ ab ecclesiā sufficienter traditum per confessionem, contritionem & satisfactionem, damnabile constituitur sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente. Hoc enim est nouam ecclesiam construere.

¶ Ad sextam de oratione dicitur primum, quod ratio digreditur ad accidentia, quæ sunt extra essentiā sacramenti: oratio enim constat quod à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Verum tamen de oratione ipsa etiam dicendum est, quod fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. Primum ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratiæ, potentiæ, prouidentiae, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absque hæsitacione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi piè quandoque dubitaret de effectu petito, plerumque fides inueniretur falsa, ut patet in Paulo orante, qui absque hæsitacione credendo, quod acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, ut stitulus carnis à se dileederet, & non est consecutus effectum petitem: ut patet 2. ad Corin. 12. Hic enim patet quod fides, quod accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam simpliciter & absolute, sed quantum est ex parte diuinæ misericordiæ, &c. alioquin esset quandoque falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, ut illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habere fidem Dei, & subdit, Amen dico vobis, &c. ostendens per hoc, quod firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusti Vindelicorum 26. Septembris, 1512.

Q V A E S T I O V .

Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

Q V A E R I T V R Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur quod non. Primum, quia solius Dei est remittere culpam, ut omnis Scriptura & ecclesiæ fatetur.

¶ Secundò, quia culpa est remissa à Deo proponenti conteri antequam pœnitens à sacerdote ab-

soluatur: iuxta illud, Dixi, Confitebor aduersum me iustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.

In oppositum est, quod sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem ecclesiæ doctrinam.

Ad euidentiā Huius quæstionis, scito antiquā esse hanc quæstionem: & in 1. d. distinct. 4. sent. tractari. Vbi quia obscure satis sunt autoritates antiquorum doctorum applicatæ ad hoc, Magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absolueret, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad ecclesiæ cõmunionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniam ante absolutionem inquietata est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quod verè absoluitur, sit secunda anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantique sit fides de gratia præsentis ministerio sacerdotis, quod peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶ Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedisissent sententiis, non enim dixit, Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunque solueris, neque dixit, Remittuntur eis, aut solum erit, quo ad ecclesiam: sed solum erit, in cælis, & remittuntur eis, simpliciter & absolute. Ideo si verba Domini sunt vera in sensu proprio, conuincunt ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata auctoritate Christi: par enim ratio est, quod verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur, & quod verba eiusdem ad sacramentum eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificentur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculum sit, quod de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba eucharistiæ à sacerdote prolata, ut vera sint, cõpulerunt ut fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meum scilicet Christi: non minus compellimur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunque solueris super terram, erit solum & in cælis) in sensu proprio, credere quod sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum. vterque igitur operatorius est eius, quod significat seruatis seruandis, scilicet concurrente ex parte ministri auctoritate (non enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam auctoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, ut scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus: ut pro nostro arbitrio damnare innocios & absolueret noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticeum tantum, consecrari per illa verba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quum daret potestatem remittendi, retinendi que peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, re-

excommunicatū esse alienū ab actionibus communibus, quibus ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet consequenter alienum quoque esse à fructu illarum actionum: hoc n. manifestè sequitur. Et quia fructus actionum illarum sunt adiuuari ad gratiam, vel gratiæ augmentum, ad bene operandum, ad declinandum à malo, ad resistendum diabolo, &c. ideo patet quod à multis internis bonis excoicatio separet. Et confirmatur autoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus quia sacerdotibus excoimunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia. s. extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vbi habes quomodo extra ecclesiam intelligit Aug. non ecclesiam materiam, non extrinsecam communionē, sed extra Christum. Replendo autem dicit, quasi diabolo traditur: quia non traditur diabolo possidendus, sed corripendus. Ad idem est autoritas Hierony. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus ecclesia interdixit, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsi sianua regni cælestis causa erit. Et habentur n. q. 3. am bæ autoritates. Ex quibus patet quod excoimunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuâ aperit) pro quanto priuat excoimunicatum à cõmunibus ecclesiæ suffragijs: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶ Ad obiectionem Ergo primam in oppositum dicitur, quod licet omnia suffragia ex charitate procedant non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excoimunicacionem, sed præ suppositiue tolluntur per eam, quia excoimunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem, & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per ecclesiæ actionem ut sunt communia suffragia, quæ in persona ecclesiæ fiunt: & horum cõio spectat ad fideles omnes ab ecclesia non præcisos: sunt. n. hæc communia fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, ut probatur est. Et hæc est dña inter hominem fidèlem existentē in mortali peccato absque excoicacione, vel cum excoicacione, quod non excoimunicatus adiuuatur à pia matre communibus ecclesiæ suffragijs: excoimunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibi ipsi relinquitur ut gentilibus, iuxta nomini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater ecclesia: quia requirit illos, ut respiciant: nec salutē eorum sicut nec Paganorum negligit, ut Aug. ubi supra subiungit. Et ad hanc sollicitudinē ultra personalem onus spectat, quod ecclesia obligat clericum excoicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excoicatos ad ieiuniū ab ecclesia institutū. Conceditur ignis quod excoicatio non nisi præsuppositiue tollit cõmunionē charitatis: sed cum hoc stat, quod directè tollit communionem suffragiorū cõmuniū ecclesiæ: ac per hoc internorū bonorū, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista nō spectant ad cõmunionem charitatis immediatè: de qua sola dictū est, Particeps ego sum omnium timentium te: quāuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri mēbri ecclesiæ non præcisā ab ea: hic. n. verè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dñ, quod propriè loquendo excoimunicatio iniusta quoad ipsam, (puta pro non crimine,) non est excoicatio simpliciter & absolutè, sed secundum quid tantum, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excoicatio, patet ex illa vniuersali, iniustū iudiciū nō

est iudicium: excoicatio. n. quoddam iudicium est, manifestatur facitè: quia excoicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, quod dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excoicare est ius tale dicere, iniusta autem excoimunicatio est iniustum tale dicere: nō igitur est excoimunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excoimunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motui parata, quia ille potest excoimunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excoicandū. Hæc. n. communicatio est iusta secundum se, quāuis sit iniusta ex parte motui: & ideo est verè excoicatio, & omnes excoicacionis effectus secum fert. Sed excoimunicatio secundū se iniusta, non fert secum excoimunicacionis effectus, nisi in foro exteriori: non est. n. sic cõmunicatus priuatus suffragijs ecclesiæ secundum veritatē: quia non est verè excoicatus in celo: quia non est ecclesiæ n. auditor, ac pro hoc non sicut ethnicus, Vñ Aug. de verbis Dñi Matth. 18. cõpisti habere fratrem tuum tanquā publicanum, ligas illum in terra, sed vti iuste alliges, videtur in iniusta vincula dirumpit iustitia. Parere tñ excoimunicacioni debet, ab extrinseca communione se abstinendo: quia in foro extinsico ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens, quod sententia pastoris iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (ut cõmunitè dñ, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita quod inter excoimunicacionem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excoimunicatio sit, & ista non, (neutra enim est excoimunicatio absolute) sed quia illa est excoimunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro, & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorē intolerabilem vel in facto, puta si excoimunicatur quis, quia non tener concubinam, vel in iure ut si excoimunicetur post legitimam appellacionē ab eodem, & huiusmodi: ut habes in glossa dicti canon. Non ergo communiter se habet excoimunicatio ad excoimunicacionem iustam & iniustam: sed, y iniusta est conditio diminuens rationem excoimunicacionis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea non est de natura excoimunicacionis iudicandum, secundum quod saluatur iniusta: sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra ratione & efficacia, quam solum significat excoicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmacionem dicitur, quod ex sacra scriptura habetur excoimunicatum priuatum esse scripturalibus bonis & regno celorum, Matth. 18. Ex eo. n. quod ecclesiæ sit: cõtilis: priuat ecclesiæ suffragijs: sicut Gentilis expers eorum est. ex eo autem quod ligatus est in celo, priuatur bonis soluentibus vincula cælestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma soluentibus vincula cælestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excoimunicacionis: nã ea, quæ extra fiunt ab ecclesia, sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quod ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separet hominem excoimunicando; significat illum ab interna communione ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibilibiter potestati demonum excoimunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est verum quod in primitiua ecclesia sola externa pœna excoimunicati multabatur: sed ultra internas addebatur externa: pœna à diabolo: sicut ultra internas bonas in primitiua ecclesia boni visibilibiter visitabantur à Spiritu sancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Ut spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem. constat autem quod excoimunicatio priuat etiam suffragijs ecclesiæ, & relinquit hominem

hominem sibi ipsi, ut respiciat, ut spiritus saluus fiat: est. n. velut medicina quædam in ca. quous medicina. lis. de sen. exco. li. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS.

De Iniunctis poenitentis vnica quæstione contentus.

Num poenitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum poenitentia secundum canones imposta à confessore, si nō impleat in hac vita, exoluenda sit in illa vita. Et vs quod non: quia nec canones poenitentiales, nec sententiæ hominis intelligunt imponi, nisi in hac vita, ut patet discurrendo. Et cõfirmant, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impune posse non dari extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum est communis ecclesiæ sensus. Ad euideniam huius sciendū est, quod pœna ritè imposita, quæ in hac quæstione nuncupat pœna canonica, duo in se cõtinet. Alterum est id quod pro culpa satisfactione debet: quoniam nisi poenitens remaneret debitor ad satisfaciendū diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claus. n. ecclesiæ sicut nō solunt in veritate nisi dignos ab solutione, ita non ligat secundū rei veritatē nisi alligacione dignos: sic. n. & nō aliter cõfessor exhibet se Xpi ministrum, vtendo clauē potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, s. autoritatis discretiua. Alterum est id quod cõfessor apponit, quod se hēt ad primum sicut determinatum ad indeterminate. & sicut qualitas ad substantiā, seu accidentem ad substantiale. Nã ad satisfaciendū p peccato, substantialiter exigunt, quod pœna sufficienter exoluat: an aut tali vel tali pœna satisfactio fieri deat p indeterminate habet donec Deo vel hōe determinet: putā quod ieiunet, peregrinet & huiusmodi. Et quoniam possunt etiā hæc determinationes mutari (ut patet quum imposta poenitentia cõmutat, & substantiale debitum satisfactionis, quod erat quasi vestitum priori qualitate poenitentia induit ex cõmutatione nouā qualitatē: putā, si prius erat sub forma orationis, & postea mutat in forma elemosynæ) ideo vt accidentale ad substantiale, & vt determinatio ad determinabile se habet quod apponit à cõfessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositæ ab homine secundum canones, nec solā suppositā pœnā peccato debitā, sed vtrumque: ita quod inter pœnā debitā pro satisfactione peccati simpliciter & absolute, & pœnā canonicā, hæc est differentia, quod illa primo modo significat nuda: secundo aut, hoc est per pœnam canonicam, significatur vestita per determinationes à cõfessore canonicè appositas.

¶ Quæ circa ad propositā quæstionem ridentum cum distinctione est, ut vterque extremus error vitef. Nã si dicat quod poenitens non remanet post hæc vitā obligatus, errabunt multi, inferentes ex hoc quod mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis dum modo hic fuerit imposita à confessore & acceptata, quāuis non exoluerint omnes: hoc. n. clarè cõstat esse erroneum. Et rursus si dicat quod poenitens remanet obligatus post hæc vitā errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum, scilicet mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum. ¶ Dicat ergo secundum distinctionem iam dictam & probatā, quod pœna canonica non remanet exoluenda quātum ad qualitatem ab homine appositam, &

ex hoc sequitur, quod non teneant ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnā: & ideo sequitur, quod post mortem tenent exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est, quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquā est soluta in hac vita. Ex hoc. n. conuincit primò, quod aut nunquam exoluet: & sic peccatum remanebit absque satisfactione (quod est impossibile in his qui saluant) aut quod exoluet post hanc vitā: quod est verissimum, & à catholica ecclesia cõfessum. Conuincit secundò, quod non est eadem ratio de remanione post hanc vitam poenitentia sacramentalis quo ad substantiale, & de aliis pœnis vel operationibus impostis à iure humano, vel ab homine: puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Siquid est diueritatis ratio, ex hoc quod poenitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato, non hic tantum, sed aut hic aut in futuro exoluenda est, si in patriā cælestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo pœntis vitæ exercitationes debitas cõtinent: & ideo cum vita præsentis totaliter spirant.

Et per hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quā ad secundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pender. Poenitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo quod ipsa clauditur pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tñ hominis, quā canonis arbitrio seculo. Augustæ die 30. Septembris. 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS PRIMVS.

De Sigillo Confessionis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVAERITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia confitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, ut caueat.

¶ In oppositum autem est autoritas Theologorū in 4. distin. 21. ibi enim communiter tenent, quod in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: ut patet in sancto Tho. Sco. Petro de Palude.

Hæc quæstio mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, ut scriberem, cõplectiue autem propter opinionem Panormit. in c. omnis vtriusque sexus. de pen. & remis. Vnde duo faciendū sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum, & sic satisfiet obiectionibus.

Pœna canonica poenitentibus iniungenda.

Quod ad primum, Panormit. ex quibusdam Innocentij verbis in eodem ca. motus dicit, qd confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitq; hoc sentire Innocentium: sun latq; se super rationibus in principio adductis. Sed ut melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quae a penitente, in quantum penitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, in quantum respectu eiusdem implicat esse obstinatum & penitentem respectu eiusdem: ergo. Praeterea, ex parte peccatis & in idem redit. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quae reuelantur ut occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, ut occultabilia per sacramentum: quia implicat proponere, ut absolutibile, & ut pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quae se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ab obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Haec de primo.

Quo ad secundum. Ista opinio tripliciter errat, primo a veritate: ex triplici. n. capite ostendit, tale obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primum, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum ut absoluendum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionem, ut patet ex eo, qd ad eundem iudicem sit, & an ad hoc impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter recte absolueri. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur ut impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari a penitente ministro Dei: ergo & obstinatio. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersae, quoniam penitens in quantum penitens non solum dicit ea, quorum penitens, sed impedimenta verae penitentiae, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum proponitur ut occultabile per absolutionem, sed qd proponitur ut impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solum absolueri, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundum, quia sermones, circumstantia, & vniuersaliter quicquid dicitur pandit hoc peccatum commissum & confessum huius personae, cadit sub sigillo confessionis. Sed manifestare homicidium hoc committendum, pandit peccatum iam commissum, si voluntate, qua delit erant se homicidium commissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim vidit, qd in confessione illius obstinationis reuelantur duo commissa, scilicet commissum propositum, & committendum factum: & qd similiter in reuelatione qd faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertium, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli confessionis, quicumque reuelaret aliquem obstinatum in odio, in luxuria, in superbia, &c. quae sunt manifeste contra communem ecclesiae doctrinam: ergo. Et propterea S. Thomas vbi supra hanc opinionem erroneam reputavit in responsione ad primum.

Errat secundum a coram Theologorum doctrina in 4. vbi supra, vbi et si aliquis obstinatus in haeresi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultatus de necessitate sacri dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilo minus confessio est sacralis, sicut & Baptismus in mundum verum sacramentum est. Et tunc detestabilior est error iste, quanto materia haec theologalis non canonica est, nisi per accidens, quia canonice in scripta: sicut et materia de trinitate. Errat tertio ab ipso

Innocentio, cui hanc imponit opinionem: ut n. de plana verborum Innocentij serie apparet, dux ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine confitentis. De confessione quidem: quia primo ponitur confessio sacralis: secundum confessionem potest modum secreti: s. Dico tibi hoc in penitentia, seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem penitentiae suscipiendam, & orationum suffragia & consilium a se: aut propter auxilium vel consilium non a se, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione tenetur occultare, & qd non placet tibi responsio dicitur, qd non reuelatur ut ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: dicit qd tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, qd oppositum concludit eius, qd Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontinentia aliquid valet. Quia (ut patet ex dictis) & sufficit qd manifestetur ut impedimentum contritionis, & confessio immunda vere sacramentalis confessio est, &c. Unde tu simplex confessor caue a summa angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romae die 13. Septembris 1504.

TRACTATUS VIGESIMVS SECVNDVS
De pollutione ex auditione Confessionis
proveniente, vna Quaeztione contentus.

QVAESTIO I.

Num confessor cognoscens ex his quae audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel proseguendo sales confessiones.

QVAERITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quae audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel proseguendo sales confessiones. Et videtur qd sic. Primum, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed haec est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia in potestate istius stat auferte causam pollutionis talis: voluntaria. n. est auditio talium, ut patet.

Secundum, quia sicut tentatio carnis ex his proveniens, non excusatur a peccato veniali (dicente Aug. qd nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proveniens non excusatur a mortali: est. n. huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

Praeterea, si excusaretur a peccato mortali, hoc esset quia sic esset voluntaria causa, quod non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicumque enim vult antecedens, vult consequens necessarium naturali necessitate & cognitum quamuis diversimodum, quia antecedens directum, consequens vero indirectum.

In oppositum vult est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalum cum pluribus inconuenientibus: puta qd bonus confessor non posset vacare salutem animarum, imo, qd curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur emittere curam omnium, & quandoq; (sicut in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omitiendo, propter praecipuum, quo alligatur penitens, &c.

Ad

Ad evidentiam huius dubitationis, primo mandandum est intellectus ad conclusionem. Deinde intera ratio ratione firmata est. Et sic de modo satisfiet obiectione.

Quo ad primum scito, quod aliud est dupliciter voluntarium. Primum in seipso: cum scilicet aliquis vult illud facere, pura dormire. Alio modo in sua causa, puta, cum aliquis vult bene comedere & bibere, quae sunt causa somni: quia nemo hoc velit ut dormiat. Voluntarium autem in tantum in causa, non refertur quo ad bonitatem vel malitiam moralem, an in somno an in vigilia fiat: ex quo enim secundum causam tantum habet rationem voluntarium, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, caetera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, vtrum in somno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc ante se ouitur qd quando pollutio est voluntaria in sua causa tantum, non refert vtrum pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia non auferret virginitatem nec erit mortale peccatum. Cum autem in quaestione proposita seminario non sit voluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando, & si cognoscatur qd sequitur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quaestio omnis venit, qd si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, qd & in somno. Nec obstat his si dicatur qd hoc non sequitur quia in somno homo non potest peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato voluntario secundum se ipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere.

Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo committere in somno ut exequens. Mulier enim quae idem obdormit, ut a sanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est, & virginitatem vtrique perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus ut medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccandum, quam vtens ministri alicuius opera ad explendum homicidium, qd contingit compleri dormiente eo qui praecipit. Pari igitur modo eadem existentem ratione boni vel mali in somno vel vigilia in proposito cum constet ex sancto Tho. in 4. sen. di. 9. quod pollutio in somnis accidens, cum secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandaque est, & qd pollutio proveniens in somno ex cogitatione disputatoris vel praedicatoris de materia venerea non est peccatum, proveniens vero ex cogitatione tali & defectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur qd si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur qd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quae tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est ut in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, ut experientia testatur: tum propria naturae cognitione, tum quia si sciet aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis praedicator, aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit: sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio vero sine consensu

veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non rediretur ratio de disputatore aut praedicatoris abolute: sed tali, scilicet ignorante et inadiuertente: cum tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse, qd huiusmodi pollutiones, quae secundum se non sunt volitae, sed displicent, siue in somno, siue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione vel extra sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cum peccato veniali ipsa quoque venialis est: & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur (ut curatus,) sed quilibet vacans animarum salutem, sine peccato quandoque & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa, interroget respondeatque: consequens est, ut patiendo talem pollutionem quandoque non solum non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec ecclesiam polluit, si in ecclesia hoc accidit, quem admodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Haec de primo.

Quo ad secundum: iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, scilicet qd voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem vel malitiam causae tantum: sed haec pollutio, (de qua est quaestio) est voluntaria in causa tantum, ergo, &c. Cum igitur causa quaedam que non mala quandoque bona sit moraliter restat ut pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex proprijs aut probatur dicta conclusio, & caetera, Voluntarium indirecte, id est, quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, qd potest & debet facere, & non facit: ut patet in Prima secunda Sancti Tho. quaestione sexta articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma. Voluntarium dicitur esse a voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter: vno modo directe, quod si procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio navis dicitur esse a gubernatore, in quantum desistit a gubernando. Sed sciendum, qd non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo qd non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quae per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Haec ille in forma. Voluntarium igitur indirecte, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo qd potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio haec non cadit sub voluntario nisi indirecte (quia voluntas non diuertit ab auditione, quae est eius causa) & voluntas quamuis possit, non tamen debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis, & si milium: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiae sive n. aliquis omitteret constructionem terrae aut gladij, ex eo, qd rubiginem contraheret: propterea quia ex ferro sunt: & sic de alijs. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiae: ex eo enim quod res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, predicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de morio principio vult Arist. quod quandoque intellectu non praecipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, Opu. Caict. L 3 &c. Non

&c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiae venetas, omittere non solum necessaria, sed viles cogitationes, locutiones, auditiones &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Admiratione tunc in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est. n. tentare in mente, & aliud in carne tantum, hanc. n. (vt dictum est) ex necessitate provenit materiae, & contra voluntatem sustineri praesupponitur, illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit, omittere debet inchoationem, quam persecutionem, quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum est. In imaginatione vero, ne timeat commotiones carnis, quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quae magna est in timentibus, vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitet. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones, timor autem habens pro obiecto Dei offensam cum elevatione ab imaginatione talium, valde iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores salutis avarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur, quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant, ipsa. n. cogitatio in ea est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia, & quantum possunt celeriter haec pertranseant: agentia namque naturalia magis videntur agere ex mora, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim praeter vrinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellionem carnis veniret, non magis curandum est quam de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui, sed tentationis cauenda est, non tamen tanquam pollutio: vnde non excedit limites peccati venialis. Hanc de secundo.

¶ Quo ad tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionum iam positarum, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiae eiusdem. Seminatō enim voluntaria in seipso, extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiae, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem. n. est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamvis etiam possit ad vtrunque argumentum aliter distinguere de voluntario in causa, seu indirecte: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quod primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundo modo, ideo quamuis sit quoddammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secundum vero dicitur, quod licet omnis concupiscentia carnis aduersus spiritum sit cum peccato: non tamen habet rationem peccati ex hac parte, quia procedit ex cogitatione vili, & quandoque meritoria: vnde de hac causa excusat quantum est ex parte sui, & a mortali pollutione, & a veniali tentatione, sed quia potest

lucio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quod concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et haec de qua auctoritate haec dicta sufficiant. Florentiae in sancto Marco, die 13. Octobris, 1519.

TRACTATUS VIGESIMVS TERTIVS

De Purgatorio in duas questiones diuisus.

- 1 Num in purgatorio possit esse meritum.
- 2 Num omnes animae in purgatorio existentes sint certae de sua salute.

Q V A E S T I O I.

An in purgatorio possit esse meritum &c.

VTRVM In Purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentum. Et vtrum sic. Primum, quia vna ex poenis Purgatorii est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi si charitate perfecta, quae foras mittit timorem, prima Ioan. 4. Probat assumptum, quia horror mortis, qui imperfecte annexus est charitati, peccatum est, quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus, huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundum, quia animae in Purgatorio sunt in via, impossibile autem est esse statum in via in qua non progredi reueri est, vt Hiero. dicit.

¶ Tertium, quia virtus in infirmitate perficitur, prima ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quartum, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quintum, quia impossibilis est vlla creatoris perseverantia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseverarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

Ad euidenciam huius sciendum est, quod quia status Purgatorii est a nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet non ex opinatis, sed ex certis inuestigare quod quaerimus. Certum autem est in primis, quod status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos, omnino in via, beati omnino in termino felicitatis, illi vero, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem quod non totaliter in via sunt, ex eo patet, quod extra viam eorum ad inferos & superos, non possunt incurrere amplius supplicium aeternum, Et similiter quod non totaliter sunt extra viam, ex eo patet, quod adhuc non pervenerunt ad patriam caelestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, quod non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hanc de Purgatorii statu, vt certa communique ecclesiae sensu confessam habemus, ex quibus clare patet an Purgatorium sit vt via vel vt terminus quo ad ad meritum. Sed quoniam status Purgatorii non est per se, sed per accidens medius inter nostrum & patriam statum (vt patet ex hoc quod medium per se est in quo oportet ex altero procedente extremo, primum peruenire in extremum, vt patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autem, quod ex hac peregrinatione multi in caelestem patriam perueniunt absque transitu per Purgatorium, non igitur est purgatorii status per se medius inter, nostrum & beatorum) & propterea ex ratione medij si processerimus, facile

facile falleremur: contingit. n. in his quae sunt per accidens, et sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medium Purgatorium, vt sic veritatem quaesiti sciamus: inuenimus autem ab ecclesia definitum Purgatorium esse medium quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tantum quando homo in charitate decedens non plene satisfecit pro illis in hac vita, ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit per Purgatorium, & si non satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorum Analyticorum: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & e contra in causis propriis, habemus quod Purgatorium per se & proprie non est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendam. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debita in decedente in charitate, est causa affirmati transitus per Purgatorium: & negatio debita satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus per Purgatorium. Habetur autem haec determinatio in consilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro concordia Graecae & Latinae ecclesiae: vbi sic legitur. Si vero penitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis penitentiae fructibus de commissis satisfecerint & ommissis: eorum animas poenis Purgatorii post mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debitam pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgationis poenae: & subdit, Illorumque animas, qui post Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas et quae post contractum peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus, prout superioris dictum est, sunt purgatae, in caelum mox recipi & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum sicuti est. Vbi patet negationem debitam satisfactionis poni causam negationis Purgationis poenae: dum & baptizatos sine adiuncta decedentes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt, mox in caelum recipi & intueri clare Deum sicuti est definit. Ex his siquidem patet, quod nec pro fomite purgatio, (qui est in baptizatis remanet.) nec pro reliquis quibuscumque, nisi satisfactione debita pro commissis vel omissis, poenae sunt purgationis. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritum, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quam exolvere poenas debitas. Credendum est igitur & determinato habendum, quod aetate in Purgatorio non sunt in via quod ad meritum. Et confirmat auctoritate Aug. in Enchi. c. 110. de Purgatorio loquendo dicens, quod illis profunt ecclesiae suffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodesse. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit a Domino se promereri, quo possit post hanc vitam releuari, quia si iam. Ex quibus absque alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc vitam, contradicit sententiae beati Aug. apertissime. Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis: Quod magis aliorum egent suffragiis, & quod minus sibi ipsis proficere valent. Consonat autem hoc etiam rationi rectae: quia ex eo quod constat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse de mereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

¶ Quocirca consequenter ad determinationem ecclesiae loquendo dicendum est ex similitudine in naturalibus, quod quaedam modum naturalia corpora extra propria loca genita. (puta si lapis genitus sit in loco superioriori) hent determinationem sui ad proprium locum, a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate hent determinationem sui ad caelestem patriam, ad quam statim irent, nisi prohibens poena debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata poena vel per propria exolutionem, vel per aliorum suffragia, statim caelum adit: sicut graue re-

motu prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatem, in caelestis patriae mansionem sibi paratam intrat. Et haec exemplariter sint exposita: & vt notitiam intelligere possint, qualiter anima in morte sortitam determinationem sui status quod ad meritum & de meritum: & cum hoc stat quod impeditur a consequentione regni caelestis propter debitam poenam: quae absque merito exoluitur, & aufertur a suffragantibus, velut a remouente prohibentis. Consonare siquidem discursum hunc determinationi ecclesiae de Purgatorio pro sola satisfactione necessario, cuiuslibet exercitatio facile patere potest. Quod tamen magis approbandum est, quam illi omnia consonare videntur, quae de Purgatorio hentur: legitur. n. 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis solvantur. Soluti enim vinculi absolutionem importat: detinentur. n. poenali- bus vinculis suorum peccatorum. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est ecclesiae auctoritas, ex Hiero. hoc docetur. Purgatorij quoque nomine ideo accedit, quod a peccatorum poenali- bus immunditibus animam purget, vt idonea sit ciuis caelestis patriae. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, a statu quoque augmenti excluditur.

¶ Ad primum in oppositum dicitur, quod concessio in Purgatorio timore non damnationis, sed durationis magne future poenae (vt pote quia incerti sunt de futuris suffragiis diminutis poenarum) non propterea sequitur quod oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem: quoniam potest aliunde timor auferri: licet ex certificatione temporis & quantitatis poenae. Sed argumentum falsum assumit, scilicet quod timor omnis, aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cum perfectissima charitate stare timor: vnde patet de timore Christi. Nec obstat, quod perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam non vniversaliter, sed particulariter intelligitur secundum glossam de timore, scilicet seruilis, vel initialis in quantum initialis. Falsum quoque est, quod horror mortis sit peccatum: quoniam naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licet est inuoluntarie voluntate naturali mori, Et similiter voluntarie voluntate rationali mori: dicendo cum Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se voluntati Dei: alius autem est dispositionis quicquid; in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter poenas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit, & facit animam tristari de poenis: quia tristitia est de his, quae nobis non lentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam se parat ab anima, nisi ipsa posset separari a seipso: sed actus eius (puta tristari, timere) cessant cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis poenis. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiae & timoris, quae stante aequali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in glossa super illo verbo. Neque in futuro, dicens: quaedam culpa parua, sin futuro laxantur: quae quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita vt sibi dimittantur, promeruit. Haec illa.

¶ Ad secundum dicitur, quod anima in Purgatorio eo modo, quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quod ad satisfactionem. Opus. Caict. L 4. ciendum:

ciendum: & continuè progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶ Ad tertiu, dicitur qd ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione: in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim non est virtus perfecta) sed occasionaliter. Non est autem in Purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum caelestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum caelestis patriæ: quia in maiorem approximationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quod ly magis ac magis potest referri vel ad rem acceptam, vt sit sensus, nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur, n. res sine augmento sui. Vel ad acceptio-nem: vt sit sensus, nisi maior extensio sit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continue extendatur, desineret res esse: omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregor. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis: sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 518.

QVAESTIO II.

Num omnes anime in purgatorio sint certa de sua salute.

¶ QVAERTVR Vtrum anime omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et videtur quod non. Primò, quia pœnæ inferni & purgatorij sunt eadē, ac per hoc tantus est pavor & horror aliquarum animarum, vt impediatur eas, vt nesciatur, in quo statu sint.

Præterea, quia multæ defunctorum anime apparuerunt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit: suspendit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertio, quia nulla ratione aut autoritate Scripturæ aut ecclesiæ inuenitur, qd omnes anime in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis ecclesiæ doctrina. Ad euidentiā huius quæstionis sciendum est, quod quum qualibet anima à corpore separata videat se ipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes, (quonia directè intuitus eius fertur in seipsam, non impeditam à corpore, vt in hac vita contingit) consequens est, vt anima existens in purgatorio, videat charitatem seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, qd est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur: quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quàm hic habuit, qd omnes in purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probat quod sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit: secundum quod non datur quartus gradus animarum separatarum baptisatarum, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortē: & scit se esse Baptisatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idè potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus purgatorij virtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosæ, sed tunc maxime accensæ ad suum obiectum, qd est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ be-

titudinis, quam in damnatis impossibile est esse: sequitur idem quod prius.

Ad primam ergo obiectionem dicitur primò, qd licet aliqua pœna sint communes inferno & purgatorio, non tamen eodē modo ex parte patientium, quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatorij: vt patet. Quia qui purgantur habent voluntatem rectam & conformem Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo, ac Iesu Christi salute: damnati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodē modo suscipitur à damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror. In inferno, n. horror est & diuina iustitiæ & pœnarum propter perversam voluntatem eorum, in purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundò, qd sicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impedit purgandos à perceptione sui status: nō enim horror maior in purgatorio quàm in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum qd doctrina ecclesiæ non inhaeret incertis visionibus: quales sunt istæ, quas ecclesia non approbavit: & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones demonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, qd certa ratione habetur omnes anime in purgatorio certas esse de sua æterna salute. In Augustæ. 25. Septembris. 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS QVARTVS De pœnarum Timore, in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem timorem pœnalem.
2 Num iustus timendo pœnam, peccet.

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas necessario deferat se cum post mortem, timorem pœnalem.

¶ TRVM Imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quod sic: quia imperfecta charitas, quando homo est in hac vita habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est prima Ioan 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet vt ibidem dicitur: ergo.

IN OPPOSITVM Est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transfret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

Ad euidentiā huius sciendum est quod quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacra, aut ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere ecclesiæ diffinitionem: scilicet, qd si aliquis baptisatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox accipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, qd charitas imperfecta

QVAESTIO II.

An iustus timendo pœnam peccet.

TRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non querit quæ sua sunt: prima ad Cor. 13. & ad Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seiplos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tum tertio: quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

Ad euidentiā huius quæstionis sciendum est, qd timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ vt patet: & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differenter: quia dolor de præsentis timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & non rectè dolere de præsentis malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè timere futurum malum pœnæ, nam si dolor, quæ tuncunque magnus sit, voluntatem hominis à diuinis præceptis nō auerit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod parimus. Et vtrunque clarè videmus in Domino Iesu, qui ait. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Et rursum, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et si militer timor futuri mali pœnæ quantumcunque sit, si nō auerit hominem à diuinis præceptis, rectus est, & hoc etiam est videre in domino Iesu, qui cepit parere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tantum tam dolor, quam timor malus est, quando hominem abdicat a Dei mandatis, vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicumque aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clarè patet, qd nec dolor de præsentis malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus, alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluitur ab homine mortali quantumcunque perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

Ad obiectionem Primam in oppositum dicitur, quod naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quàm Dei vt infligentis pœnam, quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

¶ Ad secundam dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Deo donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suam odio habuit, & Dominus, Dedit dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet, puta prou-

Amor sui abiq; peccato non nunquam est.

Alias, incipiunt,

non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem. quoniam constat baptisatum hodie Ioannem adulem, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptisati sortuntur charitatem imperfectam, quia incipientium, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum August. Non consonat igitur ecclesiastica doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessario post mortem timorem pœnalem: à ratione quoque dissoluitur huiusmodi necessaria conuectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Floren. concilii, animas non retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc qd quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, nō statim baptisati, qui post nō peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filii sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum) timor quicumque alius composibilis charitati non necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam positiuam causam apponere: puta aliquod malum imminens. Sed stat qd homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timorem: sed statim perficitur perfectione patriæ caelestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusque pœnæ malo pro peccato subiaceret tunc inuenitur) in primo instanti quo non vixit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & nō nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

Ad obiectionem dicitur, qd gloss. ibidem exponit de timore seruilis, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunque, & quod timor non est in charitate, & qd perfecta charitas foras mittit timorē. Aliter exponit primū de timore seruilis, & secundū de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpli & charitate simpli: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet non necessario committatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua, est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionem charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex glo.

¶ Ad id verò quod dicitur, qd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quod sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus in ueniens hominem in morte liberum à culpa & pœnæ peccatis commissis debita, perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

tatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odif se in se quicquid mali habet, in quantum est, malum amor enim non nisi boni est.

Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilem. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic, est peccatum: sicut & ipse sui amor qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudens lectoris erit discernere, quando Scripturâ catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo: & sic non fallatur. Quod enim dicitur: Erunt homines seipfos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est, refertur: & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non querit quæ sua sunt, multipliciter à glo. exponitur. Primo referendo communiter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est charitas non tantum querit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam quæ pro aliis sunt: secundo, exponendo de temporalibus bonis, & sic vel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. Aug. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia cõmunia propriis, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc autoritas dictis.

Ad tertiam dicitur, quod maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnâ & se tamen plus velle Dei voluntatem quam suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quod ad primum: sed sicut tu vis, quod ad secundum. Et similiter accidit in omnibus rectè tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis à malis (& quo ad hoc Augustinus dixit, quod sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non susteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quod odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quam Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

Ad quartam dicitur falsum esse, quod omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augetur: non semper tamen ex diffidentia oritur: ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximè confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotii: fat est quod non est opus culpabilem semper esse. August. die 12. Octobr. 1518.

TRACTATUS VICESIMUS quintus. De Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quam exera, in duas quæstiones diuisus.

Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

Num religiosus factus episcopus ad obser-

uantias regulares ex debito legali teneatur.

Q V A E S T I O . I .

Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale,

V A E R I T V R Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quod sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, in tantum quod percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

In oppositum Autem est, quia sequeretur omnem actum cuiuscunque vitii esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia cõtrario cuiuscunque vitii cadit sub præcepto.

Ad euidentiã huius dubii sciendum est, quod præceptum contra consilium distinctum in hoc à cõsilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, non peccat: ut patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum omisio mala est mortaliter: soli enim illi virtutis actus sub præcepto cadunt, quorum omisio peccatum est: ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginitate præceptum Domini non habeo, consilium autem do. & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius oppositum est peccatum, & cõtrario omne peccatum opponitur alicui commissio, vel omisio præcepti. Quod ex eo patet, quod trifariam diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consilia agendo vel omittendo peccatum incurritur, restat igitur, ut quod peccatum sit, opponatur commissio vel omisio præcepti. Quo fit, ut euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, vinculum habere mortale, nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clarè sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptum, quod non est mortale. Sed quomodo hoc sit, declarandum restat. Scito ergo quod præceptorum moralium (de quibus solus est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum contrarii contrariantur charitati, ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & retribuendo unicuique quod suum est, quorum contraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt, illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam vero habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati, ut patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbauitatis, & similibus. Sicut enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando, quorum contraria (ut species gulæ & rusticitatis) non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem,

Alias habebatur, mortalis, seu moralis.

ritatem, quum discernendum est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quauis tollat quacunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentium vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquam commissioem necessariam ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autem dico vel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deum esse colendum; non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: ut, suscipiendum esse Baptismum obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentium vinculum peccati venialis tantum: & hæc sunt, quorum violatio statim cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: ut, non esse mentidendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positio, ut, benedicendam esse mensam a clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quod non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non concludissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente vinculum peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ si a patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt & opinione mea, infinita positiu iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Angu. ex eo quod in principio dicitur, Hæc sunt quæ ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti, & quod monachi carnes non comedant, de cõse. dist. 5. carnem, &c.

Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, quod quia nominibus vtendum est, ut plures vtuntur, Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primo secundum proprietatem significationis suæ, & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera, vt declaratum est, Alio modo per antonomasiam, & sic præceptum antonomasice dicitur solum illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarii. 1518.

Q V A E S T I O . I I .

Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

V A E R I T V R Vtrum an religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur quod non: quia in Decretis, 18. quæstio 1. capit. vnico: dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasti-

cæ; constat enim absolutum à iugo legis, non tene-ri deb to legali ad legis obseruationem. Et confirmat r ex glo. ibidem dicente, quod non teneatur ad ieiunia: similis enim ratio est de aliis.

In oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda sec. ndæ. q. 185. ar. 8. dicentis, quod tenetur ad omnia non repugnantia episcopo, quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiui. vbi conceditur in die natalis Domini esus carniū etiam feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruantia sunt astricci ad abstinentiam à carnibus. Consequens autem videtur falsum, quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhihet, absque tamen peccati mortalis nota.

Ad Euidentiã Huius dubitationis sciendum est quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum, quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum vero legale est vinculum ex lege. Ita quod vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt à coactiua virtute proficiscitur, siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum, quia naturalis ratio sic dicit veritatem sectandam, vt contrarium secundum se prauum diffiniat, & simile est de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali: iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris, extra de consi. ca. quum omnes, & Dominicam reprehensionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt. quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali, quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt a virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortum habet e lege extante, nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio se euuod obligat, vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod a lege vt a coactiua virtute est, lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolute, sed secundum quid scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, quod princeps solutus est legibus, quia scilicet lex simpliciter & absolute non est supra eum, quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum, quia pœna est proprium legis medium per quod ad sui obedientiam inducit, vt San. Tho. docuit in Prima secunda. quæst. 92. ar. 2. ideo illi soli sub sunt virtuti coactiue legis, qui legibus pœnas incur-runt, contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnam non incurunt, quantum-cunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiue legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus non subiacet pœnis regulæ aut statutorum regularium (quod ex eo patet, quod si punitus est, non punitur secundum regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, vt religiosus factus episcopus non teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuam legis spectat, ideo non incurrit censuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutio-

Alias. &

constitutionibus tantum prohibeantur, oppositum faciendo, quamvis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediendo: quia ad illorum observationem ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad sacra religionis regulares observantias non contrarias, aut dissimiles episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statum non debet deficere à fructu prioris vitae: ut ratio sancti Th. monstrat. Perderet autem, si ea, quae etiam non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quae ad illam pervenit, disereret: simile quidem accidit istis regularibus bonis in episcopo, quod accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perveniri per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius incipit per virtutem quasi coactivam agentis: postea inest ut consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor nisi cancelli more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi paedagogo cogente, post modum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus proficendo per regulares observantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: quia adveniente, regulares observantiae episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiva legis: modo vero ex recta ratione distante laborem vitae non debere perire in termino, & quod per eadem bona perfectio conservari debet, per quae acquisita est.

¶ Ex quibus patet, utranque opinionem verum dixerit. De dicere, & quod tenetur ad regulares observantias, & quod non tenetur: nam tenentur ex debito morali, & non tenentur ex debito legali. Et hic patet potest, quod monachus factus episcopus, licet potest carnibus vesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa evenit: quantum à debito legali, quo sub iugo prohibentis regulae attingebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locum. Quia convenientissimum est, inquit divus Tho. in Tertia parte, quaest. 40. arti. 2. ut qui cum aliquibus conversatur, se eis in conversatione conformet: ita quod in cibis & potu conformiter se sicut alii habeat: constat enim monachum episcopum ad convertendum eum ecclesia sua, & specialiter clericis suis translaturus. Et hoc praecipue locum habet in tanta solemnitate: in qua & sancti viri abstinentiae detrahunt: decet. n. tantam internam laetitiam, causam foris erumpere ad legatas mentas.

AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negativa ex decretis dicitur, quod monachus factus episcopus absolvitur à regulari iugo, quod coactionem importat, sed non absolvitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificanda est, quod absolvitur à iugo ieiunii & non à ieiunii debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmativa ex autoritate S. Th. dicitur, quod intelligendus est debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quae non nisi debitum morale cogit: tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares observantias non dedecet ipse: & tamen constat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim litera illius non magis militat pro aliis episcopis, quam pro Romano: tum iste teneatur esse perfectior ceteris.

Ad secundam obiectionem dicitur, quod canon ille Honorii 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, quae nec voto nec regulari observantia sunt stricti, intelligitur de strictis ex

debito legali ad regularem observantiam, & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obedientia. Et ratio est, quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundum usum illius scientiae: constat autem solos strictos debito legali appellari in iure strictos leges, & non strictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum subest legibus. Et quod magis viget ad propositum monachus episcopus à iugo regulae monasticae professione absolutus dicitur, ca. statutum. 18. q. 1. non comprehenditur: igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter strictos regulari observantia: sed inter absolutos à iugo regularis observantiae, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quaestione materia in Commentariis super Secunda secundae ad haec referre subtilius discussa. Romae 13. Februarii 1518.

TRACTATUS VICESIMUS
sexus de Sacri ordinis Collatione
ne vnica Quaestione contentus.

Q V A E S T I O I .

Utrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.

QVAERTUR, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur quod sic. Primo, quia de facto ritus hic servatur alicubi absque repetitione, ut a fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formae verba in numero plurali, Accipite potestatem &c. calix praeparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes, sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repentente, neque continuante verba, sed deinceps silente, absurdum est autem damnare tantum multitudinem, ergo, &c.

¶ Secundo, quia ubi est diversitas opinionum, non est diffinitivè asserendum, nisi liquidè manifestata sit veritas: ergo multò magis ubi nihil inveniatur etià opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sententiae suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diversae sunt opiniones, ut S. Th. in 4. sentent. dist. 24. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem praeparatum, &c. quomodo non simul cum prolatione verborum.

¶ TERTIO, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset, quia verba formae aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperativi modi satisficit, si in continentem obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis. Accipite, obeditur incontinentem secundum eius intentionem, quoniam episcopus etià explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successivè venientibus, ergo, &c.

Re.

R E S P O N D E O In hac difficultate, primo declarabitur veritas de necessitate contactus secundo, de similitudine contactus & verborum, tertio satisficit oppositis.

Quo ad primum scito, quod non opinativè, sed assertivè dicendum est, quod contactus corporalis necessarius est sacramento ordinis, non solum quia simile est in ceteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquae, confirmatio sine contactu manuum, vel chrismatis, & extrema unctio sine contactu olei non fit: &c.) sed quia propria ratio formae sacrae ordinis hoc exigit, ut dicitur Tho. in praedicta loca docuit. Oportet siquidem in verbis, in quibus consistit forma ordinis, verificari sic, quod actus significati impleatur: quin inefficacia vanaque sunt: sed in verbis formae praecipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iunctis exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (ut patet in principio quarti sententiae) demonstrationes iustionesque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut dicitur in forma eucharistiae dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantum, sed ad sensum: ita eum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iustionem ad sensum: Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quae contactu corporali perficitur, &c. Et haec ratio non solum iacet, quod oportet corporalem susceptionem intervenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum vel claves, &c.) sed etiam cum dicitur, accipe potestatem, vel accipe Spiritum sanctum: idem enim est utrobique iudicium, quia idem est in utroque imperatum. Meminisse enim oportet, quod sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiae ponitur continens pro contento: id est in quantum, quod convertitur in sanguinem, ut potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio: spiritus sanctus respicitur potestatis seu Spiritus sancti) iuxta eundem tropum ponitur: quod dicitur pro eo quod fit, id est acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporealis, quae in rei veritate imperatur. Oportet enim (ut dictum est) iustionem fieri & demonstrationem sacramentorum ad sensum impleri, &c.

¶ Amplius. Non minus oportet impleri quod fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramento ordinis fit in calice calicis activè, & non accipitur, constat quod non impletur quod fit: nulla enim actio impletur sine passione, unde episcopus & verbo (ut dictum est) iuxta tropum praedictum, & facto, ipsa scilicet porrectio calicis, vel activa manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod, si non sufficit episcopo manus imponere activè, tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem suscipiendo: quamvis ex vi verborum Spiritus sanctus accipiendus iubetur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum verbis porrigere, sed oportet ordi-

nandum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamvis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiue, &c. Confirmatur quoque hoc auctoritate decretalis de sa. non ite. ca. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactum corporalem debere intervenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque auctoritas S. Tho. & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Haec de primo.

Quo ad Secundum scito, quod oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore consignificatio. Tempus autem consignificatum per orationem, quae est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se evidens: minor autem continet duo: vnum est quod tempus consignificatum sit praesens alterum vero quod tale tempus praesens non extendatur extra tempus prolationis verborum his enim duobus evidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficitur inferens intentum. Primum autem horum evidens sit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter praesens indicatiui, & praesens imperatiui, & futurum eiusdem verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conveniencia est in significatione: singula enim acceptionem significant. In modo autem significandi differentia est, quoniam ly, accipis, significat acceptionem indicatiue, ly vero, accipe, & accipite, significant acceptionem imperatiue. In parte vero differentia est, sed aliter quam in ly accipis, quae ly accipite, significat acceptionem in praesenti, ly vero accipito, significat acceptionem in futuro. Unde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum quoniam dicens, accipis, acceptionem praesentem in re indico, dicendo vero, accipe acceptionem praesentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut verum non est dicere, accipis, te in praesenti non accipiente (indicatur siquidem esse in praesenti, quod non est) ita efficax non est dicere, accipe, tene in praesenti accipiente, imperatur siquidem esse in praesenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiivo praesentis temporis, patet quod oportet impleri quod iubetur in praesenti tempore. Quod autem tale praesens non extendatur ultra tempus prolationis verborum, probatur. Primo ex ipsa ratione temporis consignificati.

¶ Ad cuius evidentiam adverte tria. Primum est, quod differentia temporis verborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, sed ex parte significati: nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore praesenti accipiam, & accipis, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis adverte, ita potest intendere praesens tempus vnius anni, mensis, vel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationem verbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam consideraveris, invenies, quod tempus consignificatum ut mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quod consignificatum in tempore est, & dicitur praesens, praeteritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significati profertur, quilibet, n. fatetur se falsum dicere si dicens, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et si militer si dicens, credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit, habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur praesentis temporis significati sunt ad tempus consignificatum ipsius verbi quando dicuntur.

De monachus factus episcopus in sexta feria natiuitate Domini in ca. adveniente.

Alii quid dicunt.

ritus & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium est, quod licet se eundem veritatem nihil de tempore sit inquam præsens nisi instans, apud Grammaticos tamen tempus præsens dicitur & consignificatur. quod cuiusque parti orationis coexistit. propter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus is quidem, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tunc dicitur, quam passivè in quacunque parte mensurantur prolationem verborum coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis evidenter patet, quod tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur ultra mensuram, & prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistia consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meum, ly est, non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non consignificatur tempus extra mensuram prolationis verborum, utrobique enim est verbum præsentis temporis, & non differunt nisi in modo, indicativo, scilicet, & imperativo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est utrobique ratio. Ex hoc habes non solum, quod ex proprietate verbi se tenet, sed quod talis rigorosa proprietate in sacramentis ecclesiasticis servatur, intenditur & exigitur, idem esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus præsens consignificatum intelligatur præcisè terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc præsens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominibus, Ego vos baptizo, &c. per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constaret esse falsum. Hæc de secundo.

Quo ad Tertium, ad primum in oppositum dicitur, quod non est mirum, si Spiritus sanctus permittit aliquos episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submitunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes evanescent in eorum rationibus suis, & dicentes se esse sapientes, stultifaciunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularitatem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentibus, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. Illi quoque qui interdum semel verba forma pluribus successivè tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satis faciunt sacramentum: quia etiam si vni tantum tradant dicendo, accipe, non exigitur quod à principio formæ usque ad finem semper adsit contractus: sicut etiam in Baptismo non oportet ablutionem vni durare, quando durat verba formæ sed sat est si in aliqua parte verborum durare fiat hic ablutio, fiat ibi contractus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt: nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

Ad secundum verò dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium, expressè statuentium contractum & eius simultatem cum prolatione, & rationes autoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

Ad tertium autem iam patet, quod non saluatur veritas seu efficacia orationis imperativi præsentis temporis, nisi illo tempore præsentis fiat quod imperatur: & quod sacramentorum efficacia certè exigat tempus præsens, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Unde intentio episcopi est in his, quæ iurisdictionis sunt posse præsens ampliare: in his tamen, quæ ordinis sunt, non potest: sed oportet ipsum in captivitate re-

ducere intentionem istam in obsequium Christi & ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorum, quoniam, quod sacerdotes novum in sua ordinatione primam consecrationis Eucharistia: profertur, & omnes referunt intentionem suam ad instans, quod terminatur prolatio formæ consecrationis eucharistia: ab episcopo. Hoc enim non est intelligendum, quod fiat ex vi intentionis novorum sacerdotum, quod ipsi possint suspendere effectum verborum in aliud tempus, hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesiâ à Spiritu sancto gubernata ut omnium consecratio efficax inveniatur possit, humana ratio tentavit suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captivitate ducto intellectu actus fuerit. Et hæc dicta sufficiant. Pils, die 20. Novembris, 1519.

TRACTATUS VICESIMUS
Septimus. De Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quaestione unica contentus.

Q V A E S T I O I.

Utrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesiæ, ut accipiat uxorem.

QUæritur Utrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesiæ, ut accipiat uxorem. Videtur enim, quod non potest, quia traditum alteri non potest ab aliquo, sed corpus sacerdotis occidentalis est in obsequium in castitate: eiusque.

Præterea, secundum S. Thomam in Secunda secundæ, quæstio. 83. artic. 2. dicitur, quod summus Pontifex non potest dispensare religio sum ad contractum matrimonij ergo nec sacerdotem.

In oppositum est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

In hac quaestione iuxta tria que apparent in sacerdote occidentali, discutienda sunt: prima, plenius satisfiat, & cuiusdam reverentissimi de mini Cardinalis votis, & Parisiis nuper exorta quaestio clarius appareat.

Videndum est igitur primò de sacerdotio absolute, quomodo se habeat ad matrimonium secundò de annexo voto continentia: tertio de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impediti contingit sacerdotem à matrimonio.

Quo ad primum ergo duo dicuntur. Alterum affirmativum scilicet quod sacerdotium impedit matrimonium contrahendum alterum negativum, scilicet quod non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec autoritate probatur. Quod solent loquendo sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositum ducit: quoniam, ut patet in 27. dist. 2. sententia: ordo in quantum modo, nec ordo sacerdotis in quantum sacer est impeditivus matrimonij: & in ecclesiâ occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, ut dicitur capit. diaconi, dist. 28. Manifeste

manifeste quoque in 31. dist. in canone, aliter dicitur, quod Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonio. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato utuntur: quoniam manifeste series textus de contractu matrimonij loquitur, ut confirmat etiam aduersaria subiuncta, scilicet quod Occidentales non contrahunt, coniugia, & cetera. Secundum vero dictum intelligendum est, quod non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (ut dixi) seclusis omnibus legibus ecclesiasticis, stando tantum in his quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur ultimo utrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quod contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quod in nullo casu quantecumque necessitatis, aut utilitatis per ecclesiam militante posset dispensari cum aliquo sacerdote, quod contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra auctoritatem, quæ de facto videtur in ecclesiâ. Consequentia autem manifeste patet ex exercitatijs in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se primum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

Quo ad secundum, duo discutienda occurrunt. Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidam putant sacerdotes Occidentales in hoc differre à religiosis, quod ad debitum seruandi continentiam: quod religiosi astringuntur voto solenni: sacerdotes autem non voto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifeste errant: quoniam expressè mandatur episcopis, quod neminem ordinent, nisi uoueat castitatem, ut patet dist. 28. in c. nullum. ex quo formatur talis ratio. Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores præcepti Apostolici, aut non. Non est dicendum primum, cum constet multos esse viros timoratos & sanctos nec reprehendi se à conscientijs proprijs, quod in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto, suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec patet Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quod dicunt, quod non potest quacunquæ ecclesiastica auctoritate, annexi votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex ante dictis habetur, quod suscipientes ordines sacros, absque peccato personis vouent castitatem. Ex hoc autem habetur, quod absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis quia voluntas non compellitur, sed tamen (ut dictum est) cum peccato fictionis, mentitur. n. facto profitentur se vouere, & interiori actu oppositum intendentes.

De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scotum nanque est Pet. de Pal. in 4. dist. 38. putant eandem uim habere simplex & solenne uotum quo ad Deum, ac per hoc nullum ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestque eorum positio fundari super hoc quod si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractum, nullo casu posset dispensari. Sanctus Thomas autem & Ricardus, ubi supra tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimonium ex ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiâ in possessionem proprii corporis. Addit tamen in secunda secundæ Sanctus Thomas 88. aliam rationem ex parte consecrationis, quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo, non potest in alios usus conuerri. Nec valet

responsio Scoti ad primam rationem, soluentis, eam per interruptionem, dicendo quod non plus ponit in possessionem votum solenne quam simplex, eo quod nihil intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex, ut patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc inquam derisio derisibilis, est quoniam manifeste patet, quod vouens votum solenne, non solum promittit, sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens solenniter ut sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittens uinere de cetero in illo, &c.

Videtur autem mihi rationabilior via Sancti Thomæ, si tamen recte intelligatur. Puto enim quod ad mentem eius, & secundum veritatem distinguendum sit cum ipso in Secunda secundæ, ubi supra quod solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, ut professio religiosorum, & quoddam per accidens solenne, ut votum castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentia, quia solennitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur voto suscipientis ordinem sacrum. Quoniam talis exhibet se ipsum, & consecratur non ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statum, qui importat per se negationem propriæ voluntatis, corporis, & bonorum. Hæc verò distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quod votum annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractum, & ratio est, quia est solenne per accidens. Nec etiam per accidens fit ibi exhibitio corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum, ut patet in c. nullum, dist. 28. Altera est, quod votum religionis per se dirimit matrimonium contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnante matrimonio, tum quia tanta vis est, ut soluat matrimonium prius legitime contractum & non consummatum, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis contra Doct. discrepantes à Sancto Thoma. ipse enim utuntur voto professionis, ut morte civili cum ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cum vero ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem non plus efficacia habere, quam votum simplex, manifeste insinuantes uis doctis doctrinæ suæ ruinofum fundamentum. Eadem si quidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendum consequens matrimonium, quam antecedens, ut patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, quam antecedens, ut patet in ordine sacro dirimente consequens & non antecedens. Non enim post contractum: matrimonium per verba de presenti, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solum est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere, cum tamen constet, quod si religiosus fuisset factus, soluta esset a vinculo coniugali. Nec obstat, quod in libro 6. de voto & voti redemptio dicitur, quod solennitas voti per solam ecclesiæ constitutionem est adiuuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam ecclesiæ constitutionem adiuuenta est. Cum hoc nanque stat, quod quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statu consistit, sed in diuina benedictione, ita solennitas quoque voti in diuina benedictione consistit, ut in Secunda secundæ, quæst. 88. dicitur, iuxta illud N. me. 6. Inuocabit nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calicem consecratis ex propria natura repugnat profanationi, si quis profusus solenniter, ex propria natura

turare pugnat proprietati rerum, & actibus veneris, & ceteris. Cum his tamen teneo, quod apud San. Tho. potest ecclesia dispensare in viroque voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et quod ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quam ex facto, quia scilicet summus Pontif. Regem Aragonum (vt Pet. de Palu. refert) dispensauit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quod autem hoc sit de mente San. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suae in contrariu in Secunda Secundae, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, quod Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit auctoritatem Decretalis. dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt cõformaret se Decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenii elicere potest, quod si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quod ipse quoque accommodasset rationem inobedientie sedis apostolicae. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

Potest Igitur ad rationes supra tactas, quae videntur concludere indispensabilitatem voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quod semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conueri, sed bene in magnae necessitatis articulo. Licet et siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non possit aliter bibere, &c.

Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, quod quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quam possessio propter commune bonum, quod praeminet bono particulari.

Ad aliam verò, quae adducta est pro fundamento positionis, aliorum doctorum, dici potest, quod magna differentia est inter aliquid esse per se tale & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquo, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod votum religionis est potens per se in huic effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissime) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causae, scilicet ecclesiae auctoritatis, & publicae utilitatis non parua. Hec de secundo.

Quo ad tertium (scilicet de ecclesiae statuto) est statim, quod hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quam votum, professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia non est solenne nisi per accidens) patet ex dictis, sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontifex possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessarium, quod si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Pontif. absque vlla rationabili causa, quod matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia, saltem causa licentiae, & consequenter nec ipse Pontif. a mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispen-

sandi in voto castitatis adsit, contrahens dispensatione contra hit, ac contracto vitur. Et hinc patet, quod cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola utilitas publica civilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, & cetera, quam seruata castitas, consequens est quod summus Pontifex non solum potest, sed et salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quod contrahat etiam cessante causa publica utilitatis. Et propterea praesumptuosa fuit quod undam determinatio, dicens absolute, quod absque tali causa Papa non potest. Cum tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrouique matrimonium est validum. Romae die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATUS VICESIMUS
quintus de Matrimonio, vnica
Quaestione conten-
tus.

Q V A E S T I O V N I C A.

Num matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti possit ante carnalem copulam dirimi auctoritate Papae absque religionis ingressu.

Varitur vtrum matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti, possit ante carnalem copulam dirimi auctoritate Papae absque religionis ingressu. Et arguitur quod non. Primo, ex ipsius natura, Quandocumque est aliqua res transiens, ad cuius positionem potest se ponitur aliquid concomitans, impossibile est ponere illam transeuntem, & non ponere illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessario & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonii coniungitur indiuisibilis & inseparabilis per sonarum, quae fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in definitione matrimonii. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest super impossibili, ergo.

Secundo ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, vtpote institutum a Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturae, & a Christo, secundum quod est sacramentum ecclesiae sicut cetera sacramenta, vnde Matthaei 20. dicitur, Quoties Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephes. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

Tertio ex parte ipsius sacramenti. Non minoris efficacia est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiasticae. Sed res consecrata, puta calix, non potest dispensatione Papae desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonii, non possunt quandiu viuunt, desinere esse coniu-

ges. Et confirmatur, quia sicut Papa non potest facere, quod hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quod vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

Quarto ex parte talis sacramenti, Matrimonij in quantum sacramentum significat coniunctionem spirituales Christi & ecclesiae, vt patet per Magistrum sen. in 4. dist. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Matth. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium in quantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur haec ratio auctoritate San. Tho. in 4. dist. 33. q. 2. articulo 1. ad tertium, dicentis, quod matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum est indispensabile, nisi forte a Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij scilicet, proles, & sacramentum, id est indiuisibilis.

Quinto ex auctoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

In oppositum est auctoritas Canonistarum vt patet in capitulo ex publico de conuersione coniugatorum.

In hac dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere praecipue secundum doctrinam San. Tho. vnde tria agenda sunt. Primo ostendatur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundo ipsa ratio tractabitur. Tertio satisfiet oppositis.

Quo ad primum, sciendum est, quod cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet vt est officium naturae, & vt est sacramentum ecclesiae) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est naturae officium, quaestio haec clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde a praesenti disputatione rescedenda sunt quaecumque spectant ad matrimonium, in quantum est naturae officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuae potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad consentiendum indispensabilitatem: haec enim omnia ad matrimonium, secundum quod est naturae officium, spectant, & de naturae iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Corint. 2. & a sancto Tho. in 4. dist. 33. quaest. 2. art. 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum quod est ecclesiae sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius condiciones. Sunt autem haec quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentum tantum, vocatur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonium, non absolute (sic enim spectant ad naturae officium) sed vt ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratiae, Res & sacramentum vocatur ipsa vinculum coniugij, non absolute, (quoniam sic spectat ad naturae officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spirituales inter Deum & animam) & disponit ad gratiam. Res tantum significata & contenta, est gratia gratum faciens, quae in hoc sacramento confertur ad sanctè posse vt coniugio. Res autem significata & non contenta, triplex assignatur, scilicet: coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per vitionem personalem inter ver-

bum & humanam naturam: quae vocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur in dispensabilitas, dissolubile erit: si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quae ad naturae officium spectant, nisi signum & signatum, & causa & causatum: haec enim tantum addit sacramenti ratio supra naturae officium. Et ex parte quidem causae & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimatur characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet si alter religionem profiteatur: gratia quoque hic causata amitti potest, imò quandoque sit sacramentum hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali incontrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi fit. Et si quidem sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi: si autem primum eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notat autem dixi primo seu primum eius significatum: quoniam dudici S. Tho. vbi supra, quod contra prima praeccepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi forte a Deo. Prima autem praeccepta signi, circa primum significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima praeccepta cuiuscumque gradus vel officij circa principale illius finem. Ad hoc igitur tota quaestio haec reducitur, an sacramentum matrimonij significat primo aliquid indissolubile. Et haec de primo.

Quo ad secundum Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister scilicet quidem sententia in 4. dist. 20. expresse tenet, quod matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & Ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quod matrimonium rariū etiam non consummatum, sit omnino indissolubile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi qui partem negatiuam quaestionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij quod sacramentum dicitur indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed in quantum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

Sed haec opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur, quod dupliciter ostenditur. Primo. Si matrimonium contractum ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & ecclesiam, sequeretur quod maritus relicta ante consummationem matrimonij esset vere bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatum sequela: quia ratio bigamiae est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnicus vnus: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est ecclesiae. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & ecclesiae. Falsitas consequens patet ex determinatione ecclesiae. extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quod supra est haec ratio ex illa decretali, & conuincit me quonia a destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse magister sen. quonia sicut tenet antecedens, ita et affirmat consequens in 27. dist. 4. Vnde a nobis sicut non sustinet in consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequentis, determinat oppositum antecedentis: conexa quippe sunt haec. Vnde in aduertetur loqui videntur qui in materia bigamiae dicunt bigamiam non fieri ante consummationem

plurium conjugiorum, & in materia matrimonii dicunt matrimonium non consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & ecclesie: hac. n. (vt ostensum est) habent contradictione implicita. Secundo, si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & ecclesiam, sequeretur qd nec etiā per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum; ergo. Consequentiā probatur; quia non sunt faciēda mala vt veniat bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiam, malum est non paruum, qd sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium & consequenter sacramentum signum, & consequenter daretur intelligi, qd significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, qd non dispensatiōe, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imō secundum San. Tho. dantur coniugibus duo menses ante cōsummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de conuer. coning. patet) Papa non dispensando, sed sequendo ecclesie morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc auctoritates: quae infra afferentur.

¶ Alij igitur sequentes determinationem in pre allegato c. de bigamis factā, dicunt qd matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsq; ad carnalem copulā inclusiue: ita qd matrimonij contractum significat coniunctionē Dei ad animā per charitatem, consummatum, verō, coniunctionē Christi ad ecclesiam. Et inquam prima coniunctio est solubilis, secunda nō: ideo matrimonium contractum tātum solui potest, consummatū autē minime: vnde Dom. Matth. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non separat, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et apostolus ad Eph. non dixit, Hoc sacrum magnū in Christo & ecclesia nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt referūt Magister in 2. dist. primi, & Gratia. 27. q. 2. art. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt praeferat coniunctionē sexū non habeat Christi, & ecclesie sacramentum. Hae ille. Vbi clarē vides assertum à tāto doctore, qd probare laboramus nos. San. Tho. quoq; in 4. di. 27. q. 2. art. 3. q. 2. expresse dicit duo notāda ad propositū. Primum est in responsione ad primum, qd quia matrimonij contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animā, & hac est solubilis, ideo religionis ingressus auferit sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, qd quia matrimonium contractum tātum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissolubilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationē sic. Si matrimonij sacramentum non cōsummatum esset indissolubile auctoritate Papae, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probat falsitas consequentis, quia est de ratione eius, inquam est officij nature aut inquam est sacramentum, sed neutrum est, vt probauimus, ergo. Potest quoque idem probari sic. De sacramentis ecclesie illud tenendum est, qd Romana ecclesia tenet, sed Ro. ecclesia dispensat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonij cōtracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eug. 4. quorū bullas super hoc refert Archiepiscopus florentinus se vidisse, & nostris temporibus plures hoc factum videtur. Non deest etiā naturalis ratio, qd sit dispensabile. Videmus enim in vnuerfo tria genera rerum, quaedā enim sunt necessaria simpliciter, quas impossibile est aliter se habere, vt sunt motus caelestes, & quaedā sunt contingentes si impliciter, vt

res voluntariae, & quaedā necessaria non simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hac manifesta est haec differentia, qd necessaria non possunt impediri, contingentia possunt fieri, vt libet, necessaria verō vt in pluribus possunt interdum impediri, sed raro. Cum autē indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiū (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quādoque impediri, vt patet, si alter coniugum ingredia tur religionem) restat vt sit de genere necessariorum vt in pluribus. Et verē sic est, essentia namque matrimonij annexa habet indissolubilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causae. Et hoc dupliciter, vel causa quasi eiusdem ordinis, & hac est professio regularis, vel superioris ordinis, & hac est auctoritas apostolica cum cā aliqua rationabili. Vtrū autē discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adulescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuō manerēt. Tum ad euitāda homicidia, quae à desperatis coniugibus facile procurari possunt, praesertim, cum hac de cā Moyses libellam repudij permisit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, qd causa discordiae est, praesertim quia coniugij finis vnitas est. Et hac de secundo.

Quo ad tertium, Respondetur ad primā obiectiōnem, & dicitur, qd in diffinitione matrimonij non ponitur indissolubilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indissolubilitas personarum sic non omnino, indissolubilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verō iā patet ex dictis, qd institutio refertur ad sacramentum perfectum in significādo, & non inchoatum tātum. Quāuis posset etiā dici & bene, qd Deus non instituit matrimonium in dissolubile omnino, sed quāuis est ex se, vt dictū est. Et ideo Papa nō dispensat contra institutionem diuinam, sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliā causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quod coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quā per gratiā gratam facientem, & representationē Christi & animae per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio habēs effectum perpetuum. Vnde quāuis non possit fieri qd coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est si mile de eis & de calice consecrato, à quo non potest cōsecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciae sacramentum quā sacramentale, quoniam longe maius est facere sanctum formaliter, et si amitti possit illa sanctitas, quā facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunq; alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant ceteris consecrationibus, licet nō ita diuturnos habeant effectus propter variā dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionum non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, qd peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vnusquisque in sacramento matrimonij cōtractū semel sit in se paratus ad personam

que contraxerunt: & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad hostiam, necessaria namque connexio est, quae impedit dispositionem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, quod coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter. Primo secundum suam rationem, & sic est solubilis, quia est coniunctio per charitatem viā. Secundo, secundum extremam, inter quae est, scilicet Christum & ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritalis consideratur per se, secundo per accidens, ideo potest dici, quod vnio illa est solubilis, vnio autem in conformitate naturae est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. Hec responsio licet quod ad solubilitatem sustineri possit non tamen euadit inconuenientiam de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem vero ex auctoritate Sancti Tho. dicitur, qd loquitur de matrimonio consummato, vt manifeste patet, & ex articulo precedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti, dicitur quod proprie & formaliter loquendo, sacramentū quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfecte, quia non nisi casualiter, inchoatiue & impedibiliter, vt patet ex supradictis. Inconsummato autem inter fideles inuenitur formaliter, complete, & vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, vt supra innotuit.

¶ Ad auctoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quod si diligentius haec animaduertent, forte sententiam mutassent. Romae die 24. Ianuarii 1507.

TRACTATUS VICESIMUS
Nonus. De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, vnica quaestione contentus.

QVAESTIO

Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri, publici concubinarij.

¶ Vritur, An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et vt sic. Vir teneatur ad abstinendum se ab vxore publicae adultera, et contra. Antecedens patet in Scriptura, quia parobus est parobus qui crimen celat vxoris, vt in cap. quibusdam modum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adul. cap. si vir & 32. q. 1. ca. 1. & ca. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 35. distin. quatuor senten.

Consequentiā autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

In oppositum Autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut e contrario, quia vir est caput mulieris, vt dicitur primae ad Corin. 11.

Ad euidentiam huius sciendum est, qd actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc qd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum inde ad innocentem deriuari ad hoc, vt teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri quadrupliciter potest considerari, primo in quantum offensiuum vxoris, secundo in quantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertio in quantum punibile pro bono communi quāto in quantum quanda mali speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virū in lege coniugij errantem fidem violando prius iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustus quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in alijs debitis, quāuis extinctis iure potest creditor petere à voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vri. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addēda afflictio afflictio, sed est quod quatenus offensiuum est, ipsi affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinētiā actus coniugij, nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione precepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, & c. Si monitio verbis facta per se vel alios non sufficit (quum ipsa non possit verbere virum adducere ad poenitentiam, sicut e contrario) tenetur adhibere poenalem medicinam, abstinendo ab eo, & denunciare ecclesiae, si hoc non sufficit. Sed quoniam praecipuum de correctione fraterna non habet locum, vbi non est spes poenitentiae, (quoniam finis eius est bonum ipsius peccatoris,) ideo, si vxor non sperat poenitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tūto minus si credit quod peior fiet. Si tertio modo, sic quā procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulteri viri, quum hoc sit in corruptionem spiritua lem vel corporalem boni communis, nisi annexum haberet corruptelam fidei Christianae, vel proditiōnem patriae, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affit matut,) quod innocens miscetur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non opponendo. Constat autem, quod si non est spes poenitentiae per huiusmodi abstinētiā, correctio haec non est debita secundum veritatem, & quod si norum est, quod vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur, quod vxor innocens, & in amaritudine animae postulare viri adulterio publico, non sperans per abstinētiā actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licite potest matrimonio vri tam petendo, quā in reddendo.

¶ Et ad Obiectiones in oppositum dicitur, qd nec vir tenetur ad abstinendum, nisi sub sit spes correctionis futurae & ratione scandali. Sed quia ad virum potest corrigere vxorem etiam facto, ideo tenetur ad vtrūq; omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen. Ous. Caict. M 2 conue-

conuenientibus, puta ad verberandum eam, segregandumque à practica, & huiusmodi, inter quae remedia computatur abstinencia à thoro illius, quando creditur expediens. Teneatur quoque magis ad auocandum à se scandalum actiuum, quia non facile creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes auctoritates allatae damnant vitum non separantem se à adultera, vt patronum turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonii, vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quaestione hac sufficiant. Romæ die 14. Martii, 1593.

TRACTATUS TRICESIMUS

De Vsu Sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica quaestione consensus.

Q V A E S T I O V N I C A .

An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbi sacra Scriptura.

Charitate Iesu Christi cogente, quaeritur an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacrae Scripturae. Et videtur quod sic. Primo, quia Clemens sextus in Extratraganti, vniuersus, de peccatis & re: abutitur auctoritate Prouer. cap. 7. dum ad thesaurum, ex quo sunt indulgentiae, applicat eam, dicens, quod est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei. Cor. stat enim quod per indulgentiarum gratiam non fit homo participes amicitiae Dei, sed solummodo satisfacti pro peccata debita.

Secundo, quia Pelagius Papa in Decretis, dist. 21. ca. quatuor, probat sedem Apostolicam esse prelatam cunctis Ecclesiis Evangelica voce. Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcumque solueris, &c. Et tamen constat per aliam Domini sententiam non esse Petrum prelatum ceteris.

Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni, sed vnitati & qualitatis omnium dictum. Quodcumque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam. Quaecumque alligaueritis. Mat. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico. Mat. 13.

Tertio, quia extra de consti. ca. translato, afferunt auctoritas Apostoli, Translato sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum à Moysè in Christo, & à Christo in Petrum, sic interpretantur Inista: & Pontifex permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium translatum à Christo in Petrum: abusus ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vimque illi infert.

In oppositum est ipsius apostolicæ auctoritatis dignitas.

Questio Hæc mota est charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes, vulgatas has iniurias apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si forte hi, qui nouitibus istis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Deceet siquidem pastori & doctore omnium Christianorum Romæ pontifici & iam si quandoque man sum-

ptiue vtetur aliqua auctoritate Scripturae; vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare, publicè scribendo, quod abutitur sacra Scriptura, quod vim infert sacro eloquio. Nuncquam hoc ab Augustino Hier. Ambr. aliisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apostolus, parat se religiosum esse non refrænans linguam suam &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo vicario quando videntur nobis minus consona eius verba, modo fides salua sit: nec ponamus os in cælum, præsertim quod humanum sepe fallitur iudicium, & vnus putat abusus dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum auctoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulum hunc laborè non subterfugi.

Clemens in primis VI. non abusus, sed proprie vtitur auctoritate Scripturae: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiae: est enim thesaurus meritum Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiae. Et quicquid thesauro hoc vere vsi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseuerantia sine qua quocumque thesauro vane vtuntur, vere participes sunt amicitiae Dei consummata. Cuius nullus potest esse particeps, quamdiu obnoxius est peccata alicui pro quocumque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in caelesti patria habetur, in quam nihil peccata subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentiae tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiae consummata, vere & proprie dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vtuntur, participes sunt amicitiae Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiae fuit ante indulgentias, & illo potest quis vti sine indulgentiis, ergo indulgentiae non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientiae continet multa in se diuinæ sapientiae opera: vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis: sed econtra indulgentiae dependet ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: propterea potest quis vti illo sine indulgentiis, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiae consummata, & sine indulgentiis. Non docet siquidem Romana ecclesia indulgentias esse medium sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens, vt declaratum est.

Quod autem secundo obiicitur de auctoritate angelica, perspicaciter intantum Pelagio pontifici absque abusu suffragatur: nam quod illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primo ex hoc, quod eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res, sed solum Petrum constat à Domino constitutum caput ecclesiae, vt patet Ioann. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro vt distincto ab aliis apostolis, dixit, Pasce oues meas fecit enim comparisonem Petri ad alios, dicens, Dilexisti me plus his? & statim ipse, non ipse & aliorum martyrum, past oralis officii fructum subdidit. Quum esles iunior, & cetera. Et hoc ibidem confirmat Chrysostomus. Præterens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum, dixit, Si amas me, &c. Secundo ex eo, quod Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis &c. certum est enim, quod hoc Dominus non beatus, dixit omnes Apostolos, nec

los, nec quod singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: vt Ioann. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoauit sententiam à Petro, vt ab aliis distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quod nec de Andrea nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur. Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelii manifestant, quod Petro singulariter dictum est, Tibi dabo clauas regni caelorum: ac per hoc Pelagius Papa non abusus sed proprie vsus est auctoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce & sensu ceteris esse prelatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem auctoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreto. di. 22. cap. sacrosanct. Ad primam obiectionem responderetur, quod Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequentissimè siquidem accidit, quod multis collegiis presentibus quod vnus optime dixit, tanquam si ab omnibus fuerit dictum habetur: laus tamen solius est illius, qui sapienter respondit. Sacri autem doctores accipientes hæc verba non pro vno sed pro vnitatis non obstant: quia vera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de vnitatis ecclesiastica loquuntur, quæ est vnitatis ordinis, caput vnum habens. Imò interpretatio hæc, Pelagii sensum confirmat, quoniam verba illa dicitur vnitatis ecclesiae reuolunt caput vnum designant: per quod vnitatis ecclesiae clauas habeat regni caelorum, & ordine quodam à Petro ad alios in partem sollicitudinis assumendos potestas absoluedi atque ligandi deriuatur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus suscepit clauas, vt solus retineat, sed vnitatis ecclesiae per vnum suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitatis ecclesiae. Quod autem assertur in argumento de vnitatis & qualitatis, falsum est, nec est sanctorum sententia de vnitatis & qualitatis, sed ecclesiae, quæ constat esse vnitatis ordinis. Et aduerte, quod non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter prescos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro & successoribus in Romæ ecclesia, hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad secundam vero obiectionem dicitur, quod Dominus non replicauit de clauis regni caelorum, quum omnibus communiter dixit, Quaecumque alligaueritis, in hoc discernenda relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, insinuat, quod prius Petro, deinde aliis Episcopis auctoritas conuenire debebat absoluedi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, responderetur, quod Dominus non dixit, Quod vni dico, omnibus dico. (non enim omnibus dedit dignitatem apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem septuaginta duorum) in proposito autem non est quaestio de Dicere, sed de Dare: Tibi, inquit Dominus, Dabo clauas, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod vni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad literam voluit ecclesiae Magister intelligi, vt instructio, quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupatur.

Ad tertium argumentum principale de auctoritate Pauli Apostoli dicitur, quod Decretalis illa nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit translatum

à Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotii minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament, Vnde nulla culpa est Pontificis, si iurista malè eam intellexerunt, nisi quis ad eò desipiat, vt Pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignum est, quod in Papam, in Decretalem, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plura quam octingentorum annorum Christianos totius Orientis, & Africae nunquam sub Romano Pontifice, Nam si Chalcedonensem synodum (vnquam ex quatuor, quas sicut sanctum Euangelium Gregorius cepit) perlegissent, Patrum que decreta ac gesta libassent, vidissent contigua omnium aetatum testimonia, primatum Romæ ecclesiae præferentia, falsissimumque esse Africae Orientisque Christianos Romæ ecclesiae subditos non fuisse. Ad quod pronunciant duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Graecis, Cyrillus, scilicet in libro Thesau. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni seductione haeretica: conuentione manet immaculata, super prepositos Episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & auctoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantinopolitanam ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam; vt habes in Decretis. di. 22. ca. de Constantinopolitana. Maguntia die 22. Martii, 1519.

TRACTATUS TRICESIMVS

primus. Ad Leonem decimum Pontificem maximum de septemdecim Responsionibus ad diuersa perpeue obiecta, quæ p. Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII: RESPONSIONES tractatus trigessimiprimi, Summaria.

De expositione quinque articulorum Lutheri reproborum. Primus articulus est, Verum est proverbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa penitentia est non amplius peccare, & quod optima penitentia est noua vita Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidencia, quod sunt confessi, & quod cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & preparatoria promissa: &c. Quartus: Thesaurus ecclesiae vnde Papa dat indulgentias: non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte ecclesiae haberet hanc, vel Caier. M 3 illam

illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec haeresis contra sentire (praesertim in re nihil pertinente ad animam salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur.

Quid sciendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph a quodam Theologo predicatis, prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putativus Christi, qui Christum ipsum palpavit, & eo familiariter usus est, Secunda, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariae, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quae fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimonium fuit privilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, docta a Spiritu sancto, ubi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & usus copula carnalis. Quinta, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi, Sexta, quod hac propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs Virginis Mariae Ioseph sancto datus per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

An matrimonium contractum a iuvene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra novitiatus iam annum egressus est ad secularem vitam & habitum sit validum.

An adulter ipso facto sit privatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

Ad quatuor dubia primum, An iuridice inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeatur nominare complices, si non sunt infamati, & ante correctionem fraternali. Secundum, An si ipse tales nominaverit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An

iudex sciens defectum alicuius a tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.

6 An is, qui ex Iudaeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inveniunt, nec aliter suspecti nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint noviti, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra preceptum charitatis.

7 An. N. ingressus religionem quandam medicantium, in quodam illius conventu regularis vita, cum animo deliberato perseverandi usque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conventu in servitium Beatae Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculum intra probationis annum redire.

8 An is, qui in choro sic diurnum officium persolvit, quod sui chori versus sibi ipsi soli dicit, alterius vero chori versus audientium modo, satisfaciatur praeccepto ecclesiae de persolvendis canonicis hbris.

9 Ad tres quaestiuunculas, primam. An usura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit reddenda illi, qui solvit. Secundum, An pertinaci etiam usque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de ceteris peccatis. Tertia, Quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit revelari, an quid potest probari, an quia fuit de eo convictus coram iudice, aut quovis alio modo.

10 An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniae semel persolvenda, vendi.

11 An Petrus consignans centum florentos apud Paulum mercatorem, ut eis pro parte lucri capitali salvocassisignat, residuo lucri sibi reservato, licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animae non teneatur.

12 Ad v. dubia. primum. An sit simpliciter de necessitate salutis peccatum consentire de singulis

de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quomodo circumstantia loci sacri sit necessario consideranda. Tertium, An si tam venditor, quam si res vendatur pro maiori, vel minori pretio. Quartum, An principis terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropiare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarum captivam, ut nullus subditus possit eas capere, quin gravissime puniatur, etiam si capiat eas, et se a damno praeseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.

Ad vj dubia. primum, Quomodo stent haec, ut licet vendere Iudaeis res quibus ipsi vivunt in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reedificationem Synagoga Iudaeorum. Secundum, Quomodo stent haec simul, occisissima per accidens subiacent ecclesiae censuris, & author homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An haec sibi invicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, ut peccent minus. Quartum, Quomodo haec se compatiuntur. Excusantur qui omnino cenaturis tempore ieiunij exhibent cenam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo haec sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni involuntarij, sicut semper in restitutionis faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secunda secundae tractatur de famoso murmurationis vicio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiae, quo stante licite operamur oppositum.

Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet

restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi malitiam, quae ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se pro tendam, quantumcumque veri heredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum videntem malicia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato praestabile. Quartum, An sicut votum abstinentiae uxore, sic & votum continentiae vir irritare possit, sic ut uxor secuta sit acque tuta. Quintum, An si mens diuino in 4 sententia dist. 18 q. 2. ar. 2. q. 4. quod excommunicatio iniusta privae suffragijs ecclesiae.

Ad duo dubia. Primum, Quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono id est bono supererogationis, & quod religiosa personae veneris vacantes agant contra votum. Secundum, An in qui ad occidendum hominem pergit, quoties in corrupta cogitatione inter eundem remouet voluntatem peccandi, toties novum peccatum committat, an totum sit unum numero peccatum, &c.

Ad duo dubia. primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo haec stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vni simplicem, ad quem omnia predicamenta & transcendentia addunt in quem resoluantur, qui est primo notus.

Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primum est, An huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia, sint iudicanda ita quam habita pro derelicto.

Secundus est, An rapta a piratis, possint licite emi post diem seu certum tempus, ut nonnulla leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in eminentibus scienter tota resolutio sumenda ex intentione utilitatis propria, vel Domini, &c.

Quartus est, An dictum cuiusdam de Foris dicentis sic probabiliter credo, quod casualiter emens paratus reddere vero Domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparebit, & consequenter opus. Caiet. de sperantia

Sperans pro se habiturum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate presumere, sit in conscientia tutum & aliis divulgandum. Quin tus est, An emas recte quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus quod manent apud infideles, daturus propria auctoritate ea occurrenti eccle sia habito precio, & an Dominus talium se censendus omnino ignotus, stante no- stria regionis. puta Hungaria.

Petri Apostoli vestigiis inhe- rentes parati sumus ratio- nem reddere omni poscen- ti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare re- probati merito fuerint, subnectendo sigillarim di- ctos articulos cum dubitantium obiectionibus, pro- ut ad nos delati sunt, & cuiusque ratione reddendo.

R E S P O N S I O I .

Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia est, non amplius peccare, & novum prorsus ducere vitam.

Primus Igitur articulus est. Verum est pro- uerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pœnitentia est, non amplius pec- care, & quod optima pœnitentia est noua vita. Obicitur, In hoc articulo omnes sancti Patres videntur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis. Respondemus. Hunc articulum merito repro- baturam tam secundum illius articuli sensum, quam se- cundum quod a Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum ve- borum spectetur, falsus com- probatur, nam nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non sit remissio peccatorum, promulgavit. n. Saluator pœnitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. v. lri. Oportet, inquit, prædicari pœ- nitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius pecca- re, & Noua vita) constat non sufficere ad pœnitenti- am in remissionem peccatorum, quandoquidem exigi- tur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amare) & re- cursus ad diuinam misericordiam cum publicano Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Ecclesi. 27 dicitur Fili peccasti, ne adicias iterum, sed pro pristi- nis deprecare ut dimittantur tibi. Vbi & etiam Au- gust. norauit, non sufficit dicere, Ne adicias iterum, sed adiuncta est, deprecatio pro pristinis remittendis Non est igitur summa pœnitentia, non amplius pec- care, nec est optima pœnitentia, noua vita, quæ dolo- rem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in-

se non claudit. Et videtur quod præcipitem daret pœni- tentem hic articulus, nam secundum eundem sum- me & optime pœniteret auatum, si ab auaritia acti- bus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si a passionibus intem- peratis cessaret, & deinceps continentèr viueret, & sic de aliis, hoc enim significat non amplius peccare & noua vita. Et si hæc summam, optimamque pœni- tentiam constituunt, inanis fides nostra tam de neces- sario fletu peccatorum, quam de recursum ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Merito igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autem idem pœnitetur articulus ut à Luthero manuit, reprobatus quoque rationabiliter inue- nitur, nam huiusmodi prouerbium allatum compro- batur a viro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem. & ad hoc per huius- modi prouerbium tendit ut tam necessitatem contri- tionis, quæ præcipue consistit in dolore pro peccatis quam satisfactionis tollat, ut patet in libris suis & aliis eius articulis damnatis. Non consonat ergo di- ctus articulus sanctis Patribus tam secundum seip- sum, quam ut a Martino manuit, quamuis si in san- ctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

A R T I C V L V S I I .

His proculdubio remitti peccata ceruum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECUNDVS Articulus est, Nemini remittit- ur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quan- do presbyter remittit.

¶ Obicitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, utpote quæ stabilimento fidei in- nitatur.

Respondemus credere sibi esse remissa peccata absolvente sacerdote, contingit dupliciter, vel quan- tum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo, neces- sarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc cre- dere est actus fidei infusa, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest pœnitens, qui absoluitur, pie dubitare de pro- pria dispositione, an scilicet digne suscipiat illud sa- cramentum. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Isaia 14. dicitur, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatus. Et cum hac pia dubitatione, stat quod digne suscipiat sacramentum absolutionis, & con- sequatur remissionem peccatorum quoniam huius- modi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fi- dei infusa, sed firmitati fidei acquisita, ad quæ con- stat, quod spectat credere de seipso an sit, vel non sit suf- ficienter dispositus. Sequitur igitur, articulum com- probari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur pec- cata, qui non credit, sed pie dubitat ex parte propiæ dispositionis remissa sibi esse peccata absque præiu- dicio stabilimenti fidei Christianæ, quæ non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi digne sus- cipienti sacramentum pœnitentiæ. Sicut non est fides, Christiana, quod sub hac hostia est corpus Chri- sti, sed quod sub hac hostia concurrentibus vadique omnibus requisitis necessario ad sacramentum eu- charisticum, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatem, sed merito reproban- dus fuit, utpote falsus.

A R T I -

A R T I C V L V S I I I .

Vana est illorum fiducia, qui ad communio- nis sacramentum accedunt, putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS Est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quod sunt confessi, & quod agnoscant esse se sine peccato mor- tali propter preces & præparatoria præmissa, &c.

¶ Obicitur, Et hic articulus nititur firma fi- de, & ob id non videtur erroneus, nedum hære- ticus.

Respondemus, Etsi ad sacramentum communio- nis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatri- ce magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confi- dentia tanquam præseruatrice à peccato indigni ac- cessus ad sacramentum eucharisticum, nullus est error, sed consilium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto quis ad dictum sacramentum non indignè accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi mani- festat cum qui probauit seipsum, securè ad sacramen- tum accedere, ita quod non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducet & bibit. Et quoniam populus Christianus frequen- ter utranque Apostoli doctrinam audit, & ut vnus quisque potest de seipso testari, quilibet ante com- munionis sacramentum probans seipsum contriti- ne, confessione, oratione, &c. vitur hac fiducia tan- quam præseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lu- theranus tanquam perniciosus sanctæ fiduciæ Chri- stianæ plebis, & scandalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

A R T I C V L V S I I I I .

Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QUARTVS Articulus est, Thesaurus ec- clesie vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obicitur, In hoc articulo nulla au- thoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen face- re decretum est, & bullam confirmare.

Respondemus prænotando non vno atque eodem modo nec æqualiter conuinci autoritate posse Chri- stianum hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inue- niantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramen- tum Baptismi autoritate conuincitur, quia tam ma- teria, quam forma eius in sacra explicatur Scrip- tura, sacramentum verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma nec institutio illius in sacra ex- plicetur Scriptura, conuincitur tamen ex authorita- te, qua Apostoli imponebant manus, & ecclesia vti- tur, & simile est in multis aliis. Proinde si in articu- lo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non pos- se conuinci autoritate dicitur, quia non ita explici- tæ sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum

dicitur, sed deliratur, querendo æqualem certitudi- nem in omnibus ecclesie mysteriis. Si autem piè queritur autoritas, qua Lutherus potest de The- sauro indulgentiarum conuinci, non est difficile res- pondere, dicendo, conuinci posse Lutherum autori- tate sacra quidem Scripturæ radicaliter, vniuersa- lis verò ecclesie implicite, Romanæ autem ecclesie & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sa- cra quidem Scriptura habetur thesaurus superefflue- tium passionum Christi & Sanctorum, quatenus sa- tisfactoria sunt. Et quod Christus quidem plus pa- tiendo satisfecerit, quam e sigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Chri- sti, & secundum se liquidum est, & ex sententia Io- annis Evangelistæ habetur, Ipse est, inquit, propi- tatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo quod passio Christi, quo ad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, quod tota illa satisfactio- num multitudo, quæ posset satisfacere pro his, qui pereunt, superabundat. De passionibus verò Sancto- rum quod, si plus passi sunt multi eorum, quam sa- tisfacere pro propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Utinam appenderentur pecca- ta mea, quibus iram merui, & calamitas, quam pa- tior in sterera, quasi arena maris hæc grauius appa- ret, Simile est autè iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipue martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit ta- men, iuxta Simeonis verbum, ut suam Christi gla- dius pertransiret animam, vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum, ut ecclesie utilitati prodesset, testant hoc Apostolo ad Colos. 1. quum ait, Adim- pleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patiensibus, quam satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eius- dem Apostoli sententia, qua ait, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam glo- riam. Nam passiones Sanctorum, quatenus meri- toria sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quod non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Eæ- dem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfa- ctoria sunt, sæpe superabundant, quotiescumque sci- licet plus patiuntur pro Christo sancti, quam sit pœ- na debita propriis peccatis actualibus. Ex hoc. n. ip- so, quod ipsi met incapaces sunt huiusmodi super- abundantium satisfactionum, ut satisfactoria sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciunt) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, ut Apostolus pro- mulgavit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, re- linquuntur.

¶ Conuinci igitur potest Lutherus ex authorita- te sacra Scripturæ, & quod in ecclesia Dei est the- saurus meritorum Christi & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Et si his adiunxeris, quod vniuersalis ecclesia pro- bat indulgentias, ut pia matris ecclesie dona succe- dentia loco satisfactionis pœnitentiæ, quæ est ter- tia pars sacramenti pœnitentiæ perspicuum fiet, quod indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentia.

pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fieri, aut quod indulgentiæ ex sola auctoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent, aut quod ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, quod auctoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt auctoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauer, &c. Intelligat ergo eruditus quisque falsum esse quod nulla potest Lutherus auctoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

A R T I C V L V S . V .

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipse, vel cum maiori parte ecclesiæ non est hæresis.

QUINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur, vel approbetur.

Obicitur, Qui hunc damnauit articulum, sentiunt Papam esse super concilium generale. quod nunquam vlla bonâ auctoritate Scripturæ probari potest, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparatione Pont. maximi ad sacrosanctum concilium.

Respondemus, falsò creditum ab obicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad concilium. Nulla siquidem cura huius quæstionis habita; damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc. scilicet quod summus Pontifex habet auctoritatem determinandi quæstiones fidei. Quam auctoritatem in summo reside- re Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quod si hæc nostra confessio apostolatus, tui iudicio comprobatur, quicumque in culpa reuerit, se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, non hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogavi pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latens venenum in ly, donec, alterum per generale concilium, &c. reprobatus fuit, vt potè dogmatizans, summi Pontificis diffinitiuam in quæstionibus fidei sententiam non ligare sed contra sentire nec peccatum, nec hæresim esse. hoc. n. infert ly, donec approbetur, vel reprobatur per concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali concilio, idcirco articulus iste merito reprobatus est.

Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obicientibus, vt nemine accusato, cuiusque in pectus liberum habeat veritas aditum. Romæ die sextæ Iunii, 1521.

R O M A E . S . P . O . N . S . I . O . II .

Super quadam dicta in laudem S. Ioseph.

Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanæ ecclesiæ Cardinalem.

QUIDAM Magister in theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

Primo, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater puritatis Christi, qui Christum ipsum palpauit & eo familiariter usus est.

Secundo, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

Tertio, quod fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctorum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuum corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

Quarto, quod istud matrimonium fuit privilegium, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & usus copulæ carnalis.

Quinto, quod Virgo Maria dando corporis suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

Sexto dixit, quod hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi. quam propositionem ita exposuit, Ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ, Ioseph sancto datus per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISSIME Domine, protector, vidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo quod in tertio, quarto, quinto, & sexto vnum est non perspicacissime dictum, quia non plene discussa est differentia inter copulam conjugalem & copulam carnalem, si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, quod verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam conjugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. septimo, Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quod dicitur, corporis sui non alterius, & dicitur potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad usum per conjugalem copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad usum. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perspicaciter in quarto dicitur, quod regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & usus, &c. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolute, sed adiuncta consummatione datur corpus & usus, imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia consentire in copulam conjugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt pater. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam conjugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter privilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum ecclesiæ

ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendat consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodè fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictum esse, quod sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quod corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quis habeat & aliâ dissonantiâ ex hoc, quod sanguis nondicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipse vt pars, quæ est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quod est alicuius possessiue, vt ager aut seruus aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi quod vltimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua vero quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

R E S P O N S I O . III .

Quantum valeat matrimonium contractum à iuvene post religionis ingressum & egressum.

S . V . M . M . A .

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacite vel expresse non fuerit professus in termino anni probationis: validum est matrimonium.

M

AGNEFICUS Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositum. An, scilicet matrimonium contractum à iuvene, post religionis ingressum, post discretionis annos ingressus est, a quo mutati oino vitæ, & intra nouitatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absque dubio matrimonium illud est validum, quia, vt expresse dicitur in 6. de voto. c. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacite vel expresse, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solum, de regularibus, libro 6. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacite, vel expresse, per notam distinctionis. Vel ergo iste casus non habet vim professionis tacite vel expresse, quo ad matrimonium dirimendum, Textus autem in oppositum soluuntur facile ad litteram: quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum: cum etiâ si votum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum verò beneficium ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat quia renuntiatio beneficii, quâ iste nouitius ex facto suo presumitur facere, dum manifestat se omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc, vt beneficium possit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expressam. ista ergo duo non pariter agunt, nec equiparantur in textu.

Sed nec quo ad vacationem beneficii hic casus equiparatur: quia in professione tacita vel expresse est vera renuntiatio: hic autem est præsumptio, quare, &c. Bene vale. Caieta, die 22. Octobris 1521.

Q V A E S T I O . IIII .

De iure petenti debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

Q

VAESTIO. Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

S . V . M . M . A .

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conscientia eo iure priuandus est.

IN HAC Dubitatione præduertenda sunt tria. Primum est, quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientia: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, quod et in foro conscientia tam quod adulterium vnius publicum est quam quod occultum est, notum tamen est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus. n. et quæ gratiose concedenda putamus. Tertium est, quod tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum fuerit innocenti coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quod alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens secundum rem est absolutus à debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si namque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia. n. non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem: diuino autem propter auctoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis causa in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte verò negatiua est communis (vt videtur) animi conceptio, scilicet quod adulter occultus post penitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc namque arguitur, quod non statim innocens coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post penitentiam occulti adulterij, innocens in eodem statu est, in quo erat ante penitentiam adulterij: quoniam penitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post penitentiam alterius tenetur secundum rem reddere debitum, etiâ ante tenebatur secundum rem: & si ante penitentiam non tenebatur secundum rem: sequitur, quod etiam post penitentiam illius, non tenetur secundum rem.

His præmissis narrandum est primò, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium ergo societatis quædam sit, ex aliis, natura vel voluntate contractis foederibus, sumere possumus negatiuam partem esse: scilicet quod non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem, & filium naturale ius est, sic vt si filius patre etiâ occultè offensa, non teneat pater hæredem illum habere: similiter inter patrem & filium adoptiuum simile ius est inter socios quoque negociatores

negotiatore violata ab altero fide reliquus non teneat. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quod licet cuilibet, qui fidem violavit, uti iuribus societatis illius: siquidem tam naturali, quam adoptivo iure post crimen in patrem gravissimum latens Patrem, potest etiam in foro conscientiae hereditatem adire, & similiter contra negotiator, modo damnatum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit, ut adulter occultus, quamvis violati fœderis reus sit, non prohibetur à matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supradictis similibus privandus est violator fidei iure illo.

¶ Et quoniam hæc ita esse mihi videntur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi una cōis horum ratio, & est, quod pœnæ illæ, quæ in potestate partis, vel iudicis sunt ita constitutæ, quod iudice, vel parte sciente & eodem modo se habente, ut prius, aliquis non punitur, non incurruntur ipso facto: constat autem tales esse pœnas privationis iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorē propositiōe differentia pœnarum clarificat: pœnæ namque ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut partis, ut iudicis vel partis, ut prius perferantur excuset contra facientē ab incursu censuræ, pœnæ autem aliæ, siue cōventionales, siue à iure, nisi pars, aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autē clara est: quia si innocens cōiunx sciat adulterium alterius, & patet offensam filij, &c. & eodem modo se habeant cum eis, ut prius, non sunt privati. Cōsonat autē hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum est cōsanguineis coniugis: ad huiusmodi. Incestum comitatur ipso facto privatio iuris exigendi: nec est in potestate partis non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec est in potestate iudicis, quibus possit dispensare. Ad adulterium autē simplex privatio cōsequens est in potestate partis, si offensus contigit, ut patet. Differentia igitur inter utrumque adulterium est, quod ille sic incestuosus est privatus ipso facto, iste autē adulter est non privatus, sed privandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat forte à aliquo doctorum: nam illi qui videntur pro parte affirmativa, ad hoc tendunt, ut, si adulter privandus sit ab altero innocente in foro conscientiae: quum dicunt, dignus est ut non servetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autē pro parte negativa volunt, quod non ipso facto sit privatus & utrumque est verum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmativa negatur quod secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum possit absolvere in foro conscientiae, si sibi constaret de facto. Romæ 20. Decembris, 1513.

R E S P O N S I O V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum sententia.

LITERS Tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in aliis: verum ne omnino charitati tuæ dessem, hodiernum diem censui eximendum ab aliis.

S V M M A.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, vel accu-

sare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisitum criminis per se circumstantia, & in damnum publici, vel aliorum boni, & iudex ex zelo sui officij iuridicè procedat.

AD PRIMVM Itaque dubium, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare cōplices, si non sunt infamati, & ante correctionem fraternam: & similiter ad secundum, an si ipse tales nominaverit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem: & eorū rationē quia consuetudo secularium iudicū hēt, quod tormentis cōplices requirunt, & quod contra nominatos procedunt: in oppositū tamen est ordo fraternæ correctionis (& occultū cōplices peccatū). Rōderi vnico verbo potest, quod hæc quæstiones de cetero videntur extra de confessis, c. quum monasterium. Vbi dicitur, quod secundum vtriusque iuris statuta de se confessi, super aliorum conscientis interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & quod si contingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subiacendi, si tamen infamia huiusmodi nominati laborat indicenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis sociis. Quia tamen multæ sunt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt: ut diffusè habes à Panor. super dicto c. videtur mihi in primo dubio, quod triplici distinctione utendum sit in proposito, prima est, si nomen cōplices est, vel non est circumstantia actus proprii illius, qui inquiritur. Secunda, si crimen de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius cōmuni, & meritis procedit aut ex zelo proprii officij. Nam si nomen cōplices esset circumstantia proprii actus, quum quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ & iudicare de illius circumstantiis, tunc iudex potest inquirere. & tenetur inquisitus confiteri cōplices, sicut quodam in foro penitentiali penitens non potest aliter exprime peccatū suū nisi nominando cōplices, debet revelare cōplices, puta quum quis cognovit propriam matrem. Constat autem inter circumstantias annumerari quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamen apparet, incidere casum, in quo nomen cōplices sit circumstantia proprii actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitat quod reus fateatur id quod non commisit, ut euadat forte tormenta, quoniam tunc ex nominatis cōplices cognoscere poterit, an verum dicat: sicut ex aliis circumstantiis, puta loci, vel tēporis. Sed hoc ex parte iudicis licitū est: sed ex parte rei, qui scit se verū dicere, non debet infamari alterius occultis testari culpam suam, ex quo cōplices nomen non est actus sui circumstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter, si crimen pendet adhuc in perniciem Reipublice, aut aliorum privatorum: puta, quia sunt multi corruptores dei, aut cōspiratores aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi persequerates in malo pernicioso omnino occultos (de his sermo est) debet revelare, nisi forte probabiliter credeat correctione fraternam eos amplius non peccaturos, quod non facile credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur, quod fingent se emendare. Et propter hoc tutius est in huiusmodi casibus, præ lato potenti per se vel alij, & volenti saluare, non perdere oves suas, & etiam famam proximorum solto habere, ut pastore decor, complices siue non cōplices, tales reos nōros revelare: Si autem crimen in detrimentum aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios revelare, sed ordine fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, quod quemadmodum in communi

cepto

præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur servato iuris ordine: ita quum quis inquitur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura revelandis, quia non potest plus prælatus seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et si militer non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiva verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

S V M M A.

Contra nominatos à Reo aliunde profusos cultos non est procedendum.

IN SECUNDO Autem dubio, si aliunde omnino occultis sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos, quoniam talis revelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denunciandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insinuandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶ Ad id verò, quod de consuetudine opponis servari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Baroli: & quod nihilominus aliqua intemèrant indicia contra sic nominatos.

S V M M A.

Non potest iudex quempiam cogere ut dicat defectum quem non iudicialitè noverit.

AD TERTIVM Autem dubium utrum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem: respondeo quod quæstio hæc decessit extra de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quod si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secretò tradant. Unde patet quod non potest prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

S V M M A.

Non nisi de crimine, cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD QUARTVM Dubium, utrum infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri: ut tenet Petrus de Palan 4. sent. respondeo quod non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal. cum bona reuerentia dictum sit tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu ab illo exempta suapte natura.

¶ Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sicut nec cætera mea, quam ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ota. Romæ, die 5. Novembris 1518.

R E S P O N S I O VI.

De Negando religionis ingressu, & professione Iudeis aliis idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Marchiam de Pace sacre Theologie magistrum, ac Salmaticensem Regentem.

S V M M A.

Tame si in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natis Iudeis, aliis ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

EV E R E N D E Pater salve: Humillimis paternitatis vestre literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inveniunt, nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus

religionis: & si fuerint novitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, ut par est, volens, paucis me absolvam: eo quod cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, ut à prælatis ipsorum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatè, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter presentes, sed etiam futuros) ut tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personam, caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de personâ quidem determinata, patet ex hoc, quod charitas non avertat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliis coniuncto, nisi in articulo necessitatis, ut testantur præcepta charitatis tam in corpotalibus de elemosyna, quam in spiritualibus de correctione fraterna. Unde & diuus Thomas quolibetis dicit, quod habens de superfluo, non tenetur obuianti pauperi ac petenti elemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secunda de correctione fraterna dicit, quod cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communitèr inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quod religionis prælati statuto possunt cauere, ut genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem non admittatur: ut testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reuocare ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis, quam novitius: quum tamen probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec ulla pollicitatio implicite fiat magis hinc, quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, ut patet extra de regu. cap. statimus. novitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest novitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum novitius si perlectis nouiter censuris in iure lætis contra religiosos, & in habitibus mendicantium, quæ tamen in seculo præscire potuisset, relictæ religionis potest

potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indicata potest illum resutare. Quia igitur natio eorum, qui ex Iudaeorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius praelati statuto vel opere eos resulent recipere ad habitum, vel ignoranter receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur perpetuum statutum, aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt affecti, nisi quod originem ex Iudaeis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudaeis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & apostoli, & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudaeis, ut ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulso a religione. Tum quia religionis status est talis, ubi ipsi porius si in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios in scire possunt. Haec sunt Pater reuerende, quae mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthaei Apostoli, Senis. § 4.

R E S P O N S I O VII.

De Vinculo perseverandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

S V M M A.

Ingressus religionem cum proposito perseverandi in illa usque ad mortem, non tenetur in ea vivere, nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

HARRISIME Fili, quaestioni tuae obcurrentis de facto casus necessitatem interpositis aliis respondendum duxi.

In casu ergo proposito, quum scilicet N. ingressus est religionem quamdam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitae, cum animo deliberato perseverandi usque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatae Virginis, cui ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitulis procedi posse: primo, ex assumpto habitu cum deliberatione perseverandi usque ad mortem: secundo, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob opinatum successum male vitae in conuentu illo. Et ut a primo incipiamus, quaestio ista petita fuit ab Innocentio III. ut patet extra de regu. & tran. ad religio. in c. consilii. & ab ipso distincta: & postmodum a Greg. 9. in c. statumus, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quod suscipiens religionis habitum volens absolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene & male intelligi. Si enim per voluntatem absolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseverandi usque ad mortem, & nihil aliud, male intelligitur: si autem per voluntatem absolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseverandi usque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi

perseuerantiae bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primum ex eo, quod votum requiritur: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quod absque promissione nullum est votum. Secundum ex eo, quod ratio quare talis volens absolute mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expresse assignatur in dicto capitulo: quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quod voluntas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est quam promittere perseverantiam usque ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hac distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, & alterum sine vlla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseverandi usque ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum, cui ad iungitur annus probationis, & alterum per reliquam modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnus a voluntate alterius in hoc, quod iste secundum cum deliberatione promissionem, imo exhibitionem sui habuit, ille non: & videbis, quod de primo non verificatur, quod vult absolute mutare vitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (sive sola benedictio ne distinguatur ab habitu professorum, sive aliter) cum deliberato proposito perseverandi usque ad mortem, ita etiam quod vellet hodie esse finem anni, ut posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, ut redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem voluntarie habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim factio exhibet seipsum religiosam profectum: & quia voluntas conformis est factio suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continue gestet habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa, quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorum ubi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quae fit proprie professionis tempore, attenditur: ut eo dicto c. statumus, sumitur.

Et licet haec ad propositi casus claritatem sufficiant: ut tamen desiderio tuo satisfactum an etiam si intercessisset promissio, teneretur respondeo iuxta secundum caput. Scito quod si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primum ex parte intentionis, distinguendo inter intentum & attractiuum: quia stat quod attractiuum alicuius ad particularem religionem & ecclesiam sit deuotio ad aliquam figuram beatae Virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amicitias loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium praelati seculum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe provisionis, an sine spe provisionis. Si enim impunè scelera committeret licet committere, nec spes humano more sit superuenturae provisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi

ad tu-

ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentium hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim. Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Haec sunt fili charissime, quae mihi videntur ad quaestionis tuae solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, ubi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romae die 11. Nouembris, 1512.

R E S P O N S I O VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem

QUAESTIONI tuae frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit quod sui chori versus submisit sibi ipsi soli dicit, alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat praeccepto ecclesiae de persoluedis canonicis horis, respondere eo pacto propositi, ut quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur, & sic veritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quod in casu proposito satisfactum ecclesiae, fundatur super hoc, quod nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire, secundum alternationem versus hinc, & inde: ut consuetudo ecclesiae testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnus partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfactum. Sed contra istam rationem militat: quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

S V M M A.

Persoluens officium sic ut in choro vnum versus dicat, & alterum audiat non satisfaciunt diuino officio, sed tenetur secrete dicere.

Ad cuius euidenciam clarum scito, quod praecceptum ecclesiae est, ut quilibet dicat totum officium, ut patet extra de celebratione missarum. cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine comunione cum altero: ideo duobus modis satisfactum diuino officio: scilicet persoluedo sine alterius comunione, & tunc, quia cum alio non communicat, totum solus dicit, & comunicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans dicere censetur, dum quilibet eomunicans in persona communicantis se cum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurrit per se, scilicet comunio dicentium, quo fit, ut quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, quod iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quod quum aliquis sic partem dicit, non vt comunem, sed vt propriam, non comunicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submisit, quod sibi soli dicit. Non comunicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfaciunt. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non quilibet licet, sed vt comunem, est pars chori. Dato ergo, quod ecclesia non praecipisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quod iste non satisfaciunt in proposito, quia

non dicit id officium, quod dicit vt partem, ex quo id, quod dicit, non dicit vt partem comunis officii sibi & alii, sed vt propriam sibi: quia non comunicatur alii per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfaciunt officio. Et haec intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versus deficere, non est contra praecceptum Romae die 3. Nouembris, 1514.

R E S P O N S I O IX.

De usura & in veniali pertinacia, & publico delicto.

REuerendis Literis vestris reuerende pater, inueniuntia in illis dubia a me requisita. Primum est, an usura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit: Et est ratio dantis, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci etiam usque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de ceteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

S V M M A.

Restituenda est usura accipienti pecunias mutuo, sine necessitate.

Non neganda est ceterorum peccatorum absolutio poenitere non volenti etiam in mortis articulo de veniali, quod veniale est.

Ad qua prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo dicitur, quod usura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub usuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quod delictum pertinacis propositum, cum venialium ordinem non transgredat, nec venialia remissionem mortalium impediunt, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda est absolutio ceterorum peccatorum.

¶ Ad id vero, quod tertio quaeritur, dicitur quod per se publicum (quod per accidens vero infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet, vnde in comunem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quod probari potest, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex se in comunem notitiam veniat, quamuis hoc habere possit, sed bene constituitur in esse publico ex hoc, quod confessus est iudicialiter, nisi per accidens a iudice in hibeatur executio publicationis. Contingit non solum praedicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad praedictam publicationem, vt puta si delinquatur in communi hominum praesentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingen-

tibus

tibus sine detractioe vis vltioe postulat delicta hanc tam
quã in publica dici.

Hæc sunt doctissime pater, quæ pro respon-
sione iocurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire po-
uiffes, si voluiffes. Bene vale, & ora Deum pro me.
Florentiæ in Sancto Marco decimafexta Octobris,
1509.

R E S P O N S I O X.

*De Annua pensionis venditione ex benefi-
cio ecclesiastico debita.*

S V M M A.

*Annua pensionis pecuniam recipiens, vel
certam pecuniarum summam, vt liberetur
ab onere exigendi, & non incurrit
simoniam.*

A M A N T I S S I M E Frater, quæstioni tuæ,
an possis annuam pensionem tibi ex quo-
dã beneficio ecclesiastico debitã absq;
Simoniz vitio pro certa summa pecu-
nia semel persolueda vendere, respondendo dico
nullã interuenire in hoc contractu Simoniz labem:
quia annua pensionis ius purè temporale est, nihil
spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo qd
solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam an-
nua pensio non est beneficium ecclesiasticum, pro-
priè loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua
sebetur pensio, illius est, qui tibi debet annua pensio-
nem de fructibus: propter quod solus ipse benefi-
cium hoc habens, tenetur ad diuinum officium ho-
rãrum canonicarum: tu enim ex pensione hac non
teneris ad diuinum officium, vt potè non propter
habens aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo qd
potest et laicis concedi: sicut & conceduntur eis de-
cimæ ecclesiasticæ debite. Vt enim D. Tho. in Secunda
Secundæ. q. c. art. 4. ad tertium dicit, quã concedit
Papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur
concedere ius spirituale decimarum, sed tempora-
lem actionem circa fructus decimarum. Et simili-
ter est dicendum in proposito, quod concessio an-
nuæ pensionis, non est nisi purè temporalis rei dona-
tio, ac per hoc potest licitè pro certa summa pecu-
niæ beneficium ab onere pensionis liberari. Nec ob-
stat, quod in bullis pensionis appositum est, quod si
non annua soluerit pensionem beneficium sit tuum
ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius
pensionis naturam, sed ad pœnam non soluentis spe-
ctant: iudicium autem de contractibus non secun-
dum adiunctas accidentes pœnas sed secundum eo-
rum naturas attenditur. Et hæc accipe cessante frau-
de, quam scio in te non habere locum. Nam si quis
in fraudem Simoniz, vnicò contextu renunciat be-
neficio, reseruat sibi pensionem, & extinguit pensio-
nem pro tanta summa, non solum apud Deum (qui
venditionem beneficij palliatam inspicit in corde)
sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice dam-
naretur: sicut in similibus damnantur contractus in
fraudem vsurarum. Bene vale. Romæ, die 16. Fe-
bruarii, 1518.

R E S P O N S I O X I.

*De recipientium & soluentium pro locati-
pecunijs quinque pro centum saluo capi-*

ali ad Magistrum Conradum Kœlin.

S O L I C I T V D I N I Tuæ patet reuerende de
esse nequaquam possum, quum ex fonte pie-
tatis illam procedere video. Quæstionis igitur
in qua meum poscis iudicium, propter
quod nuper in partibus germaniz est exorta, casus
de verbo ad verbum est ille: Vtrum Petrus confi-
gnans centum florenos apud Paulum mercatorem,
vt ei pro parte lucri, capitali saluo, assignet per annũ
quinq; florenos, residuo lucri, sibi reseruato, licitè
contrahat, & ad restitutionem illorum in foro ani-
mæ non teneatur.

¶ Et est ratio dubii: quia iste contractus, vt pro-
ponitur: est manifestè illicitus, sed vt exponitur, di-
citur licitus. Exponitur autem, quod contractus iste
includit virtualiter tres contractus: primò contra-
ctum societatis negociatiuz inter Petrum ponentem
centum florenos, & Paulum ponentem industriam:
secundò contractum assicurationis capitalis inter
eosdem, Paulo assecurante Petrum de suo capita-
li: non enim licet minus Paulo, quàm cuiuscunq; al-
teri assecurare Petrum: & propterea ponitur hic ca-
pitale saluum: tertio contractum venditionis & em-
ptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendente
lucrum speratum Paulo pro certo precio, scilicet quinque
pro centum. Et iste similiter contractus non est mi-
nus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum,
& quemcunq; tertium: & propterea determinat-
ur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶ Hic est casus vt proponitur & exponitur. In
quo tria dicenda occurrunt: primò qd contractus iste
falsò exponitur: ita quod non est capax istius expo-
sitionis: secundò, qualiter deberent adiungi alii duo
contractus primo: tertio quid absolutè respondend-
um est quæstioni.

S V M M A.

*Consignans pecunias apud mercatorem, vt
ei pro parte lucri, capitali saluo, assignet
per annum, puta quinque aureos residuo
lucri sibi reseruato, illicitè contrahit, &
in foro animæ & conscientie ad restituc-
tionem tenetur.*

Q U O Ad primum declaratur, quod contractus
iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum
suam formam manifestè est contractus societatis: &
si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua,
aut ex conditionibus apposis, Non ex natura sua:
quia contractus societatis est contractus disparatus
ab illis aliis: sunt nanque omnes isti contractus vel
luc singulares quædam species non ordinatæ sicut
numeri aut figuræ: nec sicut causa & effectus virtua-
liter inclusi in causa, vt patet ex hoc quod singuli se-
orsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo
iste societatis contractus alios duos ex natura sua.
Nec ex conditionibus apposis: quia ista conditio,
Saluo capitali, non infert contractum assicuratio-
nis. Probatur quia contractus assicurationis
capitalis est contractus commutationis: ac per hoc
debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecura-
tione: alioquin commutatio non est: in proposito au-
tem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Pe-
tro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione
apposita, scilicet saluo capitali, habetur contractus
assecurationis capitalis, vt expositor fingit. Simili-
ter altera conditio, scilicet, assignet quinque florenos
pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non in-
fert

fert contractum venditionis & emptionis lucri spera-
ti & incerti: quoniam contractus venditionis & emptionis
lucri sperati incerti est & contractus commutationis
nis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum ter-
tia persona. Constat autem, qd tertia persona non em-
ret à Petro lucrum speratum ex centum hoc modo,
s. vt ipsa tertia persona nihil in presenti acciperet, sed
solã spem habendi lucrum vltra quinque pro centum
& ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singu-
lis annis quinque pro centum ex lucro illorum centũ.
Et circa hoc non oportet aliã probationem afferre quo-
niã mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, qd quilibet
bet initurus hunc contractum, pretium aliquod vltra
illã spem exigit pro sua obligatione & periculo.
Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri
absq; pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet
qd non interuenit hic contractus emptionis & vendi-
tionis sperati lucri, sed solus contractus societatis
cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contra-
ctus iste. Hæc de primo.

¶ Quò ad secundum, licet dicti tres contractus in
veritate in casu posito nec formaliter, nec virtualiter
sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum di-
cti contractus cum apposis pretiis, dicendum occur-
rit quomodo licitè fieri possunt.

¶ Dupliciter autem contractus societatis possunt
dicti duo contractus coniungi, s. ex pacto, & sine pacto.
Et si quidem contractus societatis habeat hæc pacta
annexa, scilicet, vt Paulus teneatur assecurare capita-
le, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta
est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam
ex dictis satis patet, qd esset societas hæc leonina. Si
verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa,
scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale, & cer-
tificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona
assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniustè ali-
quãtulum grauaretur, quãtum est ex ratione iustitiæ:
quoniam contractus societate habente suã equalitatem,
non debet secundum iustitiæ rationem super adiun-
gi Paulo hoc grauiamen, s. qd teneatur assecurare ca-
pitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius face-
ret: quoniam constat, quod ex æqualitate societatis ad
hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, si-
cut non est licitum ex pacto obligare accipientem
mutuò, vt teneatur remutuare: quãuis hoc gratiosè
possit & debeat facere. Dixi autem secundũ iustitiæ
rationem: quia si ex quasi conducto communi pacto
hæc in consuetudinem deducta, vt licita essent (sicut
pactum de retrouendendo introductum communi-
ter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari
posset ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis,
quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem
est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta
via palliadi vsuras cum dano virorum industriorum,
qui hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, vt pos-
sint de suis industrijs viuere: & minus malum est eis
hæc pacta subire, quàm cum manifesto interesse in-
uenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autem si dicti contractus superueniãt
contractui societatis, ita vt contractus societatis fiat li-
berè ex omni parte cum debitis conditionibus socie-
tatis & sociorum, sed seorsum ac disparatè: su-
peraddantur isti contractus, vt Petrus à cura soli-
tudineque se exoneret, & à timore fraudis se libe-
ret, dicendum occurrit, qd contractus assicurationis
capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt
licitè fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter
Petrum & tertiã personã possent licitè fieri: adhibitis
scilicet honestis pretiis secundum iudicium sapien-
tium in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali
persona, & breuiter consideratis indiuidualibus con-

ditionibus, quæ scientificè determinationi non sub-
sunt. Constat nãq; qd tali tempore, vel propter talem
personã, vel propter talem artem in tali loco vix inue-
niretur assecurator, & certificator lucri non solum
quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propte-
reã non videtur absque vsurarum fraude heri si pro
miscuè præsupponatur cum qualibet persona, aut
in quolibet artificio lucrum certificandum quinque
pro centum, aut capitale saluum. Experientia siqui-
dem testis est multos ex vitio personæ, multos, ex
temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, satis patet ex dictis, qd absolutè
loquendo in quæstione casus propositi, rã vt proponi-
tur quàm vt exponitur, iniustum est societatem hanc
inire, & Petrum teneri in foro animæ ad restitucio-
nem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto
contraxit: quoniam cum inique grauauit, de facto con-
ditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri
certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occur-
runt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt
oretis Deum pro me. Romæ die prima Aprilis, 1515.

R E S P O N S I O X I I.

*In quinque dubiorum solutiones distri-
buitas ad eundem.*

A C C E P I reuerende pater schedulã quinque
dubiorum, nescio cuius viri notabilis scrupu-
losæ conscientie petentis à me satisfieri: quum ta-
men P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuiffet,
si mihi hanc sarcinã imponere noluisset. Vt ergo
charitati vestræ & illius conscientie non deficiam, quã-
uis conualescens, respondere curabo petente reuer-
suro latore responsionem breuem.

S V M M A.

*Non opus est pœnitenti conteri de sin-
gulis peccatis numeraliter
in eadem specie
peccati.*

E S T Igitur primum dubium, an sit simpliciter de
necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis
peccatis numeraliter in eadem specie, quãdo potest
ea sigillatim ad memoriam reducere. Est ratio dubi-
ij: quia hoc videntur cõmuniter doctores in 4. sen-
sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quod licet
quidã videãtur hoc sentire: quãtum ad integritatem
satisfactionis (ita quod sicut sigillatim in singulis
peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem suã con-
tra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet qd
sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamẽ
diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad
confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huius-
modi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de
contritione quidem patet ex veteri testamento (quia
in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium
iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo, quia
dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quo-
niã dilexit multum. Impossibile siquidem est, in
quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccato-
rum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: &
ratio dimissionis peccatorum non detestatio multi-
plex, sed multa dilectio reddit. Et vtrinq; ratio est:

quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem & tãta posset esse q̄ sufficeret ad omnimodam satisfactio nem, vt de Latrone creditur. Non minùs siquidem satisfaci debitor centum quadrantum, si dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quàm si daret centum quadrantes numeraliter. De confessione vero clarum est, quòd vnico verbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet si gillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de cõtritione dicta est: vnum siquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualeat, & tãto melius est, quãnto maioris est virtutis vnum magnum opus quàm multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum quarto verificatur in hoc, q̄ oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

S V M M A .

Circũstantia loci per se est necessario confitenda.

Secundum dubium, quando circũstantia loci facti est necessariò confitenda secundum doctrinã S. Th. & secundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, q̄ tunc tantum quando actus peccati commissus directè cõtrariatur sancti tati loci, id est, ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulcrum, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerum, & huiusmodi: quòd ergo fit contra ista, tunc & non aliter venit confitenda circũstantia loci facti necessariò.

S V M M A .

Tam venditor, quàm emptor sciens naturam rei, & valorem, peccat, si res maiori, vel minori pretio vaneat, quàm valeat.

Tertium dubium est, si tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum, si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Est ratio dubij, quia scienti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaratur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, q̄ si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm in æqualitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptã: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autè peccandi, quum possint esse diuersæ, & sint per accidens, extra artem relinquuntur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quòd pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis &c. spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria in casu posito scienti, volenti voluntario mixto.

S V M M A .

Possunt principes per consuetudinem sibi rerum suarum feras appropriare.

Quartum dubium est, an principes terrarum per

consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia auctoritate legis naturæ, feras durante earum naturali libertate appropriantur cuiuslibet occupanti: vt patet insti. de re. diu. §. feras. Et consuetudo contra naturæ ius videtur irrationabilis: & si militer præscriptio ab huiusmodi iure introducta, non videtur iuuare principes.

Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positio, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subunt positio, consequens est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feras, ita & consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quòd populus habes dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quòd solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non sunt feras communes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cùm quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

S V M M A .

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluerè, si nolunt huiusmodi statuta renouare.

Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imò tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, quòd non permittunt alios venari sicut habens bouem corinpetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequitis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluerè, nisi desistant à peccato. Bene valeat, & pro me orate. Romæ secunda Maij 1514.

R E S P O N S I O XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum sententiarum per commentum. Secunda Secunda explanationes distributa ad eundem.

Iteris tuis pater venerande, petentibus quorundam in commentariis nostris super Secunda secunda tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum, Natus verò nunc, aliquid orti, satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obscura videntur, magis elucescant. Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in q. 10. ar. 4. dictum est, q̄ licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in q. autem 169. ar. 2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reedificationem synagogæ Iudæorum.

S V M M A .

S V M M A .

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, dummodo non sint per se supersticiosas.

Facile respondetur, in primo loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi vtuntur ad superstitionem suã. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtunque.

Secundum est. In q. 1. ar. 4. dicitur q̄ occultissima per accidens subiaccit ecclesiæ censuris: in q. v. ar. 69. ar. 1. dicitur, q̄ author homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima

S V M M A .

Occultissima vitia subiaccit ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdantur, vt se prodant.

Solutur & hoc facillimè, remittendo ad locum secundo allegatum, vbi expressè dicitur, q̄ occultissimus author notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: vt ibidem dicitur.

Tertium est. In q. 78. ar. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q. autem 85. ar. 2. in 5. causa duelli, videtur dici, quòd licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A .

Tamen ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere sanctum est.

Solutur hoc dubium declarando differentiam, quam nõ penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccandum: & aliud est inducere solummodo ad ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est non solum licitum, sed sanctum, imò Angelorum officium, & hoc in secundo loco dicitur. Et hinc fit vt adulterum quum aliter non valeamus retrahere, ad simplicem fornicationem licitè prouocemus, non hortado, vt fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt sapiens iudicabit: hoc. n. non est inducere ad malum maius vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentissima exercitatio hoc à redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem, viri apud Hierem.

Quartum est. In q. 147. dicitur: Excusantur qui omnino cœnatis tempore ieiunij exhibent cœnã: & doctor sancti dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

S V M M A .

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet, sicut exhibere cœnam cœnatis tempore ieiunij.

Solutur hoc, dicendo q̄ exhibens cœnam, ministrat homini, nõ vitio: exhibens autem vinum ma-

nifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnã & vacantem ebrietati: nam vacans cœnã, vacat actui humano: & deformitas vitij, solummodo se tenet, ex parte circũstantiæ cœnantis: puta quãta quando non debet, cœnat, Vacans autem ebrietati, vacat actui per se deformi: ebrietas. n. præsupponitur per se praua.

Quintum est. In q. 72. ar. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in quol. autem. q. illa, an in vsu ra transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino voluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

S V M M A .

Non oportet in ceteris iniurijs vt in contumelia veniam petere, propter quod ibi subest aliqua honoris gratia.

Solutur hoc, dicendo q̄ petere veniam, dupliciter concurrere potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est veniæ petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrat, vt res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, q̄ non est necessaria: quoniam sicut in ceteris iniurijs sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis veniam, ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest, ideo prudentis viri concilio relinquatur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigit petitionem veniæ.

Extum dubium est: cur neq; in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoso murmuracionis vitio.

S V M M A .

Omissa est in parte vitij murmuracionis tractatio quia circuit omnia vitia, vt quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

Ad quod dicitur, q̄ murmuratio non est genus aut species alicuius vitij, sed circuit multa vitia, vt imperfectum quid in multis speciebus vitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuracione fieri tractatus, quum de generibus & speciebus vitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitij verborum (pura contumelia, detractio & falsurratio) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurraciones: & detractioes: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitij actuum vel passionum, intus vel extra (vt inobedienciæ, impatientiæ vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobediencia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiae, quo stante licite operamur oppositum.

S V M M A.

Putans sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quam illicitum, quamvis ignoret num licitum, vel illicitum sit, is non peccat, operando sicut peccaret ex conscientia si sciret, & dubitaret de licito tunc operando quod non malum, & illicitum esset, quod licitum per rationem novit.

Ad hoc quaesitum dupliciter videtur ab aliis responderi. Quidam. n. distinguendum putat quacitate ambiguitatis: scilicet quod quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut a quod credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si vero plus credit licitum esse, cum haesitatione tamen liciti, scrupulus (inquunt) est, quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibus ista aut videtur ad rationem licitae operationis exigi fidem certam excludentem omnem haesitationem: alioquin periculum peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est haesitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam appetentia.

Mihi autem occurrit dicendum, quod siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare, siue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel levi fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi haesitatio seu vacillatio sit modo speculatio, vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito vel illicito secundum se, vel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quamvis cunctis; magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quacumque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc a se pulsatione, ita quod ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicite quis pulsaret: intellectus siquidem speculativus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculativa exigeretur, non solum rudes, qui sola certitudine adhaesionis alienae doctrinae sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an veritatem speculativam eundem habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, (inquunt Arist.) est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, & sciat. Et diversitas ipsa opinionum circa aliquod unum nata est reddere intellectum speculativum nutantem. Non est ergo in hoc quaesito spectandum ad haesitationem magnam vel parvam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operationem certa est, quicquid tam in ratione, quam in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum motum, scrupulus est conscientiae, contra quem illicite agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non

significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea scrupulus conscientiae, qui per se opponitur conscientiae in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiae non opponitur. Hinc enim fit, ut vacillatio conscientiae in applicatione consistens deformem reddat actionem, quoniam sit applicatio modo, quo non desinebat. potentia rationalis determinari ad unum, si recte exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur utriusque oppositi, si fluctuante illa quis vivit. Fluctuans. n. quantum ad spiritus fluctuationis: tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambae supradictae opiniones forte intendebant. Prima enim & ad haesitationem in intellectu, ut se videtur respexisset secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & orapro me. Romae nono Februarii anno salutis, 1521.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum in Comment. Secunda Secunda sibi invicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

P V L S A S, Venerande Patet, frequenter me piis dubitationibus, non ut discas, qui alios gloriose doces & verbo & scripto, sed ut explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuae satisfacere cupiens; propositis quaestionibus breuiter respondere curavi.

S V M M A.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonus esse, non tamen meretur peccando in opere substantialiter bonus.

Q V A E R I S Ergo primo, cur in commentariis nostris super Secunda Secunda, quaestione trigesima tertio articulo secundo, responsione ad tertium, & quaestione octuagesimatercia articulo quinto, in fine, permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde namque consurgere videtur, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: ut Lutherani noviter dogmatizant.

Huius quaesito respondetur primum, non esse in commentariis nostris scriptum, unum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter, ut patet intuitu. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omisso: bonitas autem essentialis saluatur in animo, seu in virtutis habitu. in secundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omissione. Deinde dicitur, ad se potius spectando quam ad verba, quod magna est differentia inter has duas combinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul concurrens in eodem numero actu, dum saepe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circumstantia moraliter mala: ut quum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autem combinatio nunquam simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam aeternam. Est enim tanta vis peccatum veniale, ut tollat ab actu, quem afficit meritum aeternum.

aeternae vitae: quamvis non tollat aeternae vitae meritum a persona: multi. n. sancti viri absque hoc quod per dunt aeternae vitae meritum, peccat venialiter: verum per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam aeternam. Hinc clare patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quod iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere merito potest peccare.

S V M M A.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se proderi: & se inde veri haeredes damnari patiatur.

S E C V N D O Quaeis ex eisdem commentariis, q. 62. art. 6. circa responsionem ad tertium, ubi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quae ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcumque veri haeredes inde damnificentur: quod tamen sententia notabilium virorum refragatur.

Huius obiectioni respondetur, mulierem quae ex adulterio genuit, & propterea veri haeredes damificatur, non teneri ad damnificandum seipsam in fama, ut quantum in se est, veros haeredes a damno haereditatis praeservet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciali coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, ut satisfaciatur debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut vitam pro evitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (ut dicitur) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis: quum decretalis de pecc. & remissae officii. expressè dicat, mulieri, quae timet viro suo hoc indicare, non esse de negandam poenitentiam. Constat enim quod certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. qui non solum melius sit nomen bonum, quam diuitia multa: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quam eius infamia si communi con sanguineorum voto creditur.

S V M M A.

Uentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obstat idololatrias non nunquam peti posse per deos suos iurare.

Tertio quaeris ex eisdem comment. q. 78. circa art. 4. & nescio quo opusculo nostro: ubi dicitur, utentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato praestabile, si solidum est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud August. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falsos deos iurat: ita quod, si per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum: & proinde petitur in quantum per falsos deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licite peti, dummodo nullum agatur prauidicium salutis.

Ad huiusmodi obiectionem respondetur, solidissimum esse iactum fundamentum, si nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in prauidicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quicquid licet petere, licet et appetere: quum petere actus humanus sit ab appetitu rationali, qui voluntas est procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius quantumcumque parati: scriptum est enim de charitate, quod non gaudetis

per iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcumque parati. August. aut. ut patet in epistola ad Publicola, non dicit Barbari iuramentum, si vellet iurare per verum Deum, non esse admittendum: sed vrentem fide Barbari firmata iuramento per falsos deos, non communicare peccato illius, quo per falsos deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum, quod ille potest si vult absque peccato praestare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmata: quod ille praestare potest si vult, credendo in unum solum verum Deum & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos deos. Falsum ergo opponitur, dicendo, quod si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi forte obicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem: quasi idololatra non ut iuramento, sed ut vana & superstitiosa iurandi adinventione, illo vteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex ista reservatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, ut iurarent per falsos deos, sed ergo petendum esset, ut iurarent, & non irriderent veram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamvis sciatur, quod iurans, iniquitatem apponet iurando per falsos deos.

S V M M A.

Non potest vir uxoris votum continentiae irritare, sicut votum abstinentiae.

Q V A R T O Quaeis ex eisdem comment. q. 88. circa art. 8. An sicut votum abstinentiae uxoris, sic, & votum continentiae vir irritare possit, sic ut vxor secura sit atque tuta.

Huius quaestioni respondetur, non esse eandem rationem de uxoris voto circa abstinentiam, & circa continentiam quo ad irritationem a viro: quoniam potest irritandi vota uxoris, spectat ad virum, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentiae vir & vxor ad paria censentur: & propterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiae uxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

S V M M A.

Sententia excommunicationis iniusta priuat ecclesiae suffragiis quo ad specialem ecclesiae intentionem pro illo orantis, & ca. faciens, non autem quoad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

Q V I N T O Quaeis, an sit mens sancti Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quod excommunicatio iniusta priuet suffragiis ecclesiae, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiae suffragia participatur a Christi fidelibus. Primus est per communem ecclesiae intentionem, qua communia suffragia pro ecclesiae membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & praecipue ministri ecclesiae intentionem, qua communia suffragia diriguntur pro isto particulari, ut quum aliquis dicit, vel facit dici missam pro ista singulari persona. Excommunicatio aut iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis ecclesiae.

gii ecclesie, hoc secundo modo: quia timenda est, non solum ab excommunicatione, sed ab aliis: ac per hoc alij prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatione suffragiis ecclesie: quia rationabiliter interpretatur communem ecclesie intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuine dispensationi secundum veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit. n. imitatio militis ecclesie a celo) constat autem excommunicatione iniusta ex errore humano procedi, ac per hoc sub communi intentione ecclesie, qua excommunicati priuatur communibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniusta: non. n. intendit ad de re afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicatio priuare vno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et sic intelligenda sunt quae alibi scripsimus, quod excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesie suffragiis.

Hac mihi occurrerunt amantissime pater, ad qua sita tua scribenda: quae si satisfecerint, gratiae referantur Deo: sin aliter, suppleat perspicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romae die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & unitate numerali peccati actus exterioris.

Ad priorem Sancti Miniatensis.

CHARISIME FRATER, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere in ter tot occupationis curauit.

Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosae personae verecitis vacantes agant contra votum: quandoquidem cognoscere non sua, seu alienam, secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem affectumque occidendi: toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat haec peccata? Per quid enim, iniuriis, indiuiduantur voluntatis actus.

S V M M A.

Quaenam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religio si verecitis illicitis vtentes agunt contra votum.

Ad primam dubitationem facile dici posset, quod propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur voluisse habiturum se dominum in Deum. Et multi voverunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis voveret se non commissurum adulterium, si contra faceret, non solum adulterii, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosae personae non solum abstinentiam a coniugio, sed ab actu venereo voluisse dici possunt: testan-

ter hoc animi sermonisque conceptu ac vtu, credimus naque, & fatemur omnes castitatis votum in omni esse religione. Constat autem quod castitas continentiam non solum a coniugio, sed a ceteris venereis significat. & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & recipit.

Perspicacius autem dici potest quod quia per votum religionis persona diuino cultui dicitur, ac per hoc fit alteris Dei, specialiter quo ab abdicatione etiam licitorum venereorum a se, vt cogiter quae domini sunt: ideo non solum si coniugem de facto accipiat, sed etiam si ad alterius uxorem accedat, vel quomodo libet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci. n. a quocumque non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non solum alterum de facto coniugium contrahit, sed si cuiusque; alteri consensit, adulterij rea est, propter dictam rationem: quia. f. persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat quod fides coniugij non respiciat vt propria materia nisi de bitum coniugale huic & non alteri coniugij (alteri. n. personae coniugij omnino illicitum ex se est) & tamen cum quacumque persona alter coniugij coeat, adulterium committit: ita stat quod votum religiosi, vt propria materia respiciat, abstinentiam a coniugio, & tamen quomodo libet religiosus coeat, sacrilegium committit. Et utrobique (vt dictum est) eadem est ratio: quia utrobique persona fit alterius quo ad partem generationis, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugij. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

S V M M A.

Unus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

Ad secundam vero dubitationem dicitur, quod ibi est vnum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto pluries firmatum.

Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importat, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quod in eo est actualiter voluntarium & deordinatum in spem homicidij: ita quod & verum, est quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quod voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntarie iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus voluntarij: ita quod quod prius erat voluntarium imperatum, modo est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij,

micidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuenit.

Hac sunt, amantissime frater, quae mihi circa vestra dubia occurrunt. Super est, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentia 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMANTISSIME PATER ex acceptis vestrae sollicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluique a me familiariter flagitatis. Ego autem quam primum compleui expositionem librorum de Anima (cuius fini incumbere, cum vestras recepi) respondere curavi: ne praeclearo ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium refert ad hominem, me ipsum scilicet, quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem representatum entis: & in tract. de Analogia nominum video hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in praefato libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogum dicitur, & diuus Thomas in q. de veritate. q. 1. artic. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia praedicamenta & transcendentia addunt, in quem resolvuntur, qui est primo notus. Hac enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest a naturis, non erit simplicissimus, nec primo notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

Ad euidentiam horum, & specialiter primi, recedito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturae est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod vnum proportionabilitate ut sit, habeat singula membra similia proportionabilitate: oppositum quod habeat et vnum conceptum mentalem representatum illius vnius proportionabilitate. Nec huius oppositum teneo in tract. de Analogia nominum, sed conceptus iste vnius numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnius Analogia secundum esse representatiuum: nec representat vna sola natura, sed vltra vna quam determinate representat (a qua est impressus) representat implicitate ceteras similes illi impleat. Naturae secundum id in quo proportionabiliter eis similis est: id est. n. est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim in oculis natura similis est naturae spinae in sustinendo carnes animalium (in quo analogatur) ita conceptus mentalis oculis, vt sustinens carnes, est similis oculi & spinae: sed oculi determinate, spinae autem implicite. Sicut et ipsum os non est simile spinae determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo Analogum habet vnum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnius numero in mente representans Analogum quidem determinate, nullum autem eorum quae fundat Analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelliges mentalem conceptum, quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam representabat, & loco illius natu-

rae concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes Analogiam indeterminate, verbi gratia: Si concipitur os, est os sustinens carnes: intelligens loco oculis ponat quid, & dicat quod sustinet carnes: tunc enim manifeste praesentatur Analogum explicite, implicitum autem tantum natura fundans Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex rationibus differentia: sed et quia primus ad quid rei spectat Analogum: secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfecte representat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adaequato explicite conceptu Analogi interpretandum est, cum a me vel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum Analogiam tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarum (non sunt fictitii) quem admodum in mente conceptus adaequatus Analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adaequatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiciatur, representetur, aut concipiatur abque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obici dupliciter, imperfecte scilicet, vel in vno explicite, in quo cetera obiacentur indeterminate: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. Nec praedicta contrariatur doctrina sancti Thomae. n. primo notum ordine generationis est, secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctae cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicem, sonat, dicitur: quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogiam non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod Analogiam compositionem admittat. Et vt exercitatione resolutio monstratur, si substantiam in ens vis resolvere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturam substantiam, quatenus esse fundat: est simplicissimus, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum simplicem, quod est, resolues: quod est simplicissimum, cui et praedicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quarunt resolvere in vnum Analogiam, sicut esse fuerit resolutum in vnum, vniuatione. Ita quod quarunt in Analogiam, quasi vnum numero terminum, sicut in vni uocis: cum tamen terminus in Analogiam sit vnus, proportionabiliter tantum. Ita quod & singula, resolutibilia resoluntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum simplicem vnum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quod (vni uoco rem absoluiam) ens esse primo notum, in quod sit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quod ens secundum perfectum adaequatumque conceptum non abstrahit a naturis praedicamentaliibus: sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius vt semper animaduertatur secundum Analogorum morem haec dici.

Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo quo ex vnico verbo concepisses curata. Bene vale & pro me orare digneris. Romae die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto rapis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis praedicatorum.

DILECTE Fili pijs precibus tuis satisfacere volens, consideravi in literis tuis questionem distinctam in quinque articulos circa emptionem raparum.

prorum rerum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè recuperabilia, sine iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negatiuè: quia nec veri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelictio huiusmodi conseruit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam seræ, veteles, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis (quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi, per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscuè quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt.

¶ Secundus est, an rapta à piratis, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negatiuè in foro conscientie: quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad uitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementi bus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione utilitatis propriæ, vel domini: ita quòd ementes profua totaliter, vel principaliter utilitate, sint male fidei possessores: ementes autem pro domini principaliter emolumento, rectè faciant, pretiumque repetere possint. Ad quem respondetur, quòd per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini: & si quis emit, etiam bona fide, tenetur ad restitutionem rem emptam, quam habet, vero domino: nec potest pretium solum petere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ ademptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Ne hoc est vertendum in dubium loquendo per se, & propriè. Dico autem, propriè: quia magni preter emere vel redimere: nã emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet: sed redimit is solus, qui vice veri domini redimit occupatam ab aliis rem illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significaturus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed pius est redimere viliori

pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse con sanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas & presumens gratum esse consanguineo meo, quòd ego fruaribus sic irrecuperabilibus, emam illa. Sed etiam, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicitur sic, probabiliter credo, quòd taliter emens, paratus reddere vero domino, si comparuerit, credens tamen quòd non comparebit, & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri domini voluntate presumere, sitia conscientia tutum, & aliis diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se est licitum) quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restitutionem vero domino sine pretio, quandiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans ademptionem quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd manent apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti ecclesie, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis, puta Vngariæ. Ad quem respondetur, quòd hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licitè quis hæc redimat, de manibus infidelium, redditurus, etsi non illi ecclesie calicis dominæ, quæ nescitur, attamen ecclesie. Cuius, significando ecclesie, cui datur vt quantum in se est, & publicè, & teneat pro ecclesie, cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesie de alia, quàm mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa Christi ecclesia. Hæc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis. S. Xisti finis.

T O M V S

T O M V S S E C U N D U S O P U S C U L O R U M
Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti, In quo sunt
Tredecim vtilissimi tractatus.

- 1 De conceptione beata virginis.
- 2 De eucharistia sacramento.
- 3 De celebratione missæ.
- 4 De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
- 5 De præcepto elemosinæ.
- 6 De monte pietatis.
- 7 De cambijs.
- 8 De vsura.
- 9 De simonia.
- 10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De voto.
- 12 De solutione malefici opera malefici ad hoc parati.
- 13 De spasmo beata Virginis.

TRACTATUS PRIMUS
De cõceptione beata Mariæ Virginis
ad Leonem decimum pontif. maximam, in quinque capitula diuisus.

- 1 De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt vel ei aduersantur.
- 2 Quæstio de cõceptione, quomodo nõ sit de necessario credendis.
- 3 Quæ de cõceptione sententia fidei aduersetur.
- 4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quàm probabilis existat.
- 5 Quantum valeant argumenta, quæ tenent oppositum.

CAPUT I.

De duplici via discernendi ea, quæ fidei sunt vel ei aduersantur.

uauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primum, via discernendi ea quæ sunt fidei, modique, quibus aliquid eiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis gressus dirigentur.

¶ Duæ sunt viæ, quibus decerni potest religio Christianæ quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis authoribus sacra Scriptura, contenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusque Apostolorum in symbolo & aliis, quæ constat ecclesiam per Apostolos suscepisse: vt sacramenta: Reuelatio deinde facta apostolica sedis, siue cum synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solennitatem, & congruitatem spectat iudicij apostolici de his, quæ sunt fidei, & non ad necessitatem, vt vniuersa testatur ecclesia, hæreticis indubiè tenens, qui ab apostolica sede damnatâ heresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his præcipue, quorum & vita & doctrina approbata est ab ecclesia. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessariis: ita quòd se hæreticum comprobat quicumque pertinaciter alicui horum aduersatur: Reuelationi autem factæ sanctis aliis quorum doctrinam ecclesia suscipit, tanquam probabilis inhæremus: vt diui Augustinus, Thomasque scripserunt, & magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatum explicite (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicite, vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacra Scriptura & aliorum quæ certa fidei sunt: nisi quòd ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, vt manifestentur hæc quæ implicite dicuntur contineri esse necessariò connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quòd fit, vt in istiusmodi rebus antequam constat quid necessariò connexion sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuique liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamen. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: vt scilicet afferantur rationes ostendentes cõsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentam resolvere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuiuscunque, sed prædictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria verò via, quæ potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quòd vere miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magnatum ex parte operum miraculorum: quoniam Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nos vere miracula a solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorum, & similia. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt si fieri posset, etiam electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, vt contingit in pigrijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corinth. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus,

Diuina reuelatio, vel in sacris scripturis, sanctisque patribus, sacra, vel fidei apostolice cõsynodo, vel sine

Austum felixque sit, Leo 10. Pont. Maxime, quòd de supremo potestatis tue opere prima offerenda tua beatissimi licu bratiuncula causa se se obtulit. Definitio secretorum Christianæ fidei, quæ nosse (soli Deo) natura conuenit, in medium venit, propositum est, vt de cernas in Lateranensi synodo, vtrum Deus beatissimam. Virgine m Mariam a peccato originali præser-

delibus, non fidelibus ecclesia vero tanquam fidei, non infidelibus est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorum eius est a Domino data Marci ut. propter infideles & ab ecclesia approbata quoad fidem personalem, scilicet dicentis se missum a Deo: ut in ca. ex iniuncto. extra de here. ramentum nisi coram Romana ecclesia euidentissime fieret, verum & indubitatum non mirum, sed miraculum, expresse ad testificandum hoc esse verum, non deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus a Deo ordinariam viam decretorum fidei, in tantum, ut si Angelus de celo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendum: ut Apostolus dicit ad Gal. I. Accedit ad hæc, quod miracula quæ ab ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maxime authentica sunt, quum humano testimonio inuitantur (eorum scilicet qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini se audire proprio testimonio tanquam humano utens, subiungit. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, subiungendo quod non voluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

Ex dictis autem patet, non solum decernendi viam duplex, sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquam necessariò credenda, ita quod contrarium sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam præbabiliter & piè credenda, ita quod contrarium sentiens non est hæreticus: ut de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & aliis huiusmodi communis ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quam extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent istiusmodi singularia. scriptum est autem, quod quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei: & cui uoluerit spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariò credendis.

Beata uirginis non a peccato originali fuisse mundatam, vel a peccato originali præseruata opinari, non fuit de necessariò credendis.

Itis autem viis incedendo, ut propositum deinde fuit manifestatur primò, quod neutra pars qua sit ut in dubium vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicite habetur, & utraque pars sustineri potest cum veritate sacra Scriptura: reliquique necessariò creditis a Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem a peccato originali mundatam, certum est quod fidei conueniat, tum quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus pure hominibus in sacra Scriptura habentur: ut patet ad Rom. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam in

numera factorum doctorum & sanctorum multitudine hanc partem explicite tenuerunt infra partem. De parte autem altera, credente scilicet beatam Virginem præseruatam a peccato originali, licet quidam scripserint, quod contrariatur sacra Scriptura & determinationi ecclesiæ, quidam autem quod non: mihi tamen theologorum minime distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo sit præseruata totaliter a peccato originali, ita quod sit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, ut beata Virgo sit præseruata a sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam inter cælum & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rationalis creandò infunditur, & infundendo creatur, prius secundum naturam ordinem caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta: ut pote genita ex conmixtione utriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solum maculam ex carnis infectione contrahit persona in utero genita, sed multa alia: scilicet reatum clausuræ æternæ, fomitem peccati, & penam mortis temporalis: ita quod infecta caro, cui infunditur anima, est, in qua fundatur ratio non potentia contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debiti, quod contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum penarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta. Quocirca positio dicens beatam Virginem præseruatam totaliter a peccato originali, dicit ipsam non contraxisse carnem suam infectam: ac per hoc non solum sine macula peccati conceptam & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio verò dicens beatam Virginem præseruatam solum a macula peccati originalis, & iis quæ a macula sunt inseparabilia (ut est reatus æternæ pœnæ: damni) non negat beatam Virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet reatum uerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clausuræ æternæ vitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc pœna, scilicet mortis, erat natura ex parte carnis illa scilicet clausuræ æternæ erat natura ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Inter has igitur opiniones hæc mihi videretur quod ad fidem differentia, quod positio dicens, beatam Virginem esse præseruatam a peccato originali & reatibus, &c. est contraria fidei catholice: quoniam repugnat his, quæ in sacra Scriptura & aliis documentis fidei certis & necessariis continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter crede-

Opinio. sententia virginitatis ab originali peccato fuisse præseruata. Oportet namque de beata Virgine firmiter crede-

incurrerit hæretica est & ab ecclesia damnata fuisse eam tamen a peccato sic liberatam, ut macula in carne, & peccati reatus securerit, non aduersatur fidei catholice.

re, quod Christus est mortuus pro ipsa, & quod ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur ista condicionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: ut patet secundum ad Cor. 5. e. Constat enim quod omnis condicionalis vera est necessaria: & quod a destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione, clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram procedendo sic. Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istam positionem, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo non est mortua morte peccati, ergo Christus non est mortuus pro omnibus quod est manifesta hæresis. Nec potest hic locus glossari, quod Omnes distribuit generaliter, & quod patitur exceptionem, & similia: quoniam constat, quod in hac propositione illud signum. Omnes distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hæreticum constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti: ut de Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo, dicit hæc verba: Consequens ergo esse voluit, ut omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat ut in peccato mortuus esse omnes. pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur, hæc oportet summarè ante oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt omnino cõtendæ, scilicet, Christus in utero est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortem Christi: beata Virgo etiam post sanctificationem sui non nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus additur alia aut per se nota (scilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus: & quod beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinare per ecclesiam, scilicet omnis homo redemptus a Christo fuit vere captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam enim harum refert Augustinus ad opusculum de origine animæ a Papa Zozimo decretam, dicens, In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuit antè captiuus, si cut scriptum est, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Et subdit, In his verbis Apostolica sedes tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, ut nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam verò, scilicet quod mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse a concilio Mileuitano: ut patet de conse. dist. 4. c. placuit. Vnde patet, quod distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Romanæ ecclesiæ determinationem: quamuis sanctus Bernardus super canticis sermone 22. illam usurpauerit quo ad angelos. Sunt & alia vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transit in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacra Scriptura, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et alia huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen

opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in extrauaganti, grauenimis: de hac positione se impediuit, sed solum de præseruatione beatæ Virginis a macula peccati originalis: ut expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatam a peccato originali ut scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, scilicet quod præseruata est a macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in propria persona illius macula, nec a fomite & pœnis, non est contraria sacra Scriptura, nec determinationi ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quoniam beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ a macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, non est extra latitudinem mortuorum, inimicorum, indigentium remissionis peccatorum, captiuorum, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti & clausuræ cæli. Et consequenter non est extra latitudinem eorum pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum mundatorum, introductorum denique per Christi mortem in vitam æternam animæ & corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo quod habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo quod in propria persona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati imò initium, vnde redundare in animam suam debebat originalis peccati macula, gratia illa, quæ præueniendo sanctificauit eam, ligando etiam fomitem, habuit rationem gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans namque animam a macula non actualiter habita sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non est extra latitudinem liberantium a peccato mundantium a sorde, redimentium a captiuitate. Neque enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur: sed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus non solum qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed qui cõpuit in sui aliqua parte duci in captiuitatem, & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur a peccato originali mundatus, non solum qui a contracta actuali macula mundatus est: sed qui a macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est, & sic de aliis. Nec putet quisquam de mea hæc phantasia me proferre: sed videat diuum Thomam in Prima secundæ, quæstione 81. articulo 3. (ubi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum transit in omnes, & per peccatum mors) sustinentem quod per mortem sufficit intelligere debitum seu reatum in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cum Apostolus duo simul dicat (scilicet quod in omnes peruenit peccatum & mors) sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona quoniam si debitum aut initium peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur sed commune, iam non saluaretur, quod illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani, contra

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quam probabilis existat.

tra quem scribit Aug. ponentis per gratia redemptio- nis Christi filios christianorum preseruatios a pecca- to originali, quod habebant in debito communi: sed esset materialis differentia, quia ille gratiam preser- uationis communem Christianorum filiis posuisset, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifeste in hac positione singularis prerogativa Ie- su Christi, quod solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: non solum ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura sua conceptionis, quae natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Vir- ginem, Quod ex te nasceretur, sanctum) sed etiam quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundan- tiam infectae carnis in maculam animae. Saluantur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & ecclesiae, determinationibus vt facile puto apparere exercitatis ingenii ex dictis. Nec obstat dictis si obii- ciatur quod reatus & fomes dicti consequuntur infe- ctam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo viderur quod sine macula incursum, iniuste anima rea remaneat; quum poena iste propriae culpae originalis tamen sint poena. Hoc inquam non obstat: quia me- diatio maculae, licet sit ordinaria, non tamen est sic ne- cessaria, vt impedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum: sufficit enim, quod om- nium horum communis radix, scilicet infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectae car- ni. Nec est iniustum quod habenti culpam in pro- prio debito & initio, actualis culpa incursum impedia- tur & reatus poenarum naturae remaneant: quoniam extra propriam culpam originale omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc sensu praedicatur hodie bea- ta virgo preseruata a peccato originali ab his qui di- cunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita quod per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex praedicta bulla, seu ex- trauaganti Sixti quarti edita in fauorem huius opi- nionis de preseruatione a macula originalis pecca- ti: & ex studio Scoti in 3. sen. dist. 3. q. 1. ad hoc tenden- tis, vt a culpa, offensa inimicitiaeque animam beatae Virginis in conceptione preseruaret: a qua pueri nunc per baptismum, & olim per circumcisionem li- beri sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. senten. distinctio. 3. quaest. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatae Virginis conceptione pra- occupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opintonibus de conceptione beatae Virginis erit reliquus sermo, an mundata an preseruata fue- rit ab originali peccato, de ipsa macula originalis pec- cati intelligendus est. Quocirca coerenda sunt pra- dicatorum linguarum, scriptorumque manus in hac questione: & neutram debent damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt sacrae scri- pturae, aut ecclesiae determinatio- ni contrariam: sed sobrie scribere & loqui de- bent, & non plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicam sedis praecipuum a Six- to quarto edi- tum.

Quam igitur neutra pars sit necessariò cre- denda, oportet videre, an altera an vtra- que sit probabilis. Quod enim pars illa quae tenet beatam Virginem esse a pecca- to originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti doctores, & tot illustres doctores, in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nomina- tim de beatissima Virgine Maria loquentes docue- runt, Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis aff. tre censui, ita vt eorum non solum nomina & loca, in quibus haec scripserunt, sed verba afferan- tur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus Augustinus super Psalmum 34. dicit, A- dam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in li- bro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus il- le homo factus manens Deus peccatum nullum vn- quam habuit, nec sumpsit carnem peccati quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad litteram dicit, Corpus Christi quamuis ex carne feminae assumptum sit, quae de illa carnis peccati pro- pagatione coepta fuerat: tamen quia non sic in ea con- ceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ip- sum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis pec- cati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, di- cit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quae pecca- to in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exer- cuit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus super Matthaeum dicit, quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emisenus episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini qui incipit, Nostis cha- rissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis exiit, nec etiam ipsa genitrix Redem- ptoris.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus, respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni ma- cula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur si- ne peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione beatae Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione origi- nalis culpae antequam nasceretur, & per Spiritum san- ctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est (& habet in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superue- niens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum forde castificauit, & ab omni aestu concupiscentiae carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, capi- tul. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit Virgo tamen ipsa vnde, assumptus est, in iniquitati- bus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernardus in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in vtero iam existens sanctificationem acce- pisse creditur, quae excluso pec- cato sanctam fecerit natiuitatem, non concep- tionem.

Sanctus Erardus episcopus & martyr in sermone natiuitatis-

natiuitatis beatae Virginis dicit, O felix puella, quae concepta in peccato purif. catur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sancti. Ant. de Padua ordinis Minorum in sermone p- natiuitate beatae Virginis dicit, beata virgo fuit in v- ro matris a peccato p- gra sanctificata, & sine peccato n- ata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quaest. 27. ar. 2. dicit, Beata Virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale pecca- tum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. sen- ten. dist. 3. quaest. 1. arg. 7. dicit, Dicendum est quod bea- ta Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis co- tractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior, Communior, quia ferè om- nes id tenent. Rationabilior quia esse naturae praecedit esse gratiae, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum auctoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in sermo- num suorum opere tertio incipiente, Ignis a facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sic sol oriens mundo, dicit, Ter- tia fuit, sanctificatio maternalis, & ista remouet cul- pam originale, confert gratiam, & remouet proni- tatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & haec fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conce- ptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora, ista- rim post animationem fuit per sanctificationem a pec- cato contractio mundata.

¶ Praeter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doct. rum continet, dicens in individuo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioan- nis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Cas- tro nouo de conceptione Beatae Virginis compila- tis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in ori- ginali peccato conceptam.

Et quia auctoritates istae, non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in individuo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum auctoritates intelligenda dicuntur de lege communi, & non de privilegio singulari, locum hic nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege communi, aut privilegio locum habere potest, quia doct. sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solum Christum a peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari in individuo nominato locum non habet glossa, quod intelligatur de lege communi, nisi hoc (scilicet sermone esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia aut maliuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quae omnia longe a Sanctis, & eorum au- thoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti & doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam vir- ginem a communi lege aliorum in duratione pec- cati originalis (quia dicunt ipsam ex privilegio sancti- ficata in vtero) constat quod sancti & doctores an- tiqui beatae Virginis privilegia serutati nullum de preseruatione eius a macula originalis peccati priui- legium admiserunt.

¶ Excludunt quoque dictae auctoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel debito, vel (& in idem re- dit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi

Sancti intenderint quod beata Virgo incurrere rit pec- catum originale non de facto, sed de debito, hoc est quia debuit contrahere originale maculam, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo scilicet preseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito, non habet illud simpliciter & absolute, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: & si solum quantum est ex se habet non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt, quod beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla con- ditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non deerant voca- bula sanctis & doctoribus, quibus debet si originalis pec- cati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explica- rent. Tum quia petendum est ab istis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & si- milia non explicant quod ipsa de facto contraxit ori- ginalis peccatum, quibus verbis, vt debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his namque expli- catur persona beatae Virginis nominatim, vt subie- ctum originalis peccati: explicatur tempus conceptio- nis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra de- buit apponi? Et si ista hoc non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non signifi- cant hoc quod dicunt. Fatuae ergo atque temerariae sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones au- thoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictae auctoritates glossam de conceptione ante infusionem animae vel in ipso in- stanti infusionis animae, quasi Sancti & doctores in- tendant, quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quod ad conceptionem ante infusionem ani- mae, & non quod ad conceptionem in infusionem ani- mae. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatae Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commix- tionem seminum genitorum: constat autem quod ser- mo semper est de conceptu in infusionem animae: ergo &c. Tum quoniam ante infusionem animae non habet locum peccatum originale quoniam sine anima ra- tionali non inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, constat autem quod ante infusionem animae non erat beata Virgo: Restat er- go, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & anti- quorum doctorum admissione digna sit, scilicet si Sancti & praeci doctores nunc essent, dicerent oppo- situm. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quae admodum verum puto, quod si Christus nunc in ter- ris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suae vt co- formeret se populo, &c. Stant igitur solidae allatae Sa- ctorum & doctorum auctoritates, ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato origi- nali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuisse preseruata.

Alterius autem partis (scilicet quod beata Vir- go preseruata est de specialissima gratia a ma- cula

Primū argu-
me nū
a Sancto
rum & do-
ctorum di-
ctis

cula peccati originalis) probabilitas affertur ex no-
tione: ex auctoritate doctorum multorum, ex detor-
minatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgē-
tia concessa, ex communitate sequacium, ex scanda-
lo piatum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelatio-
nibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinan-
da sunt pro veritatis honore.

Doctores tenentes beatam Virginem esse præfer-
uatam, sunt numero infiniti, si ad modernos spectem-
mus, Paulò antè tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt
Scotus, Franciscus de Maironis. Et beata Brigida
reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam
esse ab originali peccato.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia
est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos San-
ctus. Sancta autem Brigida è regione ponitur sancta
Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse
oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus
in prima parte summæ suæ titulo septimo, capitulo
secundo, circa finem.

Et maiori fidè digna videtur sancta Catharina:
quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta verò
Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nul-
lus habebatur certus & indubiatus Papa, à Bonifa-
cio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quæ
sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quam
cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus
doctus aut inter primos introducit hanc opinionem,
timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sententia. dist.
3. quæstione 1. post tractatas de conceptione Virginis
tum peccato, aut sine peccato originali opiniones, di-
cit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si au-
thoritati ecclesiæ, vel authoritati Scripturæ non te-
pugnet, videtur probabile quod excellentius est at-
tribuere Mariæ.

¶ Quod autem noui sint omnes doctores, hanc
opinionem tenentes patet ex eo, quod Magister sen-
tentiarum de Sanctorum testimonio in re hac dicit
in 3. distin. 3. Sane dici potest, & credi oportet iuxta
Sanctorum attestations conuenientiam, ipsam (sci-
licet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam
sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus ope-
ratione ita mundatam, vt ab omni peccati contagio-
ne immunis vniretur verbo. Hæc ille. Et sanctus Bo-
nauentura in 3. sent. dist. 3. q. 1. loquens de auctoritate
sanctorum, dicit, Nullus autem inuenitur dixisse de
iis, quos vidimus & audiuimus auribus nostris bea-
tam Virginem fuisse ab originali peccato immu-
nem in sui conceptione. Et Adam anglicus in 3.
sent. dist. 3. dicit, Si credendum est dictis Sanctorum,
tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam
in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur
dixisse contrarium. Hæc ille. Et ipse Franciscus de
Maironis in 3. distin. 3. q. 2. ar. 4. dicit quod non obsta-
te quod B. Virgo fuerit præseruata à peccato origi-
nali, propter dicta tamen Sanctorum possumus di-
cere quod aliquo modo peccatum originale contra-

xit. In quibus verbis ipse mēt ostendit, quod dicta Sa-
ctorum cogunt ad consistendum peccatum originale
in beata Virgine. Ipse enim labor istorum ad glos-
sandum dicta Sanctorum testatur, quod sancti con-
trarium suæ opinionis sonant. Quamuis vanus sit eo-
rum labor, nisi ad auctoritates Sanctorum, quæ in cō-
muni de humani generis originali peccato loquun-
tur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato
in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur,
glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non
est mirum, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor
antiquus pro hac parte afferatur, nisi forte à falsariis.
Vnde auctoritates quorundam Sanctorum (scilicet
Augustini, quum de peccatis agitur de Maria pro

pter honorem Domini, nolo habere quæstionem. Et
Anselmi, decuit, vt mater Domini ea puritate nite-
ret: &c. Et Sancti Thomæ in primo sent. Immutatis
fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ
pro hac opinione afferuntur licet scholastica disputa-
tione non sit indigna: à iudicio tamen veritatis pro-
cul esse debent: quoniam non ex dictis facile veras
glossas & expositiones rationabiles habentibus ex-
torqueri debet hæc singularis veritas, sed debent af-
ferri auctoritates Sanctorum & antiquorum non in
genere, sed in specie peccati originalis maculam ne-
gantes à beata Virgine, non tempore conceptionis
Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: vt
nos fecimus pro opposita opinione, prætermittendo
communiam. Constat nihilominus allatos tres San-
ctos expressè docuisse beatam Virginem cum pecca-
to originali conceptam: vt patet ex allegatis.

Determinasse quoque dicitur Basiliens. synodum
in sessione 36. pro hac opinione in hæc verba, Nos dil-
igenter inspectis auctoritatibus & rationibus, &c.
doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem
præueniente & operante diuini numinis gratia, sin-
gulari, nunquam actualiter subiactis, originali pec-
cato, tanquam piam & consonam cultui ecclesiasti-
co, fidei catholice, rectæ rationi & sacra Scripturæ
ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam
& amplectendam diffinimus & declaramus: nullique
de cetero licitum esse in contrarium prædicare seu
docere. Hæc ibi. Anno Domini, 1439. 15. Cal. O-
ctobris.

¶ Sed isthæc determinatio multo minus prodest
quàm prima: tum quoniam congregatio illa Basili-
tunc temporis non erat synodus, nec concilium, sed
erat schismatica: vt pote scissa à capite ecclesiæ Euge-
nio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in 34.
sessione, 7. Cal. Iulii deposuerunt de factis Euge-
nium, & post in sess. 36. quintodécimo Calen. Octo-
bris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde
hinc non nisi synagoga Satanae auctoritas afferri po-
test: quod licet etiam ipsa verba allata contraria di-
ctis Sanctorum, vt in supra allegatis patet, manife-
stent, vniuersalis tamen ecclesia adorans tunc & post
continè vsque hodie dictum Eugenium: & Nico-
laum quintum eligens ac suscipiens superstitè antipa-
pa Basiliens. conciliabuli Amadeo locupletior testis
est. Quocirca allegare, Basiliens. synodum pro
tempore illo, quo fuit schismatica, verinde est ac si al-
legaretur Pisanum nuptissime contra Iulium secun-
dum celebratum conciliabulum: quod vidimus om-
nes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum.

Tum quoniam dicto conciliabulo e regione opponi-
tur verum ac venerandum concilium ex Ferraria in
Florentiam trāslatum Græcorum & Latinorum sub
prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei
traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitet, & do-
cet sacrosancta Romana ecclesia, neminè vnq̄ ex vi-
ro feminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse
liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & homi-
num Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato cō-
ceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata de-
lendo, solus sua morte prostrauit, & regni celestis in-
troitum, quod primus homo peccato proprio cum
omni sua successione perdidit, reseruit. Hæc ibi.
Quæ pro tanto inducta sunt, vt appareat, quod illo
tempore, quo res in quæstione erat, vniuersalis eccle-
sia solum Christum excepit ab originali peccato: quod
non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipien-
da esset.

Ecclesiasticus deinde cultus affertur, quod iam per
omnes ferè ecclesias Latinas festi conceptionis non
sanctificationis celebratur: insinuando pro hoc, quod
non

Argumen-
tum ab au-
thoritate
Basiliens.
synodi.

Argumentū
ab indulgē-
tiis.

Argumentū
a sequacibus.

Argumentū
a scandalo

Argumentū
ab aurium
pietate.

Argumen-
tum ab ec-
clesiastico
cultu.

non sanctificata est à peccato originali: sed concepta
est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò
quia multæ ecclesiæ sunt per orbem diffusa celebra-
tes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et
in hoc ecclesia vnumquensque in suo sensu abundare
permittit. Secundò, quia constat, quod à quibuscun-
que catholicis celebratur hoc festum, celebratur ra-
tione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris
sue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præ-
occupans peccati originalis actualem incursum, vt
opinio ista dicitur: si fuerit mundans ab originali pec-
cato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca
omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis
& quod fuit in vtero, & quod est ratio celebritatis
iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificans.
Licet differant in effectu sanctificationis, an scilicet
præseruauerit, an mundauerit à macula, Et propterea
rationabiliter ab omnibus dicitur celebrari dies con-
ceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen con-
sonaret rei.

Indulgentia verò concessa nihil confert huic opi-
nioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem bea-
tæ Virginis ob gratiam propriæ sanctificationis in
vtero fertur, relinquendo ambiguum an præseruans
à macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictum
est.

¶ Quod autem iam communis facta sit hodie ista
opinio (ita vt omnes ferè catholici Latinæ ecclesiæ
arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmo-
di sequela opinionis) ex eo reddit opinionem proba-
bilem: quia probabile est quod multis videtur. Sed
probabilitas hæc vulgarem auctoritatem non ex-
cedit: & eisdem contra ponitur, quod probabile in ve-
ritate est, quod videtur sapientibus: qui vt patet ex su-
pra dictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus
autem probabile in apparentia non in veritate con-
stituit.

¶ Qui scandalosa deinde dicitur opposita opinio
& piatum aurium offensiuam à multis etiam vniuersi-
tatis Theologorum, probabilis redditur ista opi-
nio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sancto-
rum & communem præcorum doctorum doctrinam
in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scanda-
lum hoc non actiuum, sed passiuum insipientium est
potius quàm piatum aurium imò Phariseorum con-
uinceret esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc
probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud igno-
rantes.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse di-
citur: quoniam pius valde est credere, quod beata
Virgini quicquid gratiæ, confert potuit, sub Christo
tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit Ange-
lus, quod erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo
quidem innititur sed non secundum scientiam: pro-
pter quod à fide ad deum multa abduceret: iuxta hæc
siquidem vocatam pietatis regulam liceret cras cre-
dere, quod beata Virgo fuit concepta de Spiritu san-
cto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset
Deus & homo. Possemus quoque dicere, quod beata
Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehen-
dens, & tamen sub Christo, quia non in tam alto bea-
titudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere, quod
ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia
Christus masculinus, & ipsa mulier: Christus vniuersa-
lis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa
forè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret.
De solo nanque vnigenito Dei credimus, quod non
ad mensuram datus est Spiritus: beatæ autem Virgi-
ni. & reliquis secundum mensuram donationis
Christi plus & minus, prout voluit, datum credimus.

Si tamen restringatur ad actualem munditiam à pec-
cati macula dicta propositio, & dicatur quod pius
est credere, quod beata Virgini quicquid gratiæ, sub
Christo tamen confert potuit ad actualem mundi-
tiam à peccati macula collatum est, fateor quod pia
esset credulitas ista, nisi Sanctorum auctoritates ob-
starent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non ti-
ment: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes
de facili enuntiant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos,
& antiquos doctores. Angelum satanae in angelum
lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam fig-
menta sapientibus ingerere videntur. Hæc siquidem
cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur
pro mulierculis, non pro sacra sunt synodo: vnde nec
censo digna de quibus verba fiant.

Ex omnibus autem dictis facile est colligere, quod
neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo verti-
tur in dubium, est necessariò credenda: & quod alte-
ra (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam
ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet
dicens, beatam virginem esse præseruatam à ma-
cula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic af-
fectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum
parum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc sunt, beatissimi pater, quæ sanctitati tuæ,
cuius correctioni atq; iudicio hæc, & reliqua à me
rè scripta, quàm scribenda submisit, offerenda occur-
runt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissi-
mā Virginem ab originali peccato mundatam in si-
nu Sanctorum, & sanctorum doctorum præcorum
quiescens, nilq; sibi timens à sacrosancta synodo (quæ
doquidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt
sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ pro-
dire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum
aliquid est, seipsam tanquam probabiliorē, & san-
ctorum ac doctorum dictis consonam approban-
dam: exemplo Viennens. synodi sub Clemente quin-
to, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabi-
liorem, dictis sanctorum: & doctorum consonam.
Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à ma-
cula originalis peccati præseruatam, multitudine se-
quacium & fauoris amplitudine conspicua apparet.
Superest igitur, P. S. vt inter quindécim sanctos (Au-
gustinum, Ambrosium aliosque, quorum expressa
sunt nomina) nec non innumeros Doctores anti-
quos ex vna, & pauidum in causa hac Scotum, Fran-
ciscum de Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen
patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi cla-
mores ex alia, mediis tu a biter à Christo datus, in
hac sancta Lateranens. synodo religioni Christianæ
vel veritate firmiter amplectendam tradere, vel à
publicis oblocutionibus & scandalis consulere di-
gneris memor illius oraculi, non in multitudine, nec
in commotione Dominus. Vale felix semper Aug. Ro-
mæ anno salutis 1515.

¶ Tractatus de conceptione beatæ Mariæ virgi-
nis, editi per Thomam de Vio. Caietanum Cardinalem
Sancti Xisti, finis.

TRACTATUS SECUNDUS

Thomæ de Vio. Caietani, Card. S. Xisti.
de Erroribus contingentibus in Eu-
charistica Sacramento in duo-
decim capitula diuisus.

I Quomodo Ioannis 6. dominus non modo de
fide

fide formata in ipsum habenda, sed de
ipsius spiritali manducatione in eu-
charistia sacramento, locutus fuerit.

- 1 Quod Dominus Io. 6. dicens, Caro non prodest quicquam, non exclusit ab eucharistia sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritali manducationem.
- 2 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.
- 3 Quomodo non falso, sed verè existimant Theologi fidem venire hominis iudic. & electione, & extendi usque ad sensibilia.
- 4 Quod sibi inuicem minimè aduersantur hac, in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritaliter tantum manducari.
- 5 Quomodo docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.
- 6 Quomodo catholice sint exponenda verba ipsa forma Eucharistia.
- 7 Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistia.
- 8 Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab apostolis.
- 9 Quomodo non sit idolatria adorare sanctum Eucharistia sacramentum.
- 10 Quod nullus vnquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in eucharistia sacramento vs in signo.
- 11 Quod non dua, sed vna tantum sit salua via his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

te sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur pro quâ
to excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucha-
ristie.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quod tria inue-
niuntur in eucharistia: scilicet ipsum sacramentum,
quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ
est communis bonis & malis, dicente apostolo. ad
10 Corinth. ii. Qui manducat & bibit indignè, Vbi cla-
rè patet indignos manducare & bibere sacramentali
manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sa-
cramentum, non vt panem, sumunt enim
credendo illud esse sacramentum corporis Christi.
Tertio interuenit manducatio spiritalis, quæ est
propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate:
quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam
charitate: quæ est profectio animæ secundum vitam
spiritali, secundum vitam de qua dicitur, Viuo
ego, iam, non ego, viuit verò in me Christus, ad Gal.
2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eu-
charistia, ex eo quod in hoc capite Dominus non lo-
quitur de vno eorum (scilicet de sacramentali man-
ducatione) non vere infertur, quod excludantur reli-
qua duo, stat enim quod de reliquis duobus loqua-
tur, de sacramento ipso, & de manducatione spirita-
li sacramenti. Et quidem quod loquatur de manu-
30 catione spiritali, verba ipsa sonant dicendo, Qui mā-
ducet meam carnem, & bibit meum sanguinem, in
me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritali-
ter Eucharistia sacramentum, est per fidem forma-
tam charitate in Christo manere, & econuerso Chri-
stum in ipso manere. Quod de sacramento quoque
ipso loquatur, apparet tum quia in futuro loquitur,
dicent, Panis, quem ego dabo nondum siquidem in-
stituerat sacramentum Eucharistia, quum hæc dice-
ret in synagoga Capharnaum: constat enim quod sa-
cramentum Eucharistia institutum est Hierosoly-
mis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit
manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis
carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ
habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide solius
mortis suæ pro vita mundi loqueretur, sat fuisset ex-
plicare mortem suam pro vita mundi per separationem
carnis a sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi
non solum carnis & sanguinis separationem pro vita
mundi, sed carnem præcepit manducandam, & san-
guinem bibendum, si vitam vellemus habere in no-
bis ipsis insinuauit, quod sacramentum erat institutu-
rus corporis & sanguinis sui per modum cibi & po-
tus: ita quod nisi spiritaliter manducauerimus, &
biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolan-
da & in sacramento continenda non habebimus vi-
tam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quod
de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucha-
ristia sacramentum,

¶ Accedit ad hæc quod Ioannes Euangelista (cu-
ius studium fuit scribere altissima Christi mysteria,
minus ab aliis Euangelistis explicata) tractans cœnã
Domini, nihil de sacramento eucharistia scripsit:
quia sacramentalem vsum alii Euangelistæ expresse-
rant, spiritali autem cum illius effectu, ipse hic de-
scripsit: dicens, Qui manducat meam carnem, & bi-
bit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c. Ni-
si. n. tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset nõ
tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus
manducandi & bibendi, ad declarandum vtrumque
coire in vnum in presenti (scilicet manere in Chri-
sto, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum
vtriusque vitam æternam, ad declarandam vtri-
usque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc
enim omnia collecta præseferunt, quod de manu-
cacione & potatione spiritali non solum mortis
Christi.

Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi
& potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico
videre facile potes, erudite lector, quod licet verum
sit & quod de fide formata Christi filij Dei ac mor-
tis eius pro vita mundi, & quod non de manducatio-
ne sacramentali est sermo in capite sexto Ioannis: nõ
tamen verum est excludi à capite illo fidem formatã
seu manducationem spiritali sacramenti eucha-
ristia. Hæc de primo.

C A P V T . I I .

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non
prodest quicquam, nullo modo exclusit
ab eucharistia sacramento corporis sui
veram & spiritali manducationem.

Secundum caput est, quod Dominus Ioannes quo-
que 6. dicens, Caro non prodest quicquam, ex-
cludit à sacramento Eucharistia veram suam
carnem, quia sensus proprius est, Caro come-
sta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem
sensem, patet ex eo quod Iudæis quærentibus, quo-
modo potest hic nobis dare carnem suam ad manu-
candum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquã
Ex hoc enim, quod quæstio & sermo de manducatio-
ne erat, consequens est vt de carne relata ad manu-
cacionem dictum sit, Caro non prodest quicquam:
quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquã,
Hinc enim sequitur, quod caro in hoc sacro non comeda-
tur, & si nulla sit in hoc sacramento caro (vt pote quæ
nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de car-
ne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam,

Circa hoc caput, quia pro fundamento firmissimo
totius erroris assumitur, & millies repetitur, aduerte
primò non esse naturalem sensum literæ Caro non
prodest quicquam: glossare, Caro comesta non pro-
dest quicquam: quoniam expresse contradicit euangeli-
co contextui. Nam ibidem, eodemque contextu
Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam
æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem &
bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Non
solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini
est glossa ista Caro comesta non prodest quicquã.
At si quispiam excuset glossam dicendo, quod mens
glossatoris est non de comestione spiritali, sed de co-
mestione carnali glossare, habes tunc intantum: quia
verba Domini sic glossata non excludunt carnem
Christi ab hoc sacramento, quoniam ecclesia non do-
cet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sa-
cramento. Si enim caro carnaliter comestam excludi-
tur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest
propterea inferri, Ergo vera Christi caro excluditur
à sacramento: quia caro Christi vera spiritaliter co-
cludenda est in hoc sacramento: & comesta spirita-
liter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et vsque
adeo spiritali comestioni hoc tribuimus, vt fateamur,
quod quantumcumque caro Christi sumatur in
sacramento, nisi spiritaliter manducetur, non pro-
dest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quod germanus sensus du-
pliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam
& eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quod
Christus non loquitur in istis verbis plus de carne
sua, quæ de aliena, sed simpliciter absolute de carne
non enim dicit, Caro mea non prodest quicquã, sed
Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loqui-
tur de carne, & regione distinguendo carnem à spiri-
tu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus

est qui viuificat, caro non prodest quicquam procul-
dubio ad viuificandum.

¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola
non prodest quicquam: ita quod ly, sola, excludat spi-
ritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu non prodest
quicquam ad vitam æternam, quia spiritus est qui vi-
uificat. Et hæc glossa fundatur, tum super verbum,
Caro, absolute prolaturum constat enim carnem sim-
pliciter & absolute sine spiritu, nihil conferre ad vitam
æternam. Tum super distinctionem carnis contra
spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc
glossa: quia applicata ad propositum inuenitur qua-
drare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est
dans vitam æternam manducata, modo aperitur, &
sine spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et vere
sic est, quia caro Christi quantumcumque crucifixa
pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filio-
rum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomo-
do potest hic nobis dare carnem suam ad manducan-
dum, directe respondetur, quod non de sola carne
fuit sermo, quum dictum est, caro mea vere est cibus
& Nisi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia
caro sola non prodest quicquam ad vitam æternam:
sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui vi-
uificat: vt sic intelligere possent, quod eius caro qui-
dem esset manducanda, sed Spiritu interueniente, sed
Spiritu faciente manducationem nam efficiente Spi-
ritu manducationem carnis mæ erit quod dixi, Qui
manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, quod caro non est nomen sub-
stantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat
cibum carnalem. Ita quod sensus est, Cibus carnalis
non prodest quicquam. Et hæc sensus ex eodem pro-
cedit fonte: quia scilicet de carne absolute, nõ de car-
ne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam
quod caro distinguitur contra spiritum: & vbi de manu-
cacione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat
caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis
cibus non prodest quicquam, spiritalis autem cibus
est qui viuificat. Et hoc directe respondet quæstioni
Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quæ-
rebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suã
ad manducandum? Præsupponebat carnem, & quæ-
rebant modum. responderet Dominus, quod modus non
est carnalis, sed spiritalis: quia caro, id est cibus car-
nalis, non prodest quicquam ad vitam æternam, spi-
ritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quod enim in Scriptura sacra caro firmatur
quandoque non pro substantia carnis sed pro officij
carnalibus, patet in Apostolo primo ad Cor. 15. dicen-
te, Caro & sanguis regnum Dei possidere non pos-
sunt. Constat enim quod non excluditur à regno
Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniam resur-
gemus, si cut Christus, carnem & ossa habentes) sed
carnalia officia. Quod autem in hoc loco caro non su-
mat pro substantia carnis, ex ipsomet euangelico
contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de sub-
stantia carnis suæ, Qui manducat meam carnem, &
bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hinc
enim clare patet, quod substantia carnis eius spiri-
tualiter manducata prodest multum, & viuificat: vt
pote dans vitam æternam, Non ergo de ipsa substan-
tia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam.
Quod autem de carnali officio ad literam sit intelli-
gendum, patet tum ex eo, quod Iudæis car-
naliter quærentibus, Quomodo potest hic nobis
dare carnem suam ad manducandum? directe res-
pondetur, quod caro, id est carnalis cibus non prodest
quicquam, sed spiritalis cibus facit vitam æternã,
vt per hoc intelligere possent quod quum dictum
est, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & Ca-

D R I M V M caput est, quod
Dominus Io. 6. non loqui-
tur de eucharistia. Tum
quia loquitur de fide & fi-
ducia hominum in Christo
Tum quia ibidem dicitur,
Qui manducat carnem
meam & bibit meum san-
guinem, in me manet, &
ego in illo, Constat autem multos sumere eucha-
ristia sacramentum, & non manere in Christo per fidem
charitate formatam.

Circa hoc caput aduerte erudite lector, aliquid di-
ci verum, & aliquid falsum, Verum quidem est, quod
in ca. 6. Ioan, Dominus loquitur de fide formata cha-
ritate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de
credenda diuinitate sua; & deinde de credenda mor-

ro mea verè est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituau fuit sermo. Dum quia sicut Nicodemù alloquens Dominus de generatione spirituali, postquã dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendã generationem carnalẽ: Quod natum est ex carne caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: significans quòd cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet completi, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verum sit, quòd de carne relata ad manducationem dominus loquatur, dicens, caro nõ prodest quicquam: falsum tamen est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falsum quoque est, quòd per hæc verba excludatur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis, verbis vis conuincere, petio, an caro Christi manducata spiritualiter, profit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quia caro Christi spiritualiter manducata profit. si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

C A P V T III.

Quòd falsum sit Theologus opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TER T I V M caput est, quòd Theologi prætendunt corporaliter & præceptibiliter in eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de consecratione, distinctione secunda. Ego Berengarius.

¶ Circa hoc caput constat falsissimum esse, quod theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in eucharistia: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

¶ Verba autem confessionis Berengarij ex ratio ne dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorem, què iste suscitare conatur, secutus est, (scilicet quòd in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tñ, & ecclesia catholica fatetur carnem Xpi non solum significari, sed contineri in hoc sacramento) ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quòd confiteretur Berengarius: corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quòd fideles sumendo eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi, quòd hæretici isti negant & impugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebant intelligi, quòd Caro Christi in se ipsa sentitur, tãgit, cõteritur dentibus, hoc, n. nec somniant Christi fideles. Tota itaq; differentia in hoc cõ-

sistit, quòd qui prius confitebatur Christum manducari in signo tantum, coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo sed in continente sacramento eucharistia. Hæc de tertio.

C A P V T IIII.

Quomodo non falso, sed verè existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

Q VARTUM caput est, quasi theologi errent in duobus. Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

¶ Circa hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quòd theologi dicant primum quoniam cum Paulo Apostolo ad Eph. 2. fatentur fidem donum Dei esse, quòd quia non confertur inuito, sed volenti, sed disposito ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autem dictum nostri posse bene & male intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quòd quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. 11. quòd fides est eorum quæ non apparent. Si autem intelligitur, quòd fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optimè dicitur, & pessimè reprehenditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilibus: cum rebus insensibilibus: ac per hoc quum oporteat credere coniunctionem rei sensibilibus cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quòd dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, quòd Verbum caro factum est, & consistit mysterium hoc in cõiunctione. Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si videremus Christum hic præsentem, non crederemus carnem, quam videremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, quòd qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus, sed videmus species sacramenti eucharistia, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & nõ species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

C A P V T V.

Quod sibynuicem minimè aduersantur hæc in eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

Q UINTUM caput est, quod si mult stare non possunt hæc duo, in sacramento eucharistia esse verum Christi cor-

sti corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus aded à se distant, vt neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quàm dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

Circa Hoc caput, quia ridiculum est argumentum, manifestè videre potes, prudens lector, quod digreditur à re ad modum rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spiritualem in hoc sacramento: quia est quidem in sacramento verum corpus, sed nõ per modum corporis in sacramento existit, per modum quidem corporis existit in cõlo, in sacramento autem non existit per modum corporis: non enim existit occupando locum, sed spirituali modo incomprehensio ab intellectu humano, sicut etiam incomprehensus est modus vnionis verbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut è incomprehensus est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus .n. hæc omnia, quamuis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum quod manducatio corporalis non masticat Christi corpus quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

C A P V T VI.

Quomodo docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.

S EXTUM caput est, quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis eucharistia, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

Circa hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt trinitatis, quam ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te nõ quæstis: viros autè idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti eucharistia. Hæc de sexto.

C A P V T VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistia.

S EPTIMUM caput est, quod in verbis consecrationis Hoc est corpus meum: verbum, est, non est intelligendum secundum propriam significationem: sed usurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum. Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quod in sacra Scriptura pluries usurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat: quia oportet alterum duorum dicere: aut quod Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quod est impium: aut quod Est, sumitur pro, Significat. Et patet sequela: quia si, Est, sumitur proprie

esset in hoc sacramento vera Christi caro utilis ad vitam æternam: & sic falsum dixisset Christus, Caro non prodest quicquam. Tertio assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrant enim quod Dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationem. Quadrant quod Paulus dixit: Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrant quòd in primitiua ecclesia describitur fieri, primæ ad Corint. 11. de conuentu Christianorum in ecclesia ad cenam Domini, &c.

¶ Circa hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra usurpari quandoque Est, pro, significat, verum dicitur, sed in hoc erratur: quod non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidem quandoque loquitur metaphorice, & quandoque proprie. Et quum sermones sunt metaphorice, tunc Est æquiualeat ad Significat: puta, Petra autem erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostium, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarii cogit ad intelligendum esse, Est, erat sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat cõtineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur, nunquã est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autem constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinariè, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiam ipsi aduersarii consentiunt. Erratur ergo usurpando hic Est, pro, Significat, ex eo quòd in loquutionibus metaphorice & parabolicis, est, usurpatur, pro, significat.

¶ Quum autem secundò affertur ratio, quia caro non prodest quicquam, ampliore instructione non eget. Monstratum siquidem est in secundo capite, quod per illa verba, Caro nõ prodest quicquam, Dominus nihil aliud significat, nisi quod caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad vitam æternam. Cum qua veritate optime quadrat hæc etiam veritas, quod hoc, idest substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestã falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuũ & sepultũ, quod ascendit in cõelum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt: Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum demũ quartò affertur, quod omnia quadrat scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenũ. Verum siquidẽ est, quòd sacramentum hoc est memoria recordatioque mortis Christi: imò quod plus est, quòd est signum corporis Christi. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto sententia sonare, quòd species sacramentalis est signum geminæ rei: scilicet corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ & corporis Christi mystici, ut rei non contentæ, sed significatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentæ. Quasi non sentiat simul, quòd in sacramento hoc sint ambo, signum scilicet, & signatũ: quæ tamen

constat verisimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, quòd contentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant quòd verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

Vbi etiam libet intueri, quòd conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo môstratur, quòd non erat conuentus ad gratiarum actionem tantum, ad panem significatiuum tantum, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus Domini, si ad signum tantum corporis Domini conuenirent sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumens: quia constat non esse reum corporis & sanguinis Domini qui indignè pacè in ecclesia sumit, qui panem benedictum (vt in multis ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, vt Christianus. Et tamen ad hæc omnia conuenientes in ecclesia, profiteamur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vt pote Christianos: sicut apud istos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illum conuentum, docemur conuentum ad cœnam Domini plus importare, quàm ad panem significatiuum: dum instrumur, & reus erit corporis, & sanguinis Domini, qui indignè sumit. Quærat ab istis, quibus verbis debuisset vt Apostolus ad significandum verum Christi corpus, si hæc nõ sufficerent: quibus verbis Christus vti debuit, si illa non sufficerent, Hoc est corpus meum? Confunde demum istos, quærendo ab eis, Si hæc Christi & Pauli verba non fat sunt ad docendum verum Christi corpus esse in sacramento eucharistia, dicite, quæ vos, quibus verbis vtendum erat, vt exprimeretur verum Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriisimè significantia substantiam demonstratã sub accidentibus panis esse corpus Christi, non sufficerent si locutio secundum proprietatem sermonis non sufficit, nullus sermo sufficit. Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circulocutione vsus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæ vos, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem veri Christi corporis debebat explicare, si dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit non diiudicans corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clare significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Et tubescant, ergo.

Aptissimū fuit hoc exemplum

Circa claram intelligentiã verborum consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primò, quòd verba hæc sortiuntur veritatem suam in fine prolotionis & non ante. Et hoc non est proprium huic locutioni sed est commune ei & omnibus locutionibus enuntiativis. Et ratio est, quia veritas locutionis enuntiativæ comitatur significationem eius: constat enim quòd non prius locutio enuntiativa est vera, quàm significet ac per hoc antequam habeat completam significationem, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, & vsque ad finem prolotionis non completur significatio orationis: & consequenter non est vera nec falsa ante finem prolotionis. Et hinc est, quòd si sacerdos nõ finit verba hæc non solum significant verum, sed et efficiunt veritatem, quam significant. Significant, n.

hoc esse corpus Christi (quod est verisimum prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona cõstat sacerdotem affirmare, hoc est corpus meum) efficiunt que hoc esse corpus Christi. Et si significationem quidem verba ipsa sonant (efficientiam autem exercere fides Christiana cõfiteretur: credimus enim vbera hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter, verificari in fine prolotionis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nã significationi vere responderet esse, id est hoc esse corpus Christi: vere autem efficaciaz responderet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quòd simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quòd si quis philosophia naturalis expert mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in promptu canonè philosophicum de efficientiis instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: vt patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actu.

His præmissis patet primò, quòd in istis verbis, Hoc est corpus meum, pronomè. Hoc, neque demonstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demonstrationis panis repugnat veritas essendi: nam sensus esset, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: quod constat esse falsissimum: nam nec in fine sermone, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi quoniam nunquam panis est corpus Christi. Quam uis enim sacramento confecto, & ipso durante, verum sit, quòd id quod fuit panis, est corpus Christi, nunquam tamen verum est quòd panis est corpus Christi. Demonstrationi autem corporis Christi repugnat verum fieri, seu veritas efficientiaz: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen, hoc, demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est, corpus meum, est corpus meum: quod constat nõ fieri per hæc verba, sed esse verisimum ante ista verba prolata. Vere ergo significationi verborum repugnat quòd pronomen, Hoc, demonstrat panem: quia panis nunquàm est corpus Christi. Et vere efficientiaz eorundem verborum repugnat, quòd pronomen, hoc, demonstrat corpus Christi, quia corpus Christi nõ fit corpus Christi, non conuertit in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demonstrari id quod congruit vtrique: scilicet esse & fieri: vt illud demonstratum simul & semel & fiat & fit corpus Christi. Quòd (vt prius patet res docuerunt) est indiuiduum substantia abscq; de terminatione naturæ tantum panis quàm corporis Christi. Nec hoc voluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demonstratiuum substantia: præculdubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam indiuiduam. Et quia non plus exigit vis pronominis (quum est apud gramaticos significet substantiam sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demonstratio quadratã respectu fieri quàm respectu esse: ideo concludunt quòd pronomen hoc, in his verbis demonstrat substantiam, quæ sub illis est accidentibus non explicando naturam panis aut corporis Christi. Quadrare aut hanc demonstrationem tantum ad fieri, quantum ad esse, clarissime patet. Nã per hæc verba in fine prolotionis substantia cõtra sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus verisimum est in fine prolotionis, quòd substantia contenta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifeste videre potes iuxta hunc sensum verificari & veram significationem verborum, & eorundem uerã efficientiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (hoc, id est, hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi. Ampliato & magnificato hæc, eo quòd nulla in hoc sensu inuenit extorsio, nulla in proprietate, nulla mendicitas,

dicitas, sed sistitur infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistia.

Optimum caput est, quòd falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata. Circa hoc caput errorem facillè deprehendes, si vim rationis inspicias. Ex hoc enim, quòd sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet peccata. Sicut nanque ex hoc, quòd solus artifex facit spheram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus spheram operatur: ita ex hoc, quòd sola mors Christi delet nostra peccata, non excluduntur sacramenta ecclesiæ, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex simbolo, Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, & sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excluditur à deletione peccatorum. Et sicut se eundem veritatem nõ excludit Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis

Optimum caput est, Falsa est fides tenens, quòd Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium christi semel in cruce oblatum sufficit in æternum: vt patet ex doctrina Pauli apostoli ad Hebræ 10. Vna enim sanctificatio ne consummavit in æternum sanctificatos. Et nono, Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in eucharistia, nã Christus non offertur in sacrificiũ nisi moriã, nisi sanguine intercedente: vt patet ex doctrina Pauli apostoli etiã ad Hebræ 9. dicentis, neque vt sepe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non moti, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab apostolis instituta est missa.

Circa hoc caput, aduerte errari in hoc, quòd existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificiũ à sacrificio quòd obtulit Christus in cruce: quum tamen in veritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus christi, & illemet sanguis christi, in altari, & in cruce & in cœlo modo. Differentia autem est in modo offerendi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tantum ad rem contentã quàm significatã in sacrificio hoc, quòd dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifeste est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quia sufficiens fuerit sacrificium Christi, sed vt in sacris

mysteriis Christus eiusque sacrificiũ iugiter recolatur iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei cõmemorationem. Vnde pater ronis allatas ex doctrina Pauli ad Hebræ, ad æquiuocum offerri, quoniam Paulus apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quã fateamur esse vnã & sufficientissimã in æternum, quum autem de Eucharistia sacrificio est sermo ad spirituale oblationem Christi transitur, et bene nota, quòd nõ dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentã in hoc sacrificio, corpus, scilicet & sanguinem Christi: nã si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus uiuit, & regnat in cœlo, & consequentes in sacrificio hoc non continentur (sed significatur mors Christi). Intellige sanè iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors uero eius significatur quidem sed non continetur. Vnde non oportet est quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quòd Christus moritur, sicut oportet verificare quòd Christus est in eo, continetur in eo, offertur in eo tanquàm res existens contenta & oblatã. Significat autem Christi mors hoc sacrificio non solum quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa. n. separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

Quum autem obicitur, sacrificium altaris non esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, quòd ex verbis Pauli apostoli in epistola ad Corinthios prima, colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vsu nõ solum vt sacramentum, sed vt sacrificium. Inquit siquidè Apostolus: Ego enim accepi à Domino quòd & tradidi uobis, quoniam dominus Iesus in qua nõ se tradebatur, &c. Ex hoc enim quòd Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolam, quòd accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quòd multa Apostoli tradiderunt ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacra Scripturæ libris ecce uides hic quòd nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quòd accepit à Domino de eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante epistolam doctrinam eucharistia, quæ acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterum est, quòd id quòd acceperat à Domino, & tradiderat Corinthiis de eucharistia, est illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquàm ritus iam in ecclesia Corinthiorum vsuati, dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnus corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatur sit aliquid, aut quòd idolum sit aliquid? sed quòd quæ immolant Gentes, demoniis immolant, & non Deo, nolo autem vos socios fieri demoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum, non potestis mensam Domini participes esse, & mensam demoniorum. In quibus uerbis, in quo textu & contextu clarissimè patet, quòd apostolus supponit ritum ecclesiæ, qui tunc, & nunc seruatur: scilicet quòd sumentes eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumit de sacris

ficio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiat culturam idolorum, afferens ex veteris ritus legis, quod edentes hostias, erant altaris participes, & simili ter Gentiles daemones immolantes, mensa demoniorum sunt participes, & caetera. Habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant: nisi quis adeo desipiat, vt impertinenter haec omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium perhibendum quod Christus instituit non solum hoc sacramentum sed etiam hoc sacrificium, & quod Apostoli docti à Christo tradiderunt ecclesiae hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem domini missae celebrationem addidisse, vt sexta synodus refert de cōse. di. i. ca. Iacobus. Inuenitur tempore, Telephori Papae (qui VII. computatur Papa a B. Petro) missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: vt patet de conse. di. i. ca. nocte. Nota hic, non institutione sed testimonium sextae synodi de additione facta a Iacobo fratre Domini circa missam, quia non Romanus pontifex, non Latina ecclesia, sed Graeca sed Orientalis tempore Agathonis papae, & constantini Iunioris Im. Constantinopoli congregata centum quin quaginta Patrum, testatur missam a Iacobo Apost. ordinatam, si vnus historicus scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quod etiam, vt dictum est tempore Telephori Papae, qui octauus a beato Petro Papa recensetur (quando ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrii) inuenitur sacrificium missae in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de conse. di. i. ca. nocte. Et si gestis martyrum authenticis apud ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quum ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium eucharistiae viguisse vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quo Sacerdos sancte sine diacono properas tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod Sixtus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio eucharistiae. Vnde de se diacono subdit: Expetire vtrum idoneum ministrum elegeris cui commissi ssi Domini sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic demum quod etiam si nihil esset scriptum, ipsa successua traditio non vnus partis mundi, sed vniuersalis ecclesiae toto orbe diffusa sufficiens testimonium praebet sacrificium hoc institutum esse a Christo & traditum ab Apostolis, vt patet ex eo, quod autoritas ecclesiae sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidem ecclesiae habemus omnes libros sacrae Scripturae: nam Euangelium Ioannis nescire magis, quam Bartholomei, nisi me autoritas ecclesiae admoneret: & sic de aliis. Si sacrificium hoc Latina tantum ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductum, esset fortè locus suspicioni, quod adinuentio fuit Romana: sed vbi Graeci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alius cuius medij temporis, etià si Scripturae testimonium deesset, sufficere deberet: quanto ergo magis, cum tot scriptis testimoniis. Haec de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idololatria, adorare sanctum Eucharistiae sacramentum.

Decimum Caput est, quod idololatria est adorare eucharistiae sacramentum, Tum quia pura christi

sti humanitas non est adoranda. Tum quia solus deus quem nemo vidit vnquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse eucharistiam in cena.

Circa hoc caput, facile patet error primae rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas christi pura, sed adoratur Christus verus deus, & veram habens carnem assumptam. Et per hoc idem patet error secundae rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quae videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id vero quod tertio affertur: quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cena, duo dicitur. Primum, quod non legitur, eos adorasse Christum praesentem in cena quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si propterea quod non legitur, Apostolos Christum adorasse in cena argumentum valet, ergo nec a nobis Christus est adorandus. Deinde dicitur, non valere argumentum vniuersaliter: non legitur hoc factum ab Apostolis, ergo non est faciendum. Nusquam enim in sacra Scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euangelium Lucae & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Haec de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus vnquam Doctorum ac sanctorum verbis suis fouet Christi corpus esse in eucharistiae sacramento, vt in signo.

Vndecimum Caput est, quod Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusque fouent, quod in Eucharistia corpus Christi est, vt in signo, &c.

Circa hoc caput (in quo iste homo multa affert, quae facile ab erudito quoque ex supradictis comprobantur inuicta ad errorem istius) aduerte, quod auctores isti vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniunt etiam rem signatam figuratam, & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum possunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta vero communia sunt bonis & malis. Haec de vndecimo.

CAPVT XII.

Quod non duae, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiae sacramento.

Vodecimum Caput est, quod si fides esset de Eucharistia, essent duae viae salutis vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

Circa hoc caput scis, erudite lector, ridiculum esse Non

Non enim duae sunt artes in aurifice, altera operandi aurea, altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt duae fides: altera ad Christum, altera ad instrumentum Christi, quibus mediantibus nobis suam virtutem saluiferam applicat. Sacramenta siquidem ecclesiae instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorum negat, delectat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Haec de 12. ann. 1525.

TRACTATUS TERTIUS
De Missa celebratione, in duas quaestiones diuisus.

QVAESTIO I.

Verum sacerdos sumpta ablutioe, licite possit sumere reliquias Eucharistiae, in calice vel extra remanentes.

Quaeritur Verum sacerdos sumpta ablutioe, licite possit sumere reliquias Eucharistiae, in calice vel extra remanentes. Et videtur quod non. Primum quia verè non est ieiunius ieiunio naturae: quoniam sumpta ablutioe vinum vel aqua est, quorum vtrunque soluit ieiunium naturae.

¶ Secundò, Quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset vnquam aliam hostiam consecratam sumere: quod constat esse illicitum. Et rursum pari ratione posset aliam missam celebrare: quod non esse licitum, patet ex ritu ecclesiae in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertio Si liceret sacerdoti post ablutioem sumere reliquias Eucharistiae, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet: ergo, &c.

In hac dubitatione Scito primo diuersas esse opiniones. Quidam enim (de quorum numero est Scotus in 4. sent. di. 8.) putant non licere post sumptam ablutioem reliquias Eucharistiae sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniam haec opinio rationabilior atque ecclesiae ritui conformior est, ideo declaranda firmandaque est. Scito ergo, quod vnum (vt patet 5. Meta.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositum spectat, dicitur dupliciter: scilicet si implicite & perfecte. Quod non solum est verum in rebus, sed in actibus: nam non solum aliquid est vna simplicitate (vt albedo) & aliqua perfectione (vt calceus constans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est vna simplicitate, vt visio: & aliqua perfectione, vt prandere constans ex multis operationibus requisitis ad prandium: vt sumere panem, carnem, vinum, &c. Qui igitur examinant actus sacerdotis sacrificium offerentis & sumentis, secundum naturam actuum simplicium, coguntur consequenter dicere, quod sumpta ablutioe non possunt sacerdotes sumere reliquias. Qui autem actus sacerdotis secundum naturam actuum perfectorum constantium ex pluribus ad sui perfectionem, discutiunt, dicunt quod sicut oblatio corporis & sanguinis est vnum perfectum sacrificium, & sumptio eorundem sub speciebus panis & vini est vna perfecta refectio constans ex cibo & potu: ita tota sumptio eucharistiae, reliquiarum, & ablutioe est vnus consummatus actus: ac per hoc reliquiae tunc sumptae ad eundem numero actum perfecte

sumant spectant, non vt necessario requisitae ad integritatem illius, sed vt partes materiae.

¶ Quod autem actus sumptionis eucharistiae & actus ablutioe, computari debeant, non tanquam diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus ecclesiae cogit omnes confiteri, ex hoc, quod non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optime saluantur. In primis non potest aliter saluari, quomodo reliquiae eucharistiae adherentes palato, vel dentibus, possint licite post ablutioem deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturae, & quo ad veram comestionem & potationem, non est absque deglutitione. Cum igitur in casu hoc non sit ieiunius, quomodo hoc saluabis, nisi dicendo quod totum pro vnico actu computatur? Nec officit intento, si quis dicat, quod non est simile de reliquiis in calice, patena, & in ore: quia istae sunt semel sumptae, illae non. Nam satis est in proposito, quod oportet acceptari ab omnibus hoc, quod actus isti non iudicantur vt diuersi secundum se, sed computantur pro vnico, adhuc enim eucharistia etiam tota remanente in ore, etiam ablutioe sumpta, licite sumitur absque dispensatione ieiunio non alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu computatur. Nisi si singuli actus seorsum acciperentur, non posset ille ieiunius eucharistiam vere sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore sola non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio. neque potatio. Non potest quoque deinde aliter saluari quomodo in parascite, quando hostiae pars in vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totum pro vnico actu computando, secundum enim simplices actus iam non ieiunius sumeret. Non potest quoque saluari, quomodo distinctis haustibus sumpta etiam prima ablutioe, licite sumitur a non ieiuno (quod tamen oportet) nisi totum pro vnico actu computando. Quod autem oporteat primam ablutioem, si statim sumitur, sumi a non ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem: & illud non sit sine subiecto, si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem & non tam cito corrumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi à ieiuno sumendus est, sicut nec pars hostiae mixta vino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutioe sanguini mixta statim duobus haustibus sumere, & particulam hostiae post primum haustum in calice remanentem oporteat relinquere, quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, quam hostiae post primum ablutioe haustum sumere? Non potest quoque aliter saluari differentia in praefatis casibus inter hominem, sumpta ablutioe, & hominem, qui prius tantumdem bibisset. Et tamen qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias: hic autem, qui ablutioem sumpsit, in omnibus praedictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quam ex hoc, quod ablutio non computatur contra reliquias.

¶ Quod verò reliquiae eucharistiae vt partes materiae se habeant, ex ritu ecclesiae, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia non dicitur bis comicare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquias sumit, etià si credens se nihil amplius accepturum, adorari inuit ante ablutioem, vt in religione fit. Et tamen si aliam hostiam sumeret, quantumcumque ieiunius, iterum communicaret, nisi forte vt reliquias communionis susciperet, quod confirmaret intentum: quia scilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: Opus Caier. O 4 quia

quia sicut in aliis rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiae, ita in eucharistia ut partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: haec enim in diffinitione cadunt: ut partes vero materiae sunt particulae specierum panis & vini: quae est in diffinitione non ponentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiae spectant. Vnde quamvis eucharistiae sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectum sic essentialiter, adhuc tamen perficiendum restat quo ad partes materiae quae reliquiae sunt. Et quoniam ablutio necessaria immiscetur his partibus, ideo sumptio abluionis & partium huiusmodi pro unico actu rationaliter computantur.

¶ Ex praedictis igitur, tu studiose collige quid est in hac difficultate, super quod rationes fundari & difficultates solui possunt: & est quod sumptio reliquiarum eucharistiae & abluionis earum pro unico actu computantur. Oportet enim haec duo simul concurrere: scilicet rationem reliquiarum, & rationem abluionis earum ad hoc, ut ad unum spectent actum: propter quod non est idem iudicium de alia hostia, & de reliquiis, nec de potatione praecedente, & de abluione: nec de abluione quam pro reuerentia sumunt communicantes sub specie panis, & abluione sacramentali: quoniam ista est abluio reliquiarum extrinsecarum, illa non, sed aut pro intus tantum manentibus, aut pro reuerentia. Et quoniam abluio sacerdotalis non est abluio specierum sanguinis tantum, sed corporis: idcirco reliquiae corporis & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam particulae hostiae remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamvis non abluantur, sumi sicut abluuntur possunt, alioquin particula hostiae ex stridore frigoris forte partibus interioribus calicis inherens non abluta sumi non posset cum ablutis: quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quam abluionis reliquiarum, quamvis non omnes sint actu ablutae, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

Ex his patet responsio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, quod ieiunium naturae debet praecedere totum actum sumptionis sacramenti, & non singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunium totum suum, qui ieiunus cepit ut dictum est.

¶ Ad secundum patet responsio: qualicet quo ad rem sacramenti, scilicet corpus & sanguinem Christi, idem sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas, quae sunt sacramentum tantum ut ritus ecclesiae conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quod communicans statim ut abluionem reuerentialem accepit, refectionem suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentium: vnde non est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autem qui abluionibus reliquiarum sumendis vacat, ad huc est in actu refectionis: propter quod non est mirum sicut sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primum haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & haerentem sacerdotis digitis particulam fugere: quoad sumendis vacat reliquiis & abluioni earum. Et haec dicta sufficiant. Pisis die 20. Nouembris.

1509.

Utrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciatur pro singulis.

Queritur, utrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens elemosynam ab altero ut celebret pro eo, satisfaciatur dicendo unam tantum missam per utroque.

¶ Et videtur quod non. Primum, quia effectus missae, pro quo habendo missa petitur & promittitur, est finitum. Finitum autem diuisum, minus habetur à singulis, quam si totum haberetur ab uno. Quicquid igitur datur secundo, admittitur à primo, & sic neutri satisficit. Assumptum: scilicet quod effectus missae fit finitus, probatur ex eo, quod pro eodem dicuntur plures missae.

¶ Præterea, cum idem sit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, si potest missa promissa uni satisficere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic ecclesia non bene institueret missas pro aliquibus determinate, sed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, si satisficit hic sacerdos vnica missa pro pluribus, pari ratione satisficet etiam vnica missa pro quatuor missis promissis eidem, accepta ab illo elemosyna pro quatuor missis. Haec autem constat esse falsa: damnaretur enim ab ecclesia, qui vnica missa dixisset se satisfecisse pro missis beati Gregorii, quae sunt triginta: ergo, &c.

In oppositum est: quia virtus missae est infinita quia est virtus Iesu Christi in seipso. Infinitum autem potest quibuscumque applicari, & ab eis participari absque villo singulorum damno: ergo, &c.

In hac quaestione, quia missa continet duo: scilicet orationem & sacrificium eucharistiae, primum de sacrificio (quod est praecipuum in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursum, quia effectus utriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio sigillatim definiendum est. Rursum, quia effectus dupliciter oritur, scilicet ex opere operato, & ex opere operante, ut perfecta habeatur de quaesito notitia, singulis examinatis decerneretur quid simpliciter respondendum sit quaesito.

¶ Sacrificium igitur missae dicitur duo. Est namque sacramentum & sacrificium: & in quantum sacramentum, non est ad propositum: quia effectus eius est respectu sumentis tantum. In quantum vero sacrificium est ad propositum, et distinguitur ex parte operis operantis, et ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secundum opus operatum consideratur dupliciter, scilicet secundum seipsum absolute: et secundum seipsum applicatum huic: si. n. considerat hoc sacrificium secundum opus operatum absolute, sic est immolatio Iesu Christi, ita quod res oblata est Iesus Christus. et quantitas huius sacrificii est infinita, ita quod est impetratiuum, meritorium, et satisfactiuum infinite: vnde effectus eius infinitus est sicut et passionis Christi: est enim deo acceptius, quam sint ex omni peccatores, etc. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, et non secundum efficientiam, et secundum naturam causae vniuersalis, indeterminate, et non determinatae ad hunc aut illum: ita hoc sacrificium est ex sui ipsius natura infinita sufficienter, et indeterminate, efficaciter, et sicut efficaciter passio.

passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentum: ita efficacia huius sacrificii per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificii, ideo loquendo de effectu huius sacrificii ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocumque homine, sed tantum in ordine ad Deum habere acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur communis multorum error, quod putat hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quae applicatur huic vel illi: hoc enim non esse verum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinita virtus, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autem sumatur hoc sacrificium ut applicatum isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorum, pro quibus offertur: ita quod quia in applicatione huius sacrificii duo sunt: scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem: intentio, scilicet & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus respondet: vnde intentio propria est sacerdoti, deuotio autem communis est ei & aliis. Vnde & in canone missae sacerdos actum intentionis applicatiue huius sacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro ecclesia tua sancta, Papa nostro, &c. & Memento Domine famulorum famularumque, &c. & omnium circumstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc enim non solum ad circumstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationem huius sacrificii non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici: ita quod quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est: quia in sacrificiis & oblationibus quantitas deuotionis magis pensatur, quam quantitas rei oblatæ. Ut patet, de vetula oblatione Luc. 2. i. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulans Iesus iuxta mare Galilee dicens, Non perpendit Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et quoniam ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & per vnica deuotionem non exhauritur, nec minuit, consequens est ut non solum pluribus, sed in finitis deuotionibus vnicum sacrificium sufficienter respondeat, cuiuslibet certam partem satisfactionem. Nihil igitur admittit alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificii secundum se & applicati ad ipsum, ex hoc, quod alter procurat eandem pro se dici, nec conuerso: sed vnique respondet tantundem, quantum si pro se solo diceretur: quia vnique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suae.

¶ Et confirmatur hoc ex ipso canone missae, in quo non solum generaliter pro ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circumstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Costat namque, quod non est determinatus numerus cogitatorum in Memento: & multo minus determinatus est numerus circumstantium: & quod nullus ex alterius consortio minus habet de effectu missae: & quod haec non referuntur ad orationem, sed sacrificium: quoniam ibi expressè dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur quoniam expressè dicitur, pro redemptione animarum suarum: redemptio enim à malis est, & ut ip-

sum nomen restatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisficere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quod vna missa tantum satisficit si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis: quoniam non diximus, quod effectus huius sacramenti respondet intentioni, sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisficere tantum satisfacio, sed quantum deuotionem habeo, tantum ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, quod ei respondet in hoc sacrificio satisfactio vnus anni, & intendo celebrare pro satisfactione vnus anni, ille releuabitur satisfactio vnus anni. Si autem intendo satisficere pro duobus aequaliter, quilibet releuabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et si militer etiam dico de satisfactione respondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem missam, quod si pro vno fit tota fortitudo ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quocumque aliis facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuiuslibet deuotioni respondens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificatur theologorum sententia, dicentium effectum huius sacrificii finitum & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (ut patet ex dictis) non in ordine ad plurimum deuotiones: sed uti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, quod missa rogata à pluribus, plus satisficit, ceteris paribus, quam rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter missa rogata, pro aliquibus plus valet illis, quam si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accipi ex tertia parte diui Thome q. 79. art. 5.) soluantur omnes difficultates accidentes in hac materia, quoad valorem sacrificii. Hinc saluatur infinitas sacrificii secundum se, & finitas effectus in vnoquoque, & autoritas doctorum & ritus ecclesiae in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, quam in pluribus & consuetudo tam offerentium pro vna missa (ut in parochiis accidit) quam celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, ut in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est quaestio, nec ex ista parte petita (aut pro missa intelligitur missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertransco.

Et ad secundam partem missae, quae est oratio, descendendo, dicendum occurrit, quod oratio cum sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (ut ex Secunda Secunda q. 83. patet: per orationem enim mens ipsa offertur: ut Dionysius Gregorius & S. Thome dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificii continetur: iuxta illud Osee vlt. Reddemus virulos labiorum nostrorum, & ad Hebr. vlti. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum consentientium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, in quantum est petitio: propter quod distinguitur de oratione, in quantum est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno

condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatio spiritalis est effectus in ipso orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, in quantum meritoria & consolatoria, ubi de oratione secundum eius communicabilem effectum est questio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Mar. 11: Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte vero Dei innititur suae misericordiae. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, in quantum impetratoria, non minus, si pro pluribus, quam pro vno fiat, valet: sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuinae largitatis: & ampliori charitate procedit. In quantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex penalitate orantis, sicut caetera opera penalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est, quod satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentium (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum, in quibus praedicta tertia par.) ideo idem est proportionabiliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificij euchaisticae: non quo ad quantitatem oblati, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis: & propterea sicut dictum est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad penalitatem autem resultantem in orantem, quum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus penale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur proprie a sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primo, & ad satisfaciendum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, scilicet petitorium postulat. Ex his autem patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio missae, in quantum impetratorium vel inieritorium. Nec restes dubius propter meritum conueni: quoniam cum consistat in quadam condensatione (vt scilicet nobis facientibus quod in nobis est, Deus faciat quod ipsum dicit) vis meritoria de conueni in sacrificiis & postulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictum est. Et per haec patet patet, quod affirmatiue respondendum est questio.

Vnum tamen dubium restat in praedictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil scientes de hac missa, quae offertur pro omnibus secundum eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, pariter conditio procurantis, & non procurantis missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps. Si vero non omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, quod hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum, pro quibus offertur: pro omnibus enim offeretur. Sed haec ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrunt namque deuotione vt causa quadam determinatiua sacrificij ad hunc effectum: vnde Greg. in autoritate allegata, affectus deuotionem ponit vt causam, dicens quod perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, quauis indisposito talium ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis vt sacramenta, sed per modum agentis, sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando consulendo, adiuan-

do, fauendo, &c. Quo fit, vt defunctis secundum praecedentem eorum deuotionem in communibus vel in specialibus, & secundum deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus vero circumstantibus tanquam seruatoribus ad minus: vniuersis autem tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem proficit. Quum enim sacerdos oret, & offerat in persona ecclesiae, & quilibet fidelis sit membrum ecclesiae, consequens est, vt quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificium, ac per hoc quilibet missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus ecclesiae orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & missis alicuius personae participes fiunt illarum iuxta suam deuotionem ex generali communione sanctorum. Nec propterea aequa est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti aequa conditio: sicut non est aequa vno tantum & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio: Rogare enim & elemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

Ad primum argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis, quod effectus, scilicet missa est finitus cuiuslibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem quo ad satisfactionem, propterea vtrunque dicitur in canone, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas & impetrationes pariendo.

Ad secundum dicitur, quod canon missae testatur missas ita ab ecclesia ordinatas pro particularibus, vt tamen semper pro omnibus viuus & defunctis explicitè celebrentur: vt patet intuitu. Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua omnibus sacrificium proderet, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis proderet, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque damno excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant speciales. Et etiam & alius fructus ex specialibus missis quoniam enim naturaliter vniuersi; amabile est proprium bonum, & quod commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoque non parui pendendus effectus in sacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particularibus, a quibus suscipit elemosynas, vel quibus afficitur.

Ad tertium dicitur, quod si offerentes, & pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfacit pro triginta. Sed quia non est sic manifestè enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam in vna, caeteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et haec de hac questione dicta sufficiant. Romae, 1510 die primo Decembris.

TRACTATUS QUARTUS.

De Valore orationum distarum ab audientibus Missam die festo, vnica questione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum infra missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITUR AN obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquam infra missam, ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur namque quod non primo ex numero cultus missae distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad missam & horas vt duos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse missae attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quod si quis ex proposito per notabilem partem missae non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret praepro de missa: quia non diceretur interesse missae plusquam dormiens.

Secundo ex tempore, quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem a seruilibus; ita partem temporis, scilicet quae missa celebratur, determinasse videtur ad cultum Dei positum, ac per hoc non licet occupare hoc missae tempus ad quocumque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quaelibet canonica hora.

In oppositum autè est, quia obligationes istae sunt de compositis simul, quia missa exigit solam praesentiam, & hora exigit quod attentè dicatur: constat autem quod vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad missam sufficiat praesentia, patet ex eo quod aliter tam surdus & caecus, quam multitudo maxima vni praesens missae, & vbi sacerdos sub missa dicit (vt in Germania) non satisfaceret praesens missae: quod falsum reputatur.

Præterea in huiusmodi missa, praesentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem, quum sacerdos non auditur, aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro penitentia est, quam quis non possit dicere, vt priuata orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in missa Tertiam, aut Psalmos penitentiales, altero pro debito horae, seu penitentiae, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum missae, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum missae, quod omnes negant: aut alter tantum, qui debitor erat horae aut penitentiae: & tunc nisi voluntarie hoc dicatur, oportet reddere rationem differentie quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfacit, & iste sic: haec differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum missae. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum missae, ita impedit, si sponte, quam si ex debito dicatur: & si non impedit, ita potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quod vni impedit seu tollit aliud tanquam sibi incòpossibile.

Præterea, Quum de hoc sint contrariae opiniones, & contingit aliquo de facto exoluere infra missam in festo horam, aut penitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missae (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et propterea quae est maior ratio, quod sit reus omissionis horarum, quam missarum, aut e conuerso, quum alterum alterum impederit?

Ad euidenciam huius questionis primo praemittendum est, quid sub praepro cultus missae comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum est in quo stat difficultas. Tertio respondendum questio.

Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium & secundario doctrinam, (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechuminum quia ad eruditionem ordinatur: sacrificium vero vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris praecipitur vt sacrificium offerant, ita populo praecipitur, vt interfuit corpore & mente. si enim sola corporalis praesentia sufficeret, posset quis se praesentem sacrificio facere & voluntarie dormire: & rursus posset mentem ad quocumque voluntarie diuertere: quorum vtrunque est absurdum. Praepro enim ecclesiae hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano, vt scilicet interfuit vt rationales. Ita quod sicut clericis praepro de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc est praepro, seu animo vacandi Deo (quia praecipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens, cui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dicit oppositum) ita populus ex hoc, quod obligatur ad missam cultum interessendum, tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo, quantum Deus dederit.

Est autem in missae cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt si quidem in duobus, scilicet in attentione & materia, missa: nam vterque tenetur attendere missae, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo, quod ipsi dicuntur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio: vt petat, sacrificij acceptionem. Secundo ex eo quod eidem dicitur, Surfum corda: vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertio, ex eo quod eisdem dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo quod institutio missae habet, vt populus & audiat quae doctrinae sunt, & dicat quae laudes sunt, ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrique attentio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo quam faciendò: populus autem secluso auditu eorum, quae aliter dicuntur, quum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui sola mente circa missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit vt licet populus aliquam vocalem orationem, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicat, & pari ratione dum aliter dicit, si non intelliguntur quae dicuntur, assumat ad excitandam aut conseruandam mentem attentam seu vacantem Deo durante sacrificij tempore. Haec enim in adminiculum humane imperfectioris ad vacandum mente tanto sacrificio, feri piè intelliguntur: melius enim, imò recta via esset vt sola mente, aut quasi sola mente circa tantum sacrificium occuparentur praesentes, petendo vt sacrifici-

sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi & presentis ibi, &c. Nec propterea laqueum iniicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas, & sacerdos celebrans, si praeter intentionem euagatur, excusatur ab attentione: ita & populus: satisficit enim huic praepcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad missam, ut faciat quod ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat obiectionem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

Quò ad secundum difficultas consurgit ex eo, quod hinc licitum est populo assumere quamcunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificii: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut poenitentialem, aut et horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium in missa optimè ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur, nisi vnus tantum quò ad attentionem, quam quò ad tempus: nam, quum in missa dicuntur Psalmi poenitentiales, licet dicatur missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) expositi exposcant suas duas attentiones (sicut quilibet duas disparatas materias exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duobus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

Quò ad tertium duo occurrunt pro responsione ad quaeritum dicenda. Primum est. Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non suauiter exoluuntur: Tum quia oppositum faciendum interuenit confusio attentionum & temporum, dum duæ attentiones confunduntur in vnam, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur, quoniam pro duabus attentionibus soluitur vna, & pro duobus temporibus dicatur Deo vnum. Tum quo ad horas, quia priuata auctoritate non licet vnum publicum cultum subordinare alteri publico cultui disparato: quod tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra missam, quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tempore sacrificii. Et sic verificatur opinio tenens, quod non possunt hæc infra missam præcepta dici. Non tamen per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licitè sacerdos, lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam missa quam missæ solennitas agitur: & ipse nihil omittit missæ, sed est tempus, ei per accidens vacans. & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persolunt residuam.

¶ Secundum est, si infra præceptam missam aliqua oratio aliàs præcepta dicatur, vtrique satisficit, quauis minus bene, ut dictum est. Et loquor quando secreta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusque: non autem quantum ad meritum: quia nullus peccando venialiter, meretur vitam æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam, tollitur meritum, quod habetur per talem actum, si rectè fieret. Hanc itaque conclusionem non pono, eo quòd illius rationem as-

firmatiam videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quamuis sufficere videantur ad concludendum esse illicitum exoluere vtrunque debitum simul, non tamen sufficiunt ad concludendum, non valere solutionem vtri usque si de facto fiat. Quòd enim multa debita ex duobus præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, non est dubium: nam si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implendi votum templis transfear, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitendi fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium quod exponens se satisfaciat & præcepto voti reddendi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis commissis. Porissima igitur ratio in oppositum est, quia disparati debiti cultus non exoluuntur vt sunt (vt scilicet diuersi & disparati sunt) si simul exoluuntur. Sed hæc recipit distinctionem: quoniam disparati cultus sunt duplices. Quòd idem quorum materię sunt simul impossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorum scilicet vterque exigit occupationem exteriorem: & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidam verò quorum materię sunt simul composibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorem: & possunt vtroque modo exolui: & disparatè, & simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia, missa scilicet & poenitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic quòdo populus non occupatur exterius circa missam, potest orationem poenitentialem vel votiuam assumere ad mentem Deo vacantem habendum tempore sacrificii: sicut potest quamcunque aliam assumere: & sic cultui vtrique faciet satis. Quòd verò de duabus attentionibus & temporibus obstat apparet, euaditur ex eo quòd licet præceptum sit, quòd quilibet cultus exoluatur attentè: non tamen inuenitur præceptum, quòd omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti transgressio: fat enim est, quòd quilibet exoluitur attentè. Et idem dicitur de duobus temporibus: nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus: propterea si multi possunt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quòd licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluatur, non tamen huic iusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum, Et similiter licet malè faciat aliquis subordinando priuata auctoritate horam canonicam missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, quod peccatum est si simul hæc exolueret: si tamen fiat valet.

¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo quod non est simile præceptum de festo præcepto de missa, quia illud datur directè de tempore, & ideo tempus oportet in illo præcipuè considerare, in quo tamen licet dicere votiuas & poenitentiales orationes, quia tempus festiuum habet indeterminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet, & libertati Christianæ relinquatur, in quo sancto opere, siue aliàs debito, siue non, quis se in festo occupet. Istud verò datur directè de cultu missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus missæ per se præcipitur, quum habeat materiam determinatam, scilicet missam, non satisficeret vtrique cultui, quia non satisficeret vtrique temporis, vt patet.

¶ R. 2.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, quòd liceat vtrunque simul exoluere. Prima. n. soluitur, quia suavis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam presentiam, sed non solius corporis, sed etiam mentis, vt declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd non est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: non sic autem est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quòd per se oritur ex hoc, quod vterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, ommissa esset oratio assumpta: quia principale, quòd est missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATUS QUINTUS.

De Præcepto Eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capitula diuisus.

- 1 Operis ratio, ac intentio, atque falsa quorundam opinionis super mentem diuini Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.
- 2 Quam falsa fuerit estimatio eorum, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit necessitatem eleemosynæ.
- 3 Verborum diuini Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.
- 4 Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare videbantur.
- 5 Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.
- 6 Exposita opinio S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum auctoritate confirmatio.

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falsa quorundam opinionis super mentem diuini Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem, relatio, & possibilis origo.

HARITAS Christi urget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar paucem: hoc est ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariè seruandam: intuitus siquidem sum ob quorundam

scripta minùs bene doctrinam sancti Thomæ intelligentium, multos facillè periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat à vero deuotionem, & ea maxime timenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viæ: tū quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facillè est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quæstione tantò maius imminet periculum, quantò vltra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confectores reguntur, sanctum Thomam docuisse id quòd in re hæc falsum esse ostenditur, afferunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundæ Decretalium de iureiurando cap. si verò. & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, c. 14. de inhumanitate, & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de elemosyna & mutuo: non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctore ex Secunda secundæ, quæstio. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. A iunt, quòd secundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quòd dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status tibi sibi, quam suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

Concipere autem potuerunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primum ex eo, quòd articulo 5. 32. quæst. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba, Quia præcepta dantur de actibus virtutū, necesse est, quòd hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis: scilicet secundum quòd ratio requirit: secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solum naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis: & subdit deinde: aliàs autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo quod in sequenti articulo determinando dicit, quod quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis præmitteret id, quòd ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expressè dicit, quod concurrente altero prædictorum tantum, scilicet extrema necessitate alicuius, non habes de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quòd si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynā dare: nisi vtraque supradicta conditio concurrat. Confirmat hoc: quia ante hæc verba loquens de necessario personæ, præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

Quam falsa fuerit eorum estimatio, qui imponunt D. Thoma, quod negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

Q V ò D autem prædicta expositio non fit secundum mentem & doctrinam S. Thomae liquet primò ex eo, qd San. Thomas in 4 s m. distinctio. 15. quaestio. 2. artic. 1. quaestio. 4. expressè determinat oppositam. Tenet enim duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patitur extremam necessitatem. Secunda est, Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluum naturæ, licet non personæ, subuenire, Superfluum naturæ & personæ dicitur, qd secundum statum præsentem non est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri estimantur, & non omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consiliu non pertinet, vt dicitur tertio Et hi. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extreme, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones aded clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet qd aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legis ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptu, Honora patentes, Honor aut ille secundum Aug ad reuerentiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine patrum omnis proximus intelligitur, sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper, quamuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore, & secundum alias determinatas condiciones. Quum autem vsus diuinarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vite, quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet qd qui diuitiis non vitur ad subueniendum necessitatibus præsentis vite, vel inordinatè vitur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primò sibi, postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo, vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quam alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectam, sibi & sibi coniunctis, puta familia, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat, ad subueniendum aliis respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimeto superfluit ab actu nutritiua, in quo attendit necessitas absoluta, & actu augmentatiua in quo attenditur quasi necessitas conditionata, parat ad conseruationem speciei, generatiua virtuti subministrans. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorum absolutæ primò subueniatur, quam propriæ vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quod dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quod est necessarium

necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quam apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuique liquere potest, qd doctrine suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secundæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quod dixit in quarto senten. retractatū ab ipso San. Thoma in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsu propter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solū sequutus est, sed probauit retractet absque memoria vel suæ olim opinionis, vel illorum, qui sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secundò, ex eo, qd ista sententia non solū sua, sed communis antiquiorum fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit san. doc. reprobare suam olim, & communem aliorum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, quaestio. 88. articulo secundo opinionem, quam in 4. senten. distinctio. 38. quaestio. 1. artic. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solennizati reprehendens, expressè eius meminit. In tertia quoque parte, quaestio. 9. artic. 4. opinionem, quam tenuit in 4. senten. distinctio. 14. artic. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter parte quaestio. 70. artic. 4. opinionem, quam in 4. senten. distinctio. 1. quaestio. 2. artic. 4. circa gratiam circuncisionis securus est, reprehendens, expressè etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostendatur mens eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suæ & communem (ipso teste) sententiam reuocat, nullam penitus inuens illius memoriam. Tertio, patet hoc idem ex eo, qd non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & communis opinionis verbis aded obscuris & extortè exponendis, absque, vt dictum est, suæ intentionis propalatione. Hoc siquidem & est contra promissionem à se factam in proemio totius Summi: vbi dilucidè secundum qd materia patitur, se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferentibus uteretur, potens claris vt? Nunquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An fortè diuites odio habebat, vt veritatem eos celare vellet? Quarto, ostenditur hoc idem ex verbis san. Tho. in Secunda Secundæ ibidem, concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, aliàs autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quemcunque optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Præceptu est, vt fiat hoc, & fiat illud, respondebit certe, quod duo præcipiuntur: & quod scilicet hoc fiat, & quod illud fiat. Quum autem verba san. Tho. talia sint, quare non talis sumendus est sensus? Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynam de superfluo, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & qd detur eleemosyna de superfluo, & qd detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quintò, confirmatur idem ex verbis san. Thomæ in eadem Secunda Secundæ, quaestio 66. artic. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui suberabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi: vnde dicit Ambro. & habetur in Decretis distinctio. 47. Esu

rientium panis est, quem tu derines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitate patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnus cuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorū, elici potest. Sextò confirmatur hoc idem ex verbis san. Tho. in eadem Secunda Secundæ, q. 87. artic. 1. ad quartū: vbi ait, Tertiar verò decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, sicut in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc qd Dominus non solū decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud Luca 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, nō consuluisse Dominum Iesum superflua erogari pauperibus secundum doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex verbis san. Tho. in eadem Secunda Secundæ q. 118. artic. 4. ad secundam: inquires enim ibi an avaritia, semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiua sic, Minimum in avaritia est, qd aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriarū, quot exhibere valeres: sed iniuriarū alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnia alia avaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumento ait, Ad secundam dicendum, quod Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatē habitatorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtranque conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4. senten. si in tot locis in Secunda Secundæ expressè confirmat qd determinauit in quarto? Caue ergo ne de cætero talia sancto doctori imponas.

dantur de actibus virtutum: necesse est quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum qd actus est de necessitate virtutis, scilicet secundum quod recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, vt id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secundum illud Luca 11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum non solū respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium individuo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet qd vnusquisque sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secunda quod persona dignitatem importat: sicut & natura primò accipit cibi, quod est necessarium ministerio nutritiua: superfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generatiua. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed quum non possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur sustentari non potest: in illo enim casu loquum habet quod Ambrosius dicit: Pasce fame morientē: si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: aliàs autem eleemosynas dare in consilio est sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia: Eleemosynarū largitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solū secundū affectum, sed effectum, est in præcepto. Tunc autem est in præcepto, quando est necessaria virtute charitatis, ita qd sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc autem est de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitatē. Necessitas autem secundum rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid scilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solū naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius, cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actum est necessitas, seu indigentia, non quæcunq; (quia ab vno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynam de superfluo est in præcepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extreme: aliàs autem est in consilio. Quod autem iste sit verus sensus, patet ex eo, qd secundum istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones nulla contradictio inter dicta eius hic, & in aliis locis supra allegatis: sed omnia inueniuntur consona. non solū supradictis, sed etiam aliis dictis S. Tho. In quaestionibus siquidem de malo, q. 13. artic. 2. ad quartum, exponens supradictam autoritatem Basiliij ait Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare, puta si sit ei superfluum secundum illud Luca 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoque, quolibet 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. artic. 2. vbi quaerit vtrū ille, qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandem primam conclusionem in hæc verba, Circa hoc distinguendum est, supposito enim,

CAPVT III.

Verborum diuini Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia nō fat est falsam expositionem destrueri, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, q. 32. artic. 5. vbi inquit, an dare eleemosynam sit in præcepto) iunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: vt proximo non solū velimus bonum, sed etiam operemur: secundum illud 1. Ioan. tertio. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta

ro.n. q̄ aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentiā signa extremæ necessitatis, aut non: si videt, certum est, q̄ tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame morientem: si non pauperis, occidisti. Si verò non apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum quod sibi visum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hæc conclusiones super rationes multas. Quum enim bonum confluat ex causa integra, malum autem ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit 4. ca. de Diu. nomi.) charitas ipsa erga proximum indigentem conferuari non potest, nisi ex parte vtriusque omne corruptiuum tollatur: contrariatur autem dilectioni proximi vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas non adiuta; & ideo quodcumque illorum inueniatur, charitas non saluatur, & consequenter malum culpæ mortalis confurgit: & hæc est ratio quam tetigit S. Tho. in quæst. 32. loco præallegato: quum dixit, quod actus elemosynæ est de necessitate virtutis, secundum quod recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda est elemosyna. Amplius: Quum ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Thomas in Secunda Secundæ, quæstio. 44. articulo ultimo,) & ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quam corpus nostrum. Sed decencia status est quoddam bonum exterius: igitur tenemur de necessariis ad decenciam status nostri subuenire vitæ corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter quum charitatis ordo exeat, vt decenciam status proximi superfluitatibus nostris proponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult) hoc autem malum abiicit, renemur ex superfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit sanctus Thomas in 4. sent. vbi supra. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema contraria, scilicet superabundantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autem licet secundum se extremo superabundanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo quod obiectum non potest tantum amari, quantum est amabile) vtrunq; tamen extremum secundum exteriores operationes: vt ex Secunda Secundæ quæstio. 26. art. 7. habetur: vnde & ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis quam oporteat attribuere tam sibi, quam aliis: quia amabilia quæ sunt ad alio sunt ex amabilibus, quæ sunt ad se, vt dicitur 8. Ethic. Defectus verò est minus corporalibus bonis, vt quam oporteat & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem super naturæ & personæ habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quam oporteat huiusmodi bonorum applicet (aliter superflua non sunt) manifestum est, quod in charitatis extremum contrarium secundum superabundantiam incidit, sicut & ille, cui in superfluo & voluptuosis conuiuuiis plus aliis, quam deceat, tribuit, & consequenter vterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatē, minus aliis, quam oporteat, communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ huma-

næ primò, deinde cæteris commoditatibus) patet q̄ in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsius ob suam miseriam corporali saluti subuenire negligit, vnde & vterque à charitate recedit, & consequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in quolibeto 6. quæstio. 7. Amplius, Quum de iure naturali omnino sint communia, & ius gentium res appropriauerit quo ad vsum, procuracionem & dispensacionem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 66. art. 2.) constet quoq; q̄ à iure gentium nihil inordinatum vim sumit) quoniam à natura vt rationalis est, oritur) impositibile est ea, quæ huic superfluum quo ad naturam & personam, eius esse quo ad vsum (vsum enim superfluum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet illi s sint quo ad procuracionem & dispensacionem. Si autem ex iure gentium non sunt quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debentur, dispensanda tamen secundum arbitrium possidentis, cui (vt dictum est) dispensacionem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium personæ sit habentis, etiam quo ad vsum, simpliciter loquendo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluum censetur eius vsum respectu istius patientis extremam necessitatē, & iuris naturalis vis exigit, vt tanquam superfluum patienti debeatur. Non enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, ita necessarium personæ appropriat huic quo ad vsum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatē, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subuenire extremam necessitati de necessario personæ. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 32. in hoc art. in responsione ad secundum & est sumpta ex verbis Basilij & Ambrosij, ille enim exponens verba Diuitis, Luca 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea sumens in vitam tulisti? sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, quod ad communem vsum ordinatum, similes sunt diuites qui communia quæ præoccupauerunt, æstimant sua esse. Si enim quilibet sitæ necessitatis sufficientiam recipiens, relinqueret superfluum indigenti, non esset diues, nec pauper. Ceterum si fateris ea tibi diuinitus pronemire, an iniustus est Deus, inæqualiter res tuis distribuens? cur tu abundas, ille verò mendicat, nisi vt tu bonæ dispensacionis merita consequaris, ille verò patientiæ brauius decoretur? Nonne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? Est panis famelicis, quæ tu tenes, nudi tunica, quam in cœclau conseruas, discalceati calceus, qui penes te mercescit, indigentis argentum, quod tu possides inhumatum, quo circa tot iniuriaris, quæ dare valeres. Ambr. autem eandem parabolam tractans, vt in Decretis habetur di. 47. sicut Hi ait, Proprium nemo dicat quod est commune, quod plus quam sufficeret sumptui, etiam videnter obtentum est, & subdit, Quis enim tam iniustus, quam qui tam multorum alimenta non suum vsum, sed abundantiam & delicias facit? neque enim minus est criminis habenti tollere, quam quum possis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur secundum veritatem & S. Tho. doctrinam duas diuisim radices necessitatis ad elemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremam necessitatē ex parte indigentis.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam diuini Thomæ impostam sententiam confirmare videbantur.

ANTE QUAM autem satisfaciat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falsæ expositionis robur afferendas cui censui. ¶ Quadrupliciter igitur instatur. primò sic: Quæ elemosyna sit ad alerum, oportet coniunctim vtriusque conditiones considerare, & non diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethic. vnde & S. Tho. in hoc art. ait, q̄ nulla est ratio, quare elemosyna alicui detur, quæcumq; alias habeat superflua, nisi iste egeat: ergo computatim oportet intelligere, q̄ duo sunt consideranda ad præceptum elemosynæ scilicet superfluitas, & extrema necessitas. Secundo: quia si non coniunctim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiens quidem: quia dicit, q̄ habens superflua, tenetur largiri elemosynaliter, & non dicit cui: & similiter q̄ patienti extremam necessitatē sub præcepto subueniendum est, & non dicit à quo. Impossibilis verò quædoq; quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamē aliqui: habebit de superfluo. Tertio, quia post artic. istum quærit S. Tho. vtrum corporalis elemosyna sit danda necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si in præcedenti artic. iam determinatum est, q̄ patienti extremam necessitatē tenemur dare de necessario personæ, quid opus erat dubitare vtrum sit danda elemosyna de necessario? Quarto: quia S. Tho. in quolibeto, 6. q̄st. 7. seu art. 12. in responsione ad primum, dicit hæc verba, Non semper peccat mortaliter quoriscumq; non dat pauperi, qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, q̄ obliget ad mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiæ. Et in responsione ad secundum dicit, Dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: vt scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas imminet. Minor tamē necessitas requiritur ad superflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda: tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ, vt dictum est. Ex his enim verbis videtur quod superflua erogare secundum S. Thomam non sit in præcepto nisi tempore necessitatis. ¶ Ab Hæc Respondetur. Et ad primum dicitur, q̄ est loqui de executione præcepti elemosynæ: & aliud de obligatione eius. Licet enim ad executionem elemosynæ præceptum exigantur duo scilicet superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel personæ ex parte eius cur est elemosyna danda: vel superfluitas naturæ hoc parte dantis, & indigentia naturæ: id est extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit elemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo, quod superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem, sed extremam alterius necessitatē, quæ hic S. Tho. superfluitati combinat, oportet enim quod si vni superest, alteri deficiat: vt Basilij dicit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantum est ex se, obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens autē est, quod hic vel nunc quis non teneat, puta quia latet eum indigentes. Vnde quia S. Thom. radices præcepti inuestigabat, & non exe-

quutionē, ideo disiunctim intelligendus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incidetur errores. Et si subtiliter aspiciat quis, videbit q̄ & ad ipsam obligationem præcepti duo concurrunt, scilicet superfluitas naturæ, vel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ vel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum euenit, vt pluries Arif. in Ethic. dicit. Communiter autē, imò potius semper, superfluitas vnius est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentia est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personam dignitatē, ideo summarie loquens S. Tho. ea quæ complent rationes præceptorum, assumens, ad aliaq; loca tanquā ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcipi, & dare de superfluo, & dare extremam necessitatē patienti. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ doctrina sufficientis est, & quia summarie tradita, & quia alibi explicata est, & quia facile subintelligi potest, cui danda sunt superflua (indigentia s. & patienti extremam necessitatē) & à quo subueniendum est, ab eo, s. qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est verum, q̄ quandoque impossibile sit hoc obseruare, quoniam secundum Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscum, & dato q̄ non appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundò, q̄ quia (vt dictum est) sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ vt pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium sufficienter respondetur quantum ad propositum, spectat, quærendo ab obiectionibus, ad quid Sanctus doctor in 4. sent. distinc. 15. post articulum adductum, in quo expressè has conclusiones determinauit, mouit illam dubitationem (an. scilicet elemosyna danda sit de necessario) in ead. q. art. 4. Causa enim quam reddidit sunt, quare hoc fecit in quarto, est illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quæ in 4. videant, q̄ talis articuli q̄stio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateantur fallax assumpsisse signum in Secunda Secundæ ad suam expositionem probandā. Est autem in promptu causa, quare vtrouiq; talem articulum adiecerit, quia specialē scilicet præ se fert difficultatem necessarium distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facile deduci potuisset conclusio ista, quod necessarium personæ erogandū est patienti extremam necessitatē, tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, & cætera.

¶ Ad quartum dicitur, quod oportet intelligere responsum terminos secundum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi necessario naturæ & superfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptistæ Luc. 3. q̄ inducitur. s. Qui habet duas tunicas, det vnā non habenti, duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ, vt glossa ibidem dicit, & Petrus de Plaude in 4. dist. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalem secundum calidum & frigidum, serenitatem & interperie, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in solutione pri. mi dicit, confirmant secundā conclusionē supra determinatā, quia necessariū personæ q̄ est naturæ superfluum, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionē hoc mō. Dare oīa ēt necessaria natura, est in p̄cepto in articulo necessitatis, q̄ r̄amen simpliciter est in cōsilio, ergo dare superflua natura, q̄ est in p̄cepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia p̄ceptum obligat plus q̄ cōsiliū, ergo malē respōsum est, q̄ p̄ceptum illud de duabus tunicis, & similia, intelligunt in articulo necessitatis. Et ad hoc respōdet q̄ virūq; est in p̄cepto secundum preparationē animi p̄ articulo necessitatis: sed articulus necessitatis hēt latitudinem Necessitatis. n. obligans ad necessaria natura cōicanda, est nō quacunq; extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis ēt vitā propriā tenēt discrimini exponere propter illū; si. n. pro fratribus mori aliquando est in p̄cepto; cōsequens est q̄ priuare se necessitatis vitā adnuculis, cōmittendo se diuinā prouidentie in aliquo casu p̄ceptum sit. Necessitas autē ad superflua obligans natura cōicanda, est minor: sufficit. n. ad hoc, q̄ pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. ad ductarum.

AD Ea verō quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt, respondēt. Et ad primum quidem responsio ex dictis aperta est. Iā h. declarauimus. quomodo duo considerata sunt secundum rectam rationem ad necessitatē virtutis eleemosynariæ.

¶ Ad secundū verō dī, q̄ ly laudabiliter, p̄r dupliciter sumi. Vno mō, vt distinguit contra Necessariū, & sic idē sonat laudabiliter q̄ bene, sed nō de p̄cepto, sed cōsilio. Alio modo vt distinguit contra, vituperabiliter: & sic idē sonat q̄ vitiose. In proposito S. Tho. accepit laudabiliter secundū mō, & nō primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̄ in illis casibus tribus, quōs enumerat nō inordinate, sed virtuosē quis necessaria personæ largiret. Ex autē q̄ virtuosē hoc fieri dī, nō sequitur, ergo nō de p̄cepto: quoniam actus virtutis cōis est p̄ceptis & cōsiliis.

¶ Et quia hoc verbum a bittor fuisse occasionem erandi alius & falsa fouisse expositionē, propterea q̄ creditum est q̄ S. Tho. vteret ly laudabiliter, primo mō: iō ostēdo q̄ secundo mō accepit laudabiliter ex quatuor. Primo ex art. titulo, ac S. Th. more. Quum n. cōsueuerit diuinū eius ingenium quæstionibus rēdere sermōne formalij, p̄pter q̄ vniuersaliter profunde sunt eius sententia, & occultā minū perpicacibus: & titulus articuli nō sit, an de necessario fieri eleemosynā debeat sub p̄cepto vel cōsilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynā, sua non in p̄cepto rēdendo differere, q̄ hoc sit in cōsilio vel p̄cepto: sed q̄ hoc sit contra virtutē, licet ad perfectiōem doctrinā potuisset post subiungere: & hoc non solum ē secundum virtutē, sed ē in p̄cepto. Quod dixit ergo, laudabiliter, virtuosē exponendum est, si difficultati morā formaliter r̄sum esse fateri volumus. Secundo, ex prima parte corporis illius, ait. n. ibi, q̄ nō licet dare de necessario natura: nisi ad sustentationem reipub. vel ecclesie in aliquo casu necessitatis. Tunc, in laudabiliter, inquit, seipsum &

suos mortis exponeret periculo: quia bonum cōmune p̄ponēdum est proprio. Ex hoc arguit sic: Certum est, q̄ in aliquo casu tenet quis de p̄cepto, nō solum mortis periculo se exponere, sed etiā mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu nō accepit, laudabiliter, vt distinguit contra necessariū, seu de p̄cepto, quia falsum dixisset, quum in p̄cepto hoc esse non sit dubium in aliquo casu; accepit igit, laudabiliter, id est virtuosē. Quod si hic hanc accepit glossam, quate nō infra in proposito nō? uulla siquidē est quæstionis aut styli disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua excipiens profert hoc verba. Quum. n. distinguit necessarium in necessariū natura & personæ, & de necessario natura regulā tradidisset, q̄ nō licet dare ex eo eleemosynā, & exceptionem fecisset ad necessarium personæ transiens, ipsum absolutē considerās (vt quæstio exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, q̄ dare de necessario personæ, simpliciter. & absolutē considerando ipsum, est bonum sub consilio tantū, nō in p̄cepto. Secunda autem quasi aduersatiuē addita est, q̄ inordinatum est dare tantum de necessario personæ, q̄ de residuo nō possit conueniēter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, & extremā necessitatē priuatæ personæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter necessaria personæ, erogant. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, q̄ laudabiliter posuit contra inordinatum. Regula. n. erat, q̄ necessarium personæ nimis à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, q̄ in tribus casibus hoc sit laudabiliter, id autem est dictum laudabiliter, vt distinguitur contra inordinatē & contra vituperabiliter. Quarto patet hoc idē ex 4. senten. dist. 15. quæst. 2. art. 4. i. ubi. n. tractans hunc articulum, eādē regulā tradit, & eosdem tres casus excipit ab illicitis. Constat autem q̄ ibi iā de terminauerat, q̄ nō solum licitum, sed p̄ceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatē patienti, nihil ergo obstat p̄determinatæ sententiæ, q̄ id quod p̄ceptum dixerat, post laudabile aut licitum dicat, exigente hōc noua difficultate, quia formaliter sibi vult responderi. Laudabiliter igitur, id est virtuosē dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hac patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad confirmationē dicebantur. s. dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & nō cadit sub p̄cepto, sed cōsilio. Quum enim hec verba in eodē sint articulo, accipiendā sunt, vt quæstionem formaliter determinat. Quæritur autem ibi nō an liceat de necessario dare eleemosynam in tali vel tali casu, sed, vt dictum est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an cōsiderando id quod necessarium est alicui absolute & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæstionem facta distinctione de necessario natura & personæ; subtiliter & optime quo ad necessarium personæ dictum est, q̄ licet seu bonum est de cōsilio, tamen nō de p̄cepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub p̄cepto, quæstio enim aliter à sapientibus determinatur solitariē sumpta, & aliter coniuncta alicui casui siue fini. Si enim quæras, an occidere hominē sit bonum, optime respondebitur quod non, quod si addas in casu, quo iustitia exigit, respōdetur quod hoc est in p̄cepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonum, optime respondebitur quod non, quod si addas propter actum virtutis, dicetur q̄ hoc quandoq; cadit sub p̄cepto, & similiter de aliis

de aliis euidenter apparet, quod aliam responsionē sibi vendicari solitariē quærit, & alia coniuncta eum aliquo alio. Vnde ad insinandum Sancti Thomæ quod dare de necessario personæ solitaria sumptum bonæ affectionis est, dixit q̄ sub consilio, nō p̄cepto cadit. Ad insinandum autē, q̄ hoc in aliquo casu sub p̄cepto cadit, supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatum, q̄ de necessario personæ ex reme necessitati sub p̄cepto tenet quis subuenire. Patet igitur ex dictis, q̄ Sancti Thomæ sententia est, q̄ duo sunt p̄cepta circa eleemosynam faciendam, s. dare de superfluo natura & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personæ patienti extremam necessitatē.

CAPVT VI.

Expositio opinionis Sancti Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET Quia hoc videbitur multis fortē nimis graue; & Sancti Thomæ quem prius imitabatur sequendum non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddant, apponēdos censui multos illustres doctores eandem tenentes sententiam, licet non participandum sit verbum illud Sancti Thomæ. in 4. quando ait hanc esse communem sententiam.

¶ Primam ergo conclusionē, q̄ habens superfluum naturæ & personæ, tenet aliis subuenire rōne superfluitatis licet pauper non appareat in extrema necessitate, tenent imprimis Basilus & Ambr. in verbis supra adductis. Aug. quoq; ad Macedoniū, vt h. 14. q. 4. can. quid dicā, idē sentit in his verbis. Nonne oēs qui sibi vident gaudere cōquistis, eisq; vt nesciunt, alienū possidere cōuincimus? hoc. n. certē alienū non est, q̄ iure possidet, hoc aut iure, q̄ iuste, & hoc iuste, q̄ bene, omne igit quod male possidet, alienum est, male aut possidet qui male vitit. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & personæ alienū esse quo ad vsum, & cōsequenter dispensandum, aliter inuiste possidet, quia habens non rectē vitit illo. Eandē confirmat sententiā Hieron. dist. 42. c. hospitalē, dicens. Aliena rapere conuincit, qui sibi vltra necessitatē retinere probat. Hæc ille. Theophilus quoq; super illa verba Luc. 18. Facilius est camelū, traçtāsi an hanc dñi sententia impossibilitatē ostendat circa diuinum saltem, affirmansq; impossibilitatem, ait. Ruerit ita est, illud n. est diues, & aliud economus, nā dñes est, qui sibi reseruat diuitias: economus verō, siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porro ait eundē, q̄ diuitiē quidē impossibile dicit saluari, possidentē verō diuitias difficile, quasi di. Diues, in captus est à diuitiis, & famulatur eis, nō saluabit, habens verō illas, qui se eis dominatur, vix saluabit, eā humanā fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestē dñat. Es r. seruantes sibi diuitias, id est superflua, & qui eis famulantur. Quod aut talis famulatus excludet à vitā æterna, sit ipsa custodia superfluo, apparet ex verbis Chryso. ibidem dicētis. Non phibet dirari, sed opibus famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, nō vt custodiamus, nā famuli est custodire, sed dñi dispensare. Si cōseruari eas veller, non tradidisset eas hominibus, sed sineret eas in terra iacere. Apparet et ex verbis Dñi. Matthæi 6. Non potestis Deo seruire & Mammonæ, vbi Hieronymus, exponens quid sit seruirus diuitiarum, ait. Audi hoc avarus, audi hoc qui cecit vocabulo Christianus, nō posse simul diuitiis, Chriſtoq; seruire, & in nō dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitiis;

qui. n. diuitiarū seruus est, diuitias custodit, vt seruus qui aut seruitutis excussit iugū, distribuit eas vt dominus. Hæc ille. Vbi expressē apparet, q̄ est imposibile superflua custodire, nō dispensando, & Chriſtū amare, diuitiis. n. amatis, se odio haberi, necessarium esse, ibidē dicit Dñus. Beda quoq; super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynā, ait, Neq; n. ita faciēda iubetur eleemosynā, vt teipsum consumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum valēs, sustentēs, Hæc ille. Vbi iuberi exprobit suam rationem inopem post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores verō doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. expressē ponit hoc cadere sub p̄cepto. Ricardus quoque in 4. dist. 15. q. secunda hoc idē confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundam autē conclusionē (q̄. s. dare eleemosynā nā existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in p̄cepto) Ambro. dist. 86. ca. pasce, confirmat dicens. Pasce fame morientē, si nō pausti, occidisti. Gregorius quoque in homiliis suis ait, Quia. n. in lege scriptum est, Diliges proximū tuum sicut teipsum, minus proximū amare cōuincit, qui nō cum eo in necessitate illius ēt ea quæ sunt sibi necessaria, partē, idcirco de diuidendis cū proximo duabus tunicis dat p̄ceptū. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, q̄ necessaria nō cōicata necessitatibus absq; dubio extremis, minorē debito dilectionē Chriſtū cōuincit, & cōsequenter charitatis extinguitur, quæ diminutio nō patit. Basilus et super illud Lucæ 12. Qui hēt duas tunicas, ait, Hic aut docemur, q̄ ex oī q̄ quod affluit supra propriū victus necessitatē, tenemur erogare illi, qui nō habet, propter Deum, qui quæcūq; possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clarē sonat in tenent. Iuniores quoq; s. Petrus de Palude, Ricardus, Durandus & Romanus in 4. sen. dist. 17. in trepidē asserunt teneri quēlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nonne b. q. e meritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quisq; a. volens magis hominibus placere, q̄ vitare se qui. Quod si mihi illud Resellæ obieceris, q̄. s. diuitum cōfessiones audiri nō possent, & cōfessores damnationē incurrerent, audi Dñm Iesum Chriſtum in Euangelio, diuitibus dicentē, Facilius est camelū transire per nauem acro, quam diuitem intrare in regnum celorum. Confessoribus autē, si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessitatē largitionē, applicatio autē eius ad particularia scilicet determinationi nō subest, sed prouidentia cōmittit, quæ circa particularia versat. Est autē magna opus circūspexione, vt cōcludat hunc habere superflua, oportet liquidē cōsiderare statum, filios, filias, seruas, alumnos, hospites; cōsuetudinem, munificentiam, magnificentiā, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper p̄r oculis, q̄ necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis. n. adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtraçtis, non cenſebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ p̄cepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATUS SEXTVS. De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

1. Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.
2. Ex quibus, & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

- 3 In quo genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes ista locentur.
- 4 Conditiones iusti commutativi & distributivi.
- 5 Prima opinio dicentium, nihil usura, aut iniustitiae inueniri in contractibus deo eius pietatis, stando infra limites iustitiae commutativae.
- 6 Examinatio praedictae opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.
- 7 Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in praecedenti capitulo.
- 8 Solutio rationum arguentium, quod contractus praedicti secundum commutativam iustitiam sint iusti.
- 9 Determinatio, quod in praedictis contractibus committitur usura.
- 10 Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiae distributivae.
- 11 Examen praedictae opinionis determinans, quomodo hic sit distributio.
- 12 Determinatio quod secundum iustitiam distributivam formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.
- 13 Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitulis ad commune bonum vitam.
- 14 Examen praedictae opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc vitam, quam secundum alias supra dictas.
- 15 Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens ultimo mensuram sententiam.

C A P V T I.

Quid sit mons pietatis, quae eius Capitula, & quid discutiendum.

Quid Mons pietatis.

MONS Pietatis in multis iam Italiae populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summam quaedam pecuniam ad perpetuum usum pauperum deputata, hoc modo. Coparientes diuini vel bi predicatorum aliqui inopia multorum pauperum, quorum facultates, (quia non semper in promptu habere contingit, unde suis provideant necessitatibus) ab Hebraeorum usuris vocantur, induxerunt populum, ut pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret, quatenus ex

multis oblatis vna quaedam fieret nummorum summa, conseruanda integrè ad hoc, ut pauperi cuique mutuari possit, unde sibi provideat. Et quoniam charitate plenas res est haec fructuosa fuit praedictio, adunataque est pecunia multa sub eorum custodibus reposita, quae Mons pietatis dicitur. Quumque modum conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quod pauperibus praedicta pecunia distributio ne perpetua & aequali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primò, quod custodiant dictam pecuniam, & stent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc ut bonum possit esse communi.

¶ Secundò, quod pignora ab accipientibus mutuum sumant, & suo periculo custodiant in domo ad hoc conducta, & restituentibus intra annum reddant, non restituentium verò publicè vendant, & ex venditione pecuniam exigent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omnium & totalis suae administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, ut perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶ Tertio, quod ultra pecuniam mutuam, exigant secundum numerum librarum singulis mensibus tot denarios à praedictis debitoribus, ita quod quot libras aliquis mutuo suscepit à Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneat. Et hoc non, ut aliquid ultra sortem Monti accedat sed pro recompensatione operarum custodum, & ministrorum, qui publico pauperum bono in supradictis cum suo periculo & labore deseruiunt, & expensarum quae pro pensione domus, & emptione librorum, & ceteris ab eis factis sunt. Haec sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se nota sunt esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & si illicitum, an usuram sapiat.

C A P V T I I.

Ex quibus, & quomodo procedendum est ad huius utilitatis inuestigationem.

¶ Portet autem huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius veram solutionem ex eius propriis principiis indagare. Quum autem quaestio haec moralis sit, & ab homine naturaliter scribilis, non est ex auctoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiae principiis tantum procedendum. Ex auctoritate si quid diuina in canonicis sacrae Scripturae libris contenta quaedam per se ponunt credenda: & haec sunt, quae humani excedunt vires ingenij, (quoniam fides est argumentum rerum non apparentium) ut puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quaedam quasi per accidens: & haec sunt multa ratione naturali cognoscibilia ratione credenda, quae operanda, ut citius, cõius, & tutius veritas humano generi innotescat, ut puta quod Deus sit & quod sit vnus, quod adulterium est malum, &c. In neutro autem horum genere praesens continetur quaestio, scribilis siquidem naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autem in ea si solui det, oportet ad morales venire propositiones: non in quantum creditas, sed lumine naturali, notas. Hoc autem est ex principiis moralibus, non ex diuina procedere auctoritate. Auctoritas verò humana tantum canonica, quam ciuilibus duo similiter tradit operum genera. Quaedam ideo precepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non contineri: in secundo autem clauduntur nullibi explicite haberi. Implicite autem probari non potest ex iuris principiis, in quantum humana sunt

Non ex auctoritate literis, vel summi Põ. auctoritate materiam hanc vt cilanda est, sed ex propriis Moralibus philosophiae naturalis summi ne notis.

C A P V T I I I.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes ista locentur.

Opera, quae in Monte pietatis exercentur, non modo ad commutativam iustitiam rationem reducuntur, sed etiam distributivam.

MANANA Opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quaedam enim sunt, quorum bonitas, vel malitia in ordine ad operantem consistit, ut concupiscere, irasci, timere, audere, & vniuersaliter humanae passiones. Talius siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in seipso aliquantulum se habet, puta si passio secundum rationem refrænetur, &c. Alia autem sunt, quorum propria & per se primò bonitas, aut malitia consistit in ordine ad alterum. licet ad ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad

sunt auctoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, ut ex eius rationibus naturali lumine fulsis, ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quod nulla auctoritas quaestionem hanc propriam sibi vendicat, euidenter quatuor patere possunt. Primò, quod praesentis quaestionis decisio, nec canonici, nec ciuilibus iuris doctores, nec purum Theologum, secundum, quod Theologia ultra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, expolcit, sed moralem philosophum. Secundò, quod sapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi sunt doctores praedicti: sed ponentes potius falces in messem alienam. Gratia tamè sunt eis habenda, qui secundum iura, quanta tum licuit, quaestione hanc ventilauerunt. Tertio, quod non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac minus bene dixerint: quoniam tractant fabrilis fabri. Quarto, quod ex eo quod tot & tales dixerint, vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo haec intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeae infirmitatis periculum aromataris, nisi stultè committeret.

¶ Nec obstat, quod agere de contractibus & usura, ad iura spectet, & ad Papam & principem decernere: hoc n. verum est quod ad contentiosa fori exercitia, & humana iudicia. Inter homines siquidem summi Pontificis est usurarum ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter. n. aliquid ad ecclesiasticum iudicium spectat, s. per se & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantum, quae sunt fidei: eo quod ipse est constitutus à Christo doctor & rector fidelium, in quantum fideles sunt, & non hominum, in quantum homines sunt: & sibi promissa est omnis veritas de necessariis ad salutem fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur ecclesiae iudicio per accidens, & secundum quid, s. illud necessarium certa ratione nescitur, aut si ratio verè scita ab aliquibus, non capitur ab aliis, &c. & de horum numero constat ex dictis quaestionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quae sunt fidei summi Pontificis auctoritas omnibus praestit rationibus: ita in his scibilibus supra iam ipsum, quam quemcumque alium iudicet, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola auctoris naturalis auctoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, ut omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quoniam modo: sed opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitatis, & charitate emendantes.

operantem bona esse oporteat: ut reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quae iustitiae subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit quod alteri aequaliter commensurata sint, puta quod restitutio acceptioni aequet. Non. n. refert qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspiciamus: licet plurimum interest, si iustitiae virtutem operanti attribuere volumus. Propter quod hoc est singulare in iustitiae operibus. quod iusta operari possunt carentes iustitiae virtute, ceterarum autem virtutum opera nemo absque virtute illa explere sufficit. Quod ideo, (vt ex dictis patet,) accidit, quia ceterarum virtutes per se in hominem in his, quae sunt ad se, iustitia verò in his, quae sunt ad alterum, vt in quinto dicitur Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera haec, de quibus praesens agitur quaestio, in numero eorum, quae ad alterum sunt cum aequalitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterum est, secundum equalitatem ciuilitate debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quae in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & ministerium defectivae sunt, non. n. attingunt ad opus secundum se, an iustum vel iniustum sit. Et quoniam iustum non humana lege positum (quoniam illud non est ad propositum, eo quod non habet locum nisi in indifferetibus) sed naturale, id est ex ipsa rei natura aequalitate aliqua alteri commensuratum, in duas secatur species, s. secundum iustitiam commutativam & secundum iustitiam distributivam, oportet non latere, secundum quod iusti speciem opera haec examinare oportet, non. n. eodem modo iusti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad commutativam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare videantur (quia vel restitutionis, vel recompensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributivam admiscetur iustitia, idcirco primò secundum formam iustitiae commutativae, deinde secundum admixtam distributivam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

C A P V T I I I I.

Conditiones iusti commutativi, & distributivi.

QUAE verò ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cetera, praelibandum est quid ratio iusti in commutationibus exigat, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requiratur, ad haec enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam sit triplex debiti ratio, si ne qua iustum non inuenitur considerari potest, scilicet partis ad partem, & totius ad partes, & partium ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitia commutativae, secundus à distributivae, tertius à generali, quae legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quod neque hesperus, neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes si quidem ciuitatis sunt singulares personae, quartum & res & opera & personas commutare adinuicem oportet, ut quod vni deest, absque dantis damno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad commune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

Sed omissa pro nunc tertia haec iustitia (quoniam vt post patebit, non est ad propositum) sciendum est, quod iustum secundum iustitiam commutativam requirit tres opus. Caet. P 3 condi-

Communitas iustitia exigit vt aliquid deat & accipiat inter singulares personae secundum aequalitatem arithmeticae distributivae verò exigit distributio nem à principibus, vel

cinare fa-
tam singu-
lis personis
secundum
aequalitate
geometri-
cam.

conditiones. Prima est, q̄ ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusq; extremi, aliter cōmutatio non esset, & commutatiuæ iustitiæ (quæ directiua commutationū est) propria deesset materia. Secūda est, q̄ sit inter partem & partē, id est singulares personas, aliter à distributiua, aut generali iustitiā non distingueretur, vnde seruitium cōitati exhibitum, recompensatur ab ea, vt singularem personam induit, sicut & vendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, q̄ seruetur æqualitas arithmetica, id est quantitatiua, vt. l. quantum fuit seruitium, tanta sit merces, & quanta laesio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restituerentur, iniustitia esset, & simile est in aliis.

¶ Iustum aut secundum iustitiā distributiua, tria, similiter exigit. Primò, q̄ ibi sit distributio, quæ propria est iustitiæ distributiua materia, vt ex eius nomine patet. Secūdo, q̄ sit inter totum & partes, ita q̄ à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio namq; partitionem sonat alicuius, q̄ nisi totius esset, partibus debium, vt distribueretur, non esset. Vocamus aut totum cōitatem, vel principem vt sic, partes aut ipsos ciues. Tertiò, q̄ seruetur æqualitas geometrica, id est proportionalis, vt. l. talis sit proportio eius quod datur de cōibus bonis vni personæ, ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas, id est, vt quantum vna persona præcedit alteram in illa republica, tantum quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti tanto plus alicui parti datur, quanto pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politis secundum diuersa attenditur scilicet secundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

C A P V T V.

Prima opinio, dicentium nihil vsura aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiua.

Mutuantes in Monte pietatis & quomodo nullam vsuram, vel iniustitiā maculam incurrant.

His Igitur præmissis illorum occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iustitiæ non egrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vsuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt vniuersis, la primò adducenda est, quæ hos contractus ad eodē secundum se iustos dicit, vt si de cuiusq; priuatæ personæ intentione recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modò constat, cuiuslibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autē huius ambiguitatis veritas clarius elucescat, ex quo non refert secundum hanc viam, quis mutuet, publica, san. priuatæ persona, nec omnes cuius sit quod mutuo datur, an. l. mutuantis sit an alterius, ponamus in terminis casum discurrendum, præsupposita recta intentione mutuantis, quæ tamen præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam querimus, quæ in equalitate commutationis consistit quacumq; id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuus indigentium exponens 10000 ducatos, cōducaturq; ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuū nulli dare vult, exigitq; vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus à singulis accipientibus, & retinentibus mutuū, supposito q̄ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitā ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque

his statibus hæc prima opinio tria. Primò, q̄ hic sunt contractus, secundò quod in his nulla interuenit vsura, tertiò, q̄ in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horum declaratur distinguendo cōtractus. Est siquidē hic primò contractus mutui inter Petrum mutuante & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius, q̄ idē est quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertiò cōtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum verò, q̄ hic nulla sit vsura, probatur ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò, quia vsura est q̄n aliquid ultra ferrem ex mutuo queritur, ita q̄ mutuum sit nō occasio aut cā sine qua, sed ratio & cā propter q̄ alicui pecunia æstimabile ultra sortem percipitur. Constat aut ex distinctione contractuum, q̄ hic nihil propter mutuum ultra sortē queritur, sed tantum propter locatas operas ministrorum, cuius evidens signum est, q̄ si ministri gratis hæc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secūdo, quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocumq; redderetur, esset vsuraria, non. n. refert, an fœneratori vsuræ datur ab accipiente mutuum, vel à principe, vel à quocumque alio. Sed constat q̄ prædictis ministris absque vllō scrupulo pot tanta merces pro his laboribus à communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixie, & Veronæ sit, ergo non est vsura.

¶ Tertium autem, q̄ hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, vt ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsi gratis tenent operas suas impedere, & hoc non, quia nō sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis tantæ q̄ teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra singulo mense, & hoc non, tum quia multoties sapientium & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circumstantiis via hæc a quissima iudicata est: particularium autem iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiā. Tum quia huic modò ratio suffragat, cōmensurat. n. hoc modò solatio periculo & labori ministrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi custodes subeunt & curæ & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum, vt iniusta sit hæc exactio, quia à non debente soluere exigit, & hoc non propter duo: Primò, quia si pauper non teneat ad hoc eum aliquis ad hoc teneat, debet assignari quis est, qui ad hoc obliget. Ipse Petrus mutuans non teneat, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc, q̄ beneficium mutui impendit, quinimo si aliquod dānum ex hoc incurreret, posset à paupere accipiente mutuum illius recompensationem exigere, vt ab oibus doctoribus concorditer dicitur. Principis quoq; cōitas ad hoc non teneat, rum quia sumus extra casum extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos elemosyna non est in præcepto, rum quia principes, etsi teneantur pauperum curam habere, & eis subuenire, non tñ tenentur hoc modo subuenire, vt de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat q̄ pauper ipse teneatur. Secūdo quia morale principium est, q̄ ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem constet, q̄ ministrorum opera propter pauperes sunt, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est, q̄ ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompensare.

C A P V T

C A P V T V I.

Examinatio præpositæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus commutatur multiplex iniustitia.

Non nisi iniuste exigitur a pauperibus pignori mutua pecunia aliquid pro mercede illorum, qui in Monte pietatis laborant præsertim ad soluendam cōtinuam & obligatam mercedem præparationē.

QUOD autem prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaq; duo principia in commutationis contractibus per se euidencia. Alterum affirmatiuū, scilicet tenetur mercedem reddere, in cuius fauore opus agitur. Alterum negatiuū, scilicet nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauore. Hæc principia stādō infra limites iustitiæ cōmutatiuæ per se nota sunt, quoniam ex se ipsi aequalitatem iustitiæ clarè continent, & ideo indisciplinati esset querere eorum probationem. Sub his autem principiis oportet subsumere propositiones minores, quas difficultè esset intellectu penetrare, nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discutere tur quæ in cuius fauorem fiat, hæc. n. decisione habitata, statim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendā, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens insunt, & ex propriis & immediatis cuiusque cōditionibus, & non ex cōiunctis & remotis sententiā proferre. Propter quod nō est, in hac consideratione immiscendum, q̄ hoc, vel illud opus fiat in fauorem boni communis, aut aliud huiusmodi finis siquidē communis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus commutationibus. Iā n. stabilitum superius est, q̄ iustum secundum iustitiæ cōmutatiuæ formā attenditur secundum æqualitatem cōmunitatis huius personæ ad illam personam & non secundum ordinem ad communitatem.

¶ Ex per se ergo & proximus consideratur, distinguamus imprimis operas has ministrorum, dicentes q̄ harum operarum quædam sunt cōiter intentæ: & hæc sunt ille, quæ vsque ad venditionem pignori interueniunt. Quædam verò sunt specialiter, & per accidens, intentæ: & hæc sunt subhastatio & venditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorundā debitorum accidunt. Distinguendo aut sigillatim prima operationem ad mutuandū, actū mutuandū, sumere pignus, scribere hæc, cui annectunt expensæ pro libris, &c. custodiā pignori: cui cōiungitur conductio domus pro eorum conseruatione, & eadem restituere pignora. Horum aut pars maior & periculosior in fauorem sit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperū: custodia. n. pecuniæ, acceptio pignorum, eorū custodia, scribere hæc, expensæ pro libris conductioq; domus (in quibus totū periculū est) ad alterius, vel vtriusq; ordinantur securitatem. Reliqua autem pauca, scilicet præparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuandi, & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur utilitatem.

Et vt clarius elucescat hæc, videamus singula Custodia imprimis pecuniæ, in illius fauorem proximè sit, cui custodienda reponitur pecunia aut hæc custodia dicitur duobus, scilicet Petro mutuanti, cuius est directū dñum huius pecuniæ: & vniuersitati pauperum, cuius est quæ si dñum vtile eiusdem. Nulla. n. alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari, nisi vt Petrus sit securus, si q̄n vellet rehabere pecuniam suam, & vniuersitas pauperū sit certa, q̄ cōis sit et futuris pauperibus vtilitas ita.

Acceptio similiter pignorum, quum ad conseruationem & securitatem capitalis proximè ordinatur, constat q̄ in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum sit. Et simile oīno est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc. n. oīa nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & securitatem pecuniæ. Ioānes. n. pauper mutuū accipiens, nō curat q̄ hæc praescribant, aut q̄ pignus ab eo exigat: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia aut pignorum considerandum est, q̄ sicut pignus habet in se duo, scilicet sit pignus, & q̄ sit talis res, (puta vestis), ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, q̄ ipsa est custodia pignoris, & q̄ est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifestè patet q̄ in fauorem Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proximè ordinat in securitatem pecuniæ rehabenda. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatem est in fauorem accipientis, deo accipiens ipsum tenetur ad restitutionem eius, si et perdidit illud, vt cōvincitur ex illo morali principio restitutionum posito à San. Tho. in Secunda Secunda q̄ 62. q̄ aliquis tenetur ad restitutionem non solum ratione rei acceptæ, sed etiā ratione acceptiois tenetur restituere, etiam perditam re. Et in hoc dicit accipiens depositum ab accipiente pignus q̄ ille deposito perdit, nō tenetur ad restitutionem quia obligatur ad reddendum depositum ratione rei acceptæ, & non ratione acceptiois, quia depositum datur in fauorem deponentis: iste aut, scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptiois quia pignus datur in securitatem petentis ipsum obligatur ad restitutionem non solum quamdiu pignus habet, sed et si nō habet. suo. n. periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem consideretur cura talis rei, quæ est pignus (puta excusio vestium & huiusmodi sollicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigitur, q̄ sit in tali materia, sed sufficit sibi q̄ sit tñi pretij, vt secuta sit pecunia rehabenda, ideo non est eadem ratio de solitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hæc namque cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis. scilicet accipientis cedat dum pignoris dñi res sua illa seruetur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vnde possit mutuam rehabere pecuniam) simpliciter tamen & per se sit in fauorem dñi pignoris, quia mutuans licet exigit pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imò hanc onerosam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis: q̄ ipse non vult solitudinem hæc, sed q̄ Dominus ipse mittat tempore curæ habendæ ad excutiendas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstat, quòd si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas contingit ladi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quòd retinens tale pignus tenetur per se ad curam eius, sed ex eo quòd per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quòd talis pignoris curam refutaret. Implicitè enim obligatur quilibet sumens pignus quacumq; ad eius curam, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Dominus autem conductio, in quantum deseruit custodię pecuniæ & pignorum, &c. in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. In quantum autem pignorum expansioni & curæ utilis est in horum pauperum fauorem sit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratam esse ad mutuandum, in fauorem manifestè sunt Ioānnis pauperis. Sed prima horum, scilicet actus mutuandi,

mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede nõ cadunt q̄ ionia actui mutuandi responder actus restituendi acceptum mutuũ, & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus, sicq; par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidẽ æstimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita, s. quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cetera annexa,) non opus est discutere, in cuius fiant fauore. Quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sunt, sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus, &c.

Ex omnibus igitur his colligendo, cum pateat vnum tantum actum mercenarium propriè & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, s. obligatam præparationem ad mutuandum, ex supradictis principiis facile veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua, s. Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, q̄ nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis. n. iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua, s. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitiam exigit commutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam conduxit excussorem in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidẽ hæc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi, certitudini patet) Mons habet, q̄ pauperum indigentium mutuo alii afferent pignora excutienda, & alii non, vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdã, ab illis mercedem receptoribus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, s. Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendũ ministris pro operibus in prima conclusione positis, s. custodia pecuniæ & pignoris, &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, q̄ ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, q̄ opera ista in vtriusque; vel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, s. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus in quantum de seruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: 70 patet. n. ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussorem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex prædictis aperte sequitur) est ista: Iniuste exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singularis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, &c. Clarissima est ista: quia cum iniuste exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constat, q̄ pauper quilibet non tenetur ad omnia soluenda (sed

ad vnum, s. obligatam præparationem ad mutuandum) consequens est, q̄ iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus minorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo dua dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Antequam soluantur obiectiones ad oppositum factæ, & examinatur, an vsura hic inueniatur, duo circa supradicta relicta soluenda sunt, inferendaq; horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubium primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterq; simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus, pro quibus Ioan. pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere potest, q̄ non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum. n. iã est principium, dicens q̄ ille, in cuius fauorem res agitur, tenetur ad mercedem reddendam: constat autem, q̄ custodia seu conseruatio pecuniæ integræ (ad q̄ cetera hæc opera ordinant) non in Petri fauorem, sed pauperum vniuersitatis fit, quia Petrus non propter se custodiendã pecuniã deponit, ipse. n. per se ipsum custodiret pecuniam propriam, nisi pauperum vtilitas exponendã pecuniã suam custodibus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo, q̄ pecunia hæc nõ custoditur periculo Petri offerentis, quoniam restituenda est sibi nõ solũ rone rei acceptæ, sed rone acceptionis & iã dictã est, q̄ q̄i aliquis tenetur ad restituendũ rone acceptionis, et re perditã tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutui, licet non donec, non tenetur, sed pauperũ vniuersitas.

Et tunc surgit secundum dubium, cur iniuste dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædam eius, ad quoad vniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes pars sit totius pauperum vniuersitatis: sicut autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimò impossibile est, q̄ aliter vniuersitas pauperum satisfaciatur, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoq; dubium ex dictis responsio facile haberi potest. Iniustam siquidem esse huiusmodi exactiõnem ratio iudicat commutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando, à parte exigi non potest id, ad quod totum tenetur, eo q̄ totum vt extremum est commutatiui iusti, partis rationem habet, idemque est à parte exigere secundum iustitiã commutatiuam, id ad quod totum secundum eam tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimum esse constat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, q̄ omnes huiusmodi operationis secundum iustitiã commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum sit secundum iustitiã distributiua, si locum in hac re habet proprio loco dicitur. Sat sit tunc scire, q̄ iniuste exiguntur hæc à Ioan paupere, si infra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

Ex præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis, defendentis contractus istos secundum iustitiã commutatiuã, licet non ita amplè sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & non curans an singulari personæ liceret pecuniã propriã tali mutuo exponere, casum

Pauperũ vniuersitas ad cetera solida tenetur quæ pauperes iniuste solueret.

casum in terminis ponens, licet in ceteris concordet cum præcedenti, in hoc tamen differt, quòd Petrus ponit abdicantem à se proprietatem & dominium pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cũ eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum à populo & rectoribus ministri, &c. vt supra. In isto dicit casu, cum dominium pecuniæ nec Petri nec alicuius alterius sit (cuius signum est, quòd absolute loquendo, quicumque eam diltraheret, iniuste hoc faceret, vt pote contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, quòd obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cum extra casum necessitatis extemæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quòd ipse nõ tenetur, ista negatio, scilicet quòd opus hoc non fiat in suum fauorem, quod in hoc casu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est quòd nullus secundum iustitiã commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperẽ collegium a singulari paupere, in primo Politicorum patet, & infra iustitiã commutatiuam stando, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenet etiam in isto casu, & consequenter iniuste à singulari pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, quia vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet quoniam non ratione domini ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis domini, id est quia pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proximè fiebat fauore, quòd in hoc casu manifestius fieri apparet. Et idem vniuersitas ipsa pauperem ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam vitam in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quòd contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiã sint iusti.

actis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi,

Biectiõnum autem in oppositum adductarum prius conuenit illas soluere, quæ iustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illas examine, quæ de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiã ex

& ex parte pauperum à quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquod tantum. Nec est inter modica deputandum id, in quo grauantur, quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem soluendam eorũ, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim nõ tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quòd cum omnibus suis appeditiis si mercedis nunc exacte tertiam partem sibi vè dicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cũ grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatnr. Imò si in medietate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tum quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiæ mortale peccatum non euittatur.

Ad id autem quòd obiciendo quæritur, quis tenetur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur: scilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò potest si quòd damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere; dico quòd hoc commune dictum est summè verum, sed male applicatur ad propositum, quoniam expensæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur & remotè ex mutuo proueniant, sed causantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionentur & remotè proueniunt expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum, non proximè, sed remotè, non habet rationem occasionis huiusmodi, in quantum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intenti, eo quòd sicut iniquum est mutuante ex hoc, quòd mutat damnificari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi, aqua enim est vtriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quòd opinionem hanc plurimum fouisse videntur, ad propositum non est. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis, Genuæ habeo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, constat quòd Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensas illas, quia non tenetur incurere damnum hoc ex hoc quòd mutat; ergo à simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquam, non est exemplum hoc, quia clare patet quòd expensæ istæ sunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proximè ordinantur, in proposito autem nostro expensas istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissime constat.

¶ Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile est cuiuslibet discernere, duo subiungenda diximus, ex quibus cetera facilius diiudicari possint. Cre-

Creditor enim primò, quòd sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tutè deuehatur, licite potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit à Petro seu communitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere factò in fauorem Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditor quoque secundò, quòd sicut à petente mutuum licite potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notariòque mercedem reddat, non iniuste grauatur, & tamen chirographum fit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniuste grauatur Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶ Sed in his & huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primum siquidem exemplum à montis natura differt, quòd expensas illas. Martinus facit, & Bernardi personam induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accomodans, vt mutuum inueniat, & ideo non est mirum, si expensas tales Bernardi tenetur subire: nihil enim minus tenetur quam si ipse per seipsum à fœneratore mutuum sumens expensas illas fecisset propter hęc accidentia. In casu verò Montis, nec Petrus, nec communitas in persona Io. pauperis expensas has facit, sed collegii pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Io. pauper iniuste grauatur in huiusmodi expensis. Circa secundum verò exemplum sciendum est, quòd vt dicitur in 4. Met. nisi cui que quæsto respondetur formaliter, omnis certitudo destruetur, eo quod extra rationem formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in proposito sollicitè semper attendendum est quid formaliter iuratur, aut rotocinando adducatur. Aliud n. est petere securitatem rehabendam pecuniã, & aliud est per te talem securitatem, scilicet habentem expensas annexas, puta Chirographum: quemadmodum etiam superius distinctum est, quod aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim securitatem nihil petit in sui fauorem habens annexum damnum eius, à quo petit illam: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quod petita securitate aut pignus ego dare nõ passim, nisi cū aliqua expensa quæ qualitas securitatis aut pignoris à me electa parit, ego ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expensas istas per se proueniunt. Et ideo teneor ergo notario mercedem reddere: sicut & expensas illas subire, quæ ex pignoris emanant accidentibus. Petens vero securitatem talem (puta chirographum) cum in fauorem sui petat rem habentem expensas annexas, & iniuam sic ex eo, quod in fauorem sui agitur, alterum damnificari, iniuste grauatur enim a quo illam petit, ad reddendam mercedem notario debitam. Vnde euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, quòd hic petens securitatem, nihil petit, ex quo per se oriatur expensa aliqua: in Monte autem volens pignus vult sibi a Ioanne paupere solui pro custodia & aliis, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quæ ipse fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, quòd non sufficienter arguendo probatur communitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectè concludatur, quòd non tenentur simpliciter, non ta-

men ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito quòd hunc modum mutuandi statuatur. Et licet (vt dictum est) vniuersitas pauperum de iuris rigore, nõ communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque publica autoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen a iustitia non multum remota exigit, quod princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quòd etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cum duo genera operum sint, pro quibus hæc a paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus non tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pugnum dedit) de modo exigendi mercedem, pro istis non oportet probare, quod sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iustus esse non potest. Sed & modus exigendi pro his, ad quæ Ioannes pauper tenetur, scilicet pro obligata preparatione ad mutuandum, iniustus ostenditur: ex eo quod obligata preparationi ministri ad mutuandum nec ratione periculi, nec ratione laboris aut cuiusvis occupationis, aut damni commensuratur diuturnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur: aut quantitas acceptæ mutuo ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incurri ex eo, quòd non potest tam frequenter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces a pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quòd ex hoc non habetur, quòd oportet mercedem istam quantitati mutui & temporis quo retinetur, commensurare: sed quòd oportet consideratis certum salarium sibi statuere, & illud summarie ac verisimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuum, soluendum æqualiter taxare, eo quòd æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuata, sed obligatæ preparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantum submittere, quia scientiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictum est, relinquuntur quantitas stipendii ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ a singulis soluendæ æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in predictis contractibus committitur vsura.

Eliquum quo ad hanc partem est, vt videatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, & vsuram rationem habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶ Primò ex eo, quòd vsura duobus modis committitur, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo reparationem damni, quod non propter mutui

mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuum reparationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quam velle ad augendas opes aliquid ultra sortem. In proposito autem, cum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniam Montis integre & securè saluari, quicumque sit ille, exigere à Ioan. paupere mutuum petente expensas, quæ non in illius fauorem sunt, consensuens est quòd exigit reparationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendam securitatem. Nec obstat aliquid, quòd damnum hoc ex mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil siquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quòd sit in fauorem Ioan. pauperis vt sic, non causetur, ista enim negatio sufficit ad hoc quòd iniuste exigitur ab eo, & consequenter quòd vsurariè, ex quo, vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum indebitum à petente mutuum exigere, aut lucrum querere.

¶ Secundò ex eo, quòd non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, non ex seruitio impetito ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, quam quodcumque aliud lucrum ultra sortem petere, neque enim ab vsura remotius est grauare iniuste accipientem mutuum ad soluendum aliquid ultra sortem alteri, quacumque ex causa quam sibi ipsi mutuant. Constat autem, quòd hic grauatur iniuste Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quoniam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigitur. Nõ igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

¶ A. I. euidentiam verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quòd hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omnimodum æquum, quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniam operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigere merces possit.

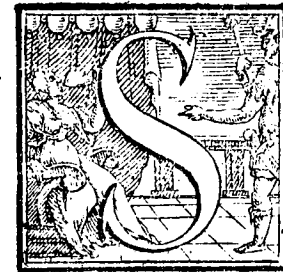
¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quòd hic nihil ultra sortem queritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio ista causetur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc bene sequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauore facta, causa proxima est, quòd ab eo iuste merces hæc exigitur. Alio modo propter locatas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius, quicumque sit ille, & tunc male inferitur: ergo non propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactio est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secundum iustitiam esse non potest, eo quòd operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locata, igitur mutuum huius exactio est causa proxima est, ac per hoc vsura committitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet quod si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quod Mons lucrum ex hoc non querit, sed non habet quia Ioan. pauper grauatur ex accepto mutuo.

ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quod rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo quod rusticus potest illi pauperi abque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est, sed non probatur quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illam, & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo, qui tenetur, iniustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigitur ab eo, qui non tenetur, clare constat, quod quamuis merces sibi debeatur, iniustitia tamen exactio est, quia hic non tenetur. Et si adixeris, quia exactio ista non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in casu isto contingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiua.

VNT. Igitur alii subtilius naturam Montis huius spectantes, qui infra iustitiæ commutatiuæ limites standum non credunt, sed iustitiam distributiua in secula dicentes secundum eius formam, iustitiam in his capitulis saluari defendunt. Hic casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in cap. 7. positus est: in quo, si Petrus vocato populo donat 10000. ducatos non consueudos, sed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus, & c. supra, non inserunt iustitiam distributiua ipsi contractibus mutui vel pignoris vel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendæ operariis. Si nanque superius dicta aduentur ad hoc deuentum est quod pauperum vniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Montis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in communi nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruientibus onus hoc distribuendum esse in suas partes pauperes scilicet, statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquatur: sed intentio mercedis reddendæ secundum iustitiæ distributiua formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio, Primò, quòd secundum distributiua iustitiæ formam in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddenda ministris. Secundò, quòd inuentione ista iuste secundum iustitiæ distributiua æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniuste grauatur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cum vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suam autem non sit nisi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suum est partium, & in proposito vniuersitas non possidet aliquid in communi, restat vt de his, quæ partium sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperes esse patet.

patet, inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri. Et cum conset, quod communia onera iuste distribuenda sunt, consequens est quod secundum iustitiam distributivam inuentio hæc fieri debet. Secundò, quia sicut bonum totius partibus est debitum, & ideo proportionaliter eis distribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis soluenda partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sufferre tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secundum iustitiam distributivam, quod erat probandum. Secundum autem scilicet quod de facto nulla iniustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primo, quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio pauperum, malum verò est onus soluendi mercedem, æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum in hoc monte, vt scilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundò, quia æquum est, vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem, quorum pignora maiori tempore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiorem mercedem tenentur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumunt, debet amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributivæ violatio in capitulis istis.

C A P V T X I

Examen prædictæ opinionis, determinans quomodo hic sit distributio.

Correspondet hæc distributio in inuentione mercedis, reddendæ, operariis, à quocunque hæc distributio mandetur.

VT Eodem Autem ordine ostendatur, opinionem hanc deficere, primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo, vt dicitur in 5. Ethic. iustum in distributionibus consistit in dignitate, quædam autem dignitas oportere esse, ita quod sicut iustitia commutativa dignitatem personæ non considerat nisi in quantum ad quantitatem rei redundat, vt puta cum considerat dignitatem principis percussus, quia percussio ex hoc criminalior est, ita iustitia distributiva quantitatem rei non ponderat, nisi in quantum redundat in dignitatem personæ, vt puta cum magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam, consequens est, quod distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonum hominis, sed illud, ex quo homines fortificantur, quod partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt politia, aristocratia siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in oligarchia, siue libertas, vt in democratia, siue quodcunque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem incommunitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attendatur. Est autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inuenien-

* Alias oligocratia seu oligarchia.

di, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediante pecuniæ mutuandæ (quæ mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas verò indigentia est, id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuste repellitur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existens, meretur quis de hoc esse collegio, & iniuste expelleretur, suppositis semper his, quæ secundum legem ordinata essent, puta quod tantum pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia præ dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quantumque, sed talem, quæ scilicet pignorum possessionem facere. Montem. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tamen & verius distributionis forma in ea saluatur dicendo quod sicut si militibus ultra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædam pecuniæ summa, distributionis iustus modus erit, vt quanto melius his illo egit, tantò maius sit quod huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributivæ iustitiæ seruetur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruetur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperum vniuersitate, non refert quoad præsentem quæstionem, idcirco concedatur distributionem inueniri in inuentione mercedis reddendæ operariis Montis, à quocunque distributio ista mandetur, siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

C A P V T X I I

Determinatio, quod secundum iustitiæ distributivæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

REstat ergo considerandum secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quod licet in distributionibus communiter minus seruetur iustum etiam absque conscientie periculo, quam in commutationibus, & pacis bonorum tollunt quod ceteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tantò iustiora esse oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperent, nimia postmodum in distribuendo elongatio a medio fieret, sicque iustitia corrumpere. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniustitiam sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, quod aliter bonum, aliter malum distribuendum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidem distribuendum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius, quod est debitum alicui parti, tanto maius est,

Secundum distributivæ iustitiæ rationem, sicut maius bonum melioribus & dignioribus distribuendum est, ita e converso minus malum iniustius distribuendum est.

maius est, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tanto minus quanto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem econuerso distribuendum est, vt scilicet digniori parti minus malum, & minus dignæ maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethic. quia eligibilius est quàm maius malum, eiusdem rationis est, quod alicui debeat plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum, & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hæc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentum distributura membris, ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit, infirmitatem autem si potest à principalibus membris ad viliora propellit, vt experientia continet docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quando aliquis esset magis indigens, tantò maius bonum sibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, sicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quæ fundatur supra diuitias, quæ oligarchia vocatur. Et consequenter quando aliquis est magis indigens, tantò minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quod secundum iustitiæ distributivæ formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigentem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito potest soluere. Non ergo iuste statutum est, quod plus mutui fumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur soluere. nec impenditur conclusio huius processus, si quis cauillationibus fortè adiuuentis non suscipiat id quod tamen probatum est, scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quod ista non sit verè communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc, quod distributio onerosa non debet commensurari indigentia, ita quod quanto quis plus eget, tantò plus communitatis oneris sustineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quod ista distributio est onerosa, quod manifestè patet, ergo non debet quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quanto pauper magis eget, magis grauatur, quod manifestè patet, quia magis grauatur diuitius plus mutui retinens, hic autem est magis egens, ergo committitur etiam ultra hæc iniustitiæ hic dupliciter, & ea scilicet, ad quæ aliqui tantum secundum iustitiam commutativam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutativæ iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributivæ sunt violantur.

Ex his autem facile est soluere rationes in oppositum. Prima siquidem peccat, primò in medio termino, in quo tota vis rationis consistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit, plus etiam eius mali sentiat, hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquum quippe secundum iustitiæ distributivæ formam est, vt is plus communis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia vt dictum est, minus malum quoddam bonum est. Sed adverte diligenter, quod dicentes plus, aut minus boni,

vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonum omnibus partibus de communibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit: vt superius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lædit nobilem partem, quàm magnum vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorum solidorum, quàm artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non vique quaque falsum est illud assumptum, scilicet æquum est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutativam adeo spectat, vt id iustitiæ distributivæ attribuere ridiculum sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: quod hic non fit. In iusta deinde lex esset, si qua statueret, quod ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuanti daret, & similiter cuiusque alteri, cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuilitè obligatur, quàmuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & esset sermo non de subuentione per mutuum, sed de communitate perpetua mutui inueniendi, quam totius commune bonum esse dictum est, non potest adhuc concludi iustitiam seruari: quoniam si penes commoditatem illam, distributio oneris agenda est, cum commoditas illa omnibus mutuum fumentibus æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secunda verò ratio, quæ metitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionem, facile soluitur, dicendo, quod aut occasionis vocabulo proprie utitur, aut communiter, vt etiam causam occasionem vulgariter dicimus. Si proprie loquatur, falsum est, quod huiusmodi occasionibus commensurandæ sint distributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationibus. Si autem occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est vniuersitas ipsa, quæ pignorum tutè vult pecuniæ montem saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante vniuersitate, quæ soluere tenentur, vt potè non concurrans ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasionem sumit mutuans, quod pignori vult, ex quo deinde prouenit, quod vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quod occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, communitas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ, & indigentia: nulli horum distributio oneris huius iuste commensuratur in hoc Monte, vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iniustitiæ distributivæ non saluatur.

C A P V T

Opinio dicens in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quamdam pijsimam capientis ad commune bonum vnitam.

SURREXIT propter has forte rationum angustias opinio alia, nedum hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videtur communitatibus pietate plena defendere volens. Hæc quantum ad propositum spectat, tria dicit. Primum, quod hic est contractus societatis potius quam proprie mutui, sed temporalis usus communis depositi. Tertio, quod hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iuste exigitur, &c. Primum de claratur explanando naturam huius Montis sic: Pauperes ciues conuenientes media intercessione prædicatorum, &c. à diuitibus & à seipsis quandam pecuniæ sumam dono obtinent, non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiusque custodiæ ac prædicti vsus dispensationi, & pignorum custodiæ, & curæ & ceteris, vt supra, pro securitate communis pecuniæ ministri quidam à pauperum patribus præponuntur, reddendaque statuitur eorum operibus merces à singulis pauperibus, vt supra: scilicet vnus denarius pro libra singulis mensibus, &c. Hæc est pauperum ciuium societas, deponens summam illam sub communibus custodibus per modum mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedem custodibus debitam, &c. Et quia in societate ista nunquam intenditur diuisio capitalis communis, scilicet depositi, nec secundum totum nec secundum partem, sed potius procurare augmentum, & pro conseruatione illius cura quilibet aliquid soluit: puta duos denarios pro libra, &c. idem hic est contractus societatis non diuisiua, sed positiua, & perpetuo conseruatiua. Secundum verò, scilicet quod non sit hic contractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbiunque nanque est proprie mutuum, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuum: & mutans omnino à petente mutuum distinguitur. Sed hic neutrum in istis inuenitur: quia pecunia, quæ mutuatur, communis est eis quibus mutatur, & mutans est ipsum commune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis membris non omnino distinguitur: ergo non est hic proprie mutuum. Maior propositio assumpta, quo ad vtrâque sui partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia commutatiua non est inter totum & partes: & mutuum non est, nisi de eo quod alterius partis, id est singularis personæ est, & consequenter omnino alienum ab hoc petente mutuum: vnde quando pauper à Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vsum communis depositi secundum veritatem petit non mutuum. Et ex hoc vltè manifestè sequitur, quod vsura hic non est, quæ mutui explicite vel implicite committitur. Tertium autem, quod hic contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, quod pauperes iuste reddantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquatur.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supra dictas.

QUONIAM autem opinio hæc tanquam singularis communitate derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt: vt, scilicet, primò ostendamus malè formatum esse ab ea casum Montis pietatis, & propterea communitate minus eius dicta recipi. Deinde admissio casu, quod iniustitiam non euitet, manifestandum est, quod contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Pontificis. Maximi literis ad Perusinum legatum habetur: vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu enim socialiter hoc, quod fortè ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubium apud sedem maximè apostolicam verti, an sit vsura. Quod etiam hic sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontif. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionem mutuo sic annectunt, vt verè mutuum restet: quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt, vt, scilicet plures egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quod penuria vocabulorum huius causa est: Tum quia in promptu vocabulum temporalis vsus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expressè in literis huiusmodi pecuniæ collectam Montem pietatis vocari dicitur: & depositata pecunia apud eos, qui mutuatur, pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuum verè non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum, quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuum insinuat: præsertim quia omnes fortè huiusmodi literæ emanarunt ad instantiam, eorum, qui vsuram in hoc Monte non esse contendunt. Quam enim faciliore & magis apparente via excludi, vsura potuisset, quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non esse huiusmodi contractum facilem absque mutuo, vt dicitur: Vbiunque iustum est secundum æqualitatem simplicitate rei acceptæ ad datam, ibi verè est iustitia commutatiua: sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem, est iustus secundum æqualitatem simplicitate pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totum, seu totius bonum vt sit, & partem, sed inter partem & partem, ita quod etiam totum, vt extremum commutatiuæ iustitiæ partis rationem habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Tho. expressè habentur: ergo contractus iste non est inter Montem in quantum totum, siue commune bonum, & Ioannem pauperem in quantum totius partem: sed est inter totum, in quantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est verè contractus mutui. Admissio, autem talis societatis contractu, quæ si non est, posset tamèn fieri: iniustitiam omnino ibi committi sic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusque, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ formam æquum, cum constat, quod totum apud eam, vt pars reputatur,

reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigere non potest: & consequenter quàmuis societas pauperum teneatur solvere mercedem ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincitur iniustitia & vsura, quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiæ distributiua puram procedendum esse creditur: quoniam contractus locationis operarum non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatem pauperum, vt superius dicebatur: manifestus error statim patet: quoniam locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi non potest, quin æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusque iustitiæ forma miscetur secundum veritatem idem est casus iste cum eo, quem superius secundum distributiua iustitiæ modum disputaui, & conclusimus iniustum esse. In hac siquidem societate distributio non aliter, quàm ibi miscetur: nisi quod ista opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui etiam distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes æquales, ergo iniuste vnus plus alio grauius onere solutionis, ad quam societas tenetur: quoniam secundum dignitatem iustum in distributionibus attenditur. Si in æqualitate inter eos ponitur, cum non nisi ratione indigentia ponatur, quia plus egenti plus mutuandum statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorum: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, quia plus accipiens communis boni, plus cogitur sentire communis mali: & distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentia. Et manifestus accidit hic iniustitia, quæ in gabelis pro rebus, quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa: quia scilicet supportatio communis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentia, & sic de primo ad vltimum perferat seruat, oneris communis distributio indigentia ciuium & pauperum commensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tantò quisque communibus grauetur, quàm magis propriis indiget. In hac enim societate quanto quis magis eget, vt propriis possit prouidere necessitatibus, tantò maius mutuum sumit, & diutius retinere cogitur, & tantò plus exigitur ab eo pecuniæ debita à societate pro seruitiis sibi impensis vt patet. Et ne iterum dicta repetantur, eodem est modo hic in iniustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiæ legalem tantum, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam societate errat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiæ non ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt virtutum & vitiorum. Expressè nanque in 5. Ethic. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constet, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bo-

num aut omne malum, oportet quod sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supra dicta, quod scilicet spectant ad iustitiæ, oportet ad commutatiua vel distributiua descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet, iniustitiam cui tari in capitulis huius Montis non posse.

Ad rationes ergo, quibus probatur quod hic non interuenit mutuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnant enim, quod sit contractus rei inter totum vt sic, & eius partem, & quod sit secundum æqualitatem rei ad rem. Si nanque est secundum æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua ergo inter partem & partem: ergo non inter totum vt sic, & partem. Et similiter si est inter totum vt sic, & partem, ergo est secundum dignitatem partium in toto: ergo non secundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ; constat autem, quod hic seruat æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum istam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se, & per accidens. Accidit enim Monti, in quantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quod totum sit: hoc enim sub partis ratione facit, & ideo mutuans hic est omnino alius à mutuo sumente, si formaliter considerentur: quoniam singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ in quantum sic Ioanni pauperi mutuatur, quod communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius, aut nullius sit: sufficit enim, quod Ioannis pauperis sic non sit, quod ad eius restitutionem integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omittitur, huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitiis societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt supra patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

Accidit & tertio defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque societatis fit, non nisi remotè fit in huius pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

*Exclusio quorundam extraneorum di-
etorum, concludens vltimò inten-
tam sententiam.*

ERAGRATIS. Omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositum ex moralibus rationibus ad duxerunt, restat primò nominanda tantum opinio dicens Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omnino

omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiam si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conuicere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecunie pie collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo, scilicet sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius monstratum est: propter quod si ita est, non paruum peccatum fuit, facere imprimi summi Pont. bullas truncatas absque illa particula, scilicet sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est animarum in quem ego incidissem, vel saltem absque suspensione non fuisset. nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgentiis & indulgentiis concessis à Romano Pontifice illis, qui ad montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguunt. Iam enim patet, quod Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

Mons pietatis quis verè & propriè appellatur.

- 5 De natura artis campforia.
- 6 Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.
- 7 An talia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.
- 8 De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

ONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amatissimèque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs inuitans, post auditos campforos, plerasque diuersorum de his opiniones, ac diuinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est res huius obsecritas & inuolutio, vt hinc cõsuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verùm vbi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentendum.

Alia prelectas que

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

Ambiorum modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubii, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

Iustificata siquidem sunt, quæ sunt his tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campfor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinẽ. Vocatur autem cambium minutum, quum campfor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando, quam recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo quod industriæ & operæ campforis ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros liceat in commutationibus propriis laboris, industriæque mercedem componere, campforibus, qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrum campforibus tantum licitum: ita quod priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. commutatio namque numismati patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ cõmutationes) sed determinata est: puta quod ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedem seruitiij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam contingit sæpe minus numerare campforem, quam accipientem. & æquus numerandi non est propriè mercenarius, sed solitus gratis concedi, vt vsus libri, & numerationi campforis responsio numeratio

Cambia in iusta.

numeratio dātis aliam monetam) sed in arte campforia Reipublicæ ministrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitatem numismatum (vt infra de clarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quam detur. Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non campforibus. Secundo quum campfor moderatè lucratur, ex eo quod Petrus habes certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam campfori qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campfor mercedè exigit, iusta est exactio: campfor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertio, quado campfor lucratur, ex eo quod monetam alicubi minus valentem congregatam trãfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primo ortum habuisset videtur ars campforia, vt videtur in primo Politico rum. Et est licita sicut cæteræ negociationes ad augendas opes licent.

Iniusta verò absq; dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt. Primò, quum campfor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quod Petrus egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londres: & tamen secundum veritatem ibidem restitutio faciendã vt. nq; scitur, siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue nõ fiant literæ. Interuenit si quidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimodè fit.

Secundò (& in idem redit) quum campfor, vt lucratur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensẽ tantum quantum valebunt tunc Venetijs, secundum cursum cãbiorum, decẽ libræ grossorum, quæ æquivalent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetijs quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum veritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum dare, nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quod erit ibi lucrum: quia communiter solent tunc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed rarò minus valeant: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campfor haberet in promptu verum cãbium agendum cum illis centum pro Venetijs illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte campforum quædam ex parte accipientium cambia.

Ex parte quidem campforum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut, scilicet appretians numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quam valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretians numisma proprium quod datur, magis quam valeat communiter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt & in idẽ redeunt, omnia cambia sicca, reducuntur pro quibuscunque locis fiant. Ad primum enim modum spectat cãbiũ Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ cõmuniter valet ibi 60. scutos, campfor Mediolani dat 60. scutos non secundum valorem scuti Lugduni, sed quum ibi cõmuniter valeat scutus 30. grossos, appretiat hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationem 28. grossorum pro scuto.

Alia secundũ verò modum spectat cambium tam Londinẽ, quã Brugẽ, in quo Petro egenti Ianuæ dat cam

pro 1000. ducatos, non secundũ valoriẽ ducati currentem Brugis aut Londres, sed quum ibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, vel Londres 52. grossos. Cætera autem cambia ex parte campforum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio, fatentur enim campfores, quod tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

Ex parte autem accipientium cambia, sex modis variantur cambia secundum differentiam eiusdẽ vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim videtur aliquam per se differentiam in cambijs facere. Contingit primo modo, quod Petrus dat Mediolani campfori centum ducatos Florentinos aureos, & vult totidem florentinos Florentiæ. Contingit secundò, quod Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetam argenteam, puta grossos florentinos, sed tot quot æquiualeant Florentiæ ducatis 100. Florentinis aureis. Contingit tertio, quod Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetã auream, vel argenteam Florentiæ, secundum quod tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentiæ. Et quodlibet horum contingit dupliciter fieri, scilicet impliciter, vt propositum est: & cum adiuncto aliquo certo lucro ita, scilicet quod Petrus vult non solum prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. et quoniam de his non principalis est questio, sed de illis quæ tenent ex parte campforis communiter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tracta. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda, cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QUONIAM autem secundũ diuersa præsupposita diuersimodè inueniunt doctores locuti de huiusmodi cambijs, & ex alijs principiis procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex alijs procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

Vnde eorum occurrunt primò opiniones, qui asserunt aut suscipiunt contractus cambiorum realium secundum veritatem esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt autem contrariæ horum opiniones: dum quidam dicunt talia cambia esse iniusta & vsuraria, quidam verò quod sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vsurarium est mutuarè sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes campfores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adiacere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis nõ semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quod autem verè supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus iste factus pecuniæ, quæ est inuendibilis cum translatione. Dicitur, quæ est inuendibilis cum translatione. Dicitur, quæ est inuendibilis cum translatione. Dicitur, quæ est inuendibilis cum translatione. Dicitur, quæ est inuendibilis cum translatione.

Opus Caiet. Q & re-

& recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes: muniturque opinio hæc auctoritate Gof. & Host. in summa de vsu ris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, ubi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes mutuū hic esse, & tamen absq; vsu ra cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operari locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiam in contractu mutui licet seruare se indemnem: constat autem, qd mutuū s. Ianuæ. 100. ducatos aureos, damnū incurreret si Brugis restituuntur sibi toridē aurei, vel eis æquiuales ibi præcisē. Tū quia plus daret, quā reciperet: ex eo qd ducatus aureus plus valet sanuæ quā Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, vt Ianuæ reha-beat, ubi contractus mutui celebratus est: ergo licitū est æstimare ducatum aliquid plus. vt mutuans nul-lum damnū incurrat: & hoc in istis cambijs accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus de-beat proprijs stipendijs militare, & campfor & mini stri publicæ utilitati deseruiant in opere licito in mu-tuis faciendis prædictis, consequens est qd propriam mercedem reportare debent: que madmodum mini stri Montis pietatis. Et quia industriæ accidentis ope-ri licet, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet; quo fit, vt omnibus pensatis talis excre-scentia sit licita.

Sed rōera neutra harum opinionum veritatem assequitur. Primæ enim fundamentum ruit: quoniam (vt infra patebit) hic non est contractus mutui. Secun-da autem & falsum assumit, & consequenter non lo-quitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cam-bijs illud plus sumi, vt vitetur interesse: hoc, n. cam-plores testantur esse falsum, & dicunt quod non vt damnū euitent, sed vt lucrētur huiusmodi cambijs insistant: & quod si accipientes cambia obligarent se ad restituendum præcisē quantum accipiunt in loco ubi accipiunt, ipsi non mutuarent, quia lucra causa ar-tem hanc exercent. Et ex hoc patet, quod nec pro in-teresse stipendij ministrorum plus sumitur. Si enim camplores ex cambijs nihil aliud quærerent, quā se seruare indemnes, cambia non aggredierentur: sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet testantur. Consequenter autem non loqui-tur: quoniam non est licitum artem mutuatiam in ciuitatibus erigere, & ministros statuere, & labo-rum, industriaque ratio e habitata, inde etiam susten-tatorium lucrum quærere: quoniam hoc esset vsura-riam artem facere moderatam, vt patet. Ministris au-tem montis pietatis quomodo & qualiter liceat mer-cedem reddi, & a quib. oportet reddi, in tractatu spe-ciali de hoc diffusē diximus. Hic autem satis sit nos-se, & quod non est simile: quia in cambijs intenditur lucrum, & qd experientia teste non licet artem facere mutuatiam, vt operarum, periculorum & industriæ rationem habendo, plus sorte recipiatur, vnde ipse cū familia sustentetur: sicut in artibus & negociationib. li-cet. Est igitur vsura in his cambijs, si contractum mu-tui implicat, Propter quod Gof. & Host. sub Mutui nomine casum tractantes (quum scilicet mutuatur, vt restituatur alterius generis moneta cū spe lucri) vsu-ram esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentium in cambijs reali-bus esse contractum permutationis.

F E R S I T Ergo propter prædicta forte aliorū opinio, dicentium in his cambijs non esse con-

tractum mutui, sed innominatum, scilicet do vt des-vel si nominari debet, esse cōtractum permutationis, Et horum contraria quoque sunt opinioniones alijs asse-ritib. hæc cambia licita, & alijs illicita. Et illi quidē, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent nō tam ad probandam eorum iustificationem, quā n eorum naturam extra mutui rationem esse. Et quāuis mul-tiplicent rationes, ex tribus tamen conditionib. sepa-rant cambia hæc a mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatae sortis in accipientē mutuum transfert, cambium verò reale damni peri-culum campfori relinquit, si minus forte cōtingat ac-cipere: vt quandoque (licet rarò) cōtingit. Secundò, ex diuersitate rei restituendæ & loci: nam mutui ra-tio exigit, vt eiusdem generis & bonitatis res restitua-tur, & ibidē. Nec sufficit reddere æquiuales: aurum n. pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilib. ff. de solu. l. Pau-lus. In cambijs realibus autem fit permutatio mone-rarum diuersorum generum & in diuersis locis. Ter-tiò ex modo contractus: quia in cambijs realibus est venditio, vel contractus similis venditioni, dum du-catus venditur s. grossis Flandresibus: & æstimatur vna moneta cum alia, quod licere patet extrā, de cen-si. c. olim causam, & c. cum canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutationis & negociatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, periculorum, expensarumque ratio habenda est.

¶ D:centes verò cambia nullo modo licere, & ta-men mutuum non implicare, quāuis non inue-nerim: ex dictis tamen ab his, qui absolutē cambia hæc damnāt: aut dubitat illicita esse, triplex ratio col-ligitur. Prima ex eo, qd cābia hæc in frandem vsurariū introducta videntur, quum permutationem moneta-rum campfor non intendat, sed necessitatib. indigen-tis nolens gratis mutuari, nomine permutationis mo-netæ mutuum palliat, vt lucratur: præsertim quum plerunque contingat in eadem fieri moneta restituti-ones, & hoc in cambijs infra Italianam: & periculum, quod rarò accidit, ponderandum non sit in commu-tationibus, quæ regulandæ sunt secundum commu-niter quententia. Secundò, ex eo, qd ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non po-test: in huiusmodi autem cambijs, vt patet in casu po-sito, quāto distantius est solutionis tempus, tantò plus sibi solui pacif. itur campfor. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quā nunc aut hic valet, non est licitum: nisi vendens intendebat vsque ad tempus illud seruare, vt in ca. nauiganti, extrā, de vsuris: aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Innoc. & Io. Andr. & Io. Calder. camplores autem non intendunt seruare, aut transferre pecuniam, sed paratam ad huiusmodi cambia tenent Quid autem de his sentiendum sit, in decisione ma-nifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT. IIII.

De opinione singulari circa cambia.

P O S T Prædictas opinioniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulari-ter dicens.

Primū est, qd contractus iste, quē innominatum vo-cāt, nomen habet: quoniam vt S. Tho. dicit in Secun-da Secundæ, q. 77, negociatio tripliciter fit, aut com-mutando

mutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum pri-mus contractus vocetur, vulgò baratto, secundus vo-cetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quod cam-bium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quod in cambijs non considera-tur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædam est. Constat enim secundum omnes vtro-que modo posse accipi pecuniam, vt patet de locanti-bus pecuniam ad ostentationem. Et quod campfor-es pecuniam vt rem considerent, ex S. Tho. auctori-tate probat in secundo de regi. prin. dicens, qd numis-ma potest accipi, & vt mensura, & vt quædam res est: & hoc modo vtuntur eo camplores. Fabricatq; su-per hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pe-cuniam à campforibus, vt potē rem quandam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quod licitum est campforibus plus accipere, quando tempus solutio-nis distantius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, quod sola temporis dilatio excessum p. etii operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quod res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutato-nibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, mi-nus quā valeant in hyeme, eo quod lanæ tempore veris creduntur minus valitura: iuste emit: eo quod res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat solutionem, vsu-ram committeret: quia propter solam temporis mo-ram pretium variatur. Subditque, camplores nō plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in di-lato tempore considerata. Quoniam, verbi gratia, mar-cha auri soluenda in nundinis Ianuarij, non ideo mi-nus emitur à campforibus Mediolani mense Octo-bri, quā Nouembri, quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tem-pore, minus æstimatur cōmuniter à negociatoribus, & magis in tempore proximiori. Et meritò, vt dicit: quia quum negociatoris finis sit commutando lucra-ri, nec ideo emat, vt empta habeat, sed vt iterum com-mutet cum lucro: licitum est sibi considerare quanto tempore pecuniam occupat in re empta tenere oper-er, carius enim emitur quod citò distrahitur, quā quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem quod camplores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore ha-beant, est quod non semper secundum temporis ap-proximationem pretium crecit: sed quandoque in-stantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assi-gnanda, quā fuerit vendita tribus mensibus ante.

¶ Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quāuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum se-cundo non consonat: quoniam nomina formaliter sum-pta intelligi oportet, vt 4. Meta. tradit Arist. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra forme-lis significationem infinita sunt, vt ibidem dicitur. Vnde si in cambijs pecunia consideratur vt res, non vt pe-cunia vt dicit, contractus iste, non debet permutati-us pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à San. Tho. dictorum reponi, sed pri-mo.

¶ Secundum deinde dictum verum non sonat, & San. Tho. verba malè interpretari videtur. Verba si-quidem eius in secundo de Regi. prin. c. 14. sunt ista:

Numisma quāuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: pu-ta si consideretur, erit aliquid. videlicet aurum vel argen-tum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in alijs speciebus pecu-niarum: imò amplius, vt in campforia, quæ non prop-riè ordinatur, vt sit mensura rerum venalium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia consideretur à campforibus, non vt mensura, sed vt res: sed habetur quod pecunia non vtatur camplores vsu primario: propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pro-trium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quæ est translata, in quantum tamen pecunia, scilicet vt permuetur cum alia pecunia: uterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campforibus conuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum:

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicitur. Hæc igitur sunt quæ hæcenus de cambijs dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campforia.

V T A U T E M natura cambiorum vniver-saliter & faciliter percipi possit, tali ordi-ne procedendum credimus, vt scilicet pri-mò de ipsa arte campforia dicatur, & quid sit, & quā licita sit: deinde de conditionibus re qui sitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo videatur, an artis sint campforia, & quid in eis licitum, aut illicitum est obiectiones factas soluendo. Sic enim de huius-modi cambijs sermone completo, ad alia propofita procedi liberè poterit. Principium autem ad declaran-dam campforiam oportet sumere ex primo Politico-rum, eius vestigia sequendo.

¶ Sciendum igitur inde est, quod rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu prima-rius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quem ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum panis ad esum, & vinum ad potum, &c. Communis autem, siue secundarius est, quo res in quantum talis, alteri tamen à primo fine applicatur, vt commutatio respectu calcei, aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim quum venditur, in quantum calceus consi-deratur: non enim pro simplici pelle venditur: non tamē propter venditionem est calceus, sed propter calceationem, & sic de alijs. Quomāmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus, vt ibi-dem dicitur. Primus est commutatio pro rebus ve-nalibus necessarijs, scilicet ad vitam humanam, sci-licet tritico, panno, aromatibus, &c. propter huius mo-di enim commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ vni patriæ defunt, aliunde habe-ri non possent, nisi datis pro eis æquivalentibus: & multum incommodi esset, res semper transferre æ-quales (ob hoc enim aurum, argentum, & s, & quic-quid huiusmodi est facile portatile & utile) statuerent commutandis rebus adæquatam iri: & pro-pter eā numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod caractere insignitum est, in testimonium qualitaris & pon-deris: sicut & cæteris mensuris publicis consuevit signum imprimi, testans earum iustificationem. Opus. Caiet. Q. 2 Secundus

Secundus autem numismatis vsus est cōmutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factum est: & tamen hanc cōmutationem subit, non inquam aurum aut aes absolutè, sed in quantum numisma, vt continua experientia docet. Orta autem videtur hæc cōmutatio ex inæqualitate numismatum, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebantur: vel habenti maius minora erant commodiora, aut e conuerso. Lucrum autem ex numismatum cōmutatione primò quidem, vt Philosophus dicit, casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura aera dari, quam dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum cōmutationes lucri vias composuit: sicque ars campforia cōtexta est. Vnde nihil aliud campforia est, quam negociatio in cōmutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicatur, vt patet.

¶ Quamuis autem à Philosopho campforia vituperetur, & ratione materia: quia tantum numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod sine caret: & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumenta æconomica & politica, habendæ quærendæque: sunt non propter se, sicut nec quodcumque aliud organum per se appetitur. Si tamen ex hominis campforis sine honestetur (vtpotè ad familiæ, & status sui decentem sustentationem ordinata) licita est, quemadmodum & aliarum negociationum. Potest enim id, quod solitariè consideratum consonum non videtur, ex adiuncto sine honestum reddi: vt patet de hominis occasione, quæ absolutè repelenda est: si tamen addatur propter iustitiam, &c. præcipienda est: sicut e conuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem, vituperabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo (experientia teste) pateat, quod multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non commodè possint absque cambiis negocia sua exercere, necessarium, & honestum est campforiam in ciuitatibus esse: non quatenus purè campforia est, sed quatenus æconomica politicaque: ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campforiæ nedum possunt seruari se indemnæ, sed etià lucrari, & industriæ rationem habere, quum negociationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

C A P V T VI.

Quomodo oporteat numismatum cōmutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigat, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est: omnis tamen singularibus, quæ scientificæ determinationi non subsunt: Quum ergo campforia circa cōmutationem numismatum versetur, necesse est iustitiæ cōmutationis canones in ea seruari, sicut & in cæteris cōmutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethic. patet, quod vniuersalis regula cōmutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rem: vt scilicet æquale sit datum accepto & e conuerso: vnde si cōmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse cōmutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit fieri:

uari, secundum differentiam numismatum, & locorum & temporum, ideo potest æqualitate salua lucrum prouenire campforibus. Quod quomodo contingat, videri potest, si prædictas differentias scrutari fuerimus. Numisma igitur quum vbiq; duplex esse consueuerit, scilicet expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunque horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut e conuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem, vel alio loco, & similiter pro eodem, vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora compositis sunt, à primis inchoandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum cōmutatione sistendo. Si igitur cōmutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantum est ex parte cōmutationis oportet numismata cōmutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrunque lege, aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamen ex parte æqualitatis numismatum in se, vel in ordine ad campforem, quod sit hæc cōmutatio iusta, numisma minoris pretii absolutè dando. Et hoc est quando campfor dat bonam monetam pro mala non falsa, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campfor det minus in aurea pecunia, quam accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruetur ex eo, quod centum ducati in moneta sic bona, & portatili æquivalent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, si conflanda essent numismata, & ex vtilitate, quæ potest ex illis percipi in faciendis ex eis vasa, & ex vtilitate expensionis secundum locum & tempus: bona enim numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo, quoniam mala monetæ, vtpotè exoleæ facile possunt à principibus in expendibiles reddi, & de facto in prouinciis benè ordinatis & non orbatis redduntur. nec obstat determinatio valoris monetarum per legem: quoniam illa respicit numisma, quo ad per se primum vsus eius, qui est cōmutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine statuitur, quod aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutationibus æconomicis, & politicis æquivalent: in quibus pecuniæ pro rebus cōmutantur. Cōmutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruetur æqualitas, si quis cōmutans numismata minus dat pro eo, quod danda à se numismata commodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rem carius, quam absolutè valeat, ex eo quod vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureum, si à volente cōmutare paruam monetam pro illo, solidum vnum exigat, quia ille sibi commodior, non peccat. Quam tamen non vult absque lucro cōmutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æquæ pretiosis & sibi commodis, quia petenti cōmutationem commodiores sunt Ianuenses ad deauranda sua vasa, peccare videtur, eo quod vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campforum expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuiuslibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, quam accipere. Campfori autem ultra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quam det accipiat)

accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat cōmutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo quod non solum haberi potest ratio materia & cōmodi, sed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali cōmutatione multum à numismatis ratione declinantes, quasi vt res quædam cōmutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet inquantum uest talis res, puta aurum, & inquantum numisma) & secundo excedente primum, ex hoc quod aliqua pecunia alicubi in expendibilis est, numismatis pretium ibi perdit, magisque: vt res quædam cōmutanda venit: quam tamen campfor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere, ipsam cōmutando, multum lucrari potest. Et quum pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac cōmutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & alijs conditionibus, vt sapiens determinabit.

LO C I autem differentia tripliciter potest omnibus prædictis cōmutationibus admisceri. Campfor enim existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus cōmutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si contractus fit primo modo, s. Mediolani & pro Mediolano, tunc quum accipiens cambium ex vili talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorum ratio habenda est, sed tanquam cambium manuale agendum est, eorumque supra dicta sunt ratione habendo. Ex eorumque accipiens cambium vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deueniendi pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & campfor vult hæc subire, licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & conductionis spectat, quam cambij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si verò contractus fit secundo modo, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, si pro alio loco aut tempore tantum contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani cōmutatio, coniectando verisimile pretium loci, pro quo fit. Et quauis talis modus cambiij nunquam forte fiat: fieri tamen posset hoc modo, quod Petro habenti Venetijs Venetam monetam, & egenti Mediolani centum ducatis, campfor Mediolani det centum ducatos aureos recepturus de illa moneta Venetijs tantum, quantum Venetijs pro illis cōmutatur in cambio manuali, & non in cursu cambiorum quæ sunt pro locis distantibus. Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his, qui sunt in ciuitate tanti, quantum venditur in villa, vbi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo (vt cõter accidit, scilicet Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusque loci simul, & per hoc distantia eorum, periculorum expensarumque, intercedentiū adhibenda est ratio: sicut & in contractu emptionis. Constat enim quod aromata Alexandriæ, assignanda Ianuæ, emptæ atque solutæ Ianuæ deuehantur, longè minus valent, quam si manualiter Ianuæ assignarentur: quia res conducenda à tanta distantia, cum tot periculis & expensis, &c. longè minor est Ianuensibus, seipsa cōducta, & tot periculis expensisque libera. Et hoc modo in contractu cōmutationis numismatum pro locis

diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare, vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte cōputentur. Sicque fiet, vt si centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adæquantur, Lugduni assignati ducatis & nonaginta forte adæquantur, concurrentibus etià alijs supra dictis rationibus, & forte pauciores. Vtiliora siquidem sunt conducenda cum periculis & expensis quam manualiter habita. Nec obstat quod campfor Mediolanensis habet fratrem aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantam summam pecuniæ expensurus pro alijs suis negocijs, hæc enim omnia per accidens se habent ad contractus naturam, in cuius æqualitate iustitia consistit. Quid enim ad contractus cōmutatiuos, in quibus æqualitatem rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde viam ministrorumque: expensas lucratis diues fio, dummodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat cōmutatio.

De temporis autem differentia, bimembris tantum distinctio consideranda est, s. præsentis tantum, aut futuri tantum: vtriusque enim simul ratio habita nullam iustam diuersitatem pretij in cōmutationibus facit, vt infra patebit. Potest ergo in cōmutatione numismatum iuxta tempus contractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambium, siue non, & siue in eodem loco sit æquiualens reddendum siue alibi, locorum tamen ratione habita. Vnde potest campfor dans aureos & recepturus aliam monetam vel e conuerso, certificare quantitatem reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis cōmutatio fieret. Potest & futuri temporis: quo. s. assignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè cōmutationem relinquendo: vt scilicet pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos, quot post illos duos menses æquiualebunt centum aureis: aut certificando cōmutationem: vt scilicet habito respectu ad futuras cōmutationes post duos menses stabilietur nunc cōmutatio cõmensurata illis, ita quod parum plus, aut par minus verisimiliter credantur cōmutanda esse talia numismata. Vt si creditur quod hinc ad duos menses, quæ assignanda erit pecunia ab accipiente cambium 100. aureis æquiualebit 1000. argentei, vel 1000. & 20. potest ex nunc certificari cōmutatio quod pro centum aureis datis teneatur accipiens assignare tunc 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus tunc contingat cõter assignari. Patent autem hæc ex alijs cōmutationibus: vt in contractu emptionis rei assignanda futuro tempore manifestum est: & habetur expresse extra de vsuris. c. nauiganti, in secundo casu: in ista enim cōmutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quod prius campfor sua numismata dat.

¶ Vtriusque autem temporis simul differentia nullam diuersitatem videtur in quibuscunque cōmutationibus facere sicut vtriusque loci, quoniam res in tempore futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, quod absens à præsentis, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distante ex hoc quod reducenda ad locum præsentem. Nec subiacet periculis, & expensis, industriae aut ministris, vt ad præsens tempus fiat, sicut in loco. Nisi quis dicat, quod subiacet periculo perditionis: quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in cōmutabilibus reputari patet, tum ex eo quod aut tam rara sunt, quod consilio non subsunt (vt de status deiectione dicit in eadem breue tempore) aut talia sunt, quod et si acciderent adhuc tuti essent creditores: vt de morte, & huiusmodi patet. Tum quia ex mutuis & alijs cōmutationibus (experientia teste) patet, huiusmodi pericula non consistunt.

deranda esse non. n. qui mutuat, aut vendit licite ali quid plus exigit propter huiusmodi pericula, que in temporis dilatione possunt accidere vendendo ad tempus, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas temporis, differentia sunt temporalis distantie, cons. queis est q nec in cambiis nec in aliis commutationibus ex quantitate tps aliqua conditio rei commutanda accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iuste estimari. Notanter autem dico per se: qm per accidens contingit res equalis bonitatis eodem tpe assignanda, diuersa notabiliter habere pretia & iuste, vt si triticum assignandum mense Iulij, Ianuario precedente ematur iuxta estimationem eodem pretij assignationis temporis futuri, & deinde mense Martij subitis exortis belis credat multo plus vendendum, fier aliud pretium pro eodem tpe ab aliis ementibus: & si in mense Maij contingat bella augeri, aut spicas grandinibus percuti, &c. augebitur pretium pro illo tempore. Sed hoc non operatur temporis prolixitas aut breuitas: sed euentus incidentes, ex quibus res estimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicens, in commutationibus prolixitatis temporis ratione haberi posse non ratione temporis: sed quia res in tempore prolixiore considerata minus valet, &c. a veritate deuiat in hoc: qm res nec ex eo q in tempore nec ex eo q in tanto tempore sumpta commutatur, estimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali exuentu in tempore: puta bello, penuria, aut abundantia, &c. Ex hoc vero q pecunia diutius occupata sunt tenenda in hac commutatione, res commutanda nec pretiosior nec vilior coi pretio redditur: vt S. Tho. expresse dicit in Secunda Secunda, q. 78. ar. 2. ad primum, asserens q mercator vendens rem aliquam ad tempus, non potest vendere plus communi pretio ex hoc, q pecunias suas mortuas tanto tempore tenebit. Et si hoc licitum dicitur: iam vsura non esset damnata in venditione ad tempus, &c. Quod autem merces carius emantur quacitius commutanda sunt, proposito non obstat: quoniam celeriter venalitas estimata, a maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res autem quanto magis necessaria aut vsitata alicubi, tanto ibi est pretiosior. & ideo merito ibi carius a primo venditur, & a mercatore emitur reuendenda. in rem igitur commutandam redundantem conditionem aliquam sub tempore, ex qua res committere pretiosior aut vilior estimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura pensat: que equalitatem rei ad rem exigit sic longissimo adiuncto tpe, ac si manualiter commutatio perficeretur. Propter q campforibus non licet mensurare tempus medium inter dationem & acceptionem aut rem seu pecuniam prolixiori tempore danda vilius estimare, quibus liceat in dando equalitatem commutationi statuere, iuxta presentem estimationem de futuri temporis commutationibus, que secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia estimantur, & in ceteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint vere cambia & iustificata.

AC T I O N E. Autem est ex predictis videre, an predicti contractus a campforibus nuper inuenti, de quibus questio presentis est, sint vere cambia, & iuste fiant. Quum enim in cambiis contractus consistat in commutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia commutatio nisi numismatum fiat consequens

est q predicti contractus ex sua forma vere cambia sunt, diuersorum tamen generum adu. Quadrifariam namque numismatum commutatio in huiusmodi cambiis fit. Aut totaliter, vt fit in cambio Burgenfi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quomodo non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit q dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt, propter proximitatem locorum & communicationem in numis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit & in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate data & accipienda pecunia in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt quum Petro habenti Romae pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, campfor dat Mediolani 1000. ducatos pro 1000. & 10. verbi gratia, assignandis sibi Romae.

Et in primis quidem tribus modis, quum commutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus contractus cambij saluatur. In quarto autem modo ambij nomen non nisi equiuoce saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum commutatio in pactum ducitur, & manifeste patet, quod contractus commutationis numismatum non est, qui si manualiter fieret: nullam numismatum commutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis commutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem q si campfori Mediolani pro datis 1000. ducatis daretur 1000. & 10. ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis quod est extra propositum. Propter quod videtur q contractus iste mutui sit, sed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campfori ex eo: sed se tantum seruare indemne, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

Si quis tamen diligenter contractum consideret, videbit nec mutui, nec cambij proprie contractum esse: sed contractum quasi emptionis, & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinet. Quamuis enim in contractu hoc numisma pro numismate non commutetur: commutatur tamen numisma presens cum numismate distante localiter. Et equiuocum in hac commutatione materialiter, & vt res quaedam accipiuntur: commutatur, non vt res tanti pretij presens cum re equali distante, habita virtutis, ratione loci. Constat autem q res distans a Mediolano vilior est Mediolanensibus seipsa. Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cetera ad vendendum ipsam requisita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in nauis fluctuante constituta minus, quam absolute valeat, quia non emitur in quantum pecunia, sed in quantum res tanti pretij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Joanni a malo debitorie emitur a Petro minus quam valeat, quia est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens, in quantum res sub aere periculo, & expensis delationis emitur, minus quam absolute in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est proprius: sed ad cambium quodammodo reduci potest, pro quanto res presens, & res absens, que commutantur, numismata sunt. Et quia hic contractus per se ad conditionem omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in ceteris.

Iustitia vero in his cambiis tunc erit, qm nec excessus fiet in estimando, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate & distantia & alijs ad rem facien-

faciendis & industria ratione habita, aqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem estimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri estimatione pretii stabitur, siue citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit vsura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessarijs ad iustificationem etiam ceterarum commutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

Ex his autem patet non licere campforibus, aduenientibus nundinis Brugenfis, vel Londrensis, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nundinis cambium current: hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Campforibus quoque pro Lugduno, vel alio loco, iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcumque monetam plus & minus aestimantibus, eterna ex hoc paratur damnatio: vt pote vsurarijs.

Nota tamen diligenter hoc in loco, q sufficiens signum iniusti contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tempore vsq; ad nundinas, & plus dare quando proximè sunt nundinae: quoniam consuetudo hæc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias mediolani redditurus in nundinis Lugduni vitur illis pecunijs acceptis: perspicuus tamen futurantibus occurrit, quod consuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem, campforum tenentium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quod in huiusmodi cambijs accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi venditores marchæ auri absentis loco, & tempore communitur cum suo damno cambium hoc faciunt: scientes semper quantum damni ex tali venditione inuident. Ex hoc autem prouenit consequenter, q nullus, simpliciter loquendo, inuenit quasi venditor in huiusmodi cambijs: sicut nec in quacunque alia commutatione, in qua certum est & venditor rem danificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia, si venditor nocumentum incurrit: quia dummodo res absens vel presens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quacumq; pars inde nocumentum incurrat. Ex hac quoque eadem radice prouenit q tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambijs, quando mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquo damno, q a maiori lucro vel comodo abstinere, q ex accepta pecunia parati, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum inter medio tempore, quo negociationibus suis prouidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnq; a inueniretur quasi venditor in istis cambijs. Quemadmodum ergo tempus intermedium est occasio, q inueniantur quasi venditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum venditorum communitur, & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter mi-

nus datur a solventibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes: & modico interiacente tempore pro abundantiam emptorum plus ab eisdem quasi ementibus soluiunt. Aded q; dicuntur abundare quandoq; emptores propter nundinas, vt nihil lucentur, imò cum damno suo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quando friget negotiorum ars. Vnde quum contractus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporum differentia liciti sint (vt ex dictis & dicendis patere potest) & hæc temporis differentia damnari non possit: quia predicto modo saluari potest, restat quod si pensata loci absentia, &c. alijs iuste fiat talis numismatum commutatio, in iusti iudicari non debent contractus tales. Quod si plenius vis conspiceret, siuge lanas, vel quamlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus: videbis enim clarijs veritatem: quoniam quum numismatum commutatio tractatur inter numeros hinc & inde mensurata, semper ad mutui contractus declinare consuevit. Vtrum autem de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambijs reportatur, scientifice non subest decisio, que ad singulata non descendit. Illud tamen rationi consentaneum videtur, quod moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat: vt, scilicet, cambia fiant, secundum quod tunc currunt pro locis illis communitur, Per sancta autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges & Londres, &c.

Nec obstant predictis rationes ad propositum in tertio cap. adductæ. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia hæc fiant in fraudem vsurarum: imò pro communi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo q Petrus non mutuaret pecuniam, qui commutare propter spe lucri est paratus, peccati quoniam nec opus, nec intentio deformitatis continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustus commutabilibus vacat.

Secunda vero ratio concludit non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse imponi sine vsuræ vitio, sicut etiam in venditione ad tempus.

Tertia autem cambia hæc non subtiliter scrutatur: quia campfor ementis rem in futuro assignandam magis, quam vendentis rem conservandam, aut transferendam locum tenet in utroque modo cambij: quoniam est in secundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, q estimat ipsum 12. grossis, secundum tamen veritatem emit tunc grossos Flandrenses Brugis assignandos vno ducato. Illa siquidem estimatio ducati concurrens ibi, vt modus computandi facilius quam titatem ducatorum, & grossorum commutando, & non vt ducati venialis pretium. Est autem interpretatio hæc merito admittenda, ex eo q ipsi contractum realis, seu veri cambij dicunt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his, & de recitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

Reliqua igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipiuntur, aliter fieri possent.

Considerando ergo quod sit, omnia illa cambia

bia ex parte non camporum, sed Petri dantis pecuniam campori alibi sibi assignandam, iniusta esse videtur, per se loquendo: quum enim campor non accipiat pecuniam à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet camporem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum est, quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ perinde ac tutò delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium est. Secundum est, quod plus dat aut dabit campor, ut sperat Petrus, quam acceperit: quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur campori, quam Florentiæ, vbi assignantur. Vnde campor si se indemnem quo ad hoc seruare debet, debet mittere eos Florentiam, & sic expensarum damnum maris incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiam, constat quod plus dat, quam acceperit. Et hæc duo in tribus primis modis locum habent in alijs autem tribus, in quibus ultra prædicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum. Tertium dñum campori adiungitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum quod sunt: quia huiusmodi homines exigunt hæc à camporibus, ut dicitur, propter vsum pecuniarum, quam dant, in tempore medio à datione usque ad assignationem. Dicunt enim campori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negocijs tuis eas accommodabis, & propterca volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria camporis non ex pecunijs proueniens iniuste pensando lucrari volunt non absque vsura. Dixi autem, per se loquendo: quoniam per accidens contingit, absque culpa hæc fieri: ut in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & camporum nescite potest quantum ducati sui Florentiæ valent, & sic egès pecunijs suis ibi, coniecit iustum prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucris: & sic quum consueuerint ad primam petentium vocem campores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambi contractum secum velle inire de poscant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniarum, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campores propter vsum pecuniarum: quia tamen eorum seruitiũ in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro alijs negocijs, & cambijs, & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihilo haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

¶ Si autem de cambijs his loquamur, ut fieri possunt, quia, scilicet Petrus possit emere Mediolani à campore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attenda qualitate numismatum, & distantia locorum (ut de contractibus camporum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. ut ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem presentem facere, sed potius presentem absentem, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniam suam exponit eam tali commutationi numismatum, aut contractui emptionis rei assignandæ in illo loco, ut sic vbi cum damno suo transulisset eam simpliciter, per talem negociationem transferat eam lucro. Nec est hæc industria damnabilis tanquam in fraudem inuenta, sed laudabilis, tanquam adinuentum viarum iustarum & vtilium simul, vnde Prouer. c. iij. dicitur, Simulator decipit amicum suum, iusti autem liberabuntur scientia. Et quoniam multos contingit esse volentes transferre pecunias suas de loco ad locum, & audientes alios ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter veritatem mo-

netarum, & nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum: & confusè intendentes licite lucrari non ex vsu pecuniarum quam dant campori, sed ex cambio, ex quo credunt alios lucrari, non videtur quod isti sint damnandi, sed in meliorem partem eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim quod ex cambio dicunt velle lucrum, iam contractum, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguat ideo se hoc lucrum velle: quia si ipsi campores econuerso contractum talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc enim iam manifestè patet, quod contractus camporios supradictos inire intendunt: & tãdò iustius, quantum mitius quam campores. Accedit ad hæc, quod non videtur verum, quod de facto communitate volentes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro vsu pecuniarum velle: sed forte aliqui mali sunt hoc dicentes, vel (quod verius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicuntur, credentibus se rationabilem causam assignare. Et si quidem ignoranter assignantes huiusmodi rationem, intendant contractum cambi inire & propter hoc lucrum referre, quamuis in ratione assignanda errent: iniustum tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu venditionis & emptionis licite lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscendum, qui sunt qui hoc intendunt potest accipi duplex. Primum est, si in animo habent, nullo pacto vsurarijs contractibus se immiscere: secundum verò est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt, sicut camporibus. Et hæc de cambijs dicta sunt. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc sunt, pater venerande, quæ mihi de cambijs sentienda videntur, saluo semper omnium melius sententium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio quo polles, dicta scrutando perlege, & si voris rem parem feci, omnipotenti deo, diudque Thomæ gratiæ referatur: sin autem, da veniam: ego, non secundum ingenio mihi præstiti vires, quod potui, feci, bene vale. Finis.

T R A C T A T U S O C T A V U S.

De Vsura, in sex quaestiones diuisus.

- 1 Num in vsura transferatur dominium.
- 2 Num mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.
- 3 Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.
- 4 Num omnia bona vsurarij, sine obligata eis à quibus vsura extorta sunt.
- 5 Num altero heredem vsurarij non potente restitueret, alter teneatur in solidum.
- 6 Num quando licet petere damnum lucri cessantis possit peti eorum lucrum cessans.

Q V A E S T I O I.

Utrum in vsura transferatur dominium.

Veritur Utrum in vsura transferatur dominium. Et videtur quod sic. Primum, quia cum homo sit dominus rerum

rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntaria translatione rei suæ in alterum transferatur dominium, sed accipiens mutuum sub vsuris voluntarie transfert plus forte in alterum, ergo. Si dicatur quod vsuræ solutio non est simpliciter voluntaria, & ideo non transferatur dominium: contra, Voluntarium mixtum, quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quamuis non sit omnino voluntarium: quia habet aliquid in voluntarii admixtum: ut patet ex tertio Ethic. & ex eo quod si quis taliter voluntarie consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntarie committi: quamuis enim male libenter, omnibus tamen consideratis voluntarie hoc eligit.

¶ Præterea, In his quæ traduntur metu mortis, transferatur dominium, ergo & in vsura. Consequentia probatur: quia ibi tantò minus est de voluntario quantum metus mortis maior amissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoque habendi & possidendi iniustus est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transferatur dominium, necesse est hic quoque transferri.

In oppositum est S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 77.

Respondendo, in hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis. Habentque opinio hæc antiquos sectatores: ut San. Tho. in 4. dist. 15. q. 2. art. 3. & Per. de Palu. ibid. & g. of. 14. q. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliorum, scilicet eorum, quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium, cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominii ex voluntate & iniustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium, in vsura non transferri dominium: & hæc habet ois generis sectatores. Tenent autem eam S. Tho. Bonaventura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda Secundæ, q. 77. art. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba, Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorxisset, non solum teneatur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum, quæcumque alius est dominus, & ideo ei debentur.

Et quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primò, quod traditio rei & translatio dominii illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem, puta vestem alteri tradere absque translatioe dominii, quia potest multis rationibus tradi in depositum, vel in pignus, &c. Contingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione, ut patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quod ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessario voluntaria translatio dominii illius rei. Ad quod non sequitur translatio dominii, fieri non potest, ut sequatur translatio dominii voluntaria. Constat autem quod voluntariam traditionem rei, dominii translatio non sequitur, ut patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessario voluntaria translatio dominii voluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic, In vsura aut transferri dominium ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex a iuncta voluntaria translatione dominii, aut ex utroque simul, sed nihil horum hoc efficit

ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dñum transferatur, voluntate soluentis vsuras hoc fieri, quoniam constat lege, aut quantumcunque aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem soluentis hoc fieri, duplici ratione via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationem dñij. Aut non transferatur dominium eo quod soluens vsuras voluntarie dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dñum illius, ex crescentia à se in vsurarium, vel propter vtrumque. Sed quod dominium non transferatur ex vi voluntariæ traditionis illius ex crescentis, ex dictis patere potest. Nam non patet, quod ad hoc non sequitur necessario translatio dominii. Ex hoc non quod vsurario de vno ducatum pro vsura, nihil aliud necessarium conuincitur potest, nisi quod voluntarie illum ei assigno: nec potest ex hoc conuincitur, quod traditio illi ad hoc, ut sit solvens. Et si queratur, Ad quid ergo datur ducatum illi in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuari alter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est (quia nullus patitur iniustum volens: ut dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in eandem traditionem ducati absque hoc, quod consentiat in translationem dominii illius. Quod verò in solvente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quod in huiusmodi partim inuoluntarijs traditionibus quantum minor abdicatio iuris proprii saluari potest, tanta celsa est & non maior: ut patet de proiciente mercibus proprias in mare, orta rēpetate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamen habetur res proiecta pro derelictis: sed intendit proiciens, si res casu saluantur, ut suas habere. Vnde & delatas à maris imperu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, libere tradere. Constat autem quod minus abdicat à se ius quod habet in re, dans eam retinendo sibi dominium, quam transferendo dominium, & reseruando sibi tantum ius petendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quod vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intentione abdicatione dominii: quia aliud est voluntarie dare, & aliud est voluntarie dare ad hoc, ut sit solvens. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dñum in solvente vsuram. Et confirmatur, quia quum contra vsurarios oia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum: & si res hæc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quod translatio dñij multum fauet vsurarijs: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat: ex supradictis autem apparet rationem ad oppositum esse: ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum quod dicitur in vsura non transferatur dominium propter vtrumque simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶ Secundo principaliter probatur idem sic: Si in vsura transferretur dñum extorquens agrum vsurarie non teneretur ad restitutionem omnium fructuum, sed satisfaceret restituendo agrum vel eius pretium: sed hoc est falsum, & contra oes: ergo in vsura non transferatur dñum. Cōsequenter in qua sola consistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatem seruandam in recompensatione rei fructificatis, quæ translatio est dominii, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est translatio dominium. Cum enim ager trāsferat de dominio quocunque titulo id fiat, sufficienter satisficit primo domino, si datur sibi tantum, quantum valet substantia agri, pensata virtute fructificatiua, & alijs conditionibus, quæ in contractu venditionis eius pensanda

pensanda fuissent, nec plus exigit iustitia commutata, quoniam seruata aequalitate rei ad rem completa est ratio iustitiae. Quando vero ager mutat quidem possessorem, sed non dominum secundum veritatem non sufficienter satisfacit domino eius, dando pretium agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent a diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in usura translatus est dominus agri per usuram extorti, sufficienter fieret restitutio dādo agrum tantum, vel pretium aequale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis, quoniam usurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, quae constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia usuraria non tenet quis restituere, quia sunt fructus agri sui. Hęc. n. eadē ratio cum effica sit, in vi istius vniuersalis tenet, nullus tenet restituere alteri fructus agri sui proprii, nisi. n. v. p. hęc verificaretur, ratio ex particularibus conficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri per usuram extorti transferatur dominium in usurarium, scilicet quod non tenetur ad restitutionem fructuum, quos per viginti forte annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur quod in translatione dominii omnino voluntaria (qualis est venditio, &c.) verum est, quod sufficit reddere aequiualens agro, sed in translatione inuoluntaria aliqua litem (qualis est usura solutio) non sufficit reddere pretium agri, sed oportet fructus quoque perceptos restituere. Hoc non euadit, quoniam tota differentia ex hac ratione assignatur propter omnino voluntarium & voluntarium mixtum. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur, nisi quod ubi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, quod teneatur restituere fructus, quia. n. ratione potest vnquam conuinci, quod teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprii? Si dicatur, quod restitutio fructuum faciendā est non ratione dāni, sed ratione dāni, quod patitur ille, a quo ager extortus est per usuram, damnificatus siquidem est: non solum in agro, sed in fructibus percipiendis, & ideo quamuis vtrorunque translatus sit dominus a se, competit tamen repetitio. Hęc responsio falso innititur fundamento, scilicet quod damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis, sic quod restitutio debet adæquare & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium, quia statim translato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium, vniuersaliter verum non est.

Ad cuius evidentiam, subtiliter, & breuiter tēgen dū est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuum, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principiis regularibus restitutiones haberi potest. Primum est, quod sufficit restituere simpliciter, secundum est quod aliter restituendum est damnificato in his quae erant eius in actu, & aliter in his, quae erant eius in potentia. Ex his. n. habetur, quod si ponatur quoddam Petrus rapuerit agrum Martini, quem subito combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & aequalem agrum Ioannis, quem conseruauerit feralem, & elapsis 10. annis Petrus vtri que satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni, sed Martino sufficit reddere tantum, quantum valebat ager & rapinae & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriae & interesse) Ioanni vero oportet reddere & agrum & fructus per decennium perceptos. Quia quum sufficit reddere simpliciter quod simpliciter ablatum est, & a Mar-

tino sit ablatum tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensarentur, qui venderetur ager, sat est reddere tantum, quantum valebat ager fructificatiuus. Quia vero a Ioanne non tantum ablatum est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfaceret Ioanni, si aequale agro & potentiae fructificatiuae restitueretur: sed oportet aequale fructibus actu perceptis reddere. Statim. n. ut producantur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quae fuerunt actu alterius restituendo recompenfare.

Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur: quod fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: ita quod dominium fructuum non quodcumque sed actuale exigitur ad hoc, quod fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in usura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proxime dominium fructuum remanet apud eum, a quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione usurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hanc ultimam tractata si satisfaciatur quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri, sicut damnificans aliquem in his, quae habet in potentia. Vtrunque autem horum est contra omnes doctores & veritatem. Facendum est ergo absolute, quod in usura non transfertur dominium.

Et per hęc patet responsio ad obiecta. Ex dictis si quidem in prima ratione patet solutio vtriusque; primi quidem, quia plus requiritur ad translationem, dāni quod voluntaria traditio illius rei: exigitur. n. quod voluntarie tradat eam alteri ad hoc ut sit sua: quod solvens usuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi, meticulous enim quamuis voluntarie det pecuniam propriam inuoluntarij, non tamen ad hoc, ut sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transfert dominium illius a se. Medio. die 2. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Utrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

QUAE RITVR, vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

Et videtur quod sic. Primum, quia spes principalis alius muneris habendi ex mutuo usuram parit, iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes, & communem sententiam doctorum, sed in casu proposito inuenitur talis spes, ergo.

Præterea, Taliter mutuans male agit, ut patet extra de usuris, ca. consaluit, & ut ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem, quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad usurarium prauitatem, ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

In oppositum est commune hominum iudicium, excusans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuari alteri amico, a quo sperat, quod accidente casu

casu remutabit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium a manu mutuando: & nisi crederet illud futurum, non mutaret: ut patet ex eo, quod non vult priori amico amplius mutuare: quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo usurarium mutuare sub spe aliquid ultra sortem consequendi.

Respondeo, Ista quaestio mota fuit coram Vrba no 3. (ut in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed glossa ibidem distinguit de duplici spe (principalis & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit usuram, non autem secundaria.

Subtilius autem decidendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. vii. ad decimum tertium notandum quod dupliciter aliquid potest a mutuante sperari. Vno modo, quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quodcumque munus speretur, illicite speratur. Alio modo, ut gratuitum, & absque aliqua obligatione praestandū: & sic quodcumque munus speretur, licite speratur. Licite autem sperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuitè & amicaliter tribuendū sibi ab eo, cui mutuatur, et si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, & autoritate. Rō siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectum benevolentiae spe et principali intendere. Ex vero amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicalis recompenfatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus benevolentiae, nihil illicite sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuita remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita sibi naturali, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil ultra sortem & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter a mutuando desistit desperans de restitutione mutuanda fortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicali affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debet, quamuis differenter: quia prius num ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem a S. Th. inter spem in usura & simonia, scilicet quia in simonia id quod datur, est Christi, & non dātis: ideo nullum munus debet sperari. In usura vero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompenfationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de spe principali loquitur, sine qua, res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister, seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

Quum ergo quaeritur, an mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante, sit coram Deo usurarius? Absolute quidem responderi potest, quod usurarius est, quia quaestio talis sic proposita, sonat spem mutuanti inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortem, quod est illicitum. Sed si addatur titulus quaestioni ly amicaliter, aut gratuitè, (ut scilicet quaeratur, an mutuans sub spe alius muneris amicaliter consequendi, alias non mutuaturus, & sic usurarius) dicendum est, quod non: quia nihil speratur ex mutuo ultra sortem, sed ex affectu amicali. Vnde breuiter potest eum distinctione ad quaestionem motam dici, quod aut talis mutuans sperat aliquid ultra sortem ex mutuo: & sic usuram committit: aut ex affectu amicali eius cui mutuatur: &

sic non peccat. Et per hęc patet responsio ad obiecta: quoniam mutuans dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumentum, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec obstare determinationi, qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuitè consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAEST. III.

Utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Utrum vtrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Et videtur quod sic. Omnes alienum restitutioni est obnoxij, sed omne lucrū usurarium est alienum: vel quia non est translatus dominium, vel saltem quia cōpetit repetitio: ergo. Præterea, Extra, de usuris. c. consaluit: dicitur, quod usurarij mentales ad ea, quae taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

In oppositum autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occultè aut manifestè extorfit per se vel alium, quamuis intendat extorquere: sed usurarius purè mentalis nihil directè vel indirectè extorquet, quibus hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi ultra sortem datum est secundum spem suam.

Respondeo in hac dubitatione praemittendum est, quod & quod duplex sit usurarius mentalis: deinde respondendum est quaestio. Ad usurarium mentale tria requiruntur, primum quod intendat praeter mutuatam sortem aliquid lucraliter usurae ratio non saluaretur. Secundò, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria usurarium non facit.

Tertio, quod illud lucrum non intendatur quasi gratuitè & amicaliter habendum, sed ut ex obligatione propter mutuo praestitum dandum: ut enim in alia quaestione ex doctrina sancti Thomae definitum est, spes habendi aliquid ultra sortem gratuitè, & amicaliter usura non facit, sed licita est. Et sic usurarius mentalis est, qui intendit ex mutuo aliquid ultra sortem non gratuitè dandum, aliter non mutuaturus.

Quamuis autem propriè loquendo duplex tantum sit usurarius mentalis (de quo est quod) extenso tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato: id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dandum. Secundus est, cui lucrum speratum succedit non modo sperato, sed meliori: quia si lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuitè sibi datum est. Tertius est, cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia usurarius tertio modo, est non purè mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid ultra sortem ex mutuo: & hoc parum differt a perfecta usurae ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est praesens quod, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia et usurarius mentali primo modo praesens intentione ab eo speratur, cōter & bene dicitur et talem teneri ad restitutionem. Sed de usurario secundum modo (cui si gratuitè donatur quod praesens intentione speratur) diuersa doctorū esse opinio Io. And. in Mer-

in Mercurialibus, regula, pactum, Inn. Host. & Pav. in c. consiluit, de vsuris, & gl in c. mandato, de simonia: dicentib. talem obnoxium restōni, Richardo verò & Scoto in 4. d. 5. cum sequacib. hoc negantibus. Et illorū quidē rō duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusq; testamenti prohibitum, & restituendum indistinctē à Theologis dicitur, Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum, esse vsurarium ex eo, q̄ mutuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda: quia contractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequendi, ergo effectum inde securum, si lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequenter restōni obnoxium. Illorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furti mentalis. dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à domino donetur licitè accipitur absq; obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali, intendit nanq; in iustè habere lucrum, melius tamen sibi succedit, q̄ donatur. Dicentium quoq; vsurarium mentale teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est, q̄ lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperib. non illi qui dedit: quoniam ex quo spontè dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo verò vsurarius iniuste accepit, retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

Et quoniam, (vt ex inferiùs dicendis patet) opinio dicens talem vsurarium non teneri ad restitutionem, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria. Primò, q̄ non tenetur restituere illi, qui dedit: secundò, q̄ nō tenetur restituere pauperibus: tertio q̄ absolute non tenetur restituere. Primum declaratur sic: Restitutio secundum communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria, vt ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: sed in commutationibus inuoluntarijs, vt damnum passio satisfiat, & in commutationibus voluntarijs, vt illi qui minus habet, quam debet habere, reddatur, quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnum passus: quia nullus patitur iniustum volēs, nec minus habet, q̄ sibi debetur: quia liberè donauit: donum autem est datio irredibilis: ergo sibi non est restitutio scienda. Secundum declaratur dupliciter. Primò, quia (vt patet ex Theologis in 4. sen. d. 5.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi. Alterum prohibitum secundum se, vt simonia cum, &c. Alteri prohibitum secundum suam causam tantum, vt meretricium. Constat autem lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta, quum sit libera donatio) nec secundum suam causam quia supponitur liberè & spontè hoc dari & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundò, si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo Declaratur minor, quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseveret, sicut quoddam etiam si non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari sed malè liberè sibi dari: & tunc quum secundum veritatem illud donetur, & donum licitè accipi possit, tunc iniuste accipit non ideo, quia agat contra ali-

quod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se & in promptu sit, vnde possit discerni, q̄ iusta sit: ex eo naque, quod nec directè, nec indirectè ipse aliquid petijt, & ille spontè offert, consicere poterat, q̄ libera donatio erat. Ex hoc autem solo, q̄ acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud accepti nisi dui ante tali conscientia: potest nanque postmodum conscientia erronea deponi, & incipere iustè possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo, reddendum esset non pauperib. sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quam non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est: & tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus habetur, q̄ ad restitutionem non tenetur: quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Vbi scito, q̄ aliquod esse lucrum vsurarium dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Vsurarium per se, intelligitur ex duobus: quorum secundum sequitur ex primo, scilicet ex eo q̄ est pretium rei iam solutæ, vel non extantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium. hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet conditiones, sed secundum q̄ stat sub intentione vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium, ac per hoc non esset vsurarium, secundum quod vsurarium lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ: cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidens) consequens est, q̄ lucrum vsurarium per accidens non est restitutio obnoxium, sed tantum lucrum secundum se vsurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est vsurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito spontè donatur) sed est vsurarium per accidens propter intentionem, scilicet corruptam suscipientis: consequens est q̄ tale lucrum non sit restitutio obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quæ sunt per se: ideo sermo Theologorum dicens indistinctè vsuram esse restituendam, intelligitur de vsura per se, non per accidens, qualis est in proposito. Lucrum siquidè vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiuncti: mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem spontè dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis vsurarium per accidens sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

Et per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet vsurarium per se sit alienum, non tamen vsurarium per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

Q V A E S T I O I I I I.

Verum omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsura extorta sunt.

Veritur, vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsura extorta sunt.

¶ Et

¶ Et videtur non. Quia obligatio realis transit cum re: sed multæ res vsurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas concomitante, vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij posset accipere dotem ab eo qui habet aliàs, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus competeret actio super illis rebus: & sic multi illaquearentur etiam bona fide incedentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

In oppositum est glossa, extrà, de vsuris in c. tua nos & in 6. in cap. quanquam.

Respondeo, in hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panormita, extrà de vsuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonicarum opinio fuit, q̄ omnia bona vsurarij sunt tantè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panorm. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter considerauerimus, inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoq; alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est, quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ, cuius est. Dif ferunt autem hæc obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis semper comitatur rem ad quencunq; & quocunq; res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò non semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseverante tamen obligatione in domino eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, in quantum hæc res, sed in quantum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris desinit esse obligata: cessat. n. obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligatiõem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunq; alio modo alienari liberè potest, obligata autè ratione personæ, alienari liberè potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patent autem hæc in bonis furis, non tamè furto ablati, & in cæteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsuram extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, quod bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo, quod vnaquæque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario absque translatione domini: vt aliàs diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxia eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsuram extortæ si fructificant, non vsurariis sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum, vt patet: ergo. Secundum verò

quo ad omnes partes à Sancto Thoma, quoque in Secunda secunda, q. 97. art. 3. ad secundum, habetur: & ratione probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis, patet ex eisdem medijs negativè sumptis: quia scilicet talium bonorum vsurarij sunt verè domini, & eis fructificent. Quod verò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius solvere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est, alijs creditoribus. Et ex eo quod secundum theologorum sententiam, filiam illius, cuius bona non excedunt vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum, quam modernorum opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horū verò de reali obligatione accipiatur.

Ad obiecta verò, quamuis ex dictis possit patere responsio: quidam tamen vnicam distinctionem addendam censent, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso, dicentes quod si bona vsurarij transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione vel dote, &c.) q̄ transeunt absque obligatione aliqua, si verò transeunt titulo lucratiuo, quod remanent obligata. Alii verò hanc distinctionem aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firma re, videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quod loquendo de bonis non per vsuram extortis, scilicet quod aut tempore, quo res vsurarij ad me deuenit, quocunq; titulo, vsurarius remanebat potens, ad restituendum, aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneo ad satisfaciendum pro illa parte, quocunq; titulo ad me res deuenit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accipi, cuius erant tot debita, quod adæquabant, vel excedebant bona propria. Nec distingo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo verè habet eorum dominium & fructus: & S. Tho. vbi supra, dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, extrà, de vsuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi vt pretium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi. Mediolani die 14. Aprilis, 1500.

Q V A E S T I O V.

Verum altero heredede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

Veritur, vtrum altero heredede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

¶ Et videtur quod sic. Primò: quia hoc sentit glossa in cap. tua nos, de vsu. & eam communiter sequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filii tenentur ad restitutionem si cut parentes sui, si viuerent, vt in prædicta decre. dicitur, sed

tur, sed parentes tenerentur secundum totam facultatem suam: ergo filij tenerentur secundum totam hereditatem: sed absque consumptione medietatis hereditatis quondamque restitutio integra fieri potest: ut patet in magna hereditate, & paucis paruisque v. furis; ergo altero herede non soluendo alter tenetur in solidum.

In oppositum est generalis regula soluendorum debitorum, scilicet heredes tenentur secundum hereditarias portiones tantum.

Respondeo, quod canonista (vt allegatum est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credunt omnia bona v. furarum esse tacite obligata eis, a quibus v. furis extortae sunt, ac per hoc quilibet haeres tenetur ratione hereditatis obligata: aut quia putant hoc esse practicanum in fauorem defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundum Theologiae principia videtur oppositum: & ratio est, quia sufficit restituere simpliciter quod simpliciter ablatum est. Constat autem, quod in diuisione hereditatis admittitur v. furis diuiditur simul, & res alienum: ac per hoc secundum portiones hereditarias sunt & portiones v. furarum, vt, scilicet succedens in duabus partibus hereditatis, suscipiat etiam duas partes lucris v. furarii &c. Si igitur vnus restituere vult: fat est quod tantum reddat, quantum hereditauit: vel vt melius loquar, quantum hereditauit secundum propriam portionem hereditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil v. furarum ad heredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hereditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hereditibus proportionaliter, sicut hereditas: quemadmodum & ius ex gendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit heredem, & consequenter non tenetur in solidum.

Nec obstat, si dicatur, quod regulariter heredes v. furarii tenentur secundum hereditarias portiones: sed in casu, quo alter efficit impotens ad soluendum, & vires hereditarias in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hereditatis perceptae manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hereditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, non debet alter grauari, alioquin sequeretur, quod si alter haeres in principio successionis, secundum portionem suam restituisset, altero non lente satisfaceret, & postmodum impotente reddito, quod ille innocens tunc teneretur satisfacere etiam pro portione coheredis: quod est manifeste absurdum, & contra rationem, quia quum hereditas secundum iustitiam ad eundem sit, deducto re alieno, consequens est quod ille, qui portionem hereditatis sibi debet percipere, proportionaliter satisfactorius quo ad res alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum coherede impotente effecto, & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur in solidum, si in diuisione, aut successione hereditatis induxisset coheredem ad retentionem v. furarum.

Rationes autem alterius opinionis facile soluntur: quum enim obligatio omnium bonorum v. furarum, ad v. furas restituendas non sit realis, sed ratione personae (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona v. furarum in heredes, diuisa quoque proportionaliter transeat ad heredes obligatio illa: ac per hoc nullus haeres tenetur ex hoc, nisi

secundum suam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hereditas. Augetur vero pro quanto singulae partes illius obligationis singulos heredes sic afficiunt, vt transeat in omnia eorum bona, etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusque heredis v. furarum illa aduenerint, sunt obligata ratione personae ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic haeres suscepit, hereditatem ad eundem. Haec enim est natura tacite obligationis bonorum ratione personae, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolute afficiant. Practica autem quae in fauorem animae creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiae habet, sed elemosynariae largitatis tantum: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

Ad primum ergo horum, quae in principio obiecta sunt dicitur, quod quum glossa fundatur super obligationem totius hereditatis ad restitutionem v. furarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, scilicet alter tenetur in solidum, admittenda non est glossae auctoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntarie sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores quem admodum in praecedenti quaestione dictum est.

Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem haeres est pars illius personae & consequenter partem tantum obligationis sibi: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia ratione personae eius, a quibus extortae sunt v. furae: quo ad omnes v. furas extortas: sic diuisa hereditate cuiusque heredis bona omnia sunt tacite obligata ratione personae eiusdem quo ad partem v. furarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE lucris cessantis.

QVAESTIO VI.

*Verum quando licet petere damnum
lucris cessantis, posse peti totum
lucrum cessans.*

Quaritur, vtrum quando licet petere damnum lucris cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Et videtur quod sic. Primo, quia hoc videtur decisum in causa nauiganti de v. furis in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tantum, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quam totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Praeterea, secundum doctores creditor post moram debitoris potest petere interesse lucris cessantis, sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

In oppositum est differentia inter interesse damni emergentis, & lucris cessantis, quia illud est a qualitate compensandum, hoc autem non.

Respon.

*finem, vt in sede positus ecclesia proficiat,
& illam reformet.*

QVAESTIO I.

Verum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit symoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia symoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione symonia de iure diuino, aut positivo.

Varitur, vtrum emptio beneficiorum sit symoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia symoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione symonia de iure diuino, aut positivo.

Videtur enim quod sit iuris positium. Primo, quia titulus praebenda annexus est ecclesiasticis ordinibus a iure positivo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque praebendis: imo vsque ad Urbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus vixisse.

Secundo, quia quodcumque sunt duo coniuncta, alterum spirituale & alterum temporale, emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est vnum spirituale (parva ordo aut cura animarum) & alterum temporale, scilicet praebenda, ergo licet haec emere ratione praebendae: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione praebendae emunt: ergo nullus committit symoniam, nisi forte agat contra ius positium.

In oppositum videtur communis Theologorum sententia.

In hac quaestione tria agenda sunt. Primo, proponuntur opiniones Secundo, examinabuntur. Tertio, respondetur obiectis.

Quo ad primum tres sunt hic opiniones, duae extremae, & vna media. Prima extrema est, quod symonia in beneficiis vniuersis est tantum prohibita iure positivo. Et consequenter quum Papa sit supra ius posituum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit symoniae vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandalum & acceptionis personarum, in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur glossa in cap. ex parte, de officio deleg. & ibidem Anto. de But. Imo. & Cardinalis in c. 1. de symonia. Secunda opinio extrema est, quod symonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc, quum Papa diuino subdat iuri, peccatum symoniae incurrit haec vendendo, quamuis iuris positui penas euadat. Et hanc videntur communiter Theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur a S. Tho. in Secunda secundae q. 100. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse nisi spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quod venditis praebendis etiam spiritualia venditioni subiciantur. Tertia autem opinio media est, quod symonia in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clauium, symonia prohibetur diuino iure non habentibus autem alterum horum (vt sunt administrationes hospitalium, &c.) symonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis
Papa

Respondeo, quod quia contingit scire in vniuersalibus, & ignorare in particularibus. Postea ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quod inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompensationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quodam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quae habentur in potentia, & veritati & sibiipsis contradicere, dum asserunt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucris cessantis recompensandum venit. Manifeste siquidem patet, lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse: ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit quandoque petere damnum lucris cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentiae ab actu, & alias particulares circumstantias ad arbitrium boni iuris recompensatio facienda est.

Ad primum ergo in oppositum dicendum, quod decretalis illa non habet rationem lucris cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim requiratur sit, quod pretium rei venialis statuitur secundum tempus, pro quo sit venditio, non in quo ille, qui erat seruandus suas merces: & tamen nunc vendit, supponitur quod vendat pro tempore, pro quo in tendebat vendere tunc: nunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius, quam tempore contractus valeat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negotiationibus licitis, aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum, Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

T R A C T A T V S N O N V S .

De Symonia, in tres quaestiones diuisus.

- 1 Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit Symoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia symoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione Symonia de iure diuino, aut positivo.
- 2 Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit symoniacus.
- 3 Num vacante sede, & quarentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem, & auaritiam, & ecclesiae ruinam, liceat viro probato & digno quarere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc

Papa inuoluitur vitio simoniae si vendit, in istis non. Et haec est opinio Panormi. in c. 1. de simonia. & in repetitio: qui verò, in c. extirpanda. de prae. Et fundatur haec opinio super duobus. Vnum est, quod ordo est de iure diuino: quod probat, quia erat in veteri testamento. Alterum est, quod in conexis vendito vno, venditur reliquum, quod probatur. 1. q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuenditur relinquitur. Haec de primo.

Quo ad secundum, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positio ab eo, quod est ex iure diuino, & connexion eorum: ideo tria sunt perscrutanda. Primum, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid ex iure positio. Secundum, an id quod est in eis ex iure positio, sit venale. Tertium, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrunque necessarium vendatur. Iis enim elucidatis, opiniones omnes radicibus examinatae erunt, & veritas simul totius quaestionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & praebenda titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tunc ex eo quod clericatus nihil aliud est, quam addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis vnde & a forte nomen accepit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant: vnde & primogeniturę ius sacrum erat. Sub lege aut tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tunc ex eo quod spirituale quoddam est: omnis. n. clerici officium in spiritualibus actibus consistit, vt patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraque parte praecisio corporalis in capite fit: scilicet secundum partem superiorem, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorem, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad significandum, quod a temporalibus vndique praecisus, ad superna, quae spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum auctoritate S. Thom. in Secunda Secunda q. 100. arti. 4. qui officium clericale non spirituale annexum, sed spirituale esse a Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituale annexum censetur, quia clericali officio coniunctum est. Spirituale autem auctor Deo est: quauis ex institutione ecclesiae sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quod opinio Panormitae diminuta est, enumerando executionem ordinis & clauium, & praetermittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu, & clauis sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt: & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualium est materia repugnans venalitati, vt pulchre in eadem quaestio. arti. 1. ostendit S. Tho. est ergo, in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omnino inuendibile. scilicet officium clericale.

Clerici omni tempore fuerunt.

Alterum verò, scilicet praebendae titulus multa in se continet. Praebenda enim duo dicit: scilicet stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundum tempus (puta annum) secundum locum, puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in praebendae titulo possunt considerari quatuor: primum ius stipendij: secundum stipendium: tertium ius talis & tati stipendij in tali loco, &c. & quartum ipsum tale & tatum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale: quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc. n. quod aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius

habet vt sustentetur a populo, pro quo Deo ministra. Vnde & sacerdotibus Aegypti ex publico providebatur, vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur. 1. Corin. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs vnquam?

Stipendium verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est, iniquum quippe esset, vt assistentibus Deo pro nobis opportuna non da remus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positio, si tale ius a primo iure aliud est, si. n. idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter, ratione scilicet, & auctoritate. Ratio est, quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum, imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum praebenda, quam ius sacerdotis, cum animarum cura, quia ibi est ratio debiti, hic non: clericus enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positio datur cura talis ecclesiae, aut auctoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet a Deo, determinatur ab ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas auctoritates (alteram a Christo, & alteram ab ecclesia) sed vnā tantum a Christo, qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminate. Et quia ab ecclesia determinatur quod personae talis loci, aut voluntarie subiiciantur ei, potestas illa determinatur iam habens materiam potest exerceri, quae prius ex defectu propriae materiae exerceri non poterat: ergo a fortiori per hoc, quod clerico confertur certa praebenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, quod a Deo habet, certa possessio. Ita quod ius clericum a Deo est indeterminate, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed ecclesia dando certos redditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & a Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur haec ratio ex multis similibus: scilicet praecipuo de sanctificatione festorum & de confessione facienda, & decimis soluendis, &c. Haec enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo praecipua de custodiendis festis (vnum ex iure diuino, & alterum ex iure positio) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in praecipuis indeterminate datis a Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus praecipua, ita in iure indeterminate dato a Deo, & determinatis ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Auctoritas est sancti Thom. in quaestio. praefata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & praebendarum: quia vtrouique est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure positio: scilicet quod illud aliquid sit decima pars, aut quod sit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positio, quo ad determinationem (vt patet) & sancti Thomae expressè dicit in Secunda Secunda, quaestio. 87. articulo primo) consequens est, quod

Stipendium verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est, iniquum quippe esset, vt assistentibus Deo pro nobis opportuna non da remus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positio, si tale ius a primo iure aliud est, si. n. idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter, ratione scilicet, & auctoritate. Ratio est, quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum, imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum praebenda, quam ius sacerdotis, cum animarum cura, quia ibi est ratio debiti, hic non: clericus enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positio datur cura talis ecclesiae, aut auctoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet a Deo, determinatur ab ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas auctoritates (alteram a Christo, & alteram ab ecclesia) sed vnā tantum a Christo, qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminate. Et quia ab ecclesia determinatur quod personae talis loci, aut voluntarie subiiciantur ei, potestas illa determinatur iam habens materiam potest exerceri, quae prius ex defectu propriae materiae exerceri non poterat: ergo a fortiori per hoc, quod clerico confertur certa praebenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, quod a Deo habet, certa possessio. Ita quod ius clericum a Deo est indeterminate, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed ecclesia dando certos redditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & a Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur haec ratio ex multis similibus: scilicet praecipuo de sanctificatione festorum & de confessione facienda, & decimis soluendis, &c. Haec enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo praecipua de custodiendis festis (vnum ex iure diuino, & alterum ex iure positio) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in praecipuis indeterminate datis a Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus praecipua, ita in iure indeterminate dato a Deo, & determinatis ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Auctoritas est sancti Thom. in quaestio. praefata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & praebendarum: quia vtrouique est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure positio: scilicet quod illud aliquid sit decima pars, aut quod sit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positio, quo ad determinationem (vt patet) & sancti Thomae expressè dicit in Secunda Secunda, quaestio. 87. articulo primo) consequens est, quod

Ex his autem patet tertium propositorum, an, scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio: scilicet iuris praebendae ad clericatum: & ipsius praebendae ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tum ex natura connexorum, quia vtrunq; est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quod ius praebendae non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem, aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter aut dixi, aut quasi identitatem: quoniam forte ius praebendae se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde S. Tho. in q. praefata beneficium ecclesiasticum annexum clericatu, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, subiectum, & passionem vendere vt Iaspidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitatem, & compatitur, & excludit diuersimodè. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiuè: quia si non potest sibi vendi propter duo. Primum, quia vendi non potest res a domino: nullus autem praelatus, nec summus Pontif. est dominus fructuum percipiendorum: redditus. n. omnium ecclesiarum quibus sint Papae, vt principalis dispensatoris: non tamen ius eius, vt domini & possessoris: inquit S. Th. vbi sup. ar. 1. ad septimum. Secundum, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est, quam vendere illi executionem propriam, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiae quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui de gratis dari: deinde de executionem, quae habentis iam titulum ipso iure est. Et simonia: quia vendi conuincitur executio spiritualis iuris.

Ex praedictis autem patet solutio quaestionis. Liqueat siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum, quae clericatu sunt annexa, & non solū illorum, quae habent administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita quia emptio materia est res spiritualis, quae venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini canonitae, errauerunt.

Et confirmatur haec conclusio, quia emens beneficium, proculdubio intendit emere ius talis praebendae. Vnde, si Papa vellet sibi vendere fructus abique iure praebendae, aut non emeret, aut multo minus solueret. Sed ius talis praebendae spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nolint res spirituales est, quae venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Haec de secundo.

Quod ad tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primum, quod peccat si non causam vt causam. Dependentia namque ex iure positio non est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quae ex iure positio pendent, venalia non sunt: vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & de benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, quod titulus praebendae est res temporalis, & non quia est de iure positio vt possit si materia venditionis esse. Secundum dicitur, quod aliquid esse de iure positio, contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima, quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia verò, quia secundum spiritalem eorum substantiam sunt, & ab ecclesia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vt potest totaliter sua opera: secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate ecclesiae sit separare a iure clericali determinationem praebendae, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quae admodum in potestate ecclesiae est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniace.

Ad secundum et dico duo. Primum, quod loquendo de iure praebendae, falsum supponitur quod sit res temporalis. Secundum, quod loquendo de ipsa praebenda temporalis, distinguendum est de connexionem, quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt S. Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexionibus potest vendi ratione temporalis, vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad praecedens, ita quod temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexionibus non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministerijs diuinis, ius innascitur praebendae, & stante illo, praebendae stipendium debetur diuino naturali iure. Ratio autem diuersitatis huius inter haec duo connexionum genera assignatur ibidem, quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est, quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri, & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo praebendae (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse calix autem, & similia non pendent ex spirituali vsum, ad quem sunt sacra. Roma die 28. Decembris. 1504. inchoante.

QVAESTIO. II.

Utrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

Varitur, Utrum emens, & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.

ius praebendae est spirituale, & de iure positio non sit, nisi quod ad determinationem temporis, quantitatis, &c. Eorum igitur, quae in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positio a praebenda ecclesiae actum est, vt annua stipendia, & tantae quantitatis, &c. in illa aut illa sint ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

Secundum autem (quid, scilicet sit hic venale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate, quam respectu talis & tati stipendij spirituale sit, sequitur necessarium, quod ius praebendae venale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum: ipsum autem stipendium, seu ipsa praebenda, quum sit pure temporalis res, vendi potest. Vnde S. Tho. in praefata q. 100. dicit, quod quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, quae decimae appellantur.

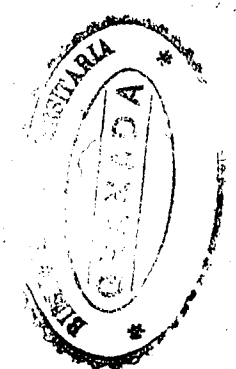
Ex his autem patet tertium propositorum, an, scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio: scilicet iuris praebendae ad clericatum: & ipsius praebendae ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tum ex natura connexorum, quia vtrunq; est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quod ius praebendae non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem, aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter aut dixi, aut quasi identitatem: quoniam forte ius praebendae se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde S. Tho. in q. praefata beneficium ecclesiasticum annexum clericatu, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, subiectum, & passionem vendere vt Iaspidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitatem, & compatitur, & excludit diuersimodè. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiuè: quia si non potest sibi vendi propter duo. Primum, quia vendi non potest res a domino: nullus autem praelatus, nec summus Pontif. est dominus fructuum percipiendorum: redditus. n. omnium ecclesiarum quibus sint Papae, vt principalis dispensatoris: non tamen ius eius, vt domini & possessoris: inquit S. Th. vbi sup. ar. 1. ad septimum. Secundum, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est, quam vendere illi executionem propriam, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiae quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui de gratis dari: deinde de executionem, quae habentis iam titulum ipso iure est. Et simonia: quia vendi conuincitur executio spiritualis iuris.

Ex praedictis autem patet solutio quaestionis. Liqueat siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum, quae clericatu sunt annexa, & non solū illorum, quae habent administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita quia emptio materia est res spiritualis, quae venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini canonitae, errauerunt.

Et confirmatur haec conclusio, quia emens beneficium, proculdubio intendit emere ius talis praebendae. Vnde, si Papa vellet sibi vendere fructus abique iure praebendae, aut non emeret, aut multo minus solueret. Sed ius talis praebendae spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nolint res spirituales est, quae venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Haec de secundo.

Quod ad tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primum, quod peccat si non causam vt causam. Dependentia namque ex iure positio non est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quae ex iure positio pendent, venalia non sunt: vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & de benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, quod titulus praebendae est res temporalis, & non quia est de iure positio vt possit si materia venditionis esse. Secundum dicitur, quod aliquid esse de iure positio, contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima, quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia verò, quia secundum spiritalem eorum substantiam sunt, & ab ecclesia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vt potest totaliter sua opera: secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate ecclesiae sit separare a iure clericali determinationem praebendae, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quae admodum in potestate ecclesiae est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniace.

Ad secundum et dico duo. Primum, quod loquendo de iure praebendae, falsum supponitur quod sit res temporalis. Secundum, quod loquendo de ipsa praebenda temporalis, distinguendum est de connexionem, quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt S. Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexionibus potest vendi ratione temporalis, vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad praecedens, ita quod temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexionibus non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministerijs diuinis, ius innascitur praebendae, & stante illo, praebendae stipendium debetur diuino naturali iure. Ratio autem diuersitatis huius inter haec duo connexionum genera assignatur ibidem, quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est, quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri, & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo praebendae (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse calix autem, & similia non pendent ex spirituali vsum, ad quem sunt sacra. Roma die 28. Decembris. 1504. inchoante.

¶ Et videtur quod non. Tum quia peccatū prin-
cipaliter consistit in voluntate: voluntas autē istius
non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur
actus completus, traditio, scilicet temporalis pro
spirituali.

¶ In oppositum Autem est: quia hic interuenit
acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactio-
ne procedens, & consequenter simonia: vt patet ex
diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de
simonia.

¶ Ad euidenciam huius dubitationis duo sunt
videnda. Primò, an secundum rem sit hic simonia.
Secundò, an secundum ecclesiæ iudicium sit hic si-
monia, sacris canonibus punita, & excommu-
nicata.

¶ Quò ad primum, quum actus exterior ad ge-
nus moris non nisi propter actum interiorem spe-
ctet, quū simonia vitium morale sit, oportet primò
ipsam intus inuenire. Et quum non circa passionē
sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet
eam primò inquirere. Vnde & in eius diffinitione
dicitur, quod est studiosa voluntas, &c. vbi igitur deest om-
nino emendi voluntas, ibi emptio secundum verita-
tem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit
emere: nulla ergo est secundum rem emptio, sed em-
ptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio, &
veditio correlatiua sunt, nec claudicare possunt, cō-
sequens est quod nulla sit hic venditio secundum rei ve-
ritatem, quamuis sit venditionis affectus, cū opere
subsequuto, quantum est ex parte vendentis. Neque
enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi, quā-
uis fieri possit, vt velit & credat quis se vendere eme-
re simulanti. Vbi autē nec emptio nec venditio secun-
dum veritatem est, secundum apparentiam, ibi nec
simonia secundum veritatem est, sed secundum
apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, vt in
proposito. Et quā penā iuris instituta sunt cōtra ip-
sa vitia secundū veritatem, non secundum apparen-
tiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed si-
moniaci suspenduntur & excoicantur: apparentia
enim est conditio diminuens, sicut pictura non au-
tem homo pictus est homo, & ita nec appatens simo-
niacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur cōfura.
Nisi quis dicat propter affectū intentionis cū opere
subsequuto, venditorem tanquam simoniacum puni-
tū censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nup-
per. & c. a nobis. Sed illud videtur singulare ius:
non enim qui facit aliquid quod credit prohibitū
censuris excoicationis & irregularitatis, &c. contē-
pens illas, incurrit eas: & tamen in eo est affectus
intentionis cum opere subsequuto. Quāuis autē si-
mulator hic à propria simonia & penā illius excu-
setur: non excusatur tamen à peccato mortali mul-
tiplici. Primò participationis cum simonia mentali
vendentis, dando ad hoc operam efficacē. Secundò
infamiae propriae: sufficienter siquidē mentitur se si-
moniacum: quod si contra proximum ageret, detractio
nis vitio non careret: quantum magis contra seipsum
quem plus proximo dāgere tenetur? Tertiò scāda-
li, manifeste siquidē dāctōne scandali alijs; vt
patet. Quarto mendacij, cum fingit quod non habet in
corde, quod est secundum se prauum (vt dicitur ter-
tio Eth.), nec vlla potest intentione recte fieri. Quod
quamuis veritati perniciosē opponatur, ac per hoc
officiosum videatur: secundum tamen veritatē pro-
pter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

¶ Quò ad secundum, sciendum est, quod nō ver-
tetur hic in dubium, an in iudicio ecclesiæ staretur
testibus, & non excusationi istius simulatoris, quā
diceret se finxisse: quoniam liquidum est quod secundū
ea quæ exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quod

multis ingerit dubitationem, est, quia non est con-
summatē perfectus actus exterior. Interuenit siqui-
dem hic vitia pactioem datio & acceptio spiri-
tuali: sed deficit datio & acceptio temporalis. I. pecu-
niæ promissa pro spirituali. Videntur enim canoni-
stæ omnes dicere, quod ad hoc vt incuratur simonia
punita ab ecclesia, requiritur actus exterior, non tã-
tū intentio aut pactio, sed cum intentione & pa-
ctioe executio: an autē completa vel incompleta,
non dicunt quantum vidisse me memini. Sciendum
est igitur, quod tria numerata, (i. intentio, pactio & exe-
cutio) ita se habent ad simoniam punitam ab eccle-
sia, quod quodcunque horum defecerit, non incurritur
vere simonia punita. Si enim intentio deficit, vera si-
monia non est. Et si intentio est absque alijs, menta-
lis tantum est. Et si intentio cum pactioe absque
executione est secundum Tancre. (vt refert gl. in c.
tua nos. de simonia) vt ista simonia punita, quia so-
la pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis ratio-
nabiliter vt hoc dicitur: quia vbi est intentio cum pa-
ctioe, ibi est vera venditio & vera emptio spiri-
tualium, &c. & consequenter vera simonia, & est exte-
rius subiactens iudicio ecclesiæ. Vnde nulla apparet
rō, quare penas iuris statim pactioe facta simonia
ci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia si-
monia in contractu emptionis & venditionis confi-
sit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quā
ponere in possessionem rei iam emptæ, & promissi
pretij. Vnde nulla ratione cogente, sed sola autori-
tate veterum, creditur requiri tertium, scilicet execu-
tionem. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit. n.
quod simonia est acceptio, vel datio spiritualis ex pa-
cto temporalis, &c. proueniens. Vbi manifeste pa-
tet, quod in simonia punita ab ecclesia pactum locatur
vt causa, ipsa verò executio locatur, vt substantia si-
moniae. Fatēdo ergo quod hæc tria requirantur, restat
videre, an executio incompleta & claudicans ex al-
tera parte, scilicet temporalium, sufficiat. Et breuiter ex
tribus colligo quod sic. Primò ex prædicta diffinitione.
Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod
acceptio, siue datio spiritualis ex pactioe rei tem-
poralis, est simonia punita ab ecclesia: ergo. Secun-
dò ex cōi dicto doctorum, scilicet quod quando cōcurrat ex
pacto collatio spiritualis, est simonia punita, nec vl-
lus vnquam addidit, quod requiratur acceptio etiam
temporalis. Tertiò ex cap. si quis. de simonia, vbi ex
presse indicatur simoniacus conferens ordinem ex
pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit et simonia
punita, si claudicat executio ex parte spiritualis, pu-
rà ille dedit ex pacto temporale, (puta pecuniā,) &
hic accepit, sed non dedit adhuc spirituale, puta epi-
scopatū. In hoc siquidem casu nulla interuenit da-
tio aut acceptio spūalis, sed intentio & pactio vtrius-
que, executio autē solius tpalis. Audirem libet de-
cisionem. Crediderim tamen ego, quod non incurran-
tē censuræ ex defectu executionis, Nec est eadem rō
de claudicatione ex hac parte & ex illa, quia spūale
tenet principalem locum, & est ratio & radix totius
repugnantie ad vanilitatem, & ideo penes illius
executionem videtur attendi executio simoniaca.
Quia ergo in casu nostro ecclesia presupponit simo-
niacam intentionem, & constat de pactioe, & de
acquisitione spiritualis, & deficit tantum executio
temporalis pro spirituali, iudicabit ecclesia simo-
niam esse sacris canonibus veritatē, & punitam, &
vtraque partem excommunicatam. Hæc de secun-
do.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio
obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. I-
nuarij, 1504.

QVAESTIO III.

*Virum vacante sede, et quærenibus omnibus
pontificatum per fas & nefas propter am-
bitionem & auaritiam, ac ecclesia ruinam
liceat, viro probo & digno quærere pontifi-
catum, adhibendo promissiones, et exhiben-
do temporalia & beneficia, &c. pro suffra-
gijs propter hunc finem, vt in sede positus
ecclesia proficiat, & illam reformet.*

Varitur, Vtrum vacante sede, & quæren-
tibus omnibus pontificatum per fas &
nefas propter ambitionem, & auaritiā
ac ecclesiæ ruinam, liceat viro probo &
digno quærere pontificatum, adhibendo promissio-
nes, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro
suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus ec-
clesiæ proficiat, & illam reformet. Est autem ratio du-
bitandi, quia vtrique rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratio-
ne videtur. Primò quia cuius finis bonus est, ipsum
quoque bonum est: constat autem finem huius ope-
ris sanctum esse: ergo.

¶ Secundo quia non magis obligant iura prohi-
bentia huiusmodi promissiones & emptiones, quā
votum & iuramentum: sed constat, quod quando votū
& iuramentum seruata in publicā vtilitatis dam-
num redundant, seruata non sunt. quamuis alias
iusta & sancta essent: ergo nec huiusmodi leges ser-
uari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reip. rui-
na imminet manifeste.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod pec-
catum, hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic
non est, probatur: quia in beneficijs ecclesiasticis si-
monia est de iure p. sitiuo: vt multi canonistæ aite-
runt. Constat autem quod nullum ius positiuum, corra-
muniem ecclesiæ vtilitatem ad eiusque ruinam
seruandum est: quoniam omnia (vt Bernardus in-
quit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra
charitatem non militant: ergo, &c.

¶ Quarto, quia vnique licet redimere vexa-
tionem suam, & proximi & præcipuè publicā: sed
in hoc casu nihil aliud sit, nisi quod redimitur vexatio
propria & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

¶ Pro opposita autem parte est, quia non sunt
facienda mala, vt veniant bona: sed emere (spiritua-
le est malum, ergo non est faciendum propter quod-
cunque bonum.

¶ Ad euidenciam huius quæstionis quatuor a-
gam. Primò ostendam distinctē in quo stat difficul-
tas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respon-
debitur quo ad vnum illorum. Tertiò quo ad alte-
rum. Et quartò satisfiet rationib. in contrarium.

¶ Quo ad primum, Sciendum est, quod operationū
humanarum quinque sunt genera. Nam prima di-
uisione distinguuntur in bonas, malas, & differen-
tes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas,
& in bonas non omnino, & malæ quoque; distingun-
tur in secundum se prauas, & in solitarie malas. Vn-
de sunt quinque genera: duo bonarum, & duo ma-
larum, & vnum indifferentium. Omnino bona ope-
ra sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt
male fieri, vt interior charitatis actus proprius: non
enim potest quis deum amare ex charitate, & tamē
malè, vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ
licet in seipsis bona si. t. possunt tamen mala inten-
tione fieri, vt dare elemosynam, colere Deum exte-

rioribus sacrificijs, &c. possunt enim hæc propter
inanem gloriam fieri. Mala verò sunt se praua sunt,
quæ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri
adulterari & alia huiusmodi. Mala aut solitarie vocatur
illa opera, quæ si sola nudaque considerantur, nocu-
mentum aliqued important, quæ tamen possunt
tot circumstantijs vestiri, vt bona & sancta sint, vt oc-
cidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis.

Hæc enim si sola considerantur, cū vnde bona sint
non habeant, mali rationem prætentendunt, pro quan-
to mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant
propter bonum publicum ab habente auctoritatē,
seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur.
Indifferentia demum opera sunt, quæ secundū suā
speciem nec boni nec mali rationem habent: vt le-
uare festucam de terra. His aut stantibus liquet, quod
actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid tpale
pro episcopali sede habenda, secundum se non est
in genere bonorum nec indifferentium, quum sit
prohibituss. Sed dubium est, an contineatur in ge-
nere malorum, quæ sunt secundum se praua, an in-
ter ea, quæ sunt mala solitarie. Si enim est secundū
se prauus: nulla intentione, nullaque circumstantia
poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelli-
gitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt ve-
niant bona. Si autē nudè (sunt ptus speciem hēt mali
honestabilem per adiunctas circumstantias, poterit
aliqua intentione & rōne rectus reddi: quis sit pro-
hibitus, quia vt plurimum malè sit. Vt autē manife-
stetur, in quo genere contineatur, prius distinguere
oportet in quot speciebus locari potest operatio
proposita. Potest quidem reponi in specie duplici
scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redem-
ptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, in-
quantum datur vel promittitur pecunia pro suffra-
gijs habendis. In specie verò redemptionis, inquan-
tum promittitur vel datur pecunia pro redimenda
vexatione ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo
vniuersa quod ducit, an emptio talium suffragiorum
aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redē-
ptio vexationum: altero enim horum modorū opor-
tet saluare actum istū, si licitus est. Vnde si emptio
est illicita, & redemptio non haberet locum, non vi-
deo tertium modum quo quis fingeret actum istū
bonificari posse. Hæc de primo.

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

¶ Quò ad secundū dico, quod actus iste est simonia
cus. Quod probo sic: In epatu sunt multa appetibi-
lia, vt habes a S. Th. in 2. sec. q. 185. p. cura anima-
rum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c.
quæ quā ad propositū spectat, ad duo reducunt, scilicet
ad titulū pastorale, & titulū præbendæ cōputando
cum præbenda omnia tpalia, honorem, gloriā, &c.
Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit
directe ad acquisitionem auctoritatis pastoralis,
aut ad titulū præbendæ. Si attendit directē emere
suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgūt diuer-
sæ canonistarū opiniones: credentibus quibusdā hoc
esse simoniacum, quia prohibiti alijs verò prohibi-
tum quia simoniaci. De qua difficultate erit quod spe-
cialis post: quia in proposito constat, quod non refert,
quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanq; pro-
posito patet, quod iste non directē intendit ad acqui-
sitionē temporalium: sed directā & principalis inten-
tio eius est acquirere epalem potestatem, qua possit
reformare ecclesiā. Si ergo intendit directē ad pa-
storalē auctoritatem manifeste & statim liquet, quod
intendit directē emere suffragia pro spūali authorita-
te habenda: & consequenter secundū oēs cōmittit
simoniā, nō iuris positiuū, sed diuini. Auctoritas nā
que qua cura hī animarum, qua præsul populo pro-
dest, quæue conferuari, ac reformari ecclesiasticum

corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro quum dixit, Pasce oues meas. Et confirmatur, quia ista duo obiecta, scilicet pastorale officium, & titulus præbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu namque intentionis vituperatur titulus præbendæ, quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus pro annexa temporalia, Commendatur autem pastorale officium: quia charitatis est velie aliorum incumbere salutem. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis videatur hæc in se quandam pietatis speciem ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secundum genus suum grauius simoniacum peccatum, quam intendentis emere suffragia propter annexa temporalia, quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit recitidine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

¶ Quod ad tertium, an. scilicet redemptio vexationis hic habeat locum, distinguo: quia aut est sermo de redemptione vexationis proprie. Et de hac dico, quod non habet locum: quoniam secundum sanctum Thome & communiter doctores, in consequentione beneficiorum redemptio vexationis proprie non habet locum ante ius acquisitum: constat autem quod huic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis ecclesiæ. Et de hac dico, quod posset habere locum in proposito, si vna circumstantia amoueretur: quia ecclesiæ debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium, quod sit illi ius quæsitum de hoc, & quod electores tenentur sibi providere de tali capite, & excellentis esse charitatis, si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committeret sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latrones, licite offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniam, & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tãtò autem magis in casu nostro licitum & laudabile est, pecuniam dare & promittere, quantum vita ouium Christi omnibus reb. temporalibus præponenda est: quum pro his Dominus animam posuerit, ceterisque ponendam mandauerit non solum exteriorem substantiam, sed vitam quum oportuerit. Circumstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc namque circumstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniuste illati, aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, vt bonum, & dignum in communi eligat (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quod minus bonum, quod opus sit mali rationem habet) non tamen dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quaratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequens est quod hic non querit redimere vexationem ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quispiam potest, quod in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & quod pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter utilitatem ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, quod si sic fieret, quod liceret, & ab excellentissimâ hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primum, quod in casu proposito non est sic, quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ: quod actus isti sunt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando ab aliquo conuentione. Vinculum tamen iuri addere liceret, si tamen in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & ecclesiæ libertati ad æquè bonum, aut saltem ad meliorem. Secundò, quod quia sæpè mens sibi ipsi mentitur (vt Greg. dicit in pastoralibus) & fingit sibi ipsi de bono opere amare quod non amat, solertissimè, & sollicitissimè & cautissimè scrutandū est, quo quis animo mouetur, & (ut idè Greg. in hom. Pentecostes dicit) de dilectione Cõditoris & proximorum propter eum, non mens tantum, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moneat, est, si in veritate daret omnia illa quod dat pro redimenda ecclesiæ vexatione, et si alius fieret Pontif. æq; bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur, quod pro seipso, aut illo sublimando soluit, & non tantum pro ecclesiæ redemptio. Tertio, quod in casu proposito fit mentio non solum de pecunia, sed de beneficijs ecclesiasticis. Non enim est pro sola redemptio vexationis ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus, & nulla potest excusatione aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda ecclesiâ, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus, potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam, non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

¶ Quod ad quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quod illa maxima tenet in non malis, ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendam, quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito, quia talis emptio est secundum se praua, vt patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, quod ratio illa deficit in duobus. Primum, quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonum & aliud est comittere secundum se malum. Secundò, quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directe respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent, & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quod hic non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubium inter canonistas, sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATUS DECIMUS
De vsu spiritualium, cuius est vnica questio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

Veritur, vt rñm quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur, quod sic. Primum, quia indigne exequens officium prælationis, peccat, ergo par est de alijs spiritualibus officijs ratio.

¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt: ergo, & cæt.

¶ Tertio, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo siue, & c. peccatum mortale dicitur, ergo, & c.

¶ In oppositum est, quia sequeretur quod qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durum, sed dissonum satis est.

¶ In hac quæstione, quæ propter verba diui Thomæ mota est, primum rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

¶ Quod ad primum, sciendum est, quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spirituale actum secundum se licitum, propter finem debitum, & c. peccet. Primum ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundò ex parte sanctitatis officij, seu potestatis, qua vtitur. Et si quidem actus sanctitatem attendamus, cum costet quod non quilibet sanctus actus malè agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, eleemosyna, & c.) distinguere oportet. Similiter cum constet, quod non quodlibet sacram officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiano ecclesiam, & in exactioe decimarum: ius enim decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in Secunda secundæ. quæst. 87. ar. 1.) distinguere quoque hic oportet. Et quoniam potètia est propter actum, distinguatur cum S. Th. ex 3. parte. quæst. 64. art. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati, & hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam verò sunt sancti, quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati, & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis ecclesiæ.

¶ His præmissis, pono duas conclusiones. Prima est, Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundum actum sanctum, id est consecratione aliqua sanctificatū, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est, quia quantum est in se, polluit sancta, quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. senten. dist. 5. & in Tertia

parte. quæst. 64. art. 6. Secunda est: Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos quoscunque, non consecratos tamen, non peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc conclusio: primo, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cum sacrum proprie nullum sit. Et si dicatur, quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel ministerij Christi & ecclesiæ: Nihil obstat, quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur, qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic, & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet namque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum, (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est, etiam si consistat in sanctitate consecrata, quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuado ipsum de luto, & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantum, quia oportet actum ipsum esse sanctum, alioquin Episcopus, aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret, quia officij sui actum exequitur, hoc autem est ridiculum. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cum non ex sanctitate largè sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquatur, quod ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens, vt patet in celebrando missam in peccato mortali. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum verba diui Tho. in 4. d. 5. & dist. 19. ar. 1. quæst. 2. & in Secunda secundæ. quæst. 33. artic. 5. & quæst. 60. art. 2. ad tertium, & in Tertia parte. quæst. 64. arti. 6. & specialiter ad primum, consona non videntur. Nam in sententijs durè nimis loqui videtur, & prælatum expressè dicit peccare corripiendo, & omne aliud propriij officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expressè dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit, & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando, & vtrunque super eadè autoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum ista facere esset secundum se peccatum mortale, nulla humilitas stans cum peccato mortali, faceret, vt esset licitum, vt hic docemur. Et in tertia parte, vbi supra, docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus, quam ministerij. Et per illam ostendit, quod peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccant, & tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulam, Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & e conuerso: dum ex negatione sanctitatis consecrate infert negationem peccati in ministro peccatore, & ex affirmatione consecrate sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima cõsententia est: procedit enim ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego, quod dicta in sententijs ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutionem sint reducenda, & non e conuerso. Vnde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti, quia

Opusc. Caiet. R 3 sunt

funt actus virtutum, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens. per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiat, quia est actus sacerdotis, aut diaconi: quâuis hæc exceptio non necessaria videat, quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo, & consequenter cum non sit nisi secundo modo actus sanctus: idem vñ de ipso & alijs iudicium: non tamen ex quo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro, *Pascite oues meas.* Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorum & templo et non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permissum prædicare. & Act. 13. non fuisset à principibus Synagogæ requisitum, & concessum, quod Paulus prædicasset in synagoga. Cum hoc tamē stat q̄ forte prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solemnitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit autorem) dicitur, q̄ indignè pro nunc sumitur dupliciter: s. priuatiuè, & contrariè, & q̄ indignè priuatiuè exequens non semper peccat, sed nō meretur id quod priuatiua dignitas adimit. Indignè autem contrariè faciens aliquid, peccat: sed tunc hoc restat probandum, q̄ prælatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ, s. corrigere docere, &c. indignè agat contrariè. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit personæ macula, non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quod priuati illos actus honoraria, quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec auctor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantum, vt patet intuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte quasi addens, q̄ tunc est indignus contrariè, quando est respectu actus sancti: id est consecratione mystica sanctificationi. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem, s. de correctione fraterna, explanauit q̄ reddit ipsū correctore indignum, sic quod quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tamen tale, q̄ per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcūque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitari, non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritate à mortali crimine exigit. Verum scito quod nec verè contritus, nec credens se contritum, quia diligenter, & si non sufficienter, disculpsit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccandi mortaliter, cum ad ministrandum aut ad suscipiendum sacramenta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expressè sentit S. Tho. in 4. dist. 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Romæ die 24. Augusti. 1506.

TRACTATUS UNDECIMUS

De voto non nubendi, & de nouitijs, in tres questiones diuisus.

1. *Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.*

2. *Num emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hæreditatibus.*

tatem, quam probabiliter dubitas male adeptore infectam.

3. *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatae Virginis, sit acquisitum ius illi Ecclesie.*

QVAEST. PRIMA.

Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.

Queritur, vtrum votū non nubendi æquialeat voto castitatis.

¶ Et videtur q̄ non. Primò, Quia minus non æquialeat maiori. Sed votum castitatis maius est, quàm non nubendi: sicut serua te castitatem plus est quàm non nubere. ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunque destruit vnum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

¶ Respondeo, Quod hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æquialeant. Secundò, vtrum æquialeant quo ad indispensabilitatem, aut incommutabilitatem, ita q̄ nulla autoritas possit in alterum, quæ nõ potest in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quod non æquialeant, attentius tamen considerantibus apparet, quod distinguendum est de uoto. Potest enim dupliciter sumi, vt placet Theologis in 38. distinctione primi. Vno modo propriè, alio modo communiter. Voti siquidem propriè sumpti materia, tatummodo est bonum supererogationis, eo quod de ratione voti est, quod sit de meliori bono. Voti vero communiter materia, est etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non in quantum huiusmodi, sed in quantum voluntarium, vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimoniale (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est, quod tale votum & votum non nubendi æquialeant. Si verò loquamur de voto castitatis communiter, cum sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quod tale votum, & votum non nubendi non æquialeant, sed longè maius est votum castitatis.

¶ In secundo verò sensu quid tenendum sit, ex modo dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ ultra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reserua, scilicet religionis & castitatis, & reseruaciones non sunt amplianda, sed potius restringenda (quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restringitur, & votum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium vsum excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse æquè incommutabilia, sed in voto non nubendi episcopum, in voto verò castitatis solum Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à veritate longè est, quod tripliciter probatur. Primò, quia hæc duo vota æquialeant quo ad id quod proprie & simpliciter i voto castitatis, absolute loquendo, inuenit. sub voto. n. castitatis, absolute loquen-

te loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: vt potè tanquam ad quod institutum est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi fortè secundum quid: constat autem q̄ in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, q̄ eiusdem rationis est dispensare vtrunq;. Secundo: quia votum castitatis tantum est reseruatum Papæ, in quantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota in quantum dispensabilia non solum æquialeant, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis, nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, vt votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertio: quia nisi aliunde ad oppositum quicquid cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè vel impropiè intelligi dubitaretur. Voti autè nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, proprie importat: nulla enim est necessitas votiæ obligationis ad ea, quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum à venereis quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quò ergo reseruatum Apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem æquialeant, imò idem esse q̄ votum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo q̄ vtrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruacione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruacionis ampliatio: nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

¶ Ad vtranque Autem rationem in oppositum simul dicitur, q̄ nihil aliud concludunt, nisi quod votum castitatis largè sumptum, & votum non nubendi, non æquialeat simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: quæ diximus, q̄ votum castitatis propriè, & votum non nubendi, simpliciter æquialeant, & quod votum castitatis, absolute loquendo, & uotum non nubendi, quò ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem æquialeant. Mediolani, die 18. Decembris. 1500. In sancta Maria Gratiarum.

D E N O V I T I I S.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hæreditatibus, quam probabiliter dubitas male adeptore infectam.

Queritur, Vtrum emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hæreditatibus, quam probabiliter dubitas male adeptore infectam.

¶ Et videtur q̄ sic. Primò, quia vnusquisque potest liberè vt iure suo, etiam si inde alterius dñum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem: potest igitur iure huiusmodi vt.

¶ Præterea, Nullus tenetur constitnere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem q̄ in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrat ad aliquam acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potètia proxima ad perueniendum ad ipsam. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniuste extorta sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitoris nouitius indubie posset renuntiare & non se constitueret debitorem: ergo hæreditate obnoxia multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quosdam, solutio debitorum ex mutuo, vel emptione, &c. præcedit restitutionem male ablatorum.

¶ Præterea. In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicare omnibus sollicitudinibus sæculi huius in nouitate se vitæ transferre. Constat autem quod si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse sollicitudine, rebus præsertim dubijs extantibus: tum videndo, & examinando rationia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & alijs quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare nõ potest aut professum sollicitari circa ea, quæ medi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem, obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum Beatus Mattheus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ sic quod vt gl. dicit, etiam rationes incompuestas dereliquit: ergo.

¶ In oppositum est, quod ius naturæ expressum à Domino, Matthæi 7. *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est.* Constat autem, quod ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniuste extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfacere à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere alijs.

¶ Respondeo, Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, quod si propinquus, ad quos post renuntiationem perueniret hæreditas, sunt tales quod indubie credantur restituri, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolute renuntiare, insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundo, quod si propinquus prædicti sunt tales, quod indubie credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituri, non potest nouitius absolute renuntiare. Tertio, quod si propinquus medio modo se habent, scilicet quod dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolute renuntiare. Quarto, quod in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, q̄ renuntiare hæreditati, duo importat: vnum explicitè, scilicet nolitionem hæreditatis: & alterum implicitè, scilicet diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiante enim aliquo, hæc duo semper inseparabiliter committantur: sic quod renuntians, directè hæreditatem nolle se facit: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quod ad alterum hæreditas declinet. Et si in renuntiationis Opusc. Caiet. R 4 quidem

quidem actu sola nolitio consideretur hereditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium a libera & absoluta renuntiatione, quoniam nec precepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quod ad ipsum adhuc se non extendant, quia non comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad rem nem obligatarum secundum doctores in illis versibus. Iussio, consiliu, &c. ut patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, quod nolendo hereditatem fieret non obtans detentio rei alienae, quam possit non renuntiendo obtinere: ac per hoc obnoxius fieret restitio. Sed hoc non est necessarium, quia, ut S. Th. in 2. secundae quod. 61. ar. 7. ad tertium dicit, tunc solum non obtinere obligat aliquem ad restitutionem, quando presupponit obligationem ad obtinendum in eo, qui non obtinet, in hoc autem nouitio nulla presupponitur obligatio, sed queritur an in eo sit. Nec apparet aliquod preceptum charitatis ad hoc obligans: sed (ut obiciendo tactum est) apparet oppositum, ex eo quod cuiuslibet licitum est uti iure suo, & nullus omnino expers tam facti, quam rei tenetur se inuoluere nouis quonibus & obligationibus, ut alteri satisfiat. Si vero in renuntiationis actu consideretur declinatio hereditatis ad alium, vel alios, quauis prima facie videatur, quod quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo quod renuntians non est autorialis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario cursu concommitatum intentum a renuntiante, scilicet nolitio nem hereditatis, diligenter tamen consideranti videri facile potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter, secundario tamen intentam a renuntiante, quoniam scit principali suo intento annexi declinationem hereditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntians alii, vel modificando, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hereditatis ad tales propinquos, verificandi habentur via per quatuor supra dictas conclusiones. Quum, n. h. m. o. i. hereditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non ut casualis, sed ut per se secundum intentum effectus (ut patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restio alieni ari hereditati imixti (quoniam ex ista declinatione ius hereditatis acquiritur, & dominium facti respectu ari alieni, & si ad avaros diuersio sit, perseverabit detentio alieni: si vero ad bonos viros fieret restio) consequens est, quod talis diuisio debeat sic a renuntiante eius auctore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiae euadere non potest. Et confirmatur quia renuntians, in quantum est autor talis deuotionis, quamuis implicitate, positum tamen disponit de hereditate in facta. Constat autem, quod ordinans & disponens de hereditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat, nisi prudenter & fideliter disponat de aere alieno restituendo: nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitium ad sic providendum, ut restio fiat: alioquin ut mutus subtractione precepti, ad quod tenetur in dispositione hereditatis infectae, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium verisimile sit de infectione hereditatis: quoniam quemadmodum disponens de hereditate, tenetur, quae constat aliena esse ordinare, ut omnino restituatur: sic tenetur de dubijs bonis ordinare, ut certitudo habeatur, etsi aliena committantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hereditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi libera renuntiationi nihil obstat, nisi restitio alieni, quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricacionem: consequens est, quod renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam pro-

uisionem restitutionis agendae: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum luculentium post liberam renuntiationem, ut prima conclusio dixit: siue hoc sit per multas cautelas, & fideles executores electos, & alia huiusmodi circumstantias in modificata renuntiatione, ut quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutionis ari alieni deuoluenda, quibus exosa est restitio: ut secunda & tertia conclusio dictum est. Nec est in dubium vertendum, an fideliter restituent cohæredes, qui pro portione sua infecta non curant satisfacere: voce etenim Domini dicitur Matthæi 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

¶ Ad argumenta Ergo in oppositum, pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quod nouitio non competit ius absolute & liberè renuntiandi hereditati infectae in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hereditas deuoluitur ad non detentores alieni, ut ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quod quum in renuntiatione interueniat dispositio quaedam rei alienae hereditatis immixtae, nisi talis dispositio debitis circumstantiis facta sit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quaedam alienae rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem: acceptionis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, ut satisfiat: non propter aliquam precedentem acceptionem: sed ne in ipsa dispositione alienae rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quod ideo grauamen debitorum parupeditur, quia creditoribus conuenit et a detentoribus a ieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruadam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales heredes deuoluendam esse hereditatem grauam debitum, quos crederetur non solutos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (ut pluries contingit circa grauamen legato rum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quae circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quod nouitius perplexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi sollicitudinibus, etiam quando habet propinquos avaros, adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quod potest multipliciter fieri, vel renuntiendo alijs quos nouit non detenturos alienum, vel renuntiendo quidem avaris propinquis, sed substituendo alios heredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit, quid restituendum sit, & restitutum: vel renuntiendo quidem avaris propinquis, sed ordinando, quod hereditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousque tales electi ab ipso renuntiante, non inquiserint, examinauerint, iudicauerint, & restituerint quicquid restitutum est. Et quoniam nemo militat proptijs stipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo recte disposita renuntiatione Christum nudum nudus sequi profectio poterit. Marthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est, quum Zachæus Lucæ 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerum simpliciter, sed

sed de affectu quidem simpliciter, de usu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus proprijs glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesima nona Septembris, 1500.

QVAESTIO. III.

Verum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie.

QUÆRITUR, Verum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi ecclesie.

¶ Et videtur, quod sic. Primum: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio: vnde potest agere contra eum qui promissit, si non seruauit promissum; sed in talibus votis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali ecclesie implicitè, vel explicitè: ergo per tale votum acquiritur ius illi ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouens intendit se obligare non solum ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesie vel imagini. Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata a prælati illius ecclesie, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tum quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: ut patet in legatis factis ecclesijs. Præterea, si per tale votum non esset acquisitum ius ecclesie, non posset ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: ut patet extra de censibus, cap. ex parte, & ab Innocentio, & ab Abba. ibi & glossa 12. quæst. 1. can. scimus. & Archi. ibi. Ergo.

I n oppositum est Gulielmi, & Summæ Pisanæ se quaciumque opinio.

¶ Respondeo. Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quod tali voto acquiritur ius illi ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alii verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quædo scilicet necessitas, vel utilitas id exposcit.

¶ Et horum iudicio meo opinio vera est, & conformis Theologorum antiquorum sententia. Vera quidem: quia cum ex voto nullius aliquid acquiratur nisi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex sola eius promissione, oritur, secundum quod in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio, & iuris acquisitio. Cùm autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & contingat quandoque rem promissam vnâ aliam promissionem esse (ut patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: quædam vnâ promissione contenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnâ tantum continent promissionem soli Deo cui promissio illa necessaria fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicent promissionem (alteram ut materiam voti, alteram ut essentiam voti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua

boni promissio fit, & creatori, cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt vota, quibus sanctis aut prælati aliquid promittitur, ut San. Thomas in Secunda Secundæ, quod. 78. arti. 5. docuit. In huiusmodi siquidem votis, promissio obedientie prælato, tanquam quoddam supererogationis boni est res promissa Deo, & materia voti: promissio autem, qua Deo, ad id nos seruandum, obligamur, essent a voti est, & actus latriæ. Et quoniam promissio rationis actus est, expectationem parietis in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori, aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori, aut creaturæ rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cum ergo in huiusmodi votis, quæ sunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promissio, nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo, & Sanctis. Eiusdem autem autoritatis est dispensare, vel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor autoritas ecclesie in concernentibus cælestem curiam, quam in spectatibus ad eius principem, nec aliquid damnnum cuius cælestibus provenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum, quibus promissum aliquid erat. Nec contendant aliquis implicari in his votis promissionem prælati illius ecclesie, ex eo quod res quam vouens promittit offerre illi ecclesie, intelligitur prælati ecclesie promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi votis locus, in quo implendum est votum, non cadit sub voto, ut persona, cui fit promissio, sed ut circumstantia rei promissa, sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur, nisi quod promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promissionem prælati ecclesie esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circumstantiis vestitam. Nec refert an tales circumstantie sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriri se tales pauperes Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo voto, ut quibus fit promissio aliqua, sed ut circumstantia elemosinæ offerendæ Deo ut dicit San. Thomas in 4. dist. 38. quod. 1. arti. 1. quod. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit secum, Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereum in tali ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis ecclesie offerre cereum: ut credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesie, quia imago illius ecclesie significatur ibi concurrere, ut persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primum quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quod representat, scilicet beatam Virginem in celo regnantem, & cùm non promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, ut circumstantia rei promissa. Secundum: quia omnia, quæ implicitè in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione vouentium aliud habeatur. Voti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem ut materiam habere tunc tantum promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda voto vel promissioni adiungitur, ut ex dictis

Et patet. Constat autem ex intentione uouentium, qui non nisi uouere intendunt (quod promissionem supernae curiae creditur importare) quod talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quod omnia ut circumstantiae rei promissae intelligantur, & sola superna curia concurret ut persona cui sit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistincte communiter Theologi scripserunt, omne uotum esse commutabile in uotum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesiae: non posse commutari in uotum religionis. Non enim satisficit penioni debita ecclesiae cathedrali si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de uotis personalibus, non autem de uotis realibus. uoluntaria enim est. Admirandum quippe est ualde, si restringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicitè uel implicitè non restinxerit. Imò Richardus omnia ad realia uota extendi uult: unum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio Terrae sanctae: in quo Papam consulendum dicit. Sanctus Thomas quoque in Secunda Secundae, quaestio. vii. expressè sentit quod obligatio uotum simpliciter religioni imperfectiori, reus fracti uoti non est, si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans, per uotum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque uoluntate uoti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quae alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, quod in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui ecclesiae, si soluat centum quinquaginta alteri ecclesiae, ubi sanctius uiuitur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex uoto simplici non acquiratur religioni ius personae uoto promissae consequens est, quod nec aliarum rerum. Non acquiratur igitur ius aliquod ecclesiae ex eo quod aliquid ibi offerendum, uouetur (sive ad ornatum, sive ad subsidium sive ad quodcumque aliud commodum ecclesiae spectet) tenetur tamen uouens implere quod uouit, & ibi offerre ubi se oblatum uouit: alioquin si absque dispensatione, uel commutatione uotum integre non seruaret, mortaliter peccaret.

ET PER HAEC Patet responsio ad primum. Falsum est enim, quod in his uotis fiat aliqua promissio praeter ecclesiae: iam enim patet, quod cum dupliciter promissio possit in uoto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quae est essentia uoti, constat quod creatori tantum fit: materia autem uoti si promissio esse debet, oportet quod creatura rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturae rationali militantis ecclesiae, cui ex commutatione damnum & praerudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad secundum dicitur, secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de uotis tractare) quod ecclesiam posse agere contra uota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ut ecclesia agat pro iure suo contra eum qui uouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, quod agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitorum ecclesiae constituerunt ex uotis emissis: concurruntque ibi obligatio uotua quasi per accidens:

ex quacunque siquidem causa longis temporibus continuè peroluissent certam frumentum mensuram, eadem quaestio emerisset. Auctoritas autem innocentij, Abbatis, Archidiaconi & glossae non est maior rationibus super quibus fundantur, quas constat non concludere acquisitum esse ius ecclesiae alicui. Innocentius enim opinans monasterium posse agere contra eum, qui uouit ingredi illud, fundat se super hoc, quod uotum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quod illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas uero super uerbis illius Decretalis: scilicet, Cogendi, Exigendi. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia, ut patet, textus loquitur quando ecclesiae erat ius acquisitum ex ipsa uouentium antiqua obseruatione. Glossa uero illa, quia uniuersaliter, absolute, & impersonaliter loquitur, dicens, quod ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla ratione fundatur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus uero praedicta sequitur. Posset quoque & forte melius dici, quod doctores isti, licet dicant, quod ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem uouentium: ut patet ex rationibus suis. Alio modo contingit ecclesiam agere, ut uices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra non seruantes talia uota: aliae uero ecclesiasticae personae possunt indirectè agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab ecclesia, ut illi dicebant, & non posse conueniri, ut alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis uenitur. Mantuae, die 13. Martij, 1500.

T R A C T A T U S D U O D E C I M U S
De Maleficijs, cuius est
unica quaestio.

Q V A E S T I O.

Num liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati uiuendo.

Q V A E R I T U R, Vtrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati uiuendo.

¶ Et uidetur quod sic. Quia necessitate exigente, licet uti iniquitate alterius ad commodum proprium: ut patet in petente mutuum ab usurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi uti iniquitate alterius parati, &c. ergo hoc est licitum. Et confirmatur: quia non minus malum est iurare per idola, quam simplex maleficium: sed secundum Aug. ad Publicolam, licitum est uti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate urgente uti maleficio alterius.

IN oppositam est communis sententia Theologorum.

¶ Respondeo, Quamuis praesumptuosa quaedam, ac reuerentia opinio senserit licitum esse, non inducere ad maleficium faciendum, sed necessitate extante uti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubie tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum praecipuum promulgatum Lenit. 19. & 20. & Deuterono. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Constat autem quod tales sunt parati ad huiusmodi.

huiusmodi sacrilegia, & homines, ut plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Auctoritate ergo diuina damnatur recurrere ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis poena puniendi dicuntur abominabiles Domino. Illicitum est igitur uti iniquitate sortilegorum, maleficorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate, uoluntariè tamen, fiat. Tum propter rationem.

Ad cuius euidenciam sciendum est, non semper licere uti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absque participatione in crimine: quando autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quae male exerceri possunt à paratis ad peccatum. Quaedam sunt, quae deformitatem peccati habent necessariò annexam, sic quod ab his non possunt, etiam si uellent, absque peccato fieri, ut patet de meretricio actu. Quaedam uero sunt, quae secundum se bona, uel non mala sunt, quae tamen ex uoluntate operantium semper habent annexum peccatum: ut patet de mutuo usurarij: mutuae enim non exigunt peccatum, sed usurarius paratus est annexere semper mutuo usurae uitium. Ex hoc autem sequitur alia differentia, quod primos actus nullus potest petere, aut consentire, ut ab alio fiant, quia secundum se mali: & Rom. 1. dicitur. Digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secundi uero generis actus licite potest quis petere, & eis consentire: quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt: sed uoluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, quod scilicet in primis actibus non licet uti iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis uero licite potest quis uti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actum bonum, puta mutuum, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium à maleficis solui. Primum, per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitum est, nec est opus malefici, ut maleficus est, sed hominis scientis impediendi boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit daemonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat malum conseruare alterius. Secundò, per inuocationem demonum, seu alium maleficium. Et hoc est absque dubio peccatum mortale: & est opus malefici, in quantum maleficus. Et quia tale opus non ex uoluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes & consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, & rogare ut factum maleficium destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo ut alio maleficio aut inuocatione demonum primum destruat. Nec etiam licet absolute ire ad maleficium, & absolute petere, ut succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, ut sic petitur, quando absolute petitur, sicut cum quilibet alius artifex exposcit. Tum quia particulare opus necesse est petere, & non uagè relinquere arbitrio uiri diabolici petitionem propriam.

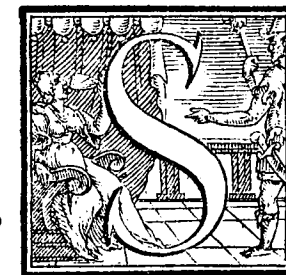
ET PER HAEC Patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantum licet uti iniquitate alterius ad proprium commodum, &c. quando petens petit actum bonum, uel non malum, sic quod potest à rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui sub usuris, &

in postulatione pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi: & hic petit foedus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, ueniendo ad fidem, & iurando per uerum Deum: quamuis sciatur, neutrum id uelle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio daemonica petitur necessariò ab his, qui non possunt aliter subuenire, quam per daemonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

T R A C T A T U S D E C I M U S
tertius. De Spasmo Beatae uirginis
Mariae, cuius est unica
quaestio.

Q V A E S T I O.

Num quod de spasmo gloriosissima uirginis
Mariae matris Dei dicitur, sit
canonicum.

U P P L I C A N T I B U S Q uibusdam, indulgentiamque petentibus in festo spasmi Beatae Mariae, & eius octauis (quod celebratur à dominica in passione usque ad dominicam palmarum inclusiue) iustum est, ut ego consulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum; cui praecipue pro eo ac debui confestim obtemperans, quid mihi uideretur, & qua ratione, scribere curauim quatuor dicitur. Primum quid intelligatur ratione spasmi Beatae Mariae. Secundò, si illud fuit spasmus proprie dictus. Tertio, si fuit spasmus uulgariter. Quarto respondebitur directè quaesito.

¶ Q U O A D Primum, cum Saluator noster tempore passionis exiit à domo Pilati in Caluariam locum, baiulans sibi crucem (ut dicitur Ioann. 19.) & tres alij euangelistae (ut patet Matth. 1. 7. & Marci 15. & Lucae 23.) narrant Simonem quendam Cyrenensem angariatum, ut portaret crucem Domini, euidenter elicitur quod Saluator noster adeo debatus erat quod crucem solus totus itinere portare nequirit. Sed praeter haec, quae ex euangelio habetur scriptum inuenimus, non tamen authenticè, quod Saluator noster ante angariatum Simonem, sub cruce cecidit: & quod Beata uirgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata, & quod ad perpetuam memoriam edificata est ecclesia ibi, uocata sancta Maria de spasmo. Festum igitur spasmi Beatae Mariae significat festum illius tristitiae in illo casu habitae, & tantae aeternae, quod fuerit spasmus. Haec de primo.

¶ Q U O A D Secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo proprie, ut sumitur à Phisicis. Alio modo uulgariter, ut communiter idiotae consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo proprie dicto uideamus, si in Beata uirgine fuit. Uidetur enim quod in ea fuit uel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoque est causa spasmi secundum Auic. in tractatu de Spasmo. igitur cum dolor Christi

Christi

Christi, Beatæ virginis fuerit maximus: vt patet per Damascenum in libro. 3. dicentem, quod dolores, quos Mater Domini enitavit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud Simeonis, Luca 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ergo potuit causare spasum proprie dictum. Sed si diligentius consideretur, neque literæ, neque rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi Beatam Virginem ægitudinem aliquam passam fuisse: Tum quia similis debet credi filio per omnia, quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostomus, quod non fuit conueniens ipsum aliquo morbo languere. Tum quia hoc præstitum videtur Ioanni Euangelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioanis, quod positus est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à corruptione carnis inuenitur alienus: spasum autem proprie constat esse morbum contrahentem nervos: non igitur conuenit ipsum asserere in Beata Virgine. Dissonat quoque à litera Euangelij: nam Ioann. 19. dicitur, quod beata Virgo stabat iusta crucem: & si spasum (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam citò liberata ad crucem venit, nec sedet, sed stat, præsertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatibus? Nec currendum est ad miracula, sed quod verisimile ac rationi consonum dicendum. Nec largè putes Euangelistam dicere statem, quasi dixisset manentem: Tum quia Euangelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia consuetudo literæ euangelicæ est quando rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioanni primo de Ioanne Baptista, Strabat Ioannes, &c. & Ioannis 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, hora autem erat quasi sexta, &c. & Lucæ 18. Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus: Pharisæus stans hæc apud se orabat, &c. & infra. Et publicanus à longe stans: & infra. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina proprie interpretemur, omnia cõfusa erant: vt Philosophus docet in 4. Meta. Tenendum igitur indubiè mihi videtur, quod nec neruorum contractio, nec morbus alius in Beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasum causare possit, nõ tamen necessariò causat: potest enim & non causare spasum: vt patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, quia nominibus est vtendum; vt plures vtuntur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconuenit etiam de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Df igitur vulgò spasmatibus aliquis cecidisse cum præ doloris magnitudine syncopem seu extasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendum, & aqua in vultum aspergitur. Et iuxta

huc sensum, crediderim ego dici Beatæ Mariæ spasum. Huiusmodi autem doloris modum in Beata Virgine fuisse, ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed reuera neque isto modo spasmus in Beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Luca, 1. oportet illos corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiæ impediunt. Constat autem quod dolor extra se personam faciens: exercitiū rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secundum actuale considerationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in Beata Virgine. Et cõfirmatur, quod gratius erat Deo, quod beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor Beatæ Virginis ita esset summus, quod tamen tota pars sensitua regularetur, & subderetur rationi eius vigilantem: stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longè à Beata Virgine videtur fuisse. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicè multipliciter. Tum quo ad radicem: quia non est authentica. Tum quo ad veritatem significationem tam per nomen: quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter sumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tempus: quia vestigijs sanctorum Patrum inhærendo, Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum, etiam si festum Annuntiationis Beatæ Virginis euenit, non celebratur, sed transferretur: fuit enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuò præfatis diebus volunt noua festa celebrare, & cõsequenter anti qua delere. Octauæ quoque si iuges illo tempore permittuntur, missæ Quadragesimales illaque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, quod cum in cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta noscantur, ecclesia tamen transtulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi venerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris Beatæ Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt reuerendissime domine, quæ mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ die, 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de vico Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.

T O M U S T E R T I U S O P U S C U L O R U M
D. Thomæ de Vico Caietani S. R. E. Cardinalis dignissimi, tituli S. Xisti,
cuius sunt quindecim vtilissimi tractatus.

- 1 De vi cultus diuini, & orationis efficacia.
- 2 De vnione verbi cum natura humana.
- 3 De causa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis, quam cetera animalia.
- 4 De immortalitate animorum.
- 5 De modo, quo anima patitur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu.
- 6 De Ecclesia, & Synodorum differentia.

T R A C T A T U S P R I M U S
in sex Orationes diuisus.

O R A T I O P R I M A.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pon. Max. Domin. prima Aduentus, Anno Salutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita vestra. Luc. 21. c. Ingenij mei vires mensus. S. ac B. Pater, mihi ipsi satis esse ad dicendū corā maiestate tua, pollicitus non sum. Noui siquidem quantam mentis acie, quanta orādi arte & consuetudine, quanta discipularum omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orāndum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere, quam minù auscultando in tuto silentij portu me commorari: præsertim quod nõ aduentitium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiā ignoratibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quò vberius impetremus, reginam cœli vnā precor, adeamus. Ave Maria. &c.

Excitaturus Torpentium corda fidelium Dominus ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus coquatietur orbis: & vbi cunctorum animos ingēti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicite inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maximè spectat oratio, & leuate capita vestra, intellectum & affectū ad superiora erigite: his namq; partibus suis, duabus veluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius mirum ascensum proprie orationē appellamus. Ea dere à Dominicæ exhortationis instituto nequaquā diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum censui quod & tanto confessu indignum non sit, & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos viros, non negligenda illa ambiguitas excitata iam pridem fuit: quis votorum mortaliū precumue ad

Deum proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, ceremoniæ, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidem, Stoici, Peripateticorumq; nonnulli (diuerso quavis calle) contra Deum hominumq; cõmercia progressi sunt: in eam tñ sententiam cõuenere, vt eorū, qui diuinis rebus operam dant, spem omnē deludant, frustrari namq; expectationem lachrymarū oblationum, venerationum, & id genus humanorū officiorū omnium assueuerant. Aegypti verò supplicationibus, processioni bus, reliquove diuinarum rerum cultui eam tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorem mouere, atq; in alterutram partē flectere posse crediderint, Christiana autem religio Spiritus sancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchrè moderata est, vt neq; diuinæ prouidentia quippiam ademptum autumet, neq; mobilē eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis veritate disputanda, prouinciam suscipiens, primū, quod oratio in numero causarum, deinde quod in effectiuarum ordine, demum quod in summa earum sede locanda sit, disserere constitui.

Omnipotens Deus etsi solus quæcunq; facta in festiue simul non implicant, efficere potest: quæ admodum tñ diffundendæ bonitatis suæ gratia, res omnes, quæcunq; sint, existentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad supremā deitatis participationē asciuit, cum agendi eis virtutes liberali largitione concessit: & tanto fœdere secundas sibi causas deuinxit, vt nec illius immensitas quantum lamcunq; efficaciam absorbendo confumeret, aut præueniendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quæque aditū obstrueret. Illapsus. n. quidam diuini numinis adeò intimè fit, vt cœlum ac terras campōsq; liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniq; alia. Spiritus intus alar: totamq; insula per artus Mens agitit molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totam agentium seriem in tres ordines) corruptibilem, cœlestium, & immaterialium, vt & inferior superiori obtemperet, atq; extra, quin potius supra omnes, ipse totius orbis princeps moderator præsideat: neque enim fas est alijs primam cõnumerare causam, quasi partis cuiusdam naturā locum teneat: qñ totius bonitatis fons, origo, custodia, consummatioq; sola ipsa existit. Quamobrè præclare Aristoteles gloriosum Deum summū bonum vniuersi, nõ in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscunq; naturalis ordinis legibus est absoluta: verum diuinas etiam quasdā participationes fatemur exemptas. Credimus modū quendam rerū esse, quas etsi impartiri pleriq; intellectu præditis non ambigimus, connaturales tñ alicui nulla auctoritate fieri posse prædicamus, docemus, demonstramus: sunt autem gratia, charitas, lumen gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super omnē eleuantur naturam & creatā, & quæ creari posset, quia diuinum assequuntur ordinē, veluti deitatis (si fas est dicere) proprietates. Eodem modo quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparations cõsequentēsq; vires proprijs connexæ sunt formis, & parē esse oportet naturæ cuiusq; & comitum cõicationem, eodem inquam vinculo, quæ memorauimus, excellentissimæ illi naturæ coniunguntur diuinæ: nec minus vis omnis se ipsam excedens illius fieri cõsors potest essentia, quam rerum harum fiat participatio insignis: nec deitatis

deitatis capax esse quisquā magis potest, quam earundem perfusione reddatur. Has itaq; creaturarū eminentissimas qualitates naturalū cūsarum ordinis transcendere ea fatendū est ratione, vt inter causas secundas annumeratā, primatum obtineant. Vniuerso itaq; agentū principiorum ambitu, quo differuimus modo disposito, q̄ promissimus orationū causandi vim, diuersos causarū gradus inuestigando, perscrutemur. Familiaribus quidē nobis rerum principiis producenda si quid est: calore resolu-
 ni, frigore cōprimi, humido succre, ariditate sili, raritate extendi, densitate constringi, affectionibus reliquis sublici, fluxa atq; oppressa pugnantiū inter se virtus exigit. Mens aut, cuius orare proprium est, quantū hęc aspernetur, his praestet, horum infra se subiecerit potestatem. Nec illos quidē latet, quibus philosophia, sensum quoq; opera ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semet:ipsis vel hoc adu-
 terere datum est, q̄ immutati contēplentur. Paulō superius artium genus, organorū series secreto vehit nexu: hincq; ademptis otiosi redduntur opifices. At qui optimā elegerint Mariā partē, exterioribus sese negantes, publicas priuat asq; actiones sollicitudinēsq; recusant. Bonorum deinde officiorū virtutis, morum, totiusue animi ornatus, quē indita à natura
 femina sunt intra singulos quosq; continent: neq; ferri potest, vt altero voluptates à se abdicante, parsi-
 moniam sectante, iram moderante, timorē depellen-
 te, ius vnicuiq; reddente, disciplinā cuiusuis operā dante, mentēq; quomodolibet excoleute, cōtinens temperatus, mansuetus, fortis, iustus, doctusue effi-
 ciatur alius Dinariano verō obsecrationū vis, in angulo rantis angulo nō arctatur, sed ad extrema
 quāque diffunditur omnia perlustrat cunctorum si-
 nes attingit, penetrat, pertransit. Sydereā quoq; po-
 testas quinta integratur essentia, à terminis astro-
 rum, cursu, luce, occultōve influxu perficitur. Suppli-
 cationes verō sacras, caelestis naturā motus, luminis
 influxusq; expertes vtroq; patet esse modo: agere. n.
 nostra isthęc caelestū more nemo, nisi desipiat, cre-
 dit Agi autē superiorum corporum afflatu opinan-
 tes intellectuā animā portionē (vt princeps Physi-
 corum ait) à sensitiua separare nesciunt. Intellegē-
 tia deniq; (quas Angelos appellamus) aut abiq; or-
 bis motu efficiere possunt nihil, aut certē solis locali-
 bus) vt Theologis placuit) p̄sunt mutationibus. At p̄-
 ribus puro de p̄cedere emanantibus hominum subdi-
 oia, obsequi, subire fugerēq; nihil carā imperiū, ve-
 ritas restatur. Quicquid orantes petitis, credite, in-
 quit, quia accipietis, & euenit vobis. Quapropter si
 naturales, factiua, actiua, caelestes, spiritualesq; cau-
 sa nostrarū intra se nō claudunt orationū potentia,
 solusq; supernaturaliū diuinarumq; ordo supe-
 sit, in hoc rerū fastigio humanarum p̄cum si causa sunt,
 reponendā esse dignitatē, mentēq; quis non videt?
 Verum cum altissima sit isthęc rerum series, Crea-
 toriq; soli cognata, fieri quo pacto pōt, vt obseruan-
 tia huiusmodi (humana quidē facta) nostro subditē
 arbitrio, in tā excelso rerum cacumine locandā cre-
 dantur? Incredibile autem dissonumque ne cuiuspiā
 hoc esse videatur, humana vota bifariā perspicenda
 sunt: vt hominis nuda opera, atque iterum vt caele-
 stis gratia afflatu decorata. Nostra si cōspectu fue-
 rint, congenitā boni cupidinem ad bene beatēq; vi-
 uendi facultatē per se fuerunt, & veluti semina terrē
 cōmendata, sole, imbre, rore, cultuq; reliquo pullu-
 lant, crescant, florescant atq; fructiferant: nō secus
 latens in homine spiritus, frequenti officio, discipli-
 na, studio, diligentiaq; excultus quicquid virtutis ex
 culpi potest, proferet, fouebit, alet atq; perficiet.
 Et quia natura superuacanea abhorret, nec ra-

tio suadet alterius opem querere vbi possis ipse per-
 ficere, nulla adhuc supplicandi necessitas, nulla tot
 precū vilitas apparet. Quo fit, vt posthabendi
 precitus non sint magno excellentiq; ingenio pradii
 Philosophi, si ad vulgares cōpescendas insolentias,
 ad effrānē moderandam audaciam, ad bonos infe-
 rendos mores, cultum isthunc adhibendum tradidē-
 runt. Insitas scrutati vires, singularem de hominis sa-
 lure clementissimi Dei sollicitudinem, ex qua nostra
 rum petitionum oritur efficacia, promissimq; aeter-
 na vitā beatitudinē, quā eisdem fructum praebet,
 ignorarunt: abscondit. n. hęc Deus pater arcana à sa-
 pientibus & prudentibus huius seculi, quā suis erat
 paruulis quiq; reuelaturus. Ornata autem humana
 mens gratia, fide, spe, charitate, ceterisque perfusa
 caelestibus habitibus, primā summāque bonitatis
 amore rapitur, illius intuitum concupiscit, inhiat,
 anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit,
 & in cor hominis non ascendit, qd̄ praeparauit Deus
 diigentibus se: & non modo debilis, infirmus, defi-
 ciens omnium hominū & angelorum conatus, verū
 etiam nullus fore cōprobatur: hinc potētissimi Dei
 inuocanda est manus, hinc implorandum auxilium,
 hinc expetendus ducatus, hinc miris quidē veri tū-
 modis, & immoto consilio diuina exoratur clemen-
 tia & orationum nostrarum nō perit efficacia. Quē
 admodum. n. generi animatium inanimatorumque
 rerum omnium est à natura tributus appetitus qui-
 dam inquirendi boni: id tamen assequi nequaquam
 potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui
 operatur omnia in omnibus, eoque ducatur: ita
 sanē concitata in nobis per Spiritum sanctum sum-
 mi boni desideria, expletum iri humili intercedente
 postulatione congruit. Exposit nāque diuinitatis
 p̄p̄ta lex ab optimo omnia nedum prona ad bo-
 num fieri, sed opem fortiri, quā sese ad id diuerso fe-
 rāt gradu si. n. effusa diuinā bonitatis quātulacūq;
 similitudo res omnes cōstituens, atque decorans se-
 cum affert, nisi contingens quidpiam praepediāt in-
 nati cuiusque appetitus sine voluptatēq; naturā,
 quātō magis impressa sanctissimē Trinitatis imago
 ineffabili gratia splendorē coruscans cōferet, vt quē
 à facie Domini concepimus, & parturimus Spiritu-
 m salutis, propriis nexibus quādo que pariamus.
 Cōmonentis praeterea officium est, si quos ad optan-
 dum, aggrediendum, agendumque impulsuerit, eorū
 dē electione, aggressu, actione vti, coeptaque, quoad
 eius fieri pōt, perficere: propterea quidem quā ratio-
 ne mouentur singula, eadem & quiescunt. Natura
 etenim lata, natura assequuntur, natura manent, vi
 autē expulsa, vi trahuntur vique cōsistunt. Fecit autē
 sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor
 nostrum, donec requiescat in se. Scimus namque, q̄
 omnis creatura ingemiscit, & parturit, & intra nos-
 metipfos geminus adoptionē filiorum Dei, expectā-
 tes redemptionem corporis nostri. Suum igitur erit
 pios, quos inseruit affectus, quibus ad eum suspira-
 mus, quos petendo accendimus, non excludere, sed
 admittere, fouere, beare. Cur rōnalis creaturā iūbli-
 mitas scribitur, praedicat, extollitur, vt diuinā natu-
 rā consortes, vt filij Dei nominemur & simus, si Dei
 cooperatores nō sumus? Si ad capessendum paratū
 nobis ab origine mundi aternitatis regnum opera
 nostra efficiunt nihil, miserabiliores profectō non
 modo nationibus, sed vilissimis et quibusque rebus
 filij Dei sunt. si reliquorum formā, actiones & fines
 paritate cōgaudet, eis verō acceptā naturā ad quie-
 tem obtinendā omnis actio subtrahita sit. Quorsum
 diuinā amicitia munus humano collatū est generi,
 si amicorum iura seruare nō possunt: si cuiusque ho-
 minis apud Deum nulla est autoritas: si quod oprat
 quis

quis optimum, potētissimi Dei amicus efficere ne-
 quit? si aqua est petentis atq; non petentis cōditio,
 & par vtriusq; facultas? Praestare nempe obsecran-
 tem non id infert, vt aliquid velit, aut malit immuta-
 bilis Deus: sed vt opera nostra fiat, quod aliās factū
 non fuisset, sed vt accōmodē causā efficiendis adhi-
 beantur rebus. Secundarum quippe causarum leges
 qui norunt: non ideo negant vanas esse, q̄ summi
 opificis potentiam augeant aut voluntatē mutent:
 sed quia statutus ordo seruetur, quia effectus cogna-
 tas etiam habent causas, quia à summo bono descē-
 dunt consono gradu rerum perfectiones. Ita nāq;
 sapientia attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & di-
 sponit omnia suauiter. Proinde qui feruorum Dei
 p̄sertatem, calbatum, seruitutē, ieiunia, vigiliās,
 sollicitudinem, orationes, ceterosque supernā vitā
 gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil
 contendunt, defendant vana esse singula hominum
 studia: acculent auidos agricolos, arguant sollicitos
 negotiatores, milites, omniaum artium opifices, & va-
 riis literarum disciplinis operam dantes, damnent
 ipsam denique naturam: quā sicut ad vitā status glo-
 rizque cōmoda possidenda, laborandum esse sugge-
 rit, sic ad felicitatem habendam orādum esse docuit
 fidelissimo naturā testimonio, omnium nationum,
 omnium prorsus seculorum ritu comprobante: ne-
 que enim vel noua vel singularis obsecrationum est
 religio: sed etates, tempora, & iuitatēque si recēdeas,
 vetustissimam hanc obseruationem totōq; orbe ter-
 rarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inue-
 nias. Quod autem indeficis apud omnes perse-
 uerat, à natura inditum, aut immobiliori aliqua cau-
 sa institutum esse, omnium philosophantium schola
 confirmat. Non vana itaque nec parua potestate do-
 nati sumus, quando interpellandē nobis diuinā ma-
 iestatis facultas concessa est, quando nostrā oratio-
 nes, nostri exempli efficiuntur causā desiderij: hoc
 de primo quidem diuisionis membro diximus.

In ordine
 hoc qua-
 rum cau-
 sarum lo-
 canda est
 oratio, &
 in ordine
 supra pri-
 ma causa.

Deinceps vt erat propositum, ad quod genus cau-
 sarum referēda sit oratio, paucioribus absoluamus.
 Quamuis P. B. arguta dicta, quā differuimus, scioli
 pleriq; putent: retundere tñ q̄ assentire malunt. Cau-
 sarū, inquit, genus quadrifariā diuisum cum sit,
 vestra isthęc religio, si eam continetur ambitu, quā
 deniq; subit causandi rationem, finis, forma & mate-
 ria eorum, quā in sacrificijs, obtenta creduntur, ab
 humana longē sunt opera: efficiens verō cum oportet
 rem aliquā dare factis, & hominum vota nil ora-
 tione tribuant impetratis, procul esse ab agentium
 finibus fatendum est. Deficiunt praeterea nunquam,
 aut certē rarō, rerum per se actiua: oratur autem ple-
 runq; expectatione vana: forcuia igitur, aut nulla
 huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profectō
 hi argumentationum suarum, quā friuola sit
 ratio, si menti oculos ad geminā coniecissent sectio-
 nem. Alteram agentis in disponens, adiuuans, consu-
 lens, & perficiens: alteram modi agendi in imperiū,
 suffragium, atq; ministerium. Relucet in his agen-
 tis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim
 duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui inter-
 pellat, vt detur. Nec ab re: vt enim praecipiens effe-
 ctuum esse constat (quia obtemperantem execu-
 torem ad agendum promouet) sic & petens qui acto-
 rem ad faciendum flectit: quia & apud grammaticos
 idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec
 indignū rationali censeas creatura, q̄ reliquis quie-
 rum esse ex propriis viribus sit à natura collatū, ipsi
 autem tam humili actione alienam opem implorare
 necesse sit. Meminisse enim oportet, quā in ardua
 difficultate de caelestibus motibus differens autor
 Peripateticorum pronit sententiam: Meliorem in

quit fore agrotantis fortunam cōpluribus auxiliis
 perfectam assequi sperantis valetudinem, quam pau-
 cioribus exigua. Librandas rerum naturas ex hoc
 voluit, non qui a potiundi boni potentia est maior,
 sed quia bonum potiundum est maius. Non minor
 itaq; rationalis est creatura, q̄ externo destituta au-
 xilio optimum in tota natura cōsequi non valet: sed
 eo altiolem conscendit gradum, quo excellentior, &
 omni cogitatu superior illi felicitas proposita atq;
 parata est. Non efficit et q̄ nostris optatis plerunq;
 oratio non respōdet: causarum. n. non quouis modo,
 sed ritē dispositarum lex est nunquā aut rarō deficere.
 Vegetabilium quippe semina non aliter, quā vdis
 mandata sulcis suo tpe oportunaq; diligentia excul-
 ta obtinent, vt saepe fructus offerant. Sol cum homi-
 ne hominem, cum leone Leonē, cum singulis animā-
 tibus singulorū genera semper ferē generat, modō
 quaedam nō definit praeparationes. Quocirca si Do-
 minum precantes, nulla affectio causarum more, effi-
 caces saltē frequenter redderet, meritō casualis eos
 ordo à se abdicaret: sed cum eorū tantus sit vigor,
 vt totus asit orationis effectus, non sine quo incal-
 sum ligant, sed cum quo fructū referant expectatū:
 iure inter effectiuas causas locum sibi vedicant. Ac-
 cepimus verō petentes piē perseueranter, pro se
 necessaria ad salutem obtinere non sape: sed semper
 efficere quod cupiunt. Piē quidē petendum est: alio
 quin licet multiplicauerimus orationes, petimus, &
 non accipimus: eo q̄ malē petamus: qui. n. declinat
 a rem suā, ne audiat legem, oratio eius erit execra-
 bilis: & cum is qui displicet ad impetrandum mit-
 titur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit
 equidem postulantibus regē in furore suo: & res-
 pexit in orationē humilium, qui voluntatē timentium
 se facit, & deprecationē eorum exaudit. Perseueran-
 ter autem: qm̄ pater misericordiarum & deus totius
 cōsolationis rogari instantissimē vult, ne oblata aut
 illico impetrata vilescant: & nos ipsos ad percipien-
 da promissa deuotionis igne accensos praeparamus.
 Clausis ostiis in tēpēta nocte se pueriq; suis som-
 num capientibus, euāgelicus amicus post negatum
 murum, post increpatā molestiam improbitate pul-
 santis victus, quotquot oportunitati fuerant panes
 elargitus est. Pro se verō quicquid obitare eius,
 cui petimus aut oramus scelera, ne et Sanctorum p̄-
 ces admittant. Hieremias contestatus est Dominus:
 Tu, inquit, noli orare pro populo hoc, nec assumas
 pro eis laudem, & orationē, & nō obstitas mihi quā
 non exaudiam te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob
 & Samuel corā me, non est anima mea ad populū
 istum. Necessaria demum ad salutem aeternā peten-
 da sunt, quid. n. reliquorum oramus, sicut oportet
 nescimus, nouit autē caelestis Medicus, quid agris sa-
 lubre sit: & idcirco sape non tribuit quod volumus,
 vt tribuat quod malleamus. Si. n. nos cum simus mali
 nouimus bona data dare filiis nostris, nec credenti-
 bus se petere panem, ouē, aut piscem, lapidem, scorp-
 tionem, aut serpentem porrigimus, quantō magis
 pater noster caelestis quā obfutura videt, clemētius
 negat, quā indulgeat: Iacobus & Ioannes indiui-
 di Christi comites, dextram lauantq; regni sedem
 petunt mittunt, & audiunt, Nescitis quid petatis.
 Paulus vas electionis stimulum carnis suae angelum
 Sathanā agrē ferens, ter Domino rogato pro illius
 ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, sal-
 uus esse non potuisset. Efficit ergo semper optatum,
 modo suis partibus constat oratio: reliquum est, vt
 in suprema sicut praemisimus, reponatur. Tantū nos
 fecit munificētissimus Deus, vt ex infimo genitō vo-
 ta huiusmodi in altissimo post se causarum folio,
 omni ei creatura subacta statueret, declararet, sa-
 ctisque

Et sic comprobaret. Oratione namque terra aperta est, & deglutiuit Dathan, & operata congregatio Abiron rursus clausa est. Iordanis vnda perpetuum meatum retorfit: aer mensibus sex & annis tribus serenitate seruauit: ignis à castrorum combustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, musca, rana, locusta fugatae sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mundata, excæcati & rursus illuminati Syri, Ezechia terquini adiuuati sunt anni, vita sancti pueri reuixerunt. Oratione Moyses Amalecitarum profligationem, Sanson extremum robur, Salomon sapienciam, Daniel visorum reuelationem, Hester Assueri gratiam, Mardocheus populi liberationem, Susanna intentatæ mortis vltionem obtinuit. Oratione sol comoratus in celo longiorem triumphanti populo diem præstitit: solis recessus in decimum pertransiit viæ gradum. Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui pmissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, daemoneum genus vltionem obtinuit. resistens efficitur; Angelus Domini centum octoginta quinq; virorum millia interemit, Michael Iudæis præsidium tulit, Gabriel Danieli solatur, Raphael Tobia lacrymis affuit: sed quid per creaturas vago? Creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione detentum se fatetur: Dimitte, inquit, me, vt irascatur furor meus. O humilis lachryma, quanta est potentia tua, vincis inuincibilem, & superas Omnipotentem. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorum interpellationibus desideris que vnuerfam subiectionis creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atque à temetipso expectandum est hoc totum illorum votis comiseris. Verè misereris omnia Domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti: quando quidem cæci illius in Christum tuum adhuc caligantis sententiam (qua dixit, Nos scimus quod peccatores Deus non exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petri que preces admittis, cõfutati, & ad flagitiosos quosq; exorandi munus extendisti. Habet itaque ecclesia tua B.P. sacrum cultum non vanum, aut fortuitum, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua ditione concludentem. Nec in vacuum obsecro tantam Dei gratiam, largitatemq; recipiamus, regnum tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicente ad illum Patre, ostula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, idem est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum: Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: propter quod Romana ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsam ergo idem præceptum ac propè ruinam cum videamus, experiamur, sentiamusq; , sursum respiciamus, & leuamus capita nostra. Oremus mète, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labiis me honorat: ror autem eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

O R A T I O I I

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Adventus, anno Salutis 1502. habita.

Vnde dicitur: Filium hominis cum potestate magna & maiestate. Lucæ 21. capit. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundius sensit, quam à

nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non iudixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quæq; perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarè, quam difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me de ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, tamq; modestè disserere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ videretur aptissimum. Attamè primum Mariæ numen, vt præsens nobis adsit humiliter imploremus, dicentes, Auæ Maria, &c.

Cum ad ædificationem perpetui templi solius atque omnipotentis Dei, in quo vos B.P. & reuerendissimi Domini, tanquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur, Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est, admiratio. ne pariter & stupore commoti sunt plurimi, subtiliaq; inuestigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse possit, ad philosophiam sese contulere. Cumq; in illa prospexissent quod omnis vnio aut secundum substantiam, aut secundum accidens sit, vtrinq; perscrutati, diuersa vtrunque obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisq; coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris formauit, tertia quedam natura ex vtriusq; commixtione conflata est. Si verò accidentaliter affirmatur, siue diuinum dicamus: Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum (quod admodum duas hypostasies in eandem personam componentes concedere oportet) Nestorianam impietatem à finibus ecclesiæ iam pridem à Patribus exploratam vltro reuocaremus. Quod sit, vt nodosa nimis quaestio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem Deus voluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est, inconuulsa fide, omniposcenti nos rationem reddere. Quo itaque foedere Verbum caro factum sit, quæ tam à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, in primis prælibandum reor, quid sit vniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicitur, quæcunque è diuerso venientia ad vnus naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integran siue continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, siue quæuis alia enascentium conuersatione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis compositionis expertem, & in cuiusuis alterius creatione venire non posse (vt potè, cuiuslibet imperfectiõis rone illi repugnante) assumptio hominis à dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorum vna eadèq; existit à Græcis hypostasis appellata, à nobis aut substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundum personam non vno tantum modo intelligi potest: nam quodlibet accidens ab eo, in quo est, constat secundum personam indistinctum esse: partes vel integritatis vel essentia cuiuscunq; hominis quantum ad personam attinet, eadem

eadem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verum cum diuino verbo fas non sit quippiam accedere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitate, quæ ab substantiâ spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quæ admodum accidens subiecto suo inhærescit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atq; membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionem subintrare fatendum esset: quorum vtrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo: succumbendumne nobis erit? minimè gentium. Perspicacius quidè intuentibus videri potest quod membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem quoniam totum integran: organa verò, quia ad officia muneratq; propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed conexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantum distant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quæ admodum ensem aut calamum commodare propterea à quodam nostra isthæc membra nobiscum subsistunt, illa verò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quandoquidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoria quæque partes non eo quod partes compares habent organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: vnde si senex oculum solum iuuenis assumeret, videret vtiq; sicut iuuenis, & si quis prætere à corpus totum anime organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquatur, quo personæ aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium, vel accidentium natura commiscente, quando organum implicitum assueuerimus cuiuspiam tributum esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostram naturam Tei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earum, quæ apud nos sunt, vnueritate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quam intellectiua anima reperitur, ab ipsa exemplo qualicunque sumpto, ea quæ diximus, forasse subobscura pandantur. Cernere libet nostram animam; præter quod corporis est forma, vtroq; potiri instrumenti genere: dum & sui corporis eiusque partium perinde ac cõgenitorum organorum vitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiuae animæ organum putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius causam, quod idem cum ipsa sortitum est subsistere. Enimuerò si sola vi intelligentiæ adimeretur anima, hoc ipsum quod corporis perfectia est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenus instrumentum coniunctum: vt Platonici omnes, Peripateticorum verò illi, qui vnum hominibus dedere intellectum, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substantia corpoream habeat quippiam eiusdem secum esse participans, quo proprias absoluat actiones, & tamè eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum quæ intelligit, cõceptus lingua vitur, quæ corporalis est, & eadè omnino persona cum illo constans, & tñ intellectus nullius corporis est actus? Quemadmodum itaq; intellectiua anima miris quidem, veris tamen, modis geminè habet instrumentum, iunctum & abiunctum: nõ secus profecto gloriosus Deus vniverlo creaturarum genere veluti organo vti-

tur separato, dum per secretum, intimumq; illapsum se rebus immiscens, ad suæ voluntatis arbitrium deducit oia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illa aut humanitate, quæ in Christo per manet, tanq; organum cõiunctum assumptum: atq; ad illa magna & excellentissima solius Dei opera, redè prior nem generis humani, sanctificationem peccatorum, æterni regni aditum, & id genus multa accomodat, agit, exercet. Quare præclare Athana. vnionem animæ ad corpus, vt materiã, sed vt instrumentum proprium intuitus dixit, sicut anima ronalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Xps. Cui igit vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel secundum personam sit, vel secundum essentiam, & essentialè procul à proposito reperimus: superest vt personalem vnionem hæc asseramus. Rursus cõ personalem vnio interdum penes substantiam cõtere possit, interdum aut penes accidens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, vtiq; substantialis remanebit. Postremo, quia & hæc in eã, quæ asciscit partes: & in eã quæ organis contenta est distincta reperitur, constat verò partium proprietates vtrique repugnare naturæ: consentaneum est, vt diuinitas atq; humanitas Christi in vnã coeant naturam, sed personam: non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter: nõ vt partes, sed vt altera humanitas, quod veluti instrumentum quoddam (vt sæpè dictum est) adiunctum diuine personæ sit: atq; ita sanè adiunctum, vt corpus illud verum Dei corpus, & anima illa vera Dei anima verè atque constanter possit appellari. Nec officit quicquam nobis, quod cõiuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videantur, non enim oportet id continè verum esse, vt sexti digiti quacunque; ex causa conueniti exèplo probari potest. is enim de speciei humanæ integritate nõ est, & tamen organum connexum est hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hæsitandi locus excellenti cuiq; ingenio relinquatur, nihil obesse scito, quod ipsum Dei verbum sola vi intelligentiæ ad assumptam naturam referret: hoc. n. minoris refert, quod curandū sit. Relatio namq; sola nõ tantum habet momentū, vt hominem Deum faciat, verum suum inspiciendum est, ex quo oritur fundamentum. Quod hoc in loco si attendetis, in eo consistit, quod filius Dei ad idè; omnino esse personæ substantiæq; suæ naturam homines cõplexus est: hæc. n. eiusdè esse indiuisio, est qua Deus homo est. Quæ & tanta tanq; singularis habet, vt in tam numero rerum cõditarum multitudine nullam diuus Bernardus repererit, quæ nõ fateret ab ea excedi, cum docete Aug. didicerimus potiorè vnionem obtinuisse hominem in filio Dei, quæ (mirabile dictum) ipsem filium in Patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigiis omnibus ad eò præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miracula vnuerfa quæ fieri posse credimus logo supereminet interuallo, quicquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nræ idem ipse est Altissimus, qui fundauit eã. Hoc est magnum illud, atque apostolicum sacrum, quo secundus Adam tanq; spõsus procedens patrem reliquit & matrem, quæ forma suscepta seruilis splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhæsit, factique sunt duo, Deus inquam & homo in carne vna. Hæc est ardentis simulque incombusti rubi flagrantia, qua Deus nos ter (qui ignis consumens appellari voluit) quam ascieuit humanitatem, absque consumptione continet atque illustrat. Nec secus quam ros in vellere abditus, & tanquam lapis sine manibus humani operis de monte virgineæ altitudinis abscissus creuit in mare maximum omnia implentem, quando vnuerfa & quæ in terris, & quæ in cælis sunt, instaurat, magnificat, beat.

Hæc deum est quæ mortalitatem nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sidera, sed angelorum quoque; altitudinem efferens diuinitatis consortium aded nobis impartiuit, ut nunc quidem essemus & appellaremur genis electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit; & deum quando apparuerit, similes ei simus, immortales, impassibiles, nullius egentis, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis ceteris, dignitate tuâ, & diuinæ iâ consors factus naturæ noli in veterem utilitatem degeneri cōuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisque; membrum sis. Etenim si præ oculis nostram hæc tantam præstantiâ in promptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur, & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via, ad bene beateque; viuendum? Quicumque; nempe salutis suæ curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua Christo infectus est, standum, aut ad eam redeundum sibi fore facile prospicit. Nam quia nos in sani per impietatum nostrarum iniquitates ab vno vtero summoque; bono resilientes euaueramus, in multa discissi, per multa inhærentes multis, nutu denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emmanuel vnus, & se nobiscum effecit vnum, ut à multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnum, fruere mur vno, persisteremus vnum, qui cum Patre & sancto spiritu viuunt & regnant Deus. Amen.

O R A T I O III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cetera animalia. coram Alex. 6. Dominica 1. Quadragesima anno salutis, 1501. habita.

D V C T V S Est Iesus in desertum à spiritu ut tentaretur à diabolo. Propositum hodie singulare duellum, S. a. B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus namque; omnipotentis Dei, idemque; Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum mediâ veluti in arenam, & totius orbis theatrum prosiliit, contra principem tenebrarum pugnat. Quis non miretur, quis non stupeat? quis non omnibus propè sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum, rationis virtutem omnem circumfundit. Cum autem cuncta mens non valeat humana cōprehendere, & quæ percipere datū est, enumerare singula orationis modus non libenter sinat, ad vnum illud oculos inieci meos, non aliorum potissimum, sed quæ exilibus ingeniis (quale meum fauor) & tractatu facilius, & ad nostram maximè respiciat naturam. Cum enim intueor Saluatori nostro, eidemque; Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctamque; considerat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitia suæ venenum ad fontem vsque bonitatis extendere tentare, id modo versatur in animo, Deus omnipotens maximus author est omnium eorumdemque & singula bona, & cuncta valde sunt bona, unde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mundo inseruit? Operæpretium itaque esse arbitror, quæ breuissimè discutere prius unde malum in vniuerso, sit, deinde quæ ob eam hominum genus præ ceteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro ut aspiret institum

20, Mariam summi boni parentem adcamus. Ave Maria.

M Ali originem inuestigare tentantibus ille quæprimum occurrit quæstionis nodus. Malum an ab alio productum, an verò ex seipso subortum sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe à malo, non nisi bonum est. Quo autem pacto à bono malum manare potest, cum pugnent inter se, nec solum contraria, sed contrariorum quoque causæ sint? Si ex semetipso malum est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (ut Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerum prima principia, alterum quidem bonorum, alterum verò malorum (ut Pythagorici finxisse visi sunt) confiteri necessarium esset. Implicite autem huius difficultatis nexum, qui sibi absolute explicarique desiderat, eorum que sunt, geminant aduertat esse naturam. Altera quidem ad proprium bonum ita disponitur, ut tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quæ in hoc vltimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera verò (ad quorum numerum cælestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis atque cōstantiæ. Illud quippe rerum genus, cui oportuna quæque principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certoque adsunt, hoc à suo desiderio decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videretur. Pluræ etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, quæ per impedimenta obuiantis naturalis eorum profectus interceptus est, sol verò ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, quæ inuariabili ordine natus est motu. Oritur & hæc diuersitas ex priore differentia se cur, dum potentia, & eam, quam Græci endeclitæ, nos verò actum atque perfectionem appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiusque ex potentia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei consummatione firmatur, quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia, si tanta esset perfectio vitæ, quæ omnem morientem potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate vendicat, ut antecedens omne secundum quodcumque genus abiiciat. Hæc autem & prius se fundamentum consequi non recusat: possibilitatis namque cuiusque radix censetur ex nihilo esse (ut nostri) vel non ex se esse (ut philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus. Quem ex non ex se esse pullulare ab aere proferamus exemplum, quemadmodum enim aer, quia non ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtique illustrante habet: quoru(m) quicquid verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quod nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet, quia non ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiente quocumque; sortitur: defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit: non omnia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias: sed sua cuique pro natura atque proprii finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea, quæ supra natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calore ex nihilo prodierint (idum alia id boni tanto sibi federe copularunt, ut nullus sit relictus contrariio aditus, alia verò ab illo nihilo unde veniunt, tam parum discesserunt, quod non modò ad destinatum finem

finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare,) quæcumque; tñ ad vniuersale bonum capescendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodemque; intervallo ex nihilo proficiscuntur: quandoquidem eorum nullum ad finem proprium necessitate pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis namque; cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamque met sibi legem existeret, & habere denique; rationem eandem, quam & voluntatem, veli qua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quam quæ ex nihilo potuit exire. hæc autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est naturale subiicitur, & voluntatem ex se defectu in afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam absque potentia diuertendi ab eo, ad quod destinata est, vniuersum bonum, & creaturam vniuersum bonum esse: quæ profectò non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Qui enim tanta quidem viget libertate, ut à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totam bonitatis naturam, eandemque; immobitem in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset planè decidere. Quòd breuiter Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quum igitur malum ex naturali boni defectu, defectus ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas deum suboritur ex nihilo: consequens est, ut quæcumque; mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subiiciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum potestati non subiacet diuinæ, ut creatura sint, & non ex nihilo, inenitabile est, quin malum sit, si tamen subsistere mundus debet. Verum inter malum naturæ atque; moris tantum interest, ut illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percurrentibus itaque unde malum, ex se an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente authoreque; aliquo siue volente, siue nolente, aut per se, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non friguscere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus enim operatur aspiens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem aprensus bonum agentis omnis studium contendit. Ne mo profectò laceffus tanto vniuerso furore vltionem experit, ut alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibusque nostris (vtilia, delectabilia, honestaue sint) acquirendis tuendisque operam damus aduersa quæque; declinanda, repellenda, destruendaque occurrunt. Hæc est origo atque; via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremaque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hæc enus.

Cur homines magis quam cetera mala plura inuaserint.

Deinceps, ut promissimus quare tanta mali inundatio homines præ ceteris inuaserit paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque; calamitas San. pater. stenda potius quàm disputanda est. Cælum. n. & terras & mixta quæque; conspiciens, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines cōtendere, intentis bonis poriri, vel in nullis, aut cerè in paucis singulatibus desiderium falli, & impedimentum perpeti. Humanum autem genus omne, terra vago vitiorum (quæ verè mala sunt) sic cōplexa est atque; absorbit, ut Rara avis in terris, & nigro simillima cygno, Vir bonus & sapiens, qualem vix reperit vllum

milibus è cunctis hominum consultus Apollo. Cur solum humanum genus Deus optime tot ac tantis malis resperxisti, aut certè inuolui passus es? Nunquid oia certo sine gubernas, hominumque solos despicias actus? nunquid totius huius operis abrectissima pars homines sumus? Hæcine est imago tua Dñe? Vbi illud Prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis: ut tanti homines feceris, quæ eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si ceteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc, si com munem nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferè omnia finem asequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, ut accòmodum quippiam sit ad bonum aliquid, & rursus ex materia necessitate, quæ cōstat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibusque; corrodens emergit rubigo. Qua propter sicut faber serâ facturus, durâ ferri eligit materiâ, & ad secundam idoneâ, quæ autem rubiginem cōtrahat, autum abest, ut optet, ut quoad possit, studeat propulsare; haud aliter plasmaturus Deus hominem, quæque; actiones in se indigebat pro trahendi sensu nobilissimo (ob idque; molles carne, bene aptos mēte, docilesque videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitarum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Cōpositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rationali appetitu atque sensibili. Electa nimirum sunt ambo, ut sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione fruere mur. Nunc autem cum simulatque; editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cum vtilibus, tum delectabilibus, atque; itaque; hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta, frequentius vtu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, ut & insignem mētis nobilitatem obnubilent, & puremus nos sensitiua natura primò cōstare, cōsectamur propterea à blandientem libidine, nullum habentem modum nullumque; finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, ut in homine essent, sed ex cōnexionem partium pullulant, hinc siquidem caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hinc Apostolus querit, Vi deo etiâ legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuatē me in lege peccati. & rursus, Non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera, fornicatio, im munditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitia, æmulationes, contentiones, ira, rixæ, dissensionem, sectæ, inuilitia, homicidia, ebrietates, comeftationes, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi etiâ corporis mala tot tantaque; secum ferant, ut in nobis ipsi experiamur nullam ferè hominibus ægritudine accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originem non traxerit, ob eamque; cām ceteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirum non est si tanta vtriusque mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu cōstat, & eo vinculo, ut sensus & quæ illius sunt manifesta, facilia, domesticaque nobiscum coalescant, intellectus autem & eius bona obscura, ardua, alienaque appareat. Accedit ad hæc, quod, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circumqueritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spirituum bonorum desideria vel extinguere, vel inficere.

re non desistit. An sunt nobis fortasse longius, aut ignota exempla perenda? audacissimam. n. bestiam illam & insensam Dominum Iesum Paulò ante audiimus, quàm importunissimè aggressam. Et primò quidem esurientem ad ea, quæ carnis erant, sola tamen externa suasionè inuitavit, non. n. decebat imbeculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Aug.) nonnullum peccatum sit, cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per aera descenderet, quæ mundi sunt subministravit. Denum ratus, qd si peccare licet, regnandi gratia maximè licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminos hostes (intimos. f. & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tanquam impossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis, bonorum. n. officiorum omnium femina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque valeamus pro nostro integro arbitrio superare. Adice qd intus & extra ad vtriusque generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illam, quibus ipse usus est, ad vtendum contulit, facrorum nempe librorum doctrinam, nulla si quidem ratione alia quàm sola Scripturæ auctoritate certamen totum ad victoriam vsq; perduxit, compertum suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquii lance librandum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit, quâdoquidem antequam duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à diabolo, aquarum fluenta benedictione proprii Baptismatis consecrauit, & deinceps cum primùm in nouam creaturam sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumq; omnium virtutum muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facillè possimus obrumpere, retorquere & extinguere. Minimam nãq; charitatem diuus Tho. edocet ad omnium generum exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames? certus sum, qd neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritu sancto viuunt & regnant in secula. Amen.

O R A T I O IIII.

*De immortalitate animorum coram Iulio
2. pontifice maximo, Dominica prima
aduentus, anno Salu.
1503. habita.*

PROPE Est reonum dei, Lucæ 21. Postquam rerum humanarum atque earum, quæ intra nos sunt, diuinarum culmine, petita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orandi munus eadem spectante felicitate mihi forte obligasse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum à me recensitum iri, aut in uidero, arbitror mihi fortunam meam. Magis enim oratorum animi excelsa virtutum tuarum fasti-

gia commendare gestientes optassent vehementius hunc sibi locum dari, quò tam in latum campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententia meum consilium distrahit, spectans enim ad magnanimitatem tuam, quam præclara facinora luculentius ostendunt, quàm vt mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram istam popularem ventosamque orationem, quam animi magnitudo vt cætera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verùm maximam de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem moralium principem, pastoremque animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verùm quò tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria &c.

Pincipio veluti basim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri, velim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarumq; rerum, propriis earum effectibus deducuntibus, nos ritè saneque peruenire. Effecta nanque si rollas, nullus notitiæ de arcanis relinquatur locus, cum (vt innuisibilia mittamus) de corporibus cælestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis astris sublati officiorum suorum actionibus quis vel tenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuè, terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignosceret, si ascensus atque descensus, si calefactio frige factio nuncquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens, Aristot. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operatioem propriam, fieri poterit eundem à corpore quoque separatim nihilo minus manere atque viuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem (vt ira dixerim) suppellestilè habet cum corpore communem, cum ipso quoque corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fundamento, subtilius est inquirendum, an animus per se solum agat quicquam. Et quoniam si quippiam solus perficit, id præcipuè est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an verò animi simul atq; corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter & accommodata officia legere atq; accuratius distinguere operepretium duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidem vnum genus est, quod in solo corpore materiaque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidoque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiuntur. Alterum verò est, quod rerum à sensibilibus mole eleuatum, ad spiritualium naturam solummodo refertur. Nostram autem intellectioem ad neutrum horum generum pertinere facillè constat, nec enim cum intelligimus, affectus (quos modò dicebam) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquàm extrinsecus illa nobis admoueat, non sentimus. Neque rursus tā alta petimus, vt corporeis imaginibus nō immisceamur: oportet. n. intelligentē phantasmata speculari. Inter mediōrum verò generum alterum, quod mali est propinquius (in quo & actiones sensu continentur) ab eiusmodi affectioibus liberū, est, sed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & si non frigemus aut astuamus; quibusdā tamen corporeis intercedentibus portionibus, sonos, colores, odores, cæteraque sensata

percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine, nō solum ab elementaribus qualitatibus, sed à corporeo quoque instrumento sese eleuat, obiectis tamen non corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profectò actionum genere nostram intellectioem locari quisquis veri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit, experimur nanque nosmetipsos intelligere discernereque non genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem rectè non contingit aliter, quàm si is qui arbitrat, omni vacet affectu.

Probant hoc quotidiana cōtrouersia: quibus sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimus atq; laudamus. Probant interni mores, affectus passionisque quibus manifestum sit neminem omnino sapere, sed qualis vnusquisque inuenit, talis ei finis vñ. Probant naturæ experimenta: vt enī, verè discernamus quid amarum, quid ve dulce sit, nullo, affectum sapore gustum seruare oportet: agro nanq; ideo cuncta vident amariora, quoniā cholericā amaritudo sensorium infecit. Nec dissimile reliquis sensibus accidit, vna siquidem oīs iudicii cōis est ratio, vt sit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nam si illa rum aliqua inhæserit, aut totum sibi iudicium inflectit, aut falsam facit aliarum afferre censuram. Quocirca quoniam vniuersa ac singula quæ materia concreta sunt intellectu nos discernere, atq; hæc ipsa spiritualibus distinguere experimento cōprobamus, necesse est vt noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras atq; Ari. intellectum oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille. n. vt libero expeditoq; imperio cuncta disponat: hic autem vt recto sonoq; iudicio oīa decernat. Nec audiendi sunt nobis, qui acriori se ingenio præditos existimantes, organum quidem (hoc est quædam corporis portionem) menti nō assignant: ab vniuerso tñ hominis corpore eadem adiungi rōne, qd atulimus, aiunt non satis probatum iri. Tam irrationalis est istorum cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam menscire, atq; à sententia ea dimotum, referendam putassem minimè. Dicant obsecro isti, si intellectum ab omni parte corporis oportet esse liberum, vt omne possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mensus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: si ue. n. pars, siue totum, modo corpus aut corporeum aliquid sit, cui intellectum vim quispiam affixerit, ad certam partem, si cūcūcū definit; cognoscendorum corporum species: quæ non solum amplissimam illam de omni mole corporea cognitionem prohibet, impedit atq; obstruit, verum intellectum quoq; ipsum consensu miscet, solaq; vocabuli differentia alterum fecerit ab altero. Quod si absolum valde est (quoniam nihil distaretur ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium solius animi esse fateamur, & non animi corporisque cōe cōmodum sentire. Quæcunq; autem species operationum quippiam, sola efficiat, retinet ac suffert, sustententis alicuius adminiculo non eget. Alteri nanque si inniteretur, eoque submoto labefceret, nequaquam sola eam actionem cōtineret, sed communem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere non possit. Quod si alieno fulcramento diuina huic formæ opus non sit, sua tantum virtute subsistere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fatari oportet: aut illam, per seipsum stare, aut hærere & si quidem per se constat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo contemplationem suam in suo tantum sinu complecti, fouere, gerereque valet? Si species itaque omnis, quæ pro-

priam sibi vel vnam vendicat operationem, communis philosophorum sententia constans atque perennis est inficiari profectò nemo poterit, quin nostra mens (quam dum contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hætenus à propria actione probauimus.

Deinceps eiusdem sempiternitatem à naturali eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquam P. B. à natura inditum est vt semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, cæpotissimum ratione sunt arbitrati, qd nature appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus supra naturam sempiternam cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autem ita sit à natura institutum vt optet se semper fore, manifestum sic fiet. Appetitionum duo sunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad eōmodum iuuans profuturumque fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent proprium quo metuunt capiuntque, & mille aliis variantur affectibus. Vtrunque tamen pro tuendo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Qmadmodum aut cōis ille appetitus, nō vno tantum inuenit modo in his, quæ certis finiuntur artibus, & in his quæ nunq; desinunt (quoniam quæ senescunt, effundere desiderium in omne tps nō audent, quorum aut vigor tps diuturnitate non lentescit, perseverare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quæ cognoscentium diximus esse proprium, diuersa rōne reperit in his, quæ sibi tantum mouent, atq; his, quæ intellectu præstant. Illa n. quoniam solum quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longū appetitiones non suscipiunt, hæc aut, quia vniuersa variata, mutantur, temporūq; volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquū est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantum aut illo tpe, sed in ætate deducere vitam cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc hñ, & obiectis, nosmetipsos intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tñ viuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes fallimus. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges intendite, sanctiones spectate. Alteram, quæ æqualia pariter cōgenerant oibus, durādū desiderium & permanendi robur, ita vt quandiu quodque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore expetit existere, tantisper permanens sit. Altera, quæ appetitus omnis, quo vnumquodque esse per seuerareque subinde concupiscit, aut ad quandam temporis mensuram clauditur, aut ultra quamcunq; temporis longitudinem se extendit, comparata sunt hæc in his, quæ de cælo naturæ scripsit interpret. His autem iunctum si fuerit, quod intellectualis spiritus desiderium tendat ad esse, non hac aut illa ætate conclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehensum solummodo cupit bonum, quod ab omnium temporum differentijs, quia vniuersale est, constat esse absolutum) consequens est vt is, quo intelligimus & sapiamus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tempore, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat vitam. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus, propria appetitione (quæ praua falsaq; esse nequit) restatur, clamat, de monstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius eupidinis patens in intellectu cognitio, nos autē semper viuere nequaquam

Argumentum à naturali desiderio.

optamus, nisi quæadmodum volare inter cūcipimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nonne & quæ externa à nobis sunt, cælestem hunc vigorem, & diuinum nostrum proficentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, tūdem, indigestāq; molem, res omnes eo ordine propagatas, eo federe dispositas atque cōnexas esse perspiciamus, vt ab imis ad superiora cōscendentibus perfectionū incrementa sensim appareant succrescere, & quæ con iuncta sunt, alterum alteri paulūm admodum præsta re. Coniunguntur siquidem veluti depressi quipam gra dus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximè sunt, reuolunt distant interuallo, atque idcirco ad eōd similes cognatasque habent habitus, natu ras, actiones, atque figuras, quæ sibi mutū contigūe sunt, vt non facillè plerunque sit illas distinguere. Pe ra gratis autem vniuersis corporum, plantarū, ani marumque naturis, ad hominem cūm venit, idem grauis ascensus, quo sensim pedetentimque procede batur, nequaquam seruat: sed sursum repentè natu ra trahitur, & ad alteram, eamque remouissimam conti gnationem eleuatur. Maiori namq; interuallo homo à suprema animantium specie quam summū animal ab infimo non modò viuētium, sed abiectissimū quoq; corporum genere distat. Ne autem hoc absq; ratione dicere videamur, citentur nostra, alienaq; ge nera conditionesq;. Genera in primis, quandoquidē cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens de foris venit. Conditiones deinde, illa enim tenui supellectile contenta, pau ca quibus indigent, ab ipsa natura simulatq; eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, te stas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, ricūs, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo autem pro vniuersis his, & aliis quā pluri mis & variis & magnificis studiosas facilesque, solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis spe ciebus aliis, definitus est agēdi modus: homo autem tot namq; dissimilibus vtitur viis, vt hic solus sit homi nibus operandi modus, sine vilo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam seu su quā ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis acce ssum sit, delectant. Alia, de prole ciboq; sollicita pugnant: homo autem famam excedere factis audis, nomen & gloriam soboli, salutis, vitæque anteponit. Alia postremò à consono illius bono raro deficiunt: homo autem (proh dolor) suum verè bonum sapi ssmè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter homi nem cæteraque naturas? vnde solitæ pedetentim scandere, tantus repentè naturæ saltus? vnde quæ con sueuerat per similliora in similitima duci, in tā dispa ria statim eleuata conspiciunt? Nullam profectò cau sam aliam reddidisse sat erit, nisi animum è summo rerum fastigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æterni tatis & temporis constituit: sic nempe omnis admitta tio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiam de seipso per spicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhiben da est, si ratione inuestigata & ad sensum vsque ex plorationem deducta humanæ sententiæ quietem tri buunt, ineruditi, indociles, tardi, hebetis, stupidiq; est immortalitate animorum in problema reuocare nentrum. O quam sibi melius profulerent isti qui se rerum occultarum scrutatores proficentes, quæ natu ra in sole exposuit, offundunt atque obtegunt, si suā

cæcitatem silentio opprimerent: meliores nanque ha berentur philosophi, dum tacerent, quā imperitio res, dum tam ineptè garrunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria; animum, P. B. sortiti sumus mundum, purum, splendidum, diuinum thesaurum profectò pretiosissimū in vasis istis fictilibus reconditum? Mundum inquā accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabula tur) corporeis vinculis est addictus, neque vt lateum viuificando corpus eiusdem sordes contrahat, sed vt naturæ federe vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, huma na quantum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & sese totum dedat. Accepimus præ terea purum pariter & splendidum, vt quia illustris spirituum vltimus, fulgorem micatissimæ lucis cum aliis non suffert, obumbratum materiæ tenebris lumen vel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibi lia colligeret, atq; vniuersa natura ascita seipsum om nia faceret. Accepimus denique diuinum, vt sum mum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amā do possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluiatur. Ti neamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, nō intellexit, comparatus est iumentis inspien tibus, & si milis factus est illis. Excolamus virtutum femina nobis indita, tenebrarumque operibus pro cul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo felici immortalitate, atque immortali felicitate tandem perfruamur. Dixi.

O R A T I O V.

De modo, quo anima patiuntur ab igne cor poreo, & de corporum cruciatu coram Iu lio 11. Dominica prima Aduentus, anno 1503. habita.

RESSENTIBVS HOMINI bus præ timore & expecta tione eorum, quæ superue nient vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis im becillitatem & abyssum ca liginis, quas in se rerum va rietas recondit, animo re uoluerimus, B.P. nihil fe re eit, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea solū, quæ pro cul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic diffi cillima quæq; cuncta abundo ingenio stiloq; attingit, vt præclare secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiā attulisse. De subterraneis igitur pœnis reprobatorum, Dæmonum hominūque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dictu rum hodie me siue eo animo quæso, audite, vt cūm rationi maximè consentanea patefecero, malitis vt cunque concipere, quam vel sensu vel certa demon stratione callere. Quod si vires siue corporis siue ani mæ huic pronuntiationi succumbent, aut impares erunt, date precor veniā valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal solita prece veneremur. Aue Maria. Excellentissimum illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vident, an pœnas ali quas subire dignum sit, quo ve pœnarum genere af fugi possit, diuersos authores varias legimus attu lisse sententiās. Quorum opiniones recensensere & à

fide

fide aut veritate discrepantes sine interuallo refelle re ea ratione constitui, vt purgatis erroribus, credibi lis magis veritas fiat apparatque. Piuicini philoso phorum intellectualis naturæ præstantiam metien tes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas ani mas quàm angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimum ratione persuasi, quod malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat potest ali quid præter intentionem obuiare) conclusum, est neutramque proinde illarum naturarum potest in uoluerit, quæ à corporibus vniuersis sunt segregatæ. Horum error facillè deprehenditur si recti ope ris ratio, si creatæ voluntatis natura in medium de ducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & re ctum, quare à duobus necesse est proficiscatur prin cipiis, quorum altero opus, altero rectum sit, illud vo luntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò voluntas tantūm est, non lex, nec legi im mobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte na tura valēt. Cūm autem liberi arbi. vniuersa lex, perfe ctam omnīs boni rationem in se claudat (quandoqui dem ad omnia liberi arbit. appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari, valēt, vt creatæ voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, conse quēs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua liber tatem sint flexibilem ad bonū & malum sortita. Po test igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spi ritibus malum culpæ inesse, & quoniam iussisti Do mine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, oportet malū quoq; pœnæ eis inesse. Ex pro pria igitur officina confutatis philosophis, aliis pœnis affici posse autumant angelos, verū omnem eorum ærumnam in merore a missa felicitatis consistere arbi trati sunt. Hos gemina peccati malicia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum re spuunt, fontem aquæ viuæ, & cisternas propriarum affectionum sibi fodire dissipatas) par est, vt dupli ci etiam in pœna dolore conterantur, & damno con tēptæ felicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum supplicia asseuerantes, sinxerunt na sci ea ex terribilibus corporum quorundā imaginibus, quas aspicientes, perinde aiunt pauore cōcuti ac dor mientes, aut phreneticos, quos inania vel insomnia terrent, vel phantasmata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quoddam cælestis natu ræ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quippe hæc est, quasi reditum animis ad com pares stellas pollicita. Et quanquam tam ineptè com posita sit, vt digna non habeatur, quam vel philoso phia nedum diuina sapientia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi mi nūs. Quantū enim puduit peritos viros has ineptis sectaristatū de nouo suo commento gloriari sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus cor porum figuris mentes torqueri. Verū hoc Philoso phorum Theologorumq; scola confutat, eo qd intel ligere omne per seipsum delectabile est. Argutos au tem eorum intellectus decipi, vt tristia parent quæ verè non sunt tristia, aperta fictio est. Nonnulli de nique eorum eo igne cremari mentes astruere con tantur, verūm ne puerilis sententia videretur nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vitionē persentiret. Voluntariè profectò sunt hæc cōsi cta & vana, nulla rōne nullaq; autoritate cōstantia.

¶ At qui in philosophiæ gymnasio. sacrarumque literarū ornatisimo domicilio versari sunt, duo pœ narum genera spiritibus infligenda docuerunt, alte ū iacturæ summæ beatitudinis, alterum detractionis te rrimo ignis carceri. Et quoniā damnum in aperto

est, de igneo ergastulo liber parumper differere. De trusum iri dicimus abiectissimo loco non modò illu stes dæmonum animarūq; substantias, sed insignes quasq; earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actiuamq; potestatem. Coercentur autem vinculis, catenisq; igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tantò federe implicatus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autem cor pus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo de uinciuntur igni. Sed tantum refert, quod noster ani mus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam mini me præbet. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinemq; quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus om nis præter Deum certo loco suapte natura eomuni physiorum consensu potest definiti. Definitum au tem etiam nolentem derineri naturæ vigore noster animus testatur. Quod si tanta est naturæ vis, vt iun ctum corpori spiritum manere cogat, quāto magis omnipotens conditoris naturæ auctoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuictum potest? Defini tus igitur non natura, sed vi detentus in loco spiri tus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua om ni corpori præeminet præsertimque infelicissimus per didit, & se perdidisse miserrimè mœret, atque mœ rēdo ineffabiliter cruciatur. Afflicatur intellectus, quando suæ captiuationis ærumnam non recogita re subinde non potest. Cumque simul multa medita ri nequeat, ab aliorum omnium, quæ lenamen affer re possent, consideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna non sit, cūm liber quis medi tatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, atra men vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmo di consideratio afficere potest. Afflicatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quāmaxi mē odit Dei iustitiam, cui præcipuè invidet diuinā celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissi ma pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflicantur denique actiuæ potentia, siquidem diro igni addi cta nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, quod tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accedit ad hæc quod iugis perinuis que est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla va leat minuere, aut mollire aduentans cōditio, sed sem per vti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in præ teritis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas cer tissimè sciunt, imò inuiti ad mortis culmen clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis atti gerimus.

Deinceps de corporum cruciata aliquid asseramus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos cor poribus infestum ex nostris quidam imprudenter ne garunt, scripturas autem sacras, quæ illius memine runt, metaphoricè asserunt interpretandas, non mi nūs quā cum tineam, vermem, serpemque ad ter rendos flagitiosos minantur, quemadmodum econ tra cibum, potumque, & humanas mille delicias iu stis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam verò opinionem hanc tanquam abso-
lutam respicientes, in aliam vulgarem magis quam sa-
pientem inciderunt. Verum. n. affirmantes ibi igne
fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpo-
ra ipsa affici, calore æstare, citra consumptionem ar-
dere, & nihil tandem à nostro, quo vitur, igne, in
actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti persufi
secreta rerum diuinaque mysteria indagant, me-
diam viam sectati sunt. Aiunt nanque corporeum ve-
rumque illic ignem flagrare, citra corporis tamen ca-
lesfactionem: eius vim atque incendium itrepere in
nervis, in medullasq; sæuire, fibrasque illas arripere
ac torquere, è quibus dolor nascitur. Corporeū quip-
pe ignem credimus, tum quia corporalis pena nullo
aptius modo, quam per corpus insigitur. Tum quia
in exponendis sacris eloquiis ea est lex, vt q̄ propiè
intelligi potest, ad metaphoricum sensum à literali
expositione minimè transferatur, nam secus nulla
definitio posset Scripturæ certa interpretatio. Cum
autem in penam reprobatorum paratum ignem Sal-
uator noster fuerit cõminatus, possimùsque eum ap-
tissimè sic accipere, tanquam perspicuè locutum, vt
quid parabolice dictum putamus, & nodum in scir-
po quimus? Ignem Saluator noster cõminatus est,
verum igne intelligere prohibet nihil, corporeū ergo
ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri
illic corporea, sed ignem illum spirituali pariter, &
sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dici-
mus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectio-
nem trãseunte, reliqua ois corporalis affectio atq; alteratio
ab illo trãq; depèdes, desinet, & quæadmodum cælestis
corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quæ-
dam supererit actio, qua lucet, illuminat, atque vide-
tur (quã nostro vocabulo intentionalem appellamus)
haud secus in cæteris quoq; corporibus eas aptitu-
dines atq; affectiones æstimandum est remanistras,
quibus videri, tangi, audiri que possint. Duo enim
hæc genera actionum corporib. inesse; neutrumq;
ab altero pendere, in his quæ de anima præclare
scripsit Aristot. didicimus. Quo circa ignis omnis ge-
minam in corpora nunc exercet actionem. Alteram,
qua calefaciendo vitur, & id à cæli motu pendet. Al-
teram, qua speciem non calidam tactui imprimendo
sentitur, quemadmodum annulus aureus figuram nõ
auream carã imprimat, & hæc ab altero actionis ge-
neris, quod paulò antè cælo inesse dicebamus, pen-
det. Proinde nunc vitur, actione & agit & offendit,
quiescete autè cælo illa duntaxat vacabit, quæ à mo-
tu proficiscitur. Reliqua verò perpetua remanebit,
hæc à nimirum posterior in reprobatorum corpora exer-
cebit, sæuier, affliget. Nec est doloris huiusmodi rô
quærenda alia, quam excellentia sensibilis sensus or-
gano admoti, habet. n. quilibet sensus ex his, quæ in
rerum natura sensibilia consistunt, vnum aliquod
sibi proprium ac peculiare, quod philosophi obie-
ctum appellant vt visus colorem, auditus sonum ol-
factus odorem, quocum tanta conciliatione atq; ne-
cessariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo
agere possit nihil, vt quandiu suæ facultati & poten-
tiæ aptè congruit, estq; maximè accommodatum iu-
cunquissimos fructus carpat naturalis amicitia. Vbi
verò sensibile in immensum excedit, quasi dissoluta
amicitia, quæ mutua quadam proportione, certaq;
rationis temperamento posita erat, sensum ipsum pro-
tinus irritat, læcessit, vexat, torquet. Stridens. n. sonus
turbat auditum, visus aciem lux immensa retundit
ac dissipat, & si rigentem manum præ algoris magni-
tudine, ad ignem vehementem propius admoueris,
protinus intimum irrepit atq; cruciat incendium, vt
hominè propè conficere videatur. Vnde quæso tunc

ille dolor? num ex calore? nequaquam, tam enim ni-
hil aut parum admodum caloris inhæsit, vt si altera
manu attentes, plus frigere sentias, quam cale scere,
immoderata itaq; vis sensibilis, huiusce doloris re-
linquitur causa. Patimur igitur atq; summo dolore
sensibili cruciamur, cum vehementer calida absque
eo, q̄ caleamus, tangendo sentimus, cum sensus susci-
pit excellētis sensibilis speciem sine materia. Talem
fatemur esse apud inferos corporū cruciarum. Hoc
tatum pacto credimus reprobatorum corpora ab igne
pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quic-
quam obest id, quod rectè dici solet, sensuum passio-
nes eos perficere, non offendere, sed educere, quò
maximè euadere postremò valeant. Volebat sanè au-
thoritas illa ostendere quantum hæc spirituales sen-
suum passiones ab his, quæ circa corpus sunt, altera-
tionibus differant. Tanta siquidem est inter eas di-
stantia, quòd hæc semper imperfectionis aliquid se-
cum vehunt, illas autem puras atque synceras contin-
git aduenire, quamuis non semper ab omni sese exi-
mant admixtione mali. Obiectionum enim incom-
pactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis
(vt dicebamus) maximè aduersantur atque offi-
ciunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorifi-
cato corpori dolore excellens sensibile non infert.
Dote nanque impassibilitatis protectum vehemen-
tiam obiectionis nequaquam admittit. Corporalis itaque
cruciatu nulla deest causa apud inferos, subtracta
vulgari hac visione, quam calentes experimur. Et vt
summam rei vno verbo complectar, corporeum sup-
plicium in hoc completur, quòd malum & id corpo-
ri ad motum passibili sensu percipitur. hæc vbi sunt,
dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partem,
quam affectiuam dicimus. Eapropter tam ingens
tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cum
sit corporei organi temperamento, dum passibilem
reprobatorū sensum inuadit, acerbissimo dolore, affi-
cit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui ne-
scio quam turbationem sensoris harmoniæ addere,
atque interponere voluerunt. Temporalis enim est
commotio omnis, sentire autem omne siue accom-
modatum, siue excedens, absque mora contingit.
Quare intemperatum immensumque sensibile sua-
ptè natura sensui non aduersaretur, nisi simul at-
que coniunctis alterum alteri officeret: neque
vni genia contrarietas foret, si in momento non
consummaretur. Attestatur planè his, quæ dixi-
mus dissimilium penarum alteratio, etenim quo-
nam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimirum
rursusq; ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mi-
gatione transibunt? Si enim æstum atque algorem
corporaliter sentirent, non solas spirituales vexatio-
nes excipientes, sæpissimè dolore vacarent Peren-
nis autem atque continuus erit dolor: quoniam iu-
ges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine mor-
te passibilis erit, alterum reparata natura, alterum cul-
pa exigente. Si igitur ignem illum tartareum verè
corporeum esse non ambigimus, si vnum atque eun-
dem dæmonibus, hominibusque reprobis paratum
credimus, consequens est, vt vtrique corporeo addi-
cti sint igni. Sed tanti refert, quòd spiritus carceris af-
flictione: corpora autem sensibilis quoque intentio-
nis effusione continè, perpetuè, acerbissimeque tor-
quebuntur. Arescentibus itaque hominibus præ ri-
more, tam diræ gehennæ manifestandæ vniuerso or-
bi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini ini-
tium fuerit sapientiæ, si cæu (sætã filium) amorem
honesti, bonarum artium, optimorumque officio-
rum introduxerit. Non enim accipimus spiritum
timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in
quo clamamus, Abba, pater. Sit Redempto-
ris no-

ris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt
demum dextera amoris illius amplexetur nos, cum
tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat
gloriosus in sæcula. Amen. Dixi.

ORATIO VI.

De Ecclesiæ & Synodorum differentia coram
vobis secundo in secunda sessione con-
ciliij Lateranen. 17. Calen.

Iunij, 1512.

VM Animaduertam, Iuli secunde ponti-
fex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ
reipublicæ consuetudines actionesque sin-
gulas, esse singulis ecclesiasticæ partibus ac-
commodatas: generales verò synodos vniuersalem
ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem
sibi proprium attendere: existimaui me facturum
rem & vtilem & omnibus gratam, si hodierno die pri-
mum de ecclesiâ ipsa, deinde de synodis huius tem-
poris, illarumque differentia ac diuersitate dicerem.
Sed cum his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui
hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti
sunt) de his ferè rebus verba grauius sapienterque
fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior
sum, quòd meis viribus minus conũdo, Pater sancte,
ed humiliter atque propensius tuam humanitatem
& clementiam mihi propitiam esse, & summissè oro,
& suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod
homo de semetipso sine auxilio opeque diuina pos-
sit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei ma-
trem, primùm conuertam orationem meam. Aue
maria. &c.

¶ Cum dilectus Christi discipulus & Euangeli-
sta, multa nobis ex prophetica illa mysticaque visio-
ne nuntiare institisset, de Deo, de agno, de dei agni-
que gloria, deque venturis præteritisque temporibus
ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christiani-
nam reipublicam & ecclesiam contemplatus, in
hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spi-
ritus locutus est, Vidi ciuitatem sanctam Hierusa-
lem, nouam descendentem de cælo. Magna profes-
sio & diuina, maximaque insuper atque omnem hu-
manæ rationis terminum exuperantia Ioannes vi-
dit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hieru-
salem, vidi illam nouam, ac de cælo descendentem.
Quæ est ista ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ est
ista, quam magister discipulo, Christus Apost. Spiritus
sanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegoriis
reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipublicæ
vbis est: quæ non vallo aliquo terreno, non caduco
murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multi-
tudine copiosa innumerabili clausa est ac permu-
nita. Quamuis enim huius mundanæ sapientiæ anti-
stites, certo quodam & præscripto ciuium numero ci-
uitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque
& nimis latè diffusam multitudinem summouerint
neque inter centies centena milia (vt ipsi aiunt) com-
mercium fieri posse vllum existimaerint: solum ta-
men Christianum genus tanta, tamque mirabili à
Deo optimo maximo cognitionis, necessitudinis, so-
cietatisque copula deuinctum aut coniunctum est,
vt in vnitatè maximam multitudinem, vnus vrbis
ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciui-
tate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum
in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo
in primis requirantur, primùm vt partibus suis om-
nibus ipsa constituantur reipublica. Deinde vt hæc par-

tes inter sese ciuili amicitia, quadam & consensione
conspirent. licet cognoscere, quomodo priuatis pu-
blici que in rebus ambabus his partibus nostra hæc
Christiana ciuitas excellat. Quòd enim ea partes
omnes perfectissimæ reip. habeat atque contineat, ea
in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostend-
unt: quæ tantæ sunt efficacitæ & virtutis, partim vt
hominum generationes matrimonio propagent, par-
tim vt Deo filios Baptismate gignant, tum genitos
communicatione corporis Christi alant & vegetent,
deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi
corroborauerint, potestate atque autoritate, ecclesia-
sticis ordinibus augeant, mox aliquo errore lapsos
confessione restituant, & postremò humanis culpis
abluendis sancti olei vnctione perungant. Præter
hæc autem diuina & præclara munera multa habet
alia hæc ciuitas cumulatissimè; habet nanque Apo-
stolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet
Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scienti-
æ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam
sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum
claudend, rursus aperiendi potestatem, vt quicquid
in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id con-
tinuè in cælo dissolutum, vel ligatum sit. Et quan-
quam hæc magna maximaque sunt, satis tamen non
sunt tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & angelo-
rum reuelationes, illuminationes, defensionisque ha-
buisset. Quibus nostræ actionis nostræ contempla-
tionisque studia non tueri modo ac defendere, sed
propensius etiam & augere, & ornare, & perficere co-
natur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipub. partibus
illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus
vel ornatoribus illustrata est. Quòd autem ciues ip-
si arctius in hac cõpulatione quam in ciuili alia
comunitate deuincantur, vel hinc patet manife-
stè, quòd hi non iam ciues sunt aut aduenæ, sed ci-
ues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Chri-
sti, & ita vnus eiusdemque mystici corporis mem-
bra, vt alii alii & membra sint, & quemadmodum
sunt, mutua sese communicatione ac societate con-
sueant. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ
reipub. partibus perfectissimis constituitur, ipsiusque
ciues interiore & cognatiore, quam omnes alie socie-
tates, genere colligentur, patet certè, hanc vrbem a-
liis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ip-
samque præstare omnibus honore, decore, & (quod
maximum est) humana beatitudine ac felicitate.
Quamquam enim cuiusvis ciuitatis proprium esse
videtur, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere,
nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere
cumulatè ac largiter potest sed ne imitari quidem.
In aliis nanque finis ciuili amicitia, & societatis est
optima inter se hominum coniunctio, in hac verò
nostra, in qua hæredes dei omnes, cohæredes autem
Christi sunt, ad Deum ipsum, vt proprium Christi-
ni generis finem cuncta referuntur. Hæc cum ita
sint, rectè Christi ecclesiâ, non tam ciuitas ab Apo-
stolo Christi, quam ciuitas sancta à viro sancti. com-
memoratur.

¶ Id autem patres (vt nunc vos alloquar) mox ex
trema oratione ad hunc summum Pontif. caput om-
nium reuersurus, id inquam patres qua & ego quoque
ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas
ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtq; Dionysio Areo-
pagita placet) immaculata, libera, perfecta que mudi-
tia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum no-
strorumque rationibus firmatum sit, in Deo vniuer-
soru auctore & gubernatore, omnium rerum naturas
excellencias, dignitatesq; consistere: Deus tamè ipse
præ his omnibus propriâ ita sibi vindicat sanctitatem
vt

ut etiam summi philosophi Dei substantiam mundi-
tia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei
per ea, quæ facta sunt, sempiternam quoque eius vir-
tutem ac diuinitatem intellectu conspicerent, vellent
que Dei naturam & voluntatem, ac quicquid in Deo
est, vnica aliisque rebus incommunicabili proprietate
te exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis
aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nomini-
bus vsi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significatio-
nibus. Solam enim deitatis substantiam à totius po-
tentia macula & labe liberam remotamque esse per-
pendentes, illamque ob id esse dicentes actum pu-
rum, eandem certè ipsam diffinitione hac mundissi-
mam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum si
talis tantaque sanctitas, tantum in mentibus homi-
num & numinis habuit & maiestatis, quandoqui-
dem intelligentis etiam beatis (quas Angelos dici-
mus) hymnum carmenque Deo proprium cõstituit.
angeli nanque atque archangeli, cherubim quoque
& seraphim repetitis ingeminatisque vocibus, San-
ctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei
quoque ciuitatem (in qua magnus Dominus est) de-
ceat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis de-
monstrari potest) breuissimè ostendant. Omnibus re-
bus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio
attributum ingeneratumque est, vt cum aliæ aliis iū-
gendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitu-
dine conueniant, hoc ipsæ formæ secundum mate-
riæ recipientis merita distributè testantur, hoc ad pro-
pria peculiariaque munera obeunda aptè appositè-
que nostrorum membrorum habitudines manife-
stant, denique hoc confirmant innatæ materis ipsis
(vt ita dicam) patientiæ, quibus ipsæ res hominum
artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanque omnia
& reliqua id genus, siue natura siue arte componen-
da sint, nisi primùm amica inter se consensione con-
ueniant, componi coniungive non possunt. Cum igitur
sanctitas & munditia propria Deo sit, illique con-
ueniat maximè, cumque coniungendas res ipsas ha-
biles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, ne-
mini dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ
Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam,
immaculatamque existere. Veritate etenim prima,
qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum om-
nium expers pura mente perseverat, & dilectione per-
petua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet
vsque ad seculi consummationem, ab omni vitiorum
sorde & contagione remota est, atque ita virtute bo-
nitateque, p̄ficatur ac vallatur, vt neque mors, neque vita
neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque
profundum, neque creatura illam possit à Christi-
amorem separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra
(quandoquidem omnium celsitium virtutum præ-
cipua adeo pollet sanctitate) omnibus ac cæteris mun-
di dignitatibus, potestatibus, imperiis antecellit; fa-
tis esse arbitror huius ciuitatis demonstratam sancti-
tatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à san-
cto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum
is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appel-
lauit, quod profectò nomen ob hanc causam adepta
est, quod Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea er-
iam, quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpreta-
tione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc
Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum
huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita
proprium, vt nulli præterea alteri verè conuenire pos-
sit. Optimum certè est, nam optima res pax est, adeo-
que magna & diuina, vt vniuersa creatura hanc ap-
petere, & perquam desiderare videatur. Cum enim
pax ipsa (August. teste) tranquillitas ordinis sit, &
tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrariis

quibusque ordo conquiescit, cõstat res omnes (si qui-
dem naturaliter fines suos appetant, & impeditia
cuncta summouere contendant) pacem appetere, pa-
cisque & quietis fructus, vt adipiscantur, summa opo-
laborare. Quod autem Hierusalem pacisque nomen
verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est,
qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei. s. qui &
huiusce vrbs fines pacem posuit, & tantam in ea vol-
uit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non
modò cum Deo pacis authore & principe, non modò
inter se, omnes pacem haberent, sed singuli etiam
pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo
in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiesce-
rent. Ea vero pax, hæc vrbs Hierusalem, hoc sanctis-
simum Dei hominumque domicilium, non quidem
impiorum hominum est (qui quomodo non vera bo-
na sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed il-
lorum est (Patres) qui pacifici sunt, qui pacis domum
vnanimè inhabitant, qui pacem his qui propè & his
qui longè sunt, annunciant, qui his, ad quos diuertit
pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, re-
deunt ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc
sanctissima Hierusalem, quæ ex viuus lapidibus con-
struitur, de qua David loquitur, & cuius portarum se-
ræ ac claustra à Domino confortantur. Hæc est illa
Hierusalè (Patres) in qua, sicut paulò antè inter diui-
nas res perlectum est, rex pacificus pacem relinquit
nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo hu-
ius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pa-
cem dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non
est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum
coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax, quam
Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hieru-
salem inuenitur, ea est (Patres) amoris vinculum, tran-
quillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuini-
tatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit
tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax Chri-
sti non modò corda nostra & nostras intelligentias
custodit, sed omnem etiam & humanum & angeli-
cum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vo-
catur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fue-
rit in Hierusalem. Hanc itaque præclaram in muta-
tione mundi rerum nouitate videns Ioannes ciui-
tatem hanc non solùm sanctam, non solùm Hierusa-
lem, sed nouam etiam Hierusalem, Spiritu sancto di-
ctante, appellauit. Noua est enim, nam qui in throno
sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera pro-
fert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque, vt neque
languesceret aut veterasceret vnquam, neque senio
conficeretur. Ex quo fit, vt hæc longè sit origine, di-
gnitate atque autoritate eminentior Hebræorum
synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consu-
pta cultum & notitiam veri olimque promissis Dei fi-
lii solita pertinacia atque animi obstinatione repudia-
uit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum vsque
diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pri-
stina conuersatio; in nostra certè hac Hierusalè om-
nia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, no-
ua cõspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quàm
Deum hominè esse, & rursus hominè deum, eundemque verum
deum, ac hominè, clauis confixum, spinis coronatum, &
innumeris affectum contumeliis, non aliis ipsum ar-
mis, quàm cruce, quàm morte, quàm vulneribus in-
fernum vicisse, cælos ascendisse, ad Patris dexteram
consedisse, propterque suum nomen ac legem trucidatos,
& gloria & honore, & felicitate perpetua affectisse?
Quid? quod illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, ob-
scuri; homines, cum vniuersus ferè terrarum orbis
ignorantibus tenebris inuolueretur, & erroribus ac su-
perstitionibus, sceleribusque obtemperaret (tot atque
tantis vè dæmones omnium gentium dominarentur, ac
summopere

Ecclesia
uicis est
Hierusa-
lem.

Ecclesia
quomodo
noua cõti-
uitas.

summo perè ab hominibus colerentur) huic tamen
ipsum mundum immundum Christi discipuli, hi ex
infima plebe viri contra synagoga Pontifices, contra
mundi Imperatores, contra humani generis hostes,
contra leges, consuetudines, opiniones, non armis,
non opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tan-
tùm, spe, & charitate superarunt, purgauerunt, illumi-
nauerunt. Tam autem propria est nostræ ecclesiæ diui-
na atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominum
ætas fuerit, nulla vnquam ciuitas aut respub. quæ nõ
ab hac christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filio-
rum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam (vt à
diuo Thoma præclare scribitur) summum illud Dei
beneficium quod nostri gratiam appellant, & quo
Dei filii efficiuntur, id adeo noui Testamenti est, vt a
mundi creatione sancti sanctæque oēs quatenus na-
tura diuinæ participare fuerunt, eatenus sub nouo Te-
stamento comprehendantur, ad quod Veteris omnia
sunt referenda. Verùm cum hoc fieri requirerit, vt
excellens hæc diuini humanique consortii nouitas
ex terra terrenisque rebus oriretur (quod. n. natum
est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spi-
ritus est par certè & cõstaneum rōni fuit, vt de cælo
ciuitas hæc sc̄ta, & noua Hierusalè descenderet, descen-
dit nanque de cælo vrbs hæc noua, cuius fundamen-
ta nec in poetarum sigmentis, nec in humanæ sapien-
tiæ persuasibilibus verbis, neque in cuiusuis mortalis
aur create voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt,
sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharum
figuris, in prophetarum testimoniis, in præconiis Apo-
stolorum, in supplicis martyrum, in admirandis Chri-
sti operibus, in sanctorum proborumque hominum
purgatissimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus
ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descen-
dit autem de cælo non gressibus corporis, sed
imitatione ac similitudine. Illius nãque exẽplo quæ
in cælis est resp. beatissimæ, huius, quæ in terris est, re-
gimen constituit Deus, vt illud non penès oēs aut
multos, sed penès unum Christi vicarium & domi-
nici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusa-
lem illa quæ in cælis est mater nostra, vnus tantum
Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem il-
lius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est
illustrata splendoribus, vnus tantum princeps est vic-
arius Christi, & pontifex maximus, cui omnes de-
scendentis Hierusalem ciues & incolæ, non solùm
vt separatim singuli, sed etiam ut simul vniuersi obe-
dire debeant, quemadmodum qui in superna sunt
Hierusalem sancti, cum singularim, tum vniuersè di-
uisim, que ac simul omnes, vni omnium Creatori sub-
sunt, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima
hæc sunt? At dicet fortè quis, Cum his temporibus
duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna
Romana, Pisana altera vtrum amb. de cælo descen-
derunt? Alteram. n. eatum tantum modo descendisse
necesse est, siquidem Christi sponsa vna est. Sinite
me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid
à vobis in hac re consistendum sit, paucis dicam.
Quinque Christi ecclesiæ conditiones, nobis (vt
audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam enim
in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalè
post, tum nouam esse, & de cælo postremò descendi-
se affirmavit. Illam igitur synodum & in terris eccle-
siam militantem, quam de cælo credimus descendisse
consentaneam, esse præscriptis conditionibus, & in
cælo triumphantis ecclesiæ formulis, proculdubio
perpetuam. Eam verò, quæ à supernorum imitatio-
ne pro lapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non
vtique de cælo descendisse, quin potius ab inferis a-
scendisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non
descendit de cælo, Patres, Pisana nuper Parrum illo

rum ecclesia, non descendit de cælo infaustus vbiq;
& inuisus ceteris, non tantum de cælo facinus. Non de-
scendit inquam, sed ruit. Quamobrem; quia non ob-
seruat ea, quæ cæli sunt, non imitatur quæ cælorum
regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia pro-
fus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt
autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum
putabit, Patres, illum conuentum, qui vnus tantum-
modo nationis est (si tamen vnus est, & non dimidia-
ta, vel nullius potius generis legitima coitio) quis pu-
tabit illum vniuersam coegisse synodum eius ciui-
tatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam mul-
tudo maris conuertitur, ad quam omnes per circui-
tum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in
mille est, & paruulus in gentem fortissimam? Tan-
tum enim abest, vt ecclesia illa Pisana vera Dei ciui-
tas sit, quantum abest vt sancta & legitima sit: tantum-
que recedit à candore sanctitatis, quantum ad erro-
rum sordes accedit, accedit autem plus tantò, quan-
tò magis & Petrum ecclesiæ, & Papam concilio. &
suo conciliabulo summum, verum certumque Chri-
sti vicarium subiecit conatur. Quod tamen nil aliud
est, mea sententia, quam naturæ ipsius rationisque or-
dinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pa-
storique ipsi suarum greges ouium præficere. Sed &
illud præspicuum est. Hierusalem nomen illi ecclesiæ
nequaquam conuenire; propterea quòd nec pacem
habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam ex-
cellentem ecclesiæ ordinem subuertere conatur:
vtpote quæ contra Romanam ecclesiam togata ar-
mataque bella commouerit: quæque ad quos-
que diuertit, non modo pacem illis non attulerit,
sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ sin-
gularim omnia commemorarem, nisi intelligere m-
nimò etiam plus quàm vellem esse manifesta. Nõ
igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed
ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaæ
confusionem fecit, & concordiam adificantium in dis-
cit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quæ
ta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cõ-
tut conueniet: nouitas s. Quid enim tam nouum &
inusitatum ac mirabile est, quàm esse qui conentur
efficere, vt miles duci, & filius patri, domino sc̄tus
imperet, oues pastori: denique pedes &c. membra ca-
piti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc esse,
sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctis-
simæque ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc
illamque interest nouitate nomè vtriusque cõe est,
sed res; & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalè
nouitas à Spiritu sancto est, & eterna est: at illam Pi-
sanam vnica tantum obedientia & ecclesiæ pars tunc
effecit, cum schismaticis illius tempore, res ita maxi-
mi pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus
quidem, aut absq; ambiguitate verus Petri successor
existi maretur. Hæc ita; nunc Pisana nouitas Con-
stantiæ tunc ortu habuit, & euauit, Basileæ repullula-
uit, & explosa est: atque his et temporibus (si vos viri
eritis) iute tibi: quemadmodum sub Eugenio quarto
summo maximoque huiusce sedis Pontifice ro-
pressa est. Neque enim de cælo descendit, atque ob
id diuturna non est, neque unius principatum ample-
ctitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc
militantem conseruat: quemque synodus Pisana am-
plecti deberet, si è cælo descendisset, & nunquam
multitudinis regimini (vti facit) inniti. Longe igitur
ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat, hæc enim
fidelium est, illa caullantium: hæc domesticorum
dei, illa aberrantium: hæc Christianorum homi-
num, illa verò eorum, qui Christi vestem conscin-
dere, & à mystico Christi corpore mystica Christi
membra sciungere non uerentur. Habetis, Patres,
quid

quid de Pisana synodo communiter constituendum sit: nunc de nostra Laterana, & de sensu animi mei pauca dicam.

Cum ecclesia Pisana de caelo non descenderit (viam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulo ante) patet ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quae habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & aeternae nouitatis azymos & synceritatis panes, quaeque cum vno summo vnici Christi vicarii principatu de caelo descendit. Haec tametsi magno nobis esse debeant argumento, concilium nostrum rectum, sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, quod concillium hoc a Rom. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde quod praecleara nostrorum maiorum concilia non imitatur modo, sed eorum etiam multa apostolici splendoris praesentia exuperat, quodque eidem postremo propterea quia praesentia hac illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritate esse patefacturum. Quae cum ita sint, nequaquam illis assentior, Patres, qui solo concilii nomine audito, rem sanctam & vtilem continuè arbitrantur effectam esse: propterea quod qui aptius & calidius fallere consueverunt, hi prauis rebus honesta vocabula praeferre soliti. Et tamen concilium illud probo, quod suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet, quae & necessaria consilii sunt: & a sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque haec potissimum ecclesiae vide licet reformatio, motum prolabantium restitutio, exortu iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio haereticorum, reboratio optimarum legum atque sanctorum, quae ad salutem vniuersae fidei Christianae pertineant. Arque illa etiam, quae passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticae dignitates bene meritis tribuantur, virtutes praemiis honorentur, uitia aut seuerè puniantur, aut saltem ab honoribus & praemiis arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense concilium, quod pia origine & ab autore suo sanctè & legitime inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandi, quae detorta sunt praeponderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut villo pacto opponere se uoluerint, temerarii, amentes, scelerati insuper & nepharii homines non merito existimantur. Quare si concilium hoc nostrum eum finem exitumque habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimaque concilia habuerunt, de his Patres (quam iam dixi) prouidendum est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiaque constituendum, quod neque hodierno die dissimulare possum, neque silentio ullo pacto praeterire. Iactantur enim voces (quae etiam ad aures meas perueniunt) percussum pastorem, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate autoritateque interdixisse. Maximis ecclesiam, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbari malis iam pridem uidimus: sed haec tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia a Patribus illis, quis quae vnquam putauisset? Nunc quicquid est, quantum ad nos delatum dedecus, & facinus admisum sit uideris, memoria tenetis, Patres legistis enim quamplurima. Quid aliquando uiri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo contra Ephesinam secundam, & illius principem Dioscorum, quid in Constantinopolitana (quae octaua fuisse dicitur) contra Fotium omnium discordiarum factorem de creuerunt, propterea quod Ephesinus ceteris grauiter eria

uerit, Dioscorus in Leonem urbis episcopum sententiam scripserit: Fortius autem non solum absque Romani Pontificis autoritate concilium congregauerit (quod quidem alienum est ab homine Christiano) sed in Nicolaum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuentus Pisanus Fotium & Dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo, atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem, illamque Constantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastorem auctoritatem, salutemque ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factum est, & fieri debet) prouidete, Patres, ne quis talia posthac vnquam non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

Verum ne sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima praesentia defint, quin potius (quod omnium uotis expetitur, desiderisque postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iuli pontifex maxime, quod ea abs te peto, quae tuae uirtutis, tuae dignitatis, tuae potestatis propria sunt. Antea enim cum in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesiae inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua reipub. gubernatio, Christianae fidei defensio) obsecro, inquam, & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, ut haec synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia, quam refert, de caelo descendit (vti Ioannes uidit) ita cum illa rursus ascendet in caelum, hoc enim uniuersi totius deuotisque animis deprecamur. Assequetur autem hoc, te uolente, teque imperante, si tu ipse, Pater sancte, omnipotentis dei (cuius uices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio uoluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem, sapientiamque imitaberis. Atqui ut in primis potentiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita tuum, ut illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticae potestatis est) accingere potentissimè, & accingere super femur tuum, i. super uniuersas humani generis potestatis. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra haereses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, haeresum, & dissensionum autores, nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prosperè procede, gentes quae bella uolunt, dissipando, tu regna sacerdos & rex, quae pacis sunt cogitando, inquirendo, psequendo, is namque idè què imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & hominum dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio haec misericordia est, qua Pater ille caelestis, & perfectus, solem suum oriri facit super bonos, & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta ubique misericordia praestabis, ut non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad apostolicam sedis cultum, ad Christi ecclesiae unitatem, ad huius concilii manifestam professionem uenire compellas, rectè, pater sancte, dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla. n. de uirtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiae summæ cognata magis atque amica est. Haec te praecipue regibus ter

re excellentissimum, haec te uniuersis populis adorandum, deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per dei tuamque misericordiam ad hanc synodum uenturos accessurosque existimemus, vnà se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quae a fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tum attingisti fortiter, Pater sancte, cum indicto concilio hoc atque inchoato, uniuersos ad bene de Christiana reipub. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne uocati a te iusti queri possint, se, ut par erat, in tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis, quae ad huius sanctissimae synodi conseruationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituaris nationibus, quae quum intellexerint Romae & a Romano pontifice concilium synodum que haberi, & desiderari se atque expectari, cuncta proculdubio nobiscum vnà ad Christianae religionis disciplinam, ad apostolicam auctoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius praeterea ecclesiae defensionem & rem, conuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctum concilium in caelum ascendet, cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctam esse, Hierusalem nouamque esse, atque de caelo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomae de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, finis.

TRACTATUS SECUNDUS. De Dei gloriosi infinitate intensiua, vnica quaestione contentus.

Thomae de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua,

QVAESTIO.

Utrum Deus gloriosus sit infinita uirtutis.

Q. Veritur, utrum Deus gloriosus sit infinita uirtutis. ¶ Et arguitur quod non. Primò, Quia aut Deus mouet caelum effectiue & immediate, aut non effectiue, sed ut finis tantum, vel effectiue & mediata. Si primo modo, & est infinita uirtutis: ergo motus caeli esset in non tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phy. tex. 79. & primo caeli, tex. 52. & secundo caeli, com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio, & est infinita uirtutis, ergo habetur in rerum natura vna uirtus, quae si moueret effectiue & immediate, motus fieret in non tempore. Tum ueltra, sed possibile est uirtutem illam infinitam mouere effectiue & immediate, ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Afirmatio uero ultimi antecedentis patet ex eo, quod uirtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediata causalitati effectiuae eiusdem, quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita uirtus non esset. ¶ Si dicatur quod haec ratio supponit Deum age

re naturaliter, id est non quantum uult, sed quantum potest, & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis, cuius proprium est agere secundum intellectus sui definitionem, ut artifices facere videmus, & consequenter deus tanta uelocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explicandae suae arti expedire uidet. Contra hoc primò. Quia saltem habetur intentum secundum Aristot. & Auer. caeterosque philosophos, tenentes deum, licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primò caeli, tex. 90. ad ostendendum unitatem mundi, manifestè supponit hoc, ut patet ex dubio ibidem moto ab Alexan. & Auer. & San. Tho. & ceteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum caelestium in 12 Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non ad quatuordecim, non potest ex motorum numero efficaciter concludi, cum posset facile quispiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoque reputatur ab Ari. 8. Phy. tex. 79. quod uirtus finita & infinita possint aequali tempore mouere, quod tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Phy. com. 15. & primo caeli, com. 21. & Auc. 6. Metaph. hoc idem sentire uidentur. Secundò, Quia ut dicitur primo Priorum, & primo caeli, textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad uirtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentem liberè, sequitur falsum impossibile, scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum, quia non est impossibile, Deum uelle uti tota uirtute sua, ut inducitur patet in omnibus agentibus. Et ut dicitur in primo caeli, tex. 102. ab uniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum, quia considerata tantum uirtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, si agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum est ratione potentiae motiuae. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquid impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquid impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum odis postio tua duo dicit, scilicet quod est uirtus infinita, & quod agit liberè, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quod fieret motus in non tempore, ex secundo autem quod de facto hoc falsum est. ¶ Ex quibus simul inferitur quod ad infinitam uirtutem licet agentem liberè, sequitur aliquid falsum impossibile, & consequenter ipsum inueniri est impossibile. ¶ Secundò arguitur sic. Omnia potentiae actiuae in natura responderet aliquid possibile ex potentia passiuam, & e conuerso, ut dicitur in primo caeli comment. 124. vel saltem responderet aliquid possibile manifestatum totius illius uirtutis actiuae ut sic, aliter frustrata esset, cum potentia sit propter opus 2. caeli, textu decimoseptimo. Sed uirtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi responderet saltem possibiliter aliquid motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibile, aut esset corporis finiti in tempore aeterno, ut est motus caeli, & hic non concludit infinitam uirtutem motoris, sed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores caelorum essent infinitae uirtutis. Et confirmatur, quia quantitas uirtutis actiuae ex effectus quan-

* Aliam rationem.

Secundum argumentum

quantitate eo noscitur, vt dicitur in primò celi, text. centesimodecimo sexto. Vnde cum Deus non possit producere effectum in finitum, vt communiter tenetur, & à philosophis & à Theologis, consequens est quòd virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundò ex quarto Physicorum textu centesimotrigesimoprimo sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motuum, & conuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, sed impossibile est esse motuum velocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motuum infinitarum virtutis.

Tertiū argumentum

¶ Tertiò arguitur à credentibus se arguere ex commentario 38. secundi de celo, vbi Auer. dicit, qd si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ei, &c. Ex illo enim commento arguitur, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine: quia si ponatur, sequeretur, inquitur, quiddam, quòd totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quarta est virtualiter, cum qualibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est quòd tota virtus infinita est æqualis cuiilibet suarum partium: quòd est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cum dicit, quòd si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alii verò eandem inde volentes deducere conclusio nem, dicunt ideo esse impossibile ens habens uirtutē infinitam: quia infiniti proprium est occupare totū: & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur secum aliquam aliam virtutem: & sic petiret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autem est primum principium motus, ideo dixit, quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficiliter, & ad mentem Auerrois ibidem argui sic: Causa finitatis in tensuæ est distinctio formarum: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarum mouentiu est causa finitatum proportionum ad mobilia: nisi. n. esset diuersa natura mouentis Solem, à natura mouentis Saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia propria: Tum, quia constitutiva formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quòd vnum aliquid claudit positium, quòd reliquum non claudit, & conuerso. Ab infinito autem nullum positium excluditur: ac per hoc petiret multitudo, & differentia motorum.

Quartū argumentum

¶ Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentia, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quòd etiam habetur in proposito ex 10. Metaphysicorum commentario septimo, vbi dicitur, quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic: Eorum, quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus nullum aliorum entiu est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

Quintū argumentum

¶ Quintò arguitur autoritatib. Et primò Auer. 8. Physicorum commen. 79. vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo celi, comment. al.

legato 38. & 39. vbi subdit quòd infinitas intentionis impossibile est quòd inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commentario septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, ca. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo celi, text. 71. testimonium huic parti perhibet, dum dicit, quòd si adde retur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem, & in commen. 58. declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis esset in labore, quàm Deus esset in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

In oppositum est autoritas Arist. 8. Phy. tex. com. vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum esse incorporeum.

In hac quaestione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus ad oppositum.

Quò ad primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, ut dicitur primo Phy. tex. 15. & quantitas diuidatur in successiuam & permanentem, & hæc in quantitate molis, & perfectionis, supponamusque Deum esse incorporeum, & immortalē, &c. consequens est, quòd nec de quantitate durationis, nec molis quaestio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationem claudit, non est purandum priuatiuè teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniã non quaeritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quaeritur, vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequantur infinitas virtutis, & infinitas essentia: diuersa tamen quaestiones formaliter sunt: & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in septima quaestione primæ partis, tractat infinitatem essentia Dei, & in quaestione 25. infinitatem suæ potentia. Vnde quaestio nostra de infinitate uirtutis inquitur, si infinitatem essentia: quasi pertransibit, arguenda insufficienti non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an uirtus, seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quòd nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicando quaestione ad uirtutem motiuam, an uirtus motiua Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quòd quantum est ex se, nullo limite claudatur: sed quacunque velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quòd vltra velocitatem viginti quatuor horarū non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

Quò ad secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos, & horum duos tantum, principem, scilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphysica media propria ad infinitatem substantia: diuinæ, aut non habemus, aut sic, ut nefas videatur mordaci multorum imperitia exponere: ideo duabus tantum viis propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quòd est ipsum esse per essentiam, & totam essendi uirtutem præhabens, superexcedensque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam si mul sumpturam. Quòd. n. sit ipsum esse per essentiam, Arist. 2. Meta. tex. 4. & Auer. 12. Meta. commen. 51. testantur. Quòd verò ipsum esse per essentiam, totam essendi uirtutem præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco, Exprimatur quoque ab Auer. in commen. 21. 5. Meta.

Quaestio est de quantitate diuina perfectionis.

* Alias, vtzitatem.

Primum suppleuerunt. Deus est ipsum esse per essentiam, & omnium rerum perfectiones continent, etiam si sumpturam.

Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. commen. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actus, & in commen. 51. Quòd autem omnium nobilitates simul sumptæ, deficient à nobilitate prima: ex eo patet, quòd cum ipse ita sit summum ens, quòd ceterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tantò omnibus præstat, quantò eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quòd quidam non sunt veriti scribere, scilicet quòd cum dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiones omnium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicem essentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si verò primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quàm ipsa uita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum vnitatem* est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum esse viuum, & sapientem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponens aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vnam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus leonibus simul, quatenus leones sunt, etsi infinites infiniti leones particulares essent, omnes à per se leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quòd etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia, manifestè patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an uirtus eius sit infinita intensiue.

Prima ergo via ex fine 8. Phy. sumitur sic: Arist. vt Auer. com. vlti. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse uirtutem in corpore sic: Nullū corpus aut uirtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec uirtus in corpore. Probatur maior, quia uirtus in finita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc offensum est esse impossibile. Minor verò quia mouens tempore infinito est uirtutis infinita: primus motor est huiusmodi: ergo. Ille est processus Arist. in quo manifestè vitur infinitate uirtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus. Aristot. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, vt patet in text.

¶ Quidam autem peruenientes textum, dicunt, qd Arist. sumit quidem pro medio infinitam uirtutem, sed uirtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intensiue, & sic non accepit Aristot. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit. Ita quòd maior est, Nulla uirtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi, probatae anteriori-

bus syllogismis, in eo sensu sunt sumenda, in quo fuerunt conclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in text. vltim. fuerunt probatae per alias rationes factas, vt ibidem fatetur etiam Arist. ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatae sunt. Constat autem qd præmissæ illic probatae sunt loquendo de infinitate intensiua. Discursus bonus, & vltima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in text. 79. quò ad hoc, quòd uirtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in 3. Phys. longo processu, quò ad hoc, quòd magnitudo infinita non datur. Sed in text. 79. non potest inficiari, quin loquatur de uirtute infinita intensiue, ergo prima præmissa loquitur de uirtute infinita intensiue. Minor verò est conclusio probata ab Arist. in hoc textu ex conclusione text. 78. Probat enim hic primum motorem esse uirtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illi enim textum expressè in hoc loco se remittit Arist. dicens, quòd impossibile est à finito moueri aliquid secundum tempus infinitum, monstratum est nunc. Constat enim quòd nullibi probatum est, nisi in text. 79. Apertissime autem liquet etiam cæcis, quòd in text. 78. non est sermo nisi de finita & infinita uirtute intensiue, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationes Arist. in text. 78. & 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intensiua. Rationes enim ad eam aperta sunt, ut ostensio ne hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, ut uideantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librum Phy. uiderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita in text. 78. ad ostendendum quòd motus in tempore infinito non potest fieri à uirtute finita, est diuus ad impossibile. Et accipit primò ab aduersario eius positionem, scilicet qd sit ita, qd A uirtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilem, scilicet qd D uirtus vt decem, quæ est decima pars uirtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quòd est etiã decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur à uirtute ut decem, non est æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur à uirtute ut centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quòd cæteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertransendum aliquod certum signum, quàm pars eius seu mobile minus, & ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertransendi, seu quòd idem est condiuidendo tempus mobili, aliter non esset verum: quia ut dicitur in 7. Phy. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat quòd hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decem horarum. Et tunc arguitur sic, Si augeatur uirtus ut decem donec consumat, aut adæquet uirtutem ut centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum, donec consumat uel æquet mobili centum cubitorum, necesse est proportionaliter augeri tempus Z decem horarum, donec consumat aut adæquet tempus, in quo uirtus ut centum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales uirtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multiplicatum æquari, ergo tempus quo uirtus ut centum mouet, impossibile est esse.

se infinitum: quod erat probandum. Demonstratio autem posita in tex. 79. probans, quod in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quod maior virtus motrix facit æqualem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore, quam finita. Tertium est, quod omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguitur sic: Si in magnitudine finita esset virtus motrix infinita, sequeretur quod in æquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile. ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tempus vnius horæ in quo virtus infinita mouet: & sit B tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta ut centum mouet. Tunc cum quantò virtus motrix sit maior, tantò tempus, in quo mouet, fiat minus per suppositiones, augeatur virtus motrix, ut centum, in tanta proportione, quanta tempus vnius horæ exceditur à tempore mille horarum, & tunc manifestè patet, quod in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in millecupla proportione ad virtutem ut centum, & virtus infinita, quod erat impossibile deducendum. Ex his iam manifestè patet, quod nunquam fit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua: ut qui his oblati hoc non vident, non egeat medio, sed sensu intellectu. Et confirmatur. Premissa istius syllogismi intellectu, ut dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. ut per se nota, aut ut probata. Non ut per se nota, quoniam sunt aut falsa, aut maximè dubitabiles: tum quia sol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cælestis mouet actiue motu locali spheram ignis, & superum aeris tempore infinito: & tamen constat quod hæc sunt corpora: nec secundum veritatem apparet aliquid cogens, nisi loquentes ad dicendum, quod virtus corporea actiua est necessariò finita secundum durationem. Vnde Arist. assumens ut per se nota ea, quæ sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec ut probata: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probata. ergo.

¶ Et quoniam quæstionem hæc non aggredi mur ea ratione, ut sciamus quid senserit Arist. quoniam hoc à philosophia extraneum est: sed ut sciamus, quare ratione hoc conclusum sit: & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstionis huius obiectum) ideo videndum hic est quàm efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia com. tex. 78. f. mouens tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor. tex. ult. f. primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: ut patet ex ratione probante ipsam: conuincit. n. tempus mobili. minor autem ista loquitur de mouente tempore in finito ex parte magnitudinis, seu spatii super quod fit motus: ut patet in motu cæli. Primus. n. motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cælum tempore infinito. Constat autem quod nec tempus, nec motus cæli habet infinitatem ex parte mobilis, sed ex parte spatii infinites pertranseundi. Constat autem, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: ut patet ex demonstratione Arist. tex. 78. & hoc siue virtus illa sit corporea, siue incorporea, permanet verum, & quod ad mouendum tempore infinito secundo modo, non requiritur virtus infinita, ut patet de motore orbis lunæ, quæ est virtus finita, & sufficiens esse mouere motu æterno. Eodem si quidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem, potest infinites iterare motum illum, quia est inalterabilis virtus: & ut dicitur in 8. Physic. tex. 85.

semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem facit.

¶ Et ut clariùs percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Physic. longo processu, quod tempus motus conuincitur mobili, & conuincit magnitudinem, super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatii. Mobili quidem conuincit tempus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundum, prius pertranseundum ab una parte mobilis, quam ab alia: & si pertranseundum est à pluribus mobilibus inæqualibus, vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & cæteris paribus, quæ ratur, quantū erit tempus mensurans transitus illos: manifestè patet, quod si mobile decem cubitorum pertranseundum in duabus: sicut etiam illud met signum prius transitu medietas mobilis, quàm totum. Oportet enim seruata æqualitate motus, quantò mobile est maius, tardius pertranseundum signum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis lunæ æqualiter moueretur, signatum punctum Orientis orbis lunæ tantò citius pertranseundum, quantò minor est primo orbis. Ita quod quando orbis lunæ pertranseundum suum transitum, forte adhuc nec millesima pars primi orbis pertranseundum illud Orientis transitum, & idem est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseundum est. Magnitudini verò conuincit tempus, & ex ea similiter infinitatur, quia finitum mobile prius transit unam partem magnitudinis quàm aliam, & sic cæteris paribus quantò maior fuerit magnitudo pertranseunda, tantò maius erit tempus mensurans motum: & si infinita infinitum, ut in motibus processibus manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materiz in idem realiter cum quantitate mobilis: ut in motu cæli contingit. Non enim est aliud spatium pertranseundum à primo corpore, quàm quantitas ipsius, ut Auer. dicit in 2. cæli, commen. 46. Patet enim, quod cælum prius pertranseundum partem spatii, quæ est ab Oriente ad Meridiem, quàm illam, quæ est à Meridie ad Occidens, nihilominus quàm si ibi esset realis distinctio quantitatis spatii & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatii quantitatem temporis augeat, ex quantitate suarum partium nunquàm ab illo mobili pertranseundum: ut contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: ut contingit in reuolutione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem secundò pertranseundum, alterius spatii æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, ac si alterum æquale primo esset (seu ut melius loquamur) ac si esset altera pars totalis spatii æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quod tempus, quo mouetur cælum perpetuò, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatii quia cælum corpus finitum est. & ideo tempore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinites peragit.

Secundum, quod tempus, quo probatur Arist. in tex. 78. non posse fieri motum à virtute finita, est infinitum ex parte mobilis: quoniam manifestè ibi fit diuisio temporis secundum diuisionem mobilis: dum augeadum proportionaliter dicit secundum augmentationem mobilis & motoris, ut contra perpetuos syllogizetur sic, Quantitas temporis aucta & diminuta propor-

proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentiz motoris & quantitatem ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo Physic. tex. 36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Aristoteles, est huiusmodi, ut patet de se: & Auerrois, in com. expressè asserit cum cæteris expositioribus: ergo.

¶ Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quod scilicet processus Arist. non sufficienter videtur probasse minorem, scilicet primus motor est virtutis infinita: sed æquiuocationem videtur commisisse in medio termino qui est mouens tempore infinito: dum in maiore pro syllogismo, quæ fuit conclusio tex. 78. sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur, Omne mouens tempore infinito est virtutis infinita: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatii, cum dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omnis autem opinio pluribus, quæ à diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. n. in quolibet. q. 7. ad primum credens secundum Arist. primum motorem infiniti vigoris intensiue, dixit hoc concludi ex eo, quod mouet à se: quia quod mouet à se, est à se: & consequenter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis, quæ absq; infinitate intensiua non est. ægidius verò in 8. Physic. credens idem, dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest nihil minus in ipsum, tam si sit vnius mobilis absolute, quàm si sit vnius mobilis infinites iterati: & consequenter, est virtutis infinita: quia à propria causa effectus recipit mensuram, & speciem. His in quæ omnis, quia absq; probatione dicta sunt, quod mihi videtur scribendum est. Mirum enim & (ut melius dicamus) extraneum valde est, quod Arist. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: ut Sco. dicit. Non enim in 8. Physic. aliud medium assumitur, nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna sollicitudo fuit, quod exigat virtutem infinitam. Constat autem quod hoc abstractum à mouere à se, vel non à se: & quod moti à se accidit, quod sit in infinito tempore: nihil minus concluderetur, si esset in tempore finito, ut ipsemet fatetur.

¶ Nec valet ratio dicens, quod infinitas non dependens, sed prima est proprium medium ad virtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndiq; per accidens concurrunt, & sic Arist. scilicet scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & sollicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo, per accidens: scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum vbiq; docuit faciendum. ægidius verò deductio quam vis veritatem à longè tangere videatur (ut in sequentibus patebit) veritatè tamen assequuta non est: quia ex eo quod totus motus cæli ponitur effectus alicuius cause per se, non est ab eo nec sequacibus deducta infinitas intensiua illius cause: sed assumptæ sunt proportionales voluntariæ vel remotæ: utpote quod proprius effectus à per se causa recipit speciem, & mensuram. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extensiuæ necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, quum non appareat, quare ipsa totalitas, & finitas infiniti motus non possit per se intendi, & fieri à virtute finita, immobili ad continuandam & con-

seruandam perpetuò inferiorum successione, &c. ut dicitur in secundo de generatione, text. 56. & 12. Meta. com. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo quod difficultatem motam directè discutit, & ad principale propositum propriam viam docet, & Arist. tam menti quàm verbis consona videtur. Præmittendum est ergo primò, quod perpetuitas motus sicut, & alia quantitas dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua virtute. Vno modo per se primò: secundo modo non per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primò ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumptæ: verbi gratia, & est exemplum defectiuens propositio: Virtus calefactiua ut octo B. ignis durantis centum annis, potest in duos effectus, scilicet & calefacere ut octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primum potest ex ratione propria in quantum est virtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet ut octo: hæc enim perfectio infra latitudinem virtutis calefactiue clauditur. Secundum verò non potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua ut octo hoc posset: quod patet falsum in D. igne durante per diem tantum: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum: quam patet esse extra rationem virtutis calefactiue, & cuiusque alterius virtutis motiue formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest continuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat centum annis: ut de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primò ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiz agentis clausa causatur, tunc autem non per se primò, quando non ex ratione propriæ potentiz agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifestè patere potest alia distinctio ex parte cause. Potest siquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem esse continuatuum motus tempore infinito. Vno modo per se primò, id est ex ratione propria, ut exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eius conditione: ut etiam exposuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua non per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quod vis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, ut per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illam potest, sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: ut per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non ut per se primò effectum, sed ut conditionem proprii effectus.

¶ Secundò in hoc, quod illa respicit quantitatem durationis, ut per se proprium effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis essentialiter est, omnem quantitatis durationem in se claudens. Ista autem non nisi per accidens quantitatem durationis respicit, scilicet ut conditionem necessariò comitem sui proprii effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponimus. His verò prælibatis, oportet secundò tres conditionales stabilire, ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA.

Si quid per se primo moueat tempore infinito, est infinita virtutis intensiua.

PRIMA conditionalis est: Si A per se primo mouet tpe infinito. A est virtutis infinitae intensiua. Declarat ista: quia stando infra latitudinem virtutis per se respicientis quantitate durationis vt proprium effectum, quae pot vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tpe requiritur aliqua virtus, ergo ad maius tps, maior virtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur haec consequentia super illam regulam: Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Quare absq; dubio vniuersaliter & necessario tenet i his, quae se respiciunt per se primo: vt S. Th. in 3. contra Gen. c. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum: Cuiusq; potentiae propria latitudo, proportionabiliter respondet propriae latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiue in omnibus: ergo virtutis quantificatiuae motus, si esset propria latitudo, ruderet ppriae latitudini quantitates durationis: sed propria latitudo quantitates durationis attendit penes extensionem durationis: quia duratio non augetur per intensionem, vt qualitas, sed extensionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quanto maiorem posset quantitatem durationis producere, tanto maior esset, ergo si infinitam infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuae, seu continuatiuae motus, ad quantitatem per se durationis, est sicut proportio virtutis calefactiuae ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionum: quamuis sit differentia rerum subtractarum proportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas vero durationis est extensiua. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportionem non variat: eo quod hoc est materiale, & per accidens. Formale enim est, vniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiae actiuae respondeat latitudini propriae sui per se primo effectus. An vero latitudo propria effectus attendatur secundum extensionem, vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphisica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maiorem, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intensiua: cum Philosophia abhorreat voluntarium, oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet haec responsio, nisi forte dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet, nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quanto maior duratio, tanto perfectior effectus fit: sed aequalis perfectio est ignis durans per horas, & per duas horas, & per tempus infinitum: vt dicitur primo Ethico. cap. 7. Sed haec ratio in hoc deficit, & quasi aequiuocatur: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis: vno modo secundum se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum, pura hominis, aut albedinis: sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quam durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com. Auer.

& san. Tho. & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus. ¶ Si vero consideretur primo modo, scilicet secundum se: sic cum bonum diuidatur in decem praedicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur: & quantitas durationis sit quaedam entis species: quaedam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Ac per hoc manifeste patet, quod si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit: alioquin inter entis species non esset: & maior maiorem, & infinita infinitam: non minus in suo ordine, quam calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quod ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet vt conditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusq; alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quaedam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam secundum suam intensionem. Vnde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. Primo, quod non oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundo, quod falsum est, quod quantitas durationis secundum se non ponat quanto maior maiorem perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in praedicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundum se: consequens est quod firma sit veritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suae speciei. Manifeste autem patere possunt omnia quae de perfectione quantitates durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & caetera dicta ad ipsam: vt facile est cuique exercitatio deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quae aliquanta virtus, ad effectum aliquantae perfectionis requiritur, & maior ad effectum maiorem perfectionis, & infinita ad infinitam perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantae perfectionis: ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maiorem, & ad infinitam infinitam: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam. ¶ Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes supra adductae glossae: absque ratione dicendo, quod si ad effectum aliquantae perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maiorem perfectionis intensiuae requiritur maior virtus: non autem ad effectum maiorem perfectionis extensiuae, qualis est maior & minor duratio. Haec enim glossa, vt ex dictis patet, optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit, intensiua infra propriam latitudinem, & extensiua extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causa in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suae limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quod eadem

Quantitas durationis quomodo sit perfectionalis quantitas.

Aliam ioris.

dem ratio saluatur in proportionem causa & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiue, siue extensiue: ratio scilicet maioris perfectionis secundum propriam rationem suae speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitates intensiuae alia ratione, nisi quia quanto effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectior causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Haec autem met ratio saluatur in effectibus quantitates praecise quantitate extensiua: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiua augmentationem. Vnde vniuersaliter loquendo, effectus est perfectior rem intensiue vel extensiue, accedit effectui perfectiori secundum propriam latitudinem suae rationis formalis: quod per se consideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum, quod perfectiorem causam exigit & concludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum, quod sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in caeteris entibus a quantitate manifeste videtur, quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maiorem virtutis per se primo actiuam illius: & nullam prohibet sensus virtutis actiuam per se primo quantitates: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiua cremento effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primo quantitates, siue permanentis, siue successiuae, discernendum est intellectus acumine, vt dictum est, inter entia, quorum propria perfectio consistit in intentione. & quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum, & est ipsum eorum intendi: & ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per se primo, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primo, actiua quantitates. Vnde non obstat propositio si quis dicat, non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiua motus: nobis enim fat est veritas conditionalis, quae permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis petet dictum processum, ideo non tenere in effectibus quantitates extensiuae, sed intensiuae: quia in extenso id quod additur licet perfectio quaedam sit, non includit in se minus extensum, & aliquid ultra: intensius autem includit in se remissum, & aliquid ultra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtute, illud vero aequalem. Puerile inquam dixi, quia sic se habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum: sicut maius intensiue ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo. vtrique: siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriae rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quod in praedicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argumentatum enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantae virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitum est infinitum. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, quod quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus, v.g. additus non includit prio-

res, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum, pura habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quod totum extensum est perfectius. ¶ Fiuolum quoque omnino est, si quis admittat praedictum processum tenere quod ad effectus quantitates quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phys. de virtutibus motiuis & earum proportionem: cum motus & tempus, de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primae conditionalis. SECUNDA CONDITIONALIS. Si quid moueat per se primo tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile. SECUNDA Autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A est moues immobile. & accipimus mouet proprie, vt distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus, mouet, vt motor, non vt instrumentum motoris, primum propter illuminationem, secundum propter corpus caeleste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totum & partes: & est propter primum orbem trahente secum alios: vt multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur ista consequentia octauo Phys. tex. 85. ex proposito: & 12. Metaphys. tex. 41. ex hoc quod motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, a quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet, ergo. ¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam, iam patere potest distinctio superius praemissa cum suis membris in speciali. Liquet. nam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitati virtutis per se primo causantis ipsam, aut immobilitati motoris, & consequenter quod diuersimode ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primo (seu ex propriae latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitem vero virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuae quam quantificatiuae motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque, infra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinites, nunquam peruenietur ad hoc, quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de caeteris virtutibus actiuis formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet enim philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari, quod fiat vno modo a virtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, quod fiat a virtute infinita intensiue, vt patet ex prima conditionalis. Alio modo a virtute non per se

primò ipsam causante, sed per se primò causante talem motum, & secundariò causante eius perpetuitatem, vt illius conditionem: & sic oportet qd fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ virtutis transferat talem motum, putà Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perseveret idem faciens. Vt sic cōditio virtutis sit cā conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est cā propriæ perfectionis effectus. & ppter hoc Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. ascripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorem, & alias intelligentias inuestigandum: vt ibidē diuus Tho. notauit. Ex primo. n. primum motorem octauo Phys. tex. vlt. & 12. Metaph. tex. 41. conclusit. Ex secundo vero numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non. n. ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine text. 41. & ex ipso text. 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore aeterno, &c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue.

TERTIA igitur cōditio nalis, cuius antecedens supponit Arist. cum suis sequacib. est ista, Si cælum mouet tpe infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue. Et aduerte difformitatem inter hanc consequentiam & priores. In priorib. n. inferbatur, A mouet, &c. ergo A est infinita virtutis: vt in prima: vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac verò non inferimus, ergo mouens cælum: nec, ergo quilibet motor cælestis: sed, ergo primum mouens est virtutis infinita intensiue. Probat ista sic: cælum mouet tpe perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primò & directè & potente in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiue: vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inueniunt aliqua virtus infinita intensiue. Aut igit ista virtus est in quolibet motore cælesti, aut in primo tantum. Nō in quolibet: tum quia non oportet tum quia neuter ab altero dependeret in sempiternè mouere: fatuum. n. est ponere infinitum vt sic dependere: tum quia aliquid cōueniret plurib. primo, s. mouere sempiternè: quod est impossibile, vt monstrat primo Poster. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabit. Cuius vis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primò intendente & potente in ipsam. Hac igit propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probat ergo primò, qd hoc sit possibile: deinde qd sit de facto. Primum probatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primò, hoc nō esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis à motu, sed simul est & non est, & sit & non sit cum motu: ac per hoc sufficienter sit à quolibet mouente, sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo qd p. s. vt dicit in 4. Phys. text. 130. & 12. Meta. text. 29. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens qd producatium subiecti, vt patet inductiue. Vel quia, vt superius adu. est, duratio motus non est nisi cōditio eius: conditionib. autem rerum non debetur propria virtus actiua: sed fat est conditiones actiui sequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio, quare impossi-

le, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primò eius actiuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duratum rationum formalium, etsi concludat, qd producatum vna in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, quod à quocunq. producatum per se primò vna, ab eodem producatum per se primò & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale, vt. tale ens: & per hoc habeatur, quod causans tale ens causat etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, in quantum tale, ergo & in quantum ens: vnde Arist. in 6. Meta. in principio venatur principia, & causas entium, in quantum entia. Durationem autem passionem esse motus etsi verū sit quod ad aliquid puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat qd verè, & simpliciter passio alicuius sic producatur consecutiue ad productionem subiecti vt à virtute per se primò productiua subiecti, secluso quocunq. extrinseco, sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus nō emanat à virtute motiua, vt sit ratio ipsius virtutis: sed consequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiue. Nō est igitur passio propriè loquendo, sed potius cōditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis cōditio potest poni in esse ex cōditione virtutis motiue, concludi potest, ergo superflue queritur alia causa: quoniam non queritur causa ad hoc, vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primò fiat.

¶ Non enim superflue queritur à quo per se primò fiat anima, quamuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquid sequitur, si tam nobilis causa queratur, & qualis est sempiternitas, specialis causa queratur, & non fat sit credere, quod fiat vt cōditio præcisè: nihil enim contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunque alia apparet sequi: imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptant secundum diuersas proportionales ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talem esse effectam: quod possit produci ab aliqua virtute per se primò. Quod autem hoc sit de facto probatur primò: quia vt dicitur 2. Phys. tex. 2. & 8. text. 30. semper ponendum est id quod est aut causat per se, ante id quod est, aut causat per aliud. Constat autem quod causans sempiternitatem motus, quia immobile causat eam per accidens, semper aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ virtutis actiue sempiternitatem facit: hoc enim tantum est quod per se primò illam causare potest.

¶ Secundò: quia sempiternitas motus cælestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphaera actiuorum & passiuorum, & singula in ea contenta secundum vires conantur, & pro ea agunt, quicquid agunt: vt Auer. dicit 2. Cæli. com. 17. & Albertus Magnus ibidem confirmat. Irrationabile est autem effectum ad eum nobilem in rerum natura absque per se primò causa actiua fateri. Et confirmatur: Quia cum in motu cælesti sint duæ conditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui ratione claudit tempus: vt patet in 4. Phys. text. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Metaph. com. 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis, sempiternitas verò infinitati attribuitur motoris absq. potentia

ria omnino: secundo quoque cæli tex. 17. dicitur, quod sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonis confirmantibus, ibidem à Sancto Tho. cognouimus entia tantum sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas absque dubio habet causam per se primò ipsam causantem apud omnes Philosophos: quæ dementia esset sempiternitatem cælestis motus causa per se primò priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cum etiam fugiendi via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem sine priuare. Vel dicendo quod sempiternitas motus non habet causam per se primò actiuam: quod esse nefas ostensum est. Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ vocis, quia nulla virtus per se primò actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem: alioquin esset actiua illius, circumscripto omni alio, & non circumscripto omni alio: quod implicat. Impassibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet, & superius declaratum est, extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiue formaliter sumpta: vnde dicere quod virtus A sit per se primò actiua sempiternitatis, & dicere quod ideo est actiua sempiternitatis, quia est immobilis, & semper manet eodem modo, est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus quod quia sempiternitas motus exigit in per se primò motore seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam: & hoc non habet ex eo, quod ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte spatii infinites iterati, sed in quantum est secundum se effectus quidem, cui accidit quod hoc vel illo modo soluetur: ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, cōcludi optimè potest absque æquiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primò in sempiternitatem. Vnde attenda sempiternitatem & motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per se primò illam respicientem, quamuis æquè benè concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamen à notioribus doctrinam subtilissimam tradēs, deduxit in text. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potentia: & in text. vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatii conclusit infinitatem primi motoris. Innuans nihil obstrare rationi sumpta ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluari ponatur. Propter quod in text. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret, quod non concludebat ibi infinitatem potentia ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in text. vlti. secundum vtranque translationem non fat fuit Arist. subsumere, qd primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtranque simul: vt ostenderet, qd non arguit absolute ex hoc quod mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus cæli) sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo, vt ipsam infinitatem temporis per se primò causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, qd medium ad probandum illam minorem, scilicet primum motor est virtutis infinita, est hoc, mouens per se primò tempore infinito, ita qd maior syllogismi sumpta ex text. 78. est ista, Mouens per se primò tempore infinito, est virtutis infinita. Minor vero sumpta in textu

ultimo est ista, Primum motor mouet per se primò tempore infinito, ergo primum motor est virtutis infinita, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, nō obstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primò respicientis durationem motus ad finitatem, & infinitatem temporis, absolute declarata, & conclusa est ibi in materia clarius eam representante, scilicet in motu infinito per se, vt ex notioribus fuerit doctrina. Differt autem deductio hæc à subtilissima deductione, quam diuus Tho. 8. Physic. docuit in duobus. Primò in medio termino. Cum enim medium Arist. sit mouens tempore infinito, ille appositus ly per se supra ly infinito, nos verò supra ly mouens. Secundo in minore, quia apud nos, minor est vera de facto quo ad operationem primi motoris, apud illum verò: minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primum motor mouet tempore infinito per se, sed oportet eum esse tantæ virtutis, qd quantum est ex parte virtutis suæ, posset mouere tpe infinito per se, & cæcè per se oportet tñdere effectum per se. Primum autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum per se inueniri, siue non, oportet primum motorem tantæ virtutis esse, si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tamen hæc deductiones in conclusione (quia vtroque concluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice, quia vterque processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processus ex eo quod causa per se oportet esse tantam virtutem vt possit in effectum per se, quod fundatur super secundo Phys. tex. 36. Iste verò, quod causa per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui: cuius fundamenta superius dicta sunt.

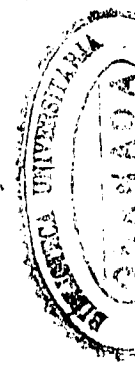
¶ Et vt multis philosophantibus cōplaceamus, qui volunt potius cum Auer. errare quam cū aliis verò se qui, ostendendū superest hoc idē Auerroim docuisse. In 12. siquidem Metaph. cō. 41. postquā cō. luit iuxta demonstrationē 8. Physic. qd virtus infinita requisita ad mouendū tēpore infinito corpus cæleste, nō est in magnitudine quia moueret in non tēpore, mouet statim dubium cōiter tactum à doctoribus 8. Physic. scilicet si ponitur virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tēpore: & si ponatur extra magnitudinem, non sequitur motus in non tēpore, quæ est rō difformitatis? Et statim respondet, qd hoc ideo est, quia motus cæli sit à duobus motoribus: quorum alter est finitæ motionis, & est anima cæli, & alter infinitæ, & est potentia ompino sine materia: & quod motus cæli à motore finito habet, quod in non tempore, & à motore infinito, quod sit tempore perpetuo. Vbi à plano sensu literæ non diuertendo, manifestè patet, quod ipse est opinatus primum motorem esse infinita virtutis intensiua, & propter istam infinitatem causare per se primò sempiternitatem motus cæli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ cum sint immobiles, possunt uirtute ppria causare perpetuitatem motus, per accidens tñ: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. aliis locis eiusdem contradicere vident (vt adduximus arguendo ad oppositū): id à diuersis diuersi modè exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit nō se Auerroistā, sed Auerroim suū facere: vnde oportet expositiones eorū afferre, vt firmet veritas. Quidam igit dixerunt, qd Auerrois intendit qd sit finitæ intensiue primum motor, infinitus autem in duratione: non tantum formaliter, sicut ali motores, sed etiam causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino: & per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuisi

sunt in duas vias. Nam quidam eorum dicunt quod illa distinctio motoris infinitum & infinitum, est distinctio realis: quidam vero quod est distinctio ratio- nis in primum motorem secundum quod est finis, & ipsum motorem secundum quod est agens, & secundum quod agens mouet in tempore: quia est vigoris finiti intensi- uis: secundum vero quod finis, perpetuat motum: & ideo dicitur infinitus in duratione causaliter. Alii ve- ro dixerunt, quod primus motor non est virtutis fini- tæ nec infinitæ intensiue: quia non est virtutis actiue, sed dicitur infinitus causaliter, causalitate finali, vt di- ctum est. alii autem dixerunt, quod illa verba Auer- rois examinanda & glossanda sunt secundum deter- minationes factas in de substantia orbis, &c. vbi ma- gis ex proposito tractauit rem hanc, vbi manifeste ne- gavit infinitatem intensiuam. Sed quod omnes hu- iusmodi responsiones errant, manifestatur. Et primo, quod loquatur de infinitate intensiua, probatur pri- mo sic: Quandoque sit aliqua distinctio per op- posita habentia plures significationes, & alterum op- positum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quam intentionem sumitur reliquum debet sumi secundum oppositam inten- sionem. Patet ista; alioquin periret omnis certitudo diu- sionum, & syllogismi diuisiui, &c. Sed Auer. diuisit motorem cæli in motorem finitæ motionis: & infini- tæ motionis; & descripsit alterum membrum, scilicet motorem finitæ motionis per finitatem intensiuam, vt patet: quia ibi expresse subdit, Dicere finitatem, est di- cere proportionem motoris ad motam rem: ergo re- liquum membrum scilicet motor infinitæ motionis est describendum secundum intentionem oppositam, scilicet quod dicitur infinitatem, est dicere propor- tionem: & sic erit motor infinitus intensiue. Secundò sic: Terminis quæstionis & responsionis secundum ar- tem demonstratiuam non differunt, sicut nec quæstio differat a conclusione in terminis, sed in modo. Con- stat autem quod motor infinitus, de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiue: quoniam est ille, de quo dicitur in 3. Phy. text. 79. quod mouet in non tem- pore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in re- sponsione, est etiam intensiua. Tertio sic. Qualibet responso a sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæstioni moræ responderet; sed ista non responderet quæ- stioni moræ, nisi intelligatur de infinitate intensiua: er- go, &c. Declaratur minor; quæstio est cur virtus infi- nita requisita ad mouendum tempore infinito, posita in magnitudine, infert motum in non tempore & po- sita extra magnitudinem, non. Hinc autem quæ sit non satisficit dicendo, quod hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiue, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiterni- tas, ex motore vero vt agens est quod motus sit in tē- pore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est imper- tinens quæ sit; & sollicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare a virtute separata non sequitur mo- tus in non tempore, sicut a virtute posita in magni- tudine. Et constat quod est sermo de virtute actiua. Hæc autem quæstio vt & nouitii possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certum supponit, scilicet in finitatem virtutis, siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubium, quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore: & extra magni- tudinem, non. Quæritur ergo ab istis primò: Qualis est illa infinitas virtutis, quæ supponitur, intensiua, an durationis? si intensiua, habet intentum: si duratio- nis, quæ sit & nulla & ridiculosa est. Nulla quidem: quia a virtute actiua infinita in durati-õe posita in ma- gnitudine, non sequitur motus in non tempore: vt pa- ter de virtute alteratiua solis a qua res aliqua altera- tur, & tamen in tempore. Nec potest dici quod illud

est verum tantum de virtute motiua vnico motu lo- cali tantum: quoniam expresse Arist. in 8. Phys. text. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in om- nibus virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculo- sa autem, quia puerile est querere, quare a virtute fi- nita in vigore, infinita autē duratione separata a ma- teria, prouenit motus in tempore, & non in non tem- pore. Quis enim est adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infini- tatem durationis? Vltimum igitur refugium horum est, quod quæstio illa neutram infinitatem determina- re supponit, sed infinitatem in communi, quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinate con- cluditur, sed in communi concluditur, quod oportet virtutē motiuam tempore perpetuo esse infinitā. Vn- de dicunt quod quæstio Auerrois est, cum sit quod virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstra- hendo ab hac & illa infinitate, quare posita in ma- gnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem, non? Et responsio est supponen- do quod si aliqua virtus posita in magnitudine, de- bet mouere tempore perpetuo, oportet quod sit in- finita intensiue, ex octauo Physicorum, textu se- ptuagesimo octauo, & consequenter moueret in non tempore, ex textu septuagesimo nono. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa est necessariò infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem & agens. & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tem- pore, & motorem vt finis. & sic est infinitæ motionis, id est, mouet infinito tempore, quod virtuti positæ in magnitudine conuenire non potest. non. p. distingui in motorem vt agens, & vt finis, & ideo oportet, quod virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem, non. Sed verè isti innuntur telis araneorum. Deficiunt. n. dupliciter, in re ipsa, & in expositione Auer. in re ip- sa quod idem, quia falsum est, quod virtus motiua tem- pore infinito si ponit in magnitudine, est infinita in- tensiue, si extra magnitudinem, non. Queratur enim ab ipis (ne in æquiuoco laboremus de quali infinita te temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phys. quia est duplex, ex parte mobilis, & ex parte sp. ii. seu per se, & per accidens. Si est sermo de virtu- te motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli du- bium est, quod illam oportet esse infinitam intensiue, in textu. n. 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius. Cùm Philosophus obe- dire debeat rōni, oportet reddere causam, quare cūm ad mouendum B mobile certa velocitate, puta motu vnus horæ, requiratur tanta virtus intensiue, puta vt centum, & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiua, quod semper perseveret in eodē vigore, quare, inquam, est quod virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quod sit infinita intensiue? Hoc, n. neque ex parte perfectionis virtu- tis, nec ex natura magnitudinis oritur, & tamen hoc est super quod isti fundant. Quod si dicat quod hoc ori- tur ex hoc, quod illa virtus actiua semper remanere de- bet in eodem vigore, hoc puerile est, quia ex hoc ni- hil aliud sequitur, nisi quod illa virtus oportet quod ponat in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc au- tem, quod virtus actiua ponit inalterabilis & incorrupti- bilis, infinita quod durationis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intensiua, vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auerrois dicit. Et dat ex- emplū de albo, quod ex hoc, quod ponitur perpetuū, non se- quitur, ergo est albus, qui differentia maioris & mi- noris rationis non infert differentiam secundū magis & minus. Vnde ridiculum est, quod quidam inter Philo- sophos

sophos se locantes dicunt, quod ideo non potest esse virtus motiua actiue tempore perpetuo in magnitu- dine, quia oportet ipsum esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiue. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilē & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua. Pudet autem adducere quorundam fatuitatem di- centium, quod processus non sit ab Auer. & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeum ab solutē, sed ad concludendum, ipsum esse incorpo- reum, id est non immersum materiæ, ad esse: quæ est tantum apud eos in generabilibus & corruptibili- bus. Rationis siquidem Arist. a text. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cūm Auer. tractatus intendens ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quanti & extensi siue corruptibilis, siue non, vt patet: & in t. x. vlti. rationē formās ex efficacia pro- batorum, & non aliter, concludit primum motorem impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fa- tuus. Amplius, Hoc dictum, scilicet, quod virtus moti- ua actiue tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiue, si extra, non, oportet vel ex ratio- nibus formalibus terminorum intelligibiliter deduce- re, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppo- situm quo ad primam partem, & sensibilia idem te- stantur: ergo hoc est voluntariè dictum. Ex sensibili- bus enim habemus, quod virtus alteratiua solis est motiua actiue, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiue, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, quod quia sermo est de virtute actiua mo- tus localis, ideo instantia non militat. Tum quia ea- dem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infi- nitatem intensiuam de virtute alteratiua & motiua se- cundum locum, & vniuersaliter motiua si ponatur in magnitudine, vt dicit: 8 Phys. text. 79. vt iam addu- ctum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alteratiui solis, tunc sol vnū nume- ro motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis, quicquid sit de antec- edente huius conditionalis: & sic virtus finita inten- siue, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnū motum continuum & non in non tempore: vn- de quod de facto non sit hoc, est per accidens, quan- tum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tanta virtu- ti, quod vnū vel plura subiciantur, &c. & nihil mi- nus posset in vnū semper, quā plura. In expositio- ne autem verborum Auerrois errant: quia ex huius- modi sensu non habetur responso ad quæsitum: esse enim responso, quod ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tem- pore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt a- gens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, nō. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæ sita diffe- rentia, autem iuga bouum non deducerent. Quarto principaliter probatur, quod de infini- tate intensiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicit, quod motus cæli in quantum est ab anima cæli, sortitur determinatam velocitatem, in quantum motus est a primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quod motus cæli ha- beat sempiternitatem a primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiue, cūm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter potest hoc imaginari. Primo, quod anima cæli, aut non sufficienter pos- sit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribua- tur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiue esse falsum, supponendo animam cæli esse virtutem motiuam immobilem, vt

patet ex 8. Phy. text. 85. & ex supradictis. Secundò, quod anima cæli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur pri- mo motori, vt eius causæ actiue independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerrois ibi: aut loqui- mur de communi dependentia, qua omnia entia alia a primo, & actiones eorum dependent a primo: & sic non saluatur commentum, ponens differētiā inter sempiternitatem & determinatam velocitatem mo- tus cæli in hoc, quod illa est a primo motore, hæc ab anima cæli, tali enim dependentia communi tam sem- piternitas, quā determinata velocitas est a primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de sin- gulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima cæli dependet a primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibi- le, tenendo primum motorem finitum intensiue: & deducitur sic, Motore sufficiente, ex his, quæ in se in- trinsecè sunt, applicato mobili disposito, circumscri- pro quocunq; alio, excepta communi dependentia ad primum, necessariò prouenit effectus proprius il- lius motoris, Patet ista ex terminis: alioquin nulla es- set via ad probandam consecutionem causæ ad effe- ctum, & conuerso. Sed anima cæli est actiuum suf- ficiens ex suis intrinsecis respectu motus æterni: er- go circumscripro quocunq; alio excepto communi influxu primi, potest in motum æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quod anima cæli habet ex suis intrinsecis duo requi- sita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiue (puta vt mille) & immo- bilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo, pos- set sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum plures est. Tertio, quod anima cæli li- cet sufficienter, tamen per accidens facit sempiterni- tatem motus, primus autē motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiue per se primò intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionalis probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ in- tensiue. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quæstio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima cæli causalitatem actiuam sempiternitatis, sed perseverantem causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuam per se determinatæ velocitatis posuit animam, sem- piternitatis verò primum motorem. Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari: Primò, vt sit sermo de- dependentia communi: qua omnia causantur in ge- nere causæ finalis a primo. Et hoc est contra Auer. ibidem: quoniam hoc modo non saluatur sua diffe- rentia inter terminatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter a primo motore. Secundò, vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in gene- re tamen causæ finalis. Et quantum verba eorum so- nant, videntur dicere, quod quodam singulari modo sempiternitas est a primo fine, quo non est determi- nara velocitas, sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quod ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate fi- nali primi motoris. Sed quia facile est dicere distin- ctionem in qualibet re quamuis ardua, & in exerci- tari est admittere illam in aere, ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differentia. Hoc enim non po- test nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, quod sem- piternitas careat causâ actiua, & finali tantum attri- buatur. Et hoc est ridiculum, quoniam non est intelli- gibile, quod aliquid effectiue producat motum, & nō pro- ducat eius durationem, maxime cum ipsi, quod est duratio

illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autem quod hæc ab eodem sunt actiue secundum rem, quamuis non eodem modo, potest enim eorum, quæ sunt idem realiter vnum, per accidens produci ab agente inferiori, & alterum per se: vt patet cum Sortes generat Platonem: tunc enim licet fiat Plato per se: fit tamen corpus vel mixtum per accidens: vt dicitur in primo Phys. tex. 76. Aut sic, quod ad determinatam uelocitatem causa actiua sufficit absque finali, ad sempiternitatem autem, non. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est causa cæterarum causarum: nullusque est effectus naturæ aut artis absque fine. Aut sic, quod ad determinatam uelocitatem causa actiua cum fine communi sufficit, ad sempiternitatem autem non, sed requiritur specialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem. Et hoc est iterum loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quam illa, quæ in eodem com. 41. ex intentione Themistij subditur, scilicet quod motor, qui mouet ad consequendum aliquid, vel consequendum aliquid transmutabile, necesse est quod quandoque cesset. Motor autem, qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quæ non habetur in uelocitate motus. Sed addere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cum enim omnes animæ cælestes prima intentione operentur propter se (vt dicitur 11. Metaph. com. 36. & secundo Cæli. com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu, & earum opera sint sicut opera artium, vt dicitur 12. Meta. com. 4. & finis sit principium in operabilibus, vt dicitur in 2. Phys. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operibus, ita ex aliis conditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantæ uelocitatis, & quare magis ab Oriente moueant uersus hemispherium superius, & alia huiusmodi. Hæc enim omnia fiunt propter melius, vt ex secundo Cæli, text. & com. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agatur propter finem, vt dicitur 2. Phys. tex. Vnde ex hoc non magis habetur, quod sempiternitas specialiter dependeat à primo, quam certa uelocitas, utrunque enim eorum habet hoc modo specialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius, Cum ratio sempiternitatis motus sufficienter sumatur ex his finis conditionibus, scilicet quod sit in se actu, & habitu à mouente, & immutabilis, & hæc sint communia omnibus motoribus cælorum respectu propriarum essentiarum, nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totum quod dixit conuenit omnibus animabus cælorum in ratione finis, nec potest dici, quod dictum Auer. commune quidem est omni motori separato in ratione finis, sed appropriatur primo propter dependentiam aliorum à primo & in ratione finis, quia sic non saluatur differentia inter sempiternitatem & uelocitatem, utraque enim propter independentiam primo est attribuenda fini. Quod si tanquam ad ultimum refugium recurring dicitur quod sempiternitas motus dependet à primo sine quodam singulari modo ignoto nobis, & hoc cognosci ex hoc quod omnes motores cælestes conueniant in sempiternè mouere, non autem in uelocitate motus (hoc enim ideo esse credendum est, quia rationem sempiternitatis habent respiciendo primum, uelocitatem uero respiciendo propria.) Hoc est contra Auer. qui expressè dixit in secundo Cæli. com. 38. quod motores inferiores sumunt rationes suarum uelocitatum, secundum quod nequis desiderant assimilari primo. Et loquitur non solum de motu diurno, sed etiam in circulo obliquo, Deinde

hoc non est sufficienti ratione firmatum, quod enim conueniant omnes in sempiternitate motus, vt dicit Auer. in secundo Cæli. com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt omnes in hoc quod sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conicere, quod sit ex singulari modo dependendi à fine, cum clarè pateat, quod finis communis cum immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est coniecturis in manifestis. Amplius. Uelocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in comm. nihil aliud est quam temporalitas, in qua omnes motores cæli conueniunt, sicut & in sempiternitate, nullus enim mouet in non tempore. Restat ergo, quod de infinita intensiua sermo Auer. ibidem sit. Et licet euidentiores sint prædictæ rationes si duo motores secundum rem in primo orbe ponantur, efficaces tamen sunt etiam si duo secundum rationem, vnus autem secundum rem ponitur, vt patere potest cuilibet eas applicare scienti. Vnde omnes expositiones com. menti prædicti falsæ apparent. Vltima autem ordinè librorum Auer. non pensauit. Cum enim constet ex secundo Cæli com. 3. quod tunc iam fecerat libellum de substantia orbis, & ex pluribus commentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phys. & ex 17. Metaph. com. 65. quod iuuenis erat quando fecit saper lib. de Cælo, & sperabat in com. 352. se perfecturum astrologiam, & quod senex scripsit super Metaphysicam, manifestè liquet, quod omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Metaphysicæ eius, & nõ e conuerso, quoniã opus illud testamentum eius est.

Secunda autem via ad ostendendam infinitatem virtutis Dei gloriosi sumpta ex San. Tho. breuior est. Et supponit Deum esse causam actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibilium, siue ab æterno, siue in tempore, nihil enim horum refert, dummodo concedatur per simplicem emanationem (quam nos creatione dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autem nunc supponatur, Tum quia communiter excellentes viri hoc concedunt etiam de mente Arist. & Auer. Tum quia expressè contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret speciale questionem, quam alibi tetigimus. Ac quietibus ergo huic supposito, hæc via paratur, iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorum, scilicet quod virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiuâ, siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cū so quacibus posuerunt, siue in tempore, vt fides Christiana determinat. Cæteræ autem virtutes actiue sunt effectuum ex aliqua potentia passiuâ præsupposita, vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquendo semper de quantitate virtutis seu perfectionis, Omne quantum excedens aliud quantum, sic, quod quantumcunque excellat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessarium infinitum intensiue. Ita patet ex terminis, quoniam, vt dicitur in 8. Physico. text. 79. si excedens est finitum addendo semper quantum ad excessum, quandoque æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquantæ perfectionis, & sic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia subiecti, quod quantumcunque augeatur nõ est inter eas proportio, ergo virtus creatiua est infinita intensiue. Probat minor quo ad vltimam partem (quæ sola eget probatione) & ducendo ad impossibile, quia sequeretur quod virtus tantum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia posset esse æquales, quod est manifestè impossibile. Tenet consequentia supponendo vnum, quod probatione non eget, scilicet quod quantum aliquod actiuum potest educere rem de remotiori potentia ad actum, ratio est virtuosius. Ad sensum enim patet, quod ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus

Secundus
modus ostendendi
infinitatem
intensiue
primæ
motoris.

for virtus requiritur, quam ad educendum ipsum de potentia aeris, hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic, Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & sit A. Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua potentia puta C, & sit virtus illa B. Tunc sic, Ista duæ virtutes, scilicet A & B per te habent aliquam proportionem, sit ergo proportio centupla, ita quod A excedat B non plus, quam in centuplo. Et tunc sumatur potentia passiuâ in centuplo magis elongata ab actu quam sit illa D. Cū ergo oporteat tantò virtuosius esse agens quò elongatior est potentia ab actu necesse erit virtutem actiuam bouis de potentia D. esse in proportionem centupla ad B, ac per hoc esse equalè ipsi A. Et sic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla erit æquales, quod est impossibile. Imò etiã eodem processu potest deduci, quod illa sit etiam maior: quod est impossibile. Nec potest inficiari quipiam hunc processum ex eo, quod non potest sumi in rerum natura potentia remotior ab actu, quacunque potentia data: oportet enim sic dicentes negare processum Arist. 4. Phys. tex. 72. vbi assumit plenum subtilius quocunque pleno. & 6. Phys. tex. 15. vbi assumit motum uelociorem quocunque motu: & breuiter destruere doctrinam traditam in libr. Phys. Saluatur enim efficacia horum & similibus processuum ex rationibus formalibus terminorum, & ex veritate conditionalium: quicquid enim repugnat veritati conditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Phys. tex. 78. Vnde proposito sufficit veritas conditionalium: pura, si virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, esset in centupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma: quamuis quidam nescientes, aut non volentes eam formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse, quia San. Thom. non sollicitus circa terminos, qui in authenticis rationibus solent subintelligi, fecerat maiorem huiusmodi: Eorum, inter quæ nulla est proportio, alterum est infinitum: soluit Scotus, quod hæc non est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore utrunque esse quantum: vt has pueriles conuersiones effugeremus. Et hæc de secundo.

Q V A E S T I O.

Num Deum moueat vt finis, vel vt agens.

Restat igitur argumentis in oppositum respondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quod duas annexas difficultates, scilicet, an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediare: vel immediate: pertransibimus dicendo, quia est.

Tertiam uero principalem, scilicet an ex positione virtutis infinitæ intensiue in rerum natura necessario sequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, scilicet secundum Auer. & simpliciter. Quamuis igitur multi ex secundo cæli, text. 64. vbi in summo gradu perfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimum possidet: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, quod Deus mouet sicut amatum & desideratum: credant Deum non esse causam agentem, sed finalem: verius tamen dicunt sentientes vtroque modo Deum esse causam: vt Simplicius arguit ex primo cæli, tex. 30. vbi Arist. dicit, Deum

nihil agere frustra. Si. n. ad hoc inconueniens sollicitus fuit Arist. deducere, quod Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere propter finem, ridiculum enim esset deducere ad hoc inconueniens de causa non actiua. Auerrois quoque in de substantia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. com. 7. expressè dicit, quod Deus mouet non tantum vt finis, sed vt motor. Quod etiam firmat in 12. comment. 7. & in comment. 44. vbi etiam postmodum Auicennam ponentem Deum esse tantum finem, arguit, quod oportet primi principis esse actionem, quæ cum hoc, quod sit sibi propria, sit comunis cæteris, qualis est motus diurnus. Et in secundo cæli, com. 17. dicit, quod omne habens actionem in se, habet actionem in alio, & in comment. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione inuenitur propter aliud secunda intentione, nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus est hac sententia vel formaliter vel radicaliter, vt puta quod in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidem conueniunt, vt dicitur 12. comment. & 31. & 38. & 55.

Nec obstat quod Arist. dixit, Deum mouere vt amatum, non enim dixit hoc cum dictione exclusiua, imò ex hoc magis habetur propositum, supposita illa vniuersali Auer. quam modò diximus. Id uero quod ex secundo cæli adducitur, admiratione dignum est, qua fronte ab Auerrois adducatur, cum Auerrois ipse ibidem in commento 46. expressè dicat, quod in illo summo gradu habente optimum sine actione datur latitudo includens omnes intelligentias, ita quod apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantum Deus, & tamen constat apud eos etiam quod cæteræ intelligentiæ agunt ad extr. Intendit enim ibi Aristoteles apud Auetroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt habere optimum (quod est felicitas speculatiua) sine omni dependentia ab exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. text. 39. deductio autem qualis optima, & c. & esse in primo gradu. Quatenus uero animæ sunt, optimum a se qui per motum, & in secundo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt animæ. Vnde Deum mouere non solum finaliter, sed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis videatur haberi, quod Deus mouet immediate, quia in com. 44. & 12. Met. reprehenduntur ponentes Deum esse priorem motore primi orbis, & in com. 38. expressè dicitur, quod primus motor mouet sine medio, & in com. 48. numerantur substantiæ immateriales secundum numerum motuum cælestium expressè, supponendo nullam esse, quæ non mouet, vt tamen ex dictis super ius patere potest, in com. 41. & 12. expressè dicit motum cæli componi ex duobus motoribus. Et ideo sciendum est quod ista sibi inuicem non contradicunt, quoniam quum sint in hac opinionem extremæ, vna Auicennæ, dicentis Deum nihil agere ad motum cæli, nisi secundum quod prima causa operatur per secundas, sed primum motorem esse primam intelligentiam productam à Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum solum mouere primum cælum. Auerrois via incelsit media, utrunque declinans extremum, & ideo nunc hoc nunc, illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tamen mouet solus.

Sed quia in motu primi cæli sunt duo (sempiternitas motus, & certa uelocitas, puta 24. horarum) posuit utrunque horum habere per se primam causam actiuam & propriam, sempiternitatis quidem Deum, certæ,

certæ verò velocitatis animam cœli. Et hic sensus respondet planè expositioni illius commentari absq; extorsione. Et sic Deus nō est prior motore totius: imò facit per se motum totius quo ad nobilissimā eius rationem, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus nō est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auerro. qd est potentia non in materia: & per hoc volebat quiddam differret ab anima cœli. Et hoc modo saluatur quod comm. 44. dicitur, quod illud quod intelligit motor corporis cœli de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialium substantiarum secundum numerum motuum saluatur: quia ex motorum numero inuentus est numerus motorum aliorum à primo: quia iam ex infinitate motus stabilitus erat. Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu conclusam: sed primam ex infinitate motus, ceteras ex numero motuum regularium & perpetuorum exigentium motores immobiles. Et hoc colonat textui Ari. expressè querenti numerum motorum immobilium, non numerum motorum in situ: ut per hoc innuaret quod de alijs à primo loquebatur, quamuis primus quoq; sit immobilis. Est si quidem sermo Ari. & Auer. ibidem contraponentes substantias materiales absque aliqua propria motione alicuius corporis, ut patet ibidem: p nos nō diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & merito: quia vero omnia consonant. Vnde Hælia Hæbrai labor, quàm vanus fuerit patet. Putauit enim, quod ex hoc quod Deus dicitur motor effectiue primi cœli sequeretur, ergo mouer solus primus cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam Mouer ergo Deus cœlum effectiue ut motor proprius, & mediante anima cœli, sic ut virtusque proprius effectus motus cœli. sit diuersi modis: & sic quo ad duo prima patet quid respondet sit.

¶ De tertio autem (in quo tota stat difficultas præfens) ambiguitas magna videtur: diuisi si quidem sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quod ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur necessariò, ergo motus in non tempore. Quibusdam verò videtur, qd distinctione opus sit in re hac: & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quod distinctioe modi agendi, scilicet liberè vel ne cessariò, opus sit. Alij verò quod distinctioe modi essendi illius virtutis infinita, scilicet an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autem duas distinctiones necessarias credunt ad saluandam infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modo essendi (quæ modo dicta sunt) & modi agendi, scilicet mediationem vel immediationem, ita quod omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidem postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit: & eius fundamenta sunt, quæ arguendo adduximus) ad secundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primò, qd ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouer in nō tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Aristoteli. 8. Phys. text. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Scot. enim in primo sent. distin. 2. quæst. 2. ad vltim. dicit, quod ex eo quod in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat, necessariò sequitur, ergo actio sua est in non tempore: alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitam & finitam, iuxta deductionem Aristotelis ibi. Ex eo verò, quod in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quod si agit, agat circa corpus: & consequenter quod sit ibi aliqua resistentia, & sit

etiam diuersa approximatō partium passu ad agens, ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniam hæc duæ causæ, scilicet diuersa approximatō partium & resistentia, faciunt successiōnem esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quod aliqua virtus est extensa, & agit in corpus, non sequuntur illæ duæ causæ successiōnis: sed vna tantum, scilicet diuersa approximatō partium passu ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifestè patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, & c. & tamen non est motus propriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem. Sanctus Tho. autè quia Arist. non fuit sollicitus ibi de vtraque parte consequentis deducenda, supponit cū Auerro & ceteris expositōrib. (quàm vidisse me recolo) p subiectum illius antecedentis. Sily virtus seu potentia, supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quod antecedens illius consequentiæ secundum veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et hæc sit mens Aristotelis, patet ibi, ex eo quod probando suppositionem vnam, scilicet quod maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proieciens, & omnino mouens, vbi manifestè patet, qd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intentio: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quæ constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, qd nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quò sit virtus aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem substantialis, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principia alicuius motus naturalis (vt patet in primo cœli textu septimo) & simplicibus existentibus. finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensæ.

¶ Facit tamen vim Sancti Tho. in ly magnitudine ex hoc quod virtus extensa non est intelligens, virtus autè extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de anima, commentario quinto: virtus autè motiua non intelligens mouet tantum quàm potest. Ac per hoc tenet consequentia Aristotelis. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quàm potest, sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Aristoteli. ibidem. Secundo dicit, quod ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequit necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potestate est & actio & modus agendi. Et quò hoc arguitur esse contra Aristoteli. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in secundo senten. distin. 1. q. 3. eos sibi ipsi contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

¶ Mihi autem videtur hoc non esse contra Aristoteli, eo qd nulli imponendum est qd nec dixit, nec necessariò sequit ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Aristoteli. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio si quidem posita in primo cœli. textu 90. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligētias differre specie, & mouere quàm possunt, vt assimilentur Deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè siue necessariò illam

illam causet. Numerus quoq; intelligentiarum, eiusdem suppositionibus. stantibus, optime inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens est quod dicitur in textu 79. scilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifestè ibidem adscribitur virtutibus. mouētibus. naturaliter: & breuiter quæcunq; alia ad hoc adduci possunt, faciliè saluari videntur absque hoc. Nolo tamen propterea Aristoteli tribuere, quod posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse nō dubitò: vt ex commentario quarto duodecimi Metaph. deducere facile esset: & commentario vigesimoprimo secundi de cœlo manifestè habetur.

¶ Sed quoniam ex principijs philosophiæ non necessariò sequitur. Deum agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendum sit, quod secundo loco contra hoc obijcitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad quod sequitur. falsum impossibile, est simpliciter impossibile, & c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quod quamuis non sit impossibile. Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut voluntatis sed quia hoc non est factibile: vnde Deus vti tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, & c.

¶ Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum est. n. primò, qd aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, si necessariò, vel liberè. Primum si quidem antecedens abstractit ab omni modo essendi & operandi: secundum verò modum essendi vel operandi coassumit. Constat autem qd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul, qd nō possent deduci ex illa ratione formali absolute. Notandum est secundò, qd ex aliqua ratione abstractè, seu absolute: è sumpta, dupliciter aliquid deducere cōsueuerunt Philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex ratione motus deducitur, qd oportet esse in tempore, alio modo non repugnantem, sicut ex ratione motus deducitur, qd quocunq; motu dato, potest dari velocior, & c. Et inter hæc tria refert, qd consequens aliquo necessariò, consistatur ipsum, in quocunq; ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequens verò aliquid non repugnantem, non oportet comitari illud in aliquo: imò stat qd repugnet ei in quocunq; modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

¶ Notandum est tertio, qd dupliciter potest imaginari qd potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel qd moueat A mobile certa velocitate, ita qd non possit velocius illud mouere: sed illud. mouere sibi adæquatum.

¶ Vel qd moueat infinita velocitate, id est in non tempore: non est. n. intelligibile, qd aliquid actualiter moueat infinitè velociter: & tñ in tempore: quia ex quo actualiter mouet, repus illius motus certum est secundum se. signetur ergo, & tunc procedatur iuxta text. 79. octauo Phys. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finita velocitatis (vt pote à virtute finita facto) qd est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quod nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuiam infinitam absolute, & aliter ad eam in magnitudi-

dine. Ad potentiam si quidem motiuiam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate, ita quod respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiam verò motiuiam infinitam absolute, extrema hæc sunt mediata, ita quod stat quod moueat sic velociter, quod tamen semper velocius mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia virtutis extensa quantum est posse, tantum necessariò est facere: vt patet inductiue, & consequenter si est infinita posse, ergo. habet adæquatum facere: aut. ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim sic quod velocius possit, non esse adæquatum virtuti patet. Virtutis verò motiue infinita absolute non oportet quantum est posse, tantum esse facere: quia abstractit ab omni modo operandi, & essendi: & consequenter abstractit ab hoc: quod faciat secundum totum posse, aut partem & tantum vel tantum: & ideo non necessariò sequitur, quod si exeat in actum, quod exeat in opus adæquatum. Notandum est quartò, quod aliter arguendum est ex infinita velocitate ad infinitatem potentie motiue absolute, & aliter econuerso. Ex infinita si quidem velocitate, determinatè inferitur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud potest inferri: nisi, ergo potest infinita velocitate moueri quia si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, maior potest mouere, & infinita in finita. Sed quia posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quod possit facere motum infinitæ velocitatis in actu, alio modo sic, quod possit semper facere maiorem velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non potest ex infinitate potentie motiue absolute inferri determinatè, ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso.

¶ His autem præmissis, dico quatuor. Primo quod ex hoc antecedente A. est virtus motiua infinita in magnitudine, optime sequitur, ergo mouer in non tempore: quia si non, ergo mouet adæquate certo tempore ex tertio notando: & tunc sequitur iuxta deductionem Aristoteli. ergo virtus finita & infinita secundum totum posse mouent æqualiter. Secundo dico, quod ex hoc antecedente A, est virtus motiua infinita, non sequitur necessariò, ergo A, mouet in non tempore: dicentibus enim quod non, subinferri non potest, ergo mouet adæquate in certo tempore, datur si quidem medium, scilicet quod permittitur mouere A, mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tamen adæquate, sed potest semper velocius, vt patet ex tertio notando. Quod non potest dici, si virtus illa est in magnitudine, & ideo Aristoteli fundans demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore, loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuiam esse in magnitudine, quia de tali constat, quod oportet supponere aliquam velocitatem esse illi adæquatam, quod non oportet verificari de virtute motiua absolute, quia abstractit ab his. Tertio dico, quod ex hoc antecedente A, est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnantem, ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio, impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis, quod possibile ex aliquo antecedente erit possibiliter, ex quo non oritur necessariò, vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile vero nisi habeat connexionem necessariò cum

Non dicitur virtus infinita in non tempore.

* Alias abstrahente.

cum antecedente ex illo oriri non potest & hoc ideo est: quia impossibile ex terminis, est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest: nisi ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur: quod sine necessaria connexion fieri nequit. Cōstat autem, quod motus in non tempore claudit contradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quod hoc impossibile non sequitur necessario ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiuè & possibiliter ad illud absolute: verbi gratia: quod sequitur necessario ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessario ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolute. Secundo, quia quum hoc argumentum valeat: Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate: ergo maior potest mouere, & infinita infinita: & vltimus valeat, aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter, & maior si militer maiorem: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illam vltimam consequentiam: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitam actualiter est idem quod posse mouere in non tempore. Tertio quia & si assignata sit ratio quare infinita potentia absolute non oportet assignare adæquatam facere: quia scilicet, abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinita potentia motiua absolute repugnet mouere secundum totum posse. Si enim non repugnat, dato quod ex ea non sequatur necessario nec possibiliter, habet intentum, quia si hoc sibi non repugnat ergo est sibi possibile: possibile autem positum, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur, quod moueret in non tempore, vt patet ergo.

¶ Ad primum horum dicitur quod maior est sic modificanda: Illud quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolute: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo sibi incompossibili ex terminis, id quod sequitur ad coniunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia: Ad hominem aereum sequitur habere per se sensum tactus, non medium inter contraria: quod vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolute, nec aeris: Sic autem est in proposito: quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partemque coniunctam non sunt compossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessario sequens monstrat: scilicet motus in non tempore.

¶ Ad secundum dicitur, quod ratio difformitatis, inter vltimam consequentiam & prioris est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solam apparetiam. nō. n. proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certa velocitati obligatum esse suum mouere quantum est ex parte motiua potentia. Hoc autem saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si queratur, quum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ proprio effectui, assignetur mouere actualiter in vna hora, & duplici potestate potest mouere in medietate horæ pro-

prius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita velocitate? Respondetur, quod hoc ideo est, quia quoadcunq; quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero vero est possibile, dicendum est, quod effectus proprius illius est ille, in quo saluat modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologici: dicimus quod virtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic quod Deus possit creare aliquod infinitum ens, sed sic: quia quacūque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuam quamcunq; finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quod finita virtutis quantitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectui, scilicet faciendo illam actu, infinita vero virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis respondere videtur, scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinita potentia proprius affectus est.

¶ Ad tertium dicitur, quod infinita potentia motiua absolute, repugnat mouere actualiter secundum totum suum posse quod ad velocitatem motus, non autem quo ad durationem eius, quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt operatio quædam, & quare infinita potentia motiua repugnet, querunt, quum tamen, vt ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quod dicam infinito posse non posse attribui adæquatam operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur, sed tantum quod in finito posse motiuo non potest respondere adæquatam operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatam operari: stat nanque quod respondeat infinitum operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quod infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quod ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita agentis liberi, non potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in non tempore, dicam enim in illo tempore mouere potest tanquam adæquato effectui, sed mouet semper certo tempore sicut elegit: non tamen sic quum quantum est ex ratione virtutis, possit velocius mouere. Quum enim ratione aut potentia motiua infinita absolute, nihil aliud sequatur, nisi quod quia tanta potentia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere, & hoc contingat dupliciter, scilicet aut quod possit exire in actum secundum, faciendo infinitam velocitatem: aut quod sic semper possit, vt nunquam exeat in actum secundum, faciendo aliquam velocitatem, quin possit adhuc facere maiorem, & ex ratione potentia motiua infinita absolute non necessario sequatur, quod possit exire in actum

actum primo modo: & ex hoc quod est agentis liberi, necessario sequatur quod exeat in actum secundo modo, si debet exire in actum: consequens est, quod non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolute considerata, nec ex ipsa sumptum tali modo agendi deducatur necessario, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis condicionalis non vera sit necessaria, ista condicionalis non est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendum sit, scilicet quod falsum est, quod ex ratione infinita potentia motiua, absolute sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc se secunda opinio est, quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere libere, eo quod aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum commune, vnde non videtur tutum sequi illud: præsertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret libere.

¶ Tertia vero opinio quam S. Th. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, quod sola distinctio modi essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore, quicquid sit de modo operandi. Ita quod secundum eam, quamuis ista condicionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine daretur motus in non tempore: tamen non est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et fundamentum huius est: quia veritas primæ conditionalis fundatur super tribus. Primo, super infinitate motiua potentia: ex qua habetur quod possit mouere infinita velocitate. Secundo, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo quod habetur quod quantum est posse, tantum est operari. Tertio, super hoc, quod effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatam opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus consergere veritatem illius conditionalis patet ex eo, quod quocunq; horum trium desit, condicionalis non est vera. Si enim deest infinitas potentia motiua, nunquam deducetur motus in non tempore: similiter si non ponitur in magnitudine, seu operari tantum, quantum potest, nunquam deducetur motus in non tempore: & nihil minus, si non ponitur quod operetur in passo capaci adæquatæ operationis illius potentia, nunquam sequeretur motus in non tempore: quæ constat non sequi nisi ex motione adæquatæ potentia motiua infinita. In operationibus siquidem transeuntibus non solum impeditur operatio & eius quantitas ex parte potentia actiua sed ex parte passi. Constat autem quod proprium passiuum motiua virtutis, est mobile in actu: quod oportet esse actu quantum & corpus, &c. vt patet 6. Phy. tex. 32. & ideo nisi ponatur, quod adæquatæ motio virtutis motiua infinita assumptæ in antecedente possit recipi in corpore in actu seu in magnitudine (idem enim sunt in proposito) non potest deduci, ergo mouet in non tempore: & quia hoc non poni potest absolute, quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. ex his autem patet, quare secunda condicionalis, scilicet: si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore, non est vera: quoniam deficit sibi tertia conditio: non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari adæquatam opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immatellis comparatur ad omnia quæta, vt vniuersales particulare, non in prædicando,

sed potius in essendo, & causando: nec est rationabile vt materiale possit totam in materialium virtutem adæquare. Vnde ad maiorem horum euidenciam considerandum est, quod motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuersimodè comparatur. Illi quidem vt effectus proprius causæ particulari & propria, huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali (quæmadmodum liquefactio caræ virtuti solari) quia motus est effectus in corpore: & consequenter fit à virtute corporea, si vt ab vniuersali, à virtute verò immateriali, sicut ab æqui uoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis solaris in ferre quantitatem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutem solis, ita irrationabile est ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquam effectum adæquatam. Considerandum rursus est, quod inter potentiam motiuam infinitam in magnitudine seu absolute: & potentiam motiuam infinitam incorporea hoc interest, quod illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si sumatur absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam supra rationem proprii principij motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autem ex hoc, quod immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprii principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quod ponitur extra magnitudinem, seorsum quod non per se primo respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed altius quid per se primo aspiciat, & secundario & quasi per accidens motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiua si esset in magnitudine motus velocitatem necessario manifestaretur. Infinitas autem virtutis motiua existens extra magnitudinem non: quia scilicet infinitas potentia in magnitudine est per se primo particularis principij motiui, infinitas vero potentia extra, est per se primo rei eleuata supra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc altius quid respicit vt adæquatam motum quam velocitatem motus. Imaginandum est enim, quod res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus non per se primo respicit ad illa, sed aliquid altius: quia, vt pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primo: quod dico propter ens & bonum, & alia huiusmodi: quæ etsi sint corporalia, non tamen per se primo: & ideo non oportet, si virtus illa: est in finita, velocitatem infinitam posse ab ea provenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Th. condicionalis ista. Primo, ex eo quod virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatam facere suæ virtuti, quum agar per intellectum: vt dictum est in secunda opinione. Secundo, ex eo quod considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operandi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore: quia non posset fieri motio, quod ad velocitatem adæquatam virtuti motiua: quia moueret corpus in actu, puta cælum, quod non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolute: quia hoc implicat: nec ex hypothesi data, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obicitur. Primo, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiua infinita habetur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifestè sequitur, quod non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessario, dum modo ponatur incorporea: stat enim illa duo

duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessarium motuam, ut Ari. & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quod ratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octauo Phys. deducendo ad impossibile, quod æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundò: quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cæli. com. 38. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quod ista duæ conditionales distant sicut cælum & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiua existens extra magnitudinem, moueret secundum totum suum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera, quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedictæ conditiones. In alia verò nõ habetur ex hypothesi antecedentis. mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, super quam firmatur argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessarium daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo. Primo, quod est impertinens proposito: quia non habetur ex dictis S. Tho. Multa. n. refert posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam ut sic, abstractendo à quibuscunque aliis, quæ non necessario ipsam infinitam & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialem modum agendi, scilicet necessarium. Primo enim modo est sermo S. Th. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil potest impossibile, secundus verò fortè adunat incompensabilia: quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnet esse necessarium motuam, & velocitatem motus, repugnat tamen fortè virtuti incorporeæ infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali sollicitum hic esse. Si tamen de veritate eius quæretur, dicendum secundò videtur, quod est falsa eadem ratione: quia scilicet ex hypothesi antecedentis habetur, quod in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Ut enim iam infinitas tactum est, motus in non tempore est quoddam in possibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, &c. Responderetur, quod quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentia, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere, quod si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tempore moueret illud & non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus illud: intrepidè assignetur, puta vna hora, vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc quod eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicitur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit, quam ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex propriis meritis consideratæ moueantur æqualiter: sed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis, ut modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, ut vltima opinio Auer. dicit, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo quod in antecedente ponitur

virtus infinita motiua, ponitur consequenter mobili adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: ut dicitur quinto Meta. c. de ad aliquid; & sic tertia conditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessario agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horum dicitur: quod ratio illa tenet, quando vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tantum actiui, necessario supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantum actiuum altioris ordinis, non oportet tantum passiuum supponere: quia quum passiuum non respiciat: nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet quod habeat, aut habere possit aliquam actionem in passio corporeo sibi adæquatam: consequens est, quod non necessarium supposita tantam virtute motiua immateriali supponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuersaliter, tantum tamen motiuum non dicatur ad tantum mobile vniuersaliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Aristot. in Physicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in communi motorem contractum: qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cælum, & non mobile in communi. Constat autem quod tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: ut dicitur secundo cæli, textu 39. Et si curiose quæretur quid dicendum sit ad illud quæsitum. Dicendum est, quod si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quod moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

¶ Ad alteram objectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primo quod non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima cæli esset infinitæ virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessarium mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia. Sanctus Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstractendo à modo operandi, ideo in hac opinione non sunt contrarii per se. Et si dicatur, saltem habetur, quod secundum Auerroem illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo quod hoc est verum non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est auctoritas rationis, quam sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quod non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerro. duodecimo Meta. physicorum, conclusionem quadragesi maprima explanata: duabus distinctionibus censet egere positionem, decentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: ut scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: ut scilicet moueat mediare, & non immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quod ideo non sequitur motus in non tempore, si ponatur primus motor

* Alias consequenter

tor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus infinitate in primi.

¶ Sed hæc opinio à Sancto Thoma & Aegidio octauo Physic. arguitur in sufficientia: à Scoto autem in primo sentent. distinctione octaua, quæstione vlti. ratione vlti. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur à Sancto Thoma: quia quum Aristot. sexto Physic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: scilicet mouere tempore infinito, in textu 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimo nono, & Auer. ponendo in infinita virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imo dicit, quod quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediare mouere non impedit infinitatem temporis: sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio verò: quia si Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur quia virtus infinita habet omnem perfectionem causæ efficientis, quam habet ipsa cum causâ secunda proxima: & ideo sequitur quod immediate potest causare omnem illum effectum in cælo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessarium agit quicquid potest: ut supponitur: & vltra, si causat illud immediate, ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimum virtutis suæ & immediate, non potest agere in tempore.

¶ Ad horum autem primum dici potest, quod quamuis difficile sit reddere illius quæstioni rationem: non tamen est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius non potest sumi ex eo, quod infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas verò velocitatis impossibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat sequelam huius, & non illius, licet habeatur quare illud posset fieri, & hoc non. Nec potest sumi ex eo quod aliter attribuitur infinitæ potentia infinitas temporis & aliter infinitas velocitatis: scilicet quod illa attribuitur infinitæ potentia siue in magnitudine, siue extra: hæc autem in magnitudine tantum. quoniam dato quod hoc sit verum, apud Auerroem reputatur falsum, ut patet ex dictis: & ideo sollicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo quod virtus velocitativa in infinitum non est communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitum est communicabilis: quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se continuatiua in infinitum: qualis est virtus primi motoris.

¶ Impossibile autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, quod ad hoc ut infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, sufficit per se primo respici ab illa, quod mediatio motoris non aufert: mediatio enim causarum non aufert perfectitatem causalitatum.

¶ Non. n. ex hoc, quod sol & homo generant hominem tollitur perfectitas causalitatis solis respectu proprii effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quod infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur quod virtus illa absque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis fatisferi videtur quæsitum, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium verò dicitur, quod illa ratio non excludit, quin illa conditionalis sit vera; Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tempore, supposito eo quod supponit A

uerrois, scilicet quod agat secundum totum suum posset vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quod antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censetur Auerrois.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod aliud est loqui de perfectione causæ, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione causæ ad modum causandi inferre do digredi, sed committitur sophisma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quod primus motor est non minus perfectæ virtutis quam ipse cum anima cæli simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima cæli: quia aliud esse posse, aliud posse tali modo. Et similitur non licet inferre: ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et si quæretur ut arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, quod virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediare? diceret Auer. quod hoc, non est ex defectu potentia, sed ex essentiali ordine connexionis que causarum & effectuum vniuersi, ut in eo saluetur vtrunque, scilicet & perfectas causalitatis primi, dependentia que aliorum ab eo, & distinctio causarum effectuumque cum illarum efficacia & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessarium saluaretur in vniuerso, ordoque vniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ virtutis non esset necessaria connexionem coniunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia ut dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quam secunda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, & sic non remanet, ad quid actio causæ secundæ terminetur. Responderi potest, quod ex hoc quod causa prima plus & prius natura influit, quam secunda, non habetur, ergo totaliter causat ipsum, quantumcunque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omnimodo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem: nec ex eo quod totus effectus causatur ab vna causa, habetur, ergo aliæ causæ nihil faciunt: quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo datur plures causæ essentialiter ordinatæ eidem, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia sed ut totus effectus secundum, quamlibet sui rationem habeat propriam, & per se primo causam, quævis totus à quamlibet fiat secundum rem: ut superius dictum est, Tum quia infinitas causæ primæ non largitur necessarium nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine. verbi gr. Quantumcunque ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipse absque homine posset producere hominem: sed quod effectum proprium in homine efficacissimè sortiretur: ita quantumcunque ponatur diuina virtus infinita & necessario agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium sed ponatur, ipsam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquem effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimum & primum in quolibet effectu. Illud autem quod ibi dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginarium magis, quam philosophicum qui sonat: non. n. alia ratione philosophi (secundum quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus & prius influere in effectum causæ secundæ, quam secundam: nisi quia per se primo effectus primæ causæ, communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, ut patet in propositione adducta & eius commento sicut v. g. causans per se vitam in homine, magis & prius dicitur

dicatur influere in hominem, quam causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius, prius & communius. Ex hoc autem non habetur, quod in illo priori totus effectus secundum omnem rationem habet sufficientem causam per se, & quae alia superflua etiam si dans vitam, esset virtutis infinitae, dato etiam quod speciali causalitate attingeret hominem. Quod tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima non attingit effectum causae secundae, nisi media actione causae secundae: quamvis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsum ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenendo, primum motorem mouere liberè, vel non considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialem, vel tenendo ipsum mouere mediare. Et quod nulla harum Aristoteli repugnat, Auerrois autem sola prima, quamvis tertia ab ipso habeatur.

Ad secundum principale.

Ad secundum argumentum principale dicitur, quod tenendo viam Auerrois de necessitate connexionis virtutum agentium, &c. manifestè patet, quod non ponitur in rerum natura aliquid possibile secundum potentiam actiuam, quin ponatur secundum potentiam passiuam, & quod infinitati potentiae diuinae respondet potentia passiva caeli ad sempiternitatem motus: nec est aliud effectus in motu possibile ex illa virtute accepta, secundum omnes condiciones necessarii ipsam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias responsiones, iam patet responsio dupliciter. Primo admittendo, quod omnipotentiae actiuae responderet passiva: sed non quo ad omne quod esset absolute possibile ex illa virtute fieri: & sic potentia infinitae motu responderet potentia caeli quoad sempiternitatem motus: non autem quoad omnem gradum velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potentiae actiuae vniuersali altioris ordinis non oportet respondere passivum corporeum capax totius eius virtutis quoad omnia: quia non per se primò respicit effectum particularem: ut dictum est, & est philosophiae principii satis consonum. Secundo potest dici quod licet omnipotentiae actiuae responderet possibile, non tamen potentia passiva, ut patet de productione intelligentiarum à Deo: siue ab aeterno, siue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod vnum possibile ad quartum: sed, ut ex dictis patet, virtuti infinitae responderet infinitum possibile, non sic quod possit produci aliquod infinitum nisi duratio: sed sic quod nullis finibus possibilem producibile ab ipsa arctatur: sed quocumque producto potest perfectius producere, quantum est ex ratione virtutis actiuae. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & non primo modo tantum. Quod verò in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectu in proposito magis confirmat, quam impugnet: quia quemadmodum mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo quod possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic quod quacumque velocitate motum potest velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motu: quod scilicet impossibile est dare motuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantum: quod etiam oportet esse infinitae virtutis. Et aduerte, quod de facto secundum philosophos huic argumento dicendum est, quod potentiae infinitae responderet in rerum natura effectus infinitus, scilicet tempus infinitum motus caeli per se productum, & potentia passiva caeli ad hoc. Et quod hoc est sufficiens manifestatum infinitatis: ut patet ex dictis. Caetera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertium principale dicitur, quod licet solo

tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respondendum est, praemissa prius intentione illorum verborum secundum veritatem. Intendit igitur ibi Auerrois loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo: qui nullius orbis est anima, sed concludere infinitatem vigoris non sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc quod motor infiniti vigoris habet necessariò infinitam potentiam, & consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur, quod si motor tempore infinito necessariò esset infiniti vigoris, quod haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vltimus, quod expositione plurium motorum caelestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum, quod sunt motores infiniti. Et sic vltimus sequeretur, quod non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorum ad mobilia, ed motus in nō tempore, &c. Et tenent consequentia ut ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura & potentia infinita intensiue quemadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent, quod possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinuicem. Hæc est sententia Auerrois ibidem: ut patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quod non sunt in eo tot verba quot errores. Consequenter primo nihil valet. Propositio deinde dicens, quod quilibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliqua, non tamen iuuat cum alia coassumpra, scilicet infinitam non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quod si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, quod vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum: vtraque pars est infinita & tamen totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo comparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quod vnum non sit maius alio: & quia talis est comparatio in proposito nostro, patet nihil concludi. Et ut ostendatur quantus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quod etiam comparando in finitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius tercentis sexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille singulis triginta annis vnam complet: illa vero vigesimo octavo quoque die vel circa suam peragit. Vnde diuus Thomas præclare docet in tertia parte, questione decima, articulo tertio ad tertium, quod non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super text. 37. & 38. tertii Physicorum, ubi dicitur quod infinitum non est ut substantia, sed ut accidens quærendum: accidentis autem proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierum: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi in ordine dierum. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tamen multo plures horæ illorum dierum quam ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tamen multo plura minuta illarum horarum quam horæ ipsæ. Necas quoque esse videtur,

se videtur, conditiones totius & partis in impartibili & summe perfectio, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiens, viuus, quam hoc solum, scilicet Deus: aut conuerso: siue ponatur finita virtus siue infinita: quia non est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundum verò modum arguendi dicitur, quod sicut tactus quantitatus, quia secundum extrema est, expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quæ interiora penetrat, magis conferuat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, ut omnia excludat, nihil secum compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium est sic omnia implere, ut ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificantia illimitationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur, ut superius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quod dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatio aliquid, propriis constitutivis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab alijs, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusque extremi: & de hac est sermo Auerrois ibidem. Secundo modo non infert finitatem nisi vnius extremi, scilicet participantis tantum. Illud autem quod est per essentiam, ex hoc ipso quod pura est ab alijs distinguitur absque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nulli positum excludat virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale.

Ad quartum principale dicitur, quod consequentia nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quod distantium ab aliquo in infinitum, alterum non sit altero propinquius illi: ut patet manifestè, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quod tam pars intercepta sub Tropico Cancris, & circulo Aequinoctiali, quam pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem: & tamen dubium non est quin pars sub Tropico Cancris esset propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam moueretur. In successiua verò, quum tam dies hesternus quam hodiernus in infinitum distet ab aeterno tempore præterito, constat tamen quod propinquior hesternus fuit quam hodiernus, & hodiernus quam crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt contra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam: & tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantum, sicut contingit in proposito, & in instantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantie cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, ut patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiernus dies fuit hinc tempus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapso,

quam dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantie ratio habetur: ex parte verò creaturæ distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quod vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, vnde distantia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum: & quod quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

Ad quinta tum prima capite.

Ad quintum principale dicitur breuiter, quod omnes auctoritates Auerrois in hac re, excepta illa octaua Physicorum, qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus caelorum: ut ipsemet Auerrois in comment. quadragesimo primo. Duodecimi dicit: quum post distinctionem infiniti à finito subdit, quod proportio inter motorem, & mobile in caelestibus, est propter motorem finitum: & quod propter ipsum dicit Aristoteles in secundo Cæli, quod primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quod ideo sepe Auerrois negat dari motorem infiniti vigoris, sic, quod possit semper velocius moueri: non ex defectu potentie primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, ut quemadmodum negatur nono Metaphysicorum comment. septimo. Deum posse producere muscain, non ex defectu potentie, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore caelesti mobili: ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quod motor aliquis possit semper velocius moueri. Non ex defectu potentie primi motoris, sed quia non potest moueri nisi mediante anima caeli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quod in comment. 9. octauo Physicorum dicitur: scilicet quod motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit a multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ: sed tantum mouet ut finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est questio: sed tantum sempiternitatis motus.

Ego autem nolens Auerrois Thomistam facere, neque me Auerrois, sed veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerrois, quod sepe mentem meam pulsauit, tanquam de Aristotelis officina veniens: scilicet quod virtutes immateriales non sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales: scilicet quod non sunt proportionales motibus, ut scilicet quanto maior motus, tanto virtus immaterialis maior: quemadmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Aristoteli octauo Physicorum, quia quum sufficienter excludatur ex text. septuagesimo octauo, & septuagesimo nono, quod nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo quod talem virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequitur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam caeli mouere tempore infinito: restat quod virtus illa sit extra ordinem virtutum corporalium, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur quod sit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtute. Opus Caiet. V tuali

tuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu ultimo octavi Ppyficorum dicitur motorem celi esse potentiam infinitam, ly infinita, purè negatiuè teneri debet, id est non finitè. Hanc credo fuisse tunc mentem Auerrois: quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (vt ex supradictis examinando rationem Aristotelis, & commentum. 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Aristo.) ideo in 2. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et sic fit finis præsentis quæstionis, anno Salutis. 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rebus natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, quod nullo philosophiæ principio negato, non solum sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATUS TERTIUS, De Potentia neutra, & de natura potentia receptiua, in duas quæstiones diuisus.

- Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.
- Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

QVAESTIO PRIMA.

Utrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

VXTA Primum articulum primæ quæstionis remanet tractanda quæstio de potentia neutra. Vnde queritur: Utrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quarto respondebitur obiectis.

QVò AD Primum. Res naturalis sumitur hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiationem eorum quæ dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic, & alijs similibus: quæ tamen in rerum natura actua liter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutrale inclinatio neutrale respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primò per negationem potentialitatis ad vtrumque: quænammodum colorabile, nec ad

grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptium sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusque: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatum: & hæc proprie vocatur potentia neutra. est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinatur. Hæc de primo.

QVò AD secundum. Scotus in prologo primi sent. quæstio. 1. & in 2. dist. 2. quæst. 6. tenet dari potentiam neutram ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinatur in illum, violenta vero, si ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra vero, si neque inclinatur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi: ut motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertii: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talem potentiam: neutra vero, si neque inclinatur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in aliquo loco violento. Et probatur sequela per Auicennam 9. Meta. uolentem quod si motus celi esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabilendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

¶ Quoad tertium propono unam propositionem, & vnam distinctionem, ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquem actum. Probatur quod ad primam partem: quia, ut dicitur nono. Metaph. text. decimotertio potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primò respectus ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per secundò, illi æquiualeat. Quod ad secundam verò partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secundo Physico. text. septuagesimo octauo, vnum quodque sicut agitur, ita aptum & natum est agi, & e contra: sed potentia fit à natura, & est propter actum: vt patet nono Metaph. text. decimo quinto, & decimo sexto, ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primò respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primò actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in secundo Physico. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem, & cæ. Distinctio verò est, quod potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, scilicet sonos. Si comparatur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primò: si ad contrarium violento: si ad disparata, nulliter, nisi forte per accidens. Nec hæc egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obieciat actus, ad quos potentia se habet obedientialiter. Sed quoniam de hoc erit sequens quæstio, nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil propositio obstant. Ex his

his autem deducitur opposita opinio: scilicet quod omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenta, ita quod nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obedientiali: vt potè non spectante ad præsens propositum. Probatur autem hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut contrarium his: sed tam actum per se primò respectum, quam per se secundò, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violento: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primò respicit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quod autem hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de alijs. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet 12. Metaph. in tractatu de principijs prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

¶ QVò AD QVARTVM respondetur, quod distinctio illa trimembris est voluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie, iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolute, & aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni: vt patet de superficie celi. Itaque loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quod vt sic non est indifferens ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quam ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundò. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut mutationem acquisibilem quouis modo: per se autem secundò respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter in omnes: & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id verò quod adducitur de potentia locali in angelo, dicitur, quod falsum supponit: scilicet in angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius vbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet sollicitari nisi de actiua potentia angeli: quam constat esse naturalem, liberè tamen exercitam. Quamuis ea quæ adducuntur à Scoto ad probandum suum intentum de angelo, non cogant: quoniam hæc consequentia formaliter non valet, A est naturaliter in vno loco, ergo est violento in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violento: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. conuincit: quoniam non nisi de motu merè naturali verificatur dictum eius. Motus enim celi naturalissimus est ex parte principij passiu: ita quod ex hac naturalitate redditur ratio, quare in eo nullus est labor mouenti: vt patet

secundo celi, textu 3. quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur quoniam sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiu: absque seque la inconuenientium, sicut de motu celi dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO II.

Utrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

VXTA Eundem articulum querendum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto respondebitur quæstio.

QVò ad primum: potentia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est, quicquid sit de ipsa, vt elicitua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundum naturam cursum adipisci vt gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiue, id est, potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus quæstionis est, Utrum potentia in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVò AD secundum, Scotus in primo, quæst. 1. prologi: & in q. 4. distinct. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis. Putat namque, quod potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus, & quod in prima comparatione nulla est supernaturalis, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quod potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiue capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: & ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, vt visio Dei, &c. maxima est perfectio, ergo, &c. Sumus igitur secundum hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVò AD Tertium, tria minus bene dicta in præfata opinione videntur: scilicet principalis conclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Maxime Opus. Caiet. V. 2. le in

lè in primis vtitur ly supernaturale, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturalem vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Constat nanque, quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Sortis producitur naturaliter: secundo autem, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusque, supernaturale est, quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti usu, per hoc quod aliquid fit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid fit supra illum. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quod potentia naturaliter perficitur per suum actum, & similiter appetit suam perfectionem: aut ly, suum, significat suum per informationem acti vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo mò, falsa è maior: graue. n. existens sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamè esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem, vt suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: as enim immediatè est receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquatur: & irrationabilis ostendatur probando oppositam. Hæc de tertio.

Quo ad quartum, conclusio responsiua quæstio est, quod potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, vt gratia: & secundum talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis: sed quod cæco in instanti detur, supernaturale est. Caritas verò & talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeo vt implicet contradictionem, connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt enim ipse Scotus in secundo, distinctio. 13. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, à fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti usu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur quod supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundo, ex parte potentia: sic: Omnipotentia passiuæ naturalis, responderet aliqua potentia actiua proxima; ergo responderet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Aristotel. 3. de Anima textu decimo septimo. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quod in omni natura, vbi est ipatiens, oportet ponere agens. Et certum est quod de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiuam nõ fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicentis, quod sufficit quod datur primum agens. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actiuum naturalis potentia, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertio ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium

propriatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phys. dicitur, consequens est, quod cognita quidditatiuè re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potentia: & quum potentia cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. consequens est, quod actus, ad quos sunt naturales potentia, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quod ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscantur supernaturalia: quod est manifestè falsum. Et confirmatur: quia certè scimus hanc maiorem, quod nulla naturalis potentia est frustra: ergo si scimus hanc minorem, quod in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quod scimus supernaturalia illa debere esse: & sic scimus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantiem impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens, quod anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quod substantia non potest à nobis pro statu isto quidditatiuè & propriè cognosci: quoniam quicquid sit de hoc, habetur intentum, scilicet quod ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine, pollicita, resurrectione, & aliis huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum, Hæc de quarto Finis.

TRACTATUS QUARTUS.
De Subiecto naturalis Philosophia,
vnica quæstione consentus.

QVÆSTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturalis.

QVAERITVR, an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

¶ Et videtur quod non. Primò, quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur quod poneretur secundum rem corpus mobile subiectum philosophia, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abstrahibilem à substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ Secundo sic: Subiectum scientia: debet esse vnus rationis formalis: alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientia: quia, vt dicitur in primo de anima, in text. n. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primò passionem: quia ei, quod non est in se natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter

quenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quod illa duo ponuntur ad circumloquendum vnã rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quod tora scientifica cognitio ex illo dependet: sed si circumlocutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in alio, dicere quod est ratio formalis in scientia, & quod circumloquitur illam passionis nomine, vt potè occultam, ergo, &c.

¶ Tertio: Si ens mobile esset subiectum philosophia naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysica, aut esset subalternata illi: vtrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quod ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum cap. 22. dicitur, quod eiusdem scientia: est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui adscribitur ens mobile, pars Metaphysica. Si secundo modo, sequitur quod philosophia naturalis Metaphysica subalternaretur: eò quod dicitur in primo Posteriorum, ca. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientia: subalternata: conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quarto sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluntur passiones & conclusiones illius scientia:, vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones Physica: resoluntur vltimò in Philosophia naturali ad quod quid est substantia, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali: ergo substantia naturalis, seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN hac dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio Sancti Thomae. Tertio simul ipsa confirmatur, & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum sciendum est de subiecto adæquato Philosophia: naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter quod hi à nostra refecandi sunt disputatione, quam inter Philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophia: dicunt: operiuntque errorem suum Theologica: pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophica: esse animam humanam, partim abstractam, partim non: vt dicitur secundo Physicorū, text. 26. & vltimum, quod potest naturalis de intelligentijs attingere, & declarare quia sunt: vt Auerois dicit primo Physicorum, commentario vltimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriam opinionem Theologia: sententiam asserere: sicque theologia: facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab ecclesia appro-

batis traditum, quod angeli sic mouentur, vt motus continui subiectum sint: sed potius oppositum, vt in Theologia discussum à Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censet, glorientur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

¶ His ergo omisissis, ad naturales transeamus: Quorum opinio nõ est vna, dum alij mobile, aliens alij vtrunq; ex subiecto physica: refecandū putant: Et illi quidem qui neutrius nomen recipiunt, secunda & quarta ratione ad oppositum facta mouentur: & sensibilem seu naturalem substantiam subiectum fore censent. Qui verò ens tantum abiiciunt, corpus mobile subiectum philosophia: ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam ly mobile, passionem significare concedunt: quidam autem rationem formalem corporis physici supponere contendunt. Mobile autem tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, S. Thomistarum tenentium ens mobile: & Albertistarum, dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: & quorundam etiam modernorum asserentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Quo ad secundum. Cum ens mobile complexiorem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primò quidem circa ly mobile triplici opus est distinctio.

¶ Prima est, quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, vt distinguitur contra mutationem in 5. Physic. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, vt continet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est quod aliquid potest dici mobile, dupliciter, scilicet subiectiue: quod scilicet est subiectum motus: & terminatiue: quod scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiue quàm subiectiue, vt ex dicendis apparet. iudicio tamen meo indistinctè tenendum est, non ea ratione vt sit commune ad omnia quomodocunque mobilia: contineatque vt partes subiectiuas materiam & formam, &c. quia hoc est contra sancti Thomae in primo Physic. super text. com. 6. vbi in diuisione literæ expressè dicit, quod in primo libro Physic. agitur de principijs intrinsecis entis mobilis, scilicet de de materia & forma: ex hoc apertè insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophia:, non esse totum vniuersale respectu materia: & forma:, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt scilicet illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiue an terminatiue mouentur ea quæ moueri videmus, ratione magis discernitur, quàm ex sensu habeatur.

¶ Tertia est quod mobile æquiuocum est nomen ad aptitudinem, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quæ est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum & passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia, sic quod totum aggregatum subiectum sic) quia oportet Opus. Caiet. V 3 subiecti

Auerror-
stæ ali-
qui, Alberti &
Aegidii
sequaces.
Quinq; o-
piniones
naturales
de subie-
cto philo-
sophia: na-
turalis ad-
æquatur.

subiecti vnam esse rationem formalem, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis vna ratio formalis constitui nequit nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subiectum sic constitutum, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita qd mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, quod sit subiectum philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio (supra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile est subiectum Physicæ. Suadetur autem in proposito sic sumi mobile ex subiecto mathematicæ: sicut enim Physica est de entibus in eo quod mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quod quantia. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectum ens quantum: vt quantitas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu proprium accidens est, ratio formalis subiecti mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectum ens aptum moueri, sic quod aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et confirmatur hoc magis Alberti auctoritate: qui in 1. Physic. sic distinguens corpus in Metaphysicum, Mathematicum & Physicum, mobilitatem, quam rationem formalem subiecti dicit, posteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nec obstat quod eisdem scientiæ est cõsiderare de passione & subiecto eius: quoniam hoc intelligitur quando tractatur de passione vt passio est: non autem quando passio primum subiecti locum tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantiæ principis subiecti eius, a quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat quod perfecta cognitio de re non habetur absque quod quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quod non sit euidentis & scientifica: sed vt absque quod quid est subiecti, consummata omnimodaque notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat an quantum sit substantia vel accidens, & quantitatis subiectum, &c. & tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo Metaph. text. & commentario vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est, quod secundum eam ad philosophum naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditatum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & consequenter philosophia naturalis nõ esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti in Physicæ acceptatur, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac per hoc descendendo à mobilitate incommuni ad talem, vel talem mobilitatem in specialibus partibus philosophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quemadmodum adæquati subiecti mobilitatis quod quid est ommissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omittenda sunt: quoniam nulla pars aliquius scientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo quod Metaphysicæ est cõsiderare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, quod mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum si est passio: sed eius fundamentum. Cum enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomen

sonat, quibusdam entibus repugnet, scilicet separatis à materia, & quibusdam non, scilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter: consequens est, quod aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui. 10. siquidem Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquatur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substantia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundum illud octaui Physicorum text. commentar. vigesimo quinto, in omni motu corruptio est. Sanctus Thomas etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Aristoteles quoque in primo Physicorum text. octaui. idem sentire videtur: dum dicit quod ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristote. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum: sicut & quamlibet passionem subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quod sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Physicorum text. commentario sexto, non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modo non sint principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietates est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantum distinguere oportet, quod dupliciter entis nomine uti consueuimus. Primum, pro omni eo quod habet esse quocunque modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo quod proprie esse dicitur: hoc autem in his, quæ sunt, est id quod proprie fit: eius siquidem est esse proprie, cuius est fieri. Id autem quod proprie fit, vt 7. Metaph. text. comment. vigesimo octaui. patet, est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quod aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quod sit proprie ens, & qd sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile communius quam sit corpus mobile, & quam substantia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia composita, quæ solam mutabilia sunt siue sint substantialia, siue accidentalia, siue secundum formam absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorum, quãto ens aliquem gradum concomitans prius est illo: dato

etiam

etiam quod ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: quoniam sicut substantia rationalis abstractius quid est quam animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quam substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile, æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quemadmodum concedens substantiam rationale n, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus animal, & cetera & continuè ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descenderet, d. m à substantia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatum, & cetera veniretur. sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, & cetera. Cum igitur in re mutabili considerari possit, & quod sit corpus mutabile, & quod sit substantia mutabilis, & quod sit ens mutabile, diuini Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti philosophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quod ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum, quod vnus est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

Quo ad tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissimè significatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò sic: Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatum subiectum primarum passionum naturalium: ergo, & cetera. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physicæ, vel saltem vna de primis, aut eis æquivalente, vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: sed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidentis, quod oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex primo Physicorum per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum subiectum primò sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. a textu 19 vsque ad text. 29. dicuntur, scilicet quod materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non ardeantur, sed materia, forma & priuatio

generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: & materia: forma & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantiæ continent propria principia cæterorum generum, quia sunt causæ eorum (vt ibidem docet Aristot.) sic substantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile & transmutabilitas substantiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo. Primò: quia falsum est, quod principia propria substantiæ mutabilis sint principia principiorum cæterorum generum mutabilium. Quamuis enim sit verum & expressum in 11. Meta. capit. supra dicto, quod per se principia essendi in genere substantiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus: id est, quod materia & forma substantiæ sunt causæ materiæ & formæ in quantitate & qualitate, &c. Veritati tamen aduersatur, quod per se principia transmutabilitatis substantialis sint principia principiorum transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere substantiæ, quæ est per se principium non substantiæ, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile secundum locum, habet omnia propria principia, scilicet materiam, formam & priuationem: cælum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia. siue ibi sit materia: quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia, & forma: nullo enim modo est ens mobile substantialiter. Secundò: quia dato, quod esset talis inclusio virtualis, adæquatum tamen subiectum transmutabilitatis, & similiter adæquatum principium ex materia, forma & priuatione esset non substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem habet subiectum adæquatum secundum prædicationem, in quo reperitur causa, secundum quam inest quibuscunque proprietates illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius: illud ad quod per viam resolutionis proprietates illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo, de vniuersali. Docetur enim ibi sifere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæterisque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas communis alicui analogo ad substantias & accidentia: cum accidentia & eorum proprietates, & principia in substantiis virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum transmutabilitatis, in seipso adæquate claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniam propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in communi, sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & e conuerso, eò quod priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

V 4

¶ Secun-

¶ Secundo probatur propositum, & directe arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponit in naturali philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo non corpus mobile, sed ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 3. sexti Physi. vbi probatur quod omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tum ex eo, quod si corpus mobile ponitur adæquatè subiectum, oportet supponi mobilitatem coniunctam esse corpori, aut vt rationem formalem, aut vt passionem: tum ex eo quod oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adæquatam scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est ratio Sancti Tho. in primo Physic. nunquam enim dixit ipse, quod philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, nõ egent medio, sed sensu, quo vel seipos moueri percipiunt) sed dixit quod probat omne mobile esse corpus. Et vt plenè huius rationis vis percipiatur, aduertendum est primò, quod subiectum adæquatam scientiæ resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet & quod sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quod sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam cæterorum, & quod sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur, & vt dicit Auer. in 1. Phy. cõ. 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatum est nobis, quod oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Physic. cõ. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. I. hom. dicit, quod ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendum est secundo, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniunctam corpori: ad hoc tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adæquatam, nihil refert quod horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum: ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quod complexum aliquod, vel complexè significatum induat rationem subiecti adæquatam in scientia, oportet id quod est vt formale, & sit & supponatur per se coniunctum alteri, vt passio, vel ratio formalis alioquin frustra de materiali parte complexi illius quaestio fieret: cum ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quaestiones scibiles sunt: Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi inesse: ita est impossibile supponi, nisi omne tale inesse illi supponatur: quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præxigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mo-

bile corpori connexum esse: imaginari enim non potest, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius, id quod communius illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod complexum vel complexè significatum habeat rationem adæquatam subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod vt formale adæquatam scientiæ, quam id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationem formalem contraheret, scientia, quæ adæquatè rationem formalem respicit, subiectum suum excederet: nihil autem refert, vt dictum est, coextensionem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatam subiectum ponatur philosophiæ naturalis, oportet philosophiam, quæ de mobili, in eo quod mobile est supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatam sibi subiectum, quamuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quandiu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta sanctum Thomam, sic colligendo formare. Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexè significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia constitueret sibi ipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualeat maiori sancti Thomæ breuius assumentis, nulla scientia probat: id est, constituit, vel componit sibi ipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, æquiualeat dicere, si ulla scientia componit aliquod, vt sit suum subiectum: & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, constitueret subiectum suum, ergo, & c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. Omnis autem verborum sollicitudine, directe syllogizandum est sic: Nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatam illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile non est subiectum in philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo quod omne coniunctum, quod ponitur adæquatam subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensionem rationi formali adæquantam scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensionem rationi formali: ergo. Minor ex sexto Physic. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuersalem coniunctio mobilis cum corpore, & processu philosophiæ naturalis, maxime in secundo Physi. & secundo tractatu primi de Cælo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent contra rationem hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non videtur verum, quod in sexto Physic. probetur, omne mobile esse corpus: eo quod in tex. 32. probatur tantum omne mobile esse diuisibile. Constat autem, quod si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habeat diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile communius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, quod quia non cadit in intellectu humano, quod aliquid supponatur esse corpus, de quo

quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur, experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quodam quantitate molis: ideo si in philosophia nõ supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi non potest esse corpus, quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat, quod non habetur: ratio autè ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physi. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessariorum consequens conclusionem formaliter conclusam, relinquatur maius inconueniens, quod scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à Philosophiæ principio: vt patet 3. cæli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranque conclusionem propositionem indistinctè intelligunt. vnde Auerrois in primo cæli, commen. 5. dicit, Probatur est in sexto Physi. quod omne mobile est corpus, & c. Ad secundum verò dicitur, quod licet ens sit communis corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamen est sic communis, quod alicui in sit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundo dici (licet in idem redeat) quod in 6. Physi. probatur omne mobile esse corpus, id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quod mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quod corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cum oportet supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex Metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, concluderet hoc non posse supponi in ipsa: si autem, à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phys. commen. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali, quæ scientia ex se est evidens absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota, & non accipit ea positione, quamuis à Metaphysico defendi debeat si impugnentur, vt in 1. physi. tex. commen. 12. dicitur.

¶ Tertio probatur idem autoritate, & primò Aristot. in 3. Physi. vbi in diffinitione motus nõ posuit corpus aut substantiam, sed ens in potentia, & c. Ex quo arguitur sic: Id est subiectum philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium, quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet in septimo Metaph. text. 15. sed non corpus nec substantia sed ens in potentia secundum quod in potentia (quod idem est quod ens mobile, vt patet in tertio Phys. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium, scilicet motus, & c. ergo ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Et confirmatur hoc idem ex primo Physi. tex. 11. vbi supponendum dicitur in Philosophia omnia aut quædam moueri, & non omnia aut quædam corpora, & c. Secundo autoritate Auerrois, qui licet non sollicitus de vocabulis in 3. Metaph. physi. commen. primo ens mobile. & in 12. eiusdem commen. 5. corpus mobile, & in proemio Physi. res sensibiles subiectum philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum pon-

derari voluerit: in secundo tamen Physic. expressè docet aliquid prius corpore subiectum esse philosophiæ naturalis; dum dicit commen. tertio: Et sciendum est, quod subiectum istius libri est natura, & principia naturalia, cum sint communia omnibus rebus naturalibus, & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus, neque alia, de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mundi. Ex quo habetur quod apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsque ad librum de cælo & mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in tex. com. secun. Et rursus, habetur subiectum Physicæ esse commune corpori & alijs, de quibus considerat naturalis, vt prima ratione assumptimus. Nõ ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophiæ naturalis: non autem significata per substantiam, aut corpus naturale, vt mobile, vel sensibile. Quod autem illis vocabulis conuenientissimè significetur, sic patet: Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur, quam sensibilis: quoniam admissio ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectione: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile supposito autem ente mobili, philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quod naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in primo Physi. tex. 11. contra Parme. & Meliss. concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem subijciatur, omnia aut quædam naturalia moueri. Tum quia subiectum notissimè debet supponi, & constat diffinitia notiora esse diffinitio: vnde cum motus naturam diffiniat, quod clarè significatur per ens mobile, obcurè importat per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendū est, vt plures, 2. Topic. vltatissimum autem est natura nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobiliū sint, siue non. Et propterea si ens naturale supponetur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali, quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio, quod si distinguendum esset, & ens naturale, id est, habens in se principium motus supponendum, cur non potius absque glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimeretur? præsertim quod secundi Physic. principium anticipandum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomē clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

¶ Nunc quartò superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidenti, non est contra sanctum Thomam, nisi secundum analogiam naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, s. substantijs, quantis, & qualibus, & cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri, quia homo ipse in quantum est ens mobile, aliud est à seipso, in quantum est substantia mobilis. Et propterea non sequitur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas communiter sumpta, (vt de ea in hac loquimur questione) non est passio, sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd possibile substantiale prædicatum est entium, à materia sumptum, nõ enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsam consequentem, sed per intrinsecam suam. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quòd possibilitas apud physicum: vt exercitatis in istis scientijs, non authoritate notum est. Sed quia hoc nõ est à prædecessoribus discendum, & vt nouum non facile acceptabitur, sic debilitate firmatum, ideo secundò dicitur, quòd si mobilitas sit passio, adhuc subiectum Philosophiæ conceditur esse vnus ratio nis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsum respondetur tripliciter. Primò, quòd quamuis in scientijs à priori procedentibus subiectum debeat esse primò, & maximè notum; quòd ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientijs à posteriori doctrinam facientibus, qualis est naturalis Philosophia, vt Commentator dicit in proemio, & in commentarijs primi Physicorum commentario secundo. Sufficit enim quòd sit primò & maximè notum, quòd ad an est, & quid nominis: vt ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo. potest enim idem cognoscisci probabiliter & demonstratiuè, per communia, & propria, &c. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionem, vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum, & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur, quia multorum notitiam acquirimus in Philosophia naturali quæ per intima eorundem cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quam per passionem, sicut ratio illa cognoscitur,) respondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima non attenditur penes aliud quam euidentiã. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentiã latitudinem attendere oportet, & propterea aliud est cognosci intimiùs, & aliud euidentiùs. Cũ enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæstioni, siue non, habeat euidentiã ex cognitione subiecti, sicut ex principio; necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequenter maiorem ceteris. Et verè sic est in proposito, quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentiã certa: propter quòd autem vnum quodque & illud magis est vt dicitur in primo Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oportet omnino esse primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectiõis scientiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentiũ, difficultasque in soluendis questionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscuque, sed eos tantum, qui genus, scilicet illius subiecti, nõ egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est possibile: vt ex his, quæ scripsimus super caput 13. primi Poster. patet, quia accidentalitas illius perfectiõem, & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quòd respectu entis non est possibile cum nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obijciatur, quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ, quia tractatum illum fortè nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectum, quam quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam ad æquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad æquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clauum in æquato mobilitatis subiecto, quòd est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffuse diximus.

¶ Et hic fit finis huius quoniam in conuentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis, 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, sollicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum, & quo præstas ingenij acuminem, discute dans veniam minus consentaneis, memor quòd nihil in vno vnquam genere cultum repentinumque fit. Vale.

TRACTATUS QUINTUS,
De nominum analogia, in vndecim capitula diuisus.

- 1 Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.
- 2 Analogia attributionis quid sit: et quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.
- 3 Analogia proportionalitatis quid, & quomodo proprie analogia dicatur.
- 4 Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.
- 5 Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.
- 6 Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis.
- 7 Qualis analogatorum secundum analogi nomen definitio.

- 8 Qualis sit in analogo comparatio.
- 9 Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.
- 10 Qualiter de analogo sit scientia.
- 11 De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum, & vsum.

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

Inuitatus, & ab ipsius rei obscuritate, & à nostri æui stibili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, ad eò, vt sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in alijs scientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod si vilo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel in disunctionis, vel ordinis, vel conceptus præcisi vnitate, cum inæquali participatione constituunt: Ex dicendis nanque patebit opiniones huiusmodi à veritatis, (quæ vitrò se offerebat) per abrupta deuissæ.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. Adeo tamen extensum distinctumque est, vt multa nomina analogia abusuè dicamus: & multarum distinctionum adunatio si fieret, confusionem pareret. Ne tamen reò obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, vnica diuisione trimembri omnia comprehendemus, & à minus proprie analogis ad verè analogia procedamus.

Triplicem analogiam.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analogia omnia reducuntur, scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem & vsum Arist. vltimus modus tantum analogiam constituat: primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analogia inæqualitatis.

¶ Analoga secundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectiõis: vt corpus nomen commune est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi aut analogia Logicus vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones considerat nomen, iste autem naturas. vnde & in 10. Metaph. text. comment. vltimo Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens vnitate rationis seu conceptus tantum. Et in 7. Physico. text. comment. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes, quia huiusmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnã naturam simpliciter, sed multas compositur sub se naturas ordinem inter se habentes, vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multum consueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis, & corpore, &c. Hanc analogiam S. Th. in primo sentent. distinct. 19. vocat analogiam secundum esse tantum, eo quòd analogata parificantur in ratione significata per illud nomen commune, sed non parificantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno quàm in alio cuiuscunque generis ratio, vt in Metaphysica pluries patet. Non solum enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera, & sic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auerrois in comm. 2. 2. Metaph. sic dicens, cum vnitate generis itare prioritatem, & posterioritatem eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analogia vocantur, quia considerata inæquali perfectiõne inferiorum, per prius, & posterius ordine perfectiõis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vsum venit, vt quasi synonyme dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius; Abusio tamen vocabulorũ hæc est, quoniam dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo inueniantur vnitas, abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, non oportet determinare: quoniam vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

Analogia autem secundum attributionem sunt, quorum nomen est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum, commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animalis, & ratio omnium in quantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, in quantum sanum, subiectum dicit sanitatis: vrinam vero, in quantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, in quantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

Analogia attributionis quid.

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum: vocando pro nunc causam exemplarem, causam formalem. Contigit siquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundum aliquam vnã denominationem, attributionem diuersin. odè habere: vt patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaphys. text. comment. 2. ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem positum. ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic. cap. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinate se consequentes: scilicet quòd analogia ista sit secundum denominationem extrinsecam tantum: ita quòd primum analogatorum tantum est tale formaliter, cetera autem talia denominantur extrinsecè. Sanum enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina, & alia huiusmodi sana denominantur non à sanitate eis inherente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè, vel causaliter, &c. Medicamentum quoque à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominatur. Instrumenta verò, & quæcunque alia medicatiua dicuntur,

Primum analogatum hac analogia oportet esse rationale formaliter, tunc vero non nisi denominatione extrinseca.

dicuntur extrinseca denominatione ab illa arte dicitur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cetera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis mensura, dispositio nes, actiua, &c. sunt. Boni quoque ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cetera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, quod hec huiusmodi analogia conditio, scilicet quod non fit secundum genus causae formalis inherens, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter, id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomen quod est analogum per attributionem, est conueniens. sic quod primo tantum conuenit formaliter: ceteris autem extrinseca denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falsa vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quod omne nomen analogum per attributionem vt sic, vel in quantum sic analogum conuenit analogatis sic, quod primo conuenit formaliter. reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu praecedentium manifeste sequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus substantiis & accidentibus, &c. in quantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiue vt sic sola substantia est ens formaliter: cetera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes, &c. sunt. licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inherens in quantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illam et bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Analogum est vnum numero in omnibus analogatis positiue, si sumatur particulariter negatiue, non, si sumatur vniuersaliter.

Et ex hac conditione statim inferitur alia, scilicet quod illud vnum ad quod diuersae habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnum non solum ratione, sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, secundum quod analogata dupliciter sumuntur, scilicet vniuersaliter, & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessarium est vnum numero verum & positiue. Si autem sumatur vniuersaliter, illud vnum necessarium est vnum numero negatiue, id est non numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddam & non vnum numero. Verbi gratia: si sumantur haec vrina sana, haec medicina sana, & hoc animal sanum: haec omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vnam numero verum esse. Sortes enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem: medicina, quia illam fecit: vrina, quia eandem significat, &c. Si vero sumantur animal sanum in conueniens, & vrina sana in conueniens, & medicina sana in conueniens: sic formaliter loquendo, sanitas a qua huiusmodi sana dicuntur, non est vna numero in se: eo quod causae vniuersales effectibus vniuersalibus comparanda sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & alijs huiusmodi: sed est vna numero in illis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, & vrina & dieta: quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in dieta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex praecedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id a quo denominatio sumitur in denominatis sicut vniocum multiplicatur in suis vniocatis: & propter hoc, dicitur vnum ratione tantum, & non numero, in suis vniocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis a-

animalis nomine adunatae in vna ratione.

Ex hac autem conditione inferitur alia: scilicet quod primum analogatum ponitur in ratione ceterorum secundum illud nomen analogum: quoniam cetera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cedit siquidem in ratione medicinae, & dietae, & vrinae &c. in quantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cetera sana non possunt, & simile est de alijs iudicijs. Ex hoc autem sequitur ulterius, quod nomen sic analogum vnum certum significatum conueniens omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis non habet. Et consequenter, quod nec conceptus obiectiuus, nec conceptus formalem abstractentem a conceptibus analogatorum habet: sed sola vox cum identitate termini diuersi: odè respectu conueniens est. Ita quod cum in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogum, terminum quidem distincte significat (vt sanum sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè, & confuse importat, vt primum distincte vel quasi distincte ostendat, ceteros autem confuse, & per reductionem ad primum. Sanum enim respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significatis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatem distincte importante confundit: vt respectum primum, scilicet habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolute dicimus sanitatem habentem, vt subiectum, ceteros autem respectus indeterminatè importat & per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, scilicet quod conueniens omnibus analogatis non secundum vocem tantum: & quod simpliciter prolatum stat pro primo, & quod non est prius primo analogato, in quo tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiariter significat, & supra omnia analogata superioris significatum non habet.

Diuiditur autem a S. Th. analogia haec in analogiam duorum ad tertium: vt vrinae & medicinae ad animal sanum, & in analogiam vnius ad alterum, vt vrinae vel medicinae ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra a supradictis: quonia hoc circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cetera ex alia parte, & quod secundo analogatum vnum hinc & alterum inde ponitur, secundum quodcunque genus causae analogia fiat. Primo enim & ceteris sic conueniens est analogum, vt nihil eius prius ponatur aut significet, & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia a primo loco vnius. Secundis autem analogatis sic conueniens est nomen analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponatur: primum, scilicet ad quod omnia secunda attribuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum, quia non inter se est attributio, sed ad primum. Appellatur autem analogia secundum attributionem a Logico aequiuoca: vt in principio Praedicamentorum patet: vbi animal aequiuocum dicitur ad animal verum & pictum. Animal enim pictum non pure aequiuocum, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur, & in ratione eius in quantum animal manifeste patet verum animal accipi. Querenti enim, quid animal pictum in eo quod animal? respondetur, imago animalis veri. Philosophis vero Graecis, nomina ex vno, vel ad vnum, aut in vno & media inter aequiuoca & vniocata dicuntur: vt pluries in metaphysica patet, & expressè in 1. Eth. huiusmodi nomina analogia distinguuntur, vt infra amplius dicitur. A Latinis autem vocantur analogia vel aequiuoca a consilio. Hanc analogiam S. Th. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum intentionem.

Primum analogatum ponitur in intentionibus.

intentionem, & non secundum esse, eo quod nomen analogum non fit hic conueniens secundum esse, i. formaliter: sed secundum intentionem, i. secundum denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen conueniens non saluatur formaliter nisi in primo, de ceteris autem extrinseca denominatione dicitur. Haec ideo analogia apud Latinos dicuntur, quia proportionibus diuersas ad vnum dicuntur extendi proportionis nomine ad omnem habitudinem: abusu tamen loquuntur haec est, quamuis longè minor, quam prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis fit scientia & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiae & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes haec dicuntur) & deinde a primo ad alia procedere: sicut a centro ad circumferentiam diuersis proceditur vijs.

C A P V T I I I.

Analogia proportionalitatis quid sit, & quomodo simplex sit, & quomodo proprie analogia dicatur.

Abusu igitur analogis ad proprie analogata ascendendo, dicimus analogia secundum proportionalitatem dici, quorum nomen est conueniens, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, analogia secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen conueniens est, & ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione & videre intellectualiter, conueniens nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem animae offert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam (secundum, quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria, vtrobique enim dupla proportio est &c. Translulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis commensurationis capacitatis, & cetera. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

Fit autem duobus modis analogia haec, scilicet metaphoricè & proprie. Metaphoricè quidem, quando nomen illud conueniens absolute vnam habet rationem formalem, quae in vno, analogatorum saluatur, & per metaphoram de alio dicitur, vt ridere vnam secundum se rationem habet, analogum tamen metaphoricè est vero risui, & prato florenti, aut fortunae successui, sic enim significamus haec se habere, quod admodum homo ridet. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiam tradens. Proprie vero fit quando nomen illud conueniens in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, vt principium in corde respectu animalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in comm. 7. primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

Analogia haec ceteris ante dictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia haec fit secundum genus causae formalis inherens quoniam praedicat ea, quae singulis inherent. Altera vero secundum extrinsecam denominationem fit. Nomen autem: quonia analogia nomina apud Graecos (a quibus analogiae vocabulum habemus) haec

tantum dicuntur, vt ex Arist. etiam colligitur, qui in Metaphysica, nomina quae dicimus analogia per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat, vt patet in principio 4. & in 7. tex. com. 11. In quinto autem Metaphysic. c. de vno in tex. 12. diffiniens vnum secundum analogiam, vt synonymis vtitur, vnum analogia & vnum proportionem: & diffinit esse ea, quae cunque se habent vt aliud ad aliud, aperte insinuans illam esse proprie analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica huiusmodi translatione, dicente, Illa quae sunt vnum secundum aequiualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponens ait. Et illa dicuntur vnum, quae sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem, & gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoque. Postea. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia analogia vocat. Et quod plus est in primo Ethic. c. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analogia. dum loquens de conueniens boni ad ea quae bona dicuntur, ait. Non assimilatur a casu aequiuocis, sed certe ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens ex plurimam analogiam dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenter lector non solum nomen analogiae hoc, quod diximus, sonare docuit, sed praeferenda esse in praedicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiam in ly magis: vt S. Th. ibidem propter supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiae notitia metaphysicales processus absque arte discuntur. Acciditque huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicis: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte ab Ari. tempore tam periculosus casus iste, sicut modo apud nos est: quoniam blasphemare ferè vult, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem conueniens exponit. Cum tamen Auer. dicat sit per praedictum tex. Et dignus his tribus modis est, vt sit nomen boni dictum de eis secundum viam, quae dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque a S. Th. in 1. Sent. dist. 19. analogia haec, analogia secundum esse, & secundum intentionem, eo quod analogata ista nec in ratione conueniens, nec in esse illius rationis significatur, & tamen tam in ratione illius nominis, quam in esse eiusdem proportionaliter conueniunt. Quod quoniam vt dictum est, obscura & necessaria valde res haec est, accuratè distinctèque dilucidanda est per plura capitula.

Alia nomina.

Alia, & portio aequiuoca.

C A P V T I I I I.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguitur.

Quoniam autem analogia media est inter aequiuocationem passiuam & vniocationem, ex extremis medijs natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra se conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est, quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et a rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus, quod nomine aequiuoco diuersae res significantur, quod vt sic non nisi voce adunantur. Vnioco vero diuersae res ita significantur, quod vt sic ad rem in se simpliciter, vnam abstractam

signum, & medicina causa, & conueniant, in hoc, q̄ respiciant sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimodè. Ab his tamè specialibus respectibus non abstrahitur respectus in cõmuni ad sanitatem, importatus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatè, confuse & in potentia claudantur. Falsum enim est quòd sanum significet hoc quod dico, respiciens, vel aliquo modo se habens ad sanitatem. Tum quia sic Sani nomen vniuocum verè esset ad vrinam, & animal, & c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc est contra intentionem dicentium, vrinam aut dietam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est vrina in quantum sana, non respondetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectum illum specificant, respondentes signum sanitatis, & similiter de diata respondetur, quòd est conseruatiua sanitatis, & c. Tum quia contra omnes & Philosophos & logicos hucusque à me visos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analogia sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimodè credi potest, quòd ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum unum, in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales proportionales analogatorum: verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse, & similiter quantitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo à substantia, quantitate & qualitate & c. diuersimodè proportionatis suis esse, abstrahatur res, siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio & hoc sit entis primarium significatum, in quo omnes speciales proportionales substantiæ quantitatis, & qualitatis, & c. ad sua esse confuse claudantur, & in potentia.

¶ Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quòd sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericè. Tum quia proportionalia nomina vniuocè essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & consequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnam simpliciter esse non comparatur, & sic essent proportionalia & non proportionalia, quòd intellectus capere non potest. Tum quia contra Arist. Authoritatem in secundo post inferius adducendam, & adductam ex primo Ethic. & S. Thom. & Auer. & Albert. expressè est. Vnde confusio, qua analogum tam secundum attributionem, quam secundum proportionem importat speciales habitudines aut proportionem, non est confusio plurium conceptuum in vno communi conceptu: sed est confusio significationum in vna voce, licet diffinitur. Quoniam in analogia Attributionis vox analogæ primum distinctè significat, cætera autem confusè. In analogia verò proportionis, nomè analogum à omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶ Cantum tamen & attentum oportet hic esse, quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicet secundum se, & vt eadem, & ipse vt eadem propter identitatis proportionalis naturam non abstrahant à seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu in quantum eadem sunt, & non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de cõibus eis) vt q̄ duo impossibilia secundum appa-

rentiam, analogi rationibus conueniant, si q̄ ipse vt eadem non abstrahant à seipsis, & q̄ ipse vt eadem aliquid causent, & habeant, quod non vt diuersè, reduplicariq; possint vt eadem, non reduplicatis, vt diuersè sunt. Hæc enim non solum compassibilitè, sed necessariò simul sibi vendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliquo modo indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, vt in analogo secundum identitatè in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoq; clausam comparatò, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quæ quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter q̄ non solù ab analogatis (puta substantia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus. Sed ab ipsis eius rationibus, seu à diuersitate ipsarum rationum eius, puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quandam rationem eis cõem dicat: quia hoc est fatuù, nec quia illæ rationes omnino sint eadè, aut eas omnino vniant, quia sic non esset analogum, sed vniuocum: sed quia eas proportionaliter adunans, & vt eadè proportionaliter significans, vt eadè considerandas offert annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & identitate proportionali vnit, & confundit quòdammodo diuersitatem rationum. Sicq; non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit sed confusio quædam conceptuum, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tã conceptus, q̄ eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatè præcipuè importat, & tali confusione frequenter vtimur, analogia nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum confuse pro omnibus supponere ipsum pluribus exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut vnum proportionem à multis seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolutè tam quo ad conceptum obiectiuum, quam mentalem, siue sit fermo de abstractione totali, siue de formali. Hæc enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, et non præcisionem, vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quàm dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse vt sic præcisè: à specialibus autem, seu singulis analogis rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce cõmuni et identitate proportionali earundem, quòdammodo abstrahit.

C A P V T V I.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

Videbitur autem fortè alicui ex his, quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, et quantitate, aut formæ de anima et albedine, et cætera) sit sicut prædicatio æquiocis de suis æquiocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogorum saluetur, absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic

Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est. Focere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primū Topicor. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa vocis communitate. Et cum constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quòd ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic commensurata su esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quòd conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum ut superius prædicatur de analogatis, & non sola uoce commune est eis, sed conceptu vnico proportionaliter, cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnum prædicatum ad plura se extendens: vnum autem non per accidens, aut congregatione (sicut aceruus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportionem: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quòd quia analogum medium est inter vniuocum & purè æquiocum, consequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicat analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (ut ex præmissis patet cap.) consequens est, quòd comparatur ad sua analogata ut maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnum secundum rationem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuratè declaratur sic: Tam in æquiocis quàm vniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æquiocata, vniuocata, aut analogata: & duæ res, seu res rationes æquiocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes. Verbi gratia, In æquiocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio istius secundum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor, scilicet homo & bos, & natura sensitua hominis & natura sensitua bouis: quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt, scilicet substantia & quantitas, & substantia in quantum commensurata suo esse, & quantitas secundum quòd suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiocata & vniuocata, & analogata eodem modo, quantum ad propositum spectat, in omnibus his distinguantur, quia vbi libet ex opposito distincta sunt: altera tamen duo vniuocationem, æquiocationem & analogiam fundant, diuersimodè vnita aut distincta sunt. In æquiocis namque rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestris, & e conuerso: & ideo sola uoce communius aut maius æquiocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illæ (puta animalitas in boue, & animalitas in leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tamen omnino eadem sunt: ratio enim vnus est omnino eadem quod ratio alterius, & e conuerso: & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur, & superius homine & boue.

¶ In analogis autem res analogiam fundantes (puta quantitas ut sic se habens ad esse, & substan-

tia ut sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eadem sunt non omnino, sed proportionaliter: quoniam vnus ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & e conuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & e conuerso: & propter hoc analogum (puta ens) non sola uoce communius, maius aut superius analogatis est, sed cõceptu (ut dictum est) proportionaliter vno. Ita quòd analogum & vniuocum conueniunt in hoc: quòd utrumque communioris & superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et meritò: quia fundamentum superioritatis vtrouque saluatur, vniuocationis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ, id est super hoc quòd res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimodè, scilicet identitate rationis rei significatæ, id est super hoc, quòd ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis rationum inuenitur, est namque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quàm vniuocum, puta animal, sed alio modo: analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia semper omnimodè identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaph. dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ, in hoc peccant, q̄ inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quòd ad hoc, quòd aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet ut rem vnã & eandem in vtroque ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet q̄ dicat rem vnã & eandem omnino. Et est semper fermo de identitate secundum rationem, seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent sub se non solum unitatem & identitatem omnimodam, sed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione saluatur. Negandum est igitur q̄ in analogis non prædicatur idè de vno & alio analogato: quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur, & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum est. Quantitas enim licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eadem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepidè dici, quòd quia analogum rationem vnã proportionalem tantum prædicat, & vnum proportionaliter plura esse proportionibus similia manifestum est, dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolutè, & sic secundum Opul. Caiet. X singu-

* Aliis identitas tamen rationum, & c.

singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur, quia nulla omnino una analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatem proportionalem, quam habet una cum altera: & sic cum nullo analogato conuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuisae sunt proportionaliter, & una est altera proportionaliter. Et quia, ut dictum est, analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & communius praedicatum concedendum est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens uniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. sunt: quoniam praedicabile, quod simpliciter unum est, docebant, ac per hoc inter a quiuoca analogata numerauerunt.

¶ Ex praedictis autem manifeste patet, quod analogum non conceptum distinctum, nec unum praedicatum inaequaliter participatum, nec unum ordine, sed conceptum unum proportionem dicit & praedicat. De ordine tamen in analogis inclusio infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio quod est ens, non est sensus, quod sit substantia, vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtror autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionem ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad praesens: quoniam Metaphysici negotii opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium.

C A P V T VII.

Qualis analogorum secundum analogi nomen diffinitio.

A P P A R E R E Quoque poterit alicui, quod in ratione unius analogati, (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis, nomen alterius analogati, puta substantiae, uel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentia haec sumit: quia ratio unius analogati, ut eadem proportionaliter est alteri, absque illa altera exprimi complete nequit. Dicitur est autem, quod analogo nomine rationes haec importantur, ut eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiae ab Aristotele, Auerro & Sancto Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quod bonum seu perfectio analogice dicitur de uisu & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quod non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi utrumque extremorum percipiatur. Necessario igitur videtur, unum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

¶ V T A U T E M Liqueat huius ambiguitatis solutio, respondendum est analogae haec dupliciter inueniri, scilicet proprie & Metaphorice. Diverfimode enim haec se habent ad propositam quaestionem. In analogia siquidem secundum Metapho-

ram, oportet unum in alterius ratione poni, non indifferenter, sed proprie sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, ut intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens, nisi sciam quid significet risus nomine proprie sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud praedicat, quam hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero, extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analogata prius dicuntur de his, in quibus proprie saluantur, & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem, ut patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi forte gratia materiae: ut Sanctus Thomas in secunda quaestione, de Veri. articulo undecimo docuit. Sunt enim analogorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediae inter analogata secundum attributionem, & uniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In uniuocis verò neutrum alterum diffinit, sed unius diffinitio est completa alterius diffinitio: & e converso. In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed unius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundum quod principium animalis, non ponitur fundamentum, secundum quod principium domus, nec e converso: sed eadem proportionaliter est principii ratio utrobique, ut Commen. ubi supra dicit.

¶ Duabus autem opus est distinctionibus uti in re hac: ea scilicet, quae in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quae à metaphysico ut plurimum tractatur de ordine rerum sub uno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primum, quod sicut animal dictum de homine & equo importans uniuocationem in actu exercito, non praedicat de homine totum hoc, scilicet naturam sensitivam eandem secundum rationem naturae sensitivae equi & bouis, sed naturam sensitivam simpliciter, quam tamen ad hoc, quod uniuoca sit praedicatio, oportet esse omnino eandem secundum rationem naturae sensitivae equi & bouis: ita ens importans proportionalitatem in actu exercito, non praedicat de quantitate totum hoc, scilicet habens se ad esse sic proportionaliter ut substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tamen oportet ad hoc, quod analogata sit praedicatio, idem proportionaliter esse eum altero, sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens praedicat. Secundò, quod sicut ex declaratione, quae manifestatur animal esse uniuocum, quia dicit unam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec uagamur circa hominis & bouis secundum animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes quod animal exercet, quod uniuocorum diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, quod declaratur ens, aut bonum, aut quodeumque aliud esse analogum, quia dicit rationes plures eandem proportionaliter, & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse uel appetitum, & cetera, non debemus turbati, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione

ratione significationem istam, sed fat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patere iam potest intentum, quod scilicet non oportet unum analogiae membrum per alterum diffiniri, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter, quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verò distinctione scimus, non solum quod praeposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quod prior secundum rem ratio, posterior interdum significatione est (ut de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est) & quod propter alterum horum dicitur analogum praedicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi rationem. Sed etiam scimus quod quando ratio, quam ponit analogum in uno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia unum in alterius ratione cadat: sed quia unius ratio posterior altera est significatione, & per priorem utpotè notiore declaratur, ut Sanctus Thomas in secundo articulo, quaestione decimatercia primae partis fecit, declarans, quod dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, praesens in Deo proportionaliter, & cetera. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaratur. Non diffinit ergo analogum secundum unam rationem, seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

¶ Obiectionibus autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter responderi potest, quod cognosci aliqua ut eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quoad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio haec haberi non potest. Alio modo fundamentaliter & sic in ratione unius non cadit reliquum, sed ratio unius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Constat autem, quod analogum nomen (puta ens aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quae iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillime haec esse vera exempla de uniuocis, ponendo & applicando ad identitatem uniuocationis. Significat namque nomen uniuocum plura, in quantum eadem sunt uniuocè, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, & cetera.

C A P V T VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

D I F F I C I L T A S Etiam non parua (quae multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quod non posset, analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo unum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur, verbi gratia, Substantia est magis, aut perfe-

ctius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, quod comparatio in uno communi, utrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in una communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus propriis: quia tunc saltum est, substantiam esse magis ens, quam quantitatem. Non enim minus aut im perfectius quantitas est sua ratio, quam ens in ea ponit, quam substantia sua, & cetera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super identitate seu unitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut unitatis: sicut de intentione superioritatis praedictum est. Vnde, cum analogum ex dictis constet rem unam, licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata: licet non eo modo, quo uniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficienter haec tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis, scilicet aequè, vel magis, aut minus perfecte: sub identitate autem seu unitate proportionalis unitas seu identitas contineatur, consequens est, quod si in diuersis idem proportionaliter aequè vel magis aut minus perfecte esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non uniuoca, sed analogae. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, & illaet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quam in boue, homo perfectius animal boue dicitur uniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate, quam in substantia, dicitur substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analogae comparatione. Vnde Sanctus Thomas in septimo articulo quaestione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicae comparationis ponit, aperte ex hoc insinuans comparationem non solum super identitate numerali specifica aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidem traditi sunt hi, scilicet secundum solam quantitatem rei participatae, & sic unum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter praesens propositum, hunc modum ad omnem comparationem uniuocam, dicitur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatae eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica, ut calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone est: Secundus verò modus attenditur secundum quod res aliqua in uno inuenitur participatiue, alterum verò est per essentiam, quemadmodum homo Platonice longe perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus utendo, quemadmodum bonitas longe melior est quocunque bono, quod participatiue bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quod res aliqua in uno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem uirtualiter & cetera. Alio est, tum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis, vel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos uniuocam comparationem impedire, ut Sanctus Thomas ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo Opus. Caiet. X 2 testa-

testatur, ubi bonum commune non uniuocè, sed secundum proportionem dicendum docet, bonitati separata & bonis ceteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter ut sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie aut genere comparatio fiat.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum, dicitur quòd utroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur si quidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit, & addit supra analogata, ut ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomē, quæ earum sit perfectior, secundum quòd dicimus, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quòd iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen ratione, quam quantitas, & non quòd substantia est magis aut perfectius substantia, quam quantitas sit quantitas, ut quidam somnare videntur. Vnde comparatio ista extenditur usque ad analogata secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quòd per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, tex. secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

C A P V T I X .

Qualis sit Analogi diuisio, & resolutio.

QUALITER autem Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam Analogi diuisio intelligi. Primò, ut diuidatur vox in suas significationes. Dicitur enim quòd analogum plures rationes significat immediate, & hæc diuisio conuenit sibi, in quantum æquiuocum quoddam est. Secundò, ut diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quòd proportionaliter unum est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dicitur enim quòd analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate significata, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæc in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (ut dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum, diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersi modè suscipiunt. Ita quòd diuisum est significatum unum

proportionaliter, diuisoria sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportionem secundum quas fit analogia, constituta autem per diuisiōnem, ut partes subiectiua, sunt analogata ipsa: verbi gratia, Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatē, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se Entis nomine significatas rationes claudit, utpote vna proportionaliter: diuisoria sunt substantium & mensuratum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent quòd diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiua sunt substantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab uniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisio uniuoca vnum omnino secundum rationem secatur: hic autem unum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuisiōnem quia differentia secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (ut in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphysicorum tex. decimo ens genus esse negatur.

¶ Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisiōnem fiunt, quia partes diuisiōnis uniuocæ licet ordinem habeant secundum se (& originis, ut dualitas est prior trinitate, & perfectiōnis, ut albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisiōnem rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisiōne ratione communicant. Analogata verò, quæ analogata diuisiōne constituuntur, non solum secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quòd diuiditur ratione, ordinem habent, & aliud prius, aliud posterius est, aded ut in uno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & secundum quid. Quòd non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluatur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quòd perfectum, & analogo nomine multa importentur rationes, quarum una simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen, & alia imperfectè & secundum quid, ideo dicitur, quòd analogum sic diuiditur, & non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in uno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (ut patet in diuisiōne entis in substantiam & accidens, illa enim absolute loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid) vel in respectu, ut patet in diuisiōne entis in Deum & creaturam. Vtrumque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur, absolute loquendo, creatura tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid, & quasi non ens est & dicitur.

¶ Circa resolutionem autem analogatorum sciendum est, quòd cum vniuersaliter primum in compositio ne sit vltimum in resolutione, & per diuisiōnem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quòd cetera resoluuntur, scilicet vtendo diuisiōne prædicta, (quæ vocatur diuisio in partes essentia vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio faciendā. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomen

men resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituitur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus, vel ordinatè ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similia & propinquius primæ, & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

C A P V T X .

Qualiter de Analogi sit scientia.

MISVM est autem quibusdā de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquiuocis scientia habetur, eo quòd plures rationes dicit, licet similes. Imò fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis, in quibus analogo pro medio, sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi forte gratia materiam bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex unius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmant, verbi gratia, Si ponamus scientiam esse analogicè communem Deo & homini, ex hoc quòd sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem præcisè sumpta, dicitur perfectionem simpliciter, non concludere possum, ergo, Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est, & si ly, sapientia pro ratione sapientia, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientia stat pro ratione sapientia, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapientia est in Deo. Si autem pro ratione sapientia in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientia creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositum & philosophi & theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scotum (cuius est ratio hæc in questione prima distinctione 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum insipientes, id quòd in eo vnitate & identitatis latet, non considerant. Rationes enim analogi, ut superiorum etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se, in quantum ab inueniuntur distincti, & ea quæ conueniunt eis ut sic, seu ex hoc. Alio modo, in quantum eadem sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ vitium æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, ut patet. Secundò autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur, eo quòd quicquid conuenit vni, conuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quòd simile, conuenit etiam illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate anime concluditur eam esse intellectualem, ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè concluderetur, Deum esse intellectualem proportionaliter, ut quantum immate-

rialitas illa excedit istam, tantum intellectualitas illa excedat istam, &c. Propter quod S. Tho. in q. 2. de potentia Dei, artic. 5. analogata omnia sub una analogi distributione cadere dixit. Et merito, quia unitas analogi non esset in coordinatione unitatum numeranda, nisi unum proportionaliter, unum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuibile, & scibile, ut subiectum, & medium, & passio.

¶ Vnde ad obiectionem in oppositum dicitur, quia, vt in secundo Elenchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus, peritissimos etiam latet, ideo oportet huiusmodi analogi nominibus vtendo ex parte unitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in uniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne esse intellectualem, tanquam uniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non uisa obreperet.

¶ Proportionalitate autem seruata de analogis scientiam esse, & diui Thomæ processus de bono & vero, & aliis huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiua artis pater Aristot. in secundo Posterior. capitulo vndecimo incipiente. Vt habeamus autem proposita vel problemata, analogum causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoquòd a demonstratore assumi, dum venationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere unum, idem enim non est accipere, quòd oportet uocare sepion, & os, & spinam. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc tanquam natura una hmoi existente. Et in sequenti ca. ait, Secundum autem analogiam eiusdem, & medium se habet secundum analogiam. In quibus uerbis non solum docuit analogum ut medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiam ipsum non esse unum in se expressit, & cum hoc habere passionem adæquatam, ac si unius esset natura.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta sapientia ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quòd est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: concluditur ergo sapientia ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est uniuoca, sed analogata. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quam ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè, quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde cum sit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia, non stat pro hac uel illa ratione sapientia, sed pro sapientia una proportionaliter, id est, pro utraque ratione sapientia non coniunctim vel disiuictim; sed in quantum sunt indiuisæ proportionaliter, & una est altera proportionaliter, & ambæ vnam proportionaliter constituunt rationem. Significantur enim analogo nomine, in quantum eadem sunt, unde non oportet analogum distinguere, ad hoc quòd contradictionem fundet, & enunciationis subiectum, aut prædicatum fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausæ, & quam principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eodem, & cetera. &c. Opus. Caict. X 3 non

non in affirmatione & negatione vniocum de eodem vnioco:identitas siquidem tam rerum quam rationum (vt pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo senten. distinc. 3. quæstio. 1. vel malè exposuisse conceptum vniocum, vel sibi contradicere, dum volens vniocum entis fingere, ait, Conceptum vniocum voco, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem: & sic vniocum vult esse, ens. Si enim identitas sufficiens ad contradictionem vniocum dicitur, constat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum vnium, satisfieret vniocum: quod Scotice doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum vnium simpliciter, & omnino indiuisum, vt de vniocis diximus. Si autem non omnis talis identitas sufficit ad vniocum, non rectè igitur vniocum conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

C A P V T X I.

De cautelis necessarijs circa Analogorum nomen intellectum

et sum.

VIA verò Aristo. in prædicta ex elenchis auctoritate, doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Primus error.

Cauendum est igitur in primis, ne ex vniocum ne ipsius nominis analogi respectu quorundam, credamus simpliciter ipsum esse vniocum: omnia, n. ferè analogi, propriè fuerunt prius vnioca, & deinde extensione, analogi communia proportionaliter illis, quibus sunt vnioca & alijs vel alijs, facta sunt. Sapientia enim nomen primò impositum est humanæ sapientiæ, & vniocum omnium hominum sapientiæ erat, Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalemque similitudinem inter nos ut sapientes & Deum contemplantes, Sapientia nomen extenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicque vniocum nobis analogum factum est nobis & Deo. Et similiter de alijs accidit. Falli autem contingit facillime ex hoc, quia illa ratio prior, vt potè notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus uiris, & eorum sequacibus, quando analogi significatio queritur, & dicitur esse tota analogi ratio, pro qua simpliciter prolaturum stat, & omnia analogata illam participare, ut patet cum sapientiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur enim ex hoc, quod illa sit ipsa analogi ratio, & incaute vniocum acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo, quoad nos, quoniam non illa, sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, ex dictis patet.

Cauendum secundò est, ne nominis vnitas, aut diuersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet, hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minùs analogicè idem sunt sepion, os, & spina, unum non habentia nomen, quam si unum nomen haberent, nec magis idem essent, si unum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa uocarentur, ita quod defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas, & c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem, consequuntur passionem, tanquam si eorum esset natura.

Secundus error.

Cauendum tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur, Principii nomen vniocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce: vocabula enim, ex quibus integratur, analogi sunt, vt patet, neque enim fieri, neque esse, neque cognosci, neque ly, ex vniocum omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt potè proportionalis saluatur, sicut & principii nomen proportionaliter commune dicitur.

Tertius error.

Cauendum demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiocum & vniocum est, & mediū extremorum naturæ sapiens, ad alterū comparatū, alterū induit, adeo vt quando medio secundum id quod de uno extremo habet, vrimur, illius extremi conditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. tex. com. 6. & 52. patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quam ex vniocis participat, vniocorum non solum conditiones (puta abstractionem, indistinctionem & c.) sed etiam nomen ei attribuunt, vtentes verò analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiocis trahit, conditiones quoque supradictas oppositas, & nomen illi imponunt æquiocum. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. tex. 4. ens & verum vnioca vocat, quia ex parte identitatis illis vitur, vt processus suus aperte ostendit.

Quartus error.

San. Thom. quoque pluries dicit in ratione cuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia contenta esse indiuisa & indistincta, & quod paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsa sunt aut abusuæ prædictæ locutiones & similes, sed amplè potius & largè, quemadmodum pallidum nigrum contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singulæ analogi rationes uniantur, & quodammodo confunduntur, vt potè abstrahentes aliquantulum ab earum diuersitate. Aristot. rursus in primo Physico rum ex parte diuersitatis, ente vtens contra Parmenidem, multiplex seu æquiocum (vt ipsemet illum text. sic exponendum specialiter in secundo Elenchorum tradit) uocauit: unde & Porphyrius Aristot. dicere ens esse æquiocum accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen Scot. in primo, distinc. 10. tertio quæstio. 3. in Logica Aristot. non inueniri ideo dixit, quia prædictos text. non coniugauit. Propter quod ibidem quæ contra textum glosauit principium Aristot. contra Parmenidem in primo Physico rum text. 12. vt in Elenchis (vt dictum est) clarè patet. Sancti Thomas etiam ens

ens prius non esse primo analogato, nihilque Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia proprium analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primò analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum Analogi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationibus. Cum his tamè stat, quod ratio illa in Deo ut eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, & secundum consequentiam prior logicè loquedo, sit, vt ex dictis patet. Dico autem logicè, quia physicè loquedo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorū proprijs abstrahere non potest: quàmuis ut saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, soleat sermone causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicaturū se recolat: sic enim facile erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi, quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exalteretur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Tho. de Vio Caietani. Cardinalis sancti Xysti, de nominum Analogia tractatus explicat.

TRACTATUS SEXTUS de Conceptu entis, in duo diuisus Quæsis, ad Fratrem Franciscum de Ferrara.

- 1 Num sit vnus conceptus mentalis entis representatiuus.
- 2 Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.

Mantisime pater, ex acceptis vestrae sollicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominū vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluique à me familiariter flagitatis. Ego autem quàm primum compleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbendam, cum vestras recepi) respondere curavi, ne præclaro ingenio tuo deesset. Primum igitur dubium fuit ad hominem meipsum, scilicet quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo unum conceptum mentalem representatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. arti. 1. docet ens habere conceptum vnium simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt, in quæ res soluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur, quandoquidè si ens absolui non potest à naturis rerum non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quæ ultimò resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

Ad euidenciam horum, & specialiter primi, recolo, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est et imago illius alterius quatenus primo assimilatur, ac per hoc omnis conceptus creature est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum unum proportionabiliter vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnium conceptum mentalem representatiuum illius vnium proportionabiliter. Nec huius oppositum reneo in tractatu de analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse representatiuum, nec representat vnā solum naturam, sed vltra vnā, quam determinatè representat (à qua est impressus) representat implicite cæteras similes illi primò representatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem. n. est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum, n. ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatè, spinæ autè implicite, sicut et ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet unum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, unum hoc pacto hêt conceptum in mente à reb. impressum. Aliter autè modus super ipsius intellectus opere, quonatus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, representans analogum quidè determinatè, nullum autem eorū, quæ fundant analogiam explicite. Contingit autè hoc, cum intelligens, mentalem conceptum, quæ paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam representabat, & loco illius naturæ concipit pronome aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminatè, v. g. Si conceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis ponat, quod & dicatur, quod sustinet carnes: tunc, n. manifestè representatur analogum explicite, implicite autè tantum naturæ fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfectè representat analogum. De quo si perfectò seu adæquato explicite conceptu analogi interpretandum est, cum à me vel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest analogum vnium numero mentalem conceptum habere, sed unum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarū (nisi sint fictiti) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, ut obiciatur, representetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obici dupliciter imperfectè, scilicet vel in vno explicite, in quo cætera obiciuntur indeterminatè, vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

Nec prædicta contrariantur doctrinæ Sancti Thomæ, ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & unum analogia non sit unum analogum compositionem admixtam. Et ut exercitatio

tione resolutio monstrerur, si substantiam in ens vis
 resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio
 quaritur, resoluatur in ipsam naturam substantia qua
 tenus esse fundat, quod est simplicissimum, cui & ad
 dit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in
 conceptum confusum, quod est, resoluatur, quod etiam
 est simplicissimum, cui etiam praedicta addunt. Sed oc
 casio errandi, multis est, quia in resolutione distincta
 quarunt resoluere in unum analogia sicut consue
 nit resolui in unum uniuocatione. Ita quod quarunt in
 analogia quasi unum numero terminum, sicut in vni
 uocis, cum tamen terminus in analogia sit unus pro
 portionabiliter tantum. Ita quod & singula resoluibi
 lia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & me
 mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & me
 mentalem simplicem, & unum proportionabiliter. Ita quod
 (vt vnicuique rem absoluam) ens esse primò no
 tum, in quo fit omnis resolutio, in quod omnia addunt,
 per modum analogi interpretandum est, cum quo
 stare potest, quod ens secundum perfectum ad qua
 rumque conceptum non abstrahit, à naturis praedicta
 mentalibus, sicut nec aliquid analogum à fundanti
 bus analogiam. In hoc pendet tota uis claritatis rei
 huius, ut semper animaduertat secundum analogo
 rum morem haec dici. Plura nunc non mihi occurrunt
 ad propositum dicenda, imò prolixior fui acutissimo
 ingenio tuo, quo ex unico uerbo concepisses cuncta.
 Bene vale, & pro me orare digneris. Romae die 27.
 Februarii, 1509.

TRACTATUS SEPTIMUS.
*super librum de Ente, & Essentia San
 cti Thomae Aquinatis, in septem
 capita diuisus.*

- 1 *Entis, & Essentia nomine quidnam signi
 ficetur, ostendit, nomina item varia po
 nit, quae essentiam significant.*
- 2 *Substantiarum essentiam proprie dici, acci
 dentium autem non, nisi secundum quid,
 ostendit. Nobiliores item esse simplicium
 essentias, quam compositarum substantia
 rum probat. Quod demum essentia sub
 stantia composita non materia, non for
 ma, vel inter ea aliqua excogitata reso
 lutio, vel quidpiam ipsi composito super
 additum, sed ipsum sit compositum varijs
 rationibus demonstrat.*
- 3 *Essentia generis, speciei, indiuiduorum,
 quomodo tam absolute, quam prima im
 positionum nominibus concepta distin
 guantur, quomodo item genus, species,
 differentia, diffinitio differant, exponit.
 Deinde quomodo essentia speciei ipsis in
 diuiduis comparentur, declarat.*
- 4 *Quanam ratione compositorum essentia
 conueniat esse genus, speciem, & differen
 tiam, ostendit.*
- 5 *Quod simplicium substantiarum essentia*

*minimè sit ex materia & forma quid
 compositum, sed tantum forma, quomodo
 item comparetur compositorum essentia,
 & quod ex esse & essentia sit composita,
 quod denique intelligentia effectiua sint
 à Deo, ex actu & potentia composita,
 multipliciter.*

6 *Qualisnam sit essentia Dei, quam item
 ratione in simplicibus substantiis separa
 tis, & à quo genus & differentia sumen
 dum sit, & quomodo multiplicari eas con
 tingat, exponit.*

7 *Quod accidentia habeant essentiam incom
 pletam, ostendit, varia item accidentia di
 stinguit, & quomodo in ipsis sumatur ge
 nus & differentia, exponit.*

PROOEMIUM.

*Eorum, quae dicenda sunt, utilitatem ac ne
 cessitatem ponit, difficultatem item il
 lorum, & ordinem ea expo
 nendi, edocet.*

Quia paruus error in prin
 cipio magnus est in fine, se
 cundum Philosophum pri
 mò Caeli & Mundi: ens au
 tem & essentia sunt, quae pri
 mo in intellectu concipiuntur,
 ut dicit Auicenna in Me
 taphysica, ideo primò, ne ex
 eorum ignorantia errare con
 tingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendū
 est quid nomine Essentiae & Entis significetur, &
 quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se ha
 beant ad intentiones logicas, scilicet genera, species,
 & differentias.]

Per istud insigne in duas partes diuidi
 tur principale, in proemium, scilicet tracta
 tum incipientem ibi, Sciendum est, &c.
 In proemio artem Rhetoricam seruando
 tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, utili
 tatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ra
 tione, Omnis errans circa principia omnium intelli
 gibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa
 essentiam & ens errat circa principia omnium intel
 ligibilium, ergo omnis errans circa essentiam & ens
 magis errabit circa alia. Utile igitur & necessarium
 est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos
 multiplices errores, qui ex eorum ignorantia acci
 dent, huius rationis Maioris subintellectae probatio
 ponitur in litera sumpta ex primo caeli textu. Com
 mentario trigessimotertio. Minor autem probatur
 auctoritate Auicennae primo suae Metaphysicae capite septi
 mo. Ad euidenciam Maioris & suae probationis sci
 to, quod quia principium est paruum in quantitate,
 ideo error in principio paruus appellatur, & quia
 principium est magnum in uirtute (utpote uirtuali
 ter continens omnia principia) ideo error in princi
 pio

pio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim
 error sicut & dilaturur principium in suis principia
 ris, ut manifestè patet in principio biuij, in quo mo
 dica deuiatio ad magnam distantiam deducit in
 processu.

QUESTIO I.

*Num ens sit primum cognitum ordine,
 & via originis.*

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio
 in hoc studio trita, an scilicet ens sit primò cognitum
 ordine originis ab intellectu nostro.

Quaest. 1. In hac quaestione quinque agam. Primò decla
 ratur in quo itat difficultas quaestionis, secundò
 ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis. Tertio
 ponetur opinio Sancti Thomae, & impugnabitur si
 mul opinio Scoti. Quarto arguetur contra dicta San
 cti Thomae, & respondebitur. Quintò satisfiet argu
 mentis principalibus.

¶ Quò ad primum notandum est quòd vniuer
 sale (quod tantum ab intellectu directè cognosci
 supponimus) duplicem habet totalitatem, est enim
 totum diffinibile, & est totum vniuersale. Differunt
 autem haec totalitates tripliciter. Primò, quia totali
 tas diffinitiuam fundatur supra actualitatem rei, tota
 litas autem vniuersalis supra virtutem seu potesta
 tem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si
 habet ea, ista uero est in ordine ad inferiora. Tertio,
 quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet du
 plicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet dupli
 cem cognitionem, confusam, & duplicem distin
 ctam. Prima cognitio confusa est, qua cognoscitur
 ut totum diffinibile, non resoluendo in partes dif
 finitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cogno
 scitur, ut totum vniuersale non componendo ipsum
 cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua
 cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in sin
 gulas partes diffinitionis: & haec respondet primae
 confusae. Secunda distincta est, qua cognoscitur to
 tum vniuersale, componendo ipsum cum suis parti
 bus subiectiuis: & haec respondet secundae confusae.
 Differunt autem illae duae cognitiones confusae in
 se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit
 obiectum, ut totum diffinibile, secunda uero ut to
 tum vniuersale. Tertio, quia prima nullam notitiam
 distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Se
 cunda uero compatitur secum notitiam distinctam
 eiusdem obiecti: in eo quod totum diffinibile, utpote
 non sibi oppositum. Similiter enim ignoro animal in
 suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, quia
 prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono
 verbalem differentiam. Et prima uocetur cognitio
 confusa actualis: secunda uero notitia virtualis con
 fusae. Et meritò: eo quod prima cognitione cognoscitur
 confusè, id quod actualiter in obiecto reperitur: se
 cunda uero cognoscitur confusè id, quod virtualiter
 in obiecto includitur.

¶ Illae uero duae distinctae cognitiones differunt
 etiam tripliciter. Primò, quia prima cognitione pe
 netratur res, ut totum diffinibile: secunda uero ut to
 tum vniuersale. Secundò, quia prima compatitur se
 cum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confu
 sam vniuersalem, scilicet utpote sibi non oppositam;
 secunda uero nullam confusam secum comparitur:
 cum notitia enim animalis cum suis speciebus non
 stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur ter
 tia differentia, quod secunda distincta infert primam, &
 non e conuerso. Ex quibus pono etiam hic verbalem

differentiam: & prima quidem uocetur notitia distin
 cta actualis, secunda uero notitia distincta virtualis:
 & meritò: quia prima penetratur res, secundum id,
 quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem co
 gnoscitur res secundum id, quod virtualiter in ea
 includitur.

¶ Ex His Elicio primò diffinitiones istarum qua
 tuor cognitionum: deinde coordinationes quaruor
 earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur
 per suum habitum: ideo à distinctis incipiendo, dici
 tur quod cognitio distincta actualis est: qua penetratur
 id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio
 confusa actualis est, qua circa penetrationem cogno
 scitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cogni
 tio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur se
 cundum id quod virtualiter in ipso includitur. Co
 gnitio confusa virtualis est, qua obiectum secun
 dum id, quod virtualiter in ipso includitur non per
 fectè cognoscitur.

¶ Coordinationes Harum cognitionum sunt istae,
 prima est cognitionum confusarum actualium: secun
 da confusarum virtualium: tertia distinctarum actua
 lium: quarta distinctarum virtualium. In prima est
 cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa non pe
 netrando tamè, & cognitio qua cognoscitur corpus:
 & qua corpus animatum ut sic, & qua animal ut sic,
 & qua homo ut sic: semper absque penetratione, id est,
 absque hoc quod habetatur ratio formalis clara & resolu
 ta. In tertia sunt cognitiones oppositae supradictis,
 scilicet qua substantia, & qua corpus & qua animal,
 & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In secun
 da sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, cor
 pus animatum, & animal cognoscuntur, non compo
 nendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitio
 nes his oppositae, scilicet qua substantia iam cum suis
 inferioribus perfecta cognitione componitur totum
 vniuersale, scilicet cum suis partibus, & qua cor
 pus similiter cum suis partibus subiectiuis penetra
 tur, & sic de alijs, cum autem, ut ex dictis patet, ordo
 cognitionum confusarum actualium sit via originis
 prior ceteris, primum cognitum in ordine cognitio
 nis confusae actualis, erit primum cognitum simplici
 ter, & sic cum hic quaeramus, quid sit primum cog
 nitum simpliciter ab intellectu nostro via originis, ni
 hil aliud dubitamus nisi quid sit primum cognitum
 in ordine cognitionis confusae actualis. Stat ergo in
 ter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine co
 gnitionis confusae actualis via originis primum co
 gnitum sit ens, an species specialissima. Ex quo pa
 tet defectus Antonij Tromberae, qui hanc quaestio
 nem mouendo adducit opinionem Sancti Thomae
 ex propria parte, quod 85. art. 3. etenim à San. Tho. nulla
 ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas
 actuales, de quibus est hic tota quaestio; sed compara
 uit ibi cognitiones distinctas actuales inter se, com
 parauit quoque distinctam actualem superioris distin
 ctæ virtuali eiusdem comparauit & confusam virtua
 lem superioris distinctæ virtuali eiusdem; compara
 uit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem
 obiecti, ut patet intuenti, Et haec de primo.

¶ Quo ad secundum, Scotus primo seu. dist. 3. q. 2.
 ponit hanc conclusionem, Primum cognitum cog
 nitione confusa actuali est species specialissima, cuius
 singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat
 tribus rationibus.

¶ Prima est, Causae rationales non impeditae pro
 ducunt primò perfectissimum effectum, quem pos
 sunt primò producere, patet ista, quia agunt secun
 dum ultimum potentia suae, sed agentia ad primum
 actum intellectus sunt causae naturales non impedi
 tae, ergo producant primò perfectissimum effectum,
 quem

Infrà qd
 85. art. 3.
 subtilissi
 me in da
 gniuit men
 te doct.
 f. expo
 tor.

Scot. 1. d.
 3. q. 2.

quem possunt primò producere, talis effectus non est nisi conceptus actualis confusus speiciei specialissimæ, ergo &c. Probatur hoc vltimò assumptum, quia si talis conceptus, s. perfectissimus sit conceptus communioris, sequitur, qd nunquam illa agentia poterunt producere conceptum speiciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectui, conceptus autem speiciei specialissimæ est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quodocunq; sunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata passo debite disposito, id, quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum, sed rationes obiectiuæ speiciei specialissimæ, & cuiuscunq; superioris sunt huiusmodi, s. qd species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectum suum, quàm genus.

e. 1. circa medium.

¶ Secunda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltimò actualiter noti via doctrinæ. Patet ista ex Auic. i. metaph. c. 3. dicente, qd Metaphysica est vltima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersaliora nō sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Anto. Trombeta, quia ordo scientiarum quò ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilem quoad nos, si ergo Metaphysica est vltima quoad nos, ergo termini sui erunt etiam vltimò noti quoad nos.

¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speiciei conceptum concipere vniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnum temporis intervalum accideret antequam intellectus cognosceret speciem, Tenet consequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quartò ad idem arguit Anto. Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilius abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probat Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia à similibus facilius est abstractio, quàm à dissimilibus: indiuidua autem vnus speiciei, à quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius.

¶ Quintò, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speiciei specialissimæ fortius mouet sensum, quàm cuiuscunq; superioris singulare: ergo species specialissima primò cognoscitur ab intellectu. Maior patet: quia nostra cognitio intellectiua nascit ex sensitua. Minor probatur dupliciter. Primò, Sensus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maxime singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maxime singularis est singulare speiciei specialissimæ: quia est determinatum nō solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ: non amplius determinabilis per aliam naturam, quod indiuiduis superiorum nō conuenit: ergo, &c. Secundo probatur eadem minor sic, Singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speiciei specialissimæ est actualius, cum sit perfectius, cum ad alia singularia addat, ergo singulare speiciei specialissimæ fortius mouet.

Primo Topi.

¶ Sextò sic, Compositius est prius notum: species specialissima est compositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physicorum commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc de secundo.

¶ Quoad tertium Ponuntur duæ conclusiones.

Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶ Ante quam hæc conclusio probetur, duo præmitam. Primò declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

¶ Circa primum scito qd ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionem istam, quæ est abstractio totalis, nō dico à singularibus, sed à speciebus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionem istam, quæ est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus.

Tertio modo, vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamè à singularibus. primo modo, ens non est pertinens ad hanc quæstionem: quia ipsum vt sic est totum vniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo, ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc virtus distinctissimis non innouit. Tertio modo, ens est primum cognitum, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia non est separatum aliqua dictarum abstractionum à quidditate specifica vel generica.

¶ Ad horum pleniorē intelligentiam nota qd sicut est duplex compositio, s. formæ cum materia, & rotius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, s. qua formale abstrahitur à materiali, & qua totum vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis: secundum primam quantitatem abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundam animal abstrahitur à boue & leone, primam voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eò quia quod abstrahitur prima abstractione, est vt forma eius, à quo abstrahitur. Quod verò abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶ Diff. runt autem hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primò, quia in abstractione formali seorsum vterq; conceptus completus habetur, eius s. quod abstrahitur, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita qd conceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo qd linea, habet completè suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem, & e conuerso, materia sensibilis lineæ habet completè suam diffinitionem non includentem aliquid lineæ, i eo qd linea: aliter diffinitiones naturales abstraherent à materia sensibili. in abstractione verò totali non remanet seorsum vterq; conceptus completus, ita qd alter alterum non includit, sed vnus tantum, eius, scilicet quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non præcidunt se inuicem conceptus hominis & animalis, sed tantum conceptus animalis non includit conceptum hominis, homo. n. non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentie est, qd illa abstractio fit per considerationem alicuius, quod est de ratione inferioris, & per remotionem, id est, non considerationem alicuius, quod est de ratione illiusmet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, quò intellectus considerat in homine animal & non rationale, quorum vtrunq; est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit per considerationem alicuius quod sit de illius ratione, sed potius fit per separationem eorum, quæ sunt de ratione formalis, ab his, quæ sunt de ratione materialis, & e conuerso, vt exemplum datum ostendit.

¶ Secundo differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo, quod abstrahitur, potentialitatis confusio,

Abstra- tio for- malis & to- talis quod sit.

Abstra- tio.

fusio, & minor intelligibilitas. Tertio differunt, quia in abstractione formali quando aliquid est abstractius, tantò est notius natura. In abstractione verò totali quando est abstractius, tantò est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est, quia abstractio formalis fit per separationem à materialibus, potèntialibus, & hmoi. Abstractio autem totalis fit per separationem à specificis actualitatibus à quibus, quando aliquid est abstractius, tantò, est potentialius, cum genus potestate contineat inferiora, & tantò est minus intelligibile, cum actus secundum se sit notior potentia, sexto Meta. tex. Commen. 2. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientia speculatiua diuersificatur, vt patet sexto Meta. in principio. Abstractio autem totalis communis est omni scientia. Propter quod metaphysica vt sic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia: licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs, & comparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo quòd eidem potest vtraque abstractio conuenire, tamen in quantum stant sub consideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

Tex. C6.

Supple- tum in cõ- clusione.

¶ Id verò quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic, Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, quòd cognitio confusa actualis fit, cum intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resolvere in partes rationis illius obiecti. In id autem quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & secundum aliquid non, aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur quòd conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficientia huius rationis, aduertat, quòd sicut ratione cognitionis distinctæ actualis non est, quòd obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc quòd obiectum penetratur ab intellectu secundum omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret: sed sufficit quòd intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quòd in hoc stat ratio cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo

est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, qd obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsam consequentis, ab inferioris ad suum superius negatiuè, à negatiua vnus modi cognitionis confusæ ad negatiuam omnis modi.

¶ Et qd ita sit, & qd ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probat sic, Quodocunq; intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciendo separare ens à substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens, & tamen nescit separare propriam eius rationem à rationibus proprijs substantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confusam, aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differentiam ab alijs, ergo confusam, & cum positum sit qd sit cognitio actualis, sequitur quòd sit cognitio confusa actualis. Minorem experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studijs adhuc nescire distinguere rationem propriam entis à substantiæ & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis farum est dicere, & contra sensum, considerant enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter comprehendunt, ideo nesciunt ipsum ab alijs separare, restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quòd ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem à San. Th. & Auicent. dicentibus, quòd ens est id quod intellectu nostro primò imprimitur, probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaph. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cum addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte.

Tex. C6. 15.

¶ Respondet Antonius Trombeta, qd perfectior conceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille conceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiuè, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Arist. (in proæ. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra, & probo quòd minor sit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita quod conceptus actualis confusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiā. Ille conceptus est omnium ineuidentiissimus, sub quo intellectus positus magis remoratur est à cognitione aliorum omnium, quàm sub quocunq; alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, scilicet quòd intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quemcunq; alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidentiissimus omnium. Maior patet ex eo quòd euidentiā conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quòd maior est, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorum cognitionem, præsertim cum intellectu ex euidentijs ad ineuidentiā naturaliter procedat. Minor verò probatur sic, Quodocunq; sunt aliqui duo

Lea. 2.

duo conceptus, quorum vnus actualiter alterum includit, & non e conuerso, intellectus habens illu, qui actualiter includit alterum, est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, quam e conuerso, modo conceptus entis ita se habet ad alios, q ipse alios no includit, alii vero actualiter ipsum includunt, ergo intellectus habens conceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quam habens quemcunq; alium conceptum. Et confirmatur per Sco. dicentem q pars ronis actualiter intellectus est satis proxima intellectui, adeo ut proximius esse non possit. Illud autem quod adducitur ex proc. Metaph. q euidentia attenditur penes obiectum pauciora actu includens, ad propositum non est, quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentia se tenente. ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad si bi in euidentia & incerta.

¶ Secundò probatur eadem conclusio sic, Cognitionio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incomplexa. Antecedens patet ex eo q cognitio, qua est à natura, debet præcedere eam, qua est ex industria, & ex eo q in omnium sunt notitia etiam in pueritia, & ex eo q præsupponuntur ad quodlibet discere, ut habetur primo Post. Consequetia vero probatur, quia cum ens sit terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principii, &c.

¶ Contra ipsam positionem Scoti arguitur: Species specialissima non est obiectum confusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primum cognitum. Consequetia tenet ex positione aduersa dicente, q ideo species specialissima est primum cognitum, quia est confusissima. Antecedens probatur sic: Genus est confusus specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequetia iterum est nota: Antecedens probatur, quod plura continet, est confusus, genus plura continet, quam species: animal enim continet plura, quam homo, ergo, &c.

¶ Respondent, q continentia est duplex, quada actualis, quada potentialis: & quod id est confusus, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modo genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Contra, confusus est quod continet plura sine ordine, quam q continet plura cum ordine: sed continentia actualiter continet plura ordinatè, species. n. ordinatè continet partes diffinitiuas: continens autè in potentia continet plura sine ordine, ergo continens plura potentialiter est confusus.

¶ Respondet Anto. Trombeta, q genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo q non respicit eas nisi mediis differentiis, qua sunt valde ordinatè.

¶ Contra, Genus continet species & differentias non in actu, sed in potentia (ut dicit Porphyrius.) ergo continet eas indistinctè. Tenet consequetia, quia actus est qui distinguit. 7. Meta. tex. com. 49. tunc vltima continet indistinctè, ergo non ordinatè.

¶ Contra, Genus continet species & differentias non in actu, sed in potentia (ut dicit Porphyrius.) ergo continet eas indistinctè. Tenet consequetia, quia actus est qui distinguit. 7. Meta. tex. com. 49. tunc vltima continet indistinctè, ergo non ordinatè.

¶ Aduertat hic, q confusio non sequitur continentiam plurium (ut Scotista fingunt) sic enim vniuersum esset maximè confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbiu est, Vbi pluralitas

tas sine ordine, ibi confusio, &c.

Secunda conclusio est ista, Inter conceptus actuales confusos prædicatorum quidditatorum non est essentialis ordo originis. probatur sic, Quodocunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari non genitis intermediis. Ista patet de se: alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus confusos actuales extremorum absque intermediorum conceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minorem experientia declarat: experimur nanque nos concipere hominem, & substantiam, & tamè inter media ignoramus non solum distinctè, sed confusè: caremus enim conceptibus propriis eorum, quibus actualiter in ipsa dirigitur intellectus acies: & non solum ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio conuincit me, ideo solum adduco. Ex hoc patet de factis Scoristarum dicentium, q est ordo essentialis inter conceptus confusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediatè contra hæc obiicitur sic, Inter conceptus confusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis: ergo ita potest primò generari cõceptus speciei specialissimæ, sicut entis: quod est contra primam conclusionem. Tenet consequetia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negando consequentiam, licet. n. non sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tamen talis ordo inter conceptus entis, & quemcunq; alium. Nec hoc est uoluntarium, eo q conceptus entis est quada forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materia, vnde sicut inter formam corporeitatis & aliam est ordo essentialis, non autem inter alias formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, non autem inter se: potest, n. post conceptum entis quodocunque aliud concipi, siue substantia, siue accidens siue species, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principii, statim. n. præsentatum ens ab omnib. cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter sicut vniuersaliter actus naturalis præcedit ceteros, qui penitus ab extrâ sunt, non est autem similis ratio de aliis conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, quia Anto. Trombeta impugnat quada dicta S. Doc. in prima parte, q. 85. art. 3. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis secundum viam Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinque autem sunt dicta, contra qua arguit. Primum est, Intellectus est vniuersalius & prius magis vniuersalius. Secundum, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia reru in vniuersali est notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoscit.

¶ Contra primu arguit sic, S. Tho. tenet, q quicquid est in re, & ex natura rei sit singulare, addo huic alia propositione, scilicet quod præcedit actu intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectione intelligit, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non pot intelligere magis vniuersaliter, Maior est S. Th. Minor ex secundo supposito patet, q quadrupliciter probat. Tum quia ens ronis est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, scilicet primi actus

actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, qua non est nisi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, ut à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

¶ Ad hæc respondeo, quod Maior potest habere duplicem sensum. Primus est, quod quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentum si debet esse tribus terminis, Maior est falsa in primo sensu. In secundo autem conceditur totum argumentu, ens siquidem primò cognitum non habet esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant, infra patebit.

Secundò, in intellectu humano procedit ex potentia ad actum.

¶ Contra secundum dictum, scilicet intellectus noster procedit de potentia ad actum, arguitur sic, Ista propositio assumitur à San. Tho. ad probandum illam conclusionem, scilicet magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quod intellectus prius intelligat aliquid in potentia, quam in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: concedo enim quod intellectus prius intelligit speciem specialissimam in potentia, quam in actu: sed hoc non habetur, q prius genus quam speciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa non est vniuersaliter vera, ut patet cum proceditur à notitia præmissarum ad conclusiones, & à notitia causæ ad effectus notitiam: aut per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quod intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quam perfectum, nam aer illuminatus non prius imperfectè, deinde perfectè illuminatur à sole; similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus est perfectior habitu: vnde ad hoc quod propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo, quod Sanctus Thomas intelligit illam positionem neutro illorum modorum præcisè, sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimatè perfectum, transiturus per multos actus medios, prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum: & habetur ista propositio ex octauo Phy. text. com. 38. & nono Meta. text. comment. 15. & in libro secundo de Partibus animalium, quod priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor, scilicet, intellectus noster est exiens de potentia ad actum vltimatè perfectum, puta cognitionem distinctam speciei specialissimæ, transiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum: minor est euidentis: eo quod cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij, & sic ratio concludit q prius magis vniuersale, quam minus vniuersale distinctè cognoscamus: quod intiebat beatus Thomas, sed ille deceptus est quia credidit sanctum Thomam loqui de cognitionibus confusis actualibus, cum, sicut supra dictum est, loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei, & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum, eo q confusè in illa species & generis potestas cognoscatur. Ad id quod additur contra hanc propositionem. Intellectus pro-

cedit de notitia imperfecta ad perfectam, dico q hæc propositio est vera vniuersalissimè si intelligatur.

¶ Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduertè primò, q processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiue vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quando vltra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius, etiam prioritas causæ effectiue, vel finalis.

¶ Secundò aduertè q aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter, vel secundum quid, stat enim q aliquid sit simpliciter, id est, secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundum quid, in quantum actuatur per illud. Dicit ergo q tam natura, quam intellectus in processu generationis tantum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo q ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quam homo (ut dicitur in libro de animalibus.) In processu autem secundo proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & vltra hoc e prior causalitate finali, eo q est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundam quid imperfectiorem accidente, in quantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur instantiarum dicitur, q præmissæ non sunt priores conclusionem via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectiue (ut dicitur secundo Phy. tex. com. 31.) In alia litera, ut restatur ibi San. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorum, & ideo sufficit, q notitia earum sit imperfectior secundum quid, vnde etiam in genere causæ materialis collocantur, secundo Phy. ibidem & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectum. De aere illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, conceptus verò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est q actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicitò ab ipso habitu, ut habes primo Ethic. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem, vnde non oportet aliter laborare.

¶ Contra tertium, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia incompleta, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, qua acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico, quod argumentum peccat per fallaciam æquiuocationis illius termini, vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quam specificis, & vult dicere quod potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo. quam illa, qua fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscete hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, quam cognoscete hominem in seipso, & hanc vocamus cognitionem in vni-

Tertium, notitia in vniuersali, est notitia incompleta.

Tex. 28.

Contra Scoti positionem.

de diff. rebus.

de diff. rebus.

de diff. rebus.

Quinque dicta S. Tho. de facto.

Primò in intellectu est vniuersalius, & prius magis vniuersalius.

vniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingenium, quod nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A, cognoscitur in vniuersali, & A, demonstratur demonstratione vniuersali; primo modo A, non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A, in seipso cognoscitur in esse suo proprio subiecto.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso vniuersali intelligunt particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa probatio nulla est, quae procedit secundum fallaciam æquiuocationis, ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, quae in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particularium in vniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, quae actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiae, cum notitia specificetur ab obiecto, & his, quae sunt intrinseca, non debet dici notitia confusa, sed distincta.

¶ Ad hæc dico quod iste non intelligit S. Tho. qui vult, quod notitia distincta animalis, ut est totum distinctibile, sit notitia confusa animalis, ut est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo non accidit æquiuocatio. Fateamur enim quod notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, ut vniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, ut totum vniuersale est, & non solum specierum eius, ut expressè dicit ibi S. Tho. unde contingit animal simul esse notum distinctè & confusè diuersimodè, ut supra dictum est. Nec oportet quod si istae duae notitiae simul inueniantur, sint eadem cum etiam separantur, puta cum & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autem addit, quod talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo quod minor est confusio actualis quam potentialis. Quod vltimò additur, quod notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est confusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei, & sic notitia non specificaretur ab obiecto, unde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

¶ Contra quintum, scilicet quod sensus extensus de potentia ad actum prius communius quam minus commune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune in se, sed præcognoscere singulare magis commune; contra, aut cognoscit singulare magis commune, ita quod singularitas est ratio cognoscendi, aut ita quod natura communis sit ratio cognoscendi, primum non est dicendum, ut de se patet, nec secundum potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra quod arguitur sic, illud non est ratio mouendi, quod est idem re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura communis est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione; quod probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non dependet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis, sed obiectum sensibile habens in se distinctionem rationis

est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis sic, Quaecumque sunt indistincta omnino secundum rem, si vnum terminat ad aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis communis & minus communis sunt huiusmodi, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundò, idem sensus primò cognoscit quod species sensibilis primò repræsentat, sed species sensibilis primò repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primò repræsentat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specificæ, tum quia est actualior & perfectior, tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundum rationem sibi essentialiùs competentem, ergo magis repræsentat ipsum ratione, quæ sibi essentialiùs & perfectiùs competit, quam sub ea ratione quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, quod responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnacionem dico, quod natura talis, puta color, & non natura communis, id est color communis est ratio mouendi. Ad impugnacionem, negatur Minor pro vtraque sui parte, nam apud San. Tho. in Prima parte. q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura, & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primò, quod obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secundò quod sensatio non causatur à distinctione naturæ, sed à natura ipsa habente talem conditionem, & ideo datur quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color in quantum distinctus à sua singularitate mouet, sed hic color, in quantum color, de cuius ratione, nec distinctio, nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quod ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possumus intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes præmitto, quod non dicit San. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune, verba enim sua sunt ista, Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu, nam primò secundum sensum diiudicamus magis commune, quam minus commune & secundum locum & secundum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi, quod sensus primò secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit, unde argumenta illa non sunt contra San. Tho. licet non concludant, falsum enim est, quod species sensibilis primò repræsentet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, scilicet quod species sensibilis sit primò impressa à natura specificæ, nam species sensibilis primò imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissimæ, ut patet discurrendo, propterea species sensibilis imprimitur primò à visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur quod sit primum obiectum potentia. Nec est verum quod assumit,

Quintum, sensus extensus de potentia ad actum, magis commune prius attingit, quam minus commune.

r. quæst. art. 3.

50

60

70

mit, scilicet quod essentialius insit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, ut sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem e conuerso. Et hæc de quarto.

¶ Quid ad quintum respondetur ordinatè arguendo mentis factis, & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico. n. quod perfectissimus, quem potest esse conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiorem effectum suo effectum perfectissimo simpliciter, quemlibet tamen virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectui, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum, Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectum, quam sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectum perfectiorem illo, quæ producit in principio actionis, quia tamen effectus fuit perfectissimus, quæ pro tunc potest producere. Ad confirmationem dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est æquè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem, alicuius contrariæ dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata, non est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primum recipi formam corporeitatis per ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consuevit dici, quod est indispotus priuatiuè & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales ut sic, non ponuntur à nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formalis: sed dicimus quod significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶ Ad tertium dico, quod non oportet in quacumque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo. n. omnia virtualiter concipiuntur. Vltimus dicitur, quod cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartum dicitur quod species specialissima non est facilius abstractionis, quæ ens, loquendo de abstractione ad propositum requisita: sicut. n. ad conceptum confusum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis, scilicet separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptum confusum actualem entis duplex est abstractio necessaria, prima est à particularibus, quæ quidem fit, cum species quæcumque abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quacumque sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non concipiendo actualiter cætera quæ in illo sunt: unde tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quæ facilis est abstractio speciei specialissimæ: imò abstractio ista entis est facilius: quia facilius est actualiter concipere prius sine posteriori, quæ e conuerso: ex quo patet, quod abstractio illa, de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintum dico, quod Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eò quod sensus non

mouetur à singulari in eo quod singulare. Ille. n. modus argendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cum prædicatum conuenit subiecto, secundum quod ipsum, ut habes à S. Tho. in tertio contra Gentiles. c. 139. quod in proposito non reperitur: non. n. hic color, in quantum hic, mouet visum: sed in quantum color. Ad aliam probationem dicitur, quod Maior assumpta non est vera vniuersaliter: eò quod coloratum magis mouet visum, quam hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens namque corporale quanto in remotius agit, tanto fortius videtur. Secundò dicitur, quod fortius mouet sensum multa singularia imperfecta, quam vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatio pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, quam à singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, ut dicitur 2. Post. (& in proæmio Meta.) ideo prius cognoscitur ens, quam species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, quod maior est vera cæteris paribus: non autem ubi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multò. n. plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quam decem fortes.

¶ Ad sextum dicitur, quod Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatè Philosophi dicitur primò, quod rex Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundò, ut saluamus Commentatorem, quod compositum est notius suis componentibus, ut sic, non autem absolute: unde prius confusè cognosco hominem, quam partes eius diffinitiuas ut sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

¶ Deinde reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, ut diuersitas opinionum circa ipsa testatur: sunt enim maxime vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: ut dicitur primo Metaphysicorum.

¶ Circa hanc particulam nota, quod sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota eorum, quæ sunt obiectiuè in anima passionum (ex primo Perihermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autem ut sic, relatiuum est ad signatum: unde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quam cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: ut signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibus alijs modis, sicut à Græco querentibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de alijs. Interrogantibus verò quid rei, oportet assignare id, quod conuenit rei significatæ in primo modo perfectiatis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, & quid rei, scilicet, quod quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei verò est rei relatiua seu significatæ essentia: & ex hac differentia sequuntur omnes alia quæ dici solent, puta quod quid nominis sit non entium complexorum, per accidentalia, per communia, per extranea: quid rei verò est entium incomplexorum per propria, & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & complexa, & de clara.

Quid rei & quidno minis intellectus.

clarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis.

¶ Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, ut a facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina deo ex significatione entis ad significatione essentiae producendum est.

¶ In hac tertia parte proemij reddit auditores dociles ordinem dicendorum proponens tali conclusione. ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior utriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Cap. 1. in prin. c. 1. §. 2. in 6. ¶ Circa minorem primae rationis nota, quod ens, ut infra dicitur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse, comprehendit in se essentiam: essentia vero significat id quod importat diffinitio, ut dicitur: quae non dicit esse vel non esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam: quod completur in se utrunque, essentiam, scilicet & esse: essentia vero alterum tantum, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiae.

¶ Circa maiorem secundae rationis scito, quod quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in notiora naturae, ut dicitur primo Phys. text. com. 2. Minor secundae rationis probatur ex eo, quod compositum est posterius componentibus: & ens (ut dictum est) compositum est respectu essentiae.

CAPVT I.

Entis & essentiae nomine quidnam significetur, ostendit.

Nomina item varia ponit, quae essentiam significant.

SCIENDUM est quod sicut in quinto Metaphysice Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionem veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quod affirmatio est opposita negationi, & quod caecitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo caecitas & huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur Essentiae non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliquid enim dicuntur hoc modo entia, quae essentiam non habent, ut patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.]

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiae significet. In secunda vero quo essentia in diuersis diuersimode inueniatur: pars prima vnico absolute tractatur capitulo, pars secunda sex: & fictotum integrat

tractatum capitula septem. Quorum primum, quod praemanibus habemus, tres partes continet: in prima declaratur quid nomine Entis significetur, in secunda quid nomine essentiae, in tertia differentia nominum ipsius essentiae designat. Primum tali diuisione declarat, ens per se dupliciter diffinito modo, ut diuiditur per decem genera, alio modo ut significat veritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Meta. text. com. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati ex reb. diuersorum generum, ut homo albus: de quo habes quinto Met. text. com. 13. Et innuit, quod tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primum, quia ens primo modo praedicat non nisi de reb. existentibus, in decem generibus, ens autem secundo modo praedicat de omni eo, quod potest esse subiectum propositionis affirmatiuae. Secundum differunt: quia ens primo modo est illud compositum, de quo supra diximus, quod aequaliter completum in se essentiam & esse: ens autem secundo modo non est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quod ab ente primo modo tanquam a composito notiori Essentiae, nomen sumitur: non autem secundo modo.

¶ Circa Primam differentiam aduerte primum, quod veritas propositionis, quae est entis secundo modo significati, nihil aliud est quam compositio facta in secunda operatione intellectus obiecto conformis. v.g. Sortes est caecus, ly est, non significat inhaerentiam caecitatis in Sorte, eo quod caecitas omni inhaerentia caret, cum inhaerere realium accidentium sit: sed significat compositionem factam ab intellectu ad aequante se ipsum per illam obiecto, Sortis, scilicet carente virtute visiva. vnde 5. Meta. in alia littera dicit, quod ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

¶ Aduerte Secundo, quod licet nullo intellectu considerante Sortes sit caecus, & per considerationem intellectus non fiat magis vel minus caecus: tamen caecitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in Sorte, stant. n. ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortes esse caecum, ut sic, non est Sortes habere aliquid esse substantiale, ut patet, nec accidentale, quia Sortes sit caecus sola absentia visiva virtutis, quae nihil supra Sortem addit: vnde caecitas nullum esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc quod absque omni consideratione intellectus virtus visiva Sortis non inest, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse caecum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non recte inspicitur quod esse caecum non est esse aliquid: sed carere virtute visiva. Ex eplum. Nautis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale aut accidentale ponit in nave, vnde nave esse sine gubernatore extra animam non est esse aliquid, sed non esse gubernatam. Acquirunt autem esse & sunt entia priuationes & negationes, ex hoc quod intellectus intelligens priuationes per habitus: & negationes per affirmationes format in seipso rei carentis aliquo modo idolum quoddam. V.g. cum intellectus format in se idolum quoddam nautis gubernatore carentis: quod est ista propositio mentalis. Nautis est sine gubernatore, non presentia gubernatoris, quae extra animam nihil ponit in anima, fit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquem, & cum hoc esse sit in anima, & nullum aliud esse habeat consequens est quod negationes huiusmodi & priuationes non sint entia nisi in anima obiectiue, & sic earum esse nihil aliud est, quam intelligi quomodo tantum omnia entia, rationis habent esse.

Ente significare veritatem propositionis quiddam. T. co. 14. c. 1. q. 2. in 6. c. 4. circa mediu.

¶ Circa

Circa tertiam differentiam aduertendum est, quod cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanquam a composito nobis notiori essentiae notitiam sumpsimus: sic Essentiae nomen ab ente originem habet.

[E quia, ut dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quod essentia significet aliquid commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.]

¶ In hac secunda particula declaratur quid nomine Essentiae importetur tali conclusione, Essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationem insinuat: sicut ens significat aliquid commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquid commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet quod significet id quod aliquid est in quocumque genere & quavis specie. habent. n. se ens & essentia ut quod & quo. cum autem naturae rerum sint illae, quibus res reponuntur in generibus & speciebus: sequitur quod essentia significat aliquid commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens praedicatur de homine, boue, & similibus, quae sunt in generibus: ita essentia praedicatur de humanitate & bouinitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentiae intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO. II.

Num Entis, & Essentiae significant immediate ipsa praedicamenta, vel illorum naturas, an immediate.

CIRCA Hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significant immediate ipsa praedicamenta seu naturas eorum, an immediate: in hac dubitatione tria agam. Primum declarabitur titulus quaestionis: secundum adducetur opinio Scoti, & impugnetur: tertio ponetur opinio Sancti Thomae.

¶ Pro primo scito, quod significare mediante in proposito est significare aliquid mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediante (mediate scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominem: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediate est significare aliquid non per aliquam naturam seu realitatem superiorem, sed per ipsam primum: sicut animal significat gradum sensitiuum immediate, ut patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum, seu aliquam realitatem abstrahibilem a naturis praedicamentibus commune eis sicut superius essentiali suis inferioribus: & sic immediate significet praedicamenta, an immediate significet ipsas naturas praedicamentales. Haec de primo.

¶ Quod ad secundum, Scot. ut colligitur ex primo sententia dicit, quod ens significet decem praedicamenta mediate: imaginat. n. quod a quibuslibet quibuslibet sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusque communis & prior utroque: & sic cum substantia & accidens habeant similitudinem in ente, ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusque: communis & prior tam substantia, quam accidente, quae nomine entis significatur. Quod ut melius intelligatur pono processum istarum abstractionum diffusum. Cum enim Sortes conueniat cum Platone in humanitate, & non cum Brunello, ab eis potest abstrahi humanitas communis & prior eis: & inde cum homo conueniat cum

Scot. 1. dif. 3. q. 1. & 2. & dif. 8. q. 2.

Brunello in sensibilitate & non cum planta, ab eis potest abstrahi animalitas communis, & prior eis: & inde cum animal conueniat cum planta in vegetabilitate, & non cum lapide, ab eis potest abstrahi vita communis & prior eis: inde cum viuum conueniat cum lapide in corporeitate & non cum intelligentibus, ab eis potest abstrahi corporeitas communis & prior eis: inde cum corpus conueniat cum intelligentibus in substantialitate, & non cum accidentibus, ab eis potest abstrahi substantialitas communis & prior eis: inde cum substantia conueniat cum accidente in entitate reali, & non cum entibus rationalibus, ab eis est abstrahibilis entitas communis & prior eis, & cum hic realitas vltimo abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediate, oportet quod praedicamentales realitates seu naturae mediate sub entis significatione claudantur.

¶ Ad hanc positionem confirmandam multa posset adduci media, quae ne digrediamur ad analogiam entis & comparisonem transcendentium ad praedicamenta, an sint eorum praedicata quidditatiua vel non, omitemus pro nunc: quia infra speciales erunt de his quaestiones.

¶ Contra hanc opinionem arguo dupliciter. Primum auctoritate Arist. 3. Met. text. com. 16. vbi soluens quaestionem. Quare quidditas sit vna, dicit quod in substantiis separatis non est quaerenda alia causa: quia in eis non est nisi forma, quae statim seipso est ens & vnum: quoadmodum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cetera praedicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas praedicamentales. ex qua auctoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem prioris praedicamenti: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad praedicamenta, consequentia nota, consequens autem est contra Arist. ergo ad destructionem consequentis ad destructionem antecedentis ens non significat realitatem prioris praedicamenti.

¶ Secundum arguitur auctoritate Com. 10. Met. co. 18. dicentis, quod hoc nomen ens, vnum, significat id quod significat in praedicamento substantiae & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediante aliqua communi. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites. Haec de secundo.

¶ Quod ad tertium pono opinionem sancti Thomae ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem, communem in representando substantiae & accidenti, Deo & creaturae.

¶ Secunda est ista, Ens significat ut conceptum obiectalem aliquid reale inuentum in omnibus generibus distinctum secundum rationem a propriis conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, quod conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus possibilis format in seipso representatiuum obiectaliter rei intellectae: quod a Philosophis vocatur intentio seu conceptus: a Theologis vero verbum. Conceptus autem obiectalis, est res per conceptum formalem representata in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere: conceptus vero obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina representata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptum quod significat aliter tantum: significat enim Leonis nomen conceptum utrunque licet diuersimode. est namque signum conceptus formalis, ut medijs seu quo, & est signum conceptus obiectalis, ut vltimis seu quod. Vnde

ca. 2. quest. 3. c. 1. circa me. in quodam dubio l. cap. 16.

Com. 18.

Conclusio nes dug.

de idem est loqui de conceptu entis & de significatio
ne eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio,
omnia similia quae unque similitudine etiam analo
ga seu imitativa secundum id in quo assimilantur,
possunt per eandem imaginem representari: sed Deus
& creatura, substantia & accidens habent similitudi
nem inter se saltem analogam: ergo secundum id in
quo assimilantur, possunt per eandem similitudinem
representari. Sed assimilantur in esse: ergo ead
dem similitudine poterunt representari in quantum
habent esse, similitudo illa est conceptus formalis
entis, ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones
ab omnibus sunt concessae: cum Maior fuerit diluci
data, quam sic ex notioribus suademus. Vbiunque
invenitur agens producere sui similitudinem in alio, si
id aliud producat aliud simile sibi secundum id, quo
ipsum assimilatur primo: oportet tertium assimilari
utriusque ea ratione: quia quicquid est simile alicui in
eo, quod illud est alteri simile, est simile utriusque: sicut spes
Sortis in oculo meo producta ab imagine Sortis in
speculo, est similitudo representativa utriusque, & si
gura Sortis in speculo, a qua immediate est causata:
& figura Sortis in seipso, a qua est mediate causata.
Sed ita est modo, quod inter habentia analogam simili
tudinem deum & creaturam, substantiam & accidens,
reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad concep
tum formalem: igitur, &c. Fit autem hoc sic mani
festum exemplariter, Sapientia divina produ
cit sapientiam humanam, quae est quaedam sui simili
tudo (imperfecta tamen) sapientia, autem humana
producit similitudinem sui in intellectu nostro, quae
nil aliud est, quam sapientia in esse intentionali: si
cut sapientia extra est sapientia in esse naturali. Cum
autem similitudo ista sapientiae in intellectu reprae
sentet sapientiam humanam secundum id quo illa
assimilatur sapientiae divinae: quia representat eam
secundum propriam rationem formalem, sequitur de neces
sitate, quod hic unica similitudo representat utramque,
humanam scilicet & divinam: utpote quae similis est utriusque:
licet ab humana sit immediate exemplata, a divina
mediate. Ex hoc exemplo in terminis specialibus. Intue
re propositum nostrum in terminis transcendentibus.
qualis est ens. Cum enim esse creaturae assimilatur esse
divino, a quo exemplatur, & esse accidentale assi
milatur esse substantiali, a quo emanat: similitudo
producta in intellectu ab esse substantiali siue acci
dentali in quantum assimilantur, erit omnium reprae
sentativa imago, & cum conceptus non requiratur ad
intellectionem, nisi ut obiectaliter representet rem,
unico conceptu intellectus in Deum & creaturam, in
quod ens ferretur: & similiter in substantiam, & acci
dens. Nec oportet ponere plures conceptus, & multi
plicare entis sine necessitate. Quod autem hic sint non
solum secundum mentem S. Tho. dicta, sed et secun
dum expressam sententiam, patet in q. de di. potentia Dei
q. 7. ar. 5. in corpore: unde hanc rationem accipit: & in ea
dem q. ar. 6. ubi circa finem corporis q. adducit exem
plum de speculo: & dicit expressum, quod sic se habet conce
ptus noster ad Deum & creaturas sicut species rei ui
sae in speculo: ita quod Deus se habet ut res producens si
militudinem suam in speculo: creatura ut species in
speculo: conceptus noster ut similitudo extracta a spe
speculo utriusque representativa. Unde nullus men
tis compos potest hoc negare in eius uia.

¶ Conclusio secunda habet tres partes. Quoad
primam declaratur sic, conceptus obiectalis entis est
id quod representatur per eius conceptum formalem: sed
eius conceptus formalis representat id, in quo assi
milantur omnia entia realia, quod oportet in eis esse, ergo
conceptus obiectalis entis est aliquid reale inuen

tum in omnibus. Secunda propositio assumpta licet pa
tere possit ex dictis, tamen declaratur adhuc, sicut co
ceptus formalis animalis representat fundamentum
similitudinis generice: & conceptus formalis homi
nis representat fundamentum similitudinis specificae:
& uniuersaliter quaelibet imago communis pluribus
in representando representat fundamentum simili
tudinis inter illa plura: ut patet in exemplo supra po
sito de specie in oculo causata a specie Sortis in spe
culo: quoniam illa representat non similitudinem in
ter spem in speculo, & Sortis: cum sit relatio, sed fun
damentum illius similitudinis puta qualitates & li
neamenta quae sunt in utroque: sic conceptus entis for
malis representat fundamentum analogicae similitu
dinis in esse inter omnia entia realia existentis, quod
in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet.
Unde quod similia sunt extra animam: cum hoc funda
mentum representatum sit conceptus obiectalis entis,
ut dictum est, patet conceptum obiectalem entis
esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat
in prima parte conclusionis positum.

¶ Secunda pars conclusionis sequitur ex ista, si
conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus, & nul
lus conceptus obiectalis proprius substantiae, aut acci
dentis inuenitur in omnibus, consequens est quod non om
nino sunt idem, & quod saltem ratione distinguatur con
ceptus entis a propriis omnium conceptibus obiecta
libus, quod erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdem sic declaratur, Si conceptus
obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus
specificos & genericos, tunc consideratis praecise gra
dibus specificis & genericis: cum eorum praecise pas
sionibus non esset in eis ut sic, inuenire passionem entis:
hoc est falsum: ergo a destructionibus, consequens, &c.
consequencia declaratur: quia enim animal dicit al
ium gradum ab homine, ideo homini secundum dif
ferentialem conceptum praecise non insunt passionem
animalis, ut ostendit falsitas istius reduplicatiuae, ho
mo in quantum rationalis, est bipes, circuloquendo per
ly bipes, passionem animalis propriam, & similiter si
ens dicit alium gradum a substantia, sequitur quod con
siderata praecise ratione constitutiva substantiae subst
antia non est una, nec vera nec bona, &c. quae nominat
passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur
sic, Homo in quantum rationalis praecise est unum quid
unitate, quae est passio entis: homo in quantum ratio
nalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, con
tra quem arguo: ergo passio entis conuenit aliis gra
dibus ab ente praecise, ut sic acceptis: quod est opposi
tum consequentis. Prima propositio assumpta habe
tur ex Sco. in secundo sen. dist. 3. q. 1. tenente unitatem
mediam minorem unitate numerali, & maiorem ge
nerica esse passionem entis, & sequi naturam specifi
cam ratione ultimae differentiae. Manifesta quoque
fit sic pro nunc eadem propositio, Homo in quantum
rationalis est indiuisibilis formaliter: supposito, quod ra
tionalis sit ultima differentia: ergo homo in quantum ra
tionalis est unus formaliter, unitas enim nihil aliud
est, quam indiuisio. Sed de hoc (cum de unitate natu
rae agatur) amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat
quod in gradibus specificis praecise acceptis & simili
ter genericis est inuenire passionem entis, quod erat
probandum, & consequenter, quod ens non signifi
cat distinctum gradum a naturis specificis & generi
cis, quod erat tertia pars conclusionis.

¶ Sed tunc ex quo res significata per hoc nomen
ens, est aliquid inuentum in omnibus: & non est gra
dus distinctus contra specificos & genericos: decla
randum superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus
quicunque genericus uel specificus, uel differentialis
uel indiuisibilis, habet in se unum, quod multis modis
conci

cipi possit: & secundum quod quilibet gradus est
habens esse, nomine Entis importatur, & ad conceptum
obiectalem entis pertinet: secundum uero quod absolute
talis gradus consideratur, nomine proprio significatur,
& conceptus obiectalis illius est: uerbi gratia, humani
tas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur
contra reliquas uniuersales perfectiones, habet quod per
conceptum formalem humanitatis representetur &
cognoscatur & significetur humanitatis nomine, hu
manitas: ut sic etiam habet quod sibi debeat, seu con
ueniat esse quidditatum, & actualis existentiae: & sic
representatur conceptu formali entis tanquam pars
sui obiectalis Conceptus, & Entis nomine significat.
Similiter animal haec duo in se habet, & sic de aliis.
Unde conceptus obiectalis entis, sunt naturae generi
cae & specificae, ut habentes esse, sic n. fundant analog
gam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens
& passionem eius in quolibet gradu praecise accepto
saluatur: quilibet enim gradus ut sic habet in se unde sit,
& indiuisus sit & conformabilis intellectui & appeti
tui, &c. quod a ponentibus ens abstrahibile a gradi
bus specificis, & genericis saluari non potest. Quod
autem haec sint secundum doctrinam S. Tho. diligen
ter intuentem eius doctrinam censorem constituo. In
fra tamen eum de analogia entis ageretur, hoc ostende
mus: pro nunc satisfaciat haec dicta, praesertim, quod
tam prima, quam secunda pars conclusionis ex praecedente
conclusionis sequitur, quam constat esse sancti
Thomae.

¶ Tertia autem pars ab omnibus Thomistis afferri
tur unanimitate. Sic ergo patet qualiter ab omnibus en
tibus utpote similibus abstrahibilis est conceptus en
tis, non modo Scotistico, & patet qualiter sit verum,
quod hic San. Tho. dicit, essentia significat aliquid
commune omnibus naturis omnium generum, & spe
cierum: non enim intendit quod essentia significet aliquam
naturam commune omnibus naturis, sed quod si
gnificet omnes naturas, ut assimilantur in hoc, quod
essentia sunt: quaelibet enim natura ut sunt (quibus
res sunt) essentia rationem habent: sicut quaelibet res ha
bet rationem entis, ut sunt habentes esse, seu quae sunt.

[Et quia illud, per quod res constituitur in prop
rio genere uel specie, est quod significamus per diffi
nitionem indicantem quid est res. Inde est, quod nomen
Essentiae a Philosophis in nomen quidditatis muta
tur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphy
sicae frequenter nominat, quod quid erat esse, id est
hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam
forma, secundum quod per formam significatur perfectio
uel certitudo uniuersalium rei, sicut dicit Auic. in secun
do Metaphysicae suae. Hoc etiam alio nomine natura
dicitur, accipiendo naturam secundum primum mo
dum illorum quatuor modorum, quos Boetius de dua
bus naturis assignat, secundum scilicet quod natura dicitur esse
illud, quod quocumque modo intellectu capi potest: non
enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem
& essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto
Metaphysicae, quod omnis substantia est natura: Nomen
autem Naturae hoc modo sumptum videtur significare
essentiam rei secundum quod habet ordinem, uel ordi
nationem ad propriam operationem rei, cum nulla
res propria destituatur operatione. Qualitatis uero ro
men sumitur ex hoc, quod per diffinitionem signifi
catur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in
ea res habet esse.]

¶ In hac tertia parte huius capituli declaratur
quomodo differant nomina Essentiae inter se, nempe
rat quinque; eius nomina: primum, scilicet essentia, quidditas,
quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio, &
differentia satis clare, ac manifeste sermone in litera
traditur, adeo ut addere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio assertur, quod
Boetius in libro de duabus naturis, & una persona
Christi, naturam quadrupliciter accipi dicit. Primum
omne intelligibile: secundum omnis substantia, tertio
principium intrinsecum motus: quartum specifica essen
tia, seu differentia: quos modos (si Boetium non ha
bes) uide si placet in secundo sen. san. Tho. dist. 37. q. 1.
articulo 1. primo modo accipit hic naturam San. Tho.
quoniam sic communis est essentiae substantialibus &
accidentalibus genericis & specificis, &c.

C A P I T U L U M II.

*Substantiarum essentiam proprie dici, acci
dentium autem non nisi secundum quid
ostendit: nobiliores item esse simplicium es
sentias, quam compositarum substantia
rum probat. quod demum essentia substan
tia composita non materia, non forma, uel
inter ea aliqua excogitata relatio, uel quip
piam ipsi composito superadditum, sed ip
sum sit compositum variis rationibus de
monstrat.*

ED. Quia ens absolute &
primo dicitur de substan
tiis, & posterius, secundum
quid de accidentalibus: inde
est quod essentia proprie & ve
re est in substantiis: sed in
accidentibus est quodam mo
do & secundum quid, &c.]
¶ Expedito primo propo
sitorum, exsequens in hoc secunda parte tractatus, quo
modo essentia in diuersis diuersimode inueniatur, quod
secundo loco propositum erat. Primum declarat, quo
modo essentia inueniatur in substantiis compositis in
tribus capitulis, secundum in substantiis separatis duo
bus capitulis: tertio, in accidentalibus unico capitulo.
Circa substantias compositas tria declarantur in illis
tribus capitulis: primum, quid sint entia substantiarum
compositarum, in secundo, quomodo differant inter
se essentiae substantiarum compositarum: In tertio,
quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Incipies
autem exequi in hoc ca. quomodo essentia in diuersis di
uersimode inueniatur. Primum hoc declarat in co. om
nes essentias uniuersales adiuuic comparando in duabus
comparationibus. Secundum, quid sit essentia substantia
rum compositarum tribus conclusionibus negatiuis, &
quarta affirmatiua. Tertium mouet dubitationem quan
da circa conclusionem affirmatiua, & soluit eam. Facit
primum comparationem primam inter essentias substantia
rum, & accidentium tali conclusione, Substantia uere &
proprie habet essentiam: accidens autem secundum quid,
quam sic probat. Vnumquodque sicut ens, ita habet es
sentiam: sed substantia est ens simpliciter, accidens uero
est ens secundum quid: ergo substantia habet essen
tiam simpliciter, accidens autem secundum quid. ma
ter ex dictis in praecedenti capitulo patet. Minor licet
habeatur septimo Meta. in principio, tamen sic probat
ur in litera: illud est ens simpliciter, de quo ens abso
lute & primo praedicatur, & illud est ens secundum
quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur:
sed de substantia ens dicitur absolute & primo,
de accidente autem posterius & secundum quid: ergo
substantia est ens simpliciter, accidens uero secundum
quid.

Quinque
nomina,
quae ad Es
sentiam spe
ctant.

Intra. 4.
96.

Q V A E S T I O. III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de utroque uniuocè.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia, & posterius de accidente, an uniuocè de utroque. In hac quaestione quinque agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò ponetur opinio Sco. Tertio arguitur cõtra illã. Quarto ponetur opinio S. Tho. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Quò ad primum sciendum est, qd aliquid dupliciter contingit de aliquibus prædicari per prius & posterius. Vno modo secundum esse illius prædicati. Alio modo secundum propriam rationem eiusdem. Illud dicitur prædicari analogicè (secundum esse) quod perfectius habet esse in vno, & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo qd perfectius esse necessariò habet in vna specie, quã in alia. vnde com. 12. Met. com. 2. dicit qd prioritas & posterioritas specierum non impedit unitatem generis. & hoc modo non quaerimus hic per se enim notum est omnibus, qd ens perfectiori modo est in substantia, quã in accidentibus, & qd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dicitur prædicari analogicè, seu per prius & posterius secundum rationem propriam, quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero verò nõ nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia: Sanum prædicatur de animali sine respectu ad dietam, medicinã & vrinam, de istis verò prædicatur non nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanum absq; additione aliqua. vrina verò nõ dicitur sana, nisi quia est signum sanitatis existentis in animali: & dieta similiter non est sana, nisi quia est conseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cùm. n. diffinitio sanum prædicat de animali, non ponet in eius diffinitione respectu ad aliquid horum. Cùm aut diffinitio sanum prædicat de vrina, in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cũ ipsa animalis sanitate. & similiter in diffinitione dietæ & medicinæ in eo, qd sana sunt, dicitur. n. (vr iam dictum) qd vrina est sana, in eo qd conseruatiua est sanitatis: dieta in eo qd conseruatiua: & medicina in eo qd cã est illius: & hoc modo vertitur hic in dubium, an ens prædicatur analogicè: ita qd absolute prædicetur de substantia: de accidentibus verò non nisi relatiuè ad substantiam: quod idem est quod quaerere, vtrũ substantia in eo, qd ens non includat accidens. accidens verò in eo qd ens includat substantiam: & in hoc pedit tota quaestio inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo, qd accidens includere substantiam ab omnibus conceditur. sed non accidens in eo, qd ens. Hæc de primo.

Quò ad secundum, Scotus primo sen. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. q. 2. ponit hanc conclusionem, Ens est uniuocum substantiæ & accidenti Deo & creaturæ: & probat eã sic: Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptu, de quo est certus, aliũ a conceptu de quo est dubius: intellectus quisque potest esse certus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitãdo an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens. ergo conceptus entis est aliũ a conceptibus istis, & ita neutrum est ex se: sed in utroque illorum includitur: igitur uniuocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.

¶ Secundò sic, Ens nõ est uniuocũ, ergo Deus nõ est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici. hoc est falsum. ergo a destructione cõsequenti.

tis, &c. Consequentiã probat, Nullus conceptus est producibilis in intellectu nõ, qui nõ cõtineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus nõ uniuocus Deo & obiecto relucenti in phantasmate est non contentus tam essentialiter quã virtualiter in obiecto relucente in phantasmate, ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nõ, nisi sit uniuocus obiecto relucenti in phantasmate: hoc autem est creatura. ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo, est uniuocus creaturæ: & consequenter conceptus entis, Maior patet, Minor declaratur: quia obiectum creatum cõtinet essentialiter conceptum increatum, vt de se notum est, nec virtualiter: quia prius non includitur virtualiter in posteriori, sed e conuerso.

¶ Tertio sic, Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerando rationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectionem, quam habet in creaturis, & reseruando illam rationem formalem, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem, & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem uniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶ Quarto sic, Ens nõ est uniuocũ substantiæ & accidenti. ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis, hoc est falsum: ergo, &c. Tenet cõsequentiã, eo qd cũ substantia non immutat immediatè intellectum nõstrũ ad aliquã intellectiõem sui: sed tantũ accidens sensibile, sequit qd nullũ conceptũ quidditatiuũ habere poterimus de eã, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis, sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a cõceptu accidentis, nisi ens uniuocum accidenti & substantiæ. Hoc aut quod in ista rone assumit, s. qd substantia nõ immutat intellectum nõstrũ ad aliquã sui intellectiõem, probat sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu qñ non immutatur (sicut apparet ex secundo de Anima) qd visus est tenebræ cognoscitiuus, quando lux nõ est præsens, eo qd tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur qd quando substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens, & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: qd est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus secundi Metaphys. tex. com. 4. Probans Aristoteles causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hæc propositionem, Vnumquodque maximè ipsum aliorum dicitur, secundum quòd aliis inest uniuocatiõ, ens ergo uniuocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis, s. Deo & aliis, aliter processus Aristotelis nullus esset. arguit enim sic, Causa uniuoca entitatis & veritatis est maximè ens, & verè Deus est huiusmodi. ergo. Auicenna quoq; primo Metaphys. capitulo secundo dicit, Substantia & quantitas non habent intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species, & quædam accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubiis, Omnes, inquit, imaginantur certitudinem entis. dubitant autem vtrum sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, qd quidam homines putauerunt, qd ens non prædicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quã esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc, sed quia (vt patebit) non probant uniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto, & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

Quò

DE ENTE ET ESSENTIA.

Primo. Quò ad tertium Arguo primò sic, Nullum uniuocatum in ratione sui uniuoci habet aliquid plus, quã reliquum uniuocatum: substantia & accidens sunt uniuocata per te in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui uniuoci, sentis, quã substantia: discursus bonis, conclusio verò est falsa, ergo altera præmissarum; non Maior: quia illa habetur ex antepredicamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaph. textibus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur qd in ratione accidentis, inquam ens ponitur substantia, vnde Commen. dicit in commento tertio, qd sedens & stans non dicuntur esse entia siue substantia. patet autem qd in diffinitione substantiæ, in quantum ens, non ponitur accidens nec substantia, eo qd abstrahit apud eos ab illis. Patet secundo, falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quaestione fatetur in diffinitione accidentis, in quantum ens, cadere substantiam. Vnde est ratio posita à Scoto secundum apparentiã solui glossando Aristotelem (glossa destruentem textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo qd ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

¶ Secundò arguitur sic, Ens est uniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusum: ergo est genus. Tenet consequentiã ex diffinitione generis, & conditione apposita à Scoto in primo sen. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus, & bene, secundum Arist. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partem & secundam Scoti ibidem est. Quò ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non vltima, sequeretur qd addendo differentiam non vltimam generi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentiã: quia bis ens poneretur eodem modo: semel ratione generis, & semel ratione differentie. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit nugatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit rō propria animalis ens, A, B, C. Si militer, cũ prima pars rationis rationalis sit ens. erit ratio rationalis ens, D, E, F, & sic dicendo animal rationale, dices ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter ponet ens bis: & expressè nugationem committes. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, vbi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim qd sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo qd ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale eo qd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua in distinctè uniuocantur supradicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quòd ens particularum ad album & rationale denominet ens particularum ad animal: non tamen potest intelligi, quòd prima pars rationis albi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cum uniuocum sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Sco. animal rationale: imò animal album eodem modo arguendo, vt prius vten-do loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, forte dixerit, ens non claudii in rationali quidditati-

uè & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interrim sequitur principale intentum nostrum: quòd, ens in nulla differentia, includatur, quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia sed differentia, principium secundum veram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non: qua, re. &c.

¶ Tertio arguitur sic, Ens est uniuocum substantiæ, & accidentis, ergo in ratione substantiæ expressè cadit ens, ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens, hoc est inconueniens & contra Aristotelem & viam communem, ergo, &c. Prima consequentiã probatur, ex eo, quòd omne superius uniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris, sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda cõsequentiã probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum, illa, scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius, si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cùm ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem, in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur qd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè, vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum uniuocum, & quidditatiuum cadere in ratione substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sententiarum distin. tertia ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta, eo qd ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

Quò ad quartum principale prænoto differentia inter uniuocum & æquiocum purum, & analogũ. Uniuocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano, vnde habent illud nomen commune, vtrumque enim illorum dicimus sanum, diffinitio autem eorum in quantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa, animal enim, in quantum sanum, est habens sanitatem, medicina, in quantum sana, est causa sanitatis, sunt enim eadem aliquo modo istæ diffinitiones, quia in omnibus includitur sanitas, & sunt diuersæ aliquo modo, quia diuersis modis sanitatè respiciunt, vnde analogum est mediũ inter purũ æquiocũ et uniuocũ, sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid & diuersum secundum quid, & sicut medium sapit naturam vtriusq; extremi, dicit enim quodam modo plures rationes, & quoddammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, qd analogum dicit plures rationes, & quandoque qd dicit vnam rationem.

¶ Nota secundò, qd duplicia sunt analogata. Quædam secundum determinatam habitudinem vnus ad alterum. Quædam secundum proportionalitatè. Exemplum, Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deus autem et creatura secundo modo, infinita enim est distantia inter Deum et creaturam. Differunt autem hæc plurimum, quoniam analogata primo modo ita se habent, qd posterius secundum nomen analogum diffinitur per suũ prius, purã accidens, in quantum ens per substantiã.

Meta. T. c. 16.

Cap. 5.

1. di. 3. q. 2.

Vide ad hoc propositum com. huius doc. secundo Post. ca. 6. circa me. & videat consequentiã. Arist. 1. di. 3. q. 3.

1. dist. 3. q. 3. in solutione quinti contra uniuocationem entis.

Auic. c. 2. cit. ca. me.

Algazel.

Analogata verò secundo modo non: creatura.n.in-
quantum ens non diffinitur per Deum: unde analo-
gata primo modo habent nomen cõe: & rationem se-
cundum illud nomen, secundum quid eandem,
& secundum quid diuersam: per hoc quodd analo-
gum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua
de primo dicitur: de aliis verò non nisi diuersimodè
respicendo primū, quod cadit in eorum rationibus:
sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata
verò secundo modo habent nomen cõe, & rationem
secundum illud nomen aliquo modo eandem, & ali-
quo modo diuersam: non propter hoc, quod illud simpli-
citer dicitur de primo & de aliis relatiuè ad primū,
sed habet rōnem eandem secundū quid pp identitatē
proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundū quid
diuersam, propter diuersitatem naturarū suppositarū
illis proportionibus. Ex emplum, Forma & materia
substantialis, & forma, & materia accidentiū sunt ana-
logata quædā sub nominibus formæ & materiæ: ha-
bent.n.nomen cõe, puta formā & materiā & rōnem
secundū nomen formæ suæ materiæ eandem, & diuer-
sam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet
ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens
similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiam,
sicut materia accidentis ad accidens: utrobique
n.saluator identitas proportionum cum diuersitate
naturarum, & vnitatis nominis: hunc modum analogi-
æ exprimit Commentator 12. Metaph. commento
23. & clariùs cum Arist. primo Ethic. c. 7.

con. 28. &
5. Meta. cō.
12. circa
medium.
cap. 7.

Cōclusio-
nes duæ.

Quibus sic prælibatis, pono duas cōclusiones. Pri-
ma est, Ens analogicè utroque modo analogiæ dī de
substantia & accidente. Secunda cōclusio, Ens dī de
Deo & creatura secundo modo tantum. Prima con-
clusio probari potest rationibus factis contra Scotum,
& maxime prima. Auctoritatibus autē Arist. 4. Me-
ta. text. com. 3. & Comm. ibidem: expressè n. ibi dī
quod ens non est vnum, sed ad vnum. Duodecimo quo-
que Metaph. text. cō. 28. expressè dī, quod principia præ-
dicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi se-
cundum proportionem. Super qua autoritate potest
argui sic, Illa non sunt vniuoca, quæ nullam identita-
tem habent nisi proportionis: sed principia propria
substantiæ, & accidentium sunt huiusmodi: ergo, &c.
Minor expressè est in litera Arist. Maior est nota ex
terminis: si. n. nullam aliam identitatem habent nisi
proportionis, oportet quod careant vnitatis vniuoca. Et
hæc autoritas est notanda contra Scotistas, quia si
concedant ens habere entitatem analogam, dicunt
cum hoc, quod habet etiam identitatem vniuocam: cuius
oppositum Aristot. dicit, solam identitatem pro-
portionis inter principia prædicamentorū ponens.

In tri-
de Anal-
gia.

Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur,
quàm autoritate san. Tho. in quæstionibus de veri-
tate, quæst. 2. artic. 2. vbi examinans quomodo scien-
tia sit analogica scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, ex-
pressè fatetur, quod secundo modo sit analogica, & non pri-
mo modo. Unde cum ens dicitur de Deo, & creatu-
ra, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimi-
tur, quod sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura
ad suum: sed de his aliis, cum ex proposito tracta-
bitur, diffusius loquemur: modo sufficiat hæc pauca di-
xisse, ex quibus innoscere potest, quod conceptus en-
tis formalis est vnus inæqualiter representans esse
substantiæ & accidentis Dei & creaturæ: & quod conce-
ptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis
determinatæ ex identitate termini, vel vnitatis pro-
portionabilitatis & identitatis proportionum. Ex
quibus elicit potest, quod cum talis vnitatis apud Arist.
quarto Metaph. text. com. 2. sufficiat ad obiectum
scientiæ, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quod
passiones habeat: & contradictionem fundet, & reli-

qua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de
quarto.

Quo ad quintum respōdet ordinatè ad argumēta.

¶ Et ad primum dicitur, quod arguementum illud, si
aliquid probat, alietatem conceptus non vniuocatio-
nem probat: sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis
concedimus illud, sicut etiam Auic. qui tenetens nõ
esse prædicatum quidditatum, concedit ens dicere
alium conceptum, non tamen vniuocum & quiddita-
tium.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius
probationem dico, quod aliquod continere virtualiter
aliud, potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut cau-
sa virtute sua continet effectum. Alio modo sicut ef-
fectus continet virtutem causæ, participando illā sic:
hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet
virtualiter continet secundo modo Deum. Nec oportet
quod continens isto modo sit prius: imò necessariò
est posterius. Quod si mihi dixeris, quod hoc est abu-
ti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter
non attribuitur nisi causæ, dico quod si fiat vis in verbo,
falsa est Major, eò quod datur triplex modus continen-
di, essentialiter, virtualiter, & participatiuè, sicut ef-
fectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concessio toto antecedente, negatur
consequentia, sufficit enim analogia illius rationis
formalis.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Ad proba-
tionem dī quod falsum supponit, si quod substantia non im-
mutet intellectum per propriam speciem. Unde ad
eius probationem dico, quod quantitas & accidentia in
Eucharistia agunt & patiuntur totum, quod ageret &
pateretur substantia, si esset, sicut. n. acceperunt mo-
dum essendi substantiæ, (absq; subiecto, ita etiā age-
re & pati eius, & ideo ex multis hostiis sēfatis gene-
ratur in intellectu species intelligibilis substantiæ pa-
nis, & eius quidditatiua cognitio, sicut & ad nutritio-
nem agunt, ac si esset ibi panis, non. n. minus ex illis
accidentibus nutrimur, quàm ex aliis hostiis non cō-
secratis, sicut non minus ex consecratis generantur
vermes & cineres, quàm ex non consecratis. Unde
ad argumentum dico, quod panis absens immutat, quo-
niam non est omnino absens, remansit. n. ibi accidēs
suum, quod est vice panis, quare nõ est simile de vi-
su respectu tenebræ. Nec est contra nos autoritas
Arist. quoniam hæc omnia habent locum, vbi est
simpliciter absentia obiecti, quam hic non concedi-
mus quo ad operationes.

¶ Ad quintum dico quod quia medium compa-
ratum vni extremorum, ut oppositum induit alterū
extremum, ut dicitur quinto Phy. text. com. 6. ideo
analogum comparatum æquiuoco, quod diuersas ra-
tiones simpliciter sonat, vniuocum appellatum est
ab Arist. ibi, & meritò, eo quod vtebatur analogo secun-
dum id, quod habet de vnitatis, oportet enim ad ver-
rificandam illam maximam, quod causa & effectus non
in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua forma-
li eadem aliquo modo in illis, unde textus ille non
est contra nos.

¶ Ad Auicem & Algazem dico, quod nihil contra
dicunt, quia alietatem non vniuocationem conce-
ptus entis insinuant.

[Substantiarum verò quædam sunt simplices, &
quædam compositæ, & in vtriusque est essentia, sed in
simplicibus veriori & nobiliori modo secundum et
quod habent esse nobilior, sunt etiam causa eorum,
quæ composita sunt, ad minus substantia prima, &
simplex, quæ Deus est.]

¶ Hic ponitur secunda comparatio, qua
substantias inter se comparat tali conclusione:
Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo ha-
bent

Substantiæ
simplices
substantes
perfectio-
res sunt sub-
stantiis cō-
positis.

Seco. 1. dif-
finitio ad pri-
mum quo
liber. 9.

Diffinitio
perfectio-
nis simpli-
citer.

bent essentiam, quàm composita, quam probat du-
pliciter: primò sic, Quorum esse est nobilior, eorum
essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse
est nobilior, quàm compositarum: ergo essentia sub-
stantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Cau-
sa, supple. eff. cōtinua, non vniuoca habet nobiliorē
essentiam suo effectui: substantia simplex saltem pri-
ma est huiusmodi causa compositarum: ergo substā-
tia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

Ad euidētiā huius partis nota, quod vt habes a
San. Tho. quarto sent. di. ii. q. 2. art. 1. ad primum, sim-
plicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfe-
ctionem sonat: res. n. ex eo quod simplex, non habet
perfectionem maiorem, sed ex eo quod taliter simplex,
id est simplicitatem substantiæ habet. Unde mate-
ria prima est simplicissima, & formæ accidentales
sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores sub-
stantiis compositis. Et ideo cum dicimus substan-
tias simplices esse perfectiores compositis, intelligas
non de quibuscunq; simplicibus substantiis, sed de
simplicibus substantiis in sua simplicitate, qua-
les sunt substantiæ separatae omnes.

Propterea caueto hic opinionem Scoti in primo
sent. dist. 8. quæst. 1. dicentis simplicitatem esse perfe-
ctionem simpliciter. Vt autem veritatem tutari ac-
falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio
simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmum Monolo-
gion 15. est quæ in vnoquoque melior est ipsa, quàm
non ipsa. Glossa sic, In vnoquoque in quantum est in-
diuiduum entis, id est, hoc ens non in quantum est in
diuiduum huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut
hic angelus, melior est, &c. quia cōparatiuum inclu-
dit suum positiuum: ideo melior est, id est, bonitatē
seu perfectionem meliorem, ponit, quàm non ipsa,
id est, quàm quodlibet sibi impossibile, ita quod (ly
non ipsa) non teneatur contradictoriè, sed in compos-
sibiliter. Unde perfectio simpliciter exigit duas con-
ditiones, primò, quod dicat perfectionem, secundo, quod il-
la perfectio in indiuiduo entis sit melior, quàm quod
libet sibi in eo impossibile. Propter defectum. n.
primæ conditionis tã relatio, quæ negatio à perfectio-
nibus simpliciter excluditur. Propter verò defectum
secundæ, ratio cinari ridere, latrare, & huiusmodi
perfectiones simpliciter non sunt, quia ista etsi sint
meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tñ
entis. Diximus quod ly, non ipsa, tenetur impossi-
bilitate, & non cōtradiatoriè, quia aliter omne positiuū
esset perfectio simpliciter, quia in indiuiduo entis
melius est positiuū quodlibet contradictoriū forma-
liter sumpto. Nec superficie tenus consideres primā
conditionem, quoniam propter defectum eius simplicitas
non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas. n. ni-
hil aliud est quàm negatio compositionis: unde non
est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea
deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quod
libet impossibile simplicitati dicit imperfectionē
ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque, quàm
non ipsa, & consequenter perfectio simpliciter.
Oportet enim addere in antecedente, & ipsa dicit
perfectionem, quod falsum est, quia negatiuum præ-
dicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere
sic, Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione,
vt relatio est, simplicitas autem saluatur in relatione
vt relatio est, ad siquidem est simplicissimum, nullā
enim compositionem includit, & vniuersaliter, se-
cundum Scotum, omnis differentia vltima relatio-
nis, ergo, &c. maior patet. ex eo quod relatio vt relatio,
nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud
nos & Scotum.

¶ Præterea, Quod diuiditur per quantum, & non
quantū, non est perfectio simpliciter. Pater ista, quia
implicat quod aliquid sit non quantum, & perfectio
simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantum
& non quantum, ergo, &c. Pater Minor, quia diuidi-
tur in simplicitatem relatiuam & absolutam, simpli-
citas autem relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad ista, quod relatio formaliter sumpta
non est simplex, sed simplicitas prædicatur de ea de
nominatiuè: hoc non euadit argumenta, quia simpli-
citas relatiua est passio relationis secundum hoc, aut
modus intrinsecus. Impossibile est autem quod alterū ho-
rum sit perfectius eo, cuius est vt arguatur sic: Nulla
passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas
denominans relationem est eius passio, sicut vniuersaliter
passio superioris est passio inferioris, licet nõ
primò: ergo simplicitas relatione m denominans nõ
est maioris entitatis relatione; sed relatio non est quæ-
ta, ergo simplicitas relatiua non est quanta, ergo nec
perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum. si
quod simplicitas diuiditur per quantum, & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicant quod simplicitas
sit modus, quod tamen minus consonum veritati vi-
detur. Substantiæ ergo immateriales, non ratione
simplicitatis sunt perfectiores essentis substantiarum
compositarum, sed ratione simplicitatis sub-
sistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita
indiuisè, qua gaudent.

[Sed quia illarum substantiarum essentiæ sunt
nobis magis occultæ, ideo ab essentiis composi-
torum incipiendum est, vt à facillioribus conue-
nientior fiat disciplina. In substantiis igitur composi-
tis forma & materia notæ sunt, vt in homine aña &
corpus. Non autem potest dici, quod alterum eorum tantū
essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola
non sit essentia, planum est: quia res per suam essen-
tiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in
genere: materia autem non est cognitionis principium
nec secundū eam aliquid ad speciē vel ad genus de-
terminat, sed secundū id solū, quo in actu aliquid est.]

¶ In hac secunda parte capituli quid sit essentia
in substantiis compositis, declaraturus (quia à notio-
ribus inchoandum est) conclusionem hanc negatiuā
ponit, Materia sola non est essentia substantiæ com-
positæ: quæ duplici rōne probat. Prima est talis, Illud
quod est essentia substantiæ compositæ est principium
cognoscendi illā: sed materia sola non est principium
cognoscendi illam: ergo materia sola nõ est essentia
substantiæ compositæ. Maior patet ex eo, quod vnum quod
que per suam essentiam cognoscitur quidditatiuè:
unde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habe-
tur ex 9. Meta. text. com. 20. vbi dicitur, quod princi-
pium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Secunda ratio est, Essentia substantiæ compositæ
est id, quo res ponitur in genere & specie: sed ma-
teria sola non est id quo res ponitur in genere & spe-
cie, ergo materia sola, non est essentia substantiæ cō-
positæ. Maior est euidentis inducendo in singulis: Sor-
tes. n. per suam naturam in specie humana colloca-
tur: similiter in genere animalis: & sic de aliis. Mi-
nor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponi-
tur, oportet quod actuale sit, eò quod est principium distin-
guendi ipsum ab aliis speciebus: & collocandi ipsum
in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualita-
tem non includit.

[Neque etiam forma tantum substantiæ com-
positæ essentia dici potest, quamuis quidam hoc asse-
rere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet,
quod essentia est id, quod per diffinitionem rei signi-
ficatur: diffinitio autem substantiarum naturalium
non tantum formā, sed & materiam continet, aliter
Opus. Cacet. Y 4 enim

Materia
non est es-
sentia sub-
stantiæ cō-
positæ.

Commen-
tator. 7.
Meta. 1. 2.
& cōtūct.
34.

Essen-
tia sub-
stantiæ com-
positæ nõ est
sola formā

enim diffinitiones naturales & Mathematicæ nō dif-
ferent. Nec et potest dici, q materia in diffinitione
substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentia
eius: vel ens extra illā naturam, vel essentiam eius:
quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essen-
tiam perfectè non habent: unde oportet, q in diffini-
tione sua substantiam, vel subiectum recipiant, quod
est extra genus eorum: patet ergo q essentiam com-
prehendit materiam, & formam.]

¶ Hic ponitur secunda conclusio negatiua talis,
Essentia substantiæ compositæ nō est sola forma, quā
vnica ratione probat sic, Illud est essentia substantiæ
compositæ, quod per eius diffinitionem significatur:
sed sola forma per eius diffinitionem non significa-
tur: ergo sola forma non est essentia substantiæ com-
positæ. Maior est de se nota: minor probatur: quia dif-
finitiones naturales per hoc differunt à Mathemati-
cis, quia istæ significant solam formam, id est formā
absq; materia sensibili, naturales verò significant for-
mam, & materiam sensibilem.

¶ Sed ad hanc rationem potest dici, q cum signifi-
cari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno
modo, vt pars rei diffinitæ, alio modo, vt subiectum
rei diffinitæ, seu vt deferens rem diffinitam, per dif-
finitionem naturalem significatur sola forma vt res
diffinita, & ideo quidditas est sola forma, materia au-
tem significatur, vt quidditatem deferens.

¶ Contra hanc responsionem subiungitur in lite-
ra talis ratio, Illud quod est proprium accidentibus,
ex imperfectione suæ essentia, non conuenit specifi-
cis substantiis, sed recipere in diffinitione aliquid ex-
tra essentiam suam est proprium accidentibus ex im-
perfectione suæ essentia, ergo hoc non conuenit sub-
stantiis specificis, Maior patet ex terminis, quod nō
est proprium alicui ex sua imperfectione, non con-
uenit alteri habenti perfectionem oppositam illi im-
perfectioni. Minor habetur ex septimo Meta. text.
com. 13. 15. & 16.

Circa maiorem nota, q licet formæ partis, puta
animæ conueniant et diffiniri per aliquid extra esse
tiam eius, ac per hoc istud videatur esse non propriū
accidentibus, sed commune eis & formis partium,
in rei tamen veritate proprium est accidentium: eo
q diffinitio non est nisi rerum existentium in recta
linea prædicamentali habentium speciem completā,
cū diffinitio componatur ex genere, & differentia,
sola autem accidentia inter entia, & specie completa
sunt per additamentum diffinibilia, & ideo proprium
accidentibus dixit esse tali modo diffiniri, vnde, &
anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro-
quanto participat de accidentis natura esse in alio.

¶ Nō etiam potest dici, q essentia significet relatio-
nem, quæ est inter materiam & formam, vel aliquid
superadditum illis, quia hoc de necessitate esset acci-
dēs extraneum à re, nec per eam res cognosceretur,
quæ omnia essentia conueniunt, per formam enim,
quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu, &
hoc aliquid, vnde illud, quod superaduenit, non dat
esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale, sicut
accidentia faciunt, vt albedo facit actu album, vnde
quando talis forma acquiritur, non dicitur generari
simpliciter, sed secundum quid.]

¶ Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia
substantiæ compositæ non est aliqua relatio inter ma-
teriam, & formam aut aliquid additū composito ex mate-
ria, & forma, quā probat ex duabus rationibus. Primo
sic, Omnis relatio media inter materiam & formam,
& similiter omne additum composito ex materia &
forma est accidens extraneum substantiæ, nulla esse
tia substantiæ compositæ est accidens extraneum, er-
go. Minor est de se nota, Maior verò probatur, Om-

ne adueniens enti simpliciter faciens formaliter ens
tale est accidens extraneum naturæ & substantia, omnis
relatio media inter materiam & formam, & omne
additum composito adueniunt enti simpliciter, & fa-
ciunt ens tale, ergo omnia huiusmodi sunt acciden-
tia extraneum naturæ & substantia composita. Huius
proylogismi Minor declaratur, primò ex eo, q for-
ma substantialis adueniens materiæ facit esse simpli-
citer, & hoc aliquid, vt dicitur secundo de Anima,
tex. com. 2. Declarabitur secundò ex eo, q generatio
terminata ad formam substantialem est generatio sim-
pliciter, terminata verò ad formam accidentialem, est
generatio secundum quid, vt dicitur 5. Phys. tex. c. 7.
cū enim materia Sortis acquirit formam substantia-
lem, tunc sine additione dicitur Sortes fieri, acquisi-
ta autem forma substantiali, cū magnitudinem ac-
quirit, non dicitur Sortes fieri simpliciter, & sine ad-
ditione, sed fieri magnus.

¶ Secunda ratio est ista, Nullum additum vt rela-
tio illa media, aut vt quomodolibet sequens compo-
situm ex materia & forma est proprium principium
à priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ,
essentia substantiæ compositæ est proprium
principium à priori completæ notitiæ eius, ergo, &c.

¶ Relinquitur ergo, q nō est Essentia in substan-
tiis compositis significat illud quod est ex materia, &
forma compositū, & huic positioni sonat verbū Boe-
tij in cōmento Prædicamentorū, vbi dicit, q Ousia
significat compositum. Ousia, n. apud Græcos idē est,
quod essentia apud nos, vt ipsemet in iib. de Duabus
naturis fateatur. Auicē, autem dicit, q quidditas sub-
stantiarū compositarū est ipsa compositio formæ, & ma-
teriæ. Commentator aut dicit super septimo Meta-
physicæ, natura q habent species in rebus generabili-
bus, est aliquod medium, id est compositum, ex ma-
teria, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia esse
substantiæ compositæ non est tantum formæ, nec tantū
materiæ, sed ipsius compositi, essentia aut est secundum
quā res dī esse. Vnde oportet vt essentia, qua res de-
nominat ens, nō tantum sit forma nec tantum mate-
ria, sed vtrunq; quātus huiusmodi est, siue essentia
sola forma suo modo sit. Sicut, n. in aliis videmus
quæ ex pluribus principiis constituntur, q res nō de-
nominantur ex altero illorum principiorum tantum,
sed ab eo quod vtrunq; complectitur, vt patet in sapo-
ribus, quia ex actione calidi digerentis humidum
causatur dulcedo, & quamuis hoc modo calidus sit cau-
sa dulcedinis, nō tñ denominatur corpus dulce à ca-
lore, sed à sapore, qui calidum & humidum comple-
ctitur.]

¶ Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua, Essentia
in substantiis compositis significat compositū ex materia
& forma, q p locū à diuisione cōcludit ex authorita-
te Boetij, Auicennæ, & Commentatoris, septimo. Me-
ta. cō. 27. & ratione tali probat, Id quo tanquam prin-
cipio completo denominante, substantia composita
est ens, est compositum, sed essentia ipsius substantiæ
compositæ est id, quo tanquam principio completo
denominante substantiæ compositæ est ens, ergo es-
sentia ipsius substantiæ compositæ est composita. Mi-
nor de se est clara, dī. n. & est Sortes ens pp suam es-
sentiam, q habet, Maior verò declaratur sic: Quicunq;
aliqua res ex pluribus principiis constituit, non est
talis ex altero eorū, vt completo principio, sed ex cō-
plectente vtrunq; sed substantia composita est ens
ex pluribus principiis constitutum, s. materia & for-
ma: ergo non ex altero tāquam completo principio,
sed complectente vtrunq; est, & dicitur ens, sed id q
complectitur vtrunque, est compositum, ergo id, quo
substantia composita tanquam completo principio,
denominatē esse, oportet esse compositum, quod erat
pro-

Boetius in
li. de Dua-
bus natu-
ris, & vna
p[ro]p[ri]a Chri-
sti. 5. Meta.
cōp. 4. cō.
27.

probandum: Maior huius proylogismi exemplari-
ter in saporibus declaratur in litera tanquam ex no-
tioribus: & declaratio est manifesta per se: quod autē
dicitur, quod sola forma, & causa essendi, infra pa-
rebit.

QVAESTIO. III.

Nam Materia sit pars quidditatis
naturalis.

Irea prædicta dubitatur, an materia sit pars
quidditatis naturalis. In hac dubitatione
tria faciam primò ponam opinionem Cō-
mentatoris: secundò ponam opinionem
Sanct. Thom. tertio respondebitur argumentis
oppositis.

Quo ad primum, Commentator 6. Met. com. 21. &
34. opinatur, materiam non esse partem quidditatis
naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, vt
deferens illam quidditatem: adducit autem in 34. cō.
ad hanc rationem talem: Essentia rei est substantia de-
clarans rem quidditatiuē: materia non est substantia
deklarans quidditatem rei: ergo materia non pertinet
ad essentiam rei: minor colligitur ex primo Physico.
text. com. 69. vbi dicitur, quod materia secundum se
est ignota: & per consequens alterius declaratiua nō
est. Ex com. verò 21. potest elici talis ratio ad hoc: si
quidditas hominis esset homo compositus ex mate-
ria & forma, tunc quidditas hominis haberet quiddi-
tatem: & sic quidditatis esset quidditas: quod est fal-
sum. Tenet consequentia: quia quæcunque sunt idē,
quicquid habet vnum, habet reliquum: si ergo quid-
ditas hominis, & homo compositus sunt idem, cū
homo compositus habeat quidditatem, sequitur q
quidditas hominis habeat quidditatem. Hanc eandē
positionem videtur docere Arist. 7. Meta. text. com. 34.
expressè dicens materiam non esse partem quiddita-
tis: & secundo Phys. tex. com. 28. partes diffinitionis
in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Me-
taphysicæ, tex. commento 25. dicit quod masculus, & femi-
na non variant speciem, quia sunt differentia matе-
riales.

¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequenti-
bus materiam: materia enim est causa corruptionis,
distinctionis suppositi à natura sensibilitatis & simi-
lium, quorum opposita conueniunt quidditatibus:
sunt enim essentia rerum ingenerabiles, incorruptibi-
les, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

CONCLUSIO.

Materia est pars quidditatis substantia
naturalis.

¶ Quo ad secundum S. Tho. 7. Metaph. supra
text. com. men. 33. & prima parte quæst. 75.
artic. 4. & hic tenet materiam esse partem
quidditatis substantiæ naturalis: probat
hanc conclusionem, tribus rationibus: quarum duæ
in litera positæ sunt. Tertia, verò est ista, Quicquid
de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub
specie, vniuersaliter conceptum est de essentia spe-
ciei: ista est vera pro tanto: quia aliter essentia specifi-
ca non prædicaret essentialiter totam essentiam indi-
uidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduo-
rum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta
est de essentia speciei, & sic non cadit in speciem, vt de-
ferens ipsam, sed pars essentialis.

¶ Ad primam rationem in litera factam dicunt ad-
uersarii, quod proprium est accidentibus diffiniri per
additamentum alterius generis: & hoc non conuenit
substantiis, sed diffiniuntur substantiæ per additum
sui generis: materia enim est in eo genere, in quo est
quidditas delata.

¶ Contra, Ergo nulla est differentia inter diffini-
tionem formæ partis, & diffinitionem formæ totius,
nisi fortè secundum modum significandi, cum vtra-
que per additum sui generis diffiniatur: & sic eadem
erit diffinitio animæ & viuus: & tunc sicut nullum ge-
nus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione
animæ: ita nullum ponitur in diffinitione viuus: & sic
de aliis: quod est manifestè falsum.

¶ Confirmatur S. Tho. positio adhuc tripliciter.
Primo sic, In omni obiecto quidditatiuē sumpto,
cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri
intrinsecè causam illius passionis: sed corpus con-
trarietati subiectū quidditatiuē sumptum est subie-
ctum, cui conuenit corruptibilitas per modum passio-
nis adæquate: ergo in corpore contrarietati subiecto
quidditatiuē sumpto oportet intrinsecè inuenire cau-
sam corruptibilitatis: & talis causa non nst nisi mate-
ria: ergo, & c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab
intrinsecis principiis quidditatis: aliter non conueni-
ret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifesta-
tur, quod corruptibilitas primò concluditur de corpo-
re contrarietati subiecto. Quod autem causa corrupti-
bilitatis sit materia, clarum est, apud Comment. ma-
xime.

¶ Secundò sic, id quod est pars humanæ naturæ est
pars quidditatis humanæ: quia natura & quidditas
sunt idem: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo
& c. probatur Minor, ex eo quod natura est natura
secundo Phys. text. com. 21. Et si non est pars, oporteret
quod in Sorte sint duæ naturæ non partiales: quia
quia non sunt partes alicuius naturæ: quod est impos-
sibile. Tertiò declaratur hanc fuisse mentem Arist.
primò ex octauo Meta. tex. com. 15. & 16. vbi assignat
causam, quare diffinitio compositorum est vna: quia
ex actu & potentia naturæ est fieri vnum, quidditates
autem simplices seipis, inquit, habent vnitatem sta-
tim, eo quod formæ tantum sint: ex quibus habetur,
quod si essentia substantiæ compositæ esset sola for-
ma, non oportet Arist. assignare causam propter quid
sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est compo-
sita ideo dixit quod vnitatem habet, ex eo quod alte-
ra pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Metaph.
textu vltimorum commentorum dicit, quod in quid-
ditatibus compositorum accidit error, non autem in
quidditatibus simplicium propter multitudinem par-
tium, ex quibus sunt compositæ illæ quidditates: vnde
de earum compositis ne error accidere potest: qui
in simplicibus, cum careant partibus, locum non ha-
ber, ex quibus apparet ipsum opinari essentiam com-
positi esse compositam, & non simplicem, & quod
quidditas substantiæ materialis differt à quidditate
separata, ex eo quod ista est essentialiter simplex, illa
verò est essentialiter composita. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium dicendum est ad rationes in op-
positum, ad quarum primam negatur Minor, licet. n.
materia secundum se, id est, solitarie sumpta sit igno-
ta, adiuncta tamen & subtracta tali formæ specificæ
sue genericæ declaratiua est alterius.

¶ Ad secundam negatur consequentia, ad cuius
probationem dicitur, quod Maior illa potest intelli-
gi dupliciter. Vno modo sic, Quæcunque sunt idem
realiter, quicquid realiter coniuictum est vni, est &
realiter coniuictum alteri: & sic conceditur, sed non
est contra nos. Alio modo sic, Quæcunque sunt idem
realiter, quicquid prædicatur de vno prædicatur de al-
tero: &

Primo
physic. c. 21.
6. c. 15. & 16.
vbi assignat
causam, quare
diffinitio compo-
sitorum est vna:
quia ex actu &
potentia natura
est fieri vnum,
quidditates
autem simplices
seipis, inquit,
habent vnitatem
statim, eo quod
formæ tantum
sunt: ex quibus
habetur, quod
si essentia sub-
stantiæ compo-
sitæ esset sola
forma, non oporteret
Arist. assignare
causam propter
quid sit vna: forma
enim seipsa est
vna: sed quia est
composita ideo
dixit quod vni-
tatem habet, ex
eo quod altera
pars est actus,
altera potentia.
T. c. 22.

Num materia est principium indiuiduationis.

tero : & hoc modo est falsa . Aliquid enim conuenit vni, vt distinctio secundum rationem ab altero: quod non conuenit alteri; sicut in proposito, habere quidditatem conuenit homini, vt distinctio a sua quidditate secundum rationem: d. stinguatur enim ab illa, vt habet ab habito, & quia sic oportet distingui illa Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

T.c. 34. & 37. Ad id quod additur ex Arist. dicitur, quod septimo Metaphysica non remouet materiam a quidditate: sed materiam particularem & eas partes, quae per accidens se habent ad speciem intellectum, vt manus & pedes: verbi gratia, ab hominis ratione: & has carnes & haec ossa. Quod autem partes definitionis in genere causae formalis collocentur non est contra id quod dicimus. Meminisse enim oportet quod omne superius se habet, vt formale respectu inferioris: vt ibidem, ab Arist. habetur. Masculus quoque & femina etsi non differant specie in genere animalis sicut album & nigrum, differunt tamen specie in genere sexus, cuius differentia ad genus animalis per accidens se habent, & ex parte materiae: & propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam.

Secundo Physi. T.c. 28. Ad ultimam confirmationem de passionibus materiae dicitur, quod illa sequuntur materiam particulariter existentem: & non sequuntur materiam abstractam a singularibus: quae est pars quidditatis specificae: & ideo non oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri a quidditate propter hoc, quod illorum opposita quidditati insunt.

[Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc forte videtur sequi, quod essentia, quae complectitur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis, ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.]

[In hac tertia parte huius capituli obiicit contra quartam conclusionem sic, Id, quod comprehendit in se materiam intrinsecum, est particulare: essentia substantiae compositae comprehendit in se materiam intrinsecam: ergo essentia substantiae est particularis: ergo non datur essentia substantiae compositae vniuersalis quod est falsum. Et ulterius sequitur, quod vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: quia rerum naturalium non nisi essentiae sunt diffinibiles: eo quod diffinitio significat essentiam rei: essentiae autem naturalium, vt deductum est, particulares sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsecum principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsecum materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

[Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quae sub certis dimensionibus consideratur. haec autem materia in diffinitione hominis, in quantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & haec caro, sed os & caro absolute, quae sunt materia hominis non signata.]

[Hic respondet obiectioni, destruendo maiorem cum sua probatione dicens, quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiae specificae: signata ponitur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere: sed non signatam, quae particularitatis est principium.]

[Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quae sub certis dimensionibus consideratur. haec autem materia in diffinitione hominis, in quantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & haec caro, sed os & caro absolute, quae sunt materia hominis non signata.]

[Hic respondet obiectioni, destruendo maiorem cum sua probatione dicens, quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiae specificae: signata ponitur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere: sed non signatam, quae particularitatis est principium.]

IRCA Hanc partem dubitatur, an materia sit principium indiuiduationis. In hac quaestione sunt sex agenda. Primum declarabitur titulus: secundum ponetur opinio Scoti: tertium impugnabitur: quartum ponetur opinio San. Tho. quintum arguetur contra illam: sextum respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum nota, quod cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat, scilicet distinctum a se & distinctum ab aliis: nihil aliud quaeritur nisi per quid primum natura specifica reddatur incommunicabilis: ita quod repugnet sibi communicari pluribus, vt superius inferioribus communicatur, atque per quid hoc indiuiduum primum distinguitur realiter ab aliis eiusdem speciei. Duo ergo quaeruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primum) natura specifica reddatur incommunicabilis & quo (primum) realiter distinguitur ab aliis eiusdem speciei: Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quae opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quae opponitur communicationi formae, hanc enim nullus dubitat primum conuenire materiae, Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quae non est nisi inter entia realia, & non de distinctione, qua Sortes viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, quod non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hec de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Non materia, nec forma, vel compositum, sed indiuidualis proprietates, heccheitas, principium est indiuiduationis.

Quo ad secundum. Scotus secundo sententiae. dist. 3. q. 6 opinatur, quod natura specifica indiuiduatur per quoddam positium per se contrahens illam, & faciens vnum cum illa: ita quod illud positium nec est materia, nec forma, nec compositum, sed est modus omnium, seu vltima realitas materiae, formae & compositi, eadem illis realiter, & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas, sed proprietates indiuidualis, scilicet heccheitas.

Huius conclusionis probationes, quoad tres primas partes nunc omitto, postmodum quantum ad propositum spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic, Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo eodem modo res est ens & vna, igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatem indiuidualem, sed clarum est, quod entitas illa indiuidualis non est aliud eorum, quae

rum quae sunt actu in specie, nec aliquod accidens: cum omnia accidentia sint post: ergo est proprietates indiuidualis, indiuiduorum scilicet constitutiua: & arguatur sic. Illud ad quod primum sequitur vnitas numeralis, est principium indiuiduationis: proprietates illa seu heccheitas est id, ad quod primum sequitur vnitas numeralis, ergo heccheitas est principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cum praecedat totum genus accidentium.

Secundo sic, Omnis differentia differentium redigitur ad aliqua primum diuersa: alioquin non esset status in differentibus: sed indiuidua proprie differentur, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primum diuersa, haec non sunt naturae ipsorum, nec priuationes, nec accidentia aliqua: ergo sunt heccheitates. probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiam partem: quia si differentia indiuiduorum reducitur ad aliquod accidens, maxime reducitur ad quantitatem: sed hoc non. Quod sic patet: quia ratio enim per quid haec quantitas & illa quantitas differant, non seipsis: sic, n. specificè distinguerentur, ergo aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc non potest esse: quia aut distinguuntur situ, qui est speciale praedicamentum, & hoc non: quia ille est posterior quantitate: aut situ, quia est differentia quantitate, & hoc non quia grae per quid illi situs distinguunt: aut seipsis, & hoc non potest dici: quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitum. Et propterea cum situs qui est differentia quantitatis integretur ex continuatione & permanentia partium idem est dicere, haec quantitas differt ab illa propter alium situm, & quod haec quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

Tertio sic, Id quod se toto primum constituit aliud quod singulare in sua entitate singulari, & vnitate consequente talem entitatem, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & consequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietates indiuidualis, seu heccheitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodem modo probatur: vt supra. Hec de secundo.

Quo ad tertium arguitur contra opinionem Scoti quadrupliciter: Primum sic, Omnis actus singularis praexigit potentiam singularem, quam actuat: sed heccheitas est actus singularis, ergo praexigit potentiam singularem, quam actuat: sed illa potentia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum heccheitatis: & sic heccheitas non est principium indiuiduationis. propositiones assumptae omnes sunt Scoti in hac materia, etiam maior, quae tamen probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. text. com. 38 vbi docet comparationes causarum, unde sicut forma particularis praexigit materiam particularem, sic actus potentiam. Si dicatur, quod hoc est verum, vbi actus & potentia distinguuntur realiter, eo quod tunc potentia realiter recipit actum, hoc non obstat, eo quod secundum Scotum quando aliqua duo adunantur realiter, eundem ordinem ex natura rei retinent, quem haberent si essent distincta realiter cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua praexigeret potentiam singularem, oportet quod & nunc hoc idem exigat, cum ordo idem seruetur.

Secundo sic, Illa quae sunt principia indiuiduationis, seipsis primum diuersa, heccheitas Sortis & Platonis non sunt huiusmodi, ergo. Maior est Scoti, minor probatur, Id quod conuenit magis cum vno, quam cum alio, non est primum diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed heccheitas Platonis magis conuenit cum heccheitate Sortis, quam cum heccheitate albedinis: ergo

heccheitates Platonis & Sortis non sunt primum diuersae. Maior prosyllogismi patet ex terminis, primum diuersum ab alio non conuenit cum illo. Minor probatur dupliciter: primum: quia heccheitas Sortis & Platonis conuenit in specie: heccheitates Sortis & albedinis differunt genere. Secundum, quia illa magis conueniunt quae magis assimilantur: magis autem assimilantur quae sunt magis comparabilia: heccheitates autem Sortis & Platonis sunt comparabiles magis quam heccheitates Sortis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem praedicamenti sunt magis comparabiles quam res diuersorum praedicamentorum.

Tertio sic, Quod conuenit & repugnat alteri in diuiduo eiusdem speciei praexigit necessario ipsorum distinctionem: proprietates indiuidualis, puta Sortis, conuenit Sorti, & repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo: ergo proprietates indiuidualis praexigit distinctionem Sortis a Platone & sic proprietates indiuidualis non est id, quo primum Sortes distinguitur a Platone. Conclusio est falsa secundum Scotum, processus est bonus: ergo altera praemissarum est falsa: vtraque autem est sua: ergo omnino falsus conuenit: & Maior autem est sua conclusio quam nunc impugnamus.

Quarto ostendo hanc positionem contradicere Peripateticis, Arist. & Com. 12. enim Metaph. text. com. 42. fit haec consequentia, primum caelum, id est primum principium est vnum specie & plura numero: ergo habet materiam, quae consequentia nulla esset, si proprietates indiuidualis poneret distinguere indiuidua eiusdem speciei.

Glossam autem Scoti intelligentis per materiam indiuidualem proprietatem, destructiuam esse textus apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne quod est vnum in specie & plura in numero, habet materiam sed iam declaratum est, quod principium caeli non habet materiam, ex quibus verbis apparet, quod de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in text. com. 30. expressè de declarasse motorem caeli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossae ex 3. Metaph. text. com. 11. vbi dicitur, quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Physic. com. 6.

Nec admittenda est glossa Antonij Tröbetae, quae intelligitur concomitanter. Eodem enim modo & vniuersaliter debet teneri (ly secundum) in primo membro & in secundo: in primo autem notat causalitatem, ergo & in reliquo, Deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam hanc de heccheitatibus inuentionem, ex primo caeli text. com. 91. & 93. vbi vnitate & pluralitatem in diuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant. Arist. & Comment. Hec de tertio.

Quo ad quartum opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est quod materia signata est principium indiuiduationis.

Circa hanc conclusionem aduertendum est, quod Thomistae inter se differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, quod ad indiuiduationem duo concurrere debent, materia & quantitas. Differunt autem, quia aliqui tenent quod aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium, materia dante incommunicabilitatem, sine in distinctionem in se, quantitate dante distinctionem ab aliis, & tale aggregatum dicunt esse materiam signatam. Alij vero longe melius sentiunt dicentes quod principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad in commu

Contra Scoti existimantiam.

T.c. 9 & 93.

communibilibitatem, & quo ad distinctionem ab alijs est materia signata non materia quanta: seu aggregatum ex materia & quantitate. Et cu hoc iudicio meo sit doctrina S. Tho. vera vt ostendetur, ideo hanc de clarare volumus & tueri. declarando primò quid importet materia signata: secundò excludendo primam expositionem Thomistarum: tertio probando conclusionem intentam.

Materia signata nihil aliud est quam materia capax huius quantitatis: ita q non illius: hæc nanque materia est pars intrinseca Sortis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandum est enim, quod agens particulare, puta hoc semen continue appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo, quod sicut semen humanum appropriat materiam ad animam humanam: ita hoc semen ad hæc animam: vnde cu in primo instanti generationis Sortis, quod est primo esse Sortis, & primum non esse formæ præcedentis, & accidentium primo ordinis naturæ fiat particulare compositum: dein de naturali ordine sequuntur omnia accidentia (in via nostra) in illo priori secundum naturam, quo compositum particulare terminat per se primò generationem, materia quæ est pars intrinseca eius, scilicet Sortis, ita est appropriata ipsi Sorti ab agente particulari: q non est capax alterius quantitatis quam eius quam Sortes sibi determinat: omnium enim natura constantium determinata est ratio magnitudinis & augmenti, vt dicitur secundo de Anima ex com. 41. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiam, nisi capacitatem huius quantitatis: ita quod non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quam potentia receptiua huius quantitatis: ita quod non illius, potentia autem receptiua nihil realiter distinctum in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctum secundum rationem tantum à materia. Sicut materia propria nihil addit, supra materiam realiter distinctum ab ipsa: dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secundum se: materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hanc quantitatem si diffiniretur: sicut propria potentia, non nisi per proprium actum diffinitur vt dicitur tertio Physi. tex. com. 10. Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem important & propterea S. Tho. non dixit materiam signatam materiam cum certis dimensionibus, sed sub certis dimensionibus: & alibi dicit, quod sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericè corpora cœlestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc, vel illam quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatem vero in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto: in obliquo vero actum, quem respicit, eo quod non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

Quod autem Thomistæ alii non conuenienter exponant, sic declaratur. Idem est principium distinctiui indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdem speciei: sed materia non quanta, sed sic signata modo præposito est principium intrinsecè distinctiui indiuidui à specie: ergo non materia quanta, sed materia signata est principium intrinsecum distinctiui indiuidui ab altero eiusdem speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est sancti Thom. expressè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundum veritatem & antiquum titulum

vocatur de Potentiis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniuersaliter namque verum videmus, quod quocumque aliquid commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à leone, scilicet differentia propria: vnde, & Prophyrius tres actus differentie dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere constitutum à superiori, & aliis comparibus: Probatur ergo hæc conclusio modo præposito, scilicet materia signata est intrinsecum indiuiduationis principium: Illud est intrinsecum principium indiuiduationis, cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale communicari particulari: sed materia signata est id, cui primo repugnat communicari, vt vniuersale particulari. ergo, &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur: sed nota quod Minor duo includit in se, scilicet quod materia signata repugnat communicari pluribus: & quod primo ei repugnat primum horum esse se patet: materiam enim capax huius quantitatis tantum, impossibile est plurificari. Secundum autem probatur, illud competit primo materiæ signatæ, quod circumscripto quocumque alio sibi conuenit: & ipsa circumscripta nulli alteri conuenit (ex primo Posteriorum) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circumscripto quocumque alio existente in substantia se sibi conuenit materiæ signatæ: & ipsa circumscripta nulli alteri conuenit: ergo non communicari pluribus, primo conuenit materiæ signatæ inter omnia, quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtranque sui partem, quoad primam sic, Id quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat: ita q sub eius opposito non est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocumque alio: patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ præcisè vt sic accepta: itaq sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ circumscripto quocumque alio. Secunda pars minoris patet exemplariter: quia circumscripta Sortis materia signata, seu materia propria, quod idem est, certum est quod non remanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia, si enim materiam propriam non habet per quid exigit ordinem communium? Secundo probatur eadem conclusio sic, Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè bene: sed absque quibusque alijs ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ compositæ: ergo frustra adduntur quæcumque. minor ex dicendis apparebit, vbi solutis aduersariorum rationibus stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur, quia cum in substantia composita non sint nisi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcumque indiuiduo accidunt, nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum, & sic ad inuestigandam indiuiduationis causam non oportet extra hoc va gari. Probatur tertio eadem conclusio auctoritatibus Ari. & cō. supra inductis, quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum indiuiduationis principium, quo intrinsecè (licet particulariter) Sortes est hic. Dico autem particulariter, quia non arbitror materiam signatam esse ipsam indiuidualem proprietatem seu differentiam, sed potius differentie indiuidualis essentialis principium. Opinor

c. de diff. reatia.

T. cap. 14

Secunda ratio.

not enim quod proportio materiæ signatæ ad proprietatem seu differentiam indiuidualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiuam: sicut enim anima intellectiua non est ipsa differentia, puta rationale: sed id vnde sumitur: ita materia signata non est ipsa differentia indiuidualis, sed id vnde sumitur, & q causat ipsam intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquam per principium formale totale, & per animam intellectiuam tanquam per principium partiale intrinsecum formale, à quo rationale mendicat & causatur, ita Sortes est hic per differentiam indiuidualem, tanquam per totale quoddam denominans, quod nihil aliud est ouàm gradus indiuidualis, sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiam signatam tanquam per priorem causam intrinsecam, à qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Scot. in hoc stet diuersitas, q ipsi differentias indiuiduales absque essentiali dependentia à materia signata multiplicant, nos autem sicut animal contrahere ne sciremus ad hominem & bouem sine formis partium à quibus differentia contrahentes animal causantur, sic speciem, puta hominem contrahere ad indiuiduum non nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualium differentiarum, & consequenter primo principium indiuiduationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendum, quoniam teneo Sortem substantialiter sumptum in re cta scilicet linea prædicamentali sub specie esse vnum numero, non vnitatem de prædicamento quantitatis, sed substantiali, quam necesse est antecedere, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu, quem ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mente S. Doct. non censet quisquam, priusquam legerit ipsum, & in compendio Theologiæ, c. 157. vbi vult Sortem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

cap. 157. De principio indiuiduationis, &c. di. 3. q. 7

Quod ad quintum arguitur contra conclusionem & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primo sic, Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter esse idè priori naturaliter, quia tunc esset prius, & non prius, sed substantia est prior naturaliter quantitate, igitur nihil causatum à quantitate siue qualitercunque præ exigens naturam quantitatis potest esse idem substantia, non igitur signatio ista à quantitate causata est eadem substantia. probatio Maioris, vbi est vera & realiter identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse, quia tunc idem realiter esset, & non esset, sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter, ergo multo magis absque eo quod derelictum est, vel causatum à posteriori naturaliter.

Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato, quia tunc causa, in quantum sufficiens ad causandum, esset causata à causato, & illud causatum esset causa sui ipsius, sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem, quia causatum singulare requirit causam singularem; ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

Præterea, Quæro quid est quantitatem causare, vel derelinquere talem modum seu significationem in substantia; si nihil ex hoc est, nisi quod præfuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quantitatem, quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæto quo modo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

Præterea, Quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia, quam qualitas, non videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat super-

ficiem, nihil relinquendo in ea, ita quantitas informat substantiam in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

Præterea, Quantitas ista, quæ ad indiuiduationem concurrat, aut est quantitas terminata, aut interminata non terminata, quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substantiæ, quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc, quia cum quantitas terminata varietur sola rarefactione, idem indiuiduum erit multis singularitatibus idem, quod est impossibile. Si autem interminata, contra, illa manet eadem in genito & corrupto.

Præterea, Si quantitas concurrat ad indiuiduationem, vt primò distinguens, oportet q in seipsa sit primò distincta numeraliter ab alia, sed tunc tua propositio non est vera, illa scilicet, omnis differentia formalis est specifica. quæritas enim hæc & illa cum sint formæ, differrent specificè. Quod si quantitatem excipias, ab illa proportionem fundamentali ædificii ruinosi, vnde probabitur, quod differentia formalis sit specifica, quæcumque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cum quantitas forma sit.

Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cæteris prædicamentis, ergo cum indiuiduum substantiæ claudatur in ista latitudine, oportet q sit intrinsecè completum absque dependentia à quantitate, quæ est posterior. Et confirmatur, quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, quod sit extra illud genus. Multa alia argumenta sunt a Scoto & alijs, sed quia concludunt materiam solam vel quantitatem solam vel aggregatum ex materia & quantitate non esse principium indiuiduationis, omisi, nihil enim contra nos. Omisi præterea quæ indirecte contra positionem nostram essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

Quoad sextum respondendum est argumentis factis nunc, deinde alijs pro opinione contraria indudis.

Ad primum igitur istorum dicitur, quod falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, quod proportio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentie ad proprium actum, vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet a forma, ita potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio dependet à quantitate, & tamen est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis, posterior autem in ordine causæ formalis vnde vtroque modo Maior est falsa, tam si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causæ materialis, quam si intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materiæ & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primam qua dicitur, quia tunc esset prius, & non prius, dico q non est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta, non enim omnè prius potest esse sine posteriori, vt alijs ostendetur.

Ad secundum negatur Maior, cum causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ, sicut in proposito accidit, materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, quantitas est causa materiæ, signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentie. Et patet falsitas Maioris in exemplo supra posito potentia

In c. 1. n. 8. secundum.

Tractatus de principio indiuiduationis

potentia enim materiae est necessaria conditio materiae ad causandam formam: & tamen dependet a forma in genere causae formalis. Ad probationem dicitur, quod causa materialis secundum causalitatem suam dependet a suo effectu, scilicet forma: sed non in quantum est effectus eius, sed in eo quod est causa materiae: causa enim sunt sibi inuicem causae, ut dicitur secundo Phys. text. com. 30. non ergo inconuenit causam in causando dependere a causato: non ut causato, sed ut causa est secundum aliud genus.

Ad tertium dicitur, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente factam capace ad huius quantitatis, quod non illius: & sic quantitas concurret ad signationem materiae ut actus: propter quod talis capacitas fit. Agens uero ut efficiens illam: & talis signatio seu capacitas praestitit ipsi quantitati in genere causae materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem: eo quod fit quantitate in genere causae formalis, quae sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

Ad quartum dicitur, quod non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates proprias. Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, quod non aliarum: sed quia sola quantitas immediate recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

Ad quintum dicitur, quod quantitas illa quae ad indiuiduationem per originalem non intrinsecum indiuiduationis principium concurrat, est quantitas terminata. Nec obstat, quod sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiam materiae, a qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis: sed conuerso in genere causae formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiae modo praeposito. Ad confirmationem Antonii Trombetae dicitur, quod quantitas terminata ad indiuiduationem concurrentem non stat in diuisibili, sed latitudinem habet. sicut enim quaelibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimam infra quamdam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non indiuisibile. unde potest fieri rarefactio sine eius (ut indiuiduatione est) variatione. non enim hic accipitur quantitas terminata per actualiter, sed cum certa latitudine.

Ad sextum dicitur concedendo consequentiam primam: sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmis, si mi adificii peccauit enim arguens peccato maximo non a distinguens inter differentiam formalem & formatam: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formatum, ut dicit S. Tho. secundo contra Gentiles, c. 81. alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specificum cum sint formae, & differant. unde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quaelibet enim pars lineae est linea, & illa indiuidua sunt formae, & differunt, sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa, quae est per principia quidditativa: haec enim semper oritur a forma in eo quod forma, qualis non est inter hanc lineam & illam cum sit eadem utriusque quidditas. uerum arguentis error est ualde peruersus, sicut forme, & differunt: ergo differunt formaliter est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

Ad ultimum negatur consequentia: licet enim ipso quod est in praedicamento substantiae sit prius similitudine quodlibet alio praedicamento: tamen aliqua

conditio (sine qua indiuiduum ut sic non est in praedicamento) potest esse posterior in genere causae formalis, & alterius praedicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

Ad confirmationem dicitur, quod quodlibet praedicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quae ponuntur in praedicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei repositae in praedicamento.

Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in praedicamento est substantia: conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in praedicamento, non inconuenit quod coexistat aliquod accidens, puta quantitas.

Ad primum uero eorum, quae pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur, quod minor est falsa, ad materiam namque signatam primo sequitur unitas numeralis.

Ad secundum dicitur, quod differentia indiuiduorum reducitur ad quantitates, quantitates autem differunt sibi propriis, qui sunt differentiae quantitatis. situs autem non solum integratur ex illis duobus, scilicet permanencia, & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto, ut docet Albertus in praedicamentis, ca. de quantitate: per hoc enim differunt a situ speciali praedicamento qui dicitur ordinem partium in loco: unde situs in proposito distinguntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione: ordines autem seipsis: in definitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quod non est aequum dubium de his, ad quae facimus reductionem, & de quantitatibus, & quod non oportet quantitates propter hoc distinguere formaliter: talis enim ordo partium in toto ut materiale quid, est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma inuenitur.

Ad tertium Antonii Trombetae dicitur quod minor est falsa: materia enim signata, ut probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, ut uniuersale in particularia: ratione enim eius repugnat effectiati.

CAPVT IX.

Essentia generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolute, quam prima impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item Genus, Species, Differentia, diffinitio differant, exponit: deinde quomodo Essentia speciei ipsis indiuiduis comparetur, declarat.

Atret ergo, quod essentia hominis & Socratis non differunt, nisi secundum signatum & non signatum. unde dicitur per 8. Metaph. quod Socrates non aliud est, quam animalitas & rationalitas, quae sunt quidditas eius: Sicut etiam essentia generis & essentia speciei secundum signatum, & non signatum differunt, quamuis aliis modis designationis sit uerbique, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus: designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quae ex forma rei sequitur.

Postquam determinatum est quid sit essentia substantiarum

compositarum in communi, in hoc tertio capite intendens agere de differentia essentiarum compositarum inter se: cum essentiae compositae sint tres, scilicet generica, specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primum loquitur de differentia earum absolute: secundum determinatur de differentia earum, ut sub sunt primis intentionibus, & illarum nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat a specifica: tertio genus, species, differentia, diffinitio qua liter inter se differant, declarat: quarto excludit quandam dubitationem: quinto assignat differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

Ad euidenciam dicendorum prenotandum est quod de essentia possumus tripliciter loqui: primum, de eis absolute absque habitudine ad primas vel secundas intentiones: secundum, de eis, ut sub sunt nominibus primae intentionis: tertio, ut sub sunt nominibus secundae intentionis, v.g. De natura humana contingit loqui ratione sui, contingit loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, homo, & similibus, contingit & tertio loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine species. S. Tho. ergo in prima huius parte loquitur de essentia rerum primo modo, in toto uero restituo loquitur de eis tertio modo sumptis, in sequenti autem cap. de eis tertio modo acceptis sermonem faciet, & hoc, si non vis decipi in hoc c. diligentissime notato, ponit igitur assignando differentiam inter essentiam genericam, specificam, & indiuidualem secundum se sumptas hanc conclusionem, essentiae praedictae non differunt, nisi secundum signatum, & non signatum, hoc sic declaratur, animalis, hominis, & Sortis essentiae proprie non differunt, nisi per hoc, quia in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absque determinatione eius per rationale, in ratione autem hominis ponitur substantia animata sensibilis rationalis, & sic additur in ea designatio per differentiam, ratio uero Sor. ponit substantiam animatam, sensibilem, rationalem in istis carnibus, & istis ossibus, & sic in ea additur designatio materiae, quae non ponebatur in ratione hominis, unde absolute loquendo, & secundum suas rationes proprias apparet, has essentias, non nisi secundum signatum, & non signatum differre, id est secundum explicitam conclusionem alicuius designationis, siue determinationis, & non explicitam inclusionem illius, licet talis designatio non uniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui, determinatio enim, quam addit natura specifica supra genericam, est formalis essentialiter diuersificans genus, utpote a forma in eo, quod forma sumpta, de terminatio autem, quam natura indiuidualis supra specificam addit, est materialis, non formaliter, sed materialiter tantum diuersitatem in specie faciens utpote subiecta a materialibus conditionibus rei. Ex his habes quod homo & humanitas, animal & animalitas secundum se, id est, naturas significatas, nullo modo differunt, ea dem omnino est ratio naturae significatae per hominem, & humanitatem, ita quod nulla designatione differunt, sed, ut post dicitur, differunt ut sub sunt nominibus primae intentionis. Quia uero distinctio per signatum, & non signatum, non est distinctio realis, ideo dicitur comment. 7. Meta. com. 10. quod Sortes substantialiter sumptus, nil aliud est quam animalitas, et rationalitas, quae sunt quidditas eius, Sortes enim, quae naturam Sortis nominat, eadem realiter est animalitati, et rationalitati.

[Hae autem determinatio vel designatio, quae est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit, imo quicquid est in specie, est etiam in genere, ut non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non predicaretur de eo, cum nulla pars integralis predicet de suo toto.]

In hac secunda parte capituli de terminatur, quomodo essentia generica differat a specifica, secundum quod ambae stant sub nominibus primae intentionis, puta quomodo differant essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit quod essentia significata per nomen genericum, puta animal, & essentia significata per nomen specificum, puta homo, non differunt per hoc, quod essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem, quae omnino sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quae fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale, ponitur namque in eius diffinitione. Essentia uero nomine generico signata confusa, & indeterminate importat designationem illam, sicut animal in potentia includit rationale, ut dicit Porphyrius, unde animal, & uniuersaliter omnis essentia generico nomine importata ut sic, totum includit quod includit species. licet non eodem modo. Et propterea ad positam differentiam declarationem ponit talem conclusionem, Genus dicit totum esse speciei, quam sic probat, Omne praedicatum dicit totum esse eius, de quo praedicatur, genus praedicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totum esse speciei. Maior probat per hoc, quia nulla pars praedicat de suo toto. Vbi aduertendum est, hic sermo uerus est de praedicatione in recto, & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo quod pars, & non de parte ut significatur per modum totius, potest enim pars utrobique modo significari, sicut materia significatur ut pars rei (per ly materia) significatur autem ut totum (per ly materiale) huius enim modificata conditionibus propositio illa, scilicet nulla pars praedicatur de suo toto, nullam paritur instantiam, cum enim dico, Homo est albus, ly albus, confundit in se totum quod est in homine, & similiter cum dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit in se implicite totum quod est homo, & sic cum dicitur, Homo est animal, ly animal, continet implicite totum quod est homo modo qui infra declarabitur. & sic probandum est, quod essentia generico nomine importata includit designationem specificam, extra totum enim nihil est.

Hoc autem quomodo contingat, uideri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus, non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis. hoc igitur nomen, quod est corpus, multipliciter accipi potest, corpus enim secundum quod est in praedicamento substantiae, dicitur ex eo quod habet talem naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones, ipsae autem tres dimensiones designatae sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectionem, ad ulteriorem perfectionem pertingat, sicut patet in homine, qui naturam sensitivam habet, & ulterius intellectuam, similiter etiam & super hanc perfectionem, quae est habere talem formam, & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut uita vel aliquid huiusmodi, potest ergo hoc nomen corpus, re quandam designare, quae habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum praecisione, ut scilicet ex illa forma nulla ulterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit praeter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis, quia sic anima erit praeter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita quod

Inc. de di. Metaph.

Genus est pars animalis, & species est pars.

Com. 10. Essentiae generis, speciei & indiuidui distinguuntur absolute considerantur penes signatum & non signatum.

Com. 10.

Genus est pars animalis, & species non sicut eius pars, sed ut totum.

ex ipsis

niunt sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica, quae formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quae formaliter importatur per differentiam, oportet quod sicut se habet materia respectu formae in composito naturali, puta Sorte: ita genus respectu differentiae in composito rationali, scilicet specie: ut sicut materia est potentialis, & perficitur ac specificatur per formam, sic generica perfectio: est potentialis perfectibilis & specificabilis per differentiam. Secunda vero particula, licet sequatur etiam ex supradictis, quia ex eo quod genus differentia & species significat totum, sequitur immediate quod genus non significet materiam, quia materia non est totum: & quod differentia non significet formam, quia forma non est totum, & quod species ut sic non dicat compositum ex materia & forma, eo quod partes eius ut sic non sunt materia & forma, sed genus, & differentia. Attamen S. Thom. probat eam tali ratione. Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duae res tertiae rei: genus & differentia non sunt partes sui totius, scilicet speciei, ut duae res tertiae rei: ergo genus, & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res a materia sua, & alia a sua forma. Nec est cura modum sit res distincta realiter, vel secundum rationem ab illis duabus coniunctis: sufficit enim nobis, quod sit tertia res realiter distincta a quolibet parte. Minor vero declaratur hoc modo, Si genus & differentia componerent speciem, ut duae res tertiae, tunc homo esset compositus ex animali & rationali, hoc est falsum: ergo a destructione consequentis genus & differentia non componunt speciem, ut duae res tertiae: quod erat probandum. Consequentia patet ex se: falsitas vero consequentis probatur ex eo, quod nulla pars praedicatur de suo toto, ut supra dictum est. Habetur quarto Topic. cap. 11. A animal autem praedicatur de homine: similiter rationale dicimus. n. quod homo est animal, & quod est rationalis.

Aduertendum est quod S. Thom. in textu explanando maiorem exemplariter dicit, quod homo dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quae verba dubitatur quomodo hoc sit verum, eius doctrinam sustinendo ponentis unam formam substantialem in composito: quae cumque enim sunt idem realiter, non constituunt aliquid, ut duae res tertiae, perfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si unica forma ponitur: quomodo ergo constituent hominem, ut duae res tertiae?

Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersi diuersimode soluunt. Quidam dicunt, Corpus & anima non sunt secundum rem partes hominis, sed secundum rationem tantum: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundum rem est totum. dicit enim compositum ex materia & forma, quae est anima: ideo non est compositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duae res, ut tertia res secundum rationem distincta ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

Alii dicunt, & in idem redit, quod homo est compositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersae enim res sunt secundum Avicem, causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido, unde & isti dicunt, quod est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

Alii dicunt, quod locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima &

corpore ratione suae partis, scilicet materiae. Mihi autem pro nunc videtur dicendum, quod homo est compositus ex anima & corpore, non solum tanquam ex duabus rebus tertiae res: sed tanquam ex duabus partibus secundum rem totum, accipiendo corpus non ut est genus, sed ut significat partem: & accipiendo animam praecise, ut diffinitur secundo de Anima. Significat autem corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea praecise. Anima vero perfectionem vitalem praecise. Probatur intentum sic, Corpus differt realiter ab anima, & non ut totum a parte, ergo ut pars a parte, probatur media: quia totum confusè saltem includit partem, corpus autem sic acceptum excludit animam: unde in diffinitione animae ponitur corpus, ut subiectum deferens animam ut ibi dicit S. Thom. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robor trahit: oportet enim vel ut totum a parte, vel ut pars a parte, corpus realiter differre ab anima, si realiter differunt: homo igitur est compositus ex corpore & anima tanquam ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. Et aduerte quod corpus, pars cum importet corporeitatem praecise extra ipsum, est identitas perfectionis corporeae ad animam seu perfectionem vitalem: accidit enim, accedente extraneo corpori praecise, quod eius perfectio sit idem cum anima: per se enim praescindit animam: & ideo per se loquendo subuliter dictum est, hominem componi realiter ex anima & corpore. Unde secundum hoc ad obiectionem deductam, dic quod licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter anima: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo non est eadem realiter ipsi animae, imò ipsam excludit praecise accepta: & ideo corpus & animam cum praecisionem, per se loquendo, realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. ubi assignatur pro causa dicti praecisionem animae a significato corporis. Quod dicimus de corpore, est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de aliis, semper accipiendo terminos praecise pro partibus, licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, propter latentem differentiam inter corporeitatem & formam inanimatorum: & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc, quod moueat seipsum, oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet et corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

Aduerte Secundò, quod S. Thom. ad clarificandam minorem dicit, quod homo non est ex animali et rationali, sicut ex duabus rebus tertiae res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendum quod genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primò modo pro re significata per nomē genericum, specificum, & differentiale primae intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundae intentionis: verbi gratia, Animal, homo, & rationale possunt accipi primò pro re significata per haec nomina: secundò pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differentiae. Primò modo nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus & differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod relatio speciei relatione apponitur

ponitur relationi generis, ut dicitur à Porphyrio. Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex aliis relationibus: unde sicut relatio, quam significat hic nomen Propositionis, non est composita ex relatione praedicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex praedicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus, explicanti distinctè genus & differentiam.

Secundo vero modo tam species, quam diffinitio est composita ex genere, & differentia: conceptus enim formalis speciei importatur ex conceptu formali generis, & conceptu formali differentiae tanquam ex duabus partibus: verbi gratia, Conceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis, & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim, quod ostendimus, genus, & differentiam, & speciem differre in significato formali, liquet quod conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiuae, & conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiuae, & conceptus formalis hominis est conceptus utranque perfectionem complectens ex illis tanquam conceptus tertius illorum adunatione formatus: & sic homo est ex animali, & rationali tanquam intellectus tertius ex duabus intellectibus: id est tanquam conceptus tertius ex duobus conceptibus, & non tanquam res ex duabus rebus: & quia nulla pars ut pars praedicatur in re de suo toto: ideo intellectus siue conceptus formalis animalis non praedicatur in re de intellectu, id est conceptu formali hominis. Ita enim est falsa, Conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis, quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectu animalis, & sensitiuae perfectionis coniunctu: conceptus vero formalis animalis non nisi partem, scilicet perfectionem sensitiuam dicit: licet, ut supra dictum est, secundum conceptum seu significatum materiale, & formale simul totum dicat. homo ergo secundum suum formalem intellectum seu conceptum acceptum non est animal, neque rationale: sed ex animali, & rationali. Et sicut dictum est de homine, qui est species, ita dicito de animali, quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formalem conceptum, non est animal neque rationale sed ex animali, & rationali: differt namque formalis conceptus animalis a rationali a conceptu formali animalis, & a conceptu rationalis sicut totum a partibus.

Hoc autem, quod dictum est, conceptum formalem, scilicet speciei, & diffinitionis componi ex conceptibus formalibus generis, & differentiae, potest dupliciter intelligi, vno modo de conceptu mentali. Alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primò modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de conceptu mentali secundum esse subiectiuum, seu secundum id quod est. Alio modo de illo secundum esse representatiuum: conceptus mentalis speciei, secundum id quod est, non est compositus ex conceptibus mentalibus generis, & differentiae, secundum id quod sunt, eo quod omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distinguere in plures partes componentes. Non enim est imaginandum, cum intellectus format conceptum diffinitionis hominis, scilicet animal rationale, quod format plures conceptus, sed vnū

tantum: qui est quaedam simplex qualitas, distinctè singulari representantem, sicut & in re extra, res distincta est habens rem generis, & differentiae absque compositione reali: unde hoc primo modo dictum nostrum non est verum: conceptus vero mentalis speciei secundum esse representatiuum formaliter acceptus est compositus ex conceptibus mentalibus generis, & differentiae secundum esse representatiuum formaliter acceptis, sicut idolum representans totum ex idolis partium: homo enim in mente representat aggregatum ex perfectione sensitiua, & intellectiua: animal vero in mente formaliter non representat nisi perfectionem sensitiuam, rationale autem non nisi intellectiua: unde hoc modo verificatur dictum nostrum. Conceptus autem obiectalis speciei formaliter sumptus, cum nihil aliud sit, quam significatum formale conceptus mentalis eiusdem est compositus secundum rationem ex conceptibus obiectalibus generis, & differentiae formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositum secundum rationem ex significatis formalibus generis, & differentiae, ut supra ostensum est: unde homo acceptus, ut est obiectus conceptui mentali suo, scilicet specifico, non est animal neque rationale: sed ex animali, & rationali, accipiendo etiam animal, & rationale, secundum quod obiecta sunt suis mentalibus conceptibus: ut ostendit falsitas huius propositionis, Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit enim homo, ut sic aggregatum ex perfectione sensitiua, & intellectiua: animal vero ut sic non nisi vnā partem aggregati, scilicet sensitiuam naturam, & rationale, ut sic non nisi alteram partem, scilicet intellectiuam perfectionem, manifestum est autem, quod aggregatum non est aliquid aggregatorum: unde & hoc modo dictum nostrum veritatem continet, & est maxime ad propositum. Et sic animal quod ad rem importatam, nec est pars, nec totum respectu hominis, & animalis rationalis, quod ad significatum vero materiale, & formale simul est totum: quod ad significatum formale autem est pars tam obiectaliter, quam representatiuum sumptum. Unde cum dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solum attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur: si vero res ipsa sic significata, scilicet implicite includens inferiora inspicatur, totius rationem habet: si autem res ipsa sic significata attendatur secundum id, quod explicite includit ut sic: partis rationem sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, ut res, res enim de re praedicatur, ut totum, quia praedicatur in re, & ut pars, quia additur dicitur, quae aliud explicat, & c.

Quod supra diximus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur primo Physic. text. commen. quinto, scilicet quod diffinitio diuidit in singula, non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & supra quoniam supra, nec conceptum formalem conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia vero per intellectum, seu conceptum formalem tam mentalem conceptum, quam obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

[Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet ut diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione, vel

Opus. Caiet. Z 1 indifferen-

ampli
in si-
gnificet
vna essen-
tiam, plu-
res tamē
species et
essentialiter
distingui-
tur.

indifferētia procedit: non autem ita quod id quod significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, qua sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiam, quæ est vna numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinat hanc vel illam, quam determinatē differentia exprimit, quæ non est alia quam illa, qua indeterminatē significabatur per genus: & ideo dicit Commentator in 11 Metaph. sic. quod materia prima dicitur vna per rationem omnium formarum, sed genus dicitur vnum per communiatem formæ signata: vnde patet. quod per additionem differentie remota illa indeterminatōe, quæ erat causa vnitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.]

In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem. Quæcunque habent vnum genus, habent vnam essentiam: diuersæ species habent vnum genus: ergo diuersæ species habent vnam essentiam, quod est falsum: quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quod genus secundum prædicta dicit totam essentiam speciei. Et licet ista obiectio facilius solui posset, dicendo quod species habent eandem essentiam genericam, non tamen specificam: quia tamen argumentum altiore difficultatem perit, ex altiori principio respondere oportuit: Inducta est enim hæc obiectio ad confutandum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericam: vt patet ex medio assumpto sic arguendo, Eæ, quorum tota essentia est vna, habent eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna. ergo diuersæ spēs eiusdem gnis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiam specierum, & est vnum in eis.

Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est vnum, & innuit talem distinctionem. Aliquid significat vnum dupliciter: vno modo per positionem vnius determinatē rei significatæ: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurium rerum importatarum. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura, & determinata: sicut homo significat humanitatem quæ est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autem, quod significat vnum secundo modo, habet significatum, non aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminatæ: sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitiuam non significat aliquam certam & determinatam naturam siue formam: nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sensitua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. Vnde dicitur 7. Phys. text. commen. 31. quod iuxta genus latent multa, & 10. Metaph. text. com. 24. quod natura generis diuersa est in speciebus. & 1. de Anima. text. com. quod ratio animalis secundum vnum quodque animal est altera: est igitur genus vnum secundo modo, vnde ad formam rationis dicitur secundum præmissam distinctionem, quod quorum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitatem indeterminationis.

Aduertendum autem est in litera appositam fuisse differentiam inter vnitatem generis, & vnitatem

et materia primæ ad maiorem prædictorum euidentiā: quam etiam differentiam ponit Commentator. Metaph. Commen. 14. vbi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, vt est quoddam totum vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitatem & de vnitatem cuiusque vniuersalis. Alio modo contingit loqui de ea solitarie sumpta secundum se: non prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commentator ibi, & sanctus Thomas hic. differunt ergo vnitatem materiae sic accepta, & vnitatem generis, in hoc, quod vnitatem materiae est vnitatem numeralis fundata supra determinatam rem: vnitatem vero generis est vnitatem non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminatæ. Cum autem audis vnitatem materię primæ esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiue. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiue scilicet & negatiue. illud est numero positiue, quod est vnum per positionem proprietatis seu differentie numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero, quia nullam proprietatem individualement includit. Illud est vnum numero negatiue, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se, vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitatem numeralis fundatur supra determinatam entitatem, illam, scilicet, quæ est materia: quæ nullum distinctiuum includit cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit Commentator. quod materia est vna per remotionem omnium formarum: quia vnitatem suam negatiue habet, ex hoc quod non habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiue, neque negatiue proprie loquendo, ex eo patet, quia vnitatem numeralis tam positiue, quam negatiue fundatur supra certam, & determinatam rem: quod in genere non inuenitur. dicit enim genus plures naturas, & res, ex quibus numerari potest. Sed & quod genus sit vnum vnitatem indeterminationis, ex eo patet, quod naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, quod indeterminationem significat eas: animal enim ideo adunat in se equum, bouem, leonem, &c. quia non determinatē explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitiuam. & ideo dicit Commentator ibi, quod genus est vnum per communiatem formæ significatæ, id est ex eo quod communiter, & non determinatē formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S. Thom. deseruit inducta autoritas. Si enim materia, & genus in hoc differunt quod materia vnitatem est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quod significat communiter plura, cōsequens est, quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione, quod erat propositum.

[Et quia, vt dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est, quod sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicitè in sua significatione, quamuis indistinctè: totum id quod determinatē est in specie, ita id quod est species secundum, quod prædicatur de indiuiduo, oportet quod significet totum, quod essentialiter est in indiuiduo licet indistinctè.

Essentia speciei in diuiduis comparatam totum contingit esse, & partem, vt autem partem

est de illis minime prædicatur, vt ait totum est, & in concreto nomine si significata de illis prædicatur

stinctè: & hoc modo essentia speciei significatur nomine. Hominis: vnde homo de Sorte prædicatur. Si autem significatur natura speciei cum præcisione materiae signata, quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autem signata non est illud, vnde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet, quod sit homo: cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, quod sit homo, patet quod à significatione eius excluditur, vel præscinditur materia determinata, vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, quod humanitas nec de homine, nec de Sorte prædicatur: vnde dicit Aui. quod quidditas compositi non est ipsum compositum, cuius est quidditas, quæuis etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, imò oportet quod sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet vt nomen significans id, vnde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatæ perfectientis significet partem materialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen autem significans id, vnde sumitur natura speciei cum præcisione materiae designatæ, significat partem formalem, & ideo humanitas significatur vt forma quædam. Et dicitur quod est forma totius, non quidem quasi superaddita partibus essentialibus materiae, & formæ, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum, scilicet formam completens, & materiam: cum præcisione tamen eorum, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, quod essentia hominis significat hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diuersimodè, vt dictum est, quia hoc nomen, homo, significat eam vt totum, in quantum, scilicet non præcedit designationem materiae, sed implicitè continet eam, & indistinctè: sicut dictum est, quod genus continet differentiam: & ideo prædicatur hoc nomen, homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitas significat eam vt partem, nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis in quantum homo, & præcedit omnem designationem materiae, vnde de indiuiduis hominis non prædicatur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentia inuenitur prædicatum de re: dicitur enim Sortis essentia quædam: & quandoque negatur, sicut dicimus, quod essentia fortis non est Sortes.

In hac quinta, & vltima parte huius capituli comparat essentiam specificam ad indiuiduum secundum totalitatem, partialitatem, prædicabilitatem, & formalitatem.

Ad quorum euidentiā aduertendum est, quod sicut supra de essentia generica dictum est, quod potest significari per modum totius, & per modum partis, ita nunc dicitur, quod essentia specifica potest accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum vero partis, sicut illam et significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc, quod significata per modum totius implicitè includit indiuidua: significata vero per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cum significet habens naturam humanam, implicitè includit sub ly habes, omnia indiuidua humana:

habens enim naturam humanam est quodcunque indiuiduum humanum: humanitas autem cum significet quod homo est homo, non aliud ab humanitate excludit, à ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cum principia indiuiduantia sit aliud ab humanitate, vt supra dictum est, sequitur quod humanitas excludit principia indiuiduantia à sui significatione, & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars vt pars non prædicatur de suo toto: omne autem prædicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de indiuiduis in recto prædicatur significata vero per modum partis, nequaquam, & propter hoc illa est vera, Sortes est homo, illa autem falsa, proprie loquendo, Sortes est humanitas (vt Aui. restatur) & sic iam patet proportio essentia specificæ ad indiuiduum secundum tria, scilicet totalitatem, partialitatem, & prædicabilitatem.

Quo ad formalitatem vero declaratur appositam differentia inter essentiam genericam per modum partis significatam respectu speciei, & essentiam specificam per modum partis significatam respectu indiuidui. Differunt enim in hoc, quod illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis indiuidui. Et patet, quia illa, scilicet essentia generica comparatur ad alteram partem speciei, vt materia ad formam, & perfectibile ad suam perfectionem, cum designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam quæ sumitur à specifica forma, quæ perficit & complet perfectionem genericam: ista vero, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cum designatio seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiam signatam, quæ ipse perfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas vero est pars formalis Sortis: & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

Ad euidentiā horum verborum est notandum, quod forma totius & forma partis, vt in secundo ca. vltimo fuit, differunt realiter: non sicut vna forma differt ab alia forma, pura albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, quod forma totius non est quasi superaddita partibus, in eo est forma addita materiae & formæ, sicut forma domus, forma addita lignis, lapidibus, cemento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quod totius est completè certitatum & distinctiuum & determinatiuum: hæc enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

C A P V T I I I I.
Quanam ratione essentia conueniat esse se genus, speciem, vel differentiam, ostendit.

Uo quid significetur nomine Essentia in substantiis compositis, videndum est quod se habeat ad rationem generis, speciei, & differentie, quia autem cum conuenit rō generis speciei vel differentie, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est, quod ratio generis, vel speciei, vel differentie conueniat essentia, Opusc. Cajet. Z 3, secun-

Nulla essentia substantie compositæ potest significari per modum partis, est genus, vel

Species vel differentia. c. 6. in princ.
 secundum quod per modum partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis, & ideo dicitur Auic. quod rationalitas non est differentia, sed differentia principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.]

In hoc quarto ca. intendens determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, s. genus, speciem, differentiam, quatuor facit, primo sex conclusionibus determinat intentum, secundo excludit quendam Auer. errorem, tertio excludit quendam aliam objectionem, quarto respondet cuidam tacite objectioni.

Pro intellectu primo notanda sunt duae distinctiones. Prima est ista, Natura seu essentia substantiae compositae potest tripliciter accipi, primo, vt significata per modum partis, secundo, vt per se existens separata a singularibus, tertio, vt significata per modum totius. Secunda distinctio, quae est subdiuisio tertij membri est ista, Natura substantiae compositae significata per modum totius potest accipi tripliciter, primo, secundum se, secundo secundum esse quod habet in singularibus, tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

His praebatis, scias quod secundum singula membra harum diuisionum scitis singulas conclusiones, secundum primam quidem duo membra vtriusque diuisionis ponit quatuor negatiuas, s. m. verum vltima vtriusque; ponit duas affirmatiuas, ita quod secundum quolibet diuisionem primo ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam, & sic fiunt sex conclusiones.

Prima ergo conclusio negatiua est, Essentia substantiae compositae significata per modum partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas non est genus neque species neque diuisio. Quae probatur sic, T. genus, quod species, quod diuisio praedicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Sorte: essentia substantiae compositae significata per modum partis non praedicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter significata non est genus, nec species, nec differentia. Omnes propositiones patent ex praecedenti ca. & ideo dicit Auic. quod rationalitas, quae significatur per modum partis, non est differentia, sed principium differentiae, & similiter animalitas non est genus, sed generis principium, & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiae conueniat essentiae, secundum quod est quaedam res existens extra singularia, vt Platonici ponebant, quia sic genus & species non praedicarentur de hoc individuo, non enim potest dici quod Sortes sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.]

Hic ponitur secunda conclusio negatiua, Essentia substantiae compositae per se non in singularibus existens non est species siue generis. Et probatur ea dupli ratione. Primo sic, Genus seu species praedicatur de hoc particulari, essentia per se subsistens non in singularibus, non praedicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens non in singularibus, non est genus seu species: Maior patet. Minor probatur sic, Subiectum est id quod in recto de eo praedicatur: Sortes non est homo separatus, ergo Sortes non est subiectum respectu hominis separati, ergo homo separatus non praedicatur de Sorte, quod erat assumptum in Minore. Secundo sic, Genus seu species est id, quod indiuidua cognoscuntur, essentia per se subsistens non in singularibus non est id, quo indiuidua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistens non

est genus neque species: Maior patet ex eo quod vniu. quodque per suum genus, speciem, differentiam cognoscitur. Minor vero ex eo, quod vniu. quodque cognoscitur quidditatiue per id quod est in eo, & non per id quod non est in eo.

[Et ideo relinquatur, quod ratio generis, vel speciei vel differentiae conueniat essentiae, secundum quod significatur per modum totius, vt nomine Hominis, vel animalis prout implicite & indistincte continet totum hoc, quod in indiuiduo est.]

Hic ponitur tertia conclusio affirmatiua: Essentia substantiae compositae significata per modum totius est species, genus vel diuisio, &c. probatur sic, Genus, species seu diuisio substantialiter continet & implicite totum, quod est in indiuiduis, essentiae substantiae compositae non nisi significata per modum totius continet implicite totum esse indiuiduorum, ergo essentia substantiae compositae significata per modum totius est genus vel species, vel diuisio. Propositiones omnes ex praecedenti ca. patent, vbi dicimus genus, speciem differentiam, conuenire in hoc quod significant totum, quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quae sunt in inferioribus, est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Vno modo secundum naturam, & rationem propriam: & haec est absoluta consideratio ipsius, & hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi quod conueniat sibi, secundum quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quod est homo, conuenit rationale & animal, & alia quae in eius definitione cadunt, album vero vel nigrum vel quodcumque; huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quod est homo. Ideo si quaeratur vtrum ista natura possit dici vna, vel plures, neutrum concedendum est, quia vtrumque est extra intellectum humanitatis, & vtrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse vna, cum tamen vna sit secundum quod est in Sorte. Similiter si vnitatis esset de intellectu, & ratione eius, tunc esset vna, & eadem natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus pluraliter fieri. Alio modo consideratur, secundum quod habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa praedicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur quod homo est albus, quia Sortes est albus, quamuis homini non conueniat in eo, quod est homo. Haec autem natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima, & secundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturam, & sic in singularibus habet multiplex esse secundum diuersitatem singularium, & tamen ipsi naturae secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum enim est dicere, quod natura hominis, in quantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. Si enim esse in hoc singulari conueniret homini, in quantum est homo, non esset vnquam extra hoc singulare, similiter si conueniret homini in quantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quod homo, in quantum est homo, non habet quod sit in hoc singulari, vel in illo, patet ergo quod natura hominis absolute considerata abstracta a quolibet esse: ita quod non fiat praecisio alicuius eorum: & haec natura sic considerata, est quae praedicatur de omnibus indiuiduis.]

Hic antequam ponatur quarta conclusio, inchoatur secunda diuisio, supra posita, cuius terminos oportet praedeclearari ad intellectum conclusionum. Natura per modum totius significata, secundum naturam seu

Essentia substantiae compositae, vt per modum totius significatur, vt nomine conuenit ei, est ab soluta accepta non nisi praedicata quid dicitur conuenit super, vt dicitur, vt habet esse in singularibus, vel in anima, conuenit nisi praedicata per accidens, & denominatiua, & absolute sumpta, quae praedicatur de indiuiduis

seu rationem propriam, vel secundum se, idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue ea praedicata, quae conueniunt sibi ex sua definitione, seu in primo modo diceri per se. Natura vero secundum esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue ea praedicata, quae conueniunt sibi ex hoc, quod habet esse in intellectu. Differunt autem quadrupliciter, vt ex textu colligitur, conditiones conuenientes naturae secundum has diuersas acceptiones, eo quod conditiones debita naturae secundum se sumptae sunt praedicata essentialia: homo enim secundum se non est nisi animal rationale, conditiones vero debita naturae reliquis duobus modis sunt praedicata denominatiua: homo enim non est res illa, quae conuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: non enim homo est albedo quae conuenit ei ex hoc quod est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa, quae conuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis aut speciei, sed nominatur ab ea vniuersalis, & species. Et licet haec duo vltima membra in hoc conueniant, attenduntur penes praedicata denominatiua: differunt tamen, quia praedicata denominatiua, quae conueniunt naturae secundum esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut album addit supra hominem, naturam albedinis quae est ens reale: praedicata vero denominatiua, quae conueniunt rei secundum esse in intellectu, nihil ponunt reale supra naturam ipsam: sed denominationem negatiuam aut relationem secundum aliquam relationem rationis. Cum enim dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominem sed solum relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species.

Secundo differunt istius diuisionis posita membra in hoc quod natura absolute sumpta nec est vna numero, nec plures numero. Si enim esset vna numero non posset reperiri in pluribus numero: quod patet esse falsum, eo quod natura humana est in Sorte & Platone. Consequentia probatur sic, Natura secundum se est vna numero, ergo non potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribus numero, quod erat intentum. Prima consequentia harum ex eo est clara: quia impossibile est alicui conuenire oppositum eius quod conuenit ei secundum se, sicut impossibile est homini conuenire irrationale: distinctio autem numeralis est opposita vnitati numerali, & ideo si natura secundum se habet vnitatem numeralem, nunquam habere potest distinctiorem numeralem. Similiter probatur, quod natura secundum se non sit plures numero: sequeretur enim naturam humanam non esse in Sorte, quia non posset habere vnitatem numeralem, ex quo vendicatur sibi secundum se distinctiorem numeralem. Natura autem secundum esse in singularibus vnitatem & distinctiorem numeralem sortitur: propterea nanque homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus quia Sortes & Plato sunt distincti numero.

Tertio differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi vendicat nec esse in singularibus, nec esse in intellectu: nec esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis, si enim esse in singulari esset de ratione sua, nunquam ex illa diceretur: cum nihil in

ueniatur extra id, quod est de eius ratione, similiter si esse in singularibus, esset de eius ratione, non posset in vno inueniri, quia in vno natura existens non est in pluribus. Similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquam posset extra intellectum reperiri, eodem modo si non esse in singularibus aut singulari esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in aliquo singulari: & si non esse in intellectu esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositum, quod est de ratione sui, vnde natura absolute sumpta ab omni esse, et non esse abstracta sine praecisione, id est nec includit nec excludit aliquid huiusmodi esse vel non esse, natura autem tam secundo, quam tertio modo accepta, alterum illorum esse includit, & alterum excludit, vt de se patet, homo enim secundum quod est in singularibus, non est in intellectu, & contra, secundum quod est in intellectu, non est in singularibus.

Quarto differunt: quia natura per modum totius significata secundum se sumpta est ea, quae praedicatur de indiuiduis, cum dicitur, Sortes est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quam prout in intellectu non praedicatur de indiuiduis: quod declaratur sic, Id praedicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolute accepta & non secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu attribuitur in indiuiduis in propositione: ergo natura absolute sumpta, & non secundum esse in singulari vel intellectu praedicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita quod in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quae sunt conditiones naturae humanae absolute acceptae, vt patet non enim cum dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquid debitum naturae humanae ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Sorti habere naturam humanam cum aliquo addito: sed tantum attribuo Sorti habere naturam humanam, seu esse animal rationale, quae sunt, vt dictum est, conditiones naturae humanae secundum se acceptae. Natura igitur primo modo sumpta est, quae praedicatur de indiuiduis, & non natura secundo, & tertio modo.

In hoc loco antequam ulterius procedatur, dubia quaedam examinanda sunt. Circa praedicta dubium est. Primo circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est, quod natura secundum se sumpta non insunt nisi praedicata quidditatiua: hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quaedam praedicata negatiua, si enim transcendentia, quae sunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire asserantur naturae absolute sumptae erunt praedicata quidditatiua, & si sic, ponetur in definitione, nulla enim definitio est completa, nisi omnia praedicata quidditatiua includat: transcendentia autem in definitione poni omnes negant.

Confirmatur consequentia ex dictis S. Th. in litera, vbi habetur, quod quae insunt naturae absolute sunt de definitione illius. Si autem transcendentia dicantur non conuenire naturae absolute, tunc homo secundum se sumptus non est aliquid, nec res, nec vnum quid, quod omnino negatur.

De Praedicatis vero negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarum disparatarum, si conueniunt naturae absolute, erunt praedicata quidditatiua: & sic negatio erit de Opusc. Caiet. 2 4 definiti

Essentia per se subsistens non in singularibus est genus vel species, vel differentia.

Dubia

diffinitione substantia. Si autem conueniunt natura secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolute, ista erit falsa, Homo non est leo: quod videtur irrationabile.

Ad horum dissolutionem considerandum est primo, quo transcendentia se habeant ad naturas reru supra quas cadunt: ut autem supra in qone de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentiu importat alium gradum, seu aliam naturam a gradibus seu naturis eorum, quibus opponuntur, cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum aliu gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem, prout habet esse: ly vnus, illam prout no est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinē habet, utpote non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quod est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

Considerandum est secundo, q cum primum inter transcendentia sit ens (eo q eius ratio ceterorum rationes prauenit,) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passiones, cum declaratu fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de ceteris. Scotus ergo primo sent. dist. 3, q. 3, opinatur ens esse vniucum, & predicari, inquit, de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentijs. Et primum quidem horum tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

Primo, quia si differentie includant ens vniucum de dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet q sint diuersa aliquid idem entia: & consequenter sequitur, q differentie vltimae sint proprie differentes, & sic habent alias drias, & non sunt vltimae.

Secundo, quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu & pot entia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potenciali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in res stat ad simpliciter simplicia, factum vltimum & potentiam vltima, ita q actus nihil potentia, & potetia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare: ad conceptus simpliciter simplices actuaalem & potetialem, determinabilem tantu act, q nihil determinantis includat, & determinante tantu, q nihil determinabilis includat: tales sunt conceptus entis & vltimae differentie: ergo vltima differentia non includit formaliter ens.

Contra primum arguitur: quia sequeretur, q ens poneretur in diffinitione, contra Aristot. 8. Metaph. text. com. 6.

Præterea sequitur, q esset negatio in diffinitione, vt supra in quaestio. de vniucatione entis deduximus.

Contra secundum dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto predicantur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima dria formaliter sumpta predicantur in secundo modo passiones entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens: Minor patet, quia vltima differentia est per se vna & intelligibilis. Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium a priori, per quod demonstrantur passiones entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto predicantur in secundo modo passiones entis, includit in se for-

maliter medium, per quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor: quia implicat oppositum. Si enim, A, formaliter non includit proprium medium concludendi B, quo de A formaliter sumpto erit a priori demonstrabile B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primo conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primo conuenit tale autem est ens: ergo omnes differentie vltimae includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec potest dici ad Maiorem, quod sufficit subiectum denominatiue includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cum tota ratio quare passio alicuius inest alteri, sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectum, & si formaliter sumptum subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illius passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id quod formaliter sumptum a se subiectum excludit, etiam a se passionem excludit, sed vltimae differentie formaliter sumptae non excludunt a se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuas audire responsum Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posteriorum Arist. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim, & destructiua totius Metaphysicae glossa est.

Ad rationes autem Scoti dicitur, quod cum tam prima, quam secunda supponant ens habere conceptum obiectiuum vnus simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundo ad secundam, quod argumentum a simili claudicat: licet enim sit similitudo quod ad aliquid inter compositum naturale, & intellectuale, & dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes compositi naturalis mutuo se excludunt, quia quaedam res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuo se excludere: quia altera (puta ens) est adeo vniuersalis, vt nihil possit eam subterfugere.

Auicenna autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postpredicamentis, cap. 9, opinantur, quod ens non conueniat naturae absolute sumptae. Vnde dicunt hanc consequentiam non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo q ens significat aliquid additum essentiae rei: quod non est de eius ratione: quod expressè etiam de Auicenna refert Commentator quarto Metaphysicae Comment. tertio, & decimo. Metaphysicae Commento octauo.

Sanctus Th. Autem cuius est opus, quod exponendum suscepimus super quarto Metaph. lect. 2. super textu, Comment. 3. & super 10. lect. 2. supra text. Comment. 8. expressè in hoc reprehendit Auicenna. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicenna. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cum ipse teneat nullum aliud a Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suae essentiae, & expressè dicat in quolibet secundo, quaest. 2. artic. 1. ens non esse predicatum essentiale, & in primo contra Gen. cap. 26. dicat ens non cadere in conceptu substantiae, quod est genus generalissimum.

Propter quod a quibusdam dicitur, quod ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiue, & intrinse-

intrinsecè de omnibus predicatur: sic enim vnus quodq; est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, cum idem sonet quod existens non est predicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud a Deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturae absolute, non autem ens participaliter. Addunt quoque quod ens nominaliter est diuisum in decem predicamenta, & est transcendens conuersum cum alijs, proprie loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Auicenna. qui hanc distinctionem praetermisit.

Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quod ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem predicamenta. Quod ex eo patere potest, quod Sanctus Thomas prima parte, quaestione quinta & sexta, & in quaestione de Veritate, quaestione vigesima prima, ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem predicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter, vt clarè patet ex duobus.

Primo ex eo quod dicit, quod cum bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia aequiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundo, ex eo quod dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiae, quo res est & bona, est ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem predicamenta, est ens participaliter.

Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id a quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est, Et id, ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Supra enim, in principio operis dictum est, ens significare id quod est in quolibet predicamento: & in hoc differre ab essentia, quae significat id, quo res in predicamento reponitur. Vnde primo Physicorum, textu comment. decimitertij. Aristot. loco ly ens, ponit ly quod est. Auicenna ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse predicatum extra essentiam rei: sanctus Thomas verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositum est. Auicenna non adhaesit. Nanque ipsum quod est, non predicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extranea naturae ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, construitur inter predicata accidentalialia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest afferri de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia. Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus propriu, & differentiam propriam, & vniuersaliter propria illius predicamenti principia. Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua Sanctus Thomas arguit Auicenna quarto Metaphysici. vbi supra, vnde ens predicatum de aliquo, puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec ratione ipsius, quod est substantiale, predicatum esse relinquatur cum Aristotele & Commentatore, vbi supra, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo predicata illa, quae in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubium dico quod transcendentia non sunt predicata propria naturae secundum suam absolutam considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt predicata comunia

Prima par. 10. q. 5. ar. 1. ad primu de ver. 1. q. 2. c. 7. vide cō. huius doctrin. 2. po. ste. ca. 6. in prin. & circa medium.

Duo includuntur in predicamento Entis c. 1. in prin. T. c. 13.

Discordia & diuisio inter Sanctum Thomam & Auicenna.

Circa T. c. 13.

T. c. 13.

Ad dubiu primum principiale.

c. c. 12.

Primo sent. q. 6. qua quæritur, vtrū a simpliciter simplicibus possit abstractualiquis conceptus communis in fine.

Cap. 5. Cap. 3. Cap. 6. Circa T. com. 5. Circa T. c. 13.

Quolib. 2. q. 2. ar. 1. circa Gen. cap. 16.

naturae quomodolibet acceptae, conuenientia non solum cocomitatiue, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quam tertio modo accepta patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis, vnus rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, & c. debetur enim sic sibi aliquid esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo q in quocunque inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quae sunt vnus, res, aliquid, & c. quod conueniunt naturae absolute. Vnde de homine, absolute loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi supra, quod ens predicat naturas decem generum, secundum quod sunt actu, vel potentia & non tantum secundum quod sunt actu.

Ad rationem in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primo, quod non oportet omnia predicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum quae explicant alium gradum essentialem diffiniti: qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est, quod eundem gradum predicant, quem genus vel differentia importat. Vnde 8. Meta. text. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnus: quia ens statim est vnus quodque: diffinitio enim completa tunc est, cum omnes rei gradus explicantur a prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quae nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quod quia ens importat aliquo modo ipsum esse, quod pertinet ad quaestionem, An est: & non ad quaestionem, Quid est: ideo a predicatis quidditatiuis aliquid declinat.

Ad dictum sancti Thomae dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quod in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. text. com. 10. quod secundum deo dictum arbitror, quia transcendentia quolibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quae naturae absolute conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quod talis homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, & c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta sancti Thomae sanè intelligere debeas.

Quo ad predicata negativa verò dicitur breuiter, quod negationes illae possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet & fundamentaliter. Si formaliter falsum est, quod conueniant naturae absolute: per opus enim intellectus attribuuntur ei, cum negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter, cum negatio super affirmatione fundetur, conceditur esse predicata quidditatiua; sed sic sumptae nihil aliud sunt, quam genus & differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis: ex hoc namque quod homo est animal rationale, non est leo neque bos, & c.

QUESTIO VI.

Num. natura absolute sumpta vnitatem, vel pluralitatem habeat.

D V B I V M Secundo est circa dictum Sancti Thomae in litera in assignatione secundae differentiae, quod dicitur, q natura absolute sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

Videtur

Circa T. c. 8.

Supra c. 1. q. 2. 6.

T. c. 16.

Immediatè supra.

T. C. 10.

Ad secundum dubium, de negatiuis predicatiuis.

T. ca. 13. **T. c. 10.** ¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cum id, quod vnum non est diffinibile non fit: vt dicitur 7. Meta. tex. com. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quartò Meta. com. 10. Et si vnitatem naturæ absolute habere concedatur qualis fit illa vnitatis non est facile asserere: cum non numeralis sit, vt declaratum est, nec specifica, nec generica, cum hæc ex intellectu fiant, nec analogica, vt de se patet, homo enim non est vnū analogicè. Nec etiam facile quisquam dicet, an vnitatis illa sit realis an non.

In exposi-
tione lue-
re.

T. ca. 13.

Vnitatis
libet rei
est in diui-
sio.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

T. ca. 13.

cum diuisionem per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnum formaliter: est enim vnum, quia non est in se diuisum & corporeum & incorporeum. Est autem minus vnum, quia compatitur se- cum diuisionem formalem maiorem, scilicet per ani- marum & inanimatum. Ens autem minimè est vnū; vnum quidem est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitatem comparitur. Ex his patet primum, quid scilicet sit vnitatis quælibet: quia scilicet vnitatis est indiuisio, & talis vnitatis est talis indiuisio, id est diuisionis priuatione: ita quòd nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, nisi Sortes est ens carens diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

¶ Quòd ad secundum est sciendum, quod ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distin- guitur contra non existens actu. Primo modo om- nis res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue nō. Secundo modo id tantum quòd realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in quæstio- nibus de potentia Dei, quæstione 3, articulo 5. ad se- cundum, quòd res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoteli in prædicamen- tis dicenti, quòd destructis primis substantijs, im- possibile est aliud remanere: ideo vnitatis sicut & cæ- tera realitatem habet propriè loquendo: pro quan- to ipsa existit actu extra animam & causas suas.

¶ Quòd ad tertium propono tres propositiones. Pri- ma est, Quælibet vnitatis supradicta, tam scilicet nu- meralis, quàm formalis existit extra animam. Secun- da est, Nulla vnitatis communis extra animam plu- ribus suppositaliter distinctis existit in rerum natu- ra. Tertia est, Omnis vnitatis formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeò manife- sta, quòd nullus sanæ mentis potest eam negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationem apparet vtrique vnitatis. Caret enim in seipso diui- sione numerali & formali causabili per principia propria & communia: & sic indiuisiōnem numera- lem & formalem habet. Vnde in Sorte non est sola vnitatis numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem prædicatorum quidditatorum: & sic non sola indiuidualitas Sortes est extra animam, sed quodlibet eius prædicatum quidditatum: ita non sola vnitatis numeralis, sed quælibet eius vnitatis formalis extra animam dicenda est esse.

¶ Ad intelligentiam verò secundæ est notandum quod res potest intelligi communis extra animam dupli- citer. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam reco- lo afferentem dari extra animam nisi essentium di- uinam secundum fidem Christianam. Secundo mo- do videtur à quibusdam poni res extra animam com- munes, de quibus sermo erit infra: & quia hoc ali- num à veritate mihi videtur: ideo de tali communi- tate intelligendo secundam propositionem probò dupliciter.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem soli- tariè inueniri extra animam existit in rerum natu- ra: sed vnitatis communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitatis communis extra animam pluribus suppositaliter

vnitatis
ens reale
aut exi-
sit extra
causas
suas.

Potentia
9. 3. ar. 5.
a. in præ-
dicamentis
substantia-
tia.

Probatur
prima p-
positio.

Probatur
secunda p-
positio.

taliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur. Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra ani- ma solitariè inueniri est impossibile. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquam existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existentem. Sed vni- tatis hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito. ergo vnitatis communis extra animam plu- ribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius præallega- ti præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas non propriè alicui supposito necessa- riò est solitariè. si enim non est solitariè, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verò patet: quia commune & proprium sunt opposita commune enim includit negationem propriam, & conuerfo. Statim enim vt res appropria- ta est alicui commune negatiuè, esse definit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim vt com- mune negatiuè est appropriata alicui, non est, eo quod negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtrique præmissa.

¶ Præterea secundò probò sic: Omnis res existi- tens in rerum natura est res particularis. Nulla vni- tatis communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis, ergo nulla talis vni- tatis est in rerum natura. Maior est nota ex communi Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Om- nis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitatis commu- nis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex termi- nis. ergo nulla talis vnitatis est particularis.

¶ Tertia propositio probatur sic: Quotiescunq; aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter, mul- tiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnum sunt conuertibiliter idem rea- liter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur rea- liter & eius vnitatis. Sed pluralitas numeralis est rea- lis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur & eius vnitatis. vnde in Sorte & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ vnitates formales sequentes corporeitates, & duæ sequentes animalitates, & duæ sequentes huma- nitates. Oportet enim secundum numerum præ- dicatorum essentialium esse numerum vnitatum for- malium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quodlibet prædicatum quidditatum dat aliquid esse: ita dare oportet aliquam vnitatem, vnum enim & ens idem sunt, vt dicitur quarto Met. tex. com. 3.

¶ Ex his patet tertium, quomodo scilicet vni- tates habeant esse extra animam: quia sunt non com- munes, sed particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorum sunt. Hæc de tertio.

¶ Quòd ad quartum dico, quod natura absolute sum- pta habet vnitatem quandam: vt efficaciter conclu- dit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

¶ Et quando queritur, aut illa vnitatis est numera- lis, aut specifica, dico, quòd est vnitatis formalis, quæ alia est à numerali: sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitatis formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificæ & vnitatis genericæ. Hæc enim vnitatis for- maliter ab intellectu sunt: illa verò omnem actum

In hac q.

Probatur
tertia p-
positio.

T. com. 3.

Natura ab-
solute sum-
pta habet
vnitatem
formalem
etiam &
genericam,
vel specifi-
cā habens
non qui-
dem for-
maliter,
sed quia
talitatis
vni-
tatis fun-
damentum
est: nullo
autē mo-
do vni-
tatis.

intellectus præuenit. Quod autem in litera dicitur, quod natura absolute sumpta, nec est vna, nec est plures intelligendum est de vnitatis & pluralitate numerali.

te vel plu-
ralitatem
numeralē
habere di-
citur.

¶ Ad id verò quòd dubitationi additur, an ista vnitatis sit realis, aut non, dico quod secundum se est realis primò illorum modorum, quos supra posui- mus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa abso- lute sumpta: & sicut natura secundum esse in singula- ribus est ens reale secundo modo, ita vnitatis illa, quæ semper naturam comitatur, in particularibus posi- ta est realis verè & propriè. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitatis. Hæc de quarto.

¶ Quòd ad quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quod nulla est vnitatis communis extra ani- mam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: quia scilicet alietate sit alia vnitatis formalis à nume- rali in Sorte.

¶ Contra primum enim instatur sic. Quæcunq; suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam, habent aliquam vnitatem communem eis extra animam, Sortes & Plato sunt vnum formaliter extra animam: ergo Sortes & Plato habent ali- quam vnitatem sibi communem extra animam. Ma- ior ex eo videtur manifesta, quòd si aliqua suppositaliter distincta sunt vnum, in eo in, quo sunt vnum non distinguuntur: & sic illud vnum est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

In hac
ratione.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Sorte, quan- tum est ex se, non est determinata ad Sortem vel Pla- tonem: ergo vnitatis formalis humanitatis, quæ est in Sorte quantum est ex se, est communis negatiuè Sorti & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitatis formalis non est determinata quantum est ex se ad Sortem & Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitatis communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

¶ Circa secundum dubium videtur, quòd inter vni- tatem formalem & vnitatem numeralem in Sorte existentem sit alietas realis: quia quarumcunq; pri- uationum habitus distinguuntur realiter, ipsæ quo- que distinguuntur: sicut quia visus & auditus di- stinguntur realiter, cæcitas etiam & surditas reali- ter differunt: sed vnitatis formalis & numeralis ha- bitus distinguuntur realiter: ergo, & c. Patet ista quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distin- guuntur, quòd in rebus separatis à materia forma- lis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad opposita verò respicienti apparebit, quòd sit alietas rationis tantum: quia sicut se habet natu- ra formalis ad naturam indiuidualem, ita vnitatis for- malis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumpta, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitatis for- malis est eadem realiter vnitatis numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

¶ Pro dissolutione primi dubij nota, quòd aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter cō- tingit dupliciter. Vno modo per hoc, quòd illa duo adueniunt in aliquo extra animam communi vtri- que indiuiso in vtroque illorum. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationem in- ter se diuisionis formalis. Exemplum primi non in- uenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secun- dum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum se- cundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem spe- cie. Sortes enim nullo intellectu considerante, ha- bet

bet hanc negationem: scilicet quod non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quam esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortem & Platonem esse vnum formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia Consequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiue, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia ali-quod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginandum Sortem & Platonem esse vnum formaliter, quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animam: sed ideo, quia vterque negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnum enim formaliter nihil aliud est, quam non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitae formali simpliciter inter Sortem & Platonem, intellige de vnitae formali secundum quid inter Sortem & hunc leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas non cadit diuisio formalis, ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter Sortis & huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile, & insensibile ideo Sortes & hic leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid: ita quoque quia inter Sortem & Gabrielem non est diuisio formalis, qualis nata est causari per modos entis, scilicet per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: iam enim pluries dictum est, vnum idem sonare quod ens indiuisum.

Ad secundum dico, quod aliud est dicere, natura humana existens extra animam secundum se est communis pluribus negatiue, seu indifferens negatiue. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animam est communis pluribus seu indifferens negatiue, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Er veritas prima patet ex supradictis, ubi diximus quod natura, quae est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitariè sumpta, non est determinata, neque appropriata alicui, & consequenter est indifferens seu communis negatiue. Falsitas autem secunda patet ex eo, quod omnis propositio est simpliciter falsa, in qua praedicatum repugnet subiecto ratione conditionis explicitè importatè in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiue, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

Ad euidentiã minoris scito, quod cum dico natura secundum se, seu natura absolutè, dico duo, scilicet naturam & solitudinem, & eius conditionem. Similiter cum dico, natura existens extra animam, dico duo, scilicet naturam & particularem existentiam ubi coniunctam, & eius conditionem. Vnde aliquid conuenit siue repugnat naturae absolutè ratione naturae, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturae existenti extra, ratione naturae & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cum igitur communitas negatiue, quae est praedicatum in propositione nostra, non conueniat naturae absolutè ratione sui, sci-

licet natura, quia non est eius praedicatum quidditatum, sed conueniat ei ratione explicitae conditionis per se, seu ly absolutè, quae est solitudo (ex hoc enim natura est communis negatiue, quia solitariè accipitur abique determinatione ad hoc, vel illud) oportet quod repugnet naturae sub opposita conditione sumpta ratione illius oppositae conditionis. Explicat autem conditionem oppositam solitudini naturae existens extra: eo quod explicat coniunctionem eius ad particularem existentiam, quae solitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiue repugnat naturae existenti extra: non ratione naturae, sed ratione conditionis explicitae per se existenti extra animam: & consequenter propositio illa, in qua subiectum erat natura existens extra, & praedicatum est communitas negatiue, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quam primum in alio est.

Vnde apparet responsio ad argumentum, quod licet tam natura quam vnitae formalis, quantum est ex se, id est solitariè, sit communis negatiue: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio: ipsa tamen existens extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quantum est ex se, non est cum alio, ergo ipsa existens extra non est cum alio: ita non licet inferre, ipsa quantum est ex se, est communis negatiue, ergo ipsa existens extra, est communis negatiue. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differat propositio Scoti in secundo sen. di. 3. quæst. 1. à positione nostra: & vnde in talem opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam, puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, scilicet vnitatem formalem & communitatem negatiue seu indifferentiam ad plura numero. Dicit namque in fine illius quaestionis, quod non oportet querere causam, quare natura sit communis: quia natura ipsa est causa sufficientis suae communitatis: sed bene oportet querere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura communis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturam ratione sui sequi vnitatem formalem: sed communitatem negatiue fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis suae: sicut singularitatem sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturae ratione sui, nec ratione ipsius esse, quod habet extra animam, sed ratione intellectus, qui natus est adunata diuidere: ideo ante omnem actum intellectus nulla communitas in natura inuenitur. Et sicut querenda est causa, vnde habeat natura esse solitariam, & esse extra, quia de se neutrum habet: ita querenda est causa, vnde habeat natura communitatem & singularitatem: de se enim neutrum habet.

Causa duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrique eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic dicit aliquam habitudinem causae. Alio modo negatiue: & sic dicit solitudinem, id est non cum alio, & primo modo intellexit naturam esse communem ex se: ita quod ipsa est sibi sufficiens causa suae communitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cum tamen debuisset intelligere secundo modo: natura enim ex se, id est non cum alio, est indifferens & communis: sicut quando dicitur, natura ex se est sola. ly ex se, non

Secunda.

Cap. 1. Lec. 3.

Seco. 1. di. 3. q. 1.

T. c. 12.

In hac q.

se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de praedicato infinito, reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de praedicato infinito sequatur negatiua, & eò uerso, vt dicitur in secundo Perihemias, quando non sunt replicatiua, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de praedicato infinito sequatur negatiua de praedicato finito: non tamen econtra. Hanc enim, Homo in eo quod homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, quod homo, est non albus. Si enim homo in eo quod homo esset non albus, nunquam homini coniungi posset albedo: quia quod conuenit alicui, secundum quod ipsum, conuenit ei semper necessariò & per se. Apparet autem in hoc defecisse manifestè processum Scoticum: cum enim commune negatiue idem sonet quod non proprium, argumentatus est sic, Natura, puta humanitas, in quantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas in quantum humanitas, est non propria: ubi expressè patet defectus praedictus. Et quod sic processerit, patet ex suo processu. Conclusio enim sua est affirmatiua de praedicato infinito, cum concludat, ergo natura ex se est communis: id est non propria. Antecedens verò est negatiuum, scilicet natura non est de se hic, id est propria alicui. Similiter patet ex alio processu quem ibi inducit, scilicet humanitati Sortis ratione sui non repugnat esse in alio, ergo humanitas Sortis ex se est communis: ubi aperte patet praedictus defectus. Reduplicationem enim in primo processu sonat ly ex se, seu de se, in secundo ly ratione sui, &c. Et hoc est valde notandum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus: eo quod hinc omnia pendunt. Attentum ergo oportet esse, quod hæc propositio, Natura ex se est communis, si debet esse vera, oportet quod tam ly ex se, quam ly communis, teneatur negatiue secundum viam nostram, & veritatem: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: quod patet esse verum. Secundum verò Scoti ly ex se, tenetur positiuè, & male: & sensus est, Natura ratione sui siue in quantum talis est non propria alicui: quod est manifestè falsum.

¶ Attentior adhuc sis, quod aliud est dicere, natura, puta humanitas, in quantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere, humanitas, in quantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo, quod humanitas, non conuenit quod sit appropriata alicui. Secundum verò patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas, non conuenit, quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroque, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas, esset non appropriata, nunquam humanitas esset appropriata alicui, quia vt dictum est ex primo Posteriorum, quod conuenit alicui secundum quod ipsum, praesupponit de omni, necessarium & per se. Quod autem naturae ratione sui non conueniat illa communitas, licet supra indirectè probatum fuerit, ubi duas rationibus deducta est falsitas istius propositionis, Vnitae existens extra animam est communis pluribus supposititaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directè tamen nunt probò sic, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, praedicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius naturae: sed communitas sequitur naturam huma-

nam per se ratione sui, ergo communitas praedicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito naturae humanae. Processus bonus in tertio prima: conclusio autem est falsa, ergo altera praemissarum: non Maior, vt declarabitur: ergo Minor, quae est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Sortes est communis pluribus: & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere, Sortes ex se est communis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui aut est passio, aut modus, aut praedicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modò omnia ista, si comitantur naturam ratione sui, ita se habent quod sicut natura praedicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Sorte, ita ista praedicantur denominatiue in suo ordine de ipso indiuiduo: vt patet discurrendo.

¶ Et confirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitae formalis & communitas ratione sui secundum se. Vnde neutrius est alia causa querenda nisi natura ipsa, ergo sicut vnitae formalis praedicatur simpliciter de Sorte: ista enim est simpliciter vera, Sortes est vnum formaliter, ita communitas praedicabitur de Sorte simpliciter dicendo, Sortes est communis. Hoc est falsum, ergo &c. Quænam est maior ratio de vnitae quam de communitate, & quare eorum, quae sequuntur naturam ratione sui, alia praedicentur de indiuiduis, alia non? Non enim erit facile fingere rationes, Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt communitatem dari extra animam sed vnitatem: ideo superfluum iudicauit adducere. Si quæ autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probandam adducerentur, non erit difficile fingere responsum ex dictis ad duas illarum hic inductas.

Ad secundi dubij euidentiã sciendum, quod vnum, cum dicat ens indiuisum, importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum. Si loquamur de vnitae formali, & vnitae numerali substantiali, quo ad propositum quod importat, sic sunt idem realiter & distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Sortes & homo: & ratione distinguuntur: eo quod eadem res est vna formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuisionum importatas, sic dico quod distinguuntur realiter: dumodo non fiat vis in hoc, quod distinctio realis sit passio entis realis: eo quod alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas, quoad priuationes importatas: esset autem impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quoad res positiuas, quas important. Vnde vtriusque rationis adductæ conclusio concedenda est, diuersimodè loquendo: nec aliter respondere est opus.

Q V A E S T I O.

Num Natura absolutè sumpta sit illa, quae praedicatur de indiuiduis.

VBIUM est tertio circa assignationem quartæ differentiae: non enim videtur verum, quod natura absolutè sit illa quae praedicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus, Sortes est homo, &

Ad secundum dubium.

Dubium tertium.

mo. & Sortes est animal, & similibus predicatur vn̄ uer sale, & superius de particulari & inferiori. Simi- liter etiam cum quiritur, an ista predicatio, Sortes est homo, sit æqualis de æquali, vel inferioris de infe- riori non videtur posse responderi, tenendo quod natura absolutè predicatur cum illa, nec æqualis, ne superior sit.

¶ Ad hoc dicendum est, quod sicut in natura ex- tra est considerare ipsam rationem agendi; & est cō- siderare conditionem eius sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore consideratur particularitas, quæ est conditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura prædicabili est considerare duo, scilicet id quod præ- dicatur & attribuitur subiecto & conditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Sortes est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Conditio verò sine qua ly homo, non predicatur de Sorte, est esse vniuersale superius commune, vel aliud huiusmodi: vt enim infra patebit, & habetur ab Ari. 7. Metaph. tex. com. 46. Nulla res predicatur, nisi vt habet esse in intellectu, eo quod predicatio ab intellectu de pen- det. Vnde ad dubium dico, quod natura secundum suã rationem est id quod predicatur de ipso individuo. Est enim predicatio rei de re. Superioritas. tñ & vni- uersalitas &c. huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicatio- nibus sit predicatio æqualis vel superioris, dico quod est predicatio superioris.

¶ Nec obstat, quod superioritas non in sit natura absolutè quæ predicatur: quoniam non dicit san. Thom. quod natura absolutè, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hæc conditio, scilicet prædica- tio de individuo: sed dicit, quod res cui conuenit illa conditio, est natura absolutè, & non aggregatū ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Sortes est homo, est sensus, Sortes est homo in esse in intellectu, aut in singulari: aut supe- riori, aut æquali: Sortes est habens humanitatem.

¶ Vnde valde attendenda est distinctio inter id quod predicatur & conditionem prædicati: qua nõ attenda fortè decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, quod ista, Homo est animal: nec est præ- dicatio superioris, nec inferioris, nec æqualis. Sen- sus ergo literæ est, Natura absolutè quæ predicatur, id est natura secundum conditiones sibi debitas ra- tione sui est id quod attribuitur singularibus: & nõ secundum conditiones sibi debitas ex esse in intel- lectu vel singulari, cum quo stat, quod esse in intel- lectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, si- ne quibus natura ipsa non predicatur de singula- ribus.

[Non tamen potest dici, quod ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione vni- uersalis est vnitas & communitas. Naturæ autem humanæ neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque in- ueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur cõi- tas. In qua, sed quicquid est in eo, indiuiduatum est.]

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negativa, essentia substantiæ compositæ absolutè sumpta non est vniuersalis, vt species, & cætera. Probatum sic Vniuersale est vnum commune multis: essentia sub- stantiæ compositæ secundum se non est vna com- munitatis multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum se non est vniuersalis, & cætera. Maior est Aristotel. secundo Posteriorum. Minor vero pro- batum ex eo quod si secundum se essentia substantiæ

compositæ esset vna & communis, in quocunque in- ueniretur illa essentia, esset vna & communis mul- tis, quod est impossibile. Consequentia patet ex eo, quod omne quod conuenit alicui secundum se conuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo Po- steriorum apparet. Impossibilitas autem conse- quentis ad eod est manifesta, vt Auicem. dicat secun- do suæ Metaphysicæ, quod nullus sanæ mentis po- test oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi commuam esse & Platoni?

S E D H I C Occurrit dubium circa propo- sitionem illam, supra quam fundatur totus pro- cessus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secun- dum se, conuenit ei, in quocunque ponatur: vi- detur enim multas habere instantias. Motus enim secundum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physicorum, textu. Comment. decimoquinto. Motus autem in celo positus, nequaquam, sed est velocitas, vt dicitur secundo Cæli, textu. Com- menta. vigesimo octauo. Similiter continuum se- cundum se est diuisibile in infinitum: ex sexto Phy- sicorum, textu. Comment. tertio. Continuum autem in re naturali positum, non, cum omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de Anima: text. Comment. quadragesimo primo. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex quinto Physicorum, textu. Comment. 8. & 14. Motus autem in celo positus cõ- trario: primo Cæli, text. Comment. 20.

A D HÆC Et similia dicitur prænotando quod aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secun- dum se. Ad veritatem enim primi exigitur, quod A vendicat sibi illud in primo, vel secundo, vel quarto modo perfectatis. Ad veritatem secundi sufficit, quod ipsi A vt sic, non repugnat illud. Ad veritatem quoque primi sequitur, illud conueni- re sibi in quocunque ponatur: ad veritatem secun- di, non. Multa enim sunt quæ non repugnant ani- mali in eo quod animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, vel secundo, vel quarto modo di- cendi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, quod nulla instantiarum adductarum est contra propositionem assumptam, eo quod omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiam & conuenientiam. Cum enim dicitur, motum esse velocitabilem in infinitum, in- telligimus motum vt sic, non repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuo vt sic, non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Simi- liter cum dicitur, motum habere contrarium, in- telligimus motum vt sic, non repugnare habere con- trarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, quod aliud est dice- re, A in eo quod, A conuenit aliquid: & aliud est di- cere, A in eo quod, A non conuenit aliquid: vt patet. Et quod quicquid conuenit A, in eo, quod A, conuenit omni A: quicquid autem non conuenit A, in eo quod A, nõ oportet negari ab omni A. Risibile enim nõ conuenit animali in eo, quod animal: & tamen non negatur ab omni animali. Conuenit enim ani- mali in homine. Et subiungito, quod omnes propo- sitiones in instantijs adductæ sunt intelligendæ negati- uè, vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, non est determinatæ veloci- tatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum, id est continuū vt sic, nõ est determinatæ diuisio- nis. Similiter motus habet contrariū, id est motus vt sic

T. c. 11.

T. c. 15.

T. c. 23.

T. c. 3.

T. c. 4.

T. c. 8. &

14.

T. c. 10.

Comm. 8.

in medio.

T. c. 17.

In fine hu- jus capit. T. c. 46.

sub

Essentia absolutè sumpta nõ est vniuersalis.

mo.

T. c. 27.

non determinat sibi esse absq; contrario: & sic secun- dum vtrūque modum respondendi, remanet propo- sitio assumpta vniuersaliter vera.

Possit tamè & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quàm ad ma- teriam, ideo impræsentiarum pertranseo.

Essentia ab solutè acci- pra non est vniuersalis vt habet esse in singe- laribus.

[Similiter etiã non potest dici, quod ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum vnitatem, vt sit vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuersalis exigit.]

Hic ponitur quinta conclusio negativa, s. essen- tia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis, probatur sic, Vni- uersale est vnum in multis, essentia substantiæ com- positæ secundum esse quod habet in indiuiduis, non est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est vniuersalis: & consequenter, nec species nec genus, nec differentia quæ vniuersalita- tem supponunt.

Essentia vt habet esse in intelle- ctu, est vni- uersalis, vel vt genus vel species, vel differe- tia.

[Relinquitur ergo quod ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in intelle- ctu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstra- ctum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem vniuersalem ab omnia indiuidua, quæ sunt extra ani- mam: prout essentialiter est imago omnium: & indu- cens in cognitionem omnium, in quantum sunt homi- nes, & ex hoc, quod talem relationem habet ad omnia in diuidua, intellectus adinuenit rationem speciei, & at- tribuit sibi; vnde dicit Comment. primo de Anima, quod intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus: hoc etiã Auicem. in suæ Metaphysicæ octauo dicit.]

¶ Hic per locum à diuisione concluditur sexta cõ- clusio affirmatiua determinatiua quæ sita difficulta- tis, s. essentia secundum esse in intellectu est vniuersa- lis, genus, species, differentia, &c. probatur sic. Vnum, multis & de multis est vniuersale, natura secundum esse in intellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatum Minoris, Vniuersale se ha- bens ad multa, vt essentialis eorum imago, est vnum in multis & de multis; natura secundum esse in intel- lectu est huiusmodi, quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

Ad euidetiã huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctri- nã distinguendi sunt Nota primò distinctiones termino- rum in cõclusionem positorum. Esse in intellectu con- tingit dupliciter, subiectiuè & obiectiuè. Esse in intel- lectu subiectiuè est in hæere ipsi, sicut accidens, suo subiecto, vt albedo superfici. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actū intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur ter- tio de Anima, text. Com. 17. Intellectus agēs est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatis- bus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectum recipit in se. Vniuersale est duplex, representando & in prædicando. Vniuersale in representando in pro- posito est quod representat rem, non representando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædi- cando est illud quod predicatur de multis differenti- bus secundum esse.

¶ His visis, scito conclusionem illam, s. natura se- cundum esse in intellectu est vniuersalis, trifariam ve- rificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Se- cundo sic, Natura secundum esse subiectiuum in in- tellectu possibili est vniuersalis in representando. Tertio sic, Natura secundum esse obiectiuum in in- tellectu possibili est vniuersalis in prædicando.

Sciendum est secundò, quod res extrã, secundum quod est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agen- te: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc possi- bus est ab Arist. intellectus agens, vt faciat re intelligi- bile in potẽtia, intelligibile in actu, vt Cõ. dicit tertio de Anima. Cõ. 18. Fit aut actu intelligibilis res extrã ab intellectu agere, nõ per hoc quod recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quod eius species intelligibilis producitur ab intel- lectu agente. Per hoc enim res extrã representatur nõ representatis conditionibus indiuidualibus: cum qui- bus in potentia intelligibilis erat non in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei ex- tra: intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnum intra animam, s. speciem intelligi- bilem, quæ realiter producitur de nouo in intelle- ctu possibili. Et alium extrã, s. rem, cuius est illa spe- cies quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum deno- minationem extrinsecam, s. quod est abstracta ab hoc, & nunc, quod est actu intelligibilis, &c.

Com. 18.

¶ Natura autem extrã, secundum, quod est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic, n. terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit au- tem & est actu intellecta res extrã, non per hoc quod ali- quid accipiat, aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quã do eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extrã actu intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra ani- mam, s. conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem præsentem obie- ctaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extrã, scilicet rem, quæ ex producto conceptu extrinsecè de nominatur, actu intellecta.

¶ Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit con- uenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est, quia ex hoc quod obiectiuè in intellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verò quod est obiectiuè in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conue- niẽtia autem est, quia tam ex hoc quod est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc, quod est obiectiuè in intellectu possibili, habet quod sit representata absque indiuidualibus conditionibus: & consequen- ter quod sit abstracta ab hoc, & nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quod vni- uersale in predicando, est id quod in intellectu non est impossibile predicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

cap. 1.

¶ Primò, quod illa multa sint actu in rerum natu- ra: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale re- spectu Sortis & Platonis.

¶ Secundò, quod illa multa non sint, possunt ta- men esse, sicut domus heptangula obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium heptangulorum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶ Tertio, quod illa multa nec sint nec possunt esse, sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium lunatum, quas impossibile est esse. Et Ga- briel obiectus intellectui est vniuersale respectu plu- rium Gabrielium, quos implicat contradictionem ef- se. Vniuersale primo modo vocatur à S. Tho. prima parte, quæst. 13. vniuersale secundum rem & secun- dum rationem: quia res illa realiter est in pluribus, & non solum vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidem vniuersale, seu commune se- cundum rationem tantum: quia res illa non inueni- tur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tan- tum. Vniuersale secundo modo ibi nõ distinguitur contra

1. par. q. 13. artic. 1. &

contra vniuersale primo modo. Posset tamen nomi-
ne proprio dici vniuersale secundum rationem & se-
cundum rem in potentia tamen. Nec solum nomina
imponuntur a S. Tho. sed & dictorum ratio assi-
gnatur valde subtilis, q̄ a super quatuor proposi-
ones fundatur.

¶ Prima est, Vniuersalitas & predicabilitas non
conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod
habent extra animam, patet illa ex dictis.

¶ Secunda est, Res materialis, quae sola per pro-
prium speciem cognoscitur a nobis, secundum quod
est in intellectu nostro, obiectiue representatur absq̄;
conditionibus individualibus, patet illa etiam ex di-
ctis.

¶ Tertia est, Res immaterialis etiam Deus ipse se-
cundum quod est in intellectu nostro, obiectiue re-
presentatur per modum rerum materialium, scilicet
non representatis proprietatibus individualibus. Pa-
tet illa: quia res illae non cognoscuntur a nobis se-
cundum quod, in seipsis sunt, sed per modum rerum
materialium: nec per proprias species, sed per species
rerum materialium.

¶ Quarta est, Res omnis vt representata absque con-
ditionibus individualibus, non magis respicit vnum
quam plura individua. Patet illa: quia vt abstracta
est, aequaliter ad vnum & multa se habet. Nihil enim
fingi potest, vnde abstractum vt abstractum vnum
magis respiciat, q̄ am plura, vel econtra. Vnde & no-
tante Avicem. appositus in diffinitione vniuersalis il-
lam particulam, secundum quod est in intellectu.

Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum
esse. extra, quam secundum propriam rationem repu-
gnat predicari de pluribus, vt de intelligentiis dice-
tur. Nulli autem vniuersali, secundum quod est in
intellectu representatum, absque propria & particu-
lari existetia proprietate & hypostatica repugnat praed-
icari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio:

Res quaelibet & sola aequaliter se habens ad vnum &
plura individua est vniuersalis in actu in predicando:
res quaelibet sola vt representata intellectui no-
stro, est aequaliter se habens ad vnum & plura inferio-
ra: ergo res quaelibet & sola vt representata intelle-
ctui nostro, est vniuersalis in actu in predicando.

Maiores patet diffinitione vniuersalis assignata ab
Arist. primo Perihermias. Minor vero quo ad secun-
dam partem patet ex prima propositione: quo ad pri-
mam autem partem ex reliquis tribus.

Ex his corollariè elicio, quod ad hoc quod aliquid
sit vniuersale in actu in predicando, non exigitur a-
ctualis relatio naturae obiectiue ad particularia: sed suf-
ficit quod res ipsa sit in ea dispositione, secundum
quam intellectus ad libitum possit illam relationem
sibi verè attribuire, nihil addendo praeter ipsam ac-
tualem relationem.

¶ Istitis praebatis, iam patere potest conclusio in-
tenta secundum omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id
quod in intellectu non est impossibile predicari de
multis, seu (vt Aristot. verbis vtar) aptum natum est
predicari de multis, est vniuersale in predicando: sed
res secundum esse obiectiue in intellectu agente est
huiusmodi. ergo res secundum esse obiectiue in in-
tellectu agente est vniuersalis in predicando. Maior
patet ex Avic. & Aristot. Minor vero probatur sic,
Res abstracta a conditionibus individualibus vt sic,
est apta nata predicari de pluribus: res secundum esse
obiectiue in intellectu agente, est abstracta a con-
ditionibus individualibus: ergo & cetera. Praemissa
omnes ex dictis sunt manifeste.

Ex his habes quam male dixerit Sco. secundo sen-
s. distinct. 3. q. 1. in responsione ad primum, dicendo, q̄

natura ante actum intellectus possibilis nihil habet,
nisi quod conuenit sibi extra animam. Patet enim
iam quod secundum sententiam Aristot. est actu in-
telligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequen-
ter vniuersalis in actu ante actum intellectus possi-
bilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo
q̄ eodem modo procedendum esset.

¶ Secundus autem sensus intelligentibus termi-
nos ex rationibus terminorum clarus est. Natura nan-
que secundum esse subiectiuum in intellectu possibi-
li, nihil aliud est quam similitudo in materialis sui
representatiua in illo existens. Similitudo autem
immaterialis a singularibus abstracta, rem vniuersa-
liter necesse est representet, eo ipso quod abstra-
cta est. Si enim rem vniuersaliter non represen-
tet: sed particularibus conditionibus immixta: &
non a materialibus conditionibus abstractam, non ef-
set vniuersalis: ergo in representando ipsam est vni-
uersalis res, secundum quod est subiectiua in intelle-
ctu possibili, id est species seu similitudo ipsius natu-
rae pro quanto representat naturam ipsam non reprae-
sentatis conditionibus individualibus.

¶ Et nota, quod quia natura ipsa habet duas simili-
tudines in anima, scilicet speciem intelligibilem & con-
ceptus, siue speciem impressam & speciem expressam:
ideo secundum vtranque speciem est vniuersalis in
representando. Quare autem oporteat duas species
ponere, & quomodo, si Deus concesserit nobis uitam,
alibi dicitur. Quamuis autem conclusio secunda pos-
sit omnibus modis dictis verificari: attamen primus
& tertius sunt ad propositum literae. Intendimus enim
hic de vniuersali in predicando quod intentionem
logicam sonat, & non de vniuersali in representan-
do quod nulla intentione secunda logica dicitur uni-
uersale, sed ex esse proprio, quod secundum rem for-
tatur.

¶ Literam sic glossare potes. Ipsa enim natura ha-
bet esse in intellectu agente vel possibili tam obiecti-
ue, quam subiectiue abstractum ab omnibus indi-
uidualibus conditionibus. Et habet rationem vniformi-
tem, obiectiue in predicando, subiectiue in reprae-
sentando, ad omnia individua quae sunt extra, prout
essentialiter est similitudo omnium obiectiue in ef-
fendo: subiectiue in representando, inducens cogni-
tionem omnium, in quantum sunt homines: quia ut
sic assimilantur. Et ex hoc quod talem relationem,
scilicet uniformitatis & similitudinis essentialis vel
representatiuae habet naturam ad omnia individua, in-
tellectus adinuenit rationem speciei, id est secundam
intentionem, quae est species, & attribuit ipsi naturam
vniformiter se habenti ad individua ex hoc, quod
representatur absque omni individualium difformitate.

QVAESTIO VII.

Num Vniuersalia in actu sine ex-
tra animam.

IRCA Dicta est quaestio non modica, An
vniuersalia in actu sint extra animam, an
sint per opus intellectus, quoad modum
dictum est. In hac quaestione primo de-
clarabitur titulus. Secundò ponetur opinio Sco. Ter-
tio ponetur opinio S. Tho. Quarto respondebitur ad
argumenta in oppositum.

¶ Quo ad primum: quia haec quaestio diuersimodè
intelle-

intellecta, diuersis modis a philosophis determinata
est, impraesentiarum Peripateticam sententiam sup-
ponendo, scilicet q̄ vniuersalia non subsistant extra
singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine Vniuersalis tria intelligimus. Primò
vniuersalitatè, quae est relatio ronis. Secundò rem,
quae denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate.
Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quae est
quid medium inter illa duo, & est fundamentum pro-
ximum quare res suscipiat illam relationem denomi-
nationem: ideo. n. rei intellectus attribuit relationem
vniuersalitatibus, quia res illa apta nata est esse in pluri-
bus: non vertitur in dubium, an illa relatio, quae vo-
catur vniuersale formaliter sit extra animam: eam. n.
omnes ab intellectu fieri dicunt. Nec quaritur an il-
la res, quae denominat vniuersalis, quae vocatur vni-
uersale obiectiue in potentia, sit extra animam. Cõis
enim sni est quod qnq; res illa est extra animam, qnq;
nõ. Si. n. res illa est res realis, puta homo, bos & hmoi
ponitur extra animam. Si autem res illa sit ens rationis,
non ponit extra, vt subiectum, praedicatum, propositio-
tio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est, an apti-
tudo ad essendum in multis sit extra animam: ita q̄
ab q; omni opo intellectus inueniatur res apta nata
esse in multis, quae vocatur vniuersale in actu obiecti-
ue. an solum extra animam sit res. Aptitudo autem ad
essendum in multis inest rei per opus intellectus. Et
quia aptitudo illa complet ronem vniuersalis in actu
obiectiue sumendo vniuersale, licet non formaliter:
ideo quærere an extra animam inueniatur totum hoc,
scilicet res apta nata esse in pluribus est quærere, an
sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

Vniuersa-
le duplici-
ter sequi-
tur.

¶ Et debes Scire ad euidenciam terminorum, q̄
sicut album accipitur dupliciter, s. formaliter & sub-
iectiue: ita vniuersale accipitur dupliciter, s. formaliter
& subiectiue. Subiectiue. n. accipi non potest, eo
q̄ vniuersalitas in nullo est subiectiue cum sit ens
ronis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, q̄
relationis est. Vniuersale obiectiue subdiuiditur in
vniuersale obiectiue in actu, & vniuersale obiectiue
in potentia. Vniuersale obiectiue in actu est totum
hoc, s. res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale
obiectiue in potentia est res ipsa vna formaliter. non
adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluri-
bus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in
quo quid nominis terminorum in titulo quaestionis
positorum. Intendimus. n. non de vniuersali formaliter,
nec de vniuersali obiectiue in potentia: quia in
his conuenimus, sed de vniuersali obiectiue in actu.
Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absq;
additione obiectiue intelligi volumus ne in æqui-
uoco laboremus. Hæc de primo.

Sco. 7. Me-
ta. q. 16. &
1. d. 3. q. 1.

¶ QVOD AD Secundum Sco. supra 7. Met. q. 16. se-
quendo fundamenta sua: q̄ s. naturam extra animam
sequant vnitas formalis & cõitas, opinatur rem vnã
aptam nata esse in pluribus. dari extra animam: ac per hoc
dicit vniuersale in actu esse in rerum natura absq;
omni opere intellectus. Adducit quoq; ad hoc mul-
tas rationes, quas in medium afferre esset limites in-
tentionis nostrae excedere: propterea eas afferam, ex
quarum solutione reliquarum debilitas innotescit.

cap. 15.
lec. 30.

¶ Arguit primò per locum a diffinitione ad diffini-
tum sic: Circumscripito quocunq; actu intellectus res
est apta nata esse in pluribus: ergo dat vniuersale in
actu extra animam. Tenet cõsequencia, quia vniuersale
obiectiue in actu, vt distinguitur contra singulare
& praedicabile diffinitur, primo Perihermias, vni-
uersale est quod aptum natum est esse in pluribus. An-
tecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad ef-
fendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi
posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione

posset dare Sorti talem aptitudinem.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectum
intellectus: igitur praecedat actum intellectus. T. c. 33.
Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur
quod obiectum est prius actu.

¶ Præterea, Obiectum scientiae realis est ens extra
animam, vniuersale in actu est obiectum scientiae
realis: igitur vniuersale in actu est ens extra ani-
mam.

¶ Præterea, Relatio mensurae est realis, quinto
Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probat-
ur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram alia-
rum specierum: sed non vnum numero secundum
Arist. ergo vniuersale.

¶ Præterea, Operatio seu passio realis primò &
adæquate inest vniuersali: vt intelligere homini ex
primo posteriorum. igitur datur vniuersale extra
animam.

¶ Præterea, Contrarietas est oppositio realis: & e-
ius extrema sunt vniuersalia nõ singularia, ergo dan-
tur vniuersalia extra animam.

¶ Præterea, Si vniuersale sit ab intellectu, quomo-
do res praedicatur de re? & quomodo vniuersale est
vbiq; & semper incorruptibile & æternum? & quo-
modo materia & forma pertinent ad quidditatem
vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tan-
tum est diffinitio? & quomodo genera & species, &
vniuersaliter praedicamenta sunt entia extra ani-
mam?

¶ Præterea, Si nihil esset in re nisi singulari, nulla ef-
set vnitas realis, nisi numeralis, q̄ est propria singula-
ri: consequens est falsum: ergo, & c. Hæc de secundo.

¶ QVOD AD Tertium scito nos sequentes S. Tho. ac
per hoc cõem Peripateticorum doctrinam oppositam
in hac re proferre sententiam. Dicimus nanq; q̄ illo-
rum trium, quae in Vniuersalis nomine intelligunt,
vnum tm̄ quandoq; est extra animam, s. res ipsa vna
formaliter, reliquis duobus opus intellectus conse-
quentibus: quod & probatur simili modo arguendo,
quo supra argutum est, Quicquid sequitur naturam
ratione sui, simpliciter praedicatur de individuo illius
naturae: sed aptitudo ad essendum in pluribus aperte
sequit naturam: puta humanitatem rone sui. ergo apti-
tudo ad essendum in pluribus praedicatur simpliciter de
individuo humanae naturae: igitur ista erit vera, Sor-
tes est aptus natus esse in pluribus: quod est impos-
sibile. Maior manifesta fuit supra, ex eo q̄ omnia,
quae conuertuntur naturam ratione sui, non separan-
tur ab ea posita in individuo: & consequenter praedi-
cantur de eo: quia, else in, fundat dicit de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua na-
tura, inuenitur in qualibet singulari natura infe-
riori ad illam: sed aptitudo ista, scilicet ad essendum
in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humani-
tate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inue-
nitur in qualibet natura humana. processus bonus,
& conclusio falsa: ergo altera praemissarum, non Ma-
ior, quae ex terminis patet: ergo Minor, quae est con-
clusio aduersariorum. Falsitas conclusionis proba-
tur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuiuslibet hu-
manitati, quae in qualibet humanitate impossibilis
est reduci ad actum. Patet ista: quia aliter ociosè da-
ta esset talis optitudo. Aptitudo enim est propter a-
ctum: sed aptitudo ad essendum in pluribus. est huius-
modi, scilicet q̄ in qualibet humanitate posita impossi-
bilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt
humanitas Sortis actu sit in Sorte & Platone, aut
migret de Sorte in Platonem, ergo aptitudo ad ef-
fendum in pluribus non est attribuenda cuiuslibet sin-
gulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnã esse
extra animam. Aptitudinem autem ad essendum
Opus. Caiet. A 2 13

In hoc ca.

5. 9. 9.

2. 5. circa
principiũ.

Primus
sensus.

1. p. 789. 1.

2. distinct. 3.
q. 1.

T. c. 33.

T. c. 10.

T. c. 38.

Opinio
sancti
Tho.

In hoc
co. c. q. 5.
circa 5.

in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione positae. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cum importet separationem naturae à proprietatibus individualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente, vel possibili obiecte.

hoc eo e. q. 5. circa fin.

¶ Et aduertat ad Maiorem nostrae positionis etiam dicitur quod hic accidit similis defectus. Scoto, illi, qui positus est supra. Cum enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturae, outa humanitati in quantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, in quantum humanitas, conuenit aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autem manifestè peccatum in hoc processu, cum ex negatiua inferatur affirmatiua de prædicato infinito duplicatione addita. Prima enim propositio, quae est negatiua veritate habet. Secunda verò quae affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quod humanitas in quantum humanitate abstrahit à repugnantia ad essendum in pluribus, & non à repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vindicaret sibi in quantum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendum in pluribus: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus: quod est manifestè falsum. Humanitati enim Sortis ratione adiunctae heccheitaris repugnat esse in pluribus: Consequenter tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundum quod ipsum, nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturae ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vindicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eam non vindicat sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquatur, quod vindicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc quod aliquid sit vniuersale in actu, exigitur, quod vindicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cum in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se competit diffinitioni: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quam primùm est obiecta intellectui agenti vel possibili, sit vniuersalis in actu, quae vniuersalis erat in potentia. Quomodo autem fiat huiusmodi reductio potentiae ad actum, iam dictum est, scilicet quod ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu verò possibili per formationem conceptus.

20

T. c. 1.

in hoc eo q. 5. circa fin.

in hoc eo q. 5. circa fin.

¶ Quod si aliquis fixerit vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiae ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiae, aduertat se errare propter tria.

¶ Primo, propter hoc, quod in diffinitione vniuersalis affirmatiuae cadit ipsa aptitudo seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad vniuersalem sufficit negatio repugnantiae ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficit negatio repugnantiae ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, in quantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertio, quia cum vniuersale in actu distingua-

tur contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali in vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tantum: ergo negatio talis repugnantiae non sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Et potest haec ratio formari contra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantum: humanitati in quantum humanitas non repugnat esse in vno tantum, aliter non posset saluari in vniuerso tantum individuo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu, similiter dicas de quacunque alia natura. Haec de tertio.

¶ Quid ad Quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non enim valet, res circumscripso actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Stat enim quod abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circumscripso actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primo negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente: quia potentia actiua non praesupponit obiectum suum, sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, concessa consequentia prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia fit per actum intellectus agentis. Secundo dicitur, quod cum vniuersale in actu nominetur duo, scilicet rem & aptitudinem, & c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, quod res ipsa, quae est obiectum, praecedat actum intellectus: & non oportet quod modus eius procedat. Obiectum enim, ait Aristoteles, est prius actu, non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negatur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstat aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quod scilicet res obiecta scientiae reali est extra animam, non modus rei obiectae: vniuersale autem in actu nominatur vtrumque, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quod res, de qua est scientia, est extra.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quod vera existentiae maiore committitur fallacia figurae dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

¶ SED CONTRA. Istas responsiones instat Scoto: & primo contra primam sic, Quicquid ex per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiae: consequenter nulla est praedicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Praeterea, Vniuersale praecedit sensum, vt aliis probatum est, ergo praecedit intellectum agentem.

¶ Praeterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potentia: alias quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentiae est vnum obiectum, quare si praecedit actum vnius, praecedit actum alterius.

¶ Praeterea, Secundum hoc non esset generatio vni uoca sine actione intellectus agentis. Dicitur fore quod non habeat aliquam vnitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contra, quia proximum fundamentum similitudinis est vnum. Quinto. Metaphysica: sed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

¶ Contra secundam verò responsionem arguit: quia

2. diff. art. 1. c. 33.

2. diff. art. 1. c. 33.

2. d. 3. q. 1. in quinta via contra ad.

T. c. 1.

quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Praeterea, Obiectum, in quantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, & c.

¶ Praeterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut non: si non, habetur intentum: si sic, ergo non est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectum obiecti.

¶ Ad has Instantias responderetur, praesupponendo saepe iam dictum, quod vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersaliter. Vniuersale pro reposita in praedicamento est praedicabile, scibile, est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus seu conditio rei praedicamentalis praedicabilis, scibilis, diffinibilis, & c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, quod vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in praedicamento substantiae, vltior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim est coloris vniuersaliter, vt habes à S. Th. Prima Secundae, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens: necessarium enim est, vt dicitur tertio de Anima, text. Com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem: qui non possunt esse eadem potentia, cum potentia actiua & potentia passiva non sint eadem apud Aristotelem.

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quod responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quod similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquam fundamentum: & quod vnitatis non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illam conditionem, scilicet mutua negatione distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Aristoteles, Meta. Et dato quod vnitatis esset fundamentum, adhuc non sequeretur dari aliquid commune vnum vtrique: dicam enim quod similitudo non fundatur supra vnum, quod est generans, neque supra vnum, quod est genitum, sed supra vnum, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est supra committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

¶ AD PRIMVM Eorum, quae contra secundam responsionem adducuntur, dicitur quod praecise loquendo, de intellectu possibili, scaturit vniuersale, quemadmodum scientia: ita quod scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerante, dum modo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur representata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, & c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum vt prius actu nullum sibi vindicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum inferatur, ergo non est necessarius, negatur consequentia: quia potentia actiua non praesupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod falsum assumit, scilicet quod prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum simul enim vtrumque; fit intellectus enim formando conceptam rem absque hoc, & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, quod relatio mensurae fundatur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna, formaliter quae in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsae non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res non vniuersales scilicet haec albedo & haec nigredo, non essent contrariae.

¶ Ad septimum dicitur, quod ista duo simul, Vniuersale praedicatur de rebus, & Vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod praedicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quae praedicatur, & talis fit ab intellectu, praedicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Aristoteles, 7. Meta. text. Comment. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In praedicamentis verò vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua propositio negatiua, vt fit sensus, Vniuersalia sunt vbi que, & c. id est, naturae ipsae denominatae vniuersales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, quod forma, & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicae, quae denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quae denominatae sunt vniuersales. Similiter res denominatae genera, species, & differentiae sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

negatur consequentia: quia potentia actiua non praesupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod falsum assumit, scilicet quod prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum simul enim vtrumque; fit intellectus enim formando conceptam rem absque hoc, & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, quod relatio mensurae fundatur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna, formaliter quae in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsae non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res non vniuersales scilicet haec albedo & haec nigredo, non essent contrariae.

¶ Ad septimum dicitur, quod ista duo simul, Vniuersale praedicatur de rebus, & Vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod praedicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quae praedicatur, & talis fit ab intellectu, praedicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Aristoteles, 7. Meta. text. Comment. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In praedicamentis verò vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua propositio negatiua, vt fit sensus, Vniuersalia sunt vbi que, & c. id est, naturae ipsae denominatae vniuersales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, quod forma, & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicae, quae denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quae denominatae sunt vniuersales. Similiter res denominatae genera, species, & differentiae sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur, quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum, scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare, conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est, sed consequentia nihil valet, supra enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantum numeralem.

[Et quamuis haec natura intellecta habeat ratione vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quae sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quaedam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit ex vniuersitate formae intellectae vnitatem intellectus concludere, Opus. Caiet. A 2 2 quia

hoc e. q. 5.

Com. 5.

quia nō est vniuersalitas illius formæ secundum hoc esse, q̄ habet intellectum, sed secundum q̄ ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea representans multos homines, con- stat q̄ illa imago vel species statuae haberet esse sim- ularē & proprium, secundum quod esset in hac ma- teria: sed haberet rationem communitatis, secun- dum q̄ esset commune representatiuum plurium.]

In hac secunda parte capituli huius Auer. erro- rem renouere intendit, qui in tertio, de anima, cō- 3. ex vniuersalitate formæ intellectæ voluit decla- rare vnitatem intellectus hoc modo, Quod est vni- uersale, suam vniuersalitem retinens est indistin- ctum numero: forma intellecta, id est natura secun- dum esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitem retinens: ergo est indistincta 20 numero, igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus in- tellectus in omnibus hominibus concluditur. Ma- ior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet q̄ spe- cies intelligibilis representat vniuersale. Hæc ratio est alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: atamen quantum præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquod duplex, scilicet in essendo, & in represen- 30 tando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis: & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cum secundum esse vni- uersalitem fortitur, secundum esse quoque repu- gnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, eam sit in singulari subiecto, scilicet intellectu possibili, qui indiuiduum quoddam 40 est, licet immateriale. Vniuersale verò in represen- tando (vt dictum fuit) est quod rem vniuersalem re- presentat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera: & Maioris quidem falsitas ex eo cogno- sci potest, q̄ tale vniuersale vniuersalitem non ha- beret secundum suum esse, quo respicit subiectum: vn- de vnitatis vel pluralitatis numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitem secundum repræ- 50 sentationem, quæ respicit obiectum: vnde non repræ- sentat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium representant omnes species cuiusdam rei, puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures spe- cies idem omnino representantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: spe- cies enim intelligibilis representat naturam, non representando condiciones particulares eius, vt dic- 60 tum est. hæc est sententia literæ in hac parte.

[Et quia naturæ humanæ secundum suam absolu- tam considerationem conuenit, q̄ prædicatur de for- te: & ratio speciei non conuenit sibi secundum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, se- cundum quoddam esse, quod habet in intellectu: ideo nomen speciei non prædicatur de Sorte, vt dicitur, Sonoit species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod ha- beret in Sorte, vel secundum suam absolutam conside- rationem, scilicet in quantum est homo, quicquid enim conuenit homini, in quantum est homo, prædi- 70 catur de Sorte.]

In hac parte tertia capituli huius talem obiectio- nem ex supradictis excludere intendit, quia quod præ- dicatur de prædicato prædicatur & de subiecto, sed species prædicatur de homine, quod est prædicatum 80 respectu Sortis, ergo species prædicatur de Sorte, & sic. Sortes erit species. Conclusio est falsa, Maior ve- ra ex ante prædicamentis habetur. Huius obiectio- nis peccatum vnde oriatur ex supra posita distinctione eorum quæ conueniunt naturæ manifestat: si mul ex hoc insouans, quam conueniens natura fuerit doctri- na, cum ex ea difficultates accidentales dissoluantur. Cum enim dictum sit, q̄ triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam scilicet absolute, & quædam secundum esse in intellectu, & quædam secundum esse in singulari, ea quæ conueniunt naturæ secun- dum esse in intellectu, non conueniunt ei absolute, neque secundum esse in singulari cum opposita sint, & ideo in prædicto processu error accidit, quia deno- minatio specifica homini secundum esse in intelle- ctu conuenit, & concluditur de homine secundum esse in singulari, dum infertur, ergo Sortes est spe- cies. Vt autem ad formam argumenti dici possit, in- nuit talem distinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo vt prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut ani- mal prædicatur de prædicato Sortis, scilicet homine, secundum id, secundum quod homo prædicatur de Sorte, secundum idem enim homo recipit prædica- tionem animalis & prædicatur de Sorte, secundum suam naturam, & hoc modo Maior est vera, Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non vt prædicato, id est non secundum illam rationem, qua illud prædicatur de suo subiecto præ- dicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine in quantum homo est prædicatum Sortis, id est non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Sorte, eo q̄ homo prædica- tur de Sorte secundum suum esse quidditatiuum ab- solute, species autem prædicatur de homine non se- cundum eius esse quidditatiuum, sed secundum esse, quod in intellectu habet, & hoc modo Maior est falsa, Minor autem vera semper, ergo altera præmi- 90 sarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, q̄ ratio speciei non conuenit homini secundum suam ab- solutam considerationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de Sorte, quia sic oportet etiam con- uenire Sorti (vt supra dictum fuit) sed conuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Sorte.

[Et tamen prædicari conuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen funda- mentum in re, ipsam vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest elau- di in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilo- minus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentio- nem generis attribuit, sicut q̄ significatur hoc nomi- ne Animal, sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est e- illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam consi- derationem, neq; de accidentibus, quæ conse- quuntur ipsam secundum esse, quod habet extra ani- mam, vt albedo vel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ra- tio generis, vel differentiarum.]

In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacite obiectio, quæ talis est. Quod per se prædicatur de speciebus, conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de specie- bus, puta homine & boue, ergo ly genus, conuenit ipsis speciebus.

speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Ma- ior est ex terminis nota, implicat enim q̄ aliquid per se perdicetur de aliquo in quocunq; modo perfectatis, & non conueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo ge- nus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, q̄ quælibet pars diffinitionis in re cro in primo modo perfectatis conuenit diffinito. Mi- nor autem ex Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

Similiter omnino potest argui de specie respec- tu indiuidui, cum etiam in diffinitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic videtur q̄ male dictum sit, Sortem non esse speciem. Huius obiectio- nis in litera motuum tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

Responsio autem in res duo ponitur, in quo ad plenam materiam huius discussionem duas distinctio- nes innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur, sci- licet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet forma- liter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et de- bes scire, vt terminos intelligas, q̄ in hac propositione, Homo est animal, sunt tria, scilicet ly homo, ly est, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud sunt, quam natura humana importata per ly homo, & na- tura sensitua importata per ly animal, & vnitatis seu cōiunctio earū inter se importata per ly est, hæc enim tria intellectus apprehendens in secūda sua operatio- ne format hæc propositionem, Homo est animal, qua formata reflectendo se super illa tria, vt terminant actum sui cōponentis adiuuenit & attribuit eis qual- dam relationes, & ly homo attribuit relationem sub- iecti, & ly animal, relationem prædicati, & ly est, rela- tionem prædicationis. Vnde prædicatio formaliter est illa relatio adiuuenta ab intellectu: fundamenta- liter verò seu materialiter est cōiunctio rei prædi- catarum cum re subiecta. Similiter cum intellectus ap- prehendit naturam sensituiam, & reflexerit se super illam, vt stat sub actu eius, videritq; eam vt sic indif- ferenter se habere ad species in quibus primò inspe- xerat naturam illam saluati, attribuit naturæ sensitui- 60 uæ seu animali obiecto relationem generis, & sic ge- nus formaliter est illa relatio, genus autem funda- mentaliter seu materialiter est natura ipsa, puta sen- situa, & sic patet termini distinctionum.

Ex his tria deducuntur. Primum est, q̄ cum ge- nus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua prædicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur cōiunctio eius cum homine vel boue, neq; prædicationem forma- lem, quia in diffinitione rei non ponitur res secundæ intentionis, consequens est q̄ genus formaliter su- matur, quando diffinitur à Porphyrio.

Secundum est, q̄ cum in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est cō- iuncta realiter rei, quæ denominatur species, conse- quens est, q̄ prædicari de pluribus positum in diffini- tione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet per relationem prædicationis: vna enim relatio potest eade- re in diffinitione alterius, ita vt conceptus relatio- nis, quæ est prædicatio de pluribus, &c. cadat in in- conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes, quàm conformiter S. Th. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in con- 70 creto.

Tertium deducendum est, q̄ aliquid dicitur

Capitolo de genere.

prædicari de specie dupliciter, Vno modo, vt res de- nominata prædicabilis de speciebus, & sic animal prædicat de homine & boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de spe- ciebus, prædicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Vno modo vt res denominata disgregatiua visus: hoc enim mo- do nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo, vt id, quo res denominatur disgregatiua visus, que mad- modum albedo dicitur disgregatiua visus, cum in diffinitione eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul, scilicet q̄ res diffinita per disgre- gare visum est albedo, & non nix, res autem nomi- nata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita præ- cisè in proposito stant ista duo simul, scilicet q̄ res diffinita per prædicari de speciebus est relatio gene- rica, res autem denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita q̄ res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabi- lis est genus materialiter, non formaliter. Vnde in li- tera dicitur, q̄ ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus in- tentionem prædicabilitatis attribuit non est ipsa in- tentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio gene- ris attribuitur.

Ex quibus patet responsio ad obiectioem, quia loquendo de eo, quod per se prædicatur de speciebus, vt res donominata prædicari, vera est Maior, sed fal- sa Minor: loquendo autem de eo quod per se prædi- catur: vt ratio denominandi falsa est Maior, licet Mi- nor sit vera. Vnde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc as- signata in terminis simplicibus sic vt poteritis, præ- dicabile de speciebus dupliciter, formaliter & deno- minatiue, quod prædicatur de homine & boue de- nominatiue est animal, quod autem prædicatur for- maliter de homine & boue, est genus, de prædicabili nominatiue falsa est Minor, de prædicabili forma- liter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiam, pro- prium, & accidens, & reliqua huiusmodi, solues mul- tas obiectioes, & illucescet tibi veritas multarum propositionum, quæ obscuræ apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patet, &c.

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compo- situm, sed tantum forma, non item compa- retur compositorum essentia, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique in- telligentia effectiua sint à Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

Vnc restat videre secundum quem modum es- sentia sit in substantijs separatis: scilicet in ani- ma, intelligentijs, & causa prima. Quamuis autem causa primæ simplicitatem omnes Philosophi con- cedant, tamen compositionem materiæ & formæ in intelligentijs & animabus quidam nituntur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicbron Author libri Fontis vitæ. Hoc autem dictis Philosopho- rum reperitur esse contrarium, quia eas substantias à materia separatas nominant, & absque omni mate- 80 Opus. Caiet. A a 3 ria

Capitolo de genere.

De hoc vi de con. hu

De hoc vi de con. hu

ius doc. fu per Por- phy. in c. de genere in princi.

Substan- tiæ simpli- cium atq; elsetiq; im materialm sunt.

Substan- tiæ simpli- cium atq; elsetiq; im materialm sunt.

CAPVT V.

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compo- situm, sed tantum forma, non item compa- retur compositorum essentia, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique in- telligentia effectiua sint à Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

Vnc restat videre secundum quem modum es- sentia sit in substantijs separatis: scilicet in ani- ma, intelligentijs, & causa prima. Quamuis autem causa primæ simplicitatem omnes Philosophi con- cedant, tamen compositionem materiæ & formæ in intelligentijs & animabus quidam nituntur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicbron Author libri Fontis vitæ. Hoc autem dictis Philosopho- rum reperitur esse contrarium, quia eas substantias à materia separatas nominant, & absque omni mate- 80 Opus. Caiet. A a 3 ria

Hoc eo ca pitulo.

De hoc vi de con. hu

De hoc vi de con. hu

ria esse probant, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, quae in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substantiae intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiam sit sicut forma impressa materiae, ut est de formis materialibus.]

[Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentia substantiarum simplicium, quemadmodum tradita est de essentia substantiarum compositarum. Facit autem sex in praesenti capitulo. Primo declarat, quod essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia & forma, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentia substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectivum a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sexto de multitudine eorum agit. Praemissa igitur primo concordia sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primae causae, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, id est composita ex materia & forma, & independens a materia: quam sic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu: ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur, scilicet ex hoc quod intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima. text. Com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet esse immaterialem, eo, quod agens non potest esse ignobilis suo effectui, ut dicitur 3. de Anima. text. Com. 18. & text. Com. 40. recipere quoque materiale, non potest res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. 5. vnum quodque recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, quod habere non potest res immaterialis materiale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum vnum quodque sit propter suam operationem, ut dicitur 2. Coeli. text. Commenta 17.]

[Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediatur materia quolibet. sed materia corporalis tantum: Si enim hoc esset ratione materiae corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundum quod stat sub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia a forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & aliae formae, secundum quod a materia abstrahuntur. Vnde in anima intellectuali & intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formae & esse. Vnde in commento nonae propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habens formam & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, vel essentia simplici.]

[Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsione, ideo intendit hic excludere re-

sponsionem, quae posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distingere de materia corporali & materia simpliciter, & dicere quod maior est vera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunitas a materia corporali, non autem a materia, quia non in materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.]

[Contra hanc fugam instatur ratio ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per se, ergo forma corporalis est id unde materia habet, quod impediatur intelligibilitatem, hoc est impossibile, ergo a destructione consequentis, & c. consequentia est nota ex terminis. Cum enim materia corporalis duo dicat, scilicet ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, restat quod hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream, ergo ex forma corporali seu corporea oritur, quod materia impediatur intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur sic, Omnis forma non concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima, text. Commen. 11. Forma corporea est forma secundum se non concepta cum materia, accipitur enim distincta contra materiam, ergo forma corporea secundum se est actu intelligibilis. Tunc ultra, Nihil secundum se actu intelligibile ex se impedimentum praestat intelligibilitati, forma corporea est huiusmodi, ergo forma corporalis non est id unde materia impediatur intelligibilitatis sumat, quod erat probandum. Est igitur tam anima intellectualis, quam intelligentia quaelibet non composita ex materia & forma. Si accipiamus compositionem ex materia & forma vniuocem, prout scilicet, materia & forma nominant partes essentiales rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse compositas, in praecedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis, scilicet ex forma & esse, de quo infra erit sermo, & sic habet prima pars intenti, scilicet quod essentia in substantiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modus declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.]

[Et quomodo hoc sit, planum est videre. Quaecumque enim ita se habent adinuicem, quod vnum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causae, potest habere esse sine altero: sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiae & formae, quod forma dat esse materiae: & ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia: forma enim non habet in eo, quod forma dependentiam ad materiam, sed si inueniantur aliqua forma, quae non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quod sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illae formae, quae sunt propinquissimae primo principio, sunt formae per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, ut dictum est, & huiusmodi formae sunt intelligentiae: & ideo non oportet ut essentiae vel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.]

[Intendens in his verbis declarare, quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat: Quaecumque ita se habent, quod vnum est causa esse alterius, & non conuerso: illud quod habet rationem causae, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, quod forma causat esse materiae, & non conuerso: ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma.]

T. c. 11.

T. c. 15.

T. c. 5.

Intelligens simplex immunitas est non modo a corporali, sed ab omni materia, & forma tantum.

T. Com. 11.

In c. 2. hic eo. c. Dubio sequenti post q. 10.

Essentia simplicium tantum forma est.

Alterius causa existens potest secundum aliquid sui ordinis esse sine illo.

forma. Tunc ultra, Essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

[Et nota Quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quod id quod est causa alterius, & c. idem numero possit esse sine altero: & sic non assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem: quia subiectum causae esse propriae passionis, & non contra: & tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum vero, quia nolumus concludere, quod forma, quae est in materia, sit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur Maior sic, quod id quod habet rationem causae secundum suum ordinem, potest esse sine altero, id est secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera, & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit a causato, consequens est, ut aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum vero, quia intendimus concludere, quod forma secundum suum genus non dependet a materia, ita quod aliqua forma potest inueniri separata. Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse in materia: sed forma sine additione aliqua, ad insinuandum, quod loquimur de forma, ut forma, est, non ut talis vel talis. Patet autem Minor illa ex nono Metaphy. text. com. 13. & 15. ubi habetur quod actus est prior potentia simpliciter & independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, si actus secundum totam suam latitudinem non dependet a potentia, consequens est quod forma secundum totum suum ordinem non dependeat a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere a forma sine qua actualitas non inuenitur: & sic patet Minor, quia a forma absolute in eo quod forma, dependet materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non conuerso. Quod vero alicui actui conueniat, quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est eius imperfectio, & non habet hoc in eo, quod actus: & similiter quod aliqua forma non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectio, quae attenditur penes distantiam a primo principio Deo glorioso, & propinquitatem ad primam materiam, unde tales formae non solum causant esse materiae, sed & ipsae causatae sunt quodammodo a materia. Causae enim sunt sibi inuicem causae, ut dicitur secundo Physico. text. Commen. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum.]

T. c. 13. & 15.

T. c. 30.

QUESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quaestio, & haec est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quaestione tria faciendae sunt, primo ponetur Scoti opinio, secundum ponetur opinio S. Tho. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Seco. 2. di. 12. q. 2.

[Quod ad primum Scotus in 2. sent. dist. 12. q. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.]

[Primo sic, Non minus dependet accidens a substantia quam materia a forma, sed accidens potest esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.]

Secundo.

[Præterea, Absolute distinctum & prius & alio

absolute potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu formae est huiusmodi, ergo potest esse sine forma. minor est euidentis, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet a posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphy. text. Commen. 16. priora sunt, quae possunt esse sine alijs, alia non sine ipsis.]

T. c. 16.

Tertio.

[Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quae non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quae non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.]

Quarto.

[Præterea, Quicquid Deus immediate creat, immediate conseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediate creat, ergo immediate conseruare potest, ergo sine omni forma.]

Quinto.

[Præterea, Cum nihil Deus extra se necessarium velit, ex hoc quod vult materiam esse, non est necesse, quod velit materiam esse, nisi propter necessariam connexionem vtriusque, sed inter materiam & formam non est talis necessaria connexio, ergo, & c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur, quod materia determinaret sibi necessarium aliquam determinatam formam. Probatio consequentiae, Quod determinat sibi genus formae, determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo individuo illius speciei, omne enim quod de necessitate est homo, necessarium est hic vel ille homo, consequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, quod materia non determinat sibi genus formae ad hoc quod sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formae. Probatur adhuc, quod si materia sibi determinat de necessitate genus formae, quod etiam de necessitate determinat sibi vnum individuum solius illius generis, quia vnum essentiale & vnum singulare est impossibile dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autem est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, quod dependeat a pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessarium determinat sibi genus formae, necessarium quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. Haec de primo.]

Tertio.

Quarto.

Quinto.

1. q. 60. art. 1. & c. p. 6. q. 4. art. 1. quolib. q. 3.

[Quod ad secundum S. Tho. in prima parte. q. 56. art. 1. & in quaestionibus de potentia Dei, q. 4. art. 1. & in quolib. q. 3. art. 1. confirmat id quod hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus.]

[Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existet absque omni forma, materia simul esset, & non esset: hoc implicat contradictionem, ergo: probatur consequentia quod ad secundam partem, quia quod ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari a forma, sed existere est effectus formalis formae, sic enim diffinitur, Forma est, quae dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem primus, cuius est dare esse, idem est quod forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absque omni forma, sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quod materia existit, sequitur quod sit in actu, ex eo autem quod est absque omni forma, sequitur quod non sit in actu. Huic rationi dat Scotus quandam responsionem, quae quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua verba sicut Opus. Caiet. Aa 4 omittit.

omittatur, quolibet enim proferente contraria solitum esse stultum est, ait Aristo. a quo didicimus in libro nono Metaphys. quid sit actus & quoruplex.

7. Top. 20. cap. 9. T. 11.

¶ Secunda ratio San. Tho. ad hoc idem est ista, Omne individuum determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue, materia sola neque per se neque reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse individuum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Minor probatur ex eo quod individuum omne tam completum, quam incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter individuum generis, ut hanc substantia, hoc animal &c.) non continetur sub genere per se vel reductiue immediate, sed mediante specie, inter genera enim & individua mediat species, & inter principia generis & principia individui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hanc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. s. arg. ibi enim ipse expressè assumit, quod quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest etiã ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ, ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum. Minor est omnium, & processus bonus, ergo, &c.

4. dist. 3. 2. 2.

¶ Hanc veritatem approbat Aristo. (vt ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristo. hanc conclusionem tenuisse, scilicet ex hoc, quod Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Common. secundo enim Physic. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisè fundamento quod Sanctus Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexionione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quod ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera, vt deductum est &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expressè materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est. Hæc de secundo.

Com. 12. 2. Phy. c. 16. & 17. p. 10. & 11. p. 10.

Ad prim.

¶ Quid ad Tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius à priori, quam prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma, ergo magis dependet accidens à subiecto, quam materia à forma. Fortè diceretur (ait) quod materia non est prior sed posterior forma. Contra, nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, vt arguatur sic, Quandoque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo

quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque prioris ordine perfectionis, sed ita est, quod materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quod scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semp procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad innuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primò dicitur, qd forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura, oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundò dicitur, quod aliud falsum ibi assumitur, scilicet quod ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infra limites naturæ finitæ, cum enim actus sit prior potentia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, quam infinitus, vt patet ex nono Metaph. text. Com. 15. & 12. & text. com. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quod secundum Aristo. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, Id quod est prius natura ratione, & tempore, est simpliciter prius, ordo perfectionis est prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter; media quoque propositio est Aristote. octavo Physico. text. Com. 75. vbi expressè loquitur in natura finita ad probandum, scilicet motum circulare esse primum. Vnde ad probationem, concessio, quod in priora generatione sunt imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12. Metaph. text. Com. 40. Hic aduerte tu, quod oportet mendacem esse memorem in questione de primo cognito. Ant. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

T. c. 15. T. c. 30.

¶ Tertio dicitur, quod dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, falsum est enim, qd omne prius possit secundum rem absolui à posteriori quolibet (vt ad secundum dicitur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam non hñe propriam existentiam, sed eam mendicare à forma, instatur sic: cuiuscunq; conuenit actu causare pro aliquo signo, conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur, quia materia aut causat compositum, & recipit formam, quando existit, aut quando existit: non quando non existit, ergo quando existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia formæ sequitur totum compositum. Et confirmatur secundò, quia causa non mendicat à suo effectu, materia autem causat existentiam compositi &

T. c. 75.

T. c. 40. q. 1. vi

& formæ ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hæc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat, habere existentiam: nec apparet necessarium, quod pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi, quo insit causalitas: ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, quod scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentie aduenit, quo ipsum compositum primò, forma secundò, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit, quando. n. est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa ut causa non mendicat à suo effectu: tamen causa materialis mendicat à suo effectu, qui est eius causa in altero genere causæ: eo quod causæ sunt sibi inuicem causæ, quinto Metaph. text. com. 2. Oportet autem has responsiones à Scotistis admitti: quia cum Sco. ponat secundo sens. dist. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorè tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter à re cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam, ut potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, vt distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia: & sic habet existentiam antequam recipiat eam: similiter stando in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non est, &c.

T. c. 2. 2. d. 1. q. 3.

Ad secundum.

T. c. 6.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, quod non sola dependentia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur, quod vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista enim est vera, Quæcunque possunt esse sine aliis & alia non sine ipsis sunt priora: sed non conuertitur, quæcunque sunt priora, possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis.

¶ Et nota quod maxima illa Scotica, Oportet prius absolute, &c. non potest saluari, etiam sequedo uiam Sco. quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primò ex eo, quod partes essentielles simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundò ex eo, quod prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si. n. quantitas sine figura fieri dicitur, aut finita aut infinita, non infinita, quia illa non dabilis, & si forte imagnetur dari adhuc, cum oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curva, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quæ termino vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares, &c.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

¶ Ad tertiam quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etiam non sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ existentis.

¶ Ad quartum dicitur, quod cum medium sit duplex effectiuum & formale, quicquid immediate Deus causat effectiue, potest absque media causa effectiua conseruare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ.

¶ Ad quintum negatur, quod inter materiam & formam non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem

tionem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem quod additur, scilicet secundum quod necessariò est homo, necessariò est hic vel ille homo, nihil aliud habetur, nisi quod quia materia necessariò determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia, A necessariò est homo, ergo A necessariò est hic vel ille determinatè, sed vagè: & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formam: ergo necessariò determinat sibi hanc uel illam formam non determinatè, sed vagè.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo respondetur, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinatè vel vagè. Primò enim modo falsa est Maior. Secundo verò falsa est Minor, materia enim non contingenter, sed necessariò se habet ad quamlibet formam indeterminatè, & vagè.

¶ Ad aliam probationem dicitur, quod unum essentialiter unum & singulare negatiue, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere in esse à pluribus eiusdem generis indeterminatè & vagè, secundum quod illa plura habent unam rationem communem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quod dant esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

[In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, quod essentia substantiæ compositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia verò substantiæ simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ, & una est, quod essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum, uel ut pars, quod accidit propter materiam designationem, ut dictum est, & ideo non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non enim potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, non potest significari nisi ut totum, cum nihil sit ibi præter formam, quasi formam recipiens. Et ideo quocunque modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vnde Auicenna dicit, qd quidditas substantiæ simplicis est ipsamet simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.]

Metaph. c. 1. post medium.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentias substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quod essentia substantiæ simplicis significat formam tantum, essentia autem substantiæ compositæ significat compositum quid ex materia & forma: utraque pars differentiæ patet ex supra dictis. Secunda differentia est, qd essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde dicitur, qd quia prædicatum non debet habere rationem partis, qd essentia substantiæ compositæ quandoque prædicatur de ea, & quandoque non cum. significatur ut pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo, cuius est.

¶ Ad euidentiã huius differentiæ notandũ: quia primo aspectu apparet falsa ex eo quod patet, quod in positis nominibus substantiis separatis, possunt significari eorum essentia in abstracto & in concreto, & consequenter ut totum & pars: possum enim dicere

cere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicenti oppositum illuccefcit. Considerandum enim, quod loquimur de essentiis rerum & conditionibus earum, quae eas sequuntur, & non de illis quae ex solo opere intellectus sunt: essentiae enim substantiarum compositarum ex eo, quod duas partes realiter habent, seu ex eo, quod sunt formae in materia, ex se habent, unde intellectus fundat in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur ut totum & concretum, ut homo: cum autem significat illam, non ut in habente seu deferente, sed per se, significatur in abstracto & per modum partis, ut humanitas. Essentiae autem substantiarum immaterialium, quia dicuntur formas non receptas in materia: ideo ex se non habent, quod significatur in concreto & in abstracto, ut totum & pars, &c. non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum rerum compositarum: ideo, ut dicuntur Commen. 12. Meta. comen. 39. & S. Thom. prima parte, q. 13. fuit necesse, ut in illis formaretur abstractum & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda, sic, quod essentia substantiarum compositarum ex se habet, quod significabilis sit per modum totius & partis, essentia autem simplicium ex se non habet quod significatur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum, & ideo diuersitas, quae inter abstractum & concretum in substantiis compositis, est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quae est inter substantiam deferentem & formam delatam. Diuersitas autem, quae est inter abstractum & concretum in substantiis separatis, non, est id ex parte intellectus, ut Comm. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auic. quod quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

¶ Circa hanc particulam est unum dubium, An verum sit, quod in substantiis separatis idem sit quidditas, & id, cuius est, id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Tho. in quolib. 2. q. 2. ar. 2. dicit quod cum apud Arist. 7. Meta. tex. com. 29. & 21. in his, quibus ad miscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & in intelligentiis aliis a propria aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur, siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de ani. Com. 9. dicit, in separatis a materia idem est, quod quidditas & id, cuius est. Et in prima parte, San. Tho. q. 3. arti. 3. expresse hoc dicit, quod & apparet hic auctoritate Auicennae.

¶ Ad intellectum huius difficultatis est norandum, quod cum nomine Naturae intelligatur id quod per definitionem significatur, nomine autem Suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in uniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura.

¶ In substantiis siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter secundum rem, & ultra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit, quod non includit natura, scilicet principia indiuiduationis. Si enim Sortes diffinitur, in eius diffinitione poneretur haec materia, quae non ponitur in diffinitione naturae humanae. Differt secundo extrinsece, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse actuale existentiae, quod non includit natura, existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quae tamen caderet in diffinitio-

ne Sortis, si diffinitur. Differt tertio secundum rationem, ut patet.

¶ In substantiis autem separatis aliis a prima supposito differt a natura duobus modis tantum, scilicet extrinsece secundum rem, & secundum rationem nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura, quia non indiuidua tur per aliquod positum contrahens naturam specificam, quod sit velut differentia individualis supposito intrinseca, sicut est in substantiis materialibus. Sed quia in eis, ut patebit, existentia differt realiter a natura, quae primo, ut dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsece a natura, addit. n. extrinsece realitatem existentiae. Differt secundo secundum rationem, ut patet. In Deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuidua tur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, unde patet, quod utraque pars dubii est vera aliquo modo, & quod in substantiis separatis differunt secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facile innoscere potest.

[Secunda differentia est, quia essentiae rerum compositarum ex eo quod recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius, contingit quod aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet quod inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, ut Auicenna dicit expresse.]

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine uocata secunda inter eas quae oriuntur ex prima, & dicitur quod differunt etiam in hoc essentia substantiae compositae, & essentia substantiae simplicis, quod essentia substantiae compositae est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Sa crate & Platone. Essentia autem substantiae simplicis, id est separata a materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit unam speciem, & distinguitur specificum ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus, quarum prima est, Cum actus sit, quod diuidit & separat. 7. Meta. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitativa, ut Arist. inquit. 3. Meta. tex. Co. 11. & Commentator. 1. Phy. com. 6. Secunda est, Formae specificae sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quod formae specificae, quae recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiae per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidem ex eo, quod species specialissima est, quantitativa autem ex eo, quod non est recepta in materia, quam sequitur quantitas, & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

Q V A E S T I O. IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

C I R C A Hanc partem occurrit quaestio, An qualibet species substantiarum separatarum vnum tantum

Scoti, 3. d. 1. 7.

Prima.

Secunda

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Quolib. q. 2. ar. 2. Paris. sen.

tantum habeat indiuiduum. In hac quaestione tria sunt facienda. Primo ponetur opinio Scoti cum fundamentis, secundo ponetur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Quo ad primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis.

¶ Primo sic, Omnis quidditas quantum est de se est communicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiae est de se communicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnet ei ratione perfectionis, quia communicabilitas, secundum fidem catholicam, conuenit quidditati diuinae quae summè perfecta est. Nec ratione imperfectionis, quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quae sunt imperfectae. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

¶ Praeterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione uniuersalis, absque contradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione uniuersalis absque contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quod implicat intelligi sub ratione uniuersalis, & esse de se hoc, est enim uniuersalitas opposita heccheitati, sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione uniuersalis, quia est de se hoc.

¶ Praeterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare, isto annihilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanens eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue.

¶ Praeterea, Anima intellectiua distinguuntur numero, in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

¶ Praeterea, August. in Enchiridio. c. 29. dicit quod quia tota natura seu species humana ruerat, ideo miseris Deus ad eam saluandam uenit, non autem uenit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit. Ecce, quod August. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum, quod non potest esse verum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multae naturae angelicae lapsae totaliter essent, humana autem tantum una, cum humana non sit nisi vna.

¶ Praeterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum unamquamque speciem fecit Deus angelos.

¶ Praeterea, Arguit ad idem in quolibet. quaest. 2. quod praedicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, quod quia intelligentiae non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta quod ista sententia non est damnata ubique, dato quod Parisiis sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa ubique est damnata, aut suspecta de haeresi, non solum auctoritate dicecesani, sed etiam auctoritate Domini Papae, ut patet extra de haereticis, capitulo ad abolendam. Haec de primo.

¶ Quo ad secundum, veritas Peripatetica ab Ari-

stote. Commenta. & San. Tho. accepta est, quod quae liber intelligentia constituitur vnam spem, ita quod non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Tho. quidem in quaestionibus disputatis de spiritualibus creaturis, articu. 8. & in secundo contra Genti. cap. 93. & in prima parte. q. 50. ar. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vten dum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, unde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum, ergo. Minoris probationem habes supra immediate ante quaestionem. Et nota, quod haec ratio est sumpta ex 12. Metaphy. Tex. Commen. 49. vbi fit haec consequentia, Caelum, id est primum principium est vnam specie & plura numero, ergo est materiale, unde expresse datur intelligi, quod immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco praediegato, quod opinio sua est contra Aristote. ideo omittam auctoritates.

¶ Secunda ratio San. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones; quarum prima est, Vniuersum habens tres partes, scilicet sphaeram generabilium & corruptibilium, corpora caelestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, haec habetur, 12. Metaphy. Tex. Commen. 52.

¶ Secunda propositio est, quod ordo est duplex, scilicet per se & per accidens. Ordo per se est inter essentialiter ordinata, ut species quae sunt sicut numeri 8. Meta. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, ut dicitur tertio Meta. tex. Commen. 11.

¶ Tertia propositio est, quod ea pars uniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens, ex 12. Meta. tex. Commen. 52. vbi comparatur prima pars vniuersi filii familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato, quia isti tamen negant Arist. in hac parte. sicut & alibi, ratione probatur sic. Non minus excludit ordinem per accidens suprema pars uniuersi, quam media pars: cum suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectum quid & deficiens ab ordine, per se, imò ordinatum per accidens est inordinatum, eo quod per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora enim caelestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non. n. est nisi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Haec de secundo.

¶ Quo ad tertium respondebitur argumentis Scoti. Et ad primum quidem, ut terminos Theologicos ad miscemus, quia argumentum Theologicum est, dicitur quod communicabilitas est triplex. Quaedam cum diuisione essentiae, sicut uniuersale communicabile est particularibus. Quaedam vero absque diuisione aliqua essentiae & esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quaedam per assumptibilitatem ad hypostaticam unionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in praemis Sco. assumit eomunica-

S. Tho. 1. q. 50. ar. 4.

T. Co. 49.

T. Co. 25.

T. Co. 10. 3.

5. c. 11.

Responde tur ad argu ment. Ad primu.

municabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est Maior, nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoque est Maior, ut patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descendendo determinate ad hoc, vel illud communicabile, concessio toto argumento, non concluditur quod quidditas angelica sit communicabilis, sicut uniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferioris affirmatiue. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentis propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentis propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab eorum essentia.

Ad secundum.

1. q. 13. in pra. c.

2. q. 2. in pra. c.

Cap. 4.

supra. 4. q. 7.

Ad tertium.

Vide S. T. quol. 5. q. 5.

5.

Ad secundum dicitur distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione uniuersalis conuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, ut uerbis S. Tho. utar. Alio modo ex parte intellectus tantum. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cum enim uniuersalitate fundamentum ex parte rei sit inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul uel successiue. Fundamentum uero ex parte intellectus sit representatio illius quidditatis non representatis conditionibus indiuiduationis, ut sic, illud est uniuersale utroque modo, scilicet ex parte rei & intellectus, quod utroque fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione uniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis, & ex parte intellectus: quia representatur absque hic & nunc. Illud autem est uniuersale ex parte intellectus tantum, quod altero tantum fulcitur fundamento, scilicet representatio ne, & c. ita quod eius uniuersalitas ex hoc solo habetur, quod obiectiue in intellectu ponitur: cui obicitur res secundum conditiones quidditatis non indiuiduales ut sic: & hoc modo quidditas intelligentis est uniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principium, quia tamen representatur ut talis res non ut hoc: quia non representatur secundum quod in se est, sed secundum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturae: ideo est uniuersalis, ut obiecta est tantum. Et hoc eodem modo est praedicabilis quidditas intelligentiae de pluribus, scilicet nec actu nec apud modum, sed ut obiecta est intellectui, ut ab Auicenna habes quinto Metaph. quoniam ipsa quidditas diuina hoc modo communis & uniuersalis secundum rationem est; unde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatae patet responsio: cum enim dicitur, quod implicat quidditatem esse de se hanc & uniuersalem & praedicabilem de pluribus: hoc est verum, accipiendo uniuersale ex parte rei: & similiter praedicabile. Uniuersale enim secundum rationem tantum est unum in multis, & de multis ut obiectum est tantum. Uniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet unitatem habeat, ut obiectum est. Haec si uis plenè intelligere, memento eorum quae dicta sunt in quest. de uniuersalibus.

Ad tertium dicitur, quod in casu illo reparare. Vide S. T. necesse idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Necesse verum quod apud nos Deus non possit idem numero reparare licet dicamus quod si in resurrectione non re-

sumeretur eadem anima numero, quae non annihilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numero, cum quo stat idem numero posse reparari à Deo.

Ad quartum dicitur, quod non est simile de intelligentis & animab. intellectiuis quo ad hoc, quia animae sunt partes speciei corporibus uniuersales: non autem intelligentiae: sed de his infra erit amplior sermo.

Ad quintum respondet Sanct. Thomas quod natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturae: & sic natura humana est una: angelica uero plures. Alio modo accipiuntur secundum esse uiae, scilicet ut uia trices ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est una, ita tota latitudo angelicarum specierum est una natura, eo quod sicut omnes homines uno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli uno modo tendunt ad beatitudinem, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter, semel enim flexum reuerti amplius non potest apprehendunt. n. immobiliter. Et propterea August. ut Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse uiae: & patriam uocauit omnes angelos unius naturae.

Ad sextum dicitur, quod Damasc. forte opinionem illorum quos in hoc non sequimur imitans dixit illa uerba. Vel per speciem intellexit speciem subalteram non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cum non constet ipsum contrariae opinionis esse: & tunc largè speciei nomen accipiendum est, si ueritatem habere debet.

Ad septimum dicitur primo, quod argumentum procedit ex malo intellectu articulo. Parisiensium illi enim sunt contra Auerroristas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis: unde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter tertii, quod quia intelligentiae non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error. non habent materiam, id est dependentiam à materia, uel non posset, id est ex impotentia Dei procedere.

Vel dicatur secundò, quod articuli Parisienses, in quantum tangunt uel tangere uidentur doctrinam Sanct. Thom. reuocati sunt per dominum Stephanum episcopum Parisiensem apud Bertiliacum, anno Domini, 1325. Die Iouis ante sacras cineres, ut patet in literis, quae incipiunt, Magistra rerum experientia certis indiciis euidenter demonstrat.

Dicitur tertio, quod cum sanctissimus Urbanus Papa doctrinam Sanct. Thom. approbauerit in Extrauagantur quae incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est, quomodo isti audeant contra Romanam ecclesiam approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem uerba domini Papae in calce Extrauagantis ad uniuersitatem Tholosanam, ista, uolumus insuper, & renore praesentium uobis iniungimus, uti dicti Beati Thomae doctrinam tanquam ueridicam & catholicam se et emini, eamque studeatis totis uiribus ampliare. Datum apud Montem Flaconem, & cetera. Haec uerba attendant aduersarii, & uideant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis Catholicam Sancti Thomae doctrinam impugnare nituntur.

Huiusmodi ergo substantiae quamuis sint formae sine

Ad quartum.

Ad quintum.

c. 6. q. 1. in de spiritualibus creaturis, q. vii. supra 8. ad primum.

Ad sextum.

Ad septimum.

De ar. Parisiensibus.

Reuocati sunt arti. Parisienses, ut tanque doct. S. Th. Vi de de 120 artic. Cap. 2. d. 2. q. 3. ad 8. copia prima conclusionem.

Essentiae sine

simpliciter sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiae, & hoc sic patet. Quicquid enim non est de intellectu essentiae uel quidditatis, hoc est adueniens extra, & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quae sunt partes essentiae intelligi potest. Omnis autem essentia uel quidditas intelligi potest sine hoc, quod aliquid intelligatur de esse suo facto. Possum enim intelligere quid est homo uel phoenix, & tamen ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia uel quidditate.]

In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, praenotandum est in substantiis materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quae est illius materiae actus, & essentiam humanam, quae nec est materia nec forma, & esse actualis existentiae, quo homo formaliter existit in rerum natura, unde fit, ut in istis substantiis duae compositiones pertinentes ad genus substantiae reperiantur. Quartum prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia & essentia, quae uocatur compositio ex esse & essentia.

Conueniunt autem inter se & differunt haec compositiones. Conueniunt quidem in duobus. Primo in hoc, quod utraque constat ex actu & potentia: materia enim & formam clarum est se habere, ut potentiam & actum, essentia autem & esse ex eo liquet, quod se habent ut potentia & actus, quia quidditas quaelibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

Secundo conueniunt in hoc, quod utriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quam essentia & esse eius in genere substantiae & speciei humanae reponuntur.

Differunt autem quoad decem. Primo, quia extrema prima compositionis sunt partes substantiae, & non sunt substantia, proprie loquendo, ut patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiae nisi reductiue, unde praedicationem substantiae, quae est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum uero secundae compositionis neutrum est pars substantiae, sed alterum est substantia, essentia scilicet quae est in recta linea praedicationali, alterum uero extra substantiam, scilicet existentia.

Secundo differunt, quia extremum illud quod se habet ut potentia in prima compositione, est ens pure potentiale, materia scilicet. Extremum uero illud quod se habet in potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiue completum, essentia scilicet.

Tertio differunt, quia extremum illud, quod se habet ut potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, proprie loquendo. Materia enim non fit, ut dicitur 7. Metaph. tex. commen. 27. eiusdem autem est esse, cuius est fieri, cum fieri ad esse terminetur. Extremum uero id quod in secunda compositione se habet, ut potentia, est id quod est, & fit, cum omnis factio ad compositum terminetur, ut ibidem dicitur.

Quarto differunt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet, ut actus non est ultima actualitas rei, sed causat alium anteriorem actum, forma enim hominis, quae eius materiam informat, causando eorum compositum, complet proprium receptiuum

ipius existentiae, & sic eam causat, quae est ulterior actus. Extremum uero illud quod in secunda compositione se habet, ut actus, est ultima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quinto differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet ut actus, est ita actus quod tamen comparatur ad aliud, ut potentia. Extremum uero illud quod in secunda compositione se habet ut actus est ita actus, quod ad nihil ipsius rei comparatur ut potentia. Quod patere potest aduertendo proportionem, quae est inter formam & existentiam. Est enim proportio formae ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen.

Sicut namque aer in eo, quod aer non est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, ut proprium receptiuum luminis fiat, ideoque neque aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primum lumen suscipit, licet secundario tam aer, quam diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentiae, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, ut proprium exceptiuum existentia fiat, non materia nec forma, sed compositum ex eis. Id enim quod primum existit, est compositum, cuius primum etiam est fieri, tamen tam materia, quam forma secundario aduatur illamet existentia, unde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius complementum formale ad hoc ut proprium susceptiuum luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniens ut potentia recipiens, licet secundario ad actum, ita forma est causa formalis composito & complementum eius formale ad hoc, ut proprium receptiuum existentiae sit, ac per hoc, comparatur ad ipsam existentiam subsequentem ut potentia recipiens, secundario tamen ad actum receptum, unde fit, ut ipsum esse actualis existentiae ad nihil aliud comparetur, ut potentia ad actum, sed sit ultima actualitas omnis rei etiam ipsius formae.

Sexto differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet ut actus, est de intellectu seu diffinitione rei extrinsecè, forma enim secundum omnes intrinsecè in diffinitione concipitur. Extremorum uero illud quod in secunda compositione se habet ut actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non significat esse, uel non esse, ut dicitur primo Posse.

Septimo differunt, quia ex extremis primae compositionis fit unum tertium per se unum. Ex extremis uero secundae compositionis non fit unum tertium per se unum neque per accidens, proprie loquendo. Et colligitur ratio huius differentiae ex supra dictis, unum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum utrumque est pars substantiae, nulla enim substantia completa facit unum per se cum quocunque alio, & quorum alterum est pura potentia, ex duobus enim actibus non fit tertium per se unum, & quorum alterum est ita actus, ut possit comparari ad aliquid aliud, ut potentia: partes. n. sunt materia totius, quinto Metaph. tex. c. 3. Cum autem in prima compositione omnes istae compositiones saluetur, in secunda uero nulla sequitur quod in secunda compositione non fiat unum tertium per se, neque etiam unum per accidens fit, quia unum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tamen stat quod essentia per se aduatur cum esse.

Octauo differunt, quia prima compositio est compositio ex his, & ideo fit ibi unum tertium. Secunda uero est compositio cum his. Nulla enim res datur, quae constet ex essentia, & existentia, proprie loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed

Quinto.

No. opti me hanc substitui. doctri.

Sexto.

T. C. 35.

Septimo.

T. C. 3.

Octauo.

sed essentia componitur cum existentia & conuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium.

No 20 ¶ Non differunt, quia prima compositio ad pau- ciora se extendit, quam secunda. Extrema enim pri- mae compositionis non inueniuntur nisi in rebus sen- sibilibus, eam nanque solam ex materia & forma con- stare, supra concluditur. Extrema uero secunda co- positionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habent enim intelligentiae quid- ditatem & existentiam. Vnde prima compositio in- fert secundam, & non conuerso, omne enim com- positum ex materia & forma est compositum ex essen- tia & esse, sed non conuertitur.

Decimo. ¶ Decimo differunt quo ad passiones suas: com- positionem enim primam quantitas, accidentia sensibi- lia, & transmutatio saltem localis sequuntur. Com- positionem autem secundam neque generatio, neque corruptio, neque transmutatio aliqua physica sequi- tur, sed tantum recipere & recipi, perficere & perfici, quia haec sequuntur actum & potentiam, illa uero ma- teriam & formam. In litera igitur hanc secundam co- positionem in omni ente citra primum inueniri pro- batur tali conclusione proposita, Omne ens aliud a primo est compositum ex esse & essentia. Ratio talis est, unde habens aliquid realiter suae quidditati con- iunctum, quod est extra essentiam eius, est compositum ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse, omne ens aliud a Deo habet aliquid reale suae quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet, ergo omne ens aliud a Deo est compositum ex esse & essentia. Maior relinquitur a Sa. Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quod illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius, cum sit extra essentiam super- ioris, non tamen componitur cum illo) & etiam deserui- sit sic modificata propositio, quia esse est extra essen- tiam Sortis, non enim ponitur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet ut actus, & alterum ut po- tentia, non nisi per compositionem realiter sunt con- iuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Ari- stotele primo Posteriorum dicente, quod nulla diffini- tio significat esse.

[Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & haec res non potest esse nisi una & prima: quia impossibile est ut fiat plurificatio alicuius nisi per ad- ditionem alicuius differentiae, sicut multiplicatur natu- ra generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natu- ra speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum est abstractum, & aliud in aliquo receptum, si- cut si esset quidam color separatus, esset alius a colo- re non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem po- natur aliqua res, quae sit esse tantum, ita ut ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem diffe- rentiae, quia iam non esset esse tantum, sed esse, & praeter hoc forma aliqua. Et multominus recipiet ad- ditionem materiae, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale; unde relinquitur, quod talis res, quae sit suum esse, non potest esse nisi una, unde oportet, quod in qualibet alia re praeter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in in- telligentis oportet, quod sit esse praeter formam: & ideo dictum est, quod intelligentia est forma & esse.]

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem quae induci- tur per modum exclusionis tacitae responsionis, quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quod aliqua res est, cuius quidditas est suum esse & illius dif- finitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam

inducitur secunda ratio probans, quod in uno solo ente, scilicet primo, essentia est idem quod existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia dis- tinguntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plu- rificabile, seu plurificatum altero tertium modorum mul- tiplicatur uel per additionem differentiae formalis, uel per receptionem utriusque in materia, uel per re- ceptionem unius in materia & alterius separationem, sed quidditas quae est suum existere, nullo istorum modorum est multiplicabilis, ergo quidditas, quae est suum esse, nec est plurificabilis nec plurificata est; ergo est una tantum, & sic omne aliud ab ea non est sua existentia. Processus cla- rus, Maior uero declaratur, quoniam cum pluralitas se- quatur diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias for- males, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & leone. Vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Sorte & Platone pro- pter hoc, quod humanitas Sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas. Platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem naturae, propter hoc, quod alterum est om- nino separatum a materialibus conditionibus, alterum uero concretum est illis, sicut homo separatus apud Platonem, distinguitur ab homine particulariter pro- pter hoc, quod homo separatus est immaterialis, natu- ra uero Sortis est recepta in hac materia. Nec appa- rebit, discurrere per omnia Praedicamenta, aliquis alius modus realis multiplicationis in uniuerso. Nec aliquis mihi obiiciat quod quantitas & substantia distin- guuntur realiter, & tamen non per differentias forma- les, nec, &c. Quoniam siue modis siue differentiis fiat diuisio, non refert, dummodo contrahens ad aliquam limitatam naturam trahat contractum. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primo, quod non sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, quod genus recipit additionem differentiae, per quam trahitur natura generis ad determinatam natu- ram specificam: & sic perdit genus puritatem pro- priam: animal enim contractum ad humanam speciem non est purum animal, sed animal humanum: quiddi- tas uero, quae est sua existentia, est ipsum esse purum, & non coarctatum: statim enim quod contraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo: esse, scilicet & quidditas ad quam contractum esset. Secunda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur in alio, non est esse purum, & per se subsistens, sed sustentatur in alio, quidditas autem, quae est suum esse, est pu- ra: & consequenter per se subsistens, & non alteri ad- mixta, in quo sustentetur. Per idem quoque patet ter- tia pars Minoris: si enim una quidditas, quae est suum esse, est separata, altera quae est recepta ex hoc, quod est recepta, non poterit esse eadem suae existentiae, ut enim dictum est, esse receptum non potest esse idem quidditati: & sic concluditur, quod quidditas, quae est suum esse, est una tantum, quae est prima causa om- nium, ac per hoc caetera habent esse distinctum a suis essentis.

[Omne autem quod conuenit alicui, uel est causa tum ex principiis naturae suae, sicut risibile in homi- ne, uel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lu- men in aere ex influenza solis. Non autem potest esse, quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, uel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa inuipsum, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quod omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, quod habeat esse ab alio.]

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur in- telligentias habere esse a Deo effectiue, in quo om- nino idem est esse cum essentia, primum horum in sua uniuersali conclusione hoc, scilicet, omne aliud a primo

Intelligen- tia sunt ef- fectiue p- ducta a Deo.

prima causa est productum ab ipsa, probatur sic. Om- ne habens esse distinctum a sua quidditate, est produ- ctum effectiue a prima causa: omne ens aliud a cau- sa prima habet esse distinctum a sua quidditate: ergo omne ens aliud a prima est effectiue productum a prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Omne illud, cui conuenit aliquid distinctum a sua quidditate, ita se habet quod uel ip- sum est causa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiue, non enim potest imaginari tertium: risibili- tas siquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiue, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed im- possibile est, ut aliquid ens efficiat suam propriam existentiam, ut dicitur 2. de Anima tex. com. 47. ergo oportet quod illam habeat ab alio effectiue. Quod autem sit impossibile, ut aliquid ens efficiat suam pro- priam existentiam, patet ex eo, quod sequeretur, quod il- lud esset antequam esset, ex eo enim quod esset, ret, esset: omne enim efficiens existit, 3. Physi. text. Commen. 17. ex eo uero quod suum proprium esse causa- ret suum existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset antequam esset.

[Et, quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quae sit causa efficiendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum, aliis iretur in in- finitum in causis, cum omnis res, quae non est esse tan- tum habeat causam sui esse, ut dictum est. Patet er- go, quod intelligentia est forma & esse, & quod esse ha- beat a primo esse, quod est esse tantum, & hoc est pri- ma causa, quae Deus est.]

¶ Hic declaratur secundum propositum, haec co- clusio, scilicet essentia primae causae est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, praecedi- tur ab eo quod est per se tale, omne ens aliud a prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo praeceditur ab eo quod est per se ens, quod autem est ex se ens causa est omnibus, ut entia sint, ut dicitur 2. Metaphys. text. Commen. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, ali- ter non esset per se, sed per aliud a sua quidditate ens: & consequenter dependeret ab alio, ut ante posita ra- tione deductum est. Maior propositio est habetur secundo Physi. tex. Commen. 66. & 8. tex. Commen. 39. tamen in litera probatur ex eo, quod aliter seque- retur processus in infinitum in causis, si enim non es- set deuenire ad unum per se tale, sed omnia essent per aliud talia, quae ratione ante unum est aliud, eade- ratione ante illud erit aliud, & sic in infinitum. Minor uero est conclusio praecedentis rationis.

Q V A E S T I O. X.

Num intelligentia sint a Deo effecti- ue producta.

I R C A hanc partem dubitatur, an intelli- gentiae effectiue sint productae a Deo.

¶ Et pro parte quidem negatiua arguitur sic, Omne agens aliquid, agit illud per motum, nulla causa substantiarum immaterialium agit eas per motum, ergo nulla causa earum est agens eas. Maior est Aristoteli. de Generatione. tex. com. 45. Et confirmatur, quia apud Aristoteli. 12. Metaphys. text. Commen. 12. Omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod, quae in substantiis immaterialibus, sal- tem non possunt.

T. c. 45. T. c. 12. T. c. 12. T. c. 33.

communis conceptio Philosophorum est, quod ex ni- hilo nihil fit, sed si intelligentiae sunt effectiue a Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶ Praeterea, Quarto Caeli, com. 1. nullum aeternum, inquit Auer. habet efficiens uerè, nisi per modum for- mae & finis. Similiter 12. Meta. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quod in separatis a ma- teria non est uerè agere.

Auer. c. 4.

¶ Praeterea, Nullum possibile ex se est necessariu ex alio, apud Commentatorem 12. Meta. com. 41. nisi motus, sed intelligentiae, si sunt effectiue a Deo, sunt posibles ex se, ergo non sunt necessariae ex alio, er- go corruptibiles.

postmo. se- cunda ratio com. 41.

In hac dubitatione, quoniam nostra aetate in hoc Patauino studio non ueritur in dubium, an ita sit quod Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundum mentem Aristoteli. & Commentatoris, ideo breuiter & incidenter persuadere uolumus, quod omnes intelli- gentiae sunt a Deo effectiue secundum commentato- rem, & consequenter Aristoteli. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quaerunt modum, quo apud commen- productio ista sit, declarabitur & modus produ- ctionis.

¶ Primum declarabitur sic, Id quod est maxime ens, & uerum est causa entitatis & ueritatis in caeteris. 2. Meta. tex. com. 4. Deus est maxime ens & uerum, ergo Deus est causa entitatis in caeteris. Si dicatur quod est causa finalis & non effectiua, contra 12. Met. com. 36. & 44. quaelibet res separata a materia, cuiuscunque est principium finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earum. Dicitur forre, quod Co- non ponit illam propositionem uniuersaliter, sicut as- sumpta est, sed indefinitam, contra, Commentator ex separatione a materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectiuam concomitari causalitatem fina- lem respectu eiusdem effectus, ut patet ibi, ergo ubicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causali- tatem effectiuam respectu eiusdem. Confirmatur ex

T. c. 4. c. 16. cir- ca med. & 44.

Ibidem de forma balnei, &c.

Cap. 2.

uerbis Commentatoris in de substantia orbis, capitu- lo secundo, ubi expressè dicit celum egerere intelligen- tia non solum mouente, sed largiente in sua substan- tia permanentiam aeternam, par autem est ratio de in- telligentis. Quod si dicatur, quod loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est, & adde- quod ibi dicit Commentator, quod finis significat a- gens significatione necessaria, & sunt uerba ualde no- tanda. Confirmatur adhuc, quia Auerrois in 12. Meta. & nunc nunc declarabitur, non solum ponit ipsas pro- duci, sed etiam modum quo a prima causa omnes pro- ducuntur, assignat. Modus autem productionis ab ip- somet ponitur, 44. Comento 12. Meta. ubi reprehen- dit Auer. non quia ponebat intelligentias produci a Deo, sed quia ponebat, quod Deus causaret eas per modum naturae, scilicet ab uno unum tantum procedat.

Cap. 44.

¶ Posuit enim Auerrois Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam in- telligentiam, quae producta intelligendo Deum, pro- ducerebat secundam intelligentiam, Intelligendo autem se secundum id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis, intelligendo autem se secun- dum id quod habet de potentialitate, producebat or- bem primum, & similiter secunda intelligentia facie- bat usque ad ultimam, quae praesidet sphaerae actiuorum & passiuorum. Reprehenditur ergo Auer. de hoc, quod unum tantum procedere a Deo immediate dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic proventus, neque con- secutio, neque actio, ita quod dicamus, quod una actio sequitur unum agentem. Vbi apparet quod propter appositum

vbi supra c. 44. pa- riter dicitur principiu.

apposuit ly. Ita quod una actio, vt declararet modum productionis se impugnare. Vnde & verè productio nis modum subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantum enim est illic causa & causatum: secundum quod dicimus, intellectum est causa intelligētis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaphysicorum, quod contemplatio intelligentiarum, si veritatem inuenire querit in eas, ut operatiuas non speculatiuas redat: seu enim essentialiter opifices, ut earum instrumenta corpora, s. & caelestia prae se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus, quod ars communis & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiue (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat equestrem & frænefactiuam, & alias huiusmodi, ut sic, & sic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuenndo artem principalem, & communem, ad eius imitationem formant operationes suas proportionatas illi, Deus autem gloriosus est ars prima & communissima imitabilis ab omnibus artificialibus, quales sunt omnes intelligentiz. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modum tale m, qualis est motus Saturni causat artem intelligentiz Saturni: & ut alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artem intelligentiz Iouis, & sic de aliis: causat dico non solum exemplariter, sed effectiue, & totaliter. Ars enim uniuersalis in humanis ideo non causat, nisi partialiter & exemplariter artes speciales: quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nanque ars uniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatus effectiue producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summè effi- cax, non requirit coagens: sed sola intelligendo se ut pluribus nobis imitabilem artes speciales orbium motiuas tanquam propriorum instrumentorum produxit: & quia artes illae non sunt receptae in aliquo, oportet quod sint subsistentes, & quod sint non solum formae intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligens secundum doctrinam Ari. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cum Deus immediatè producat plures artes speciales subsistentes, sequitur quod immediatè producat plures intelligentias. ipsae enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectum, id est, ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

¶ Confirmat hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, ut id quod est per se intelligentia & intellectum, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi, Ars enim diuina, quae est pura intelligentia & purum intellectum, secundum quod intelligitur à se practice pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quorum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quod aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet, quod operetur.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Com. ait enim in Com. 44. quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quod sicut artes speciales perficiuntur & causantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiae aliae perficiuntur & causantur à prima.

¶ Ad primū in oppositum dicitur, quod agens dupliciter sumitur. Quandoque proprie pro illo,

quod ex sua actione infert passionem, quae magis facta abiicit à substantia: & sic sumitur ibi ab Ari. agēs, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causa efficientis causat: & sic agens communius est mouente, ut patet ex 7. Metaphys. Commento 31.

¶ Ad confirmationem primam dicitur, quod & illud & similia intelligenda sunt de productione Phys. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

¶ Ad auctoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quod loquuntur de agente proprio deo & productione Physica: uel contra positionem Auic. quod unum ab uno emanat.

¶ Ad rationem secundam concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Com. 5. Tho. & veritatem aliquid esse ab alio effectiue, & tamen esse necessarium ex se.

Ad cuius euidenciam notandae sunt quatuor propositiones. Prima est. Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibilem & non in ordine necessarium: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipso potentiam ad non esse, cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primo appetit non esse, omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formae, quam habet. Sicut materia aquae per se primo appetit formam ignis, sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquae forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formae aquae, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquid aliud esse. Notanter autem dixi in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam, quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis. non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est, Necessarium ex se est illud, quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis 5. Meta. tex. Commen. 6. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere. omnis enim successio, quae dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta propositio est, nec intelligentiae, nec corpora caelestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota, quia sunt simplices formae, quo ad corpora caelestia verò secundum Auerroem similiter dicendum est, quia sunt substantiae simplices apud ipsum, secundum autem Sanctum Thomam ex eo est vera, quod materia cuiusque eorum non est capax nisi formae quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus, succindè declaratis patere potest, quod secundum veritatem intelligentiae & corpora caelestia sunt necessaria ex se arguendo sic, Oē carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se, intelligentiae & corpora caelestia carent potentia ad esse & non esse, ergo, &c. Cū hoc tamen stat, quod sint effectiue ab alio, potest. n. unū necessarium esse effectiue ab alio necessario. ut dicitur 8. Phys. tex. Com. 15. & 3. Meta. tex. Com. 9. Vnde intelligentiae et corpora caelestia dupliciter sunt necessaria et ex se et ab alio, ex se quidem formaliter et intrinsecè,

ab alio verò effectiue & extrinsecè. Vnde Commentator 12. Metaph. Com. 41. dicit, quod non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium vero ex alio nisi motus: & non dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspicere, fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio practice, pro nunc sufficiant haec.

¶ Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quod ipsa forma vel quidditas, quae est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis non tamen forma & materia, nisi æquiuoce. vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quae videntur rebus ratione materiae conuenire, æquiuoce conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentor dicit.

In hac quinta particala declaratur talis conclusio, Intelligentiae sunt compositae ex actu & potentia quo est & quod est: sic, omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiae recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiae sunt compositae ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quod nihil est in seipso. Minor autem ex praecedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quod in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quam forma & materia. Vnde pati, recipere, & subiecti, & similia, quae sunt passiones materiae æquiuoce in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia n. est ratio recipiendi, ibi & hic: ibi absque omni motu & materiali conditione, in istis verò non nisi cum motu & individualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de Anima com. 14.

[Et quia, vt dictum est, intelligentiae quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiis dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boetius dicit.]

¶ Assignat rationem, quare intelligentiae dicuntur compositae ex quo est, & quod est. Omne compositum ex quidditate, quae est ipsum suppositum & esse, est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiae sunt compositae ex quidditate, quae est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt. ergo sunt compositae ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex praedictis sunt manifesta.

¶ Et quia, vt dictum est, intelligentiae quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiis dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boetius dicit.]

¶ Assignat rationem, quare intelligentiae dicuntur compositae ex quo est, & quod est. Omne compositum ex quidditate, quae est ipsum suppositum & esse, est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiae sunt compositae ex quidditate, quae est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt. ergo sunt compositae ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex praedictis sunt manifesta.

QVAESTIO X.

Num esse actualis existentia, & essentia distinguantur realiter.

¶ Circa supra dicta duae dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiae & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiae sint compositae ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda sunt: primo ponitur opinio Scoti. Secundo ponitur opinio Sancti Thomae. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Circa primam tria agenda sunt: primo ponitur opinio Scoti. Secundo ponitur opinio Sancti Thomae. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, quaestione prima, opinatur esse actus existentiae & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est, sicut nec albedo distinguitur à suo modo intrinsecò, gradu scilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturae humanae cum supposito diuino concernunt, decem rationes in ductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primo censui.

¶ Primo arguit, vt ipse dicit, contra fundamentum Thomae sic, Manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis, essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiae ad esse & non esse: nam, vt dicunt, lapis est in potentia, vt sit & non sit, ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quod est cōsimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosa in hyme non est, in vere autem est) cōsimiliter etiam indifferentia est essentiae ad essentiam & non esse: essentia namque creatura ab aeterno non est ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

¶ Praeterea, Quaecumque sunt aliqua duo esse realiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absque posteriori: sed essentia non potest fieri sine existentia: ergo Minor patet: quia essentia particularis, quae sola sit, necessariò est existens.

¶ Praeterea, Quaecumque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, proprie loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiae.

¶ Praeterea, Nulla res componit cum sua realitate ergo nulla quidditas differt realiter à sua existentia. Tenet consequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quam existere, & e conuerso. Antecedens est de se notum, ridiculum est enim dicere, quod aliquid componat cū sua realitate.

¶ Praeterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cum sua existentia. Cōsequentia patet ex eo, quod rei existentia nihil aliud est, quam positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non videtur bene intelligibile.

¶ Praeterea, Existentia & essentia habent idem cōtradictorium, ergo non distinguuntur realiter. Consequentia est nota: antecedens verò manifestatur ex eo quod nihil est quod prius esse, quin prius essentia: nec est aliud nihil prius esse: & aliud nihil prius essentia.

¶ Praeterea, Homo in potetia non componit cum homine in actu: ergo essentia & existentia non componunt: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequentia reliquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia verò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, quod actus, & potetia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit nono Metaphys. commento septimo: homo ergo in potetia cum non sit homo simpliciter, cum sit homo in actu, solam conditione distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

¶ Praeterea, Esse existentiae si est distinctum realiter à quidditate, non est substantia, nec accidens ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidens

Opus Caiet. B b vt con-

Sc. 3. dist. 6. q. 1.

Auroni? Tröbeta in Quolibeto suo medio li.

Secundò

Tertio

quarto

quinto

Secundò

Septimò

Com. 7.

Quartò

Nota hic diuina de claratio - nemo

T. e. 16. & 15.

In eodem Comen.

et q. 10

Ad primū

Ad confirmacionē

Com. 31. ad primū rationem

ad secundam rationem

30

Ca. p. 24. in p. 1.

T. e. 6.

T. e. 8. T. e. 9.

Intelligē eiz sunt cōpositae ex actu & potentia, quod est, & quod est

C. 14. circa princip. sup. magno: circa princip.

In lib. de Hebdo. cap. 1.

70

80

vt concessum ponatur. Quod autem non sit substan-
tia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut com-
positum: nullum illorum est apud Thomam: ergo,
&c.

¶ Præterea, Existencia & essentia distinguuntur
realiter: ergo in qualibet generatione substantiali
sunt duo termini totales, & duo termini formales. Cō-
sequens est impossibile: ergo, &c. Consequentia pro-
batur quo ad utranque partem, supponendo duo. Pri-
mum est, quod compositum per se unum sit ex per se
actu, & per se potentia, ex octavo Metaphysicæ, ubi
nullam causam novit Aristoteles quare compositum
substantiale est per se unum, nisi quia materia est per
se potentia, forma vero per se actus. Secundò suppo-
nitur, quod essentia est per se potentia: existencia ve-
rò per se actus. Ex quibus concluditur, quod id quod
resultat ex esse & essentia, est per se unum, quo dato,
sequitur quod erunt duo composita per se unitatem
habentia: quorum alterum erit compositum ex ma-
teria, & forma, alterum ex esse & essentia, & cum vnū
quodque per se unum natum sit terminare generatio-
nem, ergo in generatione erunt duo termini totales:
& sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini for-
males, scilicet existencia, & forma substantialis: quod
etiam probatur sic, Terminus formalis generationis
est id, quo aliquid generatur: sed tam existencia, quā
forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur
Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essen-
di, est ratio generandi: sed existencia est ratio essen-
di, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio,
Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per
se ipsum compositum non generatur per esse sic, &
esse sit terminus generationis, ergo non habet esse
per ipsum esse. Consequens est falsum, ergo altera
missarum: non maior, ergo minor.

¶ Præterea, Ex existencia & essentia fit per se vnū:
ergo datur processus in infinitum in essentia. Con-
sequens est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex
præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex ma-
teria & forma resultat tertium per se unum: quia illa
est per se potentia, hæc per se actus: ita ex existencia
& essentia, vnū etiam existencia sit per se actus, & ef-
fentia per se potentia, eadem enim ratio est. Con-
sequentia autem probatur: quia si ex esse & essentia fit
tertium per se unum, cum illud iterum distinguatur
à sua existencia, componet cum ea: & ex eis fiet ali-
quod per se unum, & iterum arguitur eodem modo
de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, opinio S. Th. ab eo posita
in secundo contra Gentiles, c. 52. est q̄ in omni creatu-
ra quidditas, & eius esse actualis existentiæ distingu-
tur realiter, & licet hæc conclusio nunc in textu pro-
bata sit, attamen ad pleniorē declarationem dedu-
cam tres probationes ex S. Th. ibi.

¶ Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid
sibi realiter coniunctum, præter suum esse, nullum ef-
se receptum habet aliquid sibi annexum præter se, er-
go nullum esse irreceptum est essentia creaturæ, &
consequenter esse & essentia non sunt idem, esset. n.
ipsum esse irreceptum, si esset idem essentia, sicut &
ipsa essentia irrecepta est, de substantiis loquendo.
Maior est nota per se, Sortes enim præter suum esse
habet quantitatem, albedinem, & similia, similiter sub-
stantia separata, ut nunc supponimus, habent aliquid
accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor ve-
rò declaratur ex eo, quod si affirmatio est causa affir-
mationis, negatio erit causa negationis, sed præcisa
causa, quare esse habeat aliquid præter se annexum,
est, quia esse est receptum in alio, in quo potest reci-
pi aliud, quod patet ex hoc, q̄ esse substantiale Sor-
tis & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur,

nisi quia utrunque recipitur in Sorte, sunt enim tan-
tum unum subiecto. Cum ergo esse non erit receptum,
non remanebit aliquis modus, quo potest habere ali-
quid sibi annexum.

¶ Confirmatur hoc, quia esse substantiale Sortis,
aut adunatur cum aliis præter se identice, & hoc est
manifestè falsum, esse enim substantiale Sortis, non
est esse album. Aut sicut potentia & actus, ita, quod
esse substantiale sit potentia, & accidentale actus eius,
& hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ po-
test poni subiectum alterius cum sit ultima actuali-
tas. Remanet igitur, quod ea ratione adunentur, quia
ambo recipiuntur in tertio, & ideo sublato hoc ab ip-
so esse actualis existentiæ, quod sit, scilicet receptum,
aufertur etiam, quod possit habere aliquid sibi anne-
xum, & hoc est, quod Boetius dicit in Hebdomadi-
bus, quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter
se coniunctum, ipsum vero esse nihil.

¶ Secunda ratio ad idem est, Omne esse irrece-
ptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturæ
est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ
est esse irreceptum, ergo distinguitur ab essentia, &c.
Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne pu-
rum esse est infinitum simpliciter, Omne esse irrece-
ptum est purum esse, ergo omne esse irreceptum est
infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis
(esse enim ideo est limitatum, quia non est purum,
sed prædicamentis mixtum) esse enim limitatur per
naturas prædicamentales, à quibus si depuretur, om-
ni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor
vero etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione
facta supra in textu. Et adhuc exemplariter decla-
ratur, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est
pura albedo, & nihil haberet nisi se tantum, & esset
infinita in specie albedinis, ut de se clarum est, non
enim potest à sano intellectu imaginari albedo sepa-
rata definita ad aliquem modum albedinis, omne,
quod est per se tale, habet omnem perfectionem pos-
sibilem illi naturæ, sicut homo separatus apud Pla-
tonem, habet omnem perfectionem possibilem natu-
ræ humanæ.

¶ Nec valet id quod Anto. Trombeta contra hoc
dicit sumptum ex Scoto. 2. sentent. dist. 3. q. ulti. quod
si albedo esset separata, & haberet omnem perfectio-
nem possibilem tali speciei, sequeretur quod albedo
esset infinita simpliciter, quia haberet perfectionem
infinitorum individuorum possibilem esse sub spe-
cie albedinis. Hoc inquam nihil valet, quoniam sicut
infinita individua albedinis, etiam simul posita non
sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limita-
ta ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eor-
um perfectiones habens erit infinita si simpliciter, sed
in tali specie.

¶ Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ
specificæ absque omni causa efficiua, distinguitur
realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquā
causam efficiuam, sed prædicata quidditatiua conue-
niunt rei absque omni causa efficiua, existencia au-
tem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens, ergo
prædicata quidditatiua, & existencia rei distinguuntur
realiter. Maior est per se nota. Minor etiam quo ad se-
cundam partem est clarissima, quo ad primam vero
declaratur sic, Sectusa omni causalitate effectiua res-
pectu rosæ, quæro an ista sit vera. Rosa est substantia
corporata, si sic, habeo intentum, si non, ergo soia abso-
lute sumpta non est in prædicato, & prædicata primi modi
possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separa-
tur à diffinito, quæ omnia non sunt imaginabilia, &c.
Videtur etiam hæc opinio ab antiquis derivata, Pla-
tone, scilicet Alpharabio, Auicenna, Algazel, Boetio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus, hæc
ab

Cap. 1.
proposi-
tione 4.

Secunda
ratio.

3. dist. 3.
q. 4.

Tertia
ratio.

videtur
hu-
ius do-
ctri-
na, pos-
t. 6. circa
princi-
pium 2.
cont. G.
52.

ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de
secundo.

¶ Quo ad tertium responderetur argumentis in oppo-
situm. Et ad primum dicitur præmittendo, quod ar-
guens non vidit sanctum Thomam in fonte: ut enim appa-
ret ex secundo contra Gentiles, ubi ex intentione se-
prem rationibus fundat suam opinionem, seu positio-
nem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter
illas: unde peccauit imponendo nobis hoc esse
totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ra-
tio ex dictis sancti Thomæ primo sententiarum, di-
stinctione octava, quaestione quarta, articulo secun-
do elici possit (ubi tamen de hac re non tractat) & est
formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta
est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur
realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens, q̄
in antecedente oportet addere, quod essentia habeat
propriam realitatem uliam à realitate existentiæ, quia
hoc est voluntarium, Distinctio enim realis est inter
materiam & formam: quas Philosophi non dubitant
habere eandem realitatem existentiæ, cum ex eis po-
nant vnū per se fieri.

¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem fa-
ctum dicitur, q̄ falsum est, q̄ esse sit indifferens ad ef-
se, & non esse, & essentia ad essentiam, & non essen-
tiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo: quorū
alterum sibi determinat in sua diffinitione: constat au-
tem quod esse est de intellectu esse, & essentia de in-
tellectu essentia. Quod autem esse rosæ in hyeme
non sit, sed in vere: hoc ideo est, quia essentia rosæ, cui
semper sua prædicata quidditatiua adsunt, ad actum
essendi non peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit
indifferens. Cū autem addit, quod essentia est in-
differens ad essentiam, & non essentiam, quia non est
ab æterno non videtur intelligere vocem propriam:
ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene se-
quitur, quæ rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed
non quod sit indifferens ad rosam & non rosam: vt
enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Al-
bertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & sem-
per est substantia corporea, &c. si in aliquo termino
mensuræ in his vti licet.

¶ Ad secundum negatur vtraque præmissa: & Ma-
ior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor ve-
rò ostenditur in Christo in quo humanitas absq; crea-
ta existencia actuali est.

¶ Ad tertium negatur. Maior ad intellectum ar-
guentis: non enim requiritur ad distinctionem realem,
quod vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur, quod licet esse sit duplex,
scilicet existentiæ & essentia, ita duplex est realitas
essentia & existencia: & licet nulla res componat cū
sua realitate, tamen cum hoc fiat, quod componat cū
realitate existentiæ: unde essentia hominis absolute
in reali prædicamento, substantia scilicet reponitur:
posita autem in rerum natura sit realis realitate exi-
stentiæ.

¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam
verum conuertitur cum ente & re: unde simpliciter
homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentia &
existentia: homo verus veritate essentia non compo-
nit cum tali veritate, quæ nihil aliud est, quam funda-
mentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiua:
componit autem cum sua veritate existentiæ, id est cū
esse, quod fundat hanc veritatem, homo est, similiter
dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negatur antecedens, cuius probatio
nis vtrunque assumptum est falsum. Cū enim quot
modis vnū oppositorum dicitur, tot dicatur & reli-
quum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dici-
tur, scilicet ens quidditatiuum & existentiæ, ita non

ens, seu nihil dicitur dupliciter, scilicet nihil quiddi-
tatiua, & nihil existentiæ, homo enim absolute sum-
ptus cū sit in prædicamento substantia, est ens quid-
datiua, non tamen extra nihil oppositum actuali exi-
stentiæ, & ideo aliud est nihil oppositum enti prædi-
camentali seu essentia, & aliud, quod opponitur exi-
stentiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essen-
tiæ, & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim
idem est dicere, homo in potentia componit cum ho-
mine in actu, & essentia componit cum existentiæ. Pri-
ma enim est falsa, quia idem non componit cum seip-
so: secunda autem est vera, quia extrema realiter di-
stinguuntur, unde non est eadem proportio existen-
tiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in
potentia. Inter prima enim est proportio potentia re-
ceptiue ad actum: & distinctio realis vtroque extre-
mo posito extra causas suas, inter secunda vero non,
sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum di-
uersas sui dispositiones simul impossibiles, scilicet
esse in potentia & esse in actu.

¶ Ad octauum negatur antecedens, existencia enim
substantia est substantia, & existencia accidentis est
accidens, & (vt supra patet) existencia substantia non
est materia, nec forma, nec compositum, sed actuali-
tas omnium eorum, & sic est reductiue in genere sub-
stantia. Sed contra hoc instat arguens sic. Omne quod
est reductiue in genere, reponit vt principium ipsius,
sed esse non est principium substantia, ergo non est
in genere substantia reductiue.

¶ Ad hoc dicitur, quod cum esse sit vltima actua-
litas rei: & vltimum in generatione sit primum in in-
tentione, esse erit in genere substantia vt principium
formale vltimum ipsius substantia: per hoc enim
res reponitur in genere substantia, quia est capax ef-
se substantia: etenim differentia in omnibus gene-
ribus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad
ipsum esse.

¶ Ad nonū negatur consequentia. Ad cuius pro-
bationem dicitur, q̄ primum suppositum malè intel-
lectum adducitur, eo q̄ Arist. 53. Metaph. textu com-
men. 15. que m arguens adducit, non dicit q̄ ex per se
potentia & per se actu resultet vnū tertium, sed q̄
Ideo res habens partes est vna, quia altera est actus,
altera vero potentia, & intelligendum est (sicut supra
declaratum fuit) si ad compositionem realem refera-
tur, scilicet quod altera pars est potentia, eo quod ex
duobus actibus non fit tertium per se vnū; modò
quidditas rei & existencia eius non se habent sicut
pura potentia & actus, nec sunt partes, vt patet: unde
authoritas illa non est ad propositum. Relinquitur
ergo falsum esse q̄ essentia fiat tertium per se vnū,
& consequenter probatio consequentia: quo ad pri-
mam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo com-
posita. Ad probationem vero consequentia quoad
secundam partem dicitur, q̄ non inconuenit genera-
tionem habere duos terminos formales difformiter,
vnū primò, alterum secundariò: terminus formalis
generationis primus est forma, secundarius autem ef-
fe, sicut per oppositum creationis terminus formalis
primò est esse: secundarius vero forma, & hoc modo
conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, q̄ esse sit terminus
generationis primò, responderetur & dicitur quid quod
assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essen-
di, est ratio generandi, falsum est: licet enim sit verū,
quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quod gene-
retur, non tamen est verum, quod eo modo quo est
ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res
per generationem non exit de non esse omnino ad esse sed
de priuatione ad formam, vt dicitur i. Phys. creationis enim
Opus. Caiet. B b 2 est

Opi. 53.
Tho. 2.
contra
Geo. 6.

Prima 10.

ad sextum
ep. 12.

ad septi-
mum.

ad octa-
uam.

Capit. 6.
par. 3.

ad nonū
T. c. 15.

In hoc eo-
dem cap.

T. c. 75.

est proprium, vt res transferat de non esse omnino ad esse, quo sit vt esse, quod est primo ratio essendi merito sit & primò ratio primæ productionis, quæ est creatio: & forma, quæ est, secundariò ratio essendi, si prima ratio secundæ productionis, generationis scilicet. vnde & primo Physicorum principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis. falsa enim est Maior, alius nanque est modus quo res generatur, & alius quo est: est enim per formam secundariò, per se autè primò: generatur verò econuerso.

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

Circa Secundum dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima nò esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verum diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet, & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intentionis nostræ egrediamur. Sco. in primo sententiarum, d. 8. q. secunda, opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia hoc modo, quia quælibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cum sit definita ad tale genus vel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperi in latitudine entis, & sic sit possibilis: quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibile, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est cõposita ex actu & potentia obiectiua: ex eo enim quod est, habet in se actum: ex eo verò, quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile nanque à potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt cõpositæ ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

Sanctus Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positæ opinatur intelligentias, & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

¶ Ad hoc facillimè responderetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cum nanque dicitur, quod quodlibet aliud à Deo est compositum (ly Quodlibet) distribuit nò nisi pro his, quæ verè sunt, & propriè esse habent: quæ apud Aristot. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, vt de clarauimus, distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus aded in sensati, vt dicamus omnem entitatem qualitercunq; esse compositam: Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cum subsistant habere in se quidditatem, & existentiam adunatas vt potentiam & actum: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Sco. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione: sed linguam coer-

gere debet.

[Et quia in intelligentiis ponitur potètia & actus, non erit difficile inueniri multitudinem intelligentiarum: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Com: in tertio de Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentia & actus: ita quod intelligentia superior, quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu, & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus substantiis. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima, quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator tertio de Anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia, ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus. vt res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quod ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quamuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam quæ est anima, inueniuntur alia formæ plus de potètia habentes, & magis propinque materiz, intantum, quod esse earum sine materia non est: in quibus etiã inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum, quæ sunt propinquissimæ materiz, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum existentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.]

¶ In hac sexta & vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarum agens primo proponit duas conclusiones: quarum prima est, quod secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quod absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidè non nisi autoritate com. 14. Probatio vero primæ conclusionis est: quia quandoque est aliquod medium per participationem vtriusque extremi plurificatur penes maiorem participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomen coloribus mediis, & vocentur A: tunc: A quia est inter albedinem, & nigredinem medium, per participationem multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationem ad albedinem & recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potentiam, participans naturam vtriusque, quia habet actum coniunctum potentia, ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facillè perpendi potest, scilicet ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

Ad horum euidenciam est sciendum, quod in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia sunt inter media, vt potètia habentia actum & potentiam, & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis, quia enim aliud quid magis sapit naturam actus, quam aliud, & illud quam aliud, ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum, quanto enim res est actualior, & minus potentialis, tanto nobilior, omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quæd tantum actualitatis sortitæ sunt, vt adeo propinque sint actui puro, quod per se abs-

Facile est numerum intelligentiarum inuenire esse ex actu & potentia, c. 1. ca. magistro circa c. 5. n. 4.

Tertio de Anima. T. ca. 4.

que materia subsistant, vt potè ab ea valde elongatz: non tamen sine admixtione potentia, cuius puritas est ratio materiae quod sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationem actus & potentia, vt vltima earum tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima, scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maximè ab actu puro: propter quod contingit, quod aded appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Alia autem formæ tantum potentialitatis habent, quod à materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formam) vnde formæ elementorum, quæ sunt maximè potentiam habentes, vt potè materiae propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, vt potè eleuatiore à materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex natura proprietate. Formæ autem animalium longè & equaliores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

¶ Ex his non solum percipitur, quam facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potèst inueniri in eo, quod actu & potentia caret? Cõmune est nanque omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non compati: essent enim vltima, & non vltima, ut de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriusque extremi naturam sapiant. Et quia intellectuale naturam, quam ex hoc, quod intellectuale est, scimus actualitatem habere, non cognosceremus habere potentiam admixtam, nisi uideremus animam nostram illam habere, cum potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilibus, & sine potentia non potèst intelligi multitudo substantiarum intellectualium, ideo Commentator ait, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis.

¶ Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus scire pluralitatem in substantiis immaterialibus.

¶ Secundum est, quod S. Tho. non dicit animam intellectualem esse aded potentia participem, ut forma materialis sit: sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse unum & idem esse: quod est independens à corpore.

¶ Primo dicto videretur obuiare processus Aristot. 12. Metaphysicæ, text. comment. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentia. Sed hoc rectè est intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substantiae immateriales: differunt tamen ratione, aded ut ad diuersas scientias pertineant, secundum Commentatorem 12. Metaphysicæ, comment. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum ut sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium ut sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Tho. quod intelligentiarum, in quantum intelligentia sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus

Tertio de Anima, c. 5. n. 4.

T. ca. 43.

Com. 6.

possibilis discernitur à nobis: licet earum, in quantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicitur, quod venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innouit pluralitas substantiarum intellectualium possibilis quæritur ex numero motorum, quos sunt. Quod autem ibi supponatur motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potèst persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita ut vnus vnus tantum moueat orbem. Et si stella adederetur, vel non moueret, vel tardè: vt dicitur secundo Cæli) textu commenti septuagesimi primi. Talis enim proportionis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis, reliquum extremum à potentia omnino denudatum putandum non est: imò à sano intellectu non est intelligibile.

Propter secundum intelligendum est inueniri dupplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilem, scilicet & sensibilem. Ordo sensibilem materialis est materiam sibi necessariò vendicans: omnes enim substantia sensibiles materiam habent, licet diuersimodè, ut dicitur octauo Meta. tex. commen. 3. & 12. Ordo intelligibilem immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile enim est vnum quod que per separationem à materia: ut dicitur tertio de Anima text. comment. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organisi affixas non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extrà limites suos ascendit, & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei à se non dependens: & quia supremum infimi attingit in finem supremi, secundum doctrinam Diony. in lib. de Cælesti hiera. cap. . . ideo supremum inter sensibilia: homo, seu materia eius coniungitur in finem formæ intelligibilis ordinis, scilicet animæ intellectuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quod materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

¶ Ad euidenciam tertii adducendæ sunt rationes Scoti contra hoc dictum S. Thomæ, ut magis veritas elucescat. Sco. in quolib. q. 9. & 4. sen. distinc. 43. quæstione prima, sex motiua contra hoc facit, quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idè numero redire, in qua tam ipse, quam Sco. ubi supra Sanct. Thom. opinionem non suam attribuunt de eo, quod ibi quærit, & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Aristot. ad pauca respicientes de facili enunciant.

¶ Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idem, ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus, Consequens est contra S. Thomam prima parte, quæstio. 89. vbi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, quam extrà. Consequentia autem probatur, quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quod aliquid communicat alteri, licet alterum perfectiatur ex hoc, communicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei, modo anima in corpore si semper retinet idem esse, nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori, ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur, quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit, ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet, nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

T. ca. 71.

T. ca. 3. & 12. & 14.

T. ca. 11.

Num esse animæ sic et ipsius corporis. Sco. quo. q. 9. 4. d. 43. q. 1.

Primò.

Cõfirmatio.

Secundò. ¶ Præterea, Anima habet idem esse cum homine, ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia verò probatur, quia quæcunque habent omnino idem esse sunt æquæ perfecta in essendo, vel saltem id, cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante.

Tertiò. ¶ Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab utraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

Quartò. ¶ Præterea, Esse hominis in morte corrumpitur, esse autem animæ non corrumpitur: ergo esse animæ & hominis non sunt idem. Consequentia plana est, & antecedens probatur: quia sicut generatio terminatur ad esse compositi, scilicet hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

Quintò. ¶ Præterea, Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc vltimè, Esse hominis non manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idem: cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima cõsequentia: quæ probatur ex eo quòd nullius actuale esse inuenitur, cum illud cuius esse non inuenitur.

Sextò. ¶ Præterea, In homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Cõsequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedens verò aliàs probatum est.

Antequam ad argumenta hæc respondeatur, aduertat primò, fundamentum S. Tho. vniuersaliter esse, in omni composito non inueniri nisi unum esse substantiale actualis existentie, de quo nunc sermo est eo quòd unam tantum formam substantialem in composito tenet, ab una enim forma non est nisi unum esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est, quòd licet tam esse hominis, quam aliorum primò sit actus suppositi, ut quod, in homine, tamen totum compositum mendicat illud esse à forma: cuius est primò actus, ut proprii & completi principii, in aliis verò compositis forma mendicat illud à composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, qui supremum tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis scilicet, trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem & immaterialem. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua suar, immateriale & altioris ordinis, quam homo est, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima, cui est proprium: ut potè ad suum pertinens genus: & inde est quòd post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprium independens erat à composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorum verò esse, cum sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut & fieri, ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

¶ Aduerte secundò pro resolutione argumentorum tres propositiones. Prima est, quod cum duplex sit perfectio rei, prima scilicet & secunda, res creata potes causare, etsi non efficiatur perfectior secundum defectionem primam, ex hoc quod actu causat, efficitur tamen perfectior secundum perfectionem secundam. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante. operatio, n. est actus secundus causæ, perfectio aut actualitè sequitur, sicut imperfectio potentialitè. Secundò patet ex eo quod vnumquodque est perfectius cõiunctum suo fini, quàm

separatum ab illo: res autem actu operans coniuncta est suo fini intrinseco, qui est operatio: iuxta illud secundi de Cælo & mundo rex. com. 17. Vnumquodque est propter suam operationem. Tertiò patet idem, quod vnumquodque quantum est similius Deo, tantò perfectius est: res autem actu causans est similius Deo, quàm non actu causans, quia non solum assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secundum hoc, quòd est communicare se aliis.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam sed propter vltimam. Hoc traditur à Boetio in libro de Hebdomadibus dicente, Intueor in rebus aliud esse, quòd sunt, & aliud esse, quod bona sunt: & declaratur à Sancto Thoma prima parte, quæstione quinta, articulo primo ad primum.

¶ Ad cuius intellectum nota, quòd, vt idem dicit prima parte, quæstione sexta, triplex est perfectio, scilicet prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suum substantiale. Secundo verò est, secundum quam est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est, secundum quam coniungitur suo fini, sicut speculatio, quæ hominem substantiis separatis vnit. Manifestum est autem, non esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gaudet: aut qui à proprio sine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens, secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid: secundum nanque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur perfectus autem secundum quid: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus non a se situr simpliciter, sed cum additione dicimus, quòd est perfectus secundum esse substantiale. Secundum verò esse accidentale, quale est habituum & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intentum propositum, quod res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentia perfectior est in toto existens, quàm separata: & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cum est in complemento sui esse specifici, quàm cum deficit ab illo: pars autem essentialis, quando est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extrà: eo quòd, quando est coniuncta corpori, habet non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, in fluendo vires suas corpori, & communicando se: & sic similius est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: sicut eor motum similius est Deo, quàm non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata, quamuis enim integrum esse existentie retineat separata, quod in composito habet: non tamen habet tunc integrum esse essentia completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separata retinere idem esse actualis

1. par. q. 76
2. 4. q. de a.
9. 9. quo r.
q. 5. 1. par.
q. 76. supra
7. & 4. Po.
tentia Dei.
q. 3. & 2. 9.
neque forma
elementorum
1. q.
76 1. 4. q.
Differencia
Inter homi
nem & alia
composita
materialia.

10

20

30

40

50

60

70

80

T. c. 17.

Libro de
Hebdoma
dibus. 1. q.
8. ar. 1. Ad
Primum. 1
q. 6. ar. 2. c.
Triplex
perfectio
rei

Opposito
modo di
citur ordo
entis sim
pliciter, &
ordo esse
tionis um
pliciter

q. de 4. q. 1. 16

Actualis existentie, nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Thoma in quæstionibus de Anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alii cuius speciei ordinari, non ad esse tantum, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

Ad primò

Ad primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione asumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem, in communicante tamè perficit ipsam perfectionem secundam, qua res perfectior simpliciter dicitur: imò apud Dionysium supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quod communicatiuæ sunt.

Ad confir
mationem

q. de spiri
tualibus
creat. q. 3
6.

Ad secun
dam

Ad tertiu

Ad quar
tum

Cap. 3.

¶ Dicitur secundò, quòd etiam minor probationis est falsa, scilicet quòd anima separata hoc solo caret, scilicet communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separata: ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quod causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est, quia anima separata non solum desinit communicare se, & vires suas, sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione. & hoc est signum imperfectionis non modicæ, & est ea, quam diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiuæ suæ spèi, vt expressè habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturæ, secunda ad quintum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod cum esse sit duplex, quidditatiuum & existentie actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. Homo vero habet illud integraliter, & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quòd ad esse autem existentie potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi huius, scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest, in quantum scilicet tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato, vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentie loquendo, non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa, iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentia, sed hoc nostro fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quod si in antecedente sit sermo de esse essentia, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secunda, liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autem sit sermo de esse existentie, potest dupliciter intelligi. Primo, quod esse actualis existentie hominis desinat simpliciter, & sic est falsum, retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat informare hominem. & hoc modo conceditur, sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de ceterorum propagatione animalium, dicente Aristotele, in secundo de Generatione animalium, c. 3. quod intellectus tantum venit ex in se in se, & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdem specialis ser-

mo esse debet, dicente eodem 12. Metaphysicæ textu com. 17. quòd in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si est anima talis, non omnis forsitan sed intellectus.

T. c. 17. Ad quarta tuam.

¶ Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur, quòd cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto homine: secundo modo non est intelligibile, quod remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quando id, cuius est, non inuenitur: potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est in proposito sæpe iam dicta: quia id esse non est proprium homini, sed animæ: ideo oportet quòd inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: etsi designat id, cuius erat vt communicatum.

Ad sextu.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes verò aliàs factas sunt responsiones aliàs data: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentie, quòd vnum omnino est esse animæ intellectiue, & hominis, quod secundum se independens est à corpore, vt potè non causatum ab illo: quia non est eudum de potentia materiam, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualis nam sit Essentia Dei: quam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Is Visis, patet quo modo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentia in substantiis: aliquid, n. est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui philosophi dicentes, quod Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quàm esse eius.

Essentia diuina est ipsi eius esse.

¶ Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia rei. In secunda de essentia intelligentiarum & animarum. In tertia ostenditur, quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentia compositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & excludens duos errores, ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hanc conclusionem non aliter, quàm ex supradictis deducendo ponit: fuit namque supra probata, & ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis, quòd esse actualis existentie diuinum est ipsa quidditas eius: ita quod prædicatur de Deo sicut prædicatur primi modi dicendi per se: ita quòd ista, Deus est, est in primo modo perfectioris, quod de nullo alio à Deo communis via fatetur, dato etiam, quod esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei, ideo à quibusdam, Platonice scilicet, dicitur: quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Cap. 6. in prin. & c. 1. in medi.

[Et ex hoc sequitur, quòd ipse non fit in genere, quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quidditatem præter esse suum, cum quidditas, aut natura

Cap. 6. in prin. & c. 1. in medi. Opus Caiet. B b 4 generis

generis aut speciei non distinguatur secundum rationem naturae. In illis, quorum est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimodè.]

Hic ponitur secunda cōclusio & negatiua, Deus non est in genere: Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem præter suum esse: Deus non habet quidditatem præter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens: Maior probatur sic, Omnia, quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis vel speciei: distincta autem per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ vel specificæ: ergo esse naturæ genericæ vel specificæ est præter naturam ipsam genericam vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius consequentiæ est de se notū: homo enim & leo, sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimodè habent esse animalium, genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter Sortes, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se, quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile, quod homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequentia verò patet ex eo, quod videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

Et nota, quod ad intentum huius rationis sufficit, quod esse sit præter essentiam, id est præter conceptum quidditatum: sic enim sufficit differre principium conuenientiæ à principio differentię, ut patet de genere & differentiis, quorum altero conueniunt, alteris differunt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatum, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est præter conceptum quidditatum, quia est distinctum realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatum, quia est idem realiter essentia: ideo ex hac radice, scilicet, quod esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quod Deus non sit in genere. Nec te moueat, quod ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentia: ad esse quidditatum: quandoquidem in Minor nota est de esse actualis existentia & postmodum in probatione Maioris, quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatum, cum dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatum specificè accepto, homo namque & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differentiis specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc, inquam non oportet turbari: quoniam (ut in hoc patebit capitulo) differentia naturam genericam non diuersificat, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentia: & ideo mira subtilitate S. Thom. digressus non est primam rationem distinctionis naturæ genericæ in inferioribus attendens: hoc autem infra melius intelligitur cum communissimi regula assignabitur, unde sumantur genus & differentia.

Ad euidentiā eius, quod hic supponitur, scilicet, quod in Deo esse est de conceptu quidditatum: quia est idem essentia, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas, quæ est sua existentia actualis, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnicō medio sumpto ex secundo contra Gentiles, c. 25. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam, à qua mediat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentia essentialiter designabilis per differentiam, à qua mediat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existentia est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducēdo: anima enim

essentialiter determinabile per differentias, rationale, scilicet & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem fortitur: non enim potest inueniri color, nisi albus vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se: quomodo namque existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter cum esse in actu nihil aliud sit, quam habere existentiam actualem: sequetur quod existentia actualis habeat existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

Secunda propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si namque anima non sit determinatum ad aliquam speciem, purum animaliter: & albedo si non sit coarctata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatum, purum esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, ut de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatum puri esse tantum. Patet ista quo ad utramque expositionem, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse non prædicetur quidditatum ipsum esse. Si enim de eo aliquis prædicari potest quidditatum, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quod autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiis conceptibus ex eo patet, quod cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia, igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est de conceptu quidditatum rei, quia res illa est eadem suæ existentia.

Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem suæ existentia, esse non est de eius conceptu quidditatum. Unde cum Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quam ipsum esse secundum rem separatim à naturis prædicamentibus à sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantum, vt in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse quod Deus est huius conditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Unde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quod indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem eius. Et se autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo super esse aliquid adderetur.]

Hic excluditur primus quorundam error talis: scilicet, Deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti, quod eum omnia conueniant in hoc, quod habent

esse ipsum esse omnium, quo res formaliter, sunt in cōi, seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autem tali ratione, Essentia additione specificatum est esse commune: Deus est esse nulla additione specificatum: ergo Deus est esse commune. Sed peccat ratio illa propter multiplicem Maioris intellectum: dupliciter enim intelligi potest esse à nulla additione specificari. Vno modo secundum rem extra animam subsistendo: alio modo secundum intellectus cogitationem tantum, primo modo Maior est falsa, Minor autem vera: Secundo modo Maior est vera: Minor autem falsa: esse namque commune per intellectum à sua abstractione acceptum, nullam contradictionem includit: secundum verò quod est extra intellectum, sine contradictione non inuenitur: omne namque esse est contractum ad substantiam vel accidens: esse autem, quod est quidditas diuina, est purum absque omni additione secundum rem, & ex ipsa sua puritate, secundum rem est distinctum ab aliorum esse & hoc: & nullo modo commune, sicut albedo separata ex hoc ipso, quod esset pura albedo, esset distincta albedo ab aliis albedinibus cum substantiis mixtis, & non esset albedo in communi. Peccat secundò Maior illa: quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Vno modo actu tantum: alio modo actu & potentia. primo modo Maior est vera: Minor verò falsa. Secundo modo Maior est falsa, Minor autem vera. Esse namque in communi, licet nulla sit additio contractum, est tamen contrahibile: aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo non haberet esse, cum vltima esse habeat, humanitatem, quantitatem, &c. Unde esse commune actu tantum, specificatione caret: esse verò diuinum nullam specificationem habet actu, nec aliquam habere potest: & ideo actu & potentia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera S. Thom. ponit sub aliis verbis, dicens quod omne commune nec includit nec excludit additionem, id est non includit actu: potest tamen habere illam. Esse verò diuinum non solum non includit illam: imò excludit, id est non solum non includit actu, imò nec potentia: & sic excludit illam: quod enim impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentiles, capite vigesimo septimo.

Similiter etiam quamuis sit esse tantum, non oportet quod deficiat ei reliquæ perfectiones vel nobilitates: imò habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus propter quod perfectum simpliciter dicitur: vt Philosophus & Comment. in 5. Metaph. dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes vnum sunt. Sed in aliis diuersitate habent: & hoc est, quia omnes illæ perfectiones conueniunt sibi secundum suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnam qualitatem posset efficere operationes omniura qualitatum, in illa vna qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.]

Hic excluditur secundus error talis, scilicet, Deus non est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista, Id, quod habet esse tantum, est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tantum, ergo Deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum aliis, pura viuere & intelligere, aliter esset purum & non purum. Deus est purum esse, ergo non est admixtus aliis, scilicet viuere & intelligere, & consequenter Deus non habet nisi esse: quod erat probandum. Defectus huius rationis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles capitulo

Vide. primo contra Gentiles, c. 27.

Deus tamen si est ipsum esse, omnes tamen in ipso perfectiones habet.

Excluditur secundus error.

lo 26. vbi declaratur quod ex hac propositione, cap. 29. Deus est purum esse subsistens, sequitur, Deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea non tantum in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat quod ex hoc non sequitur, Deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis, Id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse, nulla perfectione seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse: ergo esse purum subsistens nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunque generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem, nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur, nomen perfectionem patet habere. & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur. sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est, ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, quod secundum totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si recepitur est in alio, coartatum est ad naturam illius recipientis limites, substantiam, scilicet, vel accidens, & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibilis in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, quod albedo si separata sit omnem perfectionem possibilem suæ speciei habet, non intelligas, vt veritatis æmuli obiciunt, quod negatio, scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem: sed sicut receptio albedinis est conditio ad suam requisita imperfectionem, ita negatio receptionis est conditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Unde efficax argumentum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquam conditionibus necessariis, & inseparabilibus.

Et quoniam habere perfectiones omnium generum potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandum, quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse, essentialiter habeat omnes perfectiones: dicit quod Deus non habet omnes perfectiones in seipsis, id est distinctas ab invicem in propriis naturis: sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic enim in Deo oporteret esse maximam compositionem, sed habet eas indistinctè vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquiualeat omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul, ut potest res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce solis habes, qua sola sol potest quicquid possunt omnia inferiora per totas varias qualitates, propterea à Philosopho & Comment. quinto Metaph. capitulo de perfecto, dicitur, quod Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersaliter perfectum in se habens

Nota optima.

In hęc 60. ca.

Quomodo verum si, quod in Deo esse, sit de conceptu quidditatum ipsius secundum cōtra Geo. cap. 25.

Q V E S T I O . X I I .

Num perfectiones existentes in Deo, sint ali quo modo distinctae prater omne opus intellectus.

I C Q ueritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctae ab ipso: e omni opere intellectus.

In hac quaestione quinque agenda sunt, primo declarabitur titulus quaestionis. Secundo recitabitur opinio Scoti cum fundamentis. Tertio declarabitur opinio Sancti Thomae. Quarto impugabitur opinio Scoti. Quinto respondebitur argumentis in oppositum.

Perfectiones simpliciter quae sunt.

Quod ad primum, scito primo perfectionem esse duplicem: quaedam est perfectio simpliciter: & quaedam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa, quae in suo proprio, ac formali conceptu dicitur perfectionem cum nulla imperfectione, ut sapientia, bonitas, & similia. Perfectio vero in hoc vel illo est quae in suo proprio ac formali conceptu dicitur perfectionem imperfectam mixtam, ut humanitas, & similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionem in conceptu communi sibi & aliis, aut materiali, non derogat suae perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectior dicatur, potentialitatem, aut dependentiam, &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi, dicitur perfectionem, propter relationem, quae in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

Scito secundo, quod perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, ut forma est in habente ipsam: sicut humanitas albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse autem in aliquo virtualiter est esse in eo, ut effectus est in sua causa effectiva, quemadmodum calor est in sole. Potest autem comprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectus pro nunc, quod ea quae primo modo insunt, intrinsicè denominant suppositum tale. Ea autem quae secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, ut patet in sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno modo in suis propriis naturis distinctas & limitatas: sicut in homine est esse intelligere & velle, &c. Alio modo contingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis unitas & illimitatas: sicut in solis luce sunt virtus calefactiva, & desiccativa: & alia huiusmodi. Nec parum distant isti duo modi inter se. Longè namque excellentius est esse in aliquo secundo modo, ut in exemplo dato apparet. Quamvis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quam in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantum (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in propriis naturis limitatae, sed ut in re superioris ordinis realiter indistinctae & illimitatae: ideo vertitur in dubium, an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctae.

Hac de primo.

Quod ad secundum Scoti in primo sententia distinct. 8; q. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas praecise omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem ex natura rei quae innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quod absque omni intellectus operatione est. formalem vero addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quae ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quae ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

Arguit ergo primo sic Sapientia & bonitas absolute distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedens est evidens. Consequentia autem probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocumque enim gradu perfectionis suae latitudinis intelligatur perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem, ut patet in omnibus. Si igitur sapientiae & sapientiae infinitae est eadem ratio formalis: & ratio formalis sapientiae distinguitur ex natura rei à ratione formali bonitatis: necessario sequitur quod ratio formalis sapientiae infinitae non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

Præterea, distinctio praecedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctivum: sed distinctio naturae & intellectus praecedit intellectivum, quae est primum distinctivum secundum rationem, ergo, &c. probatur Minor: quia si nulla distinctio eorum praecederet; non magis distinguerentur intellectione, ut intellectio est, quam ea, ut natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione, ut est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

Præterea, Illa quae formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitivo, habent distinctionem, ut existentem: sed perfectiones divinae intelliguntur formaliter distinctae ab ipso Deo intellectu intuitivo: ergo habent distinctionem ut existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione care aliquam relationem rationis in sua essentia, existentem, quod est absurdum; igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitivum & abstractivum. Minor vero est clara de se.

Præterea, Deus intelligit essentiam suam ut veram: vult autem ut bonitas: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus: Tenet consequentia: quia distinctio obiectorum praevinit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

Præterea, Bonitas & veritas in Deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonymae. Consequens est contra te: consequentia autem probatur: quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re, nullo modo distinctas in ea.

Præterea, Inter perfectiones divinas est ordo demonstrativus: quo doctores unam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter predicationes formales & non formales. Dicitur enim quod sapientia non predicatur formaliter de bonitate: est & aequalitas secundum Augustinum de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Ut quid enim doctores implent tot quaternos, si omnia sunt idem formaliter? Præterea inter perfectiones divinas ante omnem actum intellectus invenitur contradictio: ita quod Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem

Seco. r. dicitur 8. q. 3. per totum.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

C. 3.

autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones divinas est distinctio ex natura rei.

Præterea, Ad complementum doctrinae, distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio Perfectionum divinarum fundat distinctionem realem emanationum divinarum: igitur est ex natura rei: & non ex intellectu operatione, &c. Hac de secundo.

Quod ad tertium praemissa Trinitate personarum, declarandae sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo ut terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

Ad evidentiam primae propositionis sciendum est, quod aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earundem in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis unius non est alterius: quia quaelibet earum ita est ipsa, quod non altera. Verbi gratia, Ideo virtus calefactiva & virtus desiccativa in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiva ita est calefaciens principium, quod non desiccandi, & e converso. Res autem adunatae in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inveniuntur: ita in illius unica ratione formaliter adunantur: si quae distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cum desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio scilicet illa, qua quaelibet earum ita est ipsa, quod non altera: neutra namque earum, cum sunt taliter unitae, est magis ipsa quam alia. Verbi gratia, prosequendo exemplum datum, Virtus calefactiva & desiccativa in luce solis formaliter inveniuntur sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indistinctae formaliter sunt: ita quod assignata completa solaris lucis diffinitione, non sit opus ultra earum quarere diffinitiones. Completa enim diffinitio solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctae in se ipsa praecipit, cum declarat propter adaequationem, quae debet esse inter diffinitionem & re diffinitam, virtutem eius calefactivam & desiccativam manifestat, quandoquidem virtus eius calefactiva non magis est ipsamet, quam sit lux & virtus desiccativa, & e converso. Cum autem secundum Dionysium quinto capitulo de Divinis nominibus, perfectiones simpliciter sit in Deo non ad proprias naturas definitae, sed ad ipsius esse illimitationem eleuatae: consequens est, ut sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctae formaliter sint. Et sicut sapientia divina non magis est sapientia, quam bonitas & veritas & ipsum esse diuinum & e contra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse, quam sapientiam & bonitatem. Si enim adaequata diffinitio illius rei simplicissima, quae Deus est daretur, in illa unica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinis diffiniti non adaequaret: unde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, unam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

Potes ergo super hac arguere sic, Quae cum quae formaliter adunantur in vnica & adaequata ratione formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinae secluso omni opere intellectu intellectus, adunantur in vnica & adaequata ratione formali ipsius Dei: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adaequaretur diffinito.

Quo ad quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primo sic, distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali, ergo perfectiones diuinae

sed perfectiones diuinae secluso omni opere intellectu, adunantur in vnica & adaequata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari, quam perfectiones simpliciter in Deo: sed illae adunantur formaliter, ut ex se patet, & ab aduersarijs conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adaequaretur diffinito.

Secundo principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei; sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei, ergo, Maior habetur ex 10. Met. tex. com. 24. Minor probatur inductione, quae enim ibi non sit oppositio contradictoria, neque priuatiua formaliter, ex eo quod patet, quod vtriusque oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quod sit ibi negatio fundamentaliter, quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem, opposito autem actualiter exigit extrema actualiter, ut patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non sit oppositio inter eas contrarie, patet ex eo, quod alterum contrariorum semper est defectivum, 10. Metaph. tex. com. 16. Quod vero non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quod hoc sequi videtur, quod in Deo non sint multae perfectiones, sed vna tantum, puta deitas, verissimum. n. est, quod Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino praehabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

Ad evidentiam tam secundae, quam tertiae propositionis nota, quod (ut in quadam quaestione supra diximus) sicut res illa simplicissima, qua Deum dicimus est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, eum nihil aliud sint, quam ipsae perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem, quod Deus terminat conceptiones has ut obiectum in eis intellectum, necesse est Deum ipsum omnium earum correlativum intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum, si quae distinctionem in se rationis actualiter habere, ut Deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter, obiectivè tamen, & propter pluralitatem conceptuum formalium, quibus obicitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu referri intelligitur ad perfectiones praedictas, tam in esse naturalis, quam in esse intentionali. Ex eo autem quod in Deo, secluso omni opere, intellectus est, unde causare & terminare possit conceptus praedictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hac Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali, quicunque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum vnum diuinae adaequatum perfectioni, unde pro secunda propositione argue sic, Omne habes in se, unde causare & terminare, ac verificare obiecta liter possit distinctas rationes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectu. Deus gloriosus est huiusmodi, ergo. Pro tertia vero propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis Deus est huiusmodi, ergo, &c. Hac de tertio.

Quo ad quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primo sic, distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali, ergo perfectiones diuinae

Secunda ratio.

T. c. 24.

T. c. 16.

Cap. 1. q. 2. conclusio prima.

Probatur secunda propositio.

Probatur secunda propositio. C. 3. arg. 1. 4.

In quo stat difficultas.

diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequenter tenentur & antecedens probatur sic, Distinctio per intimam est, maior illa, quæ fit per ea quæ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maximè intima rei: distinctio autem realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. dist. 2. dicente quod distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ in sunt rei in primo signo: distinctio autem realis fit per ea quæ insunt post. Maior probatur, Distinctio per aliquam intima est aliquid distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maximè intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximum necessarium sequitur ad maximum, &c.

1. di. 2. q. 4.
In solutio
ne. 1. q. ibi
proposui
circa mod.

Secundo.
Scot. 1. d. 8.
q. 3. primū
principale.

¶ Secundo arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisissima, sunt formaliter infinitæ: Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Sco. in 1. sen. dist. 8. q. 3. in responsione ad arguendum principale. Consequenter probatur, supponendo secundum duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens, scilicet de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem: tunc sic, aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non: quia nullum prius includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina, pura sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè & formaliter sumpta est ita infinita quod nullam entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata, oportet quod infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & quod nullam à ratione sua perfectionem formaliter excludat: & consequenter, quod à nulla formaliter distinguatur ex natura sui: statim enim quod ab aliis perfectionibus distingui ponitur coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem, quod est oppositum antecedentis sic intellecti: ponitur naturalem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quod non omnem. Verbi gratia, ponitur quod sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quam entis sapientia addit: ita quod non eam iustitia sua bonitas entis addit, &c.

Tertio.

¶ Tertio sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo, inter eas est relatio realis. Tenor consequentia, quia distinctio illa cum sit relatio existens in rerum natura, necesse est quod sit realis: sicut non quodlibet aliud existens in rerum natura reale est: consequens autem est contra Auicem. dicentem quod eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

3. metap.
c. 1. q. no.
optime du-
plex infini-
tas.

Quod ad quintum pro responsione ad primum & destructionem Scoti fundamenti nota, quod aliquid esse infinitum contingit dupliciter, Vno modo secundum propriam rationem: alio modo, secundum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum propriam rationem, quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradum definitum, quod non omnem efficiendi perfectionem habeat. Illud verò est infinitum secundum quod ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnem habet perfectionem efficiendi. Exemplum in quantitate molis: Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intensiue esset infinita secundum propriam rationem, esset enim infinita albedo: non tamen esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert quæ quis infi-

nitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei illius latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenitur formali limitatione relinquit: ut patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc ut ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & non magis sit ipsa, quam quæcumque; alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem & formalem limitationem, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur, eam comitari non sinit.

¶ Ad propositum ergo descendendo dico, quod licet sapientia & sapientia infinita prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientia infinita secunda infinitate est longè altior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnem perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium unam esse simplicem rationem formalem.

¶ Ad argumentum, sub quacumque forma fiat, respondetur, attendendo equiuocationem infinitatis: quoniam, ut dictum est, infinitas prima est illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secundum. Vnde si perfectiones diuine non essent infinite nisi prima infinitate, argumentum concluderet: quia habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, quod forte infinitas prima cuius unquam perfectionis simpliciter inferat secundam: Sufficit enim quod ratione distinguantur, ut aliquid secunda fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones communissimas, puta esse bonitatem, & similes, &c. utranque infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam, propterea quod propria latitudine careant. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniam si utranque infinitatem habent, quod alibi discutiendum est, distinctione supra dicta opus est. Si autem secundam tantum abfque distinctione aliqua negandum est esse, & esse in finitū habere omnino eandem rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum edificium.

Optime
soluitur
Achilles
Scoti.

¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacumque; negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, quod aliqua distinguantur intellectu, ut intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectum. Vnde quando dicitur, Quicquid distinguitur intellectu, ut omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta, actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dicitur esse falsum, secundum modo verum: sed tunc negatio Minorem subsumendam, scilicet intellectio & natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, ut declarauimus.

Ad secun-
dum.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet enim Deus inueniatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini non sit à Philosophia alienum.

Ad tertium.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Sufficit enim quod obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tunc distinguuntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

Ad quartum.

¶ Ad quintum negatur consequentia, Synonymitas enim cum sit passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis formalis rei secundum se, sed penes identitatem conceptus formalis seu mentalis:

Ad quintum.

talis: voces enim sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur, quod licet significant eandem rem formaliter secundum se, & solum illam ut rem significatam: tamen significant etiam distincte conceptus mentales, ut rationes significandi, & hoc destruit synonymitatem, ut dictum est.

Ad sextum

¶ Ad sextum dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, ut concepimus. Formamus autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicatione sequi; formales & idèricas facimus negamusque; de Deo sub vno conceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, ut possunt, excelsa Dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem, Omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere tradereque potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantum distinctas saluatur.

Ad septimum

¶ Ad septimum dicitur, quod quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum: quia alterum contradictorium est formaliter negatio, quæ non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionem rationis fundamentaliter. quod concedimus: nec aliud exigitur, ut patet per se.

Ad octauum

¶ Ad vltimum dicitur, quod emanationes distinguuntur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earum fundamentum sit distinctio intellectus & voluntatis: non tamen distinctio realis earum: non enim ideo processiones diuine distinguuntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera à voluntate: sed quia habent realem oppositionem relatiuam (ut Boetius tradit.) Falsum ergo assumitur, quod distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & voluntatem: sicut etiam ipsæ processiones diuine non distinguuntur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rationali virtualiter tantum ante omnem opus intellectus: ut absque reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei, quam intellectus & voluntas.

Alia solutio
breuis,
& optima.

¶ Potest autem breuius ad hoc & similia argumenta dici, quod in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter, sed virtualiter, id est eminenter contenta hoc modo: quia quodlibet diuinum propria exequitur, ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & non vult: & voluntas ita vult, & non intelligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatem: & sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter: & sufficit ad omnia saluanda, quæ per distinctionem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualeat.

Substantiarum
intellectua-
lium esse di-
uersum esse
absentia
& nulla in
eis esse ma-

¶ Secundo modo inuenitur essentia in substantiis creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quæ essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolute, sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem nature recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non

recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quod intelligentia sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum, quod superiori recipiunt: non tamè finiuntur inferius, quia earum forme non limitantur ad capacitatem alicuius materie recipientis eas: & in talibus substantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, ut dictum est nisi in anima humana propter corpus, cui vnitur.]

teria, & ea-
rum esse fi-
nitum, esse
autè infi-
nita est: in
quo ordi-
ne tantum
vltima secu-
dum numeri
multiplici-
cabilis est.
In cap. 5

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentiis substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. Prima est substantiis intellectualibus creatis esse aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis omisissis) tertiam explanat ratione & autoritate.

Ad rationis autem euidenciam est notandum, quod actus finitur per potentiam, in qua recipitur, & potentia finitur per actum, quem recipit, diuersimodè tamen, quod enim est in potentia, non est determinatum: sed determinabile per actum, ad quem est in potentia, cum autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo, & consequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectum. Cui verò receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud, est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. Altera scilicet ex parte actus, altera ex parte potentie. Sed in finitas ex parte potentie sim perfectionem sonat, cum fit per carentiam actus potentia finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit, cum fit per carentiam potentie actum finientis. In cuius signum forme secundum rem non recepta in aliquo longè perfectiores sunt formis receptis, ut patet. Cum ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia, consequens est quod sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, nature scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia, consequens quoque est, quod sit infinita in infinitate se tenente ex parte actus, non est enim determinata ad capacitatem alicuius materie ipsam recipientis, sicut sunt forme rerum materialium.

Actus finit
potentiam
potentia fi-
nit actum.

¶ His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam, intelligentia sunt huiusmodi. Ergo. Et nota quod in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quam de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est, & tali infinitate earum essentia est infinita. Si, enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potentie, earum essentia finita inuenitur, eo quod potentia in eis est terminata per actum efficiendi.

Probat
tertia pro-
positio.

¶ Confirmatur autem hoc autoritate libri de causis, vbi dicitur, quod intelligentia sunt finitæ superius, & infinitæ inferius, quia esse earum, quod est superius in eis, est receptum, essentia verò, quod est inferius in eis, non est recepta, & quia essentia earum ut respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actum efficiendi, est finita, recipiendo ipsum. ut autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, ut potest non recepta in ipsa, &c.

Aduerte hoc ad multorum supradictorum intelligentiam, & ut euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt quod si esse ideo est infinitum simpliciter, ut supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum imma-

im materialium, quam compositarum in nullo penitus recepta...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

T. ca. 24. & 26.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Ca. 5. in 2. parte eiusdem ca. in princ. hęc immediate supra.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

nos non concludat nisi infinitatem secundum quid. Secundum est, quod ratio predicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

T. c. 31.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Vbi supra.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

1. Post. T. c. 30.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

c. 5. q. 9.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Probatur quarta.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

c. 3. q. 5. 5. q. 9.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Anima hanc cum ex occasione multiplicatur ad corpus. multiplicantur permanent destrucis corporis.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

tionem excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, non remanet in sua multiplicata...

2. de ge. 2. animalium c. 3.

Ad horum evidentiam nota primò, quod idem est iudicium de esse & unitate & multitudine rei, quoad dependentiam & independentiam...

Nota secundò, quod formæ sunt in triplici differentia. Quædam sunt in materia & educuntur de potentia materiæ...

cap. 5. q. 9. conveniunt in se. T. ca. 24. R. 26.

Et illæ quidem, quæ nec educuntur de potentia materiæ nec fiunt in ea, omnino independentes & separatæ sunt à materia...

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Differunt inter se.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

unitas, quam multitudo independentis est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita unitas & pluralitas...

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corpus multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum...

QVAESTIO XIII.

Hic circa individuationem animæ intellectivæ, per quod scilicet individuetur, dubitatur. In hac quaestione faciendæ sunt tria...

De individuatione animæ intellectivæ, Scot. 2. d. 3. q. vii. & in q. quolib. q. 2. parè post principiu.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Prima ratio.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

Secunda ratio.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

T. c. 16.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio...

eiusdem speciei non conuenit per se huic, secundum id quod commune est istis: vel saltem præexigit eorum necessarium distinctionem, scilicet huius ab illo: sed hæc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi: ergo necessarium præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, non est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non potest esse indiuiduatum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, vt ad terminum, quod est falsum. Pro secunda quoque parte probatur, quia quod necessarium exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem, & non e contra. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudo ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac re sentiunt.

Nos autem peripatetica fundamenta sequentes, animam indiuiduati commensuratione substantiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animam, & illam distingui commensurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes autem huius, supra adductæ fuerunt, cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi à quantitate originari posse. Vnde nunc sufficit declarare quomodo sit hoc quod dicimus. Commensuratio dupliciter sumitur: Vno modo pro relatione commensurationis: alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo commensuratio est res respectiua essentialiter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de prædicamento rei commensurata: est enim idem essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de indeclinabile, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur.

¶ Absolutum quoque pro nunc sumitur dupliciter. Vno modo à termino: & sic dicimus substantiam, quantitatem & qualitatem esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullum prædicamentum accidentium est absolutum: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur, quod animæ suis commensurationibus indiuiduantur, intelligendum est commensurationibus substantialibus, quæ sunt res absolute à terminis: & si non à receptiuo, & non commensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut namque de essentia animæ in communi est, quod essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia animæ humanæ est, commensurari corpori humano: est namque ita perfectiua corporis humani, quod non bouini: sic quoque de essentia huius animæ est commensuratio ad hoc corpus, & sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam, sed constituit ipsam humanam. Per hoc enim primò differt anima hominis ab anima bouis: quia illa est proprius actus corporis humani, ista vero bouini. Constat autem, quod idem esse actum proprium corporis humani, & esse substantialem substantialiter commensuratum perfectionem eius. Ita substantialis commensuratio huius animæ ad hoc corpus, non sequitur animam hanc, sed constituit ipsam hanc, est enim hæc anima substantialiter proprius actus huius corporis, vnde hæc anima ab illa primò differt, quia ista est proprius actus huius corporis, illa vero proprius actus alterius, & hoc est quod S. Thome contra Genes. 87.

tradit, & in quæstionibus de anima, & vbiq; de hac re loquitur. Est autem conueniens propositio ista principijs Aristoteli, docet enim in primo libro de Partibus animalium, quod propriæ differentie alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quod tale. Verbi gratia, propriæ differentie animalis non debent esse album & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, quod animal. Stat enim identitas animalis, cum illarum diuersitate: nec debent esse nauigatiuum & volatiuum: quia non diuersificant hæc per se naturam sensitiuam, sed debent esse tale sensitiuum vel tale animal enim in eo, quod animal, cum sensitiuum constet, non diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Vnde cum anima in eo quod talis essentialiter sit actus corporis philosophici proprijs differentijs diuiditur per hoc, quod actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, puta humani proprijs differentijs diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ commensurationibus substantialibus non absolutis à receptiuo: sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolute à perfectibilibus corporibus earum receptiuo. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotistæ) quibus dum non considerant proprias rerum naturas & res suis conceptibus adæquare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferant sententiam, & in eorum numero sunt, de quibus dicitur secundo Cæli text. com. 80. quod quærunt vsque quo non habeant contradicere sibi ipsis.

His Visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

¶ Ad primum dicitur, quod falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc, non tamen eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò: Hæc autem heccheitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodem principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primò est & dependet. Minor quoque est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extra nihil ponitur, vt supra declaratum fuit, &c.

¶ Ad secundum negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ separatæ non distinguuntur formaliter, seu per materiam: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud, omnis distinctio formalis: distinctio enim formalis, cum sit illa, quæ ex principijs diffinitiuo constat, specifica est: Quæcumque enim habent diuersas diffinitiones specie differunt, cum saltem differentias vltimas habeant non easdem, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habent siquidem eandem diffinitionem. distinctio autem formarum cum sit, vnde cumq; inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat, id est, inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de alijs substantijs separatæ, quæ corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sanè intelligatur modo scilicet exposito, quod animæ inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

¶ Ad id quod primò abijcitur, contra dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim, ergo anima prius natura est hæc quam habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat concludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata seu inclinata

q. 3. ad 11. 2. cor. 11. Ge. 6. 7. & 79. 2. de pan. anima.

Alia phy. sci.

Ad prim.

6. p. 4.

Ad secundum.

Distinctio formalis q. sit. Distinctio formarum quæ sit.

clinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quam prius natura debere animæ, quam ipsam actualem vnionem, patet ex eo, quod anima hic per se terminat creationem, & non animam hoc existens: & ex eo quod ineffe præsupponit esse: esse autem particulari tam immediatiore est, quam ineffe. Vnde responsio ibi recitata est bona, cum grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem seu commensurationem formaliter: per vnionem vero actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura inest rei ratio formalis, quam conditio, sine qua non, ideo, &c.

¶ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum, scilicet quod natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secunda parte distinctiua est falsa, scilicet quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigit distinctionem ipsorum. Stat enim quod non præexigit, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quod præexigat illarum specierum distinctionem: sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat leoni, & irrationale conuenit leoni, & repugnat homini, & tñ rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & leonis sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed heccheitas animæ Sortis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo, heccheitas supponit ipsas distinctas: & sic suadebis Scotum vim argumenti sui.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se, dico, quod ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad aliud sed non vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quod potest intelligi non ad aliud, vt ad terminum, non autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolute sunt à termino, & non à subiecto.

¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primò, licet potentiam ad actum secundum. Probationis vero vtraque propositio est falsa: & Maior quidem, scilicet quod necessarium exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor vero, quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex contrarijs est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali vnione.

¶ Dico secundo, quod æquiocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo supra posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aiquid quod reducat ipsam in actu, & cetera. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiue ad receptiuum, &c.

[Et quia in istis substantijs quidditas non est

idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differentia, quamuis earum differentie proprie nobis occultæ sint. In rebus enim sensibilibus, etiam ipsæ differentie essentielles nobis ignotæ sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum, sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentie earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.]

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus Sancti Thomæ, quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas, scilicet genus speciem, & differentiam, & cetera quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionem talem, Intelligentiæ sunt in prædicamento probatque eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligentiæ sunt huiusmodi: ergo, & cetera. Minor supra probata est. Maior vero probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet ad aliud quod genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatum habet? omne autem ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatum, vt supra declaratum fuit: ergo omne tale est in prædicamento. Ex quo corollariè concluditur, quod habent genus, speciem, & differentiam. Addit autem, quamuis occultæ sint nobis earum differentie: vt responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quæstionem an est, & ignorare quæstionem quid est: nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quæ sint illæ, latet: latent autem intelligentiarum differentie secundum se: quia commune est omnibus substantijs habere occultas differentias proprias secundum se: & in hoc conueniunt cum substantijs inferioribus: latent etiam secundum accidentales proprietates, quæ sunt earum passionum, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus noctuæ ad lumen solis, & in hoc differunt à sensibilibus substantijs, quarum propriæ differentie nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causæ nominibus suorum effectuum: vnde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentie quo ad quid sunt, &c.

Q V E S T I O XIII.

Num intelligentiæ sint à nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita.

IRCA hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint à nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita, &c.

¶ In hac q. septem agenda sunt: primò declarabo titulum & intentionem quæstionis, secundò adducebor opinio Auerois: tertio impugnabitur: quarto respondebitur falsi rationibus: quinto declarabitur opinio S. Thome. 6. adducuntur rationes Joannis de Gandauo contra sancti Thomæ septimò eis satisfiet, &c.

Opus. Caiet. Cc Quo

cap. 3. q. 9. 6. 5. 9. 9.

Quomodo commensuratio indiuiduet anima intellectiua.

2. 1. art. 1. 2. 6.

3. 2. 1.

3. contra 5. c. 87.

causamento quam qua illarum differe. re. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

C. 5. par. 3. in. pro.

Hoc eo. 6. parte 2. in. pro.

3. Met. 1. 2. c. 1.

D. fert co gnitio qu d nari: o rōgnitio: ne quiddi taria.

Quod ad primum nota, quod aliud est cognoscere quidditatem seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiuē. Cognoscit enim leonis quidditatem quicunque nouit aliquid eius prædicatum essentiale. Cognoscit autem quidditatiuē non nisi ille, qui omnia prædicata quidditatiua vsque ad vltimam differentiam nouit, &c. Cum autem cognoscamus intelligentias esse substantias & esse intellectuales, & cetera liquet quod earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubium non vertitur, sed quæstio est, an quidditatiuē cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsque ad vltimas earum differentias: & licet quæstio habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, comment. 6. quia tamen non nisi cum Scotistis & auerroistis hic agitur, & Scot. opinio in conclusione non discrepat, vt patet in primo sentent. distin. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hec de primo.

Putat Alexander, Al pharabit Auer patet & hic, Scot pri. di. 3. q. 2. in solutio ne dubii ibidē. mo ti in c. 9. circa medium.

Quod ad secundum Auer. in tertia. de Anima. comment. trigessimofexto. supposita fictione sua in comment. quinto. opinatur, quod intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectibus speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, vt formæ per illum intelligit substantias separatas: & consequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita quod sicut modò per intellectum possibilem intelligimus materiaia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus substantias separatas.

Probat autem intentionem suam duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est, Intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probat illa sic, illa, quorum est vnusq; operatio, ita quod operatio vnusq; communicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia: sed intellectus agentis & primorum intellectuum speculatiuorum est vnusq; operatio: ita quod operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, communicatur primis, intellectibus speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habent sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu potest non solum intelligere, sed facere conclusiones intellectuales in potentia intellectas in actu, vtrunq; ehim experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediatis primis intellectibus: quæ solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notanter dicitur (ita quod propria operatio vnusq; communicetur alteri) quia plures trahentes nauem, ad eandem operationem concurrunt, non tamen sicut materia & forma, nec sicut agens & instrumentum: propterea quia alter alterius propria operatio nem non fortitur. Clarum est autem, quod cōicans operationem suam alteri concurrente ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum, quemadmodum carpentarius sedis factionem ferræ communicat: vel sicut forma ad materiam, sicut calor calefactionem aquæ calidæ communicat. Et licet vtraque pars disuncti conclusi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Commentator secundam partem declarat, scilicet quod prima intellecta speculatiua & intellectus agens se habeant vt materia & forma: & hoc facit declarando, quod intellectus agens, & non solum prima, sed anima intellecta speculati-

ua se habent sicut forma & materia. Manifestat autem hoc sic, Quandoquocumque est aliquod receptiuum aliorum duorum ordinum inter se habentium, id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id verò quod est imperfectius; & minus formale, habet rationem materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectuum speculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter se habentium: ita quod intellectus agens est perfectior & formalior intellectibus speculatiuis: ergo intellectus agens & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinem inter se habentium: quia aliter propositio non esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarum neutra est alterius forma: Cum enim ordinata sunt necessariò verificatur propositio, vt patet, cum aer recipit colorem & lumen. Minor patet ex eo quod intellectum recipitur in intelligente. Intellectus autem possibilis intelligit, & intellectum agentem & intellecta speculatiua & cetera. & sic patet prima propositio.

Secunda propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoque recipit intellecta speculatiua & intellectum agentem in potentia tantum: quandoque partim in actu, & partim in potentia, quandoque totaliter in actu. Ista propositio quò ad intellecta speculatiua est clarissima: intellectus nanque infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum: postmodum verò recipit primorum principiorum notitiam: deinde multarum conclusionum successiuè acquirat notitiam: & sic secundum aliquid est in actu, pura secundam principia: & secundum aliquid in potentia, puta secundum conclusiones, & postremò acquirat omnibus conclusionibus est totaliter, & secundum omnia in actu tam principia, quam conclusiones. His si coniunxeris primam propositionem, illucescet tibi hæc secunda propositio, quo ad secundam partem. Si enim intellectus agens est forma intellectuum speculatiuorum, eadem erit proportio coniunctionis ad intellectum agentem, quæ est inter intellectum possibilem & intellecta speculatiua quo ad hoc, quod sit totaliter vni totaliter & reliquo coniunctus erit: & si partialiter vni, partialiter & reliquo coniunctus erit.

His præmissis formatur prima Auer. ratio sic Omne quod mouetur ad acquisitionem alicuius vt formæ: illa perfectè acquisita, potest operari operatione propria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionem intellectus agentis, vt formæ: ergo illo acquisito, potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agentis est intelligere substantias separatas quidditatiuè, ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substantias separatas: & cum intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequenter nos per intellectum agentem intelligimus substantias separatas & cetera. Maior patet exemplariter, cum aqua mouetur à formæ caloris, acquisito illo potest calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, Quandoquocumque aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formam ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua, & intellectum agentem: quia quandoque est in pura potentia, quòque partim in actu, & partim in potentia, ex secunda propositione ordinè inter se habent.

2. propositio Auer. ibidē circa primum ante finē.

Formatur prima ratio. Auer.

DE ENTE ET ESSENTIA.

habentia: quia mediante intellectibus speculatiuis recipitur intellectus agens: & intellectus agens est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendum intellectum agentem vt formam. Secundò probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis vt finis: ergo vt formæ. Antecedens patet ex eo, quod ipse intellectus agens est efficiens illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis enim à materia idem est efficiens & finis motus: vt Com. 36. 12. Meta. habetur. Consequentia verò patet ex secundo Phy. tex. com. 70. vbi dicitur, quod finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auerrois duodecimo Metaphysicorum in fine. com. 38.

Com. 36. 1. c. 70.

Secunda ratio Auer. ponitur secundo Meta. cō. 1. Si intelligentiæ non essent à nobis cognoscibiles, natura ociosè egisset consequens est falsum. Consequentia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum: non intellectum ab alio, sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu. Et quoniam hæc consequentia cum sua probatione derisibilis à S. Tho. indicatur, propterea quod frustra est quod non potest consequi finem suum: & intelligentiarum finis non est intelligi à nobis: dato enim quod intelligi esset finis earum, sufficit earum intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: non enim sequitur, ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo: sicut non valet, sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioannes de Gandauo in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens, quod Commentator non supponit quod finis substantiarum separatarum sit intelligi à nobis: sed supponitur quod intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cum contineantur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo, quale est in intelligente, debet correspondere naturale passiuum quale est intellectus, aliter potentia actiuæ esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodem illa consequentia: quia etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia, vt dicitur secundo cæli, Com. 21. & ideo sequitur quod intelligentiæ saltem quo ad finem secundarium essent frustræ: & sic natura fecisset aliquid ociosè. Propterea, inquit, consequentia Com. est vicina propositionibus per se notis, & non est derisibilis. Potest adhuc tertio deduci illa consequentia ex dictis Com. 3. de Anima. Commen. 36. vbi examinans rationem Themisti, dicit quod sit intellectus noster est immaterialis, consequentia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Arist. tertio de anima. text. Commen. 7. dicens, quod intellectus excellenti intelligibili apprehensio vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quod immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod intelligere possit substantias separatas. Vnde sic probatur consequentia. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo, quod si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuum est

Com. 23. c. 1. post medium. s. q. 88. ar. 1. ad 1. q. 37. post medium.

Com. 21.

Com. 3. ante medium. c. 1. s. 6. 4. in prin.

T. c. 7.

sufficiens causa sensus tactus, si positum in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quod plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

Quod ad tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primò probatur, quod talis continuatio posita non perducatur intellectum possibilem, vt nobis appropriatum, ad intelligendas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectuum speculatiuorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiuè, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectuum speculatiuorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandoquocumque enim aliquid vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quod habet proportionem ad inferiora, ex hoc non continuatur secundum quod habet proportionem ad superiora. Committitur enim manifestè fallacia accidentis, ex vno alio d concludendo. Id ergo quod continuatur intellectui agenti vt formæ intellectuum speculatiuorum, non ex hoc continuatur ei, vt contemplatiuo substantiarum immaterialium. Minor verò ex Commentatoris dictis habetur, nullum alium modum ponentis in proposito, quo continuatur possibilis cum agente, nisi per intellecta speculatiua: vnde dicit quod cum est in pura potentia ad intellectum agentem: cum verò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum est etiam sicut respectu illius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Secundò probatur, quod posito, quod talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem, nunquam tamen nos ad hoc perducere potest: & arguo sic, Id quod continuatur intellectui agenti, non nisi vt coloratum lumini, & intellectui possibili, non nisi sicut coloratum visui: non potest denominari operans propria operatione luminis, vt visus seu intellectus agentis, aut possibilis. sed homophantasia habet huiusmodi continuationem cum his intellectibus: ergo non potest denominari faciens intellecta, & intelligens substantias immateriales, quæ sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis: non enim potest verè dici, quod coloratum illumineret, aut videat. Minor autem patet ex tertio de Anima, text. comment. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudini datæ, quod homo proprio actu cogitatur spiritualizat phantasmata. Coloratum verò non spiritualizat colores. Quoniam si singulus coloratum in seipso non possit obici oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantum in speculo, quod propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tamen tale speculum obiectum lumini & visui non verè posset denominari illuminans, neque videns. & hæc ratio apparet in ibi demonstratiua: & alijs, si

Quod continuatio intellectus agentis non perducatur intellectum possibilem ad cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium.

Posito quod intellectus possibilis intelligeret quidditatiuè substantias separatas per intellectum agentem: ad huc nos non intelligere minus ipsa. cō. 18. circa medium. cō. 10. in prin. & circa medium. Considera virtutem huius ratio- nis & videbis quantum valde contra eorum rationem. Auerro. soluitur, rationes. Auerro.

Deus concesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendamus. Hæc de tercio.

Ad primam. Quod ad quartum. Ad primam rationem Averrois, dicitur quod Maior est uniuersaliter falsa, si teneatur, ut teneri debet ad hoc, quod intentum concludatur. Debet enim uniuersaliter teneri, nedum subiectum, sed etiam prædicatum hoc modo, Omne quod mouetur ad acquirendam aliquam formam, illa perfectæ acquirita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter non concluderet. patet autem hanc esse falsam, ex eo quod sufficit, quod id quod acquisiuit aliquam formam participet aliquam operationem illius formæ: illam scilicet, quæ conuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Averroem facta, quia scilicet non oportet rem continuatam formæ habenti diuersas propositiones ad inferiora & superiora, ex hoc quod perfecte continuatur ei secundum inferius, quod continuatur ei secundum superius. unde ex hoc, quod intellectus possibilis acquisiuit intellectum agentem, ut formam, licet sequatur quod possit operari operatione intellectus agentis, ut est forma intellectuum speculatiuorum, quia ut sic acquiritur, scilicet formare intellecta in actu, & extendere se ad omnia intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens ut factiuus: non tamen sequitur, quod possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, ut contemplatiuus.

Ad secundam. Ad secundam rationem respondetur negata consequentia, & ad primam probationem dicitur, quod committitur fallacia consequentis à superiori ad suum inferius affirmatiuè: concessio enim quod intelligentia sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continentur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne contentum sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile: eo quod ens, licet sit obiectum adæquatam intellectui nostro extensiuè, non tamen est adæquatam adæquatione mutua intensiuè: & est dicere, quod licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari usque ad ultimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est obiectum adæquatam intellectus nostri. scilicet adæquatione intensiua, solam namque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur, licet enim detur, quod intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

Similiter ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiuè.

Ad tertium. Ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiuè. Ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiuè.

cundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Ex qua differentia Arist. ibi dicit oriri, quod sensus post excellentem sensibilem sensatū debilitatur: intellectus autem post excellentem intelligibilem intellectū non alteratur, magis potest intelligere alia, quod intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre, ergo potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, quod illas non possit comprehendere, quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatum, qui bruitur in umbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

Quod ad quintum ponenda est opinio San. Thomæ ex prima parte. q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse hanc conclusionem, Anima humana corpori coniuncta non potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales, quæ ad præsens dupliciter probatur. Primo sic, Intellectus existens in potentia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest intelligere quidditatiuè substantias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum enim prædicati infert oppositum subiecti. quod enim potest intelligere substantias separatas quidditatiuè, non est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, quoniam substantia separata non sunt abstracta à materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima. text. comment. 17. ubi dicitur, quod intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest fieri.

Secundo probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus coniunctus corpori, non potest quidditatiuè illas cognoscere: consequentia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedens verò probatur ex eo, quod effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuam suæ causæ ducere. Vel per modum similitudinis: sicut effectus uniuoco cognito, eius causam quidditatiuè cognoscimus: propterea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo clarum est nullum sensibile posse perducere ad substantiarum immaterialium naturas, eo quod differunt non solum specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionem suæ causæ non per modum similitudinis, sed per hoc, quod demonstrat totam virtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animæ intellectiua: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valent ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis, ut materiales conditiones earum cuiusque ostendunt: igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substantiarum materialium, quæ causæ uniuersalissimæ sunt, peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

Quod ad sextum contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gan. in tertio de Anima, multipliciter.

Et primo contra istam particulam in conclusione positam coniunctam corpori. Nulla forma impeditur à sua nobilissima operatione propter unionem eius ad propriam materiam: sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio per se.

Opio, 5. Th. 1. pt. 1. q. 88. & 3. contra. Gen. c. 45. & 2. Meta. circa text. com. 11.

T. 6. 17.

Ioan. de Gan. de Anima. ante med. diu. Prima. Cap. 9.

Secunda.

Confirmatio.

Tertio.

T. c. 146.

1. par. q. 8. r. 1. & 9. 89. ar. 2. c.

operatio animæ humanæ, ut patet primo & decimo Ethicorum. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter unionem ad corpus non impeditur à speculatione substantiarum immaterialium.

Præterea ad idem, Anima humana aut nata est intelligere substantias separatas per suam substantiam, aut per speciem influxam, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suam substantiam, cum substantia eius per unionem ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptam, unio ad corpus iuuabit: si per speciem influxam, queritur quomodo unio ad corpus impedit, aut non permittit talem influxum fieri: hoc enim non videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei non impeditur à corpore, nisi corpus habeat contrariam dispositionem dispositioni requisitæ ad eius generationem. Verbi gratia, quia color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc ut recipiatur in eo, nullum corpus impedit generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ contraria est diaphaneitati, modò corpus humanum nullam habet dispositionem contrariam dispositioni quam exigit receptio speciei intelligibilis in fluxu, ut patet: ergo. Et confirmatur ratio sic. Bonum simpliciter alicuius naturæ non impeditur propter bonum simpliciter eiusdem naturæ. Quod, n. impedit bonum simpliciter alicuius naturæ est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarum immaterialium quidditates est bonum simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur per unionem ad corpus, cum hoc sit ei etiam bonum simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis San. Thomæ sic, Isti dicunt quod cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quod quidditas, aut diuersum. Si diuersum: ergo utrunque sub nostra cadit cognitione, quicunque enim cognoscit diuersitatem aliorum, cognoscit extrema illius diuersitatis, ut dicitur secundo de Anima. text. comment. 146. Si idem, ergo cognito vno cognoscitur & reliquum.

Si dicatur quod cognoscimus illas quidditates sed non perfecte, contra. Primo quia hoc repugnat duobus dictis Tomistarum, quorum primum est, quod nos non intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Secundum est, quod cognoscimus esse illarum non quidditates: Ex primo arguitur sic, Homo non intelligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequentia per locum à toto in modo ad suam partem negatiuè. Ex secundo dicto arguitur sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur à nobis nisi imperfectè: ergo cognitionem etiã imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si enim utrunque imperfectè cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterum affirmatur: secundo probatur, quod responsio in se sit falsa sic, Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfecte sicut à seipsis cognoscuntur: & hoc non: quia hoc est ridiculum vertere in dubium; aut quia nescimus eas perfecte debita nobis secundum nostram naturam: & hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc conuinci potest. unio nanque ad corpus hoc impeditur non potest, ut probatum est. Hæc de sexto.

Quod ad septimum pro responsione ad hæc argumenta prænotandum est, quod secundum doctrinam San. Thomæ prima parte, q. 88. & 89. inter cognitionem animæ coniunctæ & separatæ hoc interest, quod coniuncta sicut habet modum essendi, concernendo corpus, ita habet modum intelligendi: conuertendo se ad

phantasmata: ita quod ex firmitate modi operandi ad modum essendi, sit ut anima coniuncta sit conuersa ad phantasmata secundum intellectum possibilem: ut passiuum ad actiuum: adeo ut non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autem à corpore, sicut habet alium modum essendi absque corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi, ut etiam ex conformitate modi operandi ad modum essendi fiat, ut anima separata conuertatur secundum intellectum ad superiora ut actiua, ut ab eis influxum specierum recipiat, utpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantasmatis non alligata.

Ex hoc autem oritur alia differentia, quod scilicet anima coniuncta non potest substantias immateriales cognoscere, nisi per species à sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatis. Separata verò potest illas per species proprias cognoscere, cum conuersa iam sit ad superiora.

Nascitur quoque ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei & uniri corpori propter melius: quia scilicet cognitio, quam habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingens usque ad ultimas rerum differentias. Cognitio autem, quæ separata ex speciebus influxus sortitur, confusa est, & in communi res notificat. Cum enim anima naturaliter sit pars hominis, naturalè modum intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phantasmatis intelligere, & non per species influxas: hic enim modus intelligendi naturalis est in intelligentijs ex sua natura. & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per species influxas habent: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiam habere potest perfectam, species enim influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Est hic modus superioris ordini conaturalis & proprius, & animæ non conuenit nisi per quandam defectiuam participationem. Cum sit præterea talis inter substantias intellectuales ordo, quod proximiores sunt primæ omnia per solam suam substantiam intelligendo penetranti, eo per uniuersaliores species rerum notitiam perfectam naturaliter capiunt: ultima inter eas anima, scilicet intellectiua ex natura sua, adeo dearticulatas exigit species, ut singularum quidditarum singulas oporteat habere similitudines, propter quod & corpori vnitur, ut eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cum per species superiores quales sunt influxæ, intelligere tentat, opprimitur quodammodo, & confusam tantum notitiam habet, sicut discipulus uniuersales conceptus præceptoris apprehendere non valens absque distincta cognitione remanet. Huius autem signum est, quod inter homines, qui sunt per speciem ingenij, statim propositis principijs, ad conclusiones sese conferunt, & ex eisdem principijs multas conclusiones speciales deducunt. Hebetis autem ingenij non nisi principijs applicatis à præceptore ad singulas conclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis materialibus distinctam percipiunt veritatem.

Ex his iam potes intelligere, quod anima nec coniuncta nec separata quidditatiuam cognitionem substantiarum immaterialium habere naturaliter potest: & quod plus est, habes ex his, quod anima separata per species influxas nec bonem nec lonè quidditatiuè cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturam in communi nouit. Vbiunque autem alibi inuenies à San. Thomæ dici, quod anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, & recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam

Differunt anima separata & coniuncta. Primo.

Secundo.

Tertio.

cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad primam. Ad rationem igitur primam dicendum est quod licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio animae intellectivae: intelligere tamen eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Ari.

Cap. 9. in 1. aut 10. Ethic. dixit oppositum: imo quae questio mota ab ipso in tertio de Anima tex. c. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit enim felicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibili, quae questio; sit illa. Similiter dicitur ad secundam, quod unio animae ad corpus non impedit cognitionem quidditativam substantiarum immaterialium: quandoquidem illa animae secundum omnem naturam statum est impossibilis. Quod si haec duae rationes formentur ad concludendum animam unitam posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium, qualem per earum species separata habet. Respondeatur ad primum negando, quod intelligere substantias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio animae, licet sit nobilissima secundum quid: maiorem enim perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substantias sensibiles distincte, & quidditatiue: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quam intelligere ea in confusio: licet sit secundum quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc quod est per earum species & immaterialiori modo. Vnde dico, quod non inconuenit animam nostram impediri ab operatione nobilissima secundum quid propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex unione ad propriam materiam: vnde non sequitur vnione esse praternaturalem, sed naturalissimam, utpote: propter perfectionem suam simpliciter: & praesertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi praternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

Ad secundam. Ad secundum dicatur, quod impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc, quod modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmata: naturalis enim conuersio animae ad phantasmata est impeditiua conuersionis ad superiora. probatio autem contra hoc nihil facit: contingit enim alio modo impedimentum dari: ut iam patet. Ad confirmationem dicitur, quod minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum animae secundum quid, & non simpliciter: vnio vero ad corpus cum sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

Ad confirmationem. Ad tertiam dicitur, quod siue esse & essentia distinguantur, siue sint idem, non variatur propositum: in Deo enim sunt idem, & in alijs intelligentijs distinguuntur, & tamen eandem de vtriusque proferimus sententiam, dicentes quod cognoscimus esse, non quidditatem. Responsio ergo ibi data vera est: quia dicitur, quod cognoscimus quidditatem imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarum. Non quidem primo, quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quacunque cognitione: vnde non valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

Ad tertiam. Secundo autem dicto nullatenus aduersatur. Cum enim dicimus, quod cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripatericis sermonibus, intendimus, quod scimus de illis terminare quae questionem an est, quae de esse quaerit: & quod nescimus de eis terminare quae questionem quid est, quae quidditatem scrutatur: & si secundum aliquod praedicatum quidditativum terminare illam nouerimus: notitiam illam (quia & non quidditativam vocamus) sequentes Arist. vestigia, qui notitiam rei per communia, notitiam quia, in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate Thomistis in proposito, quae affirmatur de esse: quia notitia de propria quaestione quidditatis non haberi dicitur. notitia vero de propria quaestione ipsius esse non caremus.

Secundo. Ad vltimum, quo probatur, quod responsio sit falsa in se: dico, quod ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere: quia non quidditatiue potest eas apprehendere, & magis imperfecte in hac vita, quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibi ipsis tantum conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, quod conuenit solis intelligentijs, conueniat alijs: necessarium tamen est dubitare, an cognoscere eas quidditatiue sibi solis, an etiam animae nostrae conueniat, quod secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, non voluntarie, sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnium animae animam ad sensibilia conuertit: ut declaratum est, &c.

[Hoc tamen sciendum, quod non eodem modo sumitur genus & differentia in illis substantijs & in substantijs sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quod est materiale in re: differentia vero ab eo, quod est formale in ipsa. Vnde dicit Auic. in principio libri sui de Anima, quod forma in rebus compositis ex materia & forma est differentia simplex eius, quod constituitur ex illa. non autem ita, quod ipsa forma sit differentia, sed quia est principium differentiae, ut idem dicit in sua Metaphy. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, quod est pars quidditatis rei, scilicet a forma. Cum autem substantiae spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed a tota quidditate: & ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentiae sunt compositae ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamen differenti: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate, & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, in quantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.]

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantijs immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia, quae est altera pars compositi specifi- ci, forma reliqua pars: tota quidditas ut habet rationem perfectibilis vltiori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet vltimam perfectionem formalem, verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, in quantum est substantia: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per rationale, & cetera. Aduertes etiam hominem, in quantum est rationalis naturae, quae est vltima eius perfectio formali. Hac autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quod & materia, quae est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimode tamen. Forma vero, quae est pars & ipsum totum, ut posteriori

Genus sumitur a toto composito: & parte materiae. Differentia sumitur a toto composito & parte formali. In quibus in separatis substantijs sumitur non a materia, sed a tota essentia ut alteri assimilatur: differentia vero ab eadem ut ab altera diuersa est, non autem a forma quae sit altera pars compositi. Quinto Met. 5.6. In prius. Nota quod in substantia composita per se peritur.

rioni perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletas; ac in potentia rei naturam explicet, totumque; secundum id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia merito a toto, secundum quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & aduere genus totumque; secundum posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto secundum quod perfectum est, & a forma differentia sumitur. Diuersimode vero fundant genus & differentiam partes ipsae rei, materia scilicet & forma: & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus a tota essentia, ut habet rationem perfectibilis, tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipso: a materia vero tanquam a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia, secundum vltiorem perfectionem tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipsa: a forma autem, ut a radice sui formalis significati: non enim materia, quae est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo ut substantia, ut animal generis denominationem sortitur, ut corporeus ut rationalis differentiae denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Arist. 7. Met. tex. commen. 33. dicitur, quod sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. com. 9. inueniens genus sumi a materia, & differentiam a forma. Praeterea, & Com. secundo caeli c. 49. ait, quod si corpora caelestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia a tota essentia sumuntur, ut a re significata nomine primae intentionis, & denominata nomine secundae intentionis, & non a parte: illustres viros dicere quandoque quod genus non sumitur a materia & differentia non sumitur a forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quae cum ita sint in substantijs materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam, a forma, quia carent his partibus: vnde restat, ut a tota essentia tam genus, quam differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. ut in littera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quod differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non compositarum, non: & vocat differentiam simplicem eam quae non a toto radicaliter, sed a parte eius exit: quae simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantijs immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiae in aliquo praedicato quidditatiuo. Differentia vero sumitur a tota essentia secundum id, quo vna differt substantialiter ab alijs: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quae quantum aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quod vna altera propinquior est actui puro, & plus a potentialitatis natura recedit.

Ad maiorem horum intelligentiam altius exordendum est. Sciendum est nanque, quod aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea

quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneae naturae a natura generis cuius est diuisiua formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem, & ponit ipsam in determinato gradu entis: illo scilicet quem explicat. vnde 8. Met. c. 10. species numeris assimilatur: eo quod, sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita ut non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie, ut 10. Met. tex. com. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Arist. quod si debeat diuidi figura, differentiae eius non erunt habere angulos aequales duobus rebus. & habere angulos aequales multis rebus: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem vero formaliter ut speciosissima segregentur.

¶ Si autem loquamur de genere & differentia: ut applicantur ad substantias materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actuatiorem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidunt generi & differentiae ex eo, quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quod significat naturam sensitivam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiva habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, in quantum est genus, quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiva esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet ratiocinativam perfectionem essentialiter determinatiuam naturae sensitivae. Sed quia gradus intellectiuis habet quod determinet sensitivam ex eo, quod anima intellectiva est forma corporis: ideo accidit huic differentiae, scilicet rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia, si perfectior ratiocinativa determinaret sensitivam, in aliquo: eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter dicitur, quod sumitur genus ab eo, quod materiale potius quam a materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale potius, quam a forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitae entitatis non sit: consequens est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communis, quae determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo vero, quod simplex est seipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiae in substantijs materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, Opu. Caict. Cc 4 quod

quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneae naturae a natura generis cuius est diuisiua formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem, & ponit ipsam in determinato gradu entis: illo scilicet quem explicat. vnde 8. Met. c. 10. species numeris assimilatur: eo quod, sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita ut non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie, ut 10. Met. tex. com. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Arist. quod si debeat diuidi figura, differentiae eius non erunt habere angulos aequales duobus rebus. & habere angulos aequales multis rebus: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem vero formaliter ut speciosissima segregentur.

¶ Si autem loquamur de genere & differentia: ut applicantur ad substantias materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actuatiorem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidunt generi & differentiae ex eo, quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quod significat naturam sensitivam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiva habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, in quantum est genus, quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiva esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet ratiocinativam perfectionem essentialiter determinatiuam naturae sensitivae. Sed quia gradus intellectiuis habet quod determinet sensitivam ex eo, quod anima intellectiva est forma corporis: ideo accidit huic differentiae, scilicet rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia, si perfectior ratiocinativa determinaret sensitivam, in aliquo: eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter dicitur, quod sumitur genus ab eo, quod materiale potius quam a materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale potius, quam a forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitae entitatis non sit: consequens est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communis, quae determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo vero, quod simplex est seipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiae in substantijs materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, Opu. Caict. Cc 4 quod

T. c. 10.

T. c. 24.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

q̄ genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constitutiuā illius in certo gradu entis, licet nō saluetur id quod est per a. e. idens, scilicet q̄ genus sumatur à materia: differentia verò à forma.

Ad profundiore huius rei perscrutationem notanda sunt tres propositiones. Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter à suo esse, habet plura prædicata quidditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista. Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quod tantò vnumquodque est actualis quò appropinquat ad esse: & tantò est potentialius quanto remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ. Sortes distinctus realiter à suo esse existentia hæbet plura prædicata quidditatiua, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Sortes inquantum substantia, valde elongatur à sua existentia: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quòd sit substantia, sed etiam quòd sit corpus. Cum autem acceperis Sortem inquantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit, non solum quòd sit substantia corporea, sed etiam quòd sit viuens. Et cum consideraueris Sortem vt viuum videbis, magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum q̄ sit substantia animata, sed etiam quòd sit animal. Et cum inspexeris ipsum, inquantum animal. proximior ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, q̄ exigitur ad hoc, q̄ Sortes sit non solum q̄ sit substantia animata sensibilis, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cum autem consideratus fuerit vt substantia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentia suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, quòd sit: licet requirantur causæ extrinsecæ & proprietates indiuidualis, vt conditio existentis. Patent autem adducta prædicata ita se habere, q̄ semper id quod propinquius se habet ad existentiam, comparatum ad remotius se habet vt actualis ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad viuum, viuam ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequenti id, quod proximus est ipsi esse, est actualius: illud verò quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet vtraque propositio exemplariter.

¶ Ratione autem probo, cum enim esse sit actualissimum omnium, quæ sunt in re, & tantæ actualitatis, vt non nisi completæ essentia actus proprius sit, ad hoc quòd essentia eius receptiuum fiat, oportet intrinsecè completam & determinatam esse, sicut ad hoc quòd aer recipiat lumen oportet prius, quòd perficiatur à diaphaneitate: terminatur autem, per fitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quanto prædicatum quidditatiuū erit magis essentia determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, quòd sit receptiuum propriū ipsius esse. Et per oppositum quanto prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuum essentia: tantò minus eam appropriat ad hoc, q̄ capax sit ipsius existentia: & quia vnumquodque quanto est propinquius actualissimo, tanto est actualius, & quāto remotius ab illo, tantò est potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, quòd propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò, potentialius.

His duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet quòd genus sumitur ab eo, quod est vt potentiale. Differentia verò ab eo, quod est vt actualis: conficietur regula generalissima, quòd genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existentia. Differentia enim vltima cum sit constitutiuā speciei, & proprium illi interentia gradum donet: vltimum complementum ipsius essentia est, ad hoc quòd sit. Ultra eam enim (vt iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complementum intrinsecum expectat, vt sic. Genus quoque generalissimum cum essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: vt pote determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, vt esse suscipere possit. Genera verò & differentia intermedia ab intermediis sumuntur (& propter hoc dicitur quòd definitio explicat definitum à prima potentia vsque ad vltimum actum) includit siquidem primum genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vsque ad vltimam differentiam, quæ est actus vltimò determinans & perficiens ipsam, vt esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quod secundum interius perscrutantes differentia est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendimus, quòd genus & differentia sumantur ab esse actualis existentia, scimus enim definitiones abstrahere ab esse: sed intendimus, quòd genus & differentia sumuntur (vt verbis San. Tho. vtamur) ab ordine ad esse actualis existentia. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat vt receptiuum ab ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secundum hæc habes vnde in intelligentijs, substantijs materialibus, & accidentibus sumantur genus & differentia, vt facile est cui libet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, non potest concipi vt elongata ab existentia, vel propinqua illi. Vnde sufficiens causam San. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare Deus nō sit in genere, & intelligentia sint in prædicamento: quia ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

[Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem, sicut albus, & minus albus, in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictū est enim, q̄ differentia in intelligentijs sumuntur à diuersis perfectionis gradibus, quibus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic, Quæcunque differunt secundum actum perfectum, & minus perfectum, differunt solum accidentalibus differentiis: intelligentia differunt non nisi secundum magis & minus perfectum, ergo differunt solum accidentalibus differentiis. Processus bonus: conclusio vero est falsa: ergo altera præmissarum, non Maior, vt probabitur: ergo Minor, quæ est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & minus

Regula generalis a quo sumitur genus & differentia

Ca. de differentia

Probantur ratione istæ secundæ propositiones

T. c. 27.

Cap. 30

In libr. diuisionum. Cap. 3.

Cap. 5.

non variant speciem: albedo enim perfecta, & minus perfecta vnius speciei sunt, quæcunque autem sunt eiusdem speciei accidentalibus solum differentiis distinguuntur, cum in omnibus essentialibus conueniant. Hanc obiectioem excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus perfectum possunt attendi, vel penes modum habendi aliquam formam vnam simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus, primo modo non variant speciem, sed secundo modo: quæcunque enim ita se habent, quòd secundum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero, vt sic distinguuntur, vt patet de albo vt 4. de albo, & 6. Ea verò quæ diuersos gradus perfectionis non eiusdem formæ sed plurium formarum suscipiunt, essentialiter, seu specificè distingui necesse est, vt patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obiectioem, quòd primo modo Minor est falsa, secundo modo Maior. Cuius probatio ideo videtur sine additione vulgata, quia comparatio denotata per ly magis, & minus non fit proprie nisi in anatomia specie, vt dicitur septimo Phy. in com. 27.

[Nec iterum est necessarium, vt diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, vt Philosophus dicit, in vndecimo de Animalibus.]

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obijcitur enim contra idem dictum sic, Vbiunque sunt verū genus & veræ species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in intelligentijs inuenitur verum genus & veræ species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras. Conclusio est contra diuisionem supra assignatam, quam dictum est, Genus intelligentiarum descendit ad suas species per magis perfectū & minus perfectum: quæ non sunt veræ differentia. Maior verò probatur ex eo, quòd vbi verum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiones ipsius generis, & specierum constitutiuas differentias: ex eo autem quòd diuisio est secundum artem debet esse bimebris, vt Boetius testatur. Hæc obiectioem excludit S. Tho. dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Arist. sententiam in 2 libro de Animalibus.

¶ Ad cuius euidenciam notandum, quòd cum veræ differentia appellentur differentia positia non extraneæ contraria inter se conuertibiles cū his quorum sunt differentia: vt ibi dicit Arist. ca. 3. Genus illud, quòd plures duabus speciebus continet, in mediæ non potest diuidi duabus veris differentiis diuidendum erit potestatem eius euacuatibus, oportet quòd diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimebris, si enim diuisione bimebris partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non veram: erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal immediatè contineat hominem, bouem & leonem, oportet tribus veris differentiis diuidi vel altera vera, puta rationali: aliter non vera, sed priuatiua cōmuni reliquis duabus, puta rationali. Quia igitur inueniuntur aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediatè sub aliquo communi formaliter diuisibili: ideo dicitur, quòd impossibile est vniuersaliter, quòd omnis diuisio fiat per duas differentias veras, & hoc in proposito nostro accidit. Cum enim intelligentia careant genere subalterno, vt S. Tho. in tractatu de Natura generis, cap. 1. testatur, eo quòd perfectio earum ex pluribus coniunctionibus differentiarum non confurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus

commune & differentia, omnes immediatè sub vno genere continebantur: & sic genus earum, si veris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: quòd sibi partita diuisione contrahendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiam descendere potentis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentia in litera assignata: scilicet magis perfectum, & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectioem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetij verò dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimebrem reduci, nō tamen dicit, quòd omnis bimebris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

[Tertio modo inuenitur in substantijs compositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & finitum propter quod & ab alio esse habet & iterum natura, vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finita & superius, & inferius, & in eis iā propter diuisionem materia signata possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substantijs, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.]

¶ In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum compositarum. Primum est, quòd esse earum est limitatū: quia habent illud ab alio vt pote distinctum realiter à se: & per hoc primò distinguitur à primò ente, cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

¶ Secundum est, quòd essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, & hic, & nunc determinata: sicut formale per suū materiale.

¶ Tertium, quòd ex istis duobus corollarie sequitur, est quòd sunt finita superius & inferius. Superius quidem quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quòd vt superius respicit terminatur. Inferius verò, quia recipiuntur earum formæ in materia, & ipsæ ad hoc, & illud terminantur, quæ respiciunt vt inferius: per hoc quòd in his, & illis conditionibus materialibus recipiuntur tãquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quòd essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadē specie propter materia signata diuisionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentijs in secundo ordine positis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

C A P V T V I I.

Quòd accidentia habeant essentiam in completa ostendit. Varia item accidentia distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

Nunc autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantijs, dictum est. Et quia vt dictum est, essentia per definitionem significatur, oportet quòd eo modo habeat essentiam, quo habent definitionem. Definitione autem habent incompletam, quia non possunt defini, nisi,

Cap. 4.

Ca. 1. & accidentia habet essentia incompleta.

niri, nisi ponatur subiectum in eorum diffinitione: & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se à subiecto, sed sicut ex forma. & materia relinquunt esse substantialia, quando componitur: ita ex accidente & subiecto relinquunt esse accidentia, quando accidens subiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia, quia in diffinitione formæ substantialis oportet, quod ponatur illud, cuius est forma, & ita diffinitio eius est per additionem alicuius, quod extra eius genus est: sicut & diffinitio formæ accidentalis, ut etiam in diffinitione animæ ponitur corpus à naturali, qui considerat animam solû, in quantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidentales tantum interest, quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo, cui aduenit, ita nec illud, cui aduenit, scilicet materia: & ideo ex ea coniunctione utriusque relinquuntur illud esse, in quo res per se subsistit & ex eis efficitur vnum per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquuntur essentia quædam. Vnde forma, quamuis in se considerata non habeat rationem completam essentia, tamen est pars essentia completa. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens, quod superuenit: & ideo accidens superueniens ex coniunctione sui cum eo, cui superuenit, non causat illud esse in quo res subsistit, per quod res est ens per se: sed causat quoddam esse secundum sine quo res subsistens intelligi potest esse: sicut primum potest intelligi sine secundo, vel prædicatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit vnum per se, sed vnum per accidens, & ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quædam, sicut ex coniunctione formæ cum materia, propter quod accidens neque rationem completam essentia habet, neque pars completam essentia est: sed sicut est ens secundum quid, ita & essentiam secundum quid habet.

In hoc tractatu tertio, unico capitulo contento, determinatur de accidentibus, ut nihil sub latitudine entis intratum remaneat. Diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur in secunda verò diuersitas accidentium à substantia, & inter se: in tertia autem, quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusionem: Accidentia habent essentiam incompletam. Probarur sic, quæcunque habent diffinitionem incompletam habent essentiam incompletam: accidentia habent diffinitionem incompletam, ergo. Maior patet ex eo, quod essentia est id quod per diffinitionem significatur, ut dictum fuit in principio libri. Minoris probatio est: quia quæcunque diffiniuntur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiam, habent diffinitionem incompletam, diffinitio enim talium non completur per intrinsecam, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiam: oportet igitur in eorum diffinitione poni subiectum, ut dicitur septimo Meta. text. Comment. 15, ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

Ad euidenter manifestandam. Minorem, S. Thom. in litera comparat accidentia formis substantialibus per convenientiam, & differentiam, inde enim clare patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam.

Conuenire autem accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primum in hoc, quod neutrum eorum

habet esse absolutum à subiecto inde pendens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali coniuncta materiae fuit esse commune utriusque ita ex coniunctione accidentis, cum subiecto relinquuntur esse commune utriusque: ex coniunctione enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

Secundò conueniunt in hoc, quod neutrum eorum habet essentiam completam: quia essentia utriusque essentialiter ad aliud refertur, ut receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua materiae: & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

Tertio autem, in quo conueniunt est, quod neutrum eorum habet diffinitionem completam proprijs terminis, sed per additamentum, sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum, quod est extra eius genus: ita in diffinitione formæ substantialis oportet ponere receptiuum, materiam scilicet, quæ est extra eius genus proprium. nam genus formæ est actus (ut patet secundum de Anima) materiam autem, cum ens diuidatur in actum & potentiam, sub potentia contineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formæ, huius signum est, quod fecit Arist. diffiniendo animam, dum posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicum, quod propria materia est animæ in eo, quod est corpus physici perfectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ non ponitur materia, cum sit forma substantialis sed corpus physicum. hoc enim ideo est: quia physicus non considerat animam ut formam substantialem, sed ut animam, quæ ut sic, corpus physicum præexigit tanquam propriam materiam. Hinc habes, quod considerare animam intellectiuam ut sic, secundum suam completam quidditatem non est opus physici: ut etiam tradit Arist. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

Differunt autem in quinque. Primum, quia receptiuum formæ substantialis non habet esse per se sine esse formæ. est enim in hoc conforme suæ formæ, sicut enim forma substantialis non habet esse præter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse præter suam formam, receptiuum verò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius differentia ratio est, quia receptiuum formæ substantialis est ens in pura potentia. receptiuum verò formæ accidentalis habet esse in actu.

Secundò verò differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione verò formæ accidentalis ad subiectum fuit esse, quo res secundum quid est. Et hæc differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fuit, primum est: & per oppositum, ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet, per adaptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter. hoc enim præhabet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo. pot enim substantia ab accidente separari, ut dicitur septimo Met. text. com. 4.

Tertio differunt: quia ex compositione formæ substantialis cum suo subiecto fit vnum per se. Ex compositione autem accidentis cum subiecto non fit vnum nisi per accidens. Oritur autem hæc differentia ex secunda: ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quod vnum simpliciter fiat quo res fit per se vna, ens enim sequitur vnum. Ex eo verò, quod subiectum & accidens duo esse habent, vnum per se facere non possunt

Conuenientia formæ substantialis & accidentalis.

T. c. 5. ut ibidem patet. Secundo de anima. T. c. 6.

Differentia inter formam substantialem & accidentalem.

T. c. 16.

et per 6. et per 2.

Primum dubium.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

possunt eadem ratione: quia, scilicet vnum sequitur ens: non enim potest esse quod vnum per se sequatur ens per accidens.

Quartò differunt: quia ex coniunctione formæ substantialis cum materia resultat essentia quædam tertia, scilicet entitas. Ex coniunctione verò accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autem hæc differentia ex tertia: cum enim essentia fit id quod per diffinitionem significatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet esse vnum per se secundum Arist. septimo Met. text. com. 16. ex eo quod ex accidente, & subiecto non fit vnum per se: habetur quod nec essentia aliqua resultat: & per oppositum: ex eo quod ex forma substantiali & materia vnum per se fit, essentia tertia resultat.

Quintò differunt: quia forma substantialis est non fit essentia completa: est tamen pars completa essentia. Accidens verò non est essentia completa, nec pars essentia completa. Sequitur autem hæc differentia quinta ex quarta. si enim ex forma, & materia fit essentia quædam, tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente, & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completa essentia pars poni potest: & sic accidens incompletum & secundum quid est ens, ac consequenter incompletam essentiam & diffinitionem habet.

Nec temoueat, quod formam substantialem non absolutam à receptiuo, & esse non habere sine materia modò dicatur, & superius dictum sit animam intellectiuam independentem à materia, & separatam ab illa secundum rem remanere: hoc enim est simpliciter verum: ad verificationem autem eius, quod modò diximus, sufficit animam intellectiuam esse essentialiter materiae informatiuam: & tali modo ab illa inabsolubilem secundum esse quidditatum, ut eius diffinitio ostendit, & quod forma substantialis ut sic, non habeat vnde secundum esse actualis existentiæ à materia absoluatur & inde pendens sit: licet alium se alicui formæ substantiali hoc in sit, puta ex hoc quod est intellectiuam: loquimur enim de forma partis substantiali ut sic.

Circa hæc supradicta multa sunt dubia. Circa secundam, non conuenientiam dubitatur, an sit verum, quod ibi dicitur, quod essentia accidentales essentia liter non sunt absolutæ à receptiuo.

Et hæc dubitationem comitatur alia, circa tertiam conuenientiam, an scilicet accidentia necessario per subiectum diffiniantur.

Occurrunt quoque quæstiones circa differentias assignatas, & prima quidem habet dubitationem de utroque membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis pura potentia tantum actus sit.

Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.

Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant propriam existentiã distinctam realiter ab existentia substantiali.

Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.

Istas sex dubitationes si diffusè tractare velle mus, propositi limites exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

Q V A E S T I O XV.

Num inhaerentia aptitudinalis sit de essentia accidentis.

Circa primum dubium declarato titulo primò. adducitur opinio Scoti, secundo S. Thom. ter.

tiò respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab alijs, cum quaritur, an inhaerentia aptitudinalis sit de essentia accidentis.

Scotus in quarto senten. dist. 12. quaest. 1. decidit hæc quæstionem, quo ad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem: aitque tales, qui hoc vertunt in dubium, quid nominis ipsius inhaerentia ignorare, contentusque est vnica ratione ad probandum, quod impossibile sit inhaerentiam quamcumque esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutæ: omnis inhaerentia est relatio, ergo nulla inhaerentia est de conceptu formali rei absolutæ.

Aliter hæc ratio formatur ab eodem, sic. Id quod est essentialiter ad se, non includit in se essentialiter respectum secundum Augustinum, septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum. inhaerentia autem respectus est: ergo.

Ab alijs autem confirmatur eadem ratio sic. Omne quod relatiue dicitur est aliquid præter relationem: fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiue dicitur inherens: ergo est aliquid absolutum præter inhaerentiam.

Præterea, inhaerentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate, & cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferiori conceptu entis: & superior illis nouem generibus scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus: nouem genera accidentium generalissima non erunt. habent enim superueniens genus.

Thomistarum autem sententia est inhaerentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

Sciendum est enim aliquid esse absolutum, vel respectiuum dupliciter, scilicet à subiecto, & à termino. Absolutum enim à subiecto ens, est id quod non est natum recipi in alio, ut substantia. Respectiuum ad aliud, ut subiectum est id, quod essentialiter natum est recipi in alio, ut omne accidens. Absolutum à termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, ut substantia, quantitas & qualitas. Respectiuum ad aliud, ut terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentibus vocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non ut receptiuum, vel causam efficientem aut finalem aut formalem, sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus quod vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum, eo quod ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur, respicit essentialiter aliud: sed ut subiectum, vel materiam, vel formam, & huiusmodi, sic enim materia essentialiter respicit formam, & econtra, ut de commensuratione animæ intellectiuæ supradictum est. cum ergo inhaerentia aptitudinalis importet

Opl. Sco.

4. d. 12. q. Vnica ratio Sco.

Confirmatio aliorum

Tertia confirmatio.

Opl. Thomistarum.

6. q. 13.

portet respectum ad aliud, ut receptivum, ipsammodo de genere relationis sed identificam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhaerentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo, quod est respectus: imò ex hoc, quod accidens absolutum non a subiecto est, licet a termino: sequitur quod de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhaerentia aptitudinalis explicat.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostendit ex eo sicut est ad constitutivam relationem: ita esse in constituit accidens univiale. Contrahitur enim ens per esse in, ad novem genera accidentium, & ideo sicut ad, est de essentia relationis: Ita in, est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento predicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo, quod nisi aptitudinalis inhaerentia esset de essentia accidentis, posset completa diffinitio ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhaerentia in eius diffinitione posita, quod est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhaerentia aptitudinalis explicat: aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S. Th. q. diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

¶ Ad primum autem in oppositum dicitur, q. Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus, quia non vidit differentiam inter respectum in, & ad. respectus enim in, non est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat, ut terminus; sed ut receptivum illius. & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum, ut terminus: ut ex dictis patet.

¶ Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quam ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem inhaerentiam esse relationem.

¶ Ad ultimum negatur consequentia: dicitur namque, quod esse in est diversarum rationum in predicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad novem genera accidentium, sicut & ens ad omnia genera.

¶ Ex his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto. dist. 12. ita quod vnanimiter fatetur: mur accidens non posse complete diffiniri absque additione subiecti, ut nunc nunc est probatum: quod plenius inferius patebit, cum declaratum fuerit, vnde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Aristot. in 7. Metaph. tex. Com. 15. & 17.

¶ Tertia dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

Q V A E S T I O X V I.

Num dimensiones interminatae procedant formam substantialem in materia, opinio Auer. de Substantia orbis. cap. 1. col. 2. primo Physic. c. 6. & 4. Physico. cap. 25. primo ratio.

¶ Vartam vero, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus, non omnino præ-

termittendam duco. In quæ tria agenda sunt. primo, recitabitur opin. Auer. secundo ponetur opin. Sanctus Thom. tertio respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Sciendum est quo ad primum, Auerroem in libro de substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, quæ est pura potentia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectivè in ente in actu.

¶ Moveretur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est, Dimensio interminata non est in materia coeterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tunc ultima sequitur. ergo formæ corporales, id est dimensiones sunt sibi invidie contrariæ, & succedentes sibi invidie ibi subiecto, sicut sibi invidie succedunt formæ substantiales in eadem materia, consequens est impossibile, ergo à destructione consequentis, & c. impossibilitas consequentis patet ex eo, quod neque motus neque mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatem terminatam. Patet quoque ex eo, quod quantitati nihil est contrarium, ut dicitur in predicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, q. omne quod fit, ex suo contrario seu privativè, ut dicitur primo Physic. tex. Cō. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7.

¶ Secunda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia. ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere, consequens est falsum ad sensum, ergo. Consequentia probatur ex eo, quod diversæ formæ non possunt simul recipi nisi in diversis partibus materiae, materia vero diversis partibus caret ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indivisibilis est, ut dicitur primo Physic. text. Comment. 15.

¶ Tertia ratio est ista. Quantitas non est in materia subiectivè, ergo forma non dividitur per divisionem materiae. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indivisibili, cum quantitate ponatur carere. Tunc ultra, ergo forma recepta in materia nullam divisionem habet. Tenet consequentia: quia omnis divisio formæ materialis præexigit diversitatem partium materiae. Tunc ultra, ergo forma recepta in materia est æterna, & caris contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua, nisi receptivè eius habeat diversas partes, quarum alteram ipsa, alteram formam alia informat: cum oportet communicari in materia ea, quæ invidie corrumpuntur, ut primo de generatione tex. Commen. 3. dicitur. & tunc ultimum sequitur, quod nullam nisi primam formam materiæ recipiat: oportet enim corruptionem unius esse generationem alterius, ut dicitur in primo de generatione tex. Com. 7. & consequenter caret contrario. Hæc de primo.

¶ Hanc opinionem, & si in quibusdam suis libris sequatur S. Tho. propria tamen sententia oppositum ultimum determinavit in prima parte, q. 76. ar. 6. vbi tali ratione vitur contra Auer. positionem. Quodcumque aliquid est in potentia ad actum omnem ordinem quodam prius recipit actum primum simpliciter, & demum sequentes, sed materia prima secundum se est in potentia ad omnes actus substantiales, & accidentales ordine quodam: ergo prius recipit actum priorem simpliciter, dein de posteriorem, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse: ergo primum, quod intelligitur

In predicamento quatuordecim T. c. 64. & 47.

T. c. 7. Secunda ratio.

T. c. 15. Tertia ratio.

1. c. 53. T. c. 17. 3. Physic. T. c. 73.

Opt. 1. d. 4. di. 33. q. 4. ar. 2. q. 4. item 4. d. 44. q. 1. ar. 1. q. 9. singulari tertium quartum cōtra Gen. c. 3. secunda dū in tra. de natura materiæ. rō contra Auer.

telligitur recipi in materia est esse substantiale, & non nisi à forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quam quodcumque accidens. & sic omne accidens sequens adveniet enti in actu. Quod primus actus simpliciter sit esse patet tum autoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse: & similiter esse quale præsupponit esse: & sic de alijs. Sequitur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia: quod scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter: & quod ens per accidens sit prius ente per se: & quod materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quam cum forma proprii generis, ex quo à qualibet forma accidentali: & quod substantiæ generabilis fiat non solum tria, sed quatuor principia, scilicet materia, forma, privatio & quantitas terminata, non enim potest fingi quin sit principium saltem per accidens, cum sit coniuncta principio per se, sicut de privatione dicitur. & sic debuit connumerari ab Aristot. Tenenda est igitur opi. S. Thom. quod omne accidens est subiectivè in ente, & actu, & per hoc differt à forma substantiali, quæ est subiectivè in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

Primo physico. 65. & 66.

Ad primum.

T. c. 29. 64.

Secunda responsio.

Ad secundum.

¶ Ad primam Rationem Auer. dicitur quod cōsequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoque verum, & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanque ly ex, dicat habitudinem causæ materialis, verum est: corpus enim fit ex materia, quæ non est corpus & indivisibilis in actu, licet sit corpus & divisibilis in potentia. si autem ly ex, dicat habitudinem termini à quo, falsum est: necesse est enim materia, quæ fit corpus immedie ante illud instans habuisse corporeitatem: & univiale in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus. & hoc modo intelligendum est, quod Arist. tertio Celi, tex. com. 29. & 64. dicit, quod impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimensionem, fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminativè, id est ut fiat tanquam terminus alicuius motus, vel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitativè, id est, ut sit tanquam aliquod consequens ipsum terminum morus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatem terminatur, ut quantitas est, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam: sed quando generatio terminatur per se primò ad compositum substantiale, generatur consecutivè eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quarto inferit consequens in sensu vno, non tenet secundam cōsequentiam, quæ supponit dimensiones fieri non concomitativè, & per accidens, sed determinativè de illis enim, quæ sūt ut termini mutationum, verificatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod succedunt sibi invidie se mutuo expellentia: & non de illis quæ sunt consecutivè, de quorum numero est quantitas interminata.

¶ Ad secundam rationem negatur cōsequentia. Et ad probationem dicitur, quod diversas formas præexigere diversas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo ut ly prædicat ordinem temporis: & sic verum est, quascunque duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud

instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materia non potest sim. I ad duas formas ante ratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet quod fiat per interminatas dimensiones ipsi materia inhaerentes, sed fit per dimensiones præcedentium compositorum. Alio modo potest intelligi ut ly prædicat ordinem necessarium: ita quod in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius naturam diversitatem partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius naturam materiam esse, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiae, sed non præxigunt.

¶ Ad tertium dicitur, quod formam dividi per divisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, ut ideo forma divisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædivisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verum, & quomodo sit falsum, nunc declaratum est. Alio modo, ut ideo forma dividiatur ad divisionem subiecti: quia forma habet talem divisionem ratione subiecti, & hoc modo verum est: eo quod divisio quantitativa convenit formæ substantiali ex hoc quod est in materia, ratione cuius compositum est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: non ita tamen quod ipsa qualitas præsit in ipsa formæ subiectivè: ita quantitas inest composito ratione materiae non ita quod præsit in materia: quia ergo divisio quantitativa formæ non convenit nisi ratione materiae, in qua recipitur, ut formæ à materia separata ostendunt: ideo formas dividi ad divisionem subiecti concedimus, non tamen divisionem istam præcedere formam sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis: quoniam ruit fundamentum falso innitens, fundatur enim super hoc, quod in expositione nostra sequitur, formas non dividi ad divisionem subiecti: quod patet non sequi.

¶ Quinta dubitatio prætermisissis argumentis secundum S. Tho. doctrinam habet partem affirmativam veram. Cum enim ab omni forma fluat aliquid esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & à dulcedine esse dulce.

¶ Quod autem esse quod fuit à forma accidentali non est idem, quod esse substantiale, ex proprijs rationibus substantiæ, & accidentis notissimum est. esse nanque substantiale est esse simpliciter secundum se independens, & primum: esse autem accidentale est esse secundum quid in alio dependens à subiecto, & posterius. Nec esse solum actualis existentia accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis à qua est. Iam enim supra probatum est, quod nulla quidditas creata est suum esse existentia. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo, nec existentia subiecti: sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formæ in materia, sed quemadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam ut utraque existentia recipiat: ita albedo recepta in subiecto perficit ipsam ut esse albedinis recipiat, ita quod sicut forma est ratio materiae, & composito substantiali, quæ esse habeat: ita albedo est ratio subiecto composito ex albedine & subiecto quæ habeat tale esse, albedine, & sicut tot esse substantiales in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album, & aliud esse dulce.

Ad tertium

Quinti dubij solutio.

Accidens habere priam existentiam distinctam ab existentia subiecti.

c. 5. q. 2.

Errant propterea qui Sancto Thomae impo- fuerunt opinionem recitatam a Sco. in quarto sen. dit. 22.

Circa sextam dubitationem, an substantia ac- cidenti subiecta possit intelligi esse sine omni acci- dente, declaranda est primo sententia sancti docto- ris. Error deinde quidam elidendus.

Ad percipiendum primum, distinguendum est quodd de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primo modo ut sic, id est de substantia sub ratione substantiae, & de accidente in eo, quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiae & talis acci- dentis. primo modo substantia e separabilis ab omni acci- dente. eo quod esse substantiale, ut sic, nullam con- nexionem necessariam habet cum esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non a propria passione, propter connexionem necessariam, quae est inter sub- iectum & propriam passionem non propter hanc, quod subiectum dependet a passione. Propterea Sanctus Thomas in questionibus disputatis de spi- ritualibus creaturis, quae sunt, ultima ad septimum, & in quaestionibus de Anima, q. 12. ad septimum ait, quod subiectum esse sine propria passione non est possibile, nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali, & accidentali, ut sic, ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet namque con- clusionem, quae inhaerentiam passionis in subiecto con- cludit necessariam esse, & impossibile aliter se ha- bere.

Error autem intolerabilis hic cauendus est, positus ab Antonio Trombeta in Quolibet suo di- cente, quod quia secundum S. Thom. & eius sequa- ces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens, ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiae est, quia omnis potentia passiva, est potentia contradictionis: sed subiectum est solum in passiva potentia re- spectu passionis ergo est in potentia contradic- tionis ergo potest habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Metaphys. text. Com. 17. & proba- tur etiam ratione sic, passiones entis distinctae sunt tales, quod una includit negationem alterius: ergo potentia includit negationem actus, & per conse- quens potest, ut potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contra- dictionis.

Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium, & impossibile: ergo cum necessariū respiciat esse solum, & impossibile non esse solum: possibile respicit esse & non esse: & sic omnis potē- tia cum ab ea dicatur possibile est potentia contra- dictionis.

Præterea ad idem, Ideo potentia passiva est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, scilicet ab agente, si autem ab alio recipit esse, illo circum- scripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiva ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse, necessario sequitur, quod est po- tentia contradictionis, scilicet ab esse & non esse.

Accidit autem error hic, & in principiis, & in conclusionibus. In principiis: quia S. Thom. in prima parte, quae est, 77. ar. 7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suae propriae passionis in tri-plici genere causae, scilicet materialis, effectivae & fi- nalit: unde patet error minoris. Maior autem licet

sit Arist. est tamen male intellecta, & probata: po- tentia enim materialis est duplex, quaedam est rece- ptiva tantum, quaedam vero non solum receptiva, sed etiam passiva extenso nomine passionis ad om- ne genus transmutationis. Potentia receptiva tan- tum est necessario coeua suo actu, eo quod si esset ante suum actum, oporteret quod per aliquam tra- nsmutationem illum reciperet: & sic non esset rece- ptiva tantum respectu illius. Potentia autem passiva necessario nulli actu coeua est, respectu cuius est passiva: eo quod omnem actum per transmuta- tionem acquirit, & consequenter per transmutatio- nem perdit, omne enim generabile est corruptibili- le, ut dicitur primo Caeli. Propositio ergo illa, Om- nis potentia est potentia contradictionis, est intelli- genda de potentia passiva, & non receptiva tantum. Hanc glossam & sensus ipse & text. Arist. convin- cunt. Ad sensum enim patet, in caelo esse potentiam receptivam suae figurae, & tamen in eo talis poten- tia non est potentia contradictionis: caelum enim non est in potentia ad aliam figuram. Arist. vero tex. allegato nono Metaphys. ait caelum non esse in potē- tia ad motum, sed ad terminos eius tantum: & ta- men constat caelum habere potentiam receptivam sui motus. Unde ex hoc insinuat quod de poten- tia passiva loquebatur: ea enim caelum est in poten- tia ad terminos motus. Unde cum subiectum non habeat potentiam passivam, sed receptivam tantum respectu propriae passionis, nulla enim mutatio me- diat inter subiectum, & passionem, oportet subie- ctum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad rationes autem, quibus arguens nititur il- lam propositionem de omni potentia receptiva probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quod passiones entis distinctae esse tales, quod una inclu- dit negationem alterius, verum est, quia una non est alia formaliter, potentia enim non est actus forma- liter, sed ex hoc non sequitur, ergo quaelibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam dicitur, quod possibile ut distin- guitur contra necessarium & impossibile, sumitur a potentia passiva, & non a potentia receptiva tan- tum: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passivam esse potentiam contradictionis: cum ta- men arguens debeat probare, quod omnis poten- tia receptiva sit potentia contradictionis.

Ad tertiam dicitur, quod propositio prima ibi ad- ducta, scilicet quod ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente, in uno sensu est vera, & in altero falsa si enim ly potest dicat posse distinctum contra impossibile. Arist. di- cit eam esse falsam, est enim sensus, quod ideo po- tentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam re- cipere esse ab agente; & sic caelum esset in poten- tia ad motum, cum recipiat ipsum ab alio. Si autē ly potest, dicat potentiam, ut distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim ali- quid est in potentia ad esse, quia potest recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est po- tentia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab ali- qua potentia non nisi per transmutationem acqui- ratur, ad nostram positionem reditur, quod si potē- tia passiva sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substan- tia ab omni accidente a Scotistis probatur, ex su- pradictis facile est solvere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius de- clarata.

q. in 1. cap. 6. Solutio Festi du- bii. q. de spi- rituali. Cream. q. 2. q. de an. q. 12. de septimo. Antoni Trombeta in Quo- libet. Metaph. T. 1. c. 17. q. 77. ar. 7.

ubi sup. metaph. T. 6. 17. T. c. 10. 25. 27. & 28. T. c. 17. A. 7. om. 1. A. 1. p. 1. m. 11. Ad secum d. m. Ad tert. a.

[Sed, quia illud, quod dicitur maxime & verissi- me in quolibet genere, est in causa eorum, quae sunt post in illo genere, sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, ut in secundo Me- taphys. dicitur: ideo substantia, quae est principium in genere entis, maxime & verissime essentiam ha- bens, oportet quod sit causa accidentium, quae se- cundario, & quasi secundum quid rationem entis participant.]

In hac secunda parte capituli diversitatem ac- cidentium inter se declaraturus praemittit causam accidentium, quae sit, ut causas diversitatis eorum insinuet tali conclusione, Substantia est causa acci- dentium, quam probat sic. Maxime & verissime ens est causa reliquorum entium, substantia est maxi- me & verissime ens. ergo substantia est causa alio- rum entium: sed talia sunt accidentia. Minor vero ex septimo Metaphys. in principio patet. Maior vero ex secundo Metaphys. text. Com. 4. habetur, ubi dicitur, quod univocaliter id quod est maxime tale in aliquo ordine, quod est causa omnium alio- rum in illo ordine, ut sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maxime calidus: omnium calidorum est causa ut sint calida. Utitur autem nomine gene- ris in litera sicut Ari. utitur ibi univocatione, eo quod ad veritatem huius propositionis exigitur, quod causa communicet cum effectu in nomine & ratio- ne, licet analogice eadem, non enim sequitur, caelum est causa omnium calidorum, ergo caelum est maxi- me calidum, quod tamen sequeretur, si caelo calidi- tatem non equivoce conveniret. Quia igitur sub- stantia, & accidens in nomine & ratione entis ana- loga tamen, conveniunt, & substantia maxime est ens, ideo causa est omnium aliorum, ut entia sunt.

Quod tamē diversimodē contingit: quia enim partes substantiae sunt materia & forma, ideo quaedam accidentia principaliter consequuntur formam & quaedam materiam.]

Quia accidentia causantur a substantia in qua sunt & effectuum diversitas ex causis provenit, as- signat diversitatem inter accidentia a priori ex di- versitate partium substantiae a quibus fluunt acci- dentia: & ponit tres distinctiones.

Quarum prima cum suis divisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter for- mam: alia sequuntur principaliter materiam. Acci- dentium sequentium formam quaedam communi- can: materiam, quaedam vero sunt separata a mate- ria. Accidentium autem sequentium materiam, quaedam sequuntur eam in ordine ad formam genera- lem, & quaedam in ordine ad formam specia- lem.

Est autem ratio primae divisionis, quia cum unumquodque operetur per quod est actu, & sem- per species aliqua movere, & agere existimetur, ut dicitur tertio Phys. tex. Commen. decimo septimo. oportet formam sequi operationes, & operativas virtutes: similiter cum patiatur & transmutetur unumquodque ratione materiae, oportet plura acci- dentia eam sequi ut ea quae propter materiae diver- sam complexionem insunt, & ipsam motui subij- ciunt, &c. Apposui autem in prima divisione ly principaliter, ut distinguitur contra totaliter: nul- lum enim accidens est solius formae aut solius ma- teriae: sed omnia sunt compositi: (etenim ad ipsam quoque intellectionem non solum anima concu- rit, sed totum compositum ex materia, & forma, Sor- tes enim est qui primò intelligit) est ergo sensus di- visionis, quod accidentium quaedam sequuntur formam non, ut causam totalem, sed principalem:

Est autem ratio primae divisionis, quia cum unumquodque operetur per quod est actu, & sem- per species aliqua movere, & agere existimetur, ut dicitur tertio Phys. tex. Commen. decimo septimo. oportet formam sequi operationes, & operativas virtutes: similiter cum patiatur & transmutetur unumquodque ratione materiae, oportet plura acci- dentia eam sequi ut ea quae propter materiae diver- sam complexionem insunt, & ipsam motui subij- ciunt, &c. Apposui autem in prima divisione ly principaliter, ut distinguitur contra totaliter: nul- lum enim accidens est solius formae aut solius ma- teriae: sed omnia sunt compositi: (etenim ad ipsam quoque intellectionem non solum anima concu- rit, sed totum compositum ex materia, & forma, Sor- tes enim est qui primò intelligit) est ergo sensus di- visionis, quod accidentium quaedam sequuntur formam non, ut causam totalem, sed principalem:

Nec arbitreris nos immemores contradicere superius nunc dictis: utrunque enim est verum, quod scilicet omne accidens est compositi, ut su- pra diximus, & quod aliquid accidens est solius formae, ut modò dicemus. Accidens enim esse ali- cuius potest intelligi dupliciter. Vno modo ut com- pleti principij elicitiui, & receptivi. Alio modo, ut suppositi, hoc secundo modo omne accidens est compositi, cuius est esse & fieri. Unde anima non in- telligit ut suppositum, quod operatur, sed Sortes per animam. Primo vero modo aliquid accidens est: ipsius animae, & aliquid est compositi: virtus enim

quaedam similiter sequuntur materiam, ut causam principalem non totalem. Cum enim omnium acci- dentium causa sit id quod verè, id est substantia completa, omnium causa est compositum ex mate- ria, & forma: sed aliquorum principalis radix est forma, aliquorum vero principalis radix est mate- ria. Sicut enim in artificialibus aliquid convenit composito ratione formae, & aliquid ratione mate- riae, quemadmodum scindere convenit serrae ratio- ne formae, durities autem ratione materiae: ita & in naturalibus aliquid oritur in composito ratione formae, & aliquid ratione materiae quemadmodum in Sorte sentire, & intelligere est ratione formae, ma- sculinum vero ratione materiae. Quae autem sit re- gula ad discernendum accidentia sequentia for- mam ab accidentibus sequentibus materiam, infra as- signabitur.

[Forma autem invenitur aliqua, cuius esse non dependet a materia, ut anima intellectualis. Mate- ria vero non habet esse nisi per formam, unde in ac- cidentibus, quae sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, ut in- telligere, quod non est per organum corporale. sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua ve- rò ex consequentibus formam sunt, quae habent co- municationem cum materia, ut sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formae.]

Hic ponitur prima sub divisio cum eius cau- sa, Cum enim propriae virtutes, & proprietates, & operationes formarum ipsius formis proportiona- ri debeant: ita si essentia ipsius formae sit dependens a materia: virtus & operatio eius (cum non sint ip- sa forma a qua fluunt perfectiores) dependere o- portet a materia. Et si essentia formae est independens a materia virtutum aliquam oportet habere a materia independentem, alioquin ociosus fecisset natura formam independentem, fecisset siquidem naturam elevatam supra materiam, ut sic non pos- set operari, & consequenter nec finem proprium consequi. unumquodque enim est propter suam o- perationem, ut dicitur secundo caeli, text. Com. decimo septimo. Quia ergo invenitur duplex ge- nus formarum substantialium, dependentium scilicet a materia, ut sunt oēs formae materiales, & inde- pendentium ab ea, ut est anima humana: ideo inue- nitur duplex genus accidentium sequentium for- mam.

Quaedam enim fluunt a forma dependente a materia, & haec ita fluunt ab ea, quod tamen reci- piuntur subiectivè in composito: propterea dicitur quod habent communicationem cum materia: ut senti- re, vegetare, & huiusmodi.

Quaedam vero fluunt a forma independente a materia, ut sic: & haec ita fluunt ab ipsa forma, quod recipiuntur in sola forma subiectivè: & pro- pterea dicuntur non habere communicationem cum materia, ut intellectus, & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

Nec arbitreris nos immemores contradicere superius nunc dictis: utrunque enim est verum, quod scilicet omne accidens est compositi, ut su- pra diximus, & quod aliquid accidens est solius formae, ut modò dicemus. Accidens enim esse ali- cuius potest intelligi dupliciter. Vno modo ut com- pleti principij elicitiui, & receptivi. Alio modo, ut suppositi, hoc secundo modo omne accidens est compositi, cuius est esse & fieri. Unde anima non in- telligit ut suppositum, quod operatur, sed Sortes per animam. Primo vero modo aliquid accidens est: ipsius animae, & aliquid est compositi: virtus enim

In hoc ca- pitu. Acciden- tium quae formam se- quuntur, a- lia sequuntur materiam a materia dependen- tem. alia vero for- ma a ma- teria sepa- ratam. T. c. 6.

T. ca. 17. Accidētia quaedam sequuntur formam dependentem a materia, & alia vero dependentem a materia.

enim intellectiua non est subiectiue in aliqua parte corporis, composita ex materia, & forma, sed est subiectiua in sola essentia animæ. vnde in tertio de Anima, text. Commen. quarto. dicitur quod intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiue in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia, & forma substantiali. Similiter completum elicitium principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corpora i, & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitium completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cum operatio immanens sit subiectiue in suo elicitio principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea Sanctus Thomas alibi dicit, quod anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principium elicitium, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo, & virtute anime: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositum, vt suppositi, & aliquid accidens est solius forme vt completi principij elicitij, & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota, quod antequam ponatur alterius membri subdiuisio, assignatur causa in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam vt dicatur, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ, & quædam non: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma, & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

¶ In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum, & femininum in animalibus, quorum diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Metaph. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quam formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur, & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis, vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quam formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plenè domino actu vigorosi seminis subiecta non fuit. Signum autem quod talia accidentia se habent, scilicet quod sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris, vel inferioris generis est, quod ali-

qua eorum eiusdem rationis remanent compositò corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis viui, & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non, causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali, & non remanente nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

Q V A E S T I O XVII.

Num eadem accidentia numero sint in genito & corrupto. Auerro. istarum quorundam opinio in de substantia orbis capitulo primo, & primo Physic. sexagesimo sexto.

¶ Circa ea, Quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo, & mortuo sit vna, & eadem numero: & vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio S. Th. tertio respondebitur ad obiecta.

¶ Quò ad primum quidam opinantur accidentia communia genito, & corrupto esse eadem numero in vtroque, inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem. Accidentia communia genito, & corrupto habent duplicem modum elidendi, terminatum, scilicet & interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidentium absque limitatione ad talem, vel talem gradum. Accidentia limitata ad hunc, vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autem terminata: vnde sicut quantitas interminata communis expressè à Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis, & idem est in aere, & igne.

¶ Confirmatur aut opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristoteles. n. primo de Generatione, text. Commen. 23. dicens. In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, si ambo diaphana aut humida, &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito, & corrupto. Et in secundo de Generatione. text. Com. 25. vult expressè, quòd in habentibus symbolum est facilius transitus: quia est facilius corrumpere vnum, quàm duo. Auerrois quoque in libro de substantia orbis, non longè à principio dicit, nò solum dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito, & corrupto.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur, queritur, Quid educit formam generandam? non potest dici, quòd illud sit agens extrinsecum: quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias, introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario, ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil sit, quòd educat formam: quod est impossibile.

¶ Præterea

DE ENTE ET ESSENTIA

PRÆTEREA, Qualitates symbolæ, queritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustra corrumpi res censetur in aliquo instanti, in quo eandem oportet generari.

¶ PRÆTEREA, figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem, queritur à quo generantur: & cum non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quòd nullum sit generans. Quòd autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consequutiue generantur, quia dans formam, dat consequentiam ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECUNDVM Sciendum est Thomam esse opinionem: nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principiis. Nam si nullum accidens est subiectiue in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferat, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, scilicet quòd in composito est tantum vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersariis positio nostra.

Accidens quatuor modis corrumpitur.

¶ SCIENDVM Est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad absentiam conseruatiui agentis, vt lumen in aere desinit sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini, vt similitudo desinit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationem: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundo ad præsentiam agentis in fieri & esse, vt lumen in aere fit à sole præsentem. Tertio ad generationem subiecti, vt risibile generatur homine genito. Quarto ad generationem termini, vt Sorte solo albo existente, statim ad alterius albi generationem confurgit in Sorte similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cum accidentis esse sit in esse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quauò subiecto corrupto assignatur. Vnde cum ex aere sit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intendi: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea quæ qualitates symbolæ, & dispositiones pro forma introducenda faciunt: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

Quatuor modis generantur accidens.

¶ ET NOTANDVM, quòd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cum eadem actio terminetur ad vtrumque, ad subiectum per se, & accidens consequutiue, non oportet querere aliud ge-

nerans vel corrumpens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti: Idem enim est agens quòd vtrumque simul & eadem operatione facit: sicut cum ignis, ex aere ignem generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per se, & consequutiue calorem introducum: & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aere subiectiue erant ea consequutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest, & in eodem instanti generat ignem per se, & calorem consequutiue absque alia media alteratione similem calori ante illud instans existenti. Simile autem est iudicium de quantitate & figura & aliis dispositionibus, & accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiue producuntur, & ideo non oportet querere generans nisi quòd subiectum generat. Et cum supradicta inspexeris videbis, quòd simili à suo simili concomitatiue & per accidens quandoque corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiue, per accidens generari cõtingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilius quoque transitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et ex hoc quòd formæ substantiales, à quibus fluunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim natura causæ innolescit. Auerrois autem (si saluati debe) eodem modo glossetur.

AD RATIONEM AVTEM Oppositæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quòd educens formam in ultimo instanti, est generans extrinsecum, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiam essentiam attingens. Vnde, cum dicitur, agens extrinsecum, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: non autem, cum est in termino actionis. Sufficit enim: & exigitur alterata ad materiam expoliationem & dispositionem.

Ad primū

¶ Ad secundum dicitur, quòd qualitates symbolæ, & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectum: nec frustra in eodem instanti est primum non esse earum & primum esse sibi similia: sed necessario necessitate materiæ, vt dictum est.

Ad secundum

¶ Ad tertium dicitur, quòd figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consequutiue, & per accidens, à generante eorum subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, quòd sola illa accidentia generentur consequutiue, quæ sequuntur formam: sed multa accidentia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non impossibilia, aliquatiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quòd figura & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale non potest tam cito dispositiones per tot transmutationes radicas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem prope-

Ad tertiu

¶ Et quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequuntur materiam sunt accidentia indiuidui, secundum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia vero, quæ consequuntur formam, sunt propriae passionis vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus nature.

Accidentia in sequentia materiam sunt accidentia indiuidui in sequentia autem formam, sunt propriae passionis vel generis.

Opus. Caiet. Dd naturam

naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.]

¶ Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis, vel speciei.

¶ Duplex autem inter ista differentia ponitur Prima est, quod accidentia indiuidui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei vel generis sequuntur compositum ratione formæ. Secunda est, quod accidentia indiuidui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei siue generis sunt communia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exemplum, masculinum, & femininum sunt accidentia indiuidua: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differunt Sortes & Berta. Risibile autem est accidens specificum: sequitur enim intellectum apprehensionem, & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentiæ, cum dicitur, quod materia est principium indiuiduationis, forma autem est, per quam res in genere vel specie collocatur. Ex hoc enim, quod materia est causa esse indiuidualis ut sic, sequitur quod sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse indiuiduale; ac per hoc accidentia indiuidui sunt quæ consequuntur materiam; ex eo autem quod forma est principium esse generici & specifici oportet quod etiam sit causa proprietatum & accidentium consequentium speciem vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secunda verò differentia ratio est, quia cum tam in forma specificam quam generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus esse communes. Cum autem penes materiam differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt, ut effectus proportionabiliter propriis respondeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, quod accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubium est, qualiter verificetur quod accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cum masculinum & femininum sequatur materiam: & tamen passiones sunt animalis, unde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, ut 10. Metaphy. text. Comment. 15. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

Ad euidenciam primi scito, verba illa, scilicet accidentia sequentia materiam sunt ea secundum quæ indiuidua differunt, non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter, vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud, vel quia vtrunque habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Sortes & Berta differunt penes masculinum & femininum ex eo quod ille habet masculinitatem, illa femininitatem. Differunt quoque penes suas quantitates: non ex eo quod ille sit quantus & illa non, sed ex eo quod non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem propriis differre necesse est. Quantitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis quia tamen non vniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit.

Ad intelligentiam secundi notandum, quod passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis, & non ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Unde cum in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilis, & ratione materiæ masculinitas vel femineitas: diuersis rationibus moti Aristote. in Metaphy. & S. Tho. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

¶ Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quod est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, ut indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota quod hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuisiua: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam scilicet & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

[Sciendum etiam est, quod aliquando accidentia ex principiis essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinem tantum, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quæ completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.]

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidentium, quædam causantur ex principiis essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quædam secundum aptitudinem tantum. Illa accidentia vocat causari secundum actum perfectum ex essentialibus principiis, quæ secundum suas actualitates ex intrinsicis principiis subiecti in ipso fluunt: ut calor in igne. Illa verò dicitur causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantum, quæ non secundum suas actualitates, sed secundum quædam inchoationes ex principiis essentialibus subiecti in ipso fluunt, ut moueri sursum in igne ex principiis eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & secundum suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipse separari potest ipso remanente: motus autem sursum non semper inest igni sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principiis essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantum ex solis principiis essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente vel agendo vel non prohibendo: ut patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi aliquo concurrente extrinsecè, remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas non est actu in aere, nisi concurrente extrinsecè illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, ut dicitur secundo de Anima, text. Comment. 69.

¶ Profundiorum autem huius diuisiõnis causam elicio

Passiones generum duplices.

10. Meta. T. c. 15. 7. Meta. T. c. 17. & 19.

Prima Secunda 10. art. 1. & 2.

elicio ex Prima secundæ, quod 10. artic. 1. ad secundum, quod scilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autem separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo, quia vnumquodque agit secundum quod est actu: patitur autem secundum quod est in potentia, ex sufficiente rei actualitate procedit quod accidens in se completè producat, & per oppositum ex insufficiente actualitate, & consequenter potentialitate, ex qua omnis insufficientia est, prouenit, quod res habet accidens in se secundum aptitudinem tantum: & quod ab illo expectet actualitatem, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequatur, & non esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet incompletionem accidentis, & separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cum nihil aliud sit, quam negatio necessariæ sequelæ sui: esse completi ad esse subiecti. Intellige autem hic ut supra, scilicet quod ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum verò est, quod San. Thom. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocavit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluentia, sed potius ipsarum passionum & aptitudinum actus, quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producus intendit aptitudinem, sed aptum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi ut rideatur, unde & risibilitas inchoatio quædam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus, quia non ipsa, sed eius actus est qui à principis productiuus intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quædam, inchoatio autem est actus imperfectus, ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

¶ Antequam terminemus tractatum de diuersitate accidentium, queritur an omne accidens habeat aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli propria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

¶ Amplius sequeretur, semper, corruptionem cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrupti illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, ut patet in accidentibus communibus, & actibus secundis.

¶ Ex opposito autem, cum omne accidens sit diffusiibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, ut patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet quod omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper, & necessario.

¶ Ad huius dubitationis euidenciam sciendum

T. c. 6. 9. T. c. 4. & 17. Nū quod vis accidentis habeat aliquod subiectum proprium.

T. c. 69.

est, quod cum apud San. Tho. in quæstione de virtutibus. prima artic. tertio subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustentantis ad sustentatum, potentia ad actum, & principii ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundum quod participat ista s conditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum. Unde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quod nullum accidens est subiectiue in alio accidente, quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod unum accidens potest comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam unum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris: quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primo potest intelligi, ut queratur, an omne accidens habeat proprium subiectum ut sustentarium, secundo, an habeat proprium subiectum ut potentiam, tertio an habeat proprium subiectum ut principium, quarto, an habeat proprium subiectum ut sustentarium potentia, & principium simul.

¶ Si quæstio sit secundum primum sensum, respondetur negatiue, quod scilicet non omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustentantis, ut probant rationes primò inductæ: multa enim sunt accidentia, quæ nullum proprium sustentans sibi vendicant, sed communiter multis insunt, ut eorum separatio ostendit: separantur nanque à substantia sustentante, ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia absque sui mutatione contraria sustentat, ut dicitur in Prædicamentis.

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiue, quod scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentia, eo quod quilibet actus respicit propriam potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus respicit potentiam, & actus specificus potentiam specificè, accidens autem omne actus quidam est, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus. propter quod tertio Physico, text. Commento 10. dicitur, potentia ad infirmitatem est alia à potentia ad sanitatem, eo quod sanitas est aliud ab infirmitate, & duodecimo. Metaphy. longo processu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiue, quod scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principii proprii, eo quod habere subiectum proprium in ratione principii includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessariò primi productionem sequitur, sicut illud subiectum sit receptiuum accidentis, ut quo, siue ut quod: patet quod non omne accidens fuit à suo receptiuo effectiue: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum sive passiuè se habet: ut patet cum species rei sensibilis recipitur in modo, siue in sensu.

¶ Ad huius dubitationis euidenciam sciendum

Quæst. de virtutibus. q. 1. art. 3.

T. c. 35.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

¶ Sed aduertendum est quod hæc, quæ diximus, intelligi debent de accidentibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo namque de accidentibus, ut San. Tho. in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem quod omne accidens secundum suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentie & principii, licet non secundum suam actualitatem, eo quod aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substantiali fluat mediare vel immediate, & consequenter nisi in tali gradu subiectiue sustentetur immediate uel mediare. Verbi gratia, Lumen secundum suam actualitatem & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tamen secundum suam inchoationem seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem, est inseparabile: & fluit a certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali. Tali &c. fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principii. Similiter & uidere licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad uidendum separari a tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad utramque partem rationes adductæ verum concludunt diuersimode. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationum primò adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentantis & principii. In ratione autem potentie falsa est conclusio, ut dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet, eo quod cum dicitur, quod proprium conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secundum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprii definit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secundum actum, uniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, ut respicit subiectum in ratione propriæ potentie, sed ut sustentatiuum, & principium. Loquendo autem de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Vt eo enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem saltem, sed eorum subiecto necessario, & quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem oportet subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta concludit, quod omne accidens habet subiectum, de quo per se prædicatur secundum se, uel secundum suam aptitudinem. Cum enim eius sit actus, cuius est potentia (ut dicitur in Somno & vigilia) idem subiectum erit, quod cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinem & secundum actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, & accidens secundum suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui uniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, quod secundum se uel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum uero sufficit accidens secundum se tantum non prædicari per se de subiecto.

Accidentia in concreto non sunt in forma substantiali sit per se unum, vna quadam natura

ra ex eorum coniunctione resultat, quæ proprie in prædicamento substantie collocatur, ideo in substantiis nomina concreta, quæ compositum significant, proprie in genere esse dicuntur, sicut genera uel species, ut homo uel animal: non autem forma uel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatotum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit unum per se, unde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis uel speciei possit attribui, unde nomina accidentium concretinè dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species uel genera, ut album uel musicum, nisi per reductionem, eodolum secundum quod abstracta significantur, ut albedo & musica.]

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo se habeant ad esse in Prædicamento, deinde unde sumantur in eis genus & differentia. Quod ad primum ponit duas conclusiones, scilicet, Accidentia in concreto non sunt proprie in prædicamento. Et accidentia in abstracto proprie sunt in prædicamento.

¶ Ad quarum euidenciam sciendum est, quod accidentia habent unum modum essendi, scilicet esse in alio, non enim sunt nisi insit alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quod intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoque uero intelliguntur solitarie, non cointelligendo, scilicet eis subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substantie, eo quod esse per se, id est solitarie soli substantie conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cum autem modus significandi non fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habent duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Unde significantur quadoque consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & uocantur significata in concreto, ut album, nigrum, & cat. Quandoque uero significantur ipsa sola, absque scilicet subiecti consignificatione, & tunc significantur per modum substantie, & uocantur significata in abstracto, ut albedo & nigredo. Abstractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi, id est penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tamen in significatione ipsius forme accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in Prædicamento dicitur) sicut & albedo, sed album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta sicut album albedinem in subiecto, coniunctum autem hoc non est unum per se, sed unum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, debet importare unum & ens per se, cum prædicamenta diuidantur ens per se, quinto Metaphys. textu Commento decimoquarto, ideo accidentia in concreto non proprie reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, qua in litera prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen importans ens & unum per accidens, est proprie in prædicamento, concretum accidentale importat unum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento proprie & per se. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretum accidentale, & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat compositum

In prædicamento substantie.

T. c. 14.

fitum ex materia & forma, & tale est unum per se, & ideo reponitur in prædicamento, ut genus uel species: accidentale uero importat ex subiecto compositum & accidente, quod est unum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi unum per accidens ut dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiue, eo modo quo res impura ad suam puritatem naturæ reducitur.

¶ Et sic remanet secunda conclusio vera, quod accidentia, scilicet in abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt: aliter omnino a prædicamentis accidentia sunt excludenda.

¶ Cum autem audis abstractum solam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quod abstractum subiectum formæ a se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo significandi, quo solo differt a concreto, non includit subiectum principaliter, sed secundariò, & ex consequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest. Conueniunt enim in hoc, quod tam abstractum, quam concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod, & quo, seu subiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem utriusque importat utrumque dictorum, ut exemplariter patet, similitatem enim dicimus curritatem nasi, & simum nasum curuum. Quod autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quam concretum puram formam significat, ut in Prædicamento testatur Aristoteles. Differunt autem abstractum & concretum ex uarietate modi significandi in hoc, quod concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundariò formam. Abstractum uero principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Conuenientia inter concretum & abstractum in Prædicamento substantie: Differentia concretæ & abstractæ accidentium.

¶ Aduertendum namque est, quod contrario ordine se habent subiectum & forma, ad significationem nominis concreti, & eius modum significandi. Importat enim concretum ratione significationis primò formam, & subiectum non nisi ex consequenti copula. Quo ad modum uero significandi primò subiectum & ex consequenti formam importat. Cuius signum est, quod in diffinitione concreti exprimitur primò subiectum tanquam genus, quod prima pars est diffiniti, & forma secundo loco ponitur quasi differentia. Dicimus namque quod simum est nasus curuus. Abstractum uero & ex significatione & ex modo significandi primò formam importat, secundariò autem & ex consequenti subiectum. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primò exprimitur ut genus, subiectum autem secundariò loco differentie, ut patet, cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quod concretum importat habitudinem inter subiectum & formam, prout incipit a subiecto, & terminatur ad formam. Abstractum uero importat habitudinem inter formam & subiectum prout incipit a forma, & terminatur ad subiectum, ut in exemplis datis apparet. Ex hoc enim quod habitudo importata per concretum, importatur ex modo significandi, ut incipiens a subiecto, sequitur quod primò importet subiectum, a quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractum importatur ex modo significandi, ut incipiens a forma, consequens est ut primò importet formam a qua incipit. Causa autem huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Compositio autem a subiecto oritur. Abstracta uero inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidem, sed a quibus denominationes

tio ad subiecta deriuatur, unde & concreta compositum quid sonant, abstracta uero formas, ut cadentes tamen ad subiecta, non igitur propterea dictum est quod abstractum solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectum, sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsecè tantum terminum habitudinis formæ significatæ.

Aduerte hic, quod de abstracto & concreto quomodo sunt in prædicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias considerat, & non secundum modos intelligendi, uel significandi, abstractum & concretum non differant, eo quod eadem res abstractè & concretè sit significata, dicit ipse sicut abstractum ita & concretum in genere esse, res enim per suam essentiam ingreditur uel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum, id est per rem generis, & non per modum significandi, unde non dicit Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, ut patet quinto Metaphys. textu. Comment. 15. & 14. & 7. eiusdem textu Comment. 16. Logicus autem, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intentiones adiunctas primis intellectibus ac significatis, considerat, dicit abstractum esse in genere, concretum uero non, quia res nomine abstracto significata potest denominari species, ut albedo, & genus, ut color, concretum uero non propter alietatem modi significandi, ut dictum est.

Apud Metaphysicum, quid sit in genere.

T. c. 13. T. c. 14.

Apud Logicum quid sit in genere ponatur.

¶ Causa autem quare alietas modi significandi hanc ueritatem Logico præbeat, est quia modus significandi præterdit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas, licet enim tam modus significandi, quam secunda intentio conueniant in hoc quod sequantur rem, non secundum se, sed ut inter se tam prius tam rem, ut intellectam sequitur modus significandi, quæ secunda intentio, eo quod modus significandi nihil aliud est, quam signum modi intelligendi, sicut uox significans est signum rei intellectæ, unde sicut uox significatiua prius sequitur rem intellectam, quam secunda intentio, ita eius modus significandi modum intelligendi, ut totus ordo pertinentium ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem eorum quæ pertinent ad nomina secundæ intentionis. Quia igitur secundæ intentiones res ut intellectas & significatas denominant, & non absolute, ideo stat eandem rem diuersimode intellectam & significatam denominari speciem, & consequenter esse directè in prædicamento, & non esse directè in eo, sicut eadem natura humana significata nomine Humanitatis, species est: significata uero nomine Humanitatis species non est, sed speciei principium. Unde in proposito apud Logicum res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimode significata, in prædicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur, si autem in concreto significetur, cum sic speciei uel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia intentio S. Tho. est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale a Prædicamentis separauit.

Cum his omnibus aduertat, quod aliquid facit rem reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo ut ratio reponendi ipsum in prædicamento, alio modo ut conditio, sine qua non. Ratio reponendi rem in genere, siue specietam apud Logicum, quam apud Metaphysicum est essentia illius rei, res. n. per suam essentiam ad genus

ntus & speciem, definitur: conditio autem, sine qua non, est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidem substantiæ conditio, sine qua res non suscipit generis vel speciei, & cæter. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, sine qua non, est modus significandi in abstracto: propterea cum dictum est, concretum accidentale non directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis, sine qua non, & non propter defectum rationis reponendi. Et similiter cum dicitur, quod humanitas & uniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidētibus non sumitur genus & differentia à materia & forma, sed genus ex proprio modo essendi, quo prædicamentum pars entis constituitur, sumitur. *6. per 6.*

[Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantiis compositis: sed oportet ut primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersi modo secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur, sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de aliis secundum Philosophum in 11. Metaph.]

Hic declaratur unde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum. Prima patet sic. Incompositum ex materia, & forma non potest habere genus sumptum à materia, & differentiam à forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma sicut fit in substantiis compositis: quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secunda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiam secundum propriam potentiam, quæ est in ea: sicut ultima differentia debet explicare essentiam secundum ultimatum actum: sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis constituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

Intelligendum est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prædicamenta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita quod sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico, constituuntur: ita prædicamenta per id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo constituuntur: & ideo modi proprii, quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penès quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuum, relationalium, actiuum, &c. ut dicitur quinto Metaph. text. commen. 14.

Notandum est secundò, quod cum genus sumatur à re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primò habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res secundum primum sui gradum concepta. Primus autem gradus rei is est, quem res ex modo illo sortitur, quo proprium sibi locum inter partes entis vendicat: & ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem, vt primò determinabilem: & propterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriam potentiam eius, id est secundum id, quo primò habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum

modum illum, quo entis pars sit. Et sic patet assumpta ratio.

[Differentiæ verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia proprie passiones ex propriis principis subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentia, si in abstracto diffiniantur, secundò quod sunt proprie in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curuus: sed e conuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur: si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus, quod simum est nasus curuus. Similiter etiam est si unum accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio & passio & quantitas, & ideo secundum hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysicæ.]

Hic ponitur tertia propositio, scilicet quod differentia sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum, & declaratur à posteriori. Signum enim, quod differentia sumantur ex diuersitate propriorum principiorum, est, quod in diffinitione accidentium in abstracto, quæ proprie habent genus & differentias, subiectum ponitur loco differentia, hoc enim non esset, nisi accidentia differrent penès sua propria principia: propterea enim propria passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicens quod subiectum proprium quandoque ponitur in diffinitione proprii accidentis loco generis & non differentia, ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur, Licet e conuerso esset, & cæter. & uult dicere quod licet ita sit, quod quandoque ponatur subiectum in diffinitione proprii accidentis loco generis & non differentia, quia tamen hoc non fit, nisi cum accidens in concreto diffinitur, quod ut sic non est in genere, ideo hoc non obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est unde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis, ita quod subiectum eius essentia pro genere sibi vendicat: sed est modus eius significandi, quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, scilicet accidens & subiectum, ideo per modum rerum diffinitur compositarum, in quibus genus sumitur à materia, & differentia à forma, & propterea subiectum, cum se habeat ut materia, loco generis ponitur, & natura accidentis, cum se habeat vt forma, loco differentia ponitur, & dicitur, simum est nasus curuus; non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto, tunc enim ponitur ut genus id, quod essentia ipsius accidentis determinat sibi ut genus, & ponitur loco differentia id, à quo accidens secundum naturam suam specificam differentiam trahit, scilicet subiectum proprium, & dicitur, simitas est curuus nasi. Manifestum quoque fit hoc, scilicet quod differentia accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum, non solum, quando accidens immediatè causatur à substantia, sed etiam quando unum accidens est alterius principium proprium: tunc enim differentias fortuntur accidentia causata penès diuersitatem accidentium causantium, ut patet de relationibus, quarum differentia attenditur penès sua fundamenta seu causas, pura actionem, passionem & quantitatem, ut patet ex diuisione relationalium facta ab Aristotele. quinto Metaphysici. Textu Commento 20.

T. e. 20.

Et

Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obiicere, quomodo alia est differentia secundæ passionis à differentia primæ, si ex principis ex quibus fluit passio, differentia sumitur, quæ quidem eadem sunt principia, à quibus fluunt prima & secunda? Exclusa enim est hæc obiectio per hoc quod dictum est, quod quando unum accidens est principium alterius: differentia posterioris accidentis non ex diuersitate remotorum principiorum, sed propriorum attenditur: & ideo, cum prima passio sit principium secundæ non sunt eadem propria & immediata principia primæ & secundæ.

[Sed quia propria principia accidentium nõ semper sunt manifesta, ideo quandoque sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut congregatiuum & disgregatiuum visus dicuntur differentia coloris, quæ causatur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantiis, & accidentibus, & quomodo in substantiis compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ uniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod est infinita simplicitatis, cui non conuenit ratio generis, vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo sit finis & consummatio huius sermonis.]

Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc quod dictum est, scilicet quod differentia accidentium sumuntur ex eorum propriis principis, ex hoc quod quandoque sumimus eorum differentias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare uisum: ideo ad hanc dubitationem tollendam dicitur, quod hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cum sint, opus est ex effectibus notioribus differentias sumere, quæ differentias veras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet. albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis: lux enim in opaco corpore existens aliquantulum obumbrata albedinem constituit: valde autem offuscata nigredinem. à posteriori autem differunt congregatione & disgregatione visus: ex hoc enim contingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & non e conuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifestæ sunt sicut congregare & disgregare: ideo loco propriarum differentiarum, congregatiuum & disgregatiuum ponimus dicentes, albedo est color disgregatiuus visus, nigredo verò congregatiuus.

Hic aduertat, quod non dixit subiectum esse differentiam accidentis, sed poni loco differentia, habent enim proprium genus, & propriam differentiam sui generis: quæ tamen absque subiecto non possunt explicari completè: & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, vt dictum est. Ultimò epilogus fit eorum, quæ dicta sunt, in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam esse volo, vt ubi veritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & arati uenia deretur, adolefcentiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur, gratiarum debita actiones Diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri est, didici.

**

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti in librum Diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, Finis.

T R A C T A T U S O C T A U U S
Solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

A D F R A T R E M I A C O B V M
 Creton Scotum, lectorem Theologiæ.

ET ITA PRONIBVS tuis, filcharissime, deesse nolens, adproposita duo dubia respondere curavi. Proponis primò dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Commentarijs Primæ partis, articulo primo, quaestione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad felicitatem, & nõ absolute, naturaliter appetere visionem Dei in se; in articulo autem primo, quaestione octuagesima secunda, respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter uolendum finem ultimum in particulari, non sufficit indubietas (quoniam hæc est in quolibet fidei) sed exigitur euidencia, quæ solum conuenit Beatis.

Proponis secundò ambiguitatem circa quædam glossam nostram in eisdem Commentarijs, quaestione quadagesima septima, articulo tertio, ad tertium, ubi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quam istam, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro possibili logico, videtur enim tibi, quod de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate individuali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute, quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei, & non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mundi, sed esse duos soles, implicat contradictionem, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur autem implicatio contradictionis, quia positus duobus solibus, si materia unius appeteret formam alterius, neuter haberet suam materiam, quia Sol constat ex materia fatiata sua forma, si autem materia unius nõ appeteret formam alterius, sic differrent non solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, que possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

Ad Primum dubium respondemus, quod ly, naturaliter, non secundum eandem significationem in Opus. Caiet. D d 4 vtro

TRACTATUS NONUS.

De Vinculo obedientia, cuius est
unica questio.

Q V A E S T I O.

Num homo teneatur superiori obedire in
his, in quibus parendo oportet periculo
mortis se exponere.

TRIM homo homini supe-
riori teneatur obedire in his,
in quibus oportet se expone-
re periculo mortis? Et vide-
tur quod non. Primò ratio-
ne, quia homo homini non
est subditus, quo ad naturam,
ac per hoc non tenetur vitam
perdere ad mandatum alteri-
us. Et confirmatur autoritate, quia Sanctus Tho-
mas in Secunda Secundæ, quæst. 105. artic. 3. in corpore
dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ ex-
terius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secun-
dum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo
homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia om-
nes homines natura sunt pares, puta in his, quæ perti-
nent ad corporis sustentationem & prolis generatio-
nem, Hæc ille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum chari-
tatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocun-
que exteriori bono, aut pro vita corporali alterius,
quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam,
quam proximi, & contra aut supra charitatis ordinem
non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, quia humana iura de actionibus huma-
nis intelliguntur salva consistentia, imò incolumita-
te subiecti, ut patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis
officiis persolvendis, de observatione festorum,
non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum offi-
cium, aut ad observationem festorum, si non potest
hæc sine non solum vitæ, sed sanitatis periculo serua-
re. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia huma-
na.

¶ Quarto, quia timor cadens in constantem virum,
qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudi-
cii humani executione, ergo idem quod prius.

¶ Ad euentiam huius questionis sciendum
est, quod non distinguere inter per se & per accidens
ocasio est minus bene sentiendi, contingit enim
etiam sapientes, inquit Aristote. falli in iis quæ sunt
per accidens. Aliud est igitur subdi hominem ho-
mini in his, quæ sunt naturæ, per se loquedo, & aliud
per accidens. Subiici namque per se, est directe &
formaliter subiecti, ita quod possint illa directe & for-
maliter præcipi. Subdi vero per accidens, est per con-
comitantiam, aut sequelam ad illud, in quo per se
subditur subiecti. Exemplum, Homo homini non sub-
ditur per se secundum interiores motus animi, &
ideo non potest superior præcipere directe & for-
maliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc
est proprium. Subditur tamen per accidens, inquan-
tum interiores animi motus sunt exteriorum actio-
num rationes, sic enim concomitantur exterior-
es actiones, in quibus homini homo per se subii-
citur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem
ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia ope-
rantem. In proposito autem verisimum est hominem
non

utroque loco sumitur. Nam in questione duodecima
naturale attenditur penes naturam tanquam princi-
pium, ita quod naturalis appetitus appellatur, qui pro-
uenit à principio indito secundum superadictum
diuinæ gratiæ ordinem. Ut enim locutio naturalis est
homini à principiis naturalibus, ita appetere celestis
pariæ felicitatem, naturale est homini ex principiis
gratiæ, quia ex illis natum est provenire. In qua-
stione autem octuagesima secunda naturale attendi-
tur penes modum, ut distinguitur contra liberum,
ideoque ibi dicitur, quod naturaliter, id est non li-
berè velle Deum in particulari, & cæt. solis Be-
atis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta dif-
ferentia.

¶ Ad secundam autem dubitationem responde-
tur, clarè constare ex textu, quod possibile sumi-
tur secundum potentiam in rebus existentem, dum
probat in textu, ex naturali motu terræ ad cen-
trum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physi-
ca potentia sermonem esse. Nam certum est, apud
Theologos omnes, posse à Deo creari aliam ter-
ram extra istum mundum, & conseruari ibi in æ-
ternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propo-
sitionem illam, Mundus constat ex tota sua mate-
ria, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili ta-
men potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad pro-
bandum in philosophia naturali, quod constat ex to-
ta sua materia simpliciter, hoc est sine additione ali-
qua. Et sic stant ista duo simul, quod mundus con-
stat ex tota sua materia, & quod Deus potest per
omnipotentiam suam similem materiam extra mun-
dum creare, quoniam primum intelligitur de tota
sua materia possibili Physicè. Nec implicat con-
tradictionem habere totam possibilem Physicè, &
non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam
diuinam fieret extrâ.

¶ Ad secundam autem dicitur, quod nulla appa-
ret contradictio, ponendo plures soles eiusdem spe-
ciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quod
existentibus pluribus solibus, neutrius materia appe-
teret alterius formam, quia vtriusque materia con-
tenta elset sua forma, sicut modò materia existens in
una parte celestis corporis homogenei non appetit
esse in alia parte, & si militer in motibus pars spheræ
igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non ap-
petit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et om-
nium una communis est ratio, quod in his, quæ sunt
eiusdem rationis, una est etiam ratio appetitiuæ quie-
tis, ac per hoc quodlibet contentum est illa portione,
quam habet: & meritò, quoniam priuatio, quæ machi-
natur ad malum, non est in certa materia, propter
formam eiusdem speciei. Nunquam enim Sortes
corrumperetur, si materia eius non appeteret, nisi for-
mam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de
aliis.

¶ Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse
idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Vn-
de licet ad sensum expositum consequatur illa alia
propositio, Nulla est potentia actiua in rebus crea-
tis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est
idem quod sensus expositus; quoniam iuxta sen-
sum expositum sermo est de potentia naturali non
descendendo ad actiuam aut passiuam: & secundum
huiusmodi potentiam affertur ratio de motu natu-
rali, & non de potentia vel impotentia generati-
ua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum spe-
culatiuarum excitato occurrunt respondenda. Reli-
quum est, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me,
& bene vale Romæ 23. Nouemb. 1522.

non subdi homini in his, quæ ad naturam spectant,
sed hoc intelligitur per se & formaliter, & ideo nul-
lus potest alteri præcipere vt se occidat, vt non co-
medat, vt non generet. Sed per accidens in his etiam
homo homini subditur, pro quanto hæc concomitan-
ter se habent ad actiones, in quibus homo homini per
se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenent man-
dante principe, præliari, & exponere se mortis peri-
culo, vt experientia testatur, quia potest princeps præ-
cipere, vt teneantur armis republicam, vt vlciscantur
armis eandem: & hinc annexum est periculum
mortis: ideo ex tali annexione subduntur etiam, quo
ad vitam. Ratio autem huiusmodi debita obedienti-
æ est: quia de humanorum actuum subiectione iu-
dicandum est secundum ea, quæ insunt per se, & non
secundum ea quæ sunt per accidens: sicut vniuersa-
liter de cæteris conditionibus humanarum actionum
consideratio & iudicium si non fiat per se, non rectè
indicantur nisi diuinando. oportet ergo inspicere ad
naturam operis humani, an sit per se de genere sub-
ditorum superiori homini, an sit de genere exceptorum
à subiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in lo-
co allegato, duo operum genera per se eximenda à
subiectione humana, opera scilicet interiora animi,
& opera naturæ sustentandæ & propagandæ. Et ad-
uerte quod etiam non per se subiectæ operationes alteri
homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri
homini, vt declarauimus. Quum igitur constet, ex-
teriores actus virtutum necessarios ad commune bo-
num politicum vel domesticum subiectos esse ho-
mini superiori, quoniam & leges humanæ huiusmo-
di actus præcipiunt, & superiores ad hos cogunt sub-
ditos, non sunt à suo subiectionis ordine eximendi,
propter accidentia annexa: vt testantur præcepta de
actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta princi-
pum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt,
quando est fortitudinis actibus annexum vitæ peri-
culum, vanus est omnis principatus ad præcipiendū
quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, quod lex
aut princeps aut superior non potest præcipere actus,
quibus annexum est vitæ periculum, quam externi-
nare præcepta fortitudinis à potestate humana: quum
fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absur-
dum, imò ridiculum est, stet iudicium in his, quæ sunt
per se. Simile quoque, facile apparet in actibus religio-
nis: præcipit ecclesiastica lex missam celebrare non
nisi cum sacris vestibus, cum altari, cum calice, si fiat
exceptio de mortis periculo, sacerdos comminata sibi
morte celebrabit licitè in diploide, habens tan-
tummodo panem & vinum: quis fatuus diceret hæc?
Similiter episcopus conferet ordines sacros in diploi-
de sine vllis cæremoniis, sola forma substantiali ser-
uata ob comminatum sibi mortem, quod est sacrile-
gium. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere,
falsum esse fundamentum, quod humana lex & superior
homo non potest præcipere actus virtutum vsque ad
mortis periculum inclusiuè, & quod subditi non te-
neantur obedire. Stetur ergo, vt dictum est, in his,
quæ sunt per se, censendo quod tam lex, quam superi-
or homo potest præcipere omnes exteriores virtu-
rum actus necessarios ad commune bonum illud, cuius
curam habet, ad quod subditos habet: & subditi
tenentur obedire, non obstante quocunq; vitæ peri-
culo annexo. Vnde quia prælati potest præcipere
subditis religiosi ea, quæ sunt ad mutua obsequia,
inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum:
ideo tenetur subditus obedire ad seruendum ægris
etiam infectis epidimicæ morbo: quoniam hoc peri-
culum vitæ concomitantem se habet ad opus, quod
per se præcipitur, scilicet seruitium infirmorum. Nec
minus tenetur religiosus in his & similibus obedire

quàm secularis suo principi ad præliandum, vbi est
maximum mortis periculum concomitans. Et quo-
nia hoc clarum est, non me extendo amplius, sed
ex his constat satisfactum esse primæ rationi in op-
positum allatæ, & authoritati S. Tho. verificantur si-
quidem formaliter & per se: secus autem est quum
concomitanter concurrat id quod est natura: seu vi-
tæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundam verò rationem de charitatis ordi-
ne, respondetur quod charitatis ordo habet, vt pro actu
virtutis quilibet exponat vitam suam corporalem, &
miles pro actu virtutis, scilicet iustæ defensionis aut
iustæ vltionis, exponit vitam suam periculo, & ser-
uiens infectis, pro actu virtutis, scilicet religiosi ob-
sequij exponit se periculo mortis, & non pro bonis
externis aut corporali salute alterius. Constat autem
hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi,
nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secun-
dum charitatis ordinem, quatum bonum animæ præ-
stat corporali vita.

¶ Ad tertiam dicitur, quod actus virtuosus præcepti à
iure positio relati ad vitæ periculum, non sunt vai-
formes. Quidam enim sunt, quorum rectitudo de-
struitur ex vitæ periculo annexo, vt sunt actus absti-
nentia, qui si cum discrimine vitæ fiant, non sunt vir-
tuosi, quoniam recta abstinentiæ ratio mediū sic exi-
git, vt non subtrahatur necessarium ad vitam, & de
his verificatur, quod leges humanæ intelliguntur falsa
consistentia subiecti. Quidam verò sunt, quorum re-
ctitudo constituitur ex periculo vitæ, vt actus forti-
tudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium in-
ciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutum
necessarijs ad commune bonum, vt sunt obsequia,
officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in
quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericu-
la vitæ superuenientia, sustinet enim in tantum eor-
um rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi peri-
culum effugerent in vitium inciderent timiditatis,
& in huiusmodi non subintelligitur salua consisten-
tia subiecti. Quidam verò sunt medijs respicientes
periculum vitæ omnino accidentaliter, vt sunt multi
religionis actus, puta audire missam, seruare festa, &
huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam
quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & lici-
tè omittuntur, & supererogatoriè fiunt, vt sunt actus
prædicandi & corrigendi, qui quandoque (puta non
cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vi-
tæ periculum omitti licitè, quia est licitum quando-
que fugere, possunt & tunc nihilominus supereroga-
re, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioan. Ba-
ptista arguit Herodem: sciebat enim Herodes cri-
men suum, ita quod non necessitatis, sed supereroga-
tionis erat Ioannis reprehensio. Quædam verò sunt,
quæ si fiant propter timorem mortis, illicitè omnino
fiunt, vt celebrare missam absque sacris vestibus, ca-
lice, & altari, celebrare scienter coram excommuni-
catis nominatim, & reliqua similia, quæ si fiant pro-
pter timorem mortis, sunt illicita, quia non excusan-
tur à toto, sed à tanto. Et horum omnium vna com-
munis est ratio, quia legis & principis est præcipere
actus virtutum necessarios ad commune bonum, vt
autem declaratum est, à virtute recederetur, si mortis
periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quod timor cadens in con-
stantem virum, excusat iuxta prædictam distinctio-
nem quandoque à toto (vt in his, in quibus omisio
vel commissio ob mortis periculum à rectitudine
non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pië-
tate suffultæ plerumque fortè à Iuristis extenditur.
Quandoque autem excusat non à toto, sed à tanto
coram Deo, quamuis coram humano iudice excuset
à toto,

à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendum est potius viro forti, quam incurtere obliquitatem etiam venialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATUS DECIMUS de Missa sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

- 1. Quam sit authoris intentio.
2. Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium missæ.
3. Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.
4. Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.
5. Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium missæ.
6. Responso ad obiecta.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis sancti Xysti, felicitatem.

ANDASTI. Olim P. beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberet respondenda obiectiones in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat sicut in signo: oblato autem puperrimè mihi Libello Lutherano etiam de cœna Domini, affirmante in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinè, sed negante sacrificium missæ, cõtra vniuersas etiam schismaticorum ecclesias, existimaui non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & felix vale.]

CAPVT I.

Qua sit intentio authoris.

VNICVS MAGISTER Omnium Dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstinemus à testimonijs, quæ non recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitentes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio missæ, ex solis sacris Scripturis disputatione doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Sripturarum fundamento. negationem sacrificij missæ: tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ

authoritate fulciri sacrificium missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde respiciant.

Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primum in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis: deinde quid ex sacris scripturis de sacrificio missæ habeatur, & demum Lutherana obiectiones discutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium missæ.

Consentiunt Lutherani missam posse sacrificij memoriale appellari, ea ratione, quia in memoria sacrificij oblato in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi consecratur, veneratur & sumitur dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus vel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirmant in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuus suo pro defunctis. Et fundant vtrunque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos, vbi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quamuis cultus corporis Christi in memoriã passionis & mortis Christi sit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana, contraria documentis sacræ scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

Catholici autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis Eucharistia. Enangelistæ enim (specialiter Lucas capite vigesimo secundo, specialiusq; Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, In mei commemorationem.

Ad intelligendum itaq; demonstratur per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimque subiunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaq; Hoc, quum non ardeat ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est vt demonstrat vniuersitatem præmissorum.

Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, vt significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quod verba consecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit Facere à commemorare, vt significatius

tius non dixerit, hoc commemorare, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed et facere corpus Christi, quod frangitur, seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse, facere corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, quod pro vobis frangitur & datur, ac si diceretur, quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

Vt autem hæc, quæ dicimus penetrare, aduerte quod si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur seu datur, lat fuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed abicit à Domini Iesu Christi sermone, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoria, plus est quam consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus, quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi verò significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolationis modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi, quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis, nam sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam factum non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrunque factum impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet, in Iesu Christi memoriam.

Et aduerte prudens lector, facta in cœna Domini, vt perpendas quod quadret institutio institutioni, & factum factum, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriam educationis de ægypto, in factum consistebat immolationis, ita quod ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis factum dicebat, quemadmodum hætenus in memoriam exitus de ægypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in mea immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de fa-

cere immolatio modo, nam & immolatio modo fecerant veteri pascha.

Hæc autem esse germanum sensum mandati istius, estantur etiam facta recitata à Paulo ad Corinthios. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, sicut mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solum in vsu Ecclesiæ & libris Doctorum haberi immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos, quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicati sanguinis Christi est panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israël secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, aut quod simulacris immolatum aliquid sit? sed quæ immolant Gentes, daemonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri daemoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum daemoniorum, non potestis mensam Domini participes esse, & mensam daemoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolum inter victimas Israël, & immolata daemonijs recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israël, & mensam daemoniorum, mensam Dimini, & inter edentes victimas altaris Israel, & edentes immolata daemonijs, edentes de mensa domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possunt immolatorum Deo & daemonibus participes esse. Ni si enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israele, quæ immolatis daemonijs à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quod panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari eucharistiam in remissionem peccatorum.

Alterum à Lutheranis negatum in missa, videlicet quod sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstratur falsè negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quod quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris, ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem.

Responsio ad obiecta.

remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effandi enim in remissione peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriam Domini nostri Iesu Christi, tum hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpretis consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, nõ solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

C A P V T . V .

Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium missæ.

Auerfus hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ad Hebr. capit. 7. vsque ad decimum inclusiuè. Et contra quotidianam quidem oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, q̄ ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus: sed oportet succedere, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti & sacrificium noui Testamenti, q̄ illud reperebatur tum singulis dieb. à sacerdotibus simplicibus tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autè nec quod die nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificium affirmare, quod oportet sæpè repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quòd tunc sanguine hircorum, &c. utebatur sacerdos: nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatus est Christus à seipso.

¶ Contra hoc verò, videlicet quòd Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, desissent offerri: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata non repetitur: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatio est semetipsum offerens in cruce, consummatit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

Fundamentum veritatis, & intelligendi diuersa sacra Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificium, ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolute immolata semel in cruce ab ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolata quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita quòd in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Veram hostiam cruentam & incruentam non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnitas res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce, nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnã eandemq; hostiam immolandi, alter est, quia ille vnicus subalternus ac primarius immolandi modus, fuit cruentus, vt potè in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessoriuq; modus, est incruentus, vt potè sub specie panis & vini oblatum in cruce Christum, immolatio modo representans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas; quia tamen iste modus, scilicet incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt referatur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapietes, & penetrantes, q̄ vbi vnum, non nisi propter alterum, vbi vnum duntaxat est, consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc q̄ est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnica semel oblatam in cruce perseverantem modo immolatio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiam in cruce oblatam fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, q̄ vnum atq; idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offeritur in altari, clarè patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblatam semel est, perseverare, alio tamen modo in altari, mandante Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanq; iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriam, perpendes, q̄ vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atq; idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseverare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

¶ Ex his igitur ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quòd in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quique non in personis proprijs, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes afferunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis corpus.

corpus Christi, iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quam inferatur, inconueniens esse affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quòd aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare perseverantiam hostiæ in cruce oblatæ, requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedecret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblatæ.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, q̄ in nouo Testamento non repetitur sacrificium (seu oblatio) sed perseverat immolatio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseverandi in reuenit repetitio, non in ipsa re oblatæ, nec etiam ipse, qui repetitur modus, concurrat ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hebræos testantur verba illius, inferentia, quòd si repereretur noui Testamenti sacrificium, oportuisset Christum sæpè pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi à Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur, quòd cum hoc, quòd Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundantissimè fuderit in cruce, quadrat vt perseveret immolatio modo in Eucharistia illa vnica, ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

¶ Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum inferatur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: ceditur totum propriè loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblatæ perseverans immolatio modo, recolitur in qualibet missa.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd absit à fidelium mentibus etiam cogitare, quòd ad supplementam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebratur missa: celebratur enim tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetravit cælos perseverans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur) ita perseverat nobiscum per Eucharistiam immolatio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseverantiam Christi in cælis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseverantiam eiusdem nobiscum immolatio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cælo, non derogat vnica intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minùs eidem derogat perseverantia Christi immolatio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ, quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cælo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnica mortis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena. Illud nanq; intercedere præ se fert quasi supplementum intercedendi: hoc autem,

præ se fert cæremonialem intercedendi modum, nobis valde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per Christi mortem applicatam nobis per instituta à Christo sacramenta: in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem à Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiæ institutum ab ipso Christo immolatio modo, vt declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum, applicando efficaciam mortis Christi ad illos. non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentum enim Eucharistiæ: quamuis immolatio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda coletibus, non tamen est institutum propter hoc duntaxat, sed pro aliam animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos stat sacrificium missæ, quòd Ecclesia catholica edocta à Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione. Ibidem dicitur admissa ad Eucharistiæ hostiam. noui enim, quòd iuxta genuinum sensum, de sacrificijs cruentis tractat Author illius Epistolæ, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati à Christo condendo nouum testamentum, relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Vifum siquidem est expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hesitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio Maij, M. D. XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vico Caretanum Cardinalem Sancti Xylini, finis.

TRACTATUS UNDECIMUS
de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

- 1 *Positio Lutheranorum de fide.*
- 2 *Primus in prærecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
- 3 *Secundus in prærecitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
- 4 *Tertius in prærecitatis error, quòd anse charitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.*
- 5 *Positio Lutheranorum de Operibus.*
- 6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
- 7 *Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.*
- 8 *Opera visorum Christi membrorum esse meritoria vita æterna.*

- 9 *Modus, quo opera nostra meritoria sunt vi*
- ta eterna.*
- 10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
- 11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
- 12 *Responsio ad obiectiones quarto c. scriptas.*

RECIPTIS beatitudinis tuae, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nunc tamen est iucundum mihi est, venena si quidem Lutherana de fide & operibus diffundi est in corda fidelium timens, cupiebam ut iretur obuiam, & non nisi paulo ante beatitudinis tuae mandatum cogitaueram, animum ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque haec obedientia venit, uti nam & Christi fidelibus, fructuosa & tuae beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

Magnificantes Lutherani Euangelicam doctrinam de aeterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad crudelitatem, quia peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia intercedente Iesu Christo. Et vsque adeo magnipendunt hanc credulitatem, ut dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiuunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinae promissioni: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verè iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vsque adeo extollunt huiusmodi fidem, ut eam assequi remissionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone a Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, ut Dominus in Euangelio dicit Math. 22. Haec sunt in quibus consistit neruus doctrinae Lutheranae de fide.

CAPVT II.

Primus in praecitatis error, quod incidit equiuocatio in nomine fidei.

Fidei nomen aliud significat cum de illa sacrae litterae tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem, qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quae significat id quod per eius definitionem manifestatur, ad Heb. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantiarum argumentum non apparentium, sic. n. sumpta est vna triu in virtutum theologiarum, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatio ne sumpta est, quae est donum Dei, ut dicitur ad Ephe. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua cre-

dimus omnes articulos fidei, & quaecunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significans credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat a fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditae, quoniam fidei non potest subesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc proueniens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur a fide, pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiens sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sim intus & extra suscipiens ritè sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus Dominus, vna fides; perspicuum est autem quod sub fide quae est in me, non continetur credere, quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitare ergo fidei apparet secundò diuersitas dictae credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quae attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacrae Scripturae citant, tractantes de fide, puta, Iustificari ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in praecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QUOD autem dicunt, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum, potest & bene & male dici, & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quod haec credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autem secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, ut Augustinus dicit 15. de Trinitate. capit. 18. nullam est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni aeterni, & filios perditionis aeternae.

¶ Et scito, quod haec credulitas communis est omnibus deuotè accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuotè accedens ad quodcunque sacramentum, credit suscipiendo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter cum haesitatione de oppositio inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturae auctoritate, nullo Ecclesiae documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque haesitatione aliqua Ratio autem haesitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur

ueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiae Dei, & propterea sic haesitans, nullam iniuriam infert diuinae promissioni, quoniam non haesitat ex parte Dei, non haesitat ex parte meriti Christi, non haesitat ex parte sacramenti, sed haesitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem haesitationem de effectu singulari diuinae misericordiae (hoc est remissionis peccatorum istius viri nunc deuotè conuersi ad Deum) Iael Propheta cap. 2. nam de ijs qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinae misericordiae excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub haesitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis haesitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum, videlicet vel diuina reuelatione, quae in proposito non habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, quod omnes, qui ritè intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi, consequantur illam, non tamen reuelauit, quod iste nunc ritè conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui inicitur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincendum ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus est e Roma, ad credendum quod inueniatur insula Calicut, seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari, non interuenire testimonia conuincencia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quod Spiritus sanctus testatur spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nam haec contestatio praesupponit remissionem peccatorum factam, quia praesupponit illum, de quo testatur, esse filium Dei, ut clarè ipsa litera sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non praesupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, ut praecedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. Infallibiliter * remissionem peccatorum. Et ideo a Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes, Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non seriò, sed ioco absolveret: si tamen credat se absolutum, verisimè est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in praecitatis error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.

IN TOLLERABILIVS Autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissimè conuincitur. Impossibi-

le est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cum homo ex iniusto fit iustus per Christum, fit ex inimico Dei, dicente Apostolo ad Romanos 5. Cum inimici essemus: reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: reconciliatio enim amicum reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitiae hominis ad Deum, & contra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (scilicet primae Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quod vna atque eadem res est, quae vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debite subdito voluntati, & voluntate rectae rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum, quae de eo, ac caelesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiae ad Deum communicantem nobis ciuitatem caelestis patriae iuxta illud ad Phil. tertio, Nostra autem politia in caelis est: & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenae, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et haec sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, sulta nihilominus auctoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. septimo, peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum, testatur conuincitio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huius omnes Prophetae testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primae suae Epistolae capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, ut habetur primae Ioannis quarto, & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et t. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constitui mur filij Dei. Et ad Gal. 5. I Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praepitium, sed fides, quae per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicumque, sed per dilectionem operati attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verisimam esse communem Ecclesiae doctrinam, quod non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quod auctoritates authenticae sonantes, iustificari nos per fidem, intelliguntur ad

† Alias, ipse scit.

tur ad literam de fide formata amicitia diuina quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum (ex eo quod si les distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege) respondetur quod Legis nomen aliter sumitur à Christo, cum dicitur, quod hoc est primum & maximum mandatum in Lege: & aliter sumitur, cum fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nam Christus videtur Legi nomine, ut comprehendit omnia mandata diuina, scripta in libris Moyfi: Apostolus autem videtur Legi nomine actiuis, ut distinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc distinctionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo ut etiam aduersarios oporteat eis assentire. Quod enim Christus videtur sic largi Legi nomine, ex eo conuincitur, quod in eodem textu. Deut. c. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei, immediatè ante ponitur præceptum fidei, dicens, Audi Israel, Iehouah Eloï noster, Iehouah vnus: sub eodem ergo contextu legis ponuntur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiusdem Dei, vt intelligamus, quod non magis sub lege clauditur præceptum charitatis, quàm præceptum fidei, loquendo de lege largo vocabulo: vt hinc etiam clarè pateat, quod quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoque pariter distinguitur cointelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis ijs quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, quod appellat eam legem factorum, & dicit eam seruati naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Genes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt: certum est enim, quod non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequiuocè igitur videtur obiectio hæc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim Dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt patet Deut. 6. vbi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

¶ DOCENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissimè Christus meruit nobis gratiam remissionis peccatorum, & vitam æternam, & sufficientissimè satisfecit pro omnibus: & proinde nefas esse attribuire operibus nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorum) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium Christi, quandoquidem quod est proprium Christi attribuire nobis blasphemiam est: & detraheretur merito ac satisfactioni Christi, vt potè insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis sacrarum Scripturarum autoritatibus. Et in primis, quod non mereamur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo, quod Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abacuc 2. Iustus ex fide, viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

¶ Quod verò per opera nõ mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita eterna. Ad idem quoque & ad probandum simul, quod opera nostra, quantumcunque iusti sumus non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui non seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

¶ A authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omitendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta à Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sint meritoria æternæ vitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTE QUAM declaratur, opera nostra esse, vel non esse meritoria, prælibandum est summarè quid Meritum significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur voluntariū opus, siue internum, siue externum, cui iure debetur merces, seu præmium, dicente Apostolo ad Rom. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet persona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ est ipsum meritum, & merces debita merito, & persona reddens mercedem: frustra enim quis meretur, nisi mereretur ab aliqua persona reddendam sibi mercedem. Et quoniam de nostro merito apud Deum est quæstio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedem sui operis. difficile enim apparet, quod operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, sed est ius secundum quid, multò minus quàm ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quantum minores sumus nos relati ad Deum, homine seruo relato ad hominem dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si, pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum, inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum quid, multò minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quod quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrem & filium ius simpliciter & absolute. Multò autem magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo mereri aliquid à Deo sic quod iure debeat homini, nisi iure tam attenuato, vt sit longè minus, quàm ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum absolute (quoniam absolute loquendo omnis bona operatio voluntaria hominis debetur Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis vel externis pollet homo, tam plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua

Ex diuina promissio ne, & gratia opera humana meritoria sunt vitæ æternæ, & nõ simpliciter.

ac qua Deus ordinavit opera nostra ad hoc, vt sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quod quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo. si enim hoc attenuatum ius esset inter hominem absolute & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit. sed perspicuum est Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 12. quis autè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem suam qua contulit humano operi esse meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, seculus autem est præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo: nam quemadmodum inter homines si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dominum: ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Saepè enim legimus in veteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis enim 9. scribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuersali diluuiio. & Genesis 15. fœdus inijs. Deus cum Abraham de terra Chanahan danda semini eius. & Genesis 17. fœdus circumcisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hic quoque de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conuenisse cum operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam, & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quod ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentione facta est cum Deo.

Veruntamen scito quod quantumcunque; interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibi ipsi. ita quod præsupposita conuentione, debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentione facta est: sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed voluntati suæ prior, quia dignatus est pacisci nobiscum: & propterea verissimè profitemur, quod Deus nulli debet nisi sibi ipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deum (vel secundum ius attenuatum, vel secundum ius fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacrarum Scripturarum locis de hoc scito, quod vbiunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum: eo quod merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces. & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in vtroque Testamento promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero mer-

ces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 39. scribitur. Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce venio cito: & merces mea mecum est, vt reddam vnique secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsecderant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam esse bonitatè diuinam, vt etiam ordinando humana bella in suipius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quod sint meritoria ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quod multò propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quod sint meritoria alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

ONCEDUNT multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. perspicuum est enim, quod in mercede cælestium, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operarijs, dicitur, quod acceperunt denarium. perspicuum est autem quod communis merces omnibus operarijs in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque 2. ad Timot. 4. scribit, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, quod corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, quod quatuor iustus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Math. 25. describendo quod cum iudicabit mundum, propter opera misericordiarum dabit vitam æternam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. concluditur enim, Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quod enim à iudice datur ex diuersitate operum, secundum quod opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est non nullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, Matthæi 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

Modus quo opera nostra meritoria sunt aeterna vita.

TRADUNT Theologi opera nostra esse meritoria aeternae vitae, eo quod a charitate, a gratia gratum faciente, a spiritu aucto habitante in nobis procedunt, & docent quod quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria aeternae vitae (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte utenti libero arbitrio in eis, quae Dei sunt, Deum largiti secundum affluentiam suae gratiae) quatenus tamen sunt a Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria aeternae vitae. Tum quia gratia seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita quod quae ad modum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinae gratiae in anima, actionibus debetur fructus aeternae vitae. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquae salientis in uitam aeternam, ubi clare patet efficacia gratiae in nobis ad ascendendum in uitam aeternam. Et dicendo quod gratia data, fit in homine fons aquae ascendens in uitam aeternam, docet quod mediante operatione ascendit in uitam aeternam, nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum praecipue, quia vis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendam aeternam uitam, & ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeat aeterna uita.

Christi quod in propria persona meruit: potest ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultu operando meretur. Conuenit autem diuinae liberalitati, ut utroque modo coicet meritum aeternae uitae adultis Dei filius: nam ut dicitur ad Ro. 8. praedestinauit eos conformes imagini filii sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum uitae aeternae utroque modo: quia primo tantum: nam ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primo iure gratiae unionis personae, qua Verbum caro factum est: & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritum obedientiae eius usque ad mortem, dicente Paulo ad Filip. 2. Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes & nos uitam aeternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quae ad modum ad Christi excellentiam pertinet, & est proprio merito acquisierit immortalitatem corporis uitae, & gloriam sui nominis, &c. ita ad dignitatem membrum Christi pertinet ut cooperetur capiti suo: ad haec qui rendam aeternam uitam. Omnium enim diuinitas simul est, inquit Dionys. c. 3. coele. Hierarc. Dei cooperatore fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri uitam aeternam, quoniam est reddere uitam aeternam esse nobis debita alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

C A P V T X

Valor operum existentium in peccato mortali.

QUAMVIS conueniamus in hoc, quod opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria aeternae uitae, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamen esse utilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habent uim meritoriam remissionis peccatorum, habent tamen uim impetrandi remissionem peccatorum: ita quod per modum supplicationis multum valent ad consequendum remissionem peccatorum a diuina largitate. Et quidem quod oratio multum utilis sit ad remissionem peccatorum consequendam, testatur Saluator Luc. 18. inducens Publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio uero testatur Ioel in persona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde uestro, in ieiunio, fletu, & plantu: ibi enim subiungitur, Quis scit si conuertatur Dominus, & ignoscat? De elemosyna quoque testatur Daniel: cap. 4. confusus Nabuchodonosor regi, Peccata tua elemosynis redime: & ad Hebraeos 13 scribitur, Beneficentiae, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostiis conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentibus, & id genus reliquis.

Supra hanc autem uim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam uim impetrandi in obseruatione uniuersorum mandatorum Dei. Ezech. n. 18. docemur, quod conuersio impii ad faciendam mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum, dum dicitur, Et dixistis, non est aequa uia Domini: audite ergo domus Israel, numquid uia mea non est aequa? Nonne uiae uestrae non sunt aequae? cum enim auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate qua operatus est, & cum auerterit impius ab impietate sua, & operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse

Ciarius autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, quod meritum uitae aeternae non est tam actio nostra, quam actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Roma. 12. ad Ephe. 4. & ad Col. 2. homines in gratia constitutos, esse Christi capitis membra uiua. Ita quod Christus caput cum hominibus uiuis eius membris non est sicut unum corpus politicum (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatae) sed constituit unum corpus, quemadmodum est unum corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo uiuificat membra sua, & per iuncturas: ac nexus spirituales unit membra corporis, ut clare patet ex uerbis Pauli. Huic autem praesupposito adiunge, quod etiam sacra Scriptura tradit, uidelicet & passionem & actiones uiuorum Christi membrorum esse passionem & actionem Christi capitis. Et de passionibus, quidem testatur ipse Christus act. 6. Saule, quid me persequeris? cum tamen ille persequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad me moriam Galatarum, quod Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Christo perpensis. De actionibus uero testatur Paulus, scribens Corinthiis in 13. c. secundae Epistolae, An experimentum quae sitis eius, qui in me loquitur Christus? & uniuersaliter dicit ad Gal. 2. uiuo ego iam non ego, uiuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, quod uerissime dicere possum, mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Christus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus: & sic de aliis operationibus uoluntariis quas Christi membra uiua exercent propter Deum. Et isto modo meritum aeternae uitae non tam attribuitur operibus nostris quam operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita quod hinc discernitur inter meritum aeternae uitae in infantibus, baptizatis, debetur aeterna uita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac uita mortali degens, patiens & moriens: adultis autem proficientibus, in gratia debetur aeterna uita dupliciter: primo ex iure meriti

animam suam uiuificabit: considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, uita uiuet, & non morietur. Quae uerba testantur, quod in hoc consistit uiarum Dei aequitas, ut sicut iusti auersio a iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animae, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animae uitam: reuelatur enim Propheta, quod iam accepta est Deo conuersio peccatoris, quod ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) ut Deus non recorderetur omnium iniquitatum praeteritarum, quod est dare remissionem peccatorum, & uitam gratiae.

Amplioem quoque impetrandi uim in huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus. Isaia cap. primo, Lauamini mundi estote, auferre malum cogitationum uestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersum, discite benefacere, querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata uestra rubra tanquam uermiculus, uelut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, ut & sordibus conuersis ad iustitiam, & misericordiae opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata praeterita.

Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quod impiorum opera non solum sunt uilia ad remissionem peccatorum, sed quod cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, ut & terminetur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verum benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, ut quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, elemosynis, aliisque bonis operibus ualeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, ut etiam nostris quibus impiorum bonis operibus uim imperatoriam remissionis peccatorum largiti dignata sit. Et praeter haec (ut in capite septimo, ex uerbis Ezechielis monstratum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni a Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia uere uilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cum deuota mente fiunt.

C A P V T XI

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

QUIA Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortali, an in statu gratiae, & rursus, de satisfacere pro peccatis, uel quo ad culpam, uel quo ad poenam. Dicimus itaque primo, quod nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris, quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortali faciunt Deo satis pro offensa, ut patet: & facta in statu gratiae praesupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensa, quibus offendimus Deum, offerendo uitam propriam in ara crucis.

Dicimus secundo, quod nulla opera nostra in statu peccati mortali sunt satisfactoria Deo pro poena debita peccatis nostris, quamuis prius abolis in sacramento poenitentiae. Et ratio in promptu est, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offensam, ut

peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri poena inferni) sed si non tam copiosum diuinae gratiae donum collatum tunc est, ut cum remissione culpae remissa sit tota poena, remanet obligatus ad amabilius soluendum residuum poenae: & propterea si in residuum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum poenae solueret, operacius qui sunt opera in statu hostili, non possunt amabilius exolvere, quod est non posse satisfacere pro illa poena.

Dicimus tertio, quod opera persequentis in amicitia Dei, nullum habent impedimentum, ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo poenae. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primo docendo, quod cum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad poenam omnem: ita quod non remanet obligatus ad poenam consecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeste contrariatur sacrae Scripturae, docenti secundo Regum, duodecimo, quod quamuis David consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius poenae, sed remansit obligatus ad poenas multas, ut Scriptura testatur. Deinde errant, quod tollunt ab operibus uiuorum Christi membrorum uim satisfactoriam pro poena non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciae Christi capitis in nobis, nam satisfactio ego, iam non ego, satisfactio autem in me Christus: conuertiatur & Ecclesiae catholicae usui, quo consueuit saluare satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum, uere poenitentibus & confessis.

C A P V T XII

Responso ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

SUPEREST obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & uenialibus iuxta doctrinam 1. Ioan. 2. & propterea non est insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera uiuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti Christi communicatur membris eius uiuis, ut illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur communicando nobis, quod ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciatur, quam si meritum duntaxat Christi in propria persona participarem.

Cum autem obijciatur id quod est proprium Christo, non esse nobis attribuendum: respondeamus quod non est nobis attribuendum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo attribui, uidelicet per communicationem: sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo, potest tamen per communicationem ab alijs participari. Verbi gratia, videre diuinam essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deum, sicut est, sed solus scripturae natura uideat seipsum) potest tamen et gratia communicari uideat Deum participatiue: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito meriti uita aeterna est proprium Christo, intelligenda meriti Opus. Caiet. Ec. 2. et pro.

ex proprijs viribus, quod tamen potest communicari membris eius varijs, non ut mereantur ex proprijs viribus, sed ut mereantur ex virtute capitis Christi. Et si militer intellige de satisfactione.

De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam dicitur hoc non communitari varijs Christi membris; et quod opera eorum presupponunt remissa fuisse eis peccata: nullis autem meretur id quod præhabet, sed omne meritum est res non habita. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & celestem beatitudinem & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudinem æternam carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quod fuerunt facta membra Christi: nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, quod nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, ut caput, operantem in membris suis & per membra sua.

Ad autoritates vtriusque sonantes, quod non mereatur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respondere, quia in hac conclusioe omnes convenimus: Ad autoritates vero inductas ad probandum, quod non mereatur vitam æternam per opera nostra, respondendum est. Et ad illud quidem quod assertur ex Apostolo ad Rom. Donum Dei, vita æterna: respondetur, quod utriusque nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis mereri vitam æternam, non enim dicimus, quod ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, mereatur vitam æternam.

Ad id vero quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctio ne responderetur, quod nos quantumcumque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris celestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politia nostra, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum, gratia Spiritus sancti, charitas, & cætera propria filij Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operantes, sumus tam infirmi, ut non possumus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate stat, quod nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, ut illius membra viua, multum conferre possumus per nostra opera politia celestis & paternæ domui: quia ut sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec ut sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & celestis politia.

Et si ex hoc Christi documento argumentum fiat contra vtilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in cap. 10. si inquam, fiat argumentum ad inferendum, quod bona opera non sunt vtilia ad impetrandam remissionem peccatorum: respondendum est, quod orationes, ieiunia, elemosinæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionem peccatorum impetrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinantur ea, ad impetrandam remissionem peccatorum, sunt valde vtilia ad impetrandam illam. propter hoc enim ad Ezechiel. 18. apponitur via Dei, & non ut nos, prout dicitur, quod diuina bonitas, ut multa impetremus, quæ nunquam meruimus: de-

dit diuina bonitas (ut Christus, Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vni impetratoriam remissionibus peccatorum à diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, elemosinæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad inferendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puro sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quaestione vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATUS DVODECIMVS De Communione sub vtraque specie, De Integritate Confessionis, De Inuocatione Sanctorum, aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pons. Maxim. in quatuor capitula diuisus.

- 1 Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.
2 De integritate confessionis quo ad omnia peccata.
3 Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.
4 De Inuocatione Sanctorum.

PROOEMIUM.

ERTINAX Lutherano rum animus prætextu conscientia. Clemens septime Pontifex Maxime, ergo communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his, non absolute, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacra Scripturae autoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad consolandum fidelium mentes. videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quam reliqua mea oia refero.

CAPVT I.

De communionem sub vtraque specie.

LUTHERANVS Non sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantum specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Præinde opus est discutere secundum Scripturas sacras vtriusque, ut videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præcepti.

præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc si quidem patet, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

Quia igitur Saluator noster in vltima Cæna instituit sacramentum Eucharistiæ, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (ut Euangelistæ testantur) hinc inferitur, quod sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiæ. debet enim sacerdos dare Eucharistiæ, quem admodum dedit illam Christus. & si militer debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

Nos autem facile manifestamus vsus Christi & Apostolorum, non habere vim legis, quod simili modo distribuatur populo Eucharistiæ. nam si ille vsus Christi vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata. & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata. perspicuum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiæ seruare hoc vnum, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim non tenemur ad seruandum omnia, patet: tum quia Christus fregit, fraxamque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tum quia Christus distribuendo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiæ, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur non immittere Eucharistiæ in os communicantis, sed dare in manum illius, ut ipse se communicet: tum quia Christus distribuit hæc sacramentum Apostolis post Cænam, plus autem quam ridiculum est dicere, quod teneamur communicare post Cænam, illicitumque sit dare Eucharistiæ ieiunatis. tum quia Christus dedit Eucharistiæ sub specie panis azymi, & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistiæ uti sive in azymo, sive in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet, quod distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statæ, ut similiter fiat distributio à nobis.

Ac si quispiam contenderit in hoc vno imitandum esse Christi distributionem, quod sub vtraque specie dedit Eucharistiæ, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudini eorum, qui credebant in illum, ut vel ex hoc fat sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorum danda est Eucharistiæ sub vtraque specie: non enim plus inferri potest ex Christi distributione, non igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis danda est Eucharistiæ sub vtraque specie. Patet itaque quod ex vsu Christi non potest inferri illicitam esse communionem populi sub altera tantum specie. Et multo minus inferri hoc potest ex vsu Ecclesiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: vsus enim vnius particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de vsu.

Discutienda sunt deinceps præcepta Christi tam ante institutionem Eucharistiæ, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini, Io. 6. olim assumptum est à Boemis: ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quid, inquit, clarius? Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodum de Baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistiæ dicit, Nisi comederitis carnem filij homi-

nis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Nos autem dicimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligerentur de Eucharistiæ, tolleretur Baptismi sufficientia ad salutem; pari liquèdem modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, quod si in istis verbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiæ, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiæ. Cuius cõtrarium non solum in Symbolo fatemur, consistentes vnum baptismum in remissionem peccatorum: sed Dominus in euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tir. 3. Saluos, inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere verba illa Christi, Ioan. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti eucharistiæ, & negare Baptismi sufficientiam ad salutem, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo, & potu eucharistiæ: & propterea inde non habetur præceptum ad sumendum eucharistiæ sub vtraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborum, non est presentis negotij: nam sat est propositæ quaestioni nosse, quod non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit eucharistiæ sacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistiæ præceptum, nisi apud Lucam immediate post Eucharistiæ sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apostolum primæ ad Corinthios vndecimo, duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediate post Eucharistiæ sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediate post Eucharistiæ sub specie vini, videlicet, Hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de communionem sub vtraque specie, ut patet discutiendo singula. Præceptum enim immediate post speciem panis tam apud Lucam quam apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiæ sub specie panis, ut ipse contextus testatur. Præceptum autem apud solum Paulum scriptum de imitatione Christi in Eucharistiæ sub specie vini, limitatur manifestè ad vices, quibus bibimus in commemorationem Christi: ita quod non est præceptum absolute, sed est præceptum ex suppositione, videlicet, si biberimus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipit, ut bibamus in eius memoriam, sed præcipit ut quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties utemini calice Eucharistiæ, sacrificiate hoc. Bibere namque manifestè significat vsus calicis, & consequenter facere hoc, significat: contra Bibere, significat consecrare hoc: præcipitur nam ad literam, ut associetur vsus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa vsus Eucharistiæ sub specie panis, insinuat, quod vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus vero sub specie panis licitus, ut circa Ecclesiæ seruatur, non reseruando Eucharistiæ sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro iustis, & pro communicantibus extra missarum solennia.

¶ At si quispiam contenderit, qd hoc pceptum dicitur obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo qd bibentibus in Christi memoria precipitur, Hoc facite, manifeste sequitur, qd sacerdotibus celebrantibus missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) precipitur. Hoc facite, sed sub Hoc facite, comprehenditur etiam dare alijs calicem: quia comprehendit omnia qua Christus fecit circa calicem: ergo ex hoc pcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens, imprimis ad textum literae, quia contextui literae non quadrat hic sensus. Nam in litera, Hoc facite, distinguitur contra vsum sacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, Hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacram, vt distinguitur contra vsum sacramenti, eo ipso qd distinguitur contra vsum calicis. Quaeq; igitur spectant ad vsum calicis, comprehenduntur haec sub bibere, & quae spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundum suam contextus sensum: perspicuum autem est, qd dare alijs calicem, spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Nihil igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat, deinde, qd Lutherani non constaret sibi ipsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifeste, qd sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus presentibus, si, Hoc facite, comprehenditur etiam dare sacramentum, vt Christus dedit: nam Christus dedit omnibus presentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum in Eucharistia ex hoc Christi pcepto, secundum planum suum sensum, literae sensum. Et quia nulli nisi in allatis locis in sacra Scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiae, manifestum est qd non tenetur Christianus populus ex pcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie: voluntarie igitur, & non auctoritate Scripturae praedicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacrae Scripturae auctoritatem suscipientes. Haec de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

¶ Confiteri peccata mortalia omnia, quae quis admisit, Lutherani non solum negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacrae Scripturae, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit? Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non obstat Prophetae sententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum poenitentiae tradita a Christo, quando instituit hoc sacramentum Io. 20. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur a Christo ministro sacramenti facultas daturum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorumcuq; & ex hoc ipso, qd ministro com-

mittitur facultas discernendi: an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusq; poenitentis: manifeste sequitur, qd oportet ministrum (nisi cecus ministrare velit) nosse si in poenitente est aliquod peccatum retinendum: quod est nosse, si in poenitente est aliquid impediens remissionem: nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiuscunq; peccati hominis contentis, quia non potest simul vnum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quaeunque vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, & relatiue ad Deum, & relatiue ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiue quidem ad Deum, patet ex eo qd ille cui remittitur a Deo peccatum, amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei est, vt potest omnium reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem qd tam remissio quam retentio diuina est peccatorum mortalium omnium quae quis habet, manifeste sequitur, qd etiam tam remissio quam retentio quae fit a Christi ministro, debet esse non aliquorum peccatorum mortalium contentis, sed omnium: quia tam remissio, quam retentio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin non verificarentur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinae, si discorderet a remissione diuina: discorderet autem si Deo remittente omnia vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia: ad hoc autem vt minister, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cecus ac temerarius remissor, vel retentor sit: & quoniam ministro Christi peccata poenitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, vt oporteat contentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quae diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiectiones a Lutheranis, distinguendo de confessione vel absolute, vel ut est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum, relinquere: confiteri vero omnia, vt confessio est actus humanus, est confiteri omnia: quorum confessio subest humanae facultati. Vnde ex hoc quod delicta nullus ad plenum intelligit, est quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humanae non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed dumtaxat nota, & quorum quis memoriam habet, nam oblita & incognita confiteri non subest facultati humanae. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quam humana actionum nullam: exigi ab homine, quae non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum poenitentiae, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanae, quod est dicere, vt poenitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Haec de confessione omnium peccatorum.

CAPVT

CAPVT III.

De satisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quae tertia pars poenitentiae ponitur, Lutherani negant, quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamque fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque superesse poenae pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad poenam. vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remissione peccatorum, quae fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem aeternam, si antequam Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita aeterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum esse non esse opus satisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam poenam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clare legimus, quod arguebat Mathan propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio: & dicebat Dauid, Peccauit Dominus, respondit Nathan, Etiam Dominus transire fecit peccatum tuum, & non morieris: verumtamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum & quo ad culpam, & quo ad aliquam poenam: non remisisse autem quod ad poenitentiam Dauidis in morte filij, nec (vt subiuncta in cap. 16. testatur) quo ad poenitentiam eiusdem in publica violatione vxorum a proprio filio, nec quo ad poenitentiam eiusdem in perpeffione mali ex domo propria. nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo. omnes siquidem poenas has ex parte Dei Nathan Propheta comminatus est propter illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, quod Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeste dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam poenam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud poenae reliquum, quod Deus non remittit remittendo peccatum.

¶ Quia autem huiusmodi reliquiae poenae exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit satisfaciendo. nam non ipse intulit sibi ipsi quas debebat poenas, sed Deus intulit eas illi (superest ostendere ex Scriptura, quod huiusmodi reliquias poenae possumus satisfaciendo exolueri. Lege in Euangelio Matthaei, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptistam praedicantem duo: alterum, Poenitentiam agite: alterum facite fructum dignum poenitentiae. Quorum primum spectare ad ipsum peccatum Graeca dictio aperius manifestat, dum simplicem poenitendi actum significat. Secundum autem verba ipsa testantur ad nostra opera poenitentiam consequentia pertinere, fructus enim poenitentiae sonat opus proueniens a poenitentia vt a radice, seu arbore. Et ex eo quod non dicit, Facite fructum dignum innocentiae, seu fructum dignum iustitiae, seu fructum dignum bonitatis, sed fructum dignum poenitentiae: manifestum sit, qd de fructu digno poenitentiae formaliter (hoc est quatenus poenitentia) loquitur, vt videlicet faciant fructum dignum radice internae poenitentiae. Perspicuum autem est ex eo quod poenitentia est praeteritorum peccatorum, quod fructus dignus poenitentia est,

opus restaurans ea, quorum est poenitentia, hoc est reparans ea quae omisisse vel commisisse nos poeniter. hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quae in poenitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquiae pro peccato poenae. Si enim poenitentia non fructificat rei reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam iuste natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex auctoritate, itaq; sacrae Scripturae habetur, qd quandoq; post veniam peccati opus est satisfactio, quae fit per opera, qui sunt fructus digni poenitentiae.

¶ Quod vero obiicitur de nostris operibus, qd nec nec meritoria nec satisfactoria sunt, indignum censeo discussione noua. Nam scriptura plena est sententiarum sonantibus, tum qd opera nostra non sunt meritoria, tum qd opera nostra sunt meritoria: & perspicuum & has duas sententias non sibi inuicem aduersari, sed esse sensum, qd opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria: quodque opera nostra quatenus ex diuina sunt gratia, & praeueniente & subsequente & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clare habentur in innumeris Scripturae locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint, & propterea pertranseo. Haec de satisfactione.

CAPVT VIII.

De inuocatione Sanctorum.

Lutherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus summarie, primum de sanctis Angelis deinde de sanctis hominibus, quae habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem qd Angeli intercedant pro nobis, clare patet Zach. 3. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo non misereberis Hierusalem & urbem Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matthaei quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Vide ne contemnatis vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, qd Angeli eorum in caelis semper videt faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium praestandum pusillis contemptis.

¶ Quod autem inuocandi a nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelum ad benedicendum sibi, Non dimittam, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quae rebar ab eo. Nec est dubium, quod de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebraeos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicitur, qd omnes sunt ad ministratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur, propter eos, qui haereditatem capient salutis. Ex hoc enim quod Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deum, sed propter nos haeredes vitae aeternae, ordinasse intelligitur, vt nos inuocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi vsque aded desipere liceat, vt dante principe seu curia aduocatum peregrino vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus aut pupillus inuocare possit patrocinium, aduocari dari.

¶ Quod circa inuocationem sanctorum Angelorum utpote manifestam secundum sacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem sanctorum hominum transeamus. Duobus modis inuocare consueuimus sanctos, vel directe eos rogando, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deum per sanctorum merita, ut in canone missæ Ecclesia consueuit rogare, dicendo, Quorum meritis, precibusque concedas, &c. Vtroque autem modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem sanctorum dicimus. Et quidem quod animæ sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. ca. 6. Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsq; quo Domine, sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitant in terra? Ex hoc enim quod animæ sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeste dicimus quod multo magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas sanctorum ad bonum nostrum, quam ad malum nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quod diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manentibus. ex hoc enim reuelatum esse insinuauit, quod multo magis sanctæ animæ intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus etiam importune supplicat pro salute fratrum, multo magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamque beati continuat charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶ Quod autem à nobis inuocandi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi quod multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt & venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, quod Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruendo nos non solum per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines. non enim vanè apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, de quo illius resurrectione. Ex hoc enim quod utque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit nos se habuisse media gubernatione electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparendum multis & instruendos illos, sed ex eo quod non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit quod ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum beatorum. Et hanc ulterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinæ gubernationis, quo gubernat nos, etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pau loque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (ut priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quod demum orandus sit à nobis Deus per merita sanctorum habetur ex Exodi 32. cap. dum Moses supplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Isaac & Israel seruatorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abraham,

Isaac & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifeste inferes quod non solum per merita, sed etiam per preces sanctorum supplicare nos Deo à Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quod in idem dicitur orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio sanctorum, licet diuersimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem sanctorum. Et hæc de propriis dicta, qui legerint, meminerint in eruditorum esse certitudinem Mathematicam querere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. Augusti. 1537.

TRACTATUS DECIMVS tertius Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, ad serenissimum Angliæ regem, fideiq; defensorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris sententia.

LÆTATVS sum in ijs, quæ dicta sunt mihi, quod non celsitudinis autoritate, sed sacram literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugij explosionem, nouamque ducendam vxorem mota est: quodque id licuisse, non credendo doctoribus, sed proprii ingenij acuminè propriaque intelligentia se scire proficetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem nostram Rege theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Christianæ putari doctissimo regi supplicare, ut subiuncta legere, librare, atque cum ijs, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur: si forte plus videant oculi, quam oculus. Et quia Regem theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc, an coniugium inter relictam fratris & leuirum sit prohibendum iure diuino morali. & partem affirmatiuam fundari super legem Leuiticam scriptam capite decimo octauo & vigesimo. & super verba Ioannis Baptistæ, Matthæi decimo quarto, & Marci sexto. Et propterea si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et quod lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudinis fratris tui est) non prohibeat inhonestatem moralem, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum est in eodem. 18. cap. Leuitici. Ibidem enim conceditur, ut vir sororem defunctæ vxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuæ in pellicatū illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius, adhuc illa viuente. quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata, pellicatū m. sonet angustiam: ex eo enim quod inhibitio coniugij cum sorore vxoris restringitur ad tempus vitæ vxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione non comprehendī coniugium cum sorore vxoris mortuæ. ad hoc enim apposita est illa limitatio viuente illa, ut liberum esset coniugium cum sorore defunctæ vxoris. nam quemadmodum coniugia in quibuscunque gradibus tam affinitatis quam consanguinitatis non prohibitis in lege Moyssi, inter indulta supputabantur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso quod in lege Moyssi non

prohibetur, intra indultorum numero comprehendebatur. Conferendo itaque hanc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, ut per se manifestum est: ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicta sororis continet inhonestatem moralem, & si coniugium cum relicto sororis nullam continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralem. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relicto sororis non continere inhonestatem moralem non comprehendendū illud inter prohibita: consequens est, ut ex eodem capite Leuitici discamus, quod coniugium eum relicta fratris non continet inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitum quia malum moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parem inhonestatem moralem habuisset. Quod verò æquale sit vinculum necessitudinis utrobique, probatione non eget: quod autem par sit ratio turpitudinis utrobique, patet ex eo quod sicut turpitudinis fratris non detegenda sancitur, quia est turpitudinis fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratris & frater defunctus, ita turpitudinis sororis non detegenda est, quia est turpitudinis sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quod lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quod ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole. nam ante legem Moyssi tale coniugium in tali casu non solum licitum sed sancitum consuetudine vel Patrum autoritate, innuit scriptura Genesis trigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moyssi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quod coniugium inter leuirum & relictam fratris regu lariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quam sub lege: ergo non est per se malum moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur: manifesta siquidem in blasphemiam, periurium, mendaciam, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se continet alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia necessarium conuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod conuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirum, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quod coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quod non est per se prauum, quod non fuit prohibitum eo, quod esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioannis Baptistæ ad Herodem Galileæ Tetrarchiam. Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito, tum quia de vxore fratris viuents loquebatur Ioannes, ut testatur Iosephus Antiquit libro decimo octauo, capite xiiij. clarè

enim dicitur, quod Herodias deseruit viuum virum. Egelippus quoque de exci. Hieros. libro secundo, ca. quarto, clarè dicit de Herode. quod fratris vxorem viuents eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitam coniugium cum relicta fratris, aliud est esse aliud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio: committitur enim sophisma à pluribus causis ad vnam de terminatè. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudeorum: & ideo esto quod Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quod non ad suscitandum semen fratris dixerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si vera, ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, ac si non latè se iudicantur, significetur quæso quid deest: confido enim in diuina gratiæ largitate, quod qui cepit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optime autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimo septimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutate dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solum vulgarium, sed & religiosorum, & petitorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptum: offere enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ scilicet valeat, Romæ vigesimo septimo Ianuarii, 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ (quæ simul cum enarratione Ioannis, ad studiosiorum vtilitatem, post mortem auctoris per Ioan. Danielis. S. D. N. Papæ penitentiarj editæ sunt) finis.

TRACTATUS DECIMVS quartus de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem maximum, in decem capitula diuisus.

- 1 Quæ insentio sis operis.
- 2 Enarratio facti.
- 3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.
- 4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.
- 5 Quod secundum ius nature non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhonestum.

- 6 Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.
- 7 Quod secundum ius tum diuinum, tum natura honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.
- 8 Quod coniugium inter serenissimos Anglia Regem, & Reginam eius fratrem nec iuri diuino, nec iuri natura aduersatur.
- 9 Quod siue ligent, siue non dicta diuina in ra, coniugium hoc est honestum.
- 10 Quod sacrorum conciliorum, Pontificum ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.

Qua intentio sit operis.

Beatisime pater, post pedum oscula beatorum, perpetuam felicitatem, iusisti, ut libellos de coniugio inter serenissimos Anglia reges ad me perlatos, causamque totam diligenter inspicerem, quid iudicii consilii que mei esset accuratissime perciberem, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iusis parere, praeferis libellis pro & contra, animaduerti multas communes insertas quaestiones. Videlicet de duplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturae iuribus, de praceptorum iudicialium diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papae circa ea, quae sunt diuini aut naturae iuris. Quae si tractanda essent & multa conficienda essent volumina, & latissimus literariis certaminibus campus daretur, vt desiderandus semper finis supereset. Quocirca contuli me ad propria causa de qua agitur & ad punctum quaestionis veniendo ante oculos locandum in primis quod in quaestione vertitur, duxi vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Dein de circa hoc, tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturae iura censent, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

Serenissimus Anglia modernus Rex, dum esset adolescens, serenissimo patre eius Anglia rege agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Anglia, tunc non regina, sed relicta fratris eius primo geniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente autoritate Iulii II. Roman.

Pontific. ob bonum seruandae pacis ac amicitiae inter eosdem Reges, consummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multisque annis coniugali affectu & effectu cum ea versatus est, modò petit diuortium, eo quod coniugium inualidum fuerit, vt pote contra ius diuinum atque naturae à sacris conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Haec est causa ex propriis discutienda, praemisso tenore apostolicae dispensationis.

Iulius, & car. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliae regis illustris nato, & dilectae in Christo filiae Catherinae charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi regis, & charissimae filiae nostrae Elisabet reginae Hispaniarum & Siciliae Catholicorum, natae, illustribus salutem & car.

Romani Pontificis praecellens autoritas concessa sibi desuper utitur potestate, prout personarum, negociorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, quod cum aliàs tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondam Arturus charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliae regis Illustrissimi primogenitus pro seruandis pacis & amicitiae nexibus & foederibus inter charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum, & charissimam in Christo filiam nostram Elisabet Hispaniarum & Siciliae reginam, Catholicos, ac praefatum Angliae reges, & reginam matrimonium legitime per verba de praesenti contraxissetis, illudque carnali copula forsan consummauissetis, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio non suscepta decessit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc ut vinculum pacis & amicitiae inter praefatos Reges & Reginam huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de praesenti contrahere, supplicari nobis fecistis, ut vobis in praemis de opportuna dispensationis gratia prouideri de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & praesertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiae amoenitatem vigere intensis desideris affectamus vos & quemlibet vestrum à quibuscumque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati, vobiscumque, vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex praemis proueniente, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis nequaquam obstantibus) matrimonium per verba legitime de praesenti inter vos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsan haec nunc de facto publicè vel clandestinè contraxeritis, ac illud carnali copula consummaueritis licitè remanere valeatis, auctoritate apostolica tenore praesentium de spiritualis dono gratiae dispensamus, ac vos & quemlibet vestrum, si contraxeritis, ut praesertur, ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem auctoritate absoluiimus, prolem ex huiusmodi matrimonio siue contracto siue contrahendo, susceptam forsan, vel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso quod tu in Christo filia Catherina propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autem quod si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligendus, poenitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, & car. Si quis, &c. Datum Romae, &c. 1507. Klen. Ianuarii, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.

CIRCA coniugium inter uxorem fratris & leuirum ter Moisaica lex statuit, primò Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudine fratris tui est iteru c. 20. his verbis, Qui duxerit uxorem fratris sui, re facit aliena, seu illicita, turpitudinè fratris sui reuelauit, absque filiis erit, tertio Deuter. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel: si autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quae ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugem sumere, statimque accessit eum facient, & interrogabunt, si responderit, Nolo eam uxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non edificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

Haec iuxta vulgatae editionis verba allata, quamuis secundum veritatem sufficerent, quantum ad praesentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo quod aliter sonat textus Hebraicus, uertunt in dubium, legem Deuteronomii loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obiciendo, quod non dicitur, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter non vxor fratris sed cognata repetitur, costat enim Cognati nomine sanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbum iuxta Hebraum haberem hic inferendum & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, non erit vxor mortui fratris* viro extraneo: leuir eius veniet super eam, & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit, primogenitum, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non vult leuir capere fratrem suam, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semen Israel, non noluit leuirare me, vocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet, Non uolui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senum, & excalciabit calcem eius à pede eius, & spuet in faciem eius, & respondebit & dicet, Sic fiet uiro qui non edificauit domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Domus excalciati calcis, haec ibi.

Vbi clarè patet legem hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus, & quod interpret nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinam linguam iuxta vulgatae Italicae uisurpauit, appellando eum qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quae Latine fratria uocatur cognatam, eo autem vsque Hebraicus sermo utitur proprio. Leuiti nomine, vt ex illo fornet verbum, quo bis in hac lege utitur, loco eius oportuit fingere nouum uerbum Latine ad leuir eductum. Leuir, as, significans exequi leuiti erga fratrem, Mirum est autem, in dubium ueri legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum

& Sadducaei in Euangelio proponentes Christo uxorem septem fratrum secundum legem Moysi, id est stentur, & etiam apud mulierculas hoc notissimum fuisse testentur verba Noemi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clarè habetur. Nam ubique in istis legibus est nomen Fratris, in Hebraeo, eadem penitus dictio habetur: ita quod idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deuterono. ut si unam & qui uocandi licetiam quis usurper: alias quoque & qui uocandi legitime concedat: ac per hoc si quis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carnalibus, desistat à caepo, ex hoc quod eadem licentia leges Leuiticae exponerentur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, ut nullum de coniugio inter leuirum & fratrem ius tam diuinum, quam natura scriptum haberetur: & consequenter cessaret tota quaestio haec, innixa iuri diuino, aut naturae scripto, quia super hoc solo uniuersa moles huius controuersiae fundata est. Non est itaque uertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus, loquitur.

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBUS Igitur legibus his Leuiticis & Deuteronicis in hoc, quod de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifesta inter Leuiticas & Deuteronicas est penes hoc, quod Leuiticae sunt leges de genere, Deuteronica uero est lex de specie. Nam Leuiticae statuunt de uxore fratris, non specificando uiui uel defuncti. Deuteronica de uxore fratris defuncti, illa de uxore fratris non specificando cum filio uel sine filio, ista de uxore fratris defuncti sine filio, illa de uxore fratris non cognoscenda, non specificando ad proprium uel fratris semen nomenque seruandum, ista de uxore fratris defuncti absque filio ad suscitandum semen nomenque fratris: quibus adiunge quartam necessarium subintellectam specificationem, quod illa de uxore fratris non specificando, an aetatis qua possit generare, an uetula. Ista de fratris uxore in aetate, qua potest generare, loqui conuincitur, quia ducenda praecipitur ad suscitandum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absque omni controuersia, non omne coniugium inter leuirum & fratrem esse diuina lege prohibitum: sed discernendum esse inter coniugium leuiti cum fratria sine specificatione aliqua, uel tot specificationibus in Deuteronomica lege uallatum, & fatendum quod in genere sine specificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratrem, est diuina lege damnatum: coniugium uero inter leuirum & fratrem tot conditionibus uallatum non solum licitum, sed praecipuum diuina lege est. Haec sunt, quae circa coniugium inter leuirum & fratrem manifestè sancita à Deo habemus. An autem diuina istae leges ueteris Testamenti ligent noui Testamenti professores, an expirauerint parui refert quod ad causam propositam. Illud tamen silentio inuoluendum non est.

Marginal notes:
 27. cap. 10. f. 1. ubi dicitur f. sine solui de fratrib. ex eodem uero egre dicitur sermo cit. Nota & repetitur nomen fratris secundum idem uocabulum cum dicitur, quado habitabit fratres simul, non am te quando dicitur cognatus uel leuir, &c. Non est uertendum in dubium cum apud Rabinos Hebraeos etiam pro confesso habetur.

est, quod cum istae leges conueniant tum in sententia (uidelicet de coniugio inter leuirum & fratrem) tum in actu, uidelicet actu pietatis, quae cultum officiumque sanguine iunctis exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innituntur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere praecceptorum (quia utraque sunt praecpta, partim iudicialia, & partim moralia) tum in auctore (quia omnia diuina auctoritate sunt edita per Moysem) quatenus diuina ligat, eadem ratione perseuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Dixi quatenus diuina: quia non est nunc sermo de eisdem legibus, quatenus morales sunt, sed quatenus diuina sunt auctoritate per Moysem factae.

C A P V T V.

Quod secundum ius naturae non omne coniugium inter leuirum, & fratrem est in honestum.

QUID Autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratrem habet, non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni ta diuina quam humanae legis non testimonio, sed uinculo, clare patet tum coniugium inter leuirum & fratrem absolute esse turpe (Turpitudinis enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratris ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudinis fratris tui est) tum coniugium inter leuirum & fratrem uallatum tot antedictis conditionibus esse moraliter bonum. Ex eo. n. q. coniugium inter leuirum & fratrem absolute est turpe, in fert quod turpitudinis illa per coniugium inter eosdem tot conditionibus fultum, & est tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus uallatum esset moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius oppositum testatur lex diuina, & cum turpitudinis moralis non tollatur nisi per bonum morale, consequens est, quod per morale bonum consurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirum & fratrem, tollatur turpitudinis, quae inesset eidem coniugio nudo. patet igitur inter leuirum & fratrem coniugium honestatum tot conditionibus, bonum moraliter esse. Et si alius seratus fueris, inuenies maius bonum moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratrem sic honestato, quam fit turpitudinis consequens coniugium inter eosdem absolute. Nam nisi istius bonitas uinceret illius turpitudinem, praecptum istius in specie non uinceret prohibitionem illius in genere, ita quod diuinum ius praecptum, prohibitionem illius uigente, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quam turpitudinem, quae consequitur coitum leuiri cum fratre & tantum excellit, ut etiam tollat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestum & pium. Quod fit ut si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi uinculo legis diuinae & humanae leuiti & fratrem contraherent matrimonium honestatum his conditionibus, proculdubio honestum ac pium concubium subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iuda ante legem Moyse. Gene. 38.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen, a: nomen fratris defuncti.

EX His autem manifestis iuxta diuinum ac naturae ius rectissima infertur ratio, quod si longe maius bonum, quam bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomica expressis consurgens poscat iniri coniugium inter leuirum, & fratrem, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratrem honestum, quatenus pender ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et secundum quidem naturae iura patet illatio, rectae rationis dictamen exigit, ut si minus bonum sufficit ad tollendam turpitudinem coniugii inter leuirum & fratrem, multo magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonum. Secundum uero diuina iura patet eadem illatio ex eo, quod nulla leges multiplicatur propter multitudinem euentuum, qui contingere possunt. (Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) sed in omni politia leges conditae intelliguntur sic, quod ex uno casu decreto intelliguntur decreti omnes similes, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse quod multo maius bonum etiam sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Haec, si fallor, tam clara sunt, ut probatione non egeant, sed insinuatione, quod in proposita materia (si in propriis sistendum est) non est digrediendum ad quodcumque maius bonum, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudinis coniugii inter leuirum, & fratrem consistit in fratris defuncti dehonoratione, & in coniugio Deuteronomico tollitur huiusmodi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonum, uidelicet nomen eius suscitandum & propagandum in familia progeniti ex fratre, quae fuerat una cum ipso caro, & ex leuitico coniunctissimo secundum carnem defuncto fratri, tanquam supplente uices defuncti ad generandum ipsi defuncto familiam. Et haec ideo discussa sint, non quia supponamus coniugium inter se renissimos Reges Reginamque Angliae contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti: constat enim hoc esse falsum, sed ut clare pateat secundum ius naturae diuinae etiam auctoritate firmatum, non uero tantum euentu honestum esse coniugium inter leuirum & fratrem, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tam exiguum bonum, uidelicet nominis per filium factum idque incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

C A P V T VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturae honestum potest esse coniugium inter leuirum, & fratrem propter commune bonum.

SI per se patet si consideratum, libratumque fuerit, quod id iuris naturae, quod in his Leuiticis legibus continetur, uidelicet de honoratione fratris defuncti, reperitur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus merè humanis nisi in estimatione hominum, quodque bonum commune ciuitatis uel patriae non in opinione, sed in re & longè maius & finis suapte natura est (nam singulorum bona externa ad commuae bonum ordinantur ut sine) manifestabitur quod tam secundum naturalem quam diuini iuris ratione rectissimum coniugium inter leuirum & fratrem honestatur, si ob commune patriae bonum fiat. Validius enim est ad tollendum de honoratione defuncti fratris, commune patriae bonum, quam tam exiguum idque incertum bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum, utpote in nomine consistens, idque exiguum utpote non consequens praclarum aliquid factum, imò nullum defuncti factum, sed naturale opus alterius, si tamen efficaciter erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio à propriis materiis, quae tractatur: quoniam procedere à bono externo unius ob bonum commune, non est digredi, sed progredi à parte ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finis: & haec tam manifesta tamque consona sunt iuribus, ut iniuria illis fiat si diuini disculantur.

incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus merè humanis nisi in estimatione hominum, quodque bonum commune ciuitatis uel patriae non in opinione, sed in re & longè maius & finis suapte natura est (nam singulorum bona externa ad commuae bonum ordinantur ut sine) manifestabitur quod tam secundum naturalem quam diuini iuris ratione rectissimum coniugium inter leuirum & fratrem honestatur, si ob commune patriae bonum fiat. Validius enim est ad tollendum de honoratione defuncti fratris, commune patriae bonum, quam tam exiguum idque incertum bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum, utpote in nomine consistens, idque exiguum utpote non consequens praclarum aliquid factum, imò nullum defuncti factum, sed naturale opus alterius, si tamen efficaciter erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio à propriis materiis, quae tractatur: quoniam procedere à bono externo unius ob bonum commune, non est digredi, sed progredi à parte ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finis: & haec tam manifesta tamque consona sunt iuribus, ut iniuria illis fiat si diuini disculantur.

C A P V T VII.

Quod coniugium inter serenissimos Angliae Regem, & Reginam eius fratrem nec iuri diuino nec iuri naturae aduersatur.

EX hoc igitur, quod diuinum ius testificatur in minori bono commune patriae bonum sufficere ad tollendum turpitudinem coniugii inter leuirum & fratrem, & naturae ius in minori quoque bono testatur idem, manifeste infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginam ob bonum seruandae pacis inter reges Hispaniarum, & Angliae contractum (ut clare explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturae, sed honestum esse ac consonum utrique iuri, aded quod si fecerantur humana iura, coniugium hoc nulla indignisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum pacis inter tam excellos reges, fert secum conditionem tam diuinam, quam naturae iuris testimonio sufficiens ad honestandum coniugium inter leuirum & fratrem. Verum dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda uincula humanorum iurium, tum ad auctorem honestationem illius singularis coniugii ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugii ex communi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus definitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione auctoratur. Quod circa Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit naturae, sed abstulit uincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed auctorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consuetudinis tam diuino, quam naturali iuri. Omnia enim haec fert secum dispensatio: ob commune bonum pacis. Alicum siquidem à Christiana professione est, ut Papa, quantum unque minimum ius diuinum aut naturae in toto, uel in parte tollat. Hoc enim a uoluntate naturae referatur, illud uero a uoluntate diuinae legis, sed non est alienum à Christiana professione, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam naturae. Dispensatio itaque illa diuersos si mal prolati effectus iuxta diuersas, quas adhibet naturae, pro quanto enim attigit iura humana, efficit licitum quod secundum humana iura fuisse illicitum.

quatenus uero attigit iura diuina & naturae, diffiniuit ac auctoritate licitum quod secundum diuina & naturae iura dubitabatur uel reputabatur, seu dubitari uel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiam & honestationem concurrunt duo bona fratris defuncti; alterum quod uxor eius quae fuerat una cum ipso caro, ex hoc coniugio sublimata est in futuram Reginam Angliae, ut regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum quod frater eius ex hoc coniugio, redditus est securus à tanta malorum congerie, qualem & quantum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem in mea defuncti mala pena futura fratri meo testatur euangelicus diues sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne frater suus ueniat in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minus quam sit illud desideratum in Deuteronomio non consistente in nomine sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, auctoritateque apostolica potestate.

C A P V T IX.

Quod siue ligens, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

Vniuersa autem diuina lege perspecta facile monstratur quod siue diuinae leges circa coniugium inter leuirum & fratrem ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Angliae licitum atque honestum est. Nam si diuina ueteris Scripturae spirarunt, nulla hinc infertur iniuria: si uero etiam hodie ligant, cum constet ex eadem diuina lege Deutero, cap. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est quod etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratrem, ex eo quod summus Sacerdos requisitus, ut hinc diuina iura naturaeque, ac humana, quae uidentur ob stare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruandae liberet (propter hoc enim constat supplicatum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando auctorauit inter hos serenissimos leuirum & fratrem coniugium ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina auctoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturaeque, ac humanorum: quia etiam fingendi licentia concessa inficiari mente quamuis ore negare potest, ambigua saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturae causam, uidelicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratrem, sed diffinitionem talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis communis conformem esse diuinae legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quam commune pacis bonum. Et haec dixerim, non quod causa ambigua sit, quoniam defunctum est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium iuxta leges diuinas & naturales, sed ad monstrandum, quod esto quod ambigua ac difficilis fuisse causa auctoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem ualde conformem diuinis & naturae legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticae non solum quatenus morales, sed quatenus diuinae ligarent Christianos.

C A P V T

Quod sacrorum conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militent aduersus hoc coniugium.

Quoniam sacra Concilia sacri Pontifices, sacri Doctores, damnando coniugium inter leuirum & fratram ius diuinum & naturae citant, manifestum ex auditu sit, quod non militent eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturae apologeticae auctoritate contractum. Damnant siquidem inter leuirum & fratram, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consensu diuino naturaeque iuri solum, ex hoc ipso, quod iuri diuino ac naturae innituntur. Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturae prohiberi inter leuirum & fratram coniugium in genere, seu, nudum: consonum autem fore utriusque iuri inter leuirum & fratram coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonum fratris defuncti, siue propter bonum commune. Quocirca Iulius potest nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum aut Doctorum egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt & verisimiliter, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturae posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturae iure constat esse illicitum. Nam (ut patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratram ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturae iure prohibetur, imò tum diuino, tum naturae iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinatio, quo de iure superius potest utens, diffiniuit & authorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem utriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrat mihi melius, quam quod ad Spiritu sancto proficisci non ambigimus. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Felix in secula valeat beatitudo tua. Romae die 13. Martii 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomae de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Praedicatorum, De coniugio regis Angliae, finis.

TRACTATUS QUINTUS decimus Responsonum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad Magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

Missi ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans ut scandalo prouidere velim declarando veritatem. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, responsonem mitto ad receptam a te schedulam sexdecim articuloium, quorum articuli aliquot pro errore a Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excerpti.

Titulus iste in primis falsus est: quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, in certum manifestat auctorem. Ex eo enim quod dicitur a Theologis Parisiensibus, non explicatur qui sunt isti Theologi: nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerum pluralem sufficiunt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum, ita quod ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit, & aliud intendit. Dixit enim a Theologis Parisiensibus, intendit autem ut passim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisiensium. Nec temere suspicantur: quoniam quisquis ille fuerit imponit mihi multa quae non scripsi: ipsa enim impositio, signum est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius vero quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo. Articulus itaque primus est, Licetum est viro uxorem fornicante, ducere aliam: Secundus est, Non est eadem libertas uxori, quae viro. Articuli isti non sunt mei, neuter enim inuenitur assertus in libris meis: ut patet in commen. super Matt. cap. 19. vbi duntaxat disputauit de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia. Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Heb. non est authentica. Iste articulus non est meus, in commentariis enim super dictam Epistolam non in gaudi epistolam esse authenticam: sed dixi quod dubio, apud Hieronymum, auctore eius epistolae existente, dubia quoque redditur epistola, quam, nisi sit Pauli, non perspicuum est, canonicam esse. Vbi vides quod nego perspicuitatem authenticam, & non nego ipsam authenticam, existente auctore Epistolae dubio. Aliud est, Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum quod est canonica. perspicuitas enim spectat ad notitiam nostram, esse vero canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam, si nanque tolleretur dubium & fieret perspicuum, non propterea epistola fieret nouiter canonica: sed quae erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certum est tamen quod durante dubio, non est tantae auctoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quae sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia: non de ipsa Epistola (ut verba mea clare sonant) articulus vero loquitur de epistola secundum se. Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci, scilicet. Nouissimae autem recumbentibus non est authentica. Iste articulus non est meus: ut patet in Commentariis super Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi quod illa scripta Marci, quae Hieronymus habet pro dubijs, non sunt solidae auctoritatis ad firmandam fidem, si cut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est enim quod ea quae veniuntur indubium, non sunt tantae auctoritatis, quantum sunt indubitata: dubium enim ad nostram spectat notitiam, & non ad scripta ipsa in se. Aduertendum est autem circa hunc articulum praecedentem & similes, quod ego nullam Bibliam partem reieci, nisi quas reiecit beatus Hieronymus & nullam partem aut particulam in dubium verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius. Hieronymus enim vniuersae Ecclesiae haec mens est, ad discernendas partes & particulas sacrae Scripturae ab iis, quae non sunt partes nec particulae eius, & ad discernendum partes seu particulas etiam ad dubijs. Cur itaque accusor loquens beatus Hieronymus? accusando siquidem in istis, mei, accusans Hieronymum.

Hieronymus, qui est principalis auctor huiusmodi duobus. Quintus articulus est, confessio auricularis non est instituta a Christo in quantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus sed Io. 20. scripsit, quod Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modum confitendi, & similiter absoluedi, an ad aurem publicè, Ecclesia vsui reliquit, iuxta tamen qualitate peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuam. Confessio auricularis non est instituta a Christo: sed est dicere, quod confessio instituta a Christo, non restringitur ad hunc modum confitendi: quae extenditur et ad confessionem publicam. satisfacit n. praepcepto Christi, qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit. Sextus articulus est, Non est necessarium hominè qui mortaliter peccauit, & qui habet copiam Confessoris, confiteri antequam Eucharistiam sumat. Hic articulus meus est: & fundatus super doctrinam apostoli Pauli, dicentis de existente in peccato mortali, quod manducaret & biberet indignè Eucharistiam, nisi prius probaretur. Probat autem, inquit, seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui n. manducat & bibit indigne, &c. Probare, seipsum, ad contritionem spectat: confessio vero spectat ad probationem non solum a seipso, sed et ab alio, videlicet a confessore. Ex hoc itaque Paulus dicit sufficere ad euitandam indignitatem probare seipsum, dicit contritionem sufficere ad sumendam Eucharistiam, nisi n. sufficeret probare seipsum, non ad iunxisset. Et sic de pane illo edat, clarè n. significat, quod homo, qui sic est probatus a seipso, de pane illo edat, & de calice bibat. Non est itaque articulus erroneus quem Paulus docuit. Septimus articulus est, Non habetur verus textus sacrae Scripturae in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit a me scriptus: ut testatur proemium super Psalterium, in quo solo materia hanc tractauit. Octauus articulus est, Melius est, quod orationes dicantur in lingua vulgari in Ecclesia, quam in lingua Latina. Iste articulus non integre recitatur: quoniam non scripsi, quod est melius, sed quod est melius ad edificationem Ecclesiae, neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quae audiente populo dicuntur. hoc autem super doctrinam Pauli fundauit ad Cor. 14. Nonus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quam ego scripserim: quoniam ego non scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere: & fundauit dicta mea super doctrinam diui Thomae. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiae passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptions, et a viris timoratis. Et consuevit quantitas pensionis redimi, soluendo pecunia in proportione quincupla: reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum. Decimus articulus est, Nec ratione nec auctoritate probari potest, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionem. Iste articulus non est meus, quantum ad illam particulam, probari potest, quoniam ut textus quaestionis manifestat, scripsi nec ratione nec auctoritate probatur, quod sacerdos seclusis legibus iuris positui & votis, peccet contrahendo matrimonium &c. & attuli, rationem, contra quam oportet aduersantes, rationibus procedere, & non libello famoso. Undecimus articulus est, Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cum sacerdote Occidentali, quod contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicae stilitatis. Iste articulus est meus: & alius monstratur ab omni errore in illa quaestione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad utilitatem pu-

blicam solam: occurrente enim alia causa rati onabili potest Papa vti sua potestate, ut clare patet. Duodecimus articulus est, Vtrius discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sic rationabilis causa dispensandi, ut vterque cum alio contrahat, crediderim quod sic, coniugium consentu accedente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est, & tam moderatus, ut irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui nisi credulitatem: tum quia innititur auctoritati sedis Apostolicae, quae huiusmodi causam habet pro rationabili: ut apostolica rescripta testantur. Tertiusdecimus articulus est, Aserit quod Christus descendens ad inferos praedicauit demonijs & daematis: Iste articulus non est meus: quoniam nunquam hoc asserui. Sed in commen. super primam epistolam Petri c. 3. manifestè dixi, quod Petrus non loquitur de praedicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuenit tam daemones, quam incredulos omnes, huiusmodi. n. praedicatione consensu omnibus apud inferos, Vbi clare patet, quod non de praedicatione absoluta, sed de praedicatione huiusmodi (hoc est confutante & conueniente daemones & incredulos omnes) locutus sum, isti autem imponunt mihi praedicationem sine aliqua additione. Quartusdecimus articulus est, Epistola secunda Io. non est eger expositione, quam correctione. Iste articulus non integre recitatur: nam in Com. super ipsam Epistolam scripsi, nec tam eger expositione, quam correctione, quam in multis differt a textu Graeco. Vbi clare patet quod de correctione verborum dissonantium a textu Graeco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieron. tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacrae Scripturae iuxta Hebraicam veritatem? quare Augustinus pro correctione librorum veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Graecum? Quintusdecimus articulus est, Iacobus Alphaei, frater domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia uxore. Iste articulus non est meus, nunquam n. sciui, nunquam asserui, quod Ioseph habuerit aliam uxorem, quauis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: & propterea scripserim in Comment. super Epistolam ad Gal. c. 1. & forte nulla magis quadrafit vbi res, quam fuit filius Ioseph ex alia uxore. nihil n. ut certum scripsi. Sextusdecimus articulus est, an Paulus uxorem habuerit, disputare, superfluum est: quoniam ex eius Epistolis nihil certi habet, licet ex aliquibus sensu valde rationabili monstrare eum habuisse uxorem. Iste articulus non est meus. nam in Comen. super epistolam ad Phi. c. 4. scripsi, disputare hic, an Paulus habuerit uxorem, superfluum duci: cum ex aliis locis epistolarum Pauli nihil certi habeat, & hic locus cogere videat non ratione demonstratiua, sed sensu valde rationabili, quod Paulus habuerit uxorem. Ex hoc autem articulo & multis alijs praecitatis, facile patere potest, quod articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & responsonem, utpote vel impositi, vel alieni a materia erroris, nullus siquidem error incurritur, putando Paulum habuisse uxorem, vel non habuisse uxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam uxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioan. esse correctam vel non correctam iuxta textum Graecum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulae istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, haec scripsi, ut perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt, & intelligant, libellos hos famosos, pugnent rationibus & auctoritatibus Scripturae, non libellis famosissimis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale. Romae 30. Decembris. 1534. Opusculorum D. Thoma Vio Caietani, finis.

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I
D E P R A E S C I E N T I A,
E T P R A E D E S T I N A T I O N E.
T R A C T A T U S.

P R O L O G V S.

NSTANTISSIME ro-
gastis me, charissime fra-
ter, vt vobis aliquem tra-
ctatum breuem facerem
in stylo facili, de praescien-
tia, & praedestinatione di-
uina, per quem possent
aliquibus quaestionibus
& obiectionibus, quae de
ipsis communiter fiunt

ab hominibus, respondere. Vnde vestra instantia
pro posse satisfacere cupiens, aggressus sum facere,
auxilio Dei prauiuo, quod rogastis.

¶ Scire tamen debetis, quod ab antiquis Philo-
sophis, & etiam ab ecclesiae doctoribus, & magistris
tam antiquis quam modernis, haec quaestio fuit mul-
tipliciter & subtiliter ventilata. Quorum ego pro-
fundissimas, & perplexas rationes euitans, leuiore
aliquas & vestrae capacitati accommodas praelegi
non tamen quae penitus satisfacere possint in hac
profundissima, & insolubili quaestione. Nam se-
cundum Apostolum ad Romanos vndecimo, incō-
prehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles vias
eius, quis enim cognouit sensum Domini, aut quis
consiliarius eius fuit? &c.

¶ Sūt autē haec quae in hoc opusculo perstringunt.

¶ Primo, quid sit praescientia, & praedestinatio
Dei, & in quo à se inuicem differant.

¶ Secundo, quid sit reprobatio Dei, & quis praedestina-
tionis & reprobationis effectus.

¶ Tertio, vtrum praescientia Dei sit causa rerū
praescitarum, vel res causa praescientiae.

¶ Quarto, vtrum praescientia Dei necessitatem
eueniendi rebus imponat.

¶ Quinto, vtrum praedestinatio certitudinem
habeat.

¶ Sexto, vtrum praedestinati necessitate imponat.

¶ Septimo, quare Deus fecit hominem, quem
sciebat esse damnandum.

C A P. I.

Quomodo ista quatuor, scilicet scientia, praescientia, prouidentia, & praedestinatio se habeant in Deo.

SCiendum est igitur, quod ista quatuor, videlicet
scientia, praescientia, prouidentia, & praedestinatio

10
tio, diuersimodè, siue diuersis respectibus de Deo
dicuntur, & habent se per additionem vnius ad al-
terum.

¶ Scientia enim sine sapientia, de omnibus est,
scilicet de bonis & malis, de praeteritis, praesentibus,
& futuris, & non tantum de temporalibus, sed etiam
de aeternis. Nō enim ita scit Deus ista temporalia,
vt seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfecte
nouit, cuius scientiae comparatione omnis creaturae
scientia imperfecta est.

¶ Praescientia vero addit super scientiam quā-
dam praecognitionem: est enim de futuris tantum.
sed de omnibus, de bonis s. & de malis.

¶ Prouidentia vero includit in se praescientiam
& addit supra ipsam quādam praeparationem si-
ue promotionem in finem vltimum. Est enim de re-
bus praecognitis faciendis siue gubernandis, vnde
& prouidus dicitur, qui bene coniecat de conferen-
tibus ad finem vltimum consequendum, & de his,
quae ipsum possunt impedire. Prouidentia ergo di-
citur, quae rebus praescitis, & ordinatis tribuit ea,
quae ordinem conferuent, & propellit omnem inor-
dinationem.

¶ Praedestinatio autem in suo intellectu inclu-
dit non solum praescientiam, sed etiam prouidentiam,
& addit supra eam aliquid, scilicet quādam specia-
lem modum, tam ex parte praedestinatorum, quā
ex parte ipsius finis, quā etiam ex parte praede-
stinantis. Cum enim prouidentia Dei sit om-
nium rerum, & speciali quodam modo rerum
habentium voluntatem, praedestinatio inclu-
dit in se prouidentiam secundum illum specialem
modum, quo est hominum, & habentium voluntate.
Est enim praedestinatio de hominibus saluandis.

¶ Item eū prouidentia respiciat ordinem vniū-
cuiusque boni ad quemlibet finem, praedestinatio
est tantum respectu eorum, quae homo ex naturali-
bus suis consequi nō potest, sed sunt eleuata supra
facultatem humanae naturae. Est enim respectu glo-
riae, quae est in perfecta Dei fruitione, & respectu
gratiae promouentis in ipsam gloriam. Vnde dicit
Damascenus, quod praedestinatio est eorum, quae non
sunt in nobis.

¶ Item licet prouidentia sit promotio vel directio
allicuius in finem, praedestinatio tamen includit in
se prouidentiam cum quādam speciali acceptatio-
ne, & electione voluntatis. Quamuis enim praedesti-
natio praesupponat actum cognitionis nominatim ta-
men actum voluntatis eligentis, ad ea quae sola gra-
tuita

uita voluntate conferuntur. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præsciuit, prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, & Ephe. 1. Prædestinavit nos in adoptionem filiorum secundum voluntatis suæ propositionem sic igitur de essentia prædestinationis est præscientia & voluntas aliquorum.

Ex prædictis itaque manifestum est quid sit præscientia & prædestinatio Dei, & in quo a se invicem differant. Est enim præscientia Dei, certissima præcognitio omnium futurorum, tam bonorum quam malorum. Prædestinatio vero secundum Augustinum in libro de Prædestinatione sanctorum, est gratia preparatio, id est divina electio, qua elegit eos quos voluit ante mundi constitutionem, ut ait Apollolus Ephe. primo, Vel secundum definitionem magistralem, prædestinatio est preparatio gratiæ in presenti, & gloriæ in futuro. Vnde patet quod prædestinatio sine præscientia esse non potest, sed sine prædestinatione præscientia esse potest, prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse factururus, sed præsciuit Deus etiam quæ non est ipse factururus, id est omnia mala, prædestinavit enim eos, quos elegit, reliquos autem reprobavit, id est ad mortem æternam præsciuit.

* Alii per venturos præsciuit.

CAP. II.

Quid sit reprobatio, & quid prædestinatio nis ac reprobationis effectus.

SCIENTIA autem prædestinatio Dei proprie est præscientia & preparatio beneficiorum Dei, scilicet gratiæ in presenti, & gloriæ in futuro, ita reprobatio Dei est præscientia malitiæ in quibusdam non sciendæ, & preparatio pœnæ non terminandæ, ut dicit Augustinus in libro de Bono perseverantiæ. Reprobatio enim Dei, qua ab æterno non eligendo, quosdam reprobavit, secundum duo consideratur, quorum alterum præscit, & non præparat, scilicet iniquitatem siue malitiam, vnde Augustinus ad Prosperum, & Hilarium, Hæc quidem regula inconcusse tenenda est, peccatores in peccato præscitos esse, non præparatos, pœnam autem esse præparatam. Præparavit enim Deus malis (ut ait Fulgentius) ignem æternum, illis utique, quos non præparavit ad faciendâ peccata. Præparavit enim Deus quod divina æquitas redderet, non quod humana iniquitas admitteret. Non enim sicut præparavit sanctos ad iustitiam profectendâ, sic præparavit iniquos ad iniustitiam admittendâ, quia pravitatis operator nunquam fuit.

* Alii, illis itaque quos iuste præparavit ad lucenda supplicia, nec tam præparavit ad faciendâ peccata.

Prædestinatio quantum est de se, non tantum importat scientiam, sed etiam voluntatem & potentiam. Sed quoniam causalitas gratiæ & gloriæ attribuitur proprie voluntati ut efficienti, scientiæ autem ut dirigenti, potentia vero ut exequenti, ideo et si prædestinatio importat illa tria, tamen principalis est in genere voluntatis, & ideo ab Aug. diffinitur prædestinatio per illa tria. Primum per id quod respicit potentiam, in libro de Fide ad Petrum, Prædestinatio est gratuita donationis preparatio. Secundum per id quod respicit scientiam, in libro de Bono perseverantiæ, Prædestinatio est præscientia beneficiorum Dei. Tertium per id quod respicit voluntatem, & propriissimè in libro de Prædestinatione sanctorum, Prædestinatio est propositum mihi legendi. Prædestinationis autem effectus est, appositio illius gratiæ, qua in presenti iustificamur, atque ad recte vivendum & in bono perseverandum adiuvamur, & qua in futuro beatificamur. Quæ, qui

dem effectum notificat Apollolus Roman. tertio, Ut iustificati gratia, ipsius hæredes simus secundum spem vite æternæ. Et sicut prædestinationis effectus est gratiæ appositio, ita reprobationis effectus est quoddammodo privatio siue subtrahio gratiæ. Quæ interdum in Scriptura obduratio & excæcatio dicitur. Vnde Apollolus ait Rom. nono, Cuius vult miseretur, & quem vult indurat, misericordiam appellans prædestinationem (ut ait August. ad Xyltum) & præcipuè prædestinationis effectum id est gratiæ appositionem, obdurationem vero gratiæ privationem. Hic etiam de excæcatione dicitur secundum Corin. quarto, quod Deus huius sæculi excæcavit mentes infidelium, quod vna glosa de Deo verò exponit.

Sciendum tamen est, quod quia bonum subiacet providentiæ Dei ut causatum, & ordinatum, ideo prædestinatio est idem quod causa gratiæ, & gloriæ ad quam gratia ordinatur. Sed quia malum non subiacet providentiæ, ut intentum, vel causatum (cum omnis defectus accidat præter intentionem, sed solum subiacet ei ut præscitum & ordinatum, sicut dicitur est, ideo reprobatio est tamen præscientia culpa & non causa, sed pœnæ per quam culpa ordinatur, est præscientia & causa. Vnde August. dicit ad Xyltum, Non obdurat Deus immittendo malitiam sed non impertiendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur. Idem ad Simplicianum dicit, Non est intelligendum, quod deus ita induret, quasi quæquam peccare cogat, sed tantum quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis suæ non largitur. Et ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam æquitate occultissimam, & ab humanis sensibus remotissimam iudicat, quam non aperit, sed admiratur Apollolus, dicens, o altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, & cetera. Roman. vndecimo.

CAP. III.

Utrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum.

CONSEQUENTER considerandum est, utrum scientia, vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum, vel & futuræ sint causa præscientiæ Dei. Et ut melius veritas appareat, producantur in medium aliqua argumenta.

Circa primam partem sic proceditur. Videtur quod præscientia Dei sit causa rerum præscitarum. Nam omne id quod antecedit aliud, & ipso posito, ponitur ipsum, est causa illius, ut patet per definitionem causæ. Causa est ad cuius esse sequitur aliud. Sed divina præscientia præcedit omne futurum, & ea posita sponuntur futura respectu quorum est, & ea remota remonentur futura, quia nec futura fuissent nisi ea Deus præsciivisset, aliis ignorantia poneretur in Deo, quod est absurdum. Ergo præscientia videtur esse causa præscitarum rerum.

Adhuc, sicut voluntas Dei est ipse Deus, ita & scientia eius. Sed voluntas Dei absolute est causa omnium volitorum, vnde dicitur Psal. Omnia quæcūque voluit Dominus fecit. Ergo scientia eius debet dici causa omnium scitarum.

Huius etiam sententiæ Augusti, attestari videtur in decimo quinto libro de Trin. sic dicens, Vniuersas creaturas & spirituales, & corporales, non quia sunt, novit eas Deus, sed ideo sunt, quia novit.

* Alii

Non enim nesciuit, quæ fuerat creaturus, quia ergo sciuit creavit, non quia creavit sciuit.

In contrarium est, quia si præscientia esset causa præsciti, cum Deus præsciat omnia mala, esset causa omnium malorum, & per consequens esset auctor omnium malorum, quod falsum est.

Sciendum est ergo circa istam materiam, quod scientia siue præscientia Dei potest considerari dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem. Et sic, cum præscientia nihil aliud dicat nisi præcognitionem, non importat aliquam causalitatem, alias omnis scientia, vel præscientia causa esset rerum præscitarum, quod falsum est. Videmus enim, quod præscientia medici, quando certitudinaliter novit infirmum brevi moriturum, non est causa mortis infirmi, præscientia etiam speculatoris, qui videt hominem euntem per viam, in qua paratus est leo ad deuorandum, non est causa perditionis illius, & huiusmodi. Alio modo potest considerari in quantum est scientia artificis operantis res præscitas. Et sic habet rationem causæ respectu rei operatæ per artem, vnde secundum modum quo scientia artificis operantis per artem suam est causa artificiatum consideranda est causalitas scientiæ diuinæ. Est ergo iste progressus in productione artificiatum. Primum scientia artificis ostendit finem. Secundo voluntas eius intendit finem illum ostensum. Tertio voluntas imperat actum, per quem educatur opus. Quarto scientia dirigit illum actum. Quinto circa opus quod per actum educitur, scientia artificis ponit formam conceptam.

Sic igitur scientia artificis se habet, ut ostendens finem, ut dirigens actum, & ut informans opus operatum. Et ideo constat quod quicquid defectus vel deuiationis à forma artis vel à fine accidit in effectu, non reducit in scientiam artificis sicut in causam, etiam si defectus ille fuerit præscitus ab eo. Patet etiam, quod principalitas causalitatis consistit penes voluntatem, quæ imperat actum. Vnde manifestum est, quod scientia, vel præscientia Dei causalitatem non habet respectu mali, quod est deuatio à forma & à fine, sed tantum respectu bonorum, secundum quod consequuntur formam diuinæ artis, & finem. Non tamen ita quod respectu eorum dicat perfectam rationem causalitatis, nisi secundum quod adiungitur voluntati. Et ideo dicit magister sententiarum, quod scientia beneplaciti est causa rerum.

Ad primum ergo dicendum est, quod aliquid potest aliud sequi dupliciter. Vno modo per modum productionis, secundum quod vnum producit ab alio. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, est verè causa eius in essendo. Alio modo per modum cōsecutionis. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, non est causa in essendo, sed solum in consequendo. Et omne tale dicitur esse causa sine qua nō. Et talis causa dicitur esse scientia, vel præscientia diuina, si tamen scientiam ad simplicem notitiam referamus. Si verò scientiæ sit adiuncta voluntas (quæ dicitur scientia beneplaciti) tunc est causa omnium, quæ fecit Deus.

Ad secundum dicendum, quod voluntas habet completam rationem causæ, in quantum obiectum eius est finis secundum rationem boni, qui scilicet finis est causa causarum. Vnde & voluntas imperium habet super alias vires animæ. Et ideo voluntas Dei absolute dicitur causa rerum, sed de scientia non est ita, sicut patet per prædicta. Licet enim in Deo sit una res, tamen aliquid attribuitur vni quod non attribuitur alteri, & ideo ratio non procedit.

Ad tertium dicendum, quod Augusti loquitur de scientia beneplaciti, sicut patet. Agitur enim de bonis tantum, scilicet de creaturis, quas Deus facit. Quas quidem novit, non solum scientia simplicis notitiæ, sed etiam scientia beneplaciti.

Licet autem scientia vel præscientia Dei aliquo modo sit causa rerum scitarum (ut dictum est) nullo tamen modo res possunt esse causa scientiæ, vel præscientiæ Dei. Non enim Deus accipit cognitionem à rebus, sicut nos accipimus, sed seipsum intelligit, & cognoscit. Quamuis igitur res non præscirentur nisi essent futuræ, non tamen ideo præscuntur, quia futuræ. Si enim hoc esset, tunc temporale esset, causa æterni, & creatum causa creati, & ex creaturis pederet scientia Creatoris. Et ideo dicit Augustinus in 15. libr. de Trin. Vniuersas autem creaturas, & spirituales, & corporales, nō quia sunt ideo novit, sed ideo sunt, quia novit.

Cum ergo dicitur, Res non præscirentur nisi essent, futura non notatur ibi causa, nisi forrè sine qua non, sed importatur solum cōsequentiā vnius ad alterum.

1. Cō. dif. 38. arti. 5.

CAP. III.

Utrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat.

EX prædictis colligi potest, quod præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus nō imponit. Si enim præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est, quod ipsa non est causa rerum præscitarum, ut ex iam dictis apparet, & ideo licet præsciat res futuras, non tamen eis necessitatem imponit. Vnde August. super Ioan. Deus (inquit) futurorum præscius per Prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit. Non enim ideo quæquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata prænouit, illorum enim præsciuit peccata, non sua. Si autem scientia Dei accipiatur pro notitia beneplaciti, similiter necessitatem rebus contingentibus non imponit. Omnia enim sic cognoscit esse futura, sicut ventura sunt, & cuncta quæ contingenter eueniunt, (ut illa quæ sunt à libere arbi. & à casu, & à fortuna) sic præscit esse futura contingentem, sicut etiam præscit modum contingentiam, secundum quæ sunt. Vnde sicut erroneum est dicere, quod humani actus, & euentus præscientiæ, & ordinationi diuinæ non subint, ita erroneum est dicere, quod ex præscientiæ, vel ordinatione diuina humanis actibus necessitas ingeratur. Tolleret enim libertas arbitrii, legum utilitas, consiliandi opportunitas, sollicitudo bene viuendi, & pœnarum præmiorumque iustitia.

Sed contra hoc obijecit. Dictum est supra, quod præscientia beneplaciti est causa rerum. Sed omnis causa necessaria inducit necessariū effectum, posita enim causa necessariū ponitur effectus, nisi sit deficiens in minori parte. sicut est causa naturalis. Cum ergo præscientia Dei non sit deficiens, videtur quod id quod præscitum est a Deo sit necessarium.

Amplius. Omne quod Deus præscit, est verum, quia scientiæ Dei falsum subesse non potest. Sed, (ut dicit Philosophus in primo Perihier.) omne quod est quædo est, necesse est esse. Ergo

si præscitum est modò verum, necesse est nunc esse verum. Sed futurum est præscitum. Ergo necessarium est futurum esse. Ergo de necessitate eueniet.

¶ Præterea, Ponatur, quòd Deus præscit aliquid in partem affirmatiuam, vt Socratem currere. Tunc sic, Aut est possibile Socratem non currere, aut non est possibile. Si non est possibile ipsum non currere, ergo ab æquipollenti necesse est ipsum currere, & sic habetur propositum. Si autem possibile est ipsum non currere, ponatur ergo (possibile enim est secundum Philosophum, quo posito non sequitur inconueniens) sed posito erat, quòd Deus præsciret Socratem currere, ergo præscit esse futurum quod non est futurum, omnis autem talis scientia falsa est, ergo scientia vel præscientia Dei falsa erit, quod est impossibile. Relinquitur ergo, quòd Socratem non currere, non sit possibile, sed necessarium.

¶ Item, Si Deus præscit Socratem currere, aut est possibile aliter euenire, aut non est possibile. Si nõ est possibile aliter euenire, ergo necessarium est sic euenire sicut præscitum est, & sic habetur propositum. Si autè possibile est aliter euenire, quàm Deus præscit, ergo diuina præscientia est fallibilis, & incerta, quod est falsum.

¶ Adhuc secundum Philosophum in lib. Priorũ, ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. In de sic, Omne præscitum à Deo necesse est esse verum. Sed Socratem currere est præscitum à Deo, ergo necesse est esse verum. Et sic idem quod prius.

¶ Item, In omni verà conditionali si antecedens est necessarium absolutè, & consequens est necessarium absolutè, quia ad antecedens semper sequitur consequens, & ad necessarium nunquam sequitur nisi necessarium, sicut ad verum nunquam sequitur falsum, quamuis ad falsum aliquando sequatur verum, vt probatur in primo Priorum. Sed in hac conditionali, Necesse est Socratem currere si est præscitum à Deo, antecedens est necessarium absolutè, tum quia omne præscitum est necessarium, tum quia omne æternum est necessarium. Ergo Socratem currere est necessarium absolutè.

¶ In contrarium est auctoritas Augustini sumpta à simili in libro de Libero arbi. dicentis, Sicut tu memoria tua non cogis esse facta, quæ præterierunt, sic præscientia non cogit fieri, quæ futura sunt.

¶ Item potest ostendi per rationes ducentes ad impossibile. Si enim præscientia Dei necessitatem rebus imponeret (sicut dictum est) tolleretur libertas arbitrii, periret consiliandi opportunitas, frustra bonis præmia, & malis supplicia poneretur, iniuste boni præmiarentur, & mali punirentur, laus, & vituperium deperiret, (quia vt dicit Hieron. nemo peccat in eo, quod vitare non potest) peccata nostra ad auctorem bonorum omnium referrentur, nec speculandi aliquid, vel deprecandi ratio vlla esset.

¶ Respondeo dicendum, quòd propter huiusmodi difficultates duplex fuit error circa istam materiam. Quidam enim propter ordinem causæ ad causam, dixerunt quòd cum præscientia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, rebus necessitatem imponit, & ideo abstulerit liberum arbitrium, & peccatum. Et hæc positio fuit hæretica & iniqua, quia destruit bonos mores. Alij verò propter ordinem scientiæ ad scitum, dixerunt quòd cum scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, requirit determinationem in re scita. Sed in futuris contingentibus non est alterum determinatè, verum, &

ideo de eis certa cognitio esse non potest, nisi quando sunt. Cum autem Dei cognitio sit certissima, & infallibilis, negauerit Deum de futuris contingentibus, præscientiam habere, cogitantes intellectum diuinum ad modum intellectus nostri cognitionem accipere. Et hæc similiter positio hæretica fuit & impia, quia derogat nobilitati diuinæ. Et ideo positio vera & catholica est (quæ Deum honorat, & bonos mores conseruat) quòd in Deo est certissima præscientia futurorum omnium, nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit. Quomodo autem hoc esse valeat, sic percipi potest. Manifestum est, quòd quando sunt multæ causæ ordinatæ, effectus vltimus non sequitur causam primam in necessitate, vel contingentiā, sed causam proximam, quia virtus causæ primæ recipitur in causa secundum modum causæ secundæ, nam omne quod recipitur, in aliquo, est in eo secundum modum recipientis, & non secundum modum recepti. Effectus enim ille non procedit à causa prima, nisi secundum, quòd virtus causæ primæ recipitur in causa secunda, vt patet in fructificatione arboris, cuius causa remota siue prima est motus solis, proxima verò est virtus generatiua plantæ. Fructificatio autem impediri potest per impedimentum virtutis generatiuæ, quæ uis motus solis inuariabilis sit. Similiter etiā scientia Dei licet sit inuariabilis causa omnium, effectus tamen producuntur ab ipsa per operationes causarum secundarum. Et ideo mediantibus causis secundis necessariis producit effectus necessarios, & mediantibus causis secundis contingentibus, producit effectus contingentibus.

¶ Sed adhuc manet dubitatio maior de infallibilitate diuinæ præscientiæ, quia licet prima causa possit stabilis esse cum defectu causæ secundæ (sicut motus cœli cum sterilitate arboris) scientia tamen Dei non potest stare cum defectu causæ secundæ, non enim potest esse, quòd Deus sciat simul hunc hominem currere, & ipse deficere à cursu. Et hoc est propter certitudinem scientiæ ipsius. Ad hoc ergo quod sit certa scientia, oportet inuenire aliquam certitudinem in re scita.

¶ Sciendum est igitur, quòd antequam res sit, non habet esse nisi in causis suis, sed causæ quedam sunt ex quibus necessario sequitur effectus, quæ impediri non possunt. Et in istis causis habet effectus esse certum, & determinatum, adeo quòd potest ibi fieri demonstratio, sicut est ortus solis, & eclipsis solis & lunæ, & huiusmodi. Quædam autem sunt, ex quibus sequuntur effectus in maiori parte, sed tamen deficiunt in minori. Vnde in istis causis effectus futuri non habent certitudinem absolutam, sed quandam in quantum sunt magis determinatæ causæ ad vnum, quàm ad aliud. Et ideo per istas causas potest accipi scientia coniecturalis de futuris. Quæ tantò magis est certa, quòd sunt causæ magis determinatæ ad vnum, sicut est cognitio medici de sanitate infirmi ac morte futura, & iudicium astrologi de ventis, & pluuijs futuris. Quædam verò causæ sunt, quæ se habent ad vtrumlibet. Et in istis causis effectus futuri nullam habent certitudinem, vel determinationem. Et ideo contingentia ad vtrumlibet, in causis suis nullo modo cognosci possunt, sed quando iam efficiuntur in rerum natura, tunc habent in seipsis esse determinatum. Et ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, vt patet de eo qui videt Socratem currere, quia tunc certam cognitionem habet de cursu ipsius, nam Socratem currere dum currit, necessarium est. Intellectus autem diuinus ab æterno intuetur vnum quodq; contingentem.

tingentium, non solùm prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato, nisi enim hoc esset, aliter cognosceret rem postquam est, quàm antequam fieret, & sic ex euentibus rerum aliquid accresceret cognitioni eius. At verò cognitio Dei nõ caufatur à rebus sicut nostra, sed potius ipsa est causa rerum cognitarum.

¶ Scientia ergo Dei cum sit vera, & perfecta, eo modo quo res future sunt, eas euenire cognoscit. Et ideo ab æterno vno intuitu vidit singula tempora, & cunctos hominum actus, & rem talem esse in hoc tempore, & in hoc deficere. Patet igitur quòd præscientia Dei perfectè, & inuariabiliter cognoscit res futuras prout eueniunt, nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit.

Vbi supra ad primum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod effectus non trahit necessitatem à causa prima, sed solum à causa proxima, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dictum Philosophi intelligitur de eo, quòd aliquid in actu ponit circa subiectum, quòd postquam positum est, impossibile est non esse positum. Sed verum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est verum præsentem, sed solum pro futuro, & ideo nullam habet necessitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplex est necessitas, scilicet absoluta & conditionata, siue respectiua. Necessitas absoluta, quæ opponitur contingententiæ dicitur necessitas consequentis, quæ est ex causis necessarijs. Necessitas autem conditionata est ex suppositione siue conditione, & dicitur necessitas consequentiæ. Et hæc non opponitur contingententiæ, quia non est ex causis necessarijs absolutè. Nam aliquod contingens necessario sequitur facta suppositione, vt si ponatur, quod Sortes currit, necessario sequitur quod moueatur.

¶ Dicendum est ergo, quòd actus diuinæ cognitionis transit super contingens (etiam si futurum sit nobis) quia ei semper est præsens, sicut transit visus noster super ipsum cum est præsens. Et quia omne quod est, dum est, necesse est esse, quòd tamen absolutè non est necessarium, ideo in se consideratum est contingens, sed relatum ad Dei cognitionem est necessarium, quia ad ipsam refertur secundum, quòd est in esse actuali, cum æternitati omnia sint præsentia. Non enim Deus videt tantum hanc rem respectu præcedentis temporis esse futuram, & respectu futuri esse præteritam, sed videt id tempus, in quo est præsens, & rem esse præsentem in hoc tempore. Vnde omnino simile est, si ego videam præsentem Socratem currere, quòd quidem in se contingens est, sed relatum ad visum meum, est necessarium. Vnde secundum distinctionem positam dicendum est, quòd præscitum est necessarium necessitate consequentiæ siue conditionata, & non necessitate consequentes siue absoluta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infallibilitas & certitudo præscientiæ Dei, prouenit ex hoc, quòd rem videt semper, vt præsentem, sicut dictum est. Non tamen ex hoc quòd res præscita necessitatem absolutam acquirit, sed conditionatam solum, vt iam patuit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ista propositio, Omne scitum à Deo necesse est esse, est duplex. Potest enim esse de dicto, & sic est composita, & est vera, quia hoc dictum est necessarium, scilicet scitum à Deo est verum. Vel potest esse de re, & sic est diuisa, & falsa hanc enim rem quæ ponitur scita à Deo, non est necesse fieri quia contingenter fit. Et simili ter conclusio duplex est. Huius autem distinctionis ratio est, quia potest istud sumi secundum condi-

Vbi supra ad quartum.

tionem quæ subiacet diuinæ scientiæ, & hoc est secundum quod habet esse determinatum in actu, & sic necessitatem habet. Vel potest ista res sumi sine vlla conditione, & sic non est necessarium, quia potest considerari prout est in causis suis antequam sit in actu, & ibi non habet necessitatem, nec ibi tantum est scita à Deo futura esse, non enim scit Deus effectum contingentem esse determinatum in sua causa, quia esset falsa scientia, cum in causa sua non sit determinatus.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ad hoc argumentum quidam sic respondent, & dicunt quòd hoc antecedens, scilicet esse præscitum à Deo, est necessarium, nec tamen consequens est necessarium, quia illa regula intelligitur tantum in illis conditionibus, in quibus antecedens est causa consequentis. Sed quia regula illa non probatur à Philosopho ex ratione causalitatis, sed ex ratione consequentiæ (secundum, quam ex necessario sequitur necessarium, siue sit causa, siue effectus) ideo aliter potest dici, quòd antecedens est necessarium, absolutè tamen ista res non ponitur subiaccere diuinæ scientiæ, nisi dum est in actu secundum quod determinationem, & certitudinem habet, ipsam enim necesse est esse dum est. Et ideo similis necessitas inferenda est in consequente, vt scilicet accipiatur ipsum quod est Socratem currere secundum, quòd est in actu, & sic determinationem & necessitatem habet. Vnde patet, quòd si sumatur Socratem currere secundum hoc quòd ex antecedente sequitur, necessitatem habet, non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum quod substat diuinæ scientiæ, cui subiicitur prout consideratur præsentem in suo esse actuali, vnde sic etiam sumendum est consequens. Et hoc modo patet, quòd consequens necessarium est, necesse est enim Socratem currere dum currit.

Vbi supra ad sextum circa finem.

CAP. V.

Vtrum prædestinatio habeat certitudinem.

¶ Ostenditur etiam de prædestinatione restat inuestigare.

¶ De qua hic ad præsens, præter ea quæ dicta sunt, duplex consideratio erit.

¶ Prima quidem, vtrum prædestinatio certitudinem habeat.

¶ Secunda vtrum necessitatem imponat.

¶ Ad Primum ergo sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio certitudinem non habeat. Dicitur enim Apocalip. tertio. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Aat hoc intelligitur de corona præsentis iustitiæ, aut de corona gloriæ. Sed non de corona præsentis iustitiæ, quia gratia quam quis habet, eo peccante destruitur, nec de subiecto in subiectum mutatur. Ergo intelligitur de corona gloriæ. Sed gloria non est aliquid in statu vitæ, nisi secundum quod est ei prædestinata. Ergo videtur, quòd vnus possit accipere quod alii prædestinatum est, & sic prædestinatio certa non erit.

¶ Præterea, Grego. in Mora. dicit, quòd alijs cadentibus, in eorum locum alij succedunt. Sed locus gloriæ non potest dici eorum, nisi quia est ei prædestinatus, ergo idem quod prius.

¶ Item in Psal. dicitur, Deleantur de libro vitæ, & cum iustis non scribantur. Sed non potest deleri de libro nisi, quòd ibi scriptum

1. dist. 40. q. 3. artic. vnicò.

est: Cum ergo prædestinatio sit liber vitæ, videtur quod aliquis à prædestinatione possit deficere, & ita certitudinem non habebit.

Amplius, Eorum quæ non sunt determinata, nec in se nec in causis suis non potest esse certitudo. Sed motus liberi arbi. (quod est causa ad vtrum liber) non sunt determinati nec in se nec in causis suis antequam sint. Cum igitur effectus prædestinationis expleatur motibus liberi arbi. qui sunt opera meritoria, sequitur quod prædestinatio nullam certitudinem habeat.

In contrarium est authoritas August. in libro de Correptione & gratia, dicentis, Certus est numerus electorum, qui non potest minui nec augeri.

Præterea, Secundò Timo. 2. dicitur, Nouit Deus qui sunt eius. Cum ergo diuina cognitio sit certa, & infallibilis (vt supra dictum est,) & prædestinatio in sui ratione præscientiam includat, prædestinatio certa erit.

Respondeo dicendum, quod cum diuina cognitio perfecta sit, certa est, & infallibilis. Et ideo non solum numerus prædestinatorum Deo certissimus est (licet incertus sit nobis) sed etiam numerus reprobatorum Sciendum tamen est, quod secundum statum præsentis iustitiæ, quidam habent gratiam, perdunt eam, dum in peccata labuntur, & eis cadentibus, in eorum locum alij admittuntur, dum opera ipsorum in charitate facta, quæ sibi, & alijs proderant (secundum, quod charitas omnia merita sanctorum communia facit) ipsis peccantibus, eis prodesse desinunt ad æternam vitam meritum, eorum autem fructus in illis manet. qui in gratia perseuerant. Non tamen ita, quod eadem gratia numero quæ in vno erat, ipso peccante, in alium transmutetur. Vnde secundum statum præsentis iustitiæ, nunquam ecclesia destituitur ex illentibus in gratia, quia quibusdam peccantibus in gratiam alij à Domino aduocantur. Et totum est certissimè apud Deum, vnde Apocali. tertio, super illo verbo. Tene quod habes, & cætera, dicit glo. cum sit Deo certus numerus suorum siquis labatur, alius misericordia in locum eius subinducitur, sicut per superbiam Iudæorum gentilitas subintravit.

Et per hoc patet responsio ad primum, & secundum argumentum.

Ad tertium dicendum, quod prædestinatio dicitur liber vitæ secundum quod in eo dicitur aliquid scribi, non solum quantum ad præsentem iustitiam, sed etiam quantum ad futuram gloriam, & sic nullo modo potest dici aliquis deleri de libro Vitæ. Sed illud, quod est ibi scriptum quantum ad præsentem iustitiam tantum, dicitur deleri, non mutatione facta ex parte libri vt in eo aliquid fuerit, quod postmodum non sit, sed ex parte illius qui in eo scriptus erat in quantum scilicet ipse mutatur à statu præsentis iustitiæ.

Ad quartum dicendum, quod contingens futurum, (vt motus liberi arbi.) quamuis non sit determinatum in causa sua, est tamè determinatum in esse suo secundum quod est in actu. Et sic subiacer certitudini præscientiæ, sicut supra dictum est de futuris contingentibus in præcedenti capite.

C A P. V I.

Utrum prædestinatio necessitate imponat.

Deinde inuestigandum est, vtrum prædestinatio necessitate imponat. Et videtur quod sic, quoniam

docunque enim aliqua causa est tantæ virtutis ad producendum effectum, quod impediri non potest, necessitatem & coactionem inducit. Sed prædestinatio (quæ est causa salutis hominum) voluntatè Dei nominat, quæ impediri non potest. Vnde dicitur Heister 13 Non est qui tua possit resistere voluntati. Ergo prædestinatio necessitatem imponit. Cui rei videtur attestari a Apostolo Roma. nono, dicens, Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Pl. omnia quæcunque voluit Dominus, fecit.

Præterea, Nulla voluntas ligata, vel impedita ad eliciendum proprium actum, est libera sed coacta. Sed voluntas humana per prædestinationem ligatur & impeditur ad eliciendum actum proprium, quod est velle, vt videtur dicere Apostolus ad Romanos 9. dum dicit: Non est volentis nec currentis sed miserentis Dei. Interli. non est volentis, scilicet velle, & currentis, scilicet currere, id est operari. Ergo voluntas humana per prædestinationem cogitur. Et sic idem quod prius. Hoc idem confirmatur per id quod dicitur Phil. 2. Deus est qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate, scilicet sua, vt dicit Interli. Ergo talis erit vnusquisque qualem vult Deus, cum nihil possit nisi quod Deus vult. Ad idè ostendendum valet id quod dicitur Io. 6. Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.

Uterius videtur, quod Deus sit causa reprobationis, & excæcationis, sicut est causa prædestinationis, & eodem modo reprobatis necessitatem imponat.

Primò per id quod dicit Apostolus 2. Cor. 4. Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, & vna gl. exponit hoc de Deo vero. Ergo ipse est causa excæcationis.

Ad idem est quod dicitur Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

Amplius, Secundum Philosophum in posterioribus, si affirmatio est causa affirmationis, & negatio est causa negationis. Et velle diuinum est causa, quod iste habeat gratiam, quia ipse Deus vult. Ergo videtur quod non velle Dei, sit causa, quare ille gratiam non habeat. Sed hoc est obduratio. Ergo ex parte Dei accipienda est causa obdurationis.

Præterea, Sicut dicit Philosophus in secundo Physico, id quod per sui præsentiam est causa salutis nauis, scilicet gubernator, per sui absentiam est causa periculi. Sed Deus per sui præsentiam in anima est causa gratiæ. Ergo per sui absentiam est causa obdurationis.

Sed contra, Nullus iuste culpatur vel laudatur punitur, vel remuneratur de eo, quod ipsi necessitatem, & coactionem ingerit, & cuius causa in ipso non est. Sed homo iuste laudatur vel culpatur, punitur vel remuneratur de his, quæ ab eius voluntate procedunt. Ergo prædestinatio voluntati hominis necessitatem non ingerit, & obdurationis causa non existit.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod licet prædestinatio certitudinem habeat, non tamen illa certitudo necessitate saluandis imponit, sicut enim supra dictum est in primo c. Prædestinatio in suo intellectu includit præscientiam, voluntatem & prouidentiam. Prouidentia autem quamuis sit omnium, (vt dictum est) non tamen omnia necessitate eueniunt, sed secundum conditionem proximorum causarum, quarum naturas, & ordinem prouidentia non destruit, sed conseruat. Præscientia etiam non imponit necessitatem rebus, nec in quantum est causa, cum sit causa prima cuius conditionem effectus non sequuntur, sed causæ proximæ. Nec in quantum certitudinem, & determinationem habet

habet, quia illa certitudo diuinæ præscientiæ attenditur non secundum quod res est in suis causis (in quibus est vt possibile futurum tantum) sed secundum quod habet esse determinatum in actu, prout est præsens, & non futura, vt supra expositum est c. 4. Voluntas etiam cum sit causa vniuersalis & prima omnium rerum, non excludit omnes proximas causas rerum. Nec hoc est ex insufficientia voluntatis, sed ex ordine sapientiæ ipsius, quæ effectus mediantribus aliis causis prouenire disposuit, vt sic etiam causandi dignitas creaturæ communicaretur. Vnde diuinæ voluntatis efficacia exigit, vt non solum sit quod Deus vult, sed etiã vt hoc modo sit sicut Deus vult illud esse. Et ita patet quod certitudo prædestinationis nullam necessitatem saluandis imponit.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis Dei voluntas sit immutabilis & inuincibilis, non tamen sequitur quod omnis effectus eius sit necessarius necessitate absoluta (quam habet res à causa sua proxima) sed solum necessitate conditionata, sicut etiam de præsentia dictum est.

Ad autoritatem autem Apostoli qui dicit, Cuius vult miseretur, & c. dicendum est, quod Apostolus intendit quod Deus non prædestinat aliquem vel infundit ei gratiam coactus, quasi ex necessitate naturæ vel iustitiæ vel ex meritis præcedentibus aliquis, sed ex mera liberalitate voluntatis suæ. Et quod ita debeat intelligi, patet per litteram præcedentem de Iacob & Esau, de quibus ibi dicitur, Cum enim nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocatione dictum est ei, quia maior seruiet minori.

Autoritas etiam Psalmistæ non cogit dicere quod voluntas Dei necessitatem imponat, sed quod semper infallibiliter impleatur. Sciendum tamen est quod Deus dicitur velle aliquid dupliciter. Vno modo proprie, & sic dicitur velle aliquid cuius voluntas verè in eo est, & quod sibi complacet. Et hæc dicitur voluntas beneplaciti, quæ semper in omnibus infallibiliter adimpletur. Et de hac loquitur Psalm. & Isa. 4. Omnis voluntas mea fiet. Alio modo dicitur velle aliquid metaphoricè, id est, per similitudinem, eo quod ad modum volentis se habet in quantum præcipit vel consultit, prohibet vel permittit aliquid. Et hæc dicitur voluntas signi, quæ non semper impletur, de qua dicit Apostolus 1. ad Timo. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri. Cum tamen omnes salui non fiant, sed multi damnentur. De hac etiam dicitur Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluit.

Ad aliud dicendum, quod voluntas humana per prædestinationem non ligatur, nec impeditur ad eliciendum proprium actum, sed iuuatur. Ideo autem dicit Apostolus, quod non est volentis velle, nec currentis currere, sed miserentis Dei, quia nemo potest per conatum propriæ voluntatis consequi gratiam, vel per naturalia propria opus gratuitum elicere sine diuino auxilio. Vnde ipse Christus dicit Ioannis tertio. Sine me nihil potestis facere. Cuius ratio est, quia licet voluntas hominis libera sit, tamen hanc libertatem non habet nisi à Deo, qui est causa efficiens huiusmodi libertatis. Et sicut dicitur in libro de Causis, Omnis causa primaria plus est influens super suum causatum, quam causa secunda, quia virtus & esse causæ secundæ totum est à causa prima, & sic actus & operatio causæ secundæ reducit in causam primam, cuius virtute operatur. Et per hunc modum dicit Apostolus, quod Deus operatur in nobis velle & perficere.

Ad id vero quod dicitur, Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum, dicendum quod homo trahitur tripliciter, aliquando enim trahitur violentia, sicut Susanna traheretur ad mortem, vt dicitur Danie. 12. & Elazarus traheretur ad supplicium, vt dicitur 2 Machab. 6. Et de hac trahitione dicitur Prover. 24. Qui trahuntur ad interitum, libera re, ne cesses. Aliquando vero trahitur homo amore vel delectationibus allectus, vel beneficijs prouocatus, sicut trahitur puer ouo vel pomo sibi ostenso, vnde dicitur, Trahit sua quemque voluptas. De hac trahitione dicitur Osee 11. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Et Cant. 1. Trahe me, & c. & Ioannis decimosexto, Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Aliquando autem trahitur timore supplicij terribis, sicut trahuntur qui timent supplicia. De hac trahitione dicitur Iacobi 2. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia. Trahio ergo ista, de qua loquitur Christus (vt ostendit glof.) non est violentiæ, nec necessitatis, nec inuiti, sed voluntatis desiderij.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod reprobatio in suo intellectu tria includit, scilicet æternam præscientiam meritorum, temporalem obdurationem siue excæcationem, & finalem damnationem. Primum, scilicet præscientiam meritorum causam non habet, cum enim Deus non accipiat cognitionem à rebus, sicut nos accipimus, sed ex seipso res intelligat & cognoscat, nullo modo res futurae possunt dici causa præscientiæ Dei, sicut supra in fine tertij capituli dictum est.

Item cum præsentia secundum propriam rationem non aliud dicat nisi simplicem notitiam futurorum, non importat aliquam causam, & ideo futurorum & præcipuè malorum causa esse non potest, sicut supra tertio cap. dictum est. Et secundum hoc reprobatio est tantum præscientia culpæ, sed non causa.

Secundum autem & tertium, scilicet temporalis obduratio & finalis damnatio, duplicem causam habent, vnã ex parte hominis per modum meriti, aliam ex parte Dei per modum iustitiæ, culpæ merito penam adhibentis. Obduratio enim quandoque dicitur actus voluntatis oblinatæ in malo, cui pertinaciter adhæret. Et sic constat quod obduratio nis causa non est Deus, sed homo, sicut nec alterius actus peccati in quantum deformis est. Aliquando autem obduratio dicitur ipsa priuatio gratiæ, quæ etiam excæcatio dicitur: quia gratia est quoddam lumen animæ: & perfectio quædam habilitans ipsam ad bonum. Aliquem autem carere gratia, ex duobus contingit, tum quia ipse non vult recipere, tum quia Deus non ei infundit, vel non vult infundere. Horum autem duorum talis est ordo, vt secundum non sit nisi ex suppositione primi. Cum enim Deus nihil velit nisi bonum, non vult aliquem gratia priuare, nisi secundum quod bonum est, sed quod aliquis careat gratia, non est bonum simpliciter. Vnde hoc absolute consideratum, non est volitum à Deo. Est tamen bonum vt careat gratia, si eam habere non vult, vel si negligenter ad eam habendam se præparat: quia iustum est, & hoc modo est volitum à Deo. Patet ergo quod huiusmodi defectus absolute causa prima est ex parte hominis qui gratia caret: sed ex parte Dei non est causa huius defectus: nisi ex suppositione illius, quod est causa ex parte hominis. Et per hunc modum quandoque inuenitur Deus causa excæcationis vel obdurationis, non quidem immitendo malitiam, sed non impertiendo gratiam: sicut nec digni sunt: vt dicit Aug. Si enim non necessariò

cessario impertitur, in ipso est impertiri & non impertiri, unde eius quod est non impertiri, aliquo modo causa est. Obduratio igitur ex parte hominis habet rationem culpæ: sed ex parte Dei habet rationem iustitiæ. Similiter finalis damnatio habet dupplicem causam, scilicet ex parte hominis, commissio nem culpæ, & ex parte Dei, illationem pœnæ.

¶ Et per hoc patet responsio ad primas duas autoritates, quod Deus excæcat mentes infidelium, non impertiendo malitiam, sed iuste subtrahendo gratiam. Similiter, Obdurat quem vult: quia non cogitur cuiquam indigno conferre gratiam. Nec est contra voluntatem Dei: sed secundum voluntatem ipsius, quod aliquis pro merito malitiæ suæ obduretur: in quantum obduratio dicit pœnam iusto iudicio culpæ obstinationis illatam.

¶ Ad tertium dicendum, quod effectus non sequitur nisi concurrentibus omnibus causis: sed ex defectu vnius causæ tantum consequitur negatio effectus. Dico igitur quod causa gratiæ sicut agens, est ipse Deus, & sicut recipiens, ipsa anima per modum subiecti, & materiæ. Et ideo quia formæ inductæ non est causa materiæ neque subiectum, nisi sit tale subiectum ex cuius principijs fluit accidens (quale accidens non est gratia) ideo non dicitur simpliciter anima causa gratiæ, sed recipiens tantum; Deus autem est causa, dicitur tamen anima causa malitiæ. Nec oportet quod omnis defectus incidat ex parte agentis, sed potest incidere ex parte recipientis. Et ita est in proposito: ipsa enim anima est causa obdurationsis, in quantum obduratio culpam dicit.

¶ Ad quartum dicendum, quod Deus quantum est in se, nulli est absens: sed homo à Deo præsentem se absentat, sicut se absentat à præsentem lumine qui claudit oculos. Et ideo non est simile quod profimili ponitur.

CAPUT VII.

Quare Deus creet hominem, quem præscit esse damnandum.

VLTIMO considerandum est, quare Deus facit hominem quem præscit esse damnandum. Sunt enim quidam vesani, qui Deo in hoc iniquitatis maculam imponere non verentur, dicentes eum iniquum & impium, qui opus suum facit ad intolerabiles & interminabiles cruciatus.

¶ Rationes igitur adducendæ sunt ad tantam vesaniam refrenandam, & Dei iustitiam demonstrandam. Et primo ostendendum est, quod voluntas dei facientis hominem quem præscit esse damnandum, non est iniqua. Deinde ponendæ sunt rationes probabiles, quare Deus facit hominem quem præscit esse damnandum. Sciendum est itaque, quod ratio quare Deus hoc facit, est sua voluntas: quæ causa est omnium quæ ab eo fiunt: unde dicit Aug. in 3. lib. de tri. Non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis & gratitudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum. Hæc igitur sola est unde ortum est quicquid est. Voluntas autem eius iniusta vel iniqua esse non potest. Ex duobus enim contingit voluntatem alicuius à rectitudine deviare: videlicet aut ex ignorantia, aut ex affectione peruersa. Quæ quidem duo in Deo esse non possunt. Cum enim sit summè sapiens ignorantia in eum non cadit: unde dicitur Iob. 12. Apud eum est sapientia & fortitudo: & ipse habet consilium & intelligentiam. Et ideo clamat Apostolus Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, &c. Hic etiam Iob. 9. dicitur. Sapiens corde & fortis robore. Item cum omnis artifex naturaliter diligit opus suum, impossibile est opificem omnium ordine aliquam creaturam: & ideo affectio inordinata in eo esse non potest. Unde dicitur Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil eorum quæ fecisti, nec etiam odiens aliquid contuiti aut fecisti. Ex his ergo apparet Dei voluntatem creatricem omnium iustissimam fore, nec maculam à iquam iniquitatis habere. Et hoc est quod dicitur Deut. 32. Deus fidelis, & absque vlla iniquitate iustus & rectus. Item Abacuc. 1. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Et ideo dicit Psalm. Iustus dominus, & iustitias dilexit, quantum ad ornatissimam affectionem æquitatem vidit vultus eius, quantum ad perfectissimam cognitorem. Licet autem Deus sit rectissimus, & nihil odiat eorum quæ fecit: dicitur tamen odire aliqua metaphorice, non in quantum ab ipso procedunt, sed in quantum egrediuntur à regula rectitudinis suæ. Illud enim quod non esse volumus, odire dicimur: unde cum mala fiant contra regulam rectitudinis eius (quia sunt priuati modi, speciei & ordinis, vt dicit Aug.) ea vult non esse: & ideo malos odio habere dicitur. Unde Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Dicitur etiam odire illos quorum punitionem vult. Sic enim ad modum odientis se habet. Et ideo dicit Psalm. Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quia vero diuina voluntas est causa rerum omnium, ipsa causam habere non potest. Voluntati enim causa volendi est, finis autem diuinæ voluntatis est sua bonitas, ipsa enim bonitas Deo est causa volendi. Et ideo dicit Aug. in lib. 33. quæstionum, quod voluntatis eius causa quærenda non est: nam vt idem dicit in lib. contra Manicheos. Qui dicit, quare Deus voluit facere cælum & terram, maius aliquid quærit quam sit voluntas Dei: nihil autem maius inueniri potest. Quamuis autem diuina voluntas causam non habeat aliquid creatum: nihilominus tamen potest ei aliqua volendi ratio assignari, vel bonitas ipsius, vel aliquid quod ad bonitatis, vel sapientiæ ipsius pulchritudinem ordinetur. Si enim nulla posset diuinæ bonitatis ratio assignari, cogere in quorundam errorem declinare dicentium omnia procedere à Deo secundum simplicem voluntatem: vt de nullo oporteat reddere rationem, quare Deus vult. Quod diuinæ scripturæ manifestè contrariatur: quæ Deum perhibet secundum suæ sapientiæ omnia fecisse: secundum illud Psalm. Omnia in sapientia fecisti, &c. Et Eccl. 1. dicitur quod Deus effudit sapientiam suam super omnia opa sua. Aug. etiam in lib. 11. super Gen. ad lit. dicit. Mouentur quidam dicentes, cur creauit Deus quos futuros malos præsciebat? Et respondens dicit, quia præuidit quid boni de malis eorum esset facturus: si enim eos fecit vt in eis relinqueret unde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent.

¶ Compefcamus igitur humanam temeritatem quæ Deo iniquitatis maculam imponere non veretur, & approbantes diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus creat hominem quem præscit esse damnandum. Sit igitur prima ratio talis ex parte diuinæ liberalitatis. Melius est esse aliquid cum aliquo defectu, quam non esse simpliciter. Cum autem in peccatore damnando duo sint: videlicet natura, quæ bona est, & culpa quæ mala est: non debuit Deus propter culpam subtrahere naturam, aliàs liberalitatem suam subtrahere videretur. Sicut

videmus, quod bonus artifex arcam facit, quam etiam præscit aliquam maculam contracturam. Et hæc ratio potest colligi ex illo verbo Apo. Timo. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Si autem obijciatur, quod artifex si sciret arcam in breui comburendam, eam non faceret, respondendum est, quod si artifex sciret etiam in ipsa combustionem suam sapientiam relucere & arcam in igne non deficere, non propter hoc se subtraheret à factioe ipsius. Unde cum Deus sciat etiã in damnatis suam iustitiam & suam sapientiam relucere (dum culpam per supplicium punit) conueniens est, vt propter hoc non se subtrahat.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentie. Bonum enim torius est melius, quam bonum particulare. Nam bonum particulare ordinatur ad bonum vniuersale, sicut imperfectum ad perfectum. Ad ordinatam ergo prouidentiam pertinet potius promouere & conseruare bonum vniuersale, quam bonum particulare, & aliquando propter bonum vniuersale, particulare negligere: imo aliquando contra particulare propter vniuersale facere. Sicut ad conseruationem reip. principes & rectores suspendunt latrones & interficiunt homicidas. Cum igitur natura humana per generationem propagetur & conseruetur: si Deus hominem damnandum propagari vel nasci non sineret, vel animam non infunderet, ordinem generationis humanæ destrueret. Et sic bono vniuersali particulare præponeret, & rectitudo suæ prouidentie cæsaretur: quod penitus est absurdum. Congruum est igitur, vt propter generalius bonum fiat homo etiam damnandus, Deo aliquid melius prouidente: vt dicit Apostolus ad Hebr. 11.

¶ Tertia ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentie & reuerentiæ simul. Nam quanto magis rector auget reip. & ipsos reip. conseruatores gloriosius promouet, & potioribus donis remunerat etiã cum supplicijs aliquorum, deprimendo, scilicet & crucians eorum aduersarios & reip. destructores: tanto laudabilior redditur. Cum igitur gloriam beatorum augeat, consideratio tormentorum hostium suorum, quæ ipsi Dei beneficio euaserunt, congruum fuit vt Deus etiam homines conderet, quos sciebat esse damnandos. Beatis enim accrescit gloria de perditione malorum: tum quia gaudent de vindicta eorum: iuxta illud Psalm. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Tum quia ipsi eorum supplicia euaserunt: & propter hoc in gratiarum actiones & laudem & reuerentiam exuberant Creatoris. 2. Mach. 1. De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agimus ipsi. unde dicitur Psalm. Lætetur mons Sion, & exultent filii iudæ, propter iudicia tua Domine. Et ideo dicit Aug. super Gene. Frustra dicitur, Non debet Deus creare quos præsciebat malos futuros: sciebat enim eos bonis profuturos, & iuste pro mala voluntate puniendos. Hanc rationem innuit Apostolus Roman. 9. dicens volens Deus ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum: vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordie, quæ præparauit in gloriam.

¶ Si autem obijciatur, quod nullus debet procurare propriam reuerentiam, & aliorum utilitatem cum dispendio aliorum, respondendum est, quod hoc verum esset, si fraudulencia, vel aliqua iniustitia committeretur, sed quando iustitia non deseritur, sed seruat (vt in proposito fit: sicut ostensum est supra) semper debet bonorum utilitas procurari.

¶ Quarta ratio sumitur ex parte diuinæ potentie & sapientiæ simul. Nullus enim Rex præpotens & veritatem diligens, debet occultare potentiam suam, & impotentiam simulare: ne infirmus & impotens reputetur. Item nullus bonus artifex debet occultare sapientiam suam, & ignorantiam simulare, infcius videatur. Unde dicitur Eccl. 10. Melior est qui celat insipientiam suam: quam homo qui abscondit sapientiam suam. Si ergo Deus non fecisset quem sciebat esse damnandum, potuisset infcius & impotens reputari: & quod plus posset malitia, quæ diuina potentia vel sapientia. Cuius contrarium scriptum est Sapient. 8. Sapientia vincit malitiam: attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

¶ Hanc rationem tangit Apostolus Rom. 9 cum dicit, An non habet potestatem figulus lutis: ex eadem massa facere aliud quidem vas in honore, aliud verò in contumeliam?

¶ Si autem obijciatur, quod nullus debet ostendere potentiam suam in alicuius iniuriam: respondendum est, quod Deus ex hoc nulli facit iniuriam: vel iniustitiam, nec homo de Deo iuste conqueri potest. Nam quicquid boni habet, à Deo habet scilicet esse suum. Malitiam autem habet à seipso: vt supra ostensum est. Unde dicit Aug. super Gen. loquens de futuris damnandis. A se habent voluntatem malam, à Deo naturam bonam, & iustā pœnam. Quod autem homo de bono conqueratur, iniustum est, & ideo dicit Apostolus Roman. 9. Nunquid iniquitas est apud eum? absit, & subditur. Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: quid me fecisti sic? Et Isai. 45. Vt qui contradicit factori suo testa de famijs terræ, nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis?

¶ Si autem obijciatur, quod damnatus vellet potius non esse quam sic esse, iuxta illud Mat. 26. Bonum erat illi si natus non fuisset homo ille, ergo iniustitia fit illi, respondendum est, quod licet damnati vellet potius non esse quam sic esse, non tamen absolute vellet non esse. Nullus enim potest simpliciter appetere destructionem sui esse, propter naturalem appetitum cuiuslibet rei ad esse. Cum autem esse absolutum sit melius, quam conditionatum, non debuit Deus propter appetitum conditionatum, absolutum esse cassare.

¶ Quinta ratio sumitur ex parte humanæ arrogantie. Si enim Deus non fecisset aliquem hominem damnandum, humana præsumptio salutem suam proprijs meritis, & non Dei gratiæ ascripisset: dum credidisset per virtutem propriam, & suis naturalibus, vel ex suis operibus se posse saluari. Hæc ratio tangitur Rom. 9. cum dicitur, vt secundum electionem propositum Dei maneret: non ex operibus, sed ex vocante dictum est, &c. Unde Tit. 3. dicitur, Non ex operibus iustitiæ, quæ facimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos non fecit. Et ideo ad humiliandam humanam superbiam loquitur Iob. 40. dicens, Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas, circunda tibi decorem & in sublimi erigere, & esto gloriosus, & ego confitebor, quod saluare te possit dextera tua.

¶ Sunt etiam nonnulli, qui secundum suam demerentiam, diuinam prouidentiam reprehendunt, dicentes, quod Deus talem hominem facere debuit, quod omnino peccare non posset, sequentes potius suam fatuam conceptionem, quam diuinæ prouidentie rectissimam rationem. Si enim Deus creasset hominem talem quod peccare non posset, plura inconuenientia sequerentur.

¶ Primum inconueniens est, quod libertas arbitrij tolleretur, & per consequens natura & nobilitas hominis casaretur. Nobilitas enim hominis in hoc consistit, quod liberam habet electionem, dum ad vtrumlibet facti potest. Quod qui em animalia bruta quæ carent ratione, non habent, licet sensum & sensualitatis habeant appetitum. Vnde dicere, quod Deus facere debuisset hominem qui peccare non posset: simile est ac diceretur, quod debuisset eum facere animal brutum, vel aliquid aliud minus nobile. Talibus contingit sicut dicit Psalm. Homo cum in honore esset, non cognouit seipsum, comparatis est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hominis ergo nobilitas, quam contulit ei Deus, est quod habet arbitrij libertatem, per quam potest ad vtrumlibet facti, habens discretionem boni & mali. Vnde dicitur Eccl. decimoquinto. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et subditur, Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi; Et ideò dicit Psalm. Minuisti eum paulò minus ab angelis, &c.

¶ Aliud inconueniens est, quod meritum & præmium ratio & iustitia deperiret. Nullus enim meretur de eo cuius causa & libertas in ipso non est. Vnde dicit Poeta. Quid meruerit boues, animal sine fraude dolue. Vnde ratio merendi ex parte nostra est libertate arbitrij. Et cum omne præmium causetur ex merito, cui respondet: si meritum non esset sublata libertate arbitrij, præmium non daretur: secundum illud Apostoli secundo. Timot. secundo. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Ad hoc ergo ut celeste præmium daretur homini oportuit ut meritum præcederet causatum ex conatu arbitrij, cui tale præmium datur: sicut dicit Apostolus secundo. Timot. quarto. Bonum certamen certami, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est nihil coronam iustitiæ, quæ reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, &c.

¶ Tertium inconueniens est, quod bonitati & perfectioni vniuersi detraheretur. Nam perfectio vniuersi consistit in hoc, quod omnes gradus bonitatis creaturæ communicabiles continet. Si autem natura humana à suo gradu translata, in altiore per Dei prouidentiam mutaretur, quamuis aliquod bonum humanæ naturæ accresceret: tamen bonitati vniuersi aliquid detraheretur, dum non omnes gradus bonitatis impleti essent: illo gradu ex quo natura humana translata esset, vacuo remanente. Cum autem bonum vniuersi excedat bonum particulare cuiuscunque naturæ creaturæ (sicut etiam bonum gentis excedit bonum singularis hominis, ut in primo Ethico. Dicitur) debuit Deus humanam naturam facere qualem fecit: scilicet quæ peccare posset: ut omnes gradus bonitatis impleteret. Vnde dicitur Deute. trigesimo secundo. Dei perfecta sunt opera.

¶ Quartum inconueniens est, quia impediretur illud ex quo apparet Deus laudabilis. Nam in peccatis apparet etiam Deus multum laudabilis, dum per misericordiam parcit, & per iustitiam punit. Cui ergo id ex quo apparet Deus laudabilis, non debeat impediri, non debuit Deus omnino impedire peccatum, faciundo hominem qui peccare non posset, ut perpetuo dici posset illud. Psalm. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.

¶ Quintum inconueniens est, quia si homini daretur quod peccare non posset secundum conditionem suæ naturæ, arbitrij libertate seruata, quædam contradictionis implicatio sequeretur. Arbitrium

enim ideò dicitur liberum, quia ad vtrumlibet facti potest: potest enim aliquid facere & non facere, & potest facere bonum & malum. Si ergo haberet liberum arbitrium ad peccandum, & peccare non posset per naturam, duo contradictoria essent simul, quod est impossibile.

¶ Si autem obijciatur de arbitrio diuino vel angelico, quod cum sit liberum, peccare non potest: dicendum est, quod Deus non habeat esse causatum, vel dependens ab aliquo, secundum conditionem suæ naturæ, deficere nunquam potest, nec quantum ad esse, nec quantum ad rectitudinem bonitatis: & ideo peccare non potest. Sed quælibet creatura habet esse dependens & causatum ab alio, scilicet à Deo, & ideò secundum conditionem suæ naturæ quælibet creatura deficere potest, & quantum ad esse & quantum ad rectitudinem voluntatis: Vnde dicit Grego. quod omnia tenderent in nihilum, nisi manu Conditoris tenerentur. Et ideò quibuscunque conferuntur, ut in bono sic confirmantur, ut peccare non possint, hoc non habent per naturam, sed per Dei gratiam: per quam filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consortes: secundum illud Psalm. Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes.

¶ Patet igitur ex præmissis, quod omnia quæ à Deo fiunt, & bona & ordinata sunt. Et ideò dicitur Gene. primo. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Apostolus etiam dicit Rom. 3. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt.

PRÆDICT. EPILOGVS.

Non posse naturaliter ab homine sciri, quare Deus in particulari hunc prædestinet & hunc vel illum reprobet.

QUAMVIS autem superius inductæ sint rationes ad ostendendum quod nulla iniustitia apud Deum est, ex eo quod facit hominem quem præscit esse damnandum, vnusquisque tamen caueat diligenter, ne nimis incautus præsumat assignare causam in speciali, quare hunc vel hos determinatè Deus eligat, & illum vel illos non eligat. Hoc enim nullus mortalium scire potest nisi forte Deus vellet hoc alicui specialiter reuelare. Vnde dicit Aug. Cur potius hunc vel illum Deus liberet, vel non liberet, scrutetur qui potest, tam magnum profundum iudiciorum Dei, veruntamen caueat præcipitium. Item quare hunc trahat & illum non trahat, noli diiudicare, si non vis errare. Et Rom. 12. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui enim hoc præsumeret perscrutari, Deo non præstaret obsequium, sed sibi ipsi iudicium generaret: iuxta illud Prouerb. 25. Sicut qui mel multum comedit, non est bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: illo scilicet disponente à cuius narratione cunctæ linguæ deficiunt. Qui & ipse consummatio sermonum existens, est Rex regum & dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum non corrumpetur in sæcula sæculorum. Amen.

¶ Insignis angelici doct. diui Tho. Aquin. de diuina præscientia & prædestinatione tractatus, per Io. Daniel. sacræ paginæ Bacchalarium Louanien. studiosissime reuisus & correctus explicit.

¶ Laus vni & trino.

REGISTRUM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff

Omnes sunt quaterniones præter Ff qui est ternio.

AUGUSTAE TAURINORUM.
Apud Hæredes Nicolai Benilaqua. 1582.

